بسم الله الرحمن الرحيم

الغرباء

Yayında Mihenk Taşı

فتاوى

رمضان

في الصيام والقيام والاعتكاف وزكاة الفطر

Özgün Adı : Fetâvâ Ramazan fi's-Sıyami ve'l-Kıyami ve'l-İtikâfi ve Zekâti'l-Fıtri

Eser : Kur'an ve Sünnetten Delilleri İle Sorulu Cevaplı Oruç İlmihali

Derleyen : Ebû Muhammed Eşref b. Maksûd

Yayıncı : **guraba**

Çeviri : Dr. Ahmet İyibildiren

Düzelti : Fatih Tosun

Mizanpaj : Osman Arpaçukuru

Kapak : Nüans

Baskı-Cilt : Kilim Matbaası

ISBN : 975-8810-30-8

Guraba Yayınları: 61

Birinci Baskı

M.2006 / H.1427

Kur'an ve Sünnetten Delilleri İle

Sorulu Cevaplı
ORUÇ İLMİHALİ

Şeyhulislâm İbn Teymiyye

Abdullah Ebâ Butayn..Muhammed b. İbrahim Âl Şeyh

Abdurrahman es-Sa'dî..İbn Bâz..İbn Useymîn

İbn Fevzân..İbn Cibrîn

Derleyen

Ebu Muhammed Eşref b. Abdulmaksud

Çeviren

Dr. Ahmet İyibildiren

الغرباء
guraba

Çatalçeşme Sok. Defne Han 27/9
Cağaloğlu - İstanbul
Tel. (0212) 526 06 05 Faks: 522 49 98
www.guraba.org
email: guraba@hotmail.com

بسم الله الرحمن الرحيم

شهر رمضان الذي أنزل فيه القرآن
هدى للناس وبينات من الهدى والفرقان
فمن شهد منكم الشهر فليصمه
ومن كان مريضا أو على سفر فعدة من أيام أخر

البقرة - ١٨٥

صدق الله العظيم

Bismillahirrahmanirrahim

"Ramazan ayı -ki insanlara yol gösterici, hidayeti, doğruyu ve yanlışı birbirinden ayırdedip açıklayıcı olarak kur'an o ayda indirilmiştir- sizden kim bu aya yetişirse onda oruç tutsun. Kim hasta olur, yahut seferde bulunursa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde oruç tutsun."

(bakara: 185)

SUNUŞ

Hamd alemlerin rabbi Allah içindir. Peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve ashabına salât ve selam olsun. Yüce Allah insanların hidayeti için Kur'an'ın indirildiği ay olan Ramazan ayını bir mağfiret mevsimi yapmış, o aya şahit olan herkese oruç tutmasını emretmiştir. Oruç tıpkı bize farz olduğu gibi bizden öncekilere de farz kılınmıştır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Ey iman edenler! Sizden öncekilere yazıldığı gibi sizin de üzerinize oruç (farz olarak) yazıldı. Umulur ki korunup sakınırsınız."* *(2/Bakara-183)* Yüce Allah bu âyette orucun farz kılınmasının hikmetini beyân ederek: "Umulur ki korunup sakınırsınız" buyurmaktadır. Oruç kişiyi, dünya hayatında kötülüklere karşı ahirette de cehenneme karşı koruyup muhafaza eder. Nitekim Rasûlullah *Sallallahu aleyhi vesellem:* "Oruç cehenneme karşı bir kalkandır" buyurmuştur. Oruç, İslam'ın kendisi ile ayakta durduğu beş temel rükünden de birisidir. Yüce Allah bir hadis-i kudsî'de: "Oruç benim içindir, mükafatını ben veririm" buyurmaktadır. Orucun Allah katındaki bu faziletlerinden ve yüksek değerinden dolayı oruç ayı olan Ramazan bütün ümmet tarafından tarih boyunca benzersiz bir coşku ve sevinçle karşılana gelmiştir. Ramazanlar birçok kimse için hayatlarının dönüm noktası olmuş, her türlü günahtan tevbe etmelerine salih ve muttakilerden olmalarına sebep olmuştur. Bu sebeple birçok ilim adamı Ramazan ayı, orucun hükümleri ve faziletleri, orucu ifsad eden şeyler gibi konularda büyüklü küçüklü sayısız kitaplar kaleme almışlardır. İmkânların çokluğuna rağmen cehaletin yaygınlaştığı günümüzde ilmi insanlara kolaylaştırılmış bir şekilde sunma gayretiyle yayınevimiz uzunca araştırmalar ve tetkikler neticesinde oruç ve Ramazan ile ilgili yüzlerce kitap içerisinden **"Kitap ve Sünnetten Delilleri ile Sorulu Cevaplı Oruç İlmihali"** isimli bu eseri seçmiş ve siz okuyucularımızın beğenisine sunmuştur. Bu eser;

1. Fıkıh ve hadis ilimlerinde otorite olan, taklitçilikten uzak, deliller gereğin-

ce fetva veren zamanımızın en güzide önder ilim adamlarının seçilmiş cevaplarından derlenmiştir. Her cevabın ardından hangi ilim adamının hangi kitabından alındığı dipnotlarda gösterilmiştir.

2. Eserdeki soru ve cevaplar gündelik hayatta her gün karşılaşılabilecek tarzda gerçek şahıslar tarafından sorulmuş sorulardır.

3. Birbirinin benzeri sorulara farklı ilim adamları tarafından verilen cevaplar kitabı zenginleştirmiştir. Kitapta tekrar gibi gözüken pek çok soru ve cevapta birbirini tamamlayan birçok faydalar vardır.

4. Bu kitapta dokuz yüzden fazla soru ve cevap ile oruç ve Ramazan ayı ile ilgili akla gelebilecek her konu işlenmiştir. Dolayısıyla sahasındaki en büyük eserdir.

Yüce Allah'tan bu değerli eser ile bizi ve tüm Müslümanları faydalandırmasını, onun faydasını çoğaltmasını, halkın arasında yayılmasını, kıyamet gününde bunu salih amellerimiz arasına katmasını niyaz ediyoruz.

guraba

HAZIRLAYANIN ÖNSÖZÜ

Hamd, Allah içindir; O'na hamd eder, O'ndan yardım ister ve O'ndan af dileriz. Nefslerimizin şerrinden ve amellerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız. Allah kimi hidayete eriştirirse onu kimse saptıramaz, kimi saptırırsa onu da kimse hidayete eriştiremez. Allah'tan başka ilah olmadığına, O'nun tek olduğuna ve ortağının olmadığına şahitlik ederim ve Muhammed'in de O'nun kulu ve elçisi olduğuna şahitlik ederim.

"Ey iman edenler! Allah'tan O'na yaraşır şekilde korkun ve ancak müslümanlar olarak can verin." (Ali İmran: 3/102)

"Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üretip yayan Rabbinizden sakının. Adını kullanarak birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık bağlarını koparmaktan sakının. Şüphesiz Allah, üzerinizde gözetleyicidir." (Nisa: 4/1)

"Ey iman edenler! Allah'tan korunup sakının ve doğru söz söyleyin. Ki Allah işlerinizi düzeltsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah ve Rasulüne itaat ederse büyük bir başarıya ermiş olur." (Ahzab: 33/70, 71)

Gelelim konumuza;

Allah Teala buyuruyor ki: *"Ey iman edenler! Oruç sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de farz kılındı. Umulur ki korunursunuz." (Bakara: 2/183)*

Ebû Hureyre'den *Radıyallahu anh* Rasulullah'ın *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Ademoğlunun her yaptığı kendisine aittir. İyilikler on katından yediyüz katına kadar sevapla mükafatlandırılır. Allah Teala buyurdu ki: Oruç müstesna; O bana aittir ve onu ben mükafatlandırırım."[1]

Ebû Ubeyd dedi ki: "Bütün ameller O'nun için yapılmasına ve O'nun tarafından mükafatlandırılmasına rağmen Allah Teala sadece orucun kendisine ait olduğunu ve onu kendisinin mükafatlandıracağını söylemiştir. Çünkü oruç in-

---

[1] Buhari, 1894; Müslim, 1151

sanoğlunun dil ve fiil ile açıktan işlediği bir amel değildir ki hafaza melekleri onu yaza bilsin. O ancak kalpte bir niyet ve yemekten ve içmekten kendini tutmaktır. Allah Teala buyuruyor ki: Ona vereceğim sevabı dilediğim kadar artırırım. Benim katımda onun yazılı olduğu bir kitap yoktur."[2]

Onun farz oluşu, şeref ve fazileti için yeterlidir.

Oruçlu mümin mevlasının rızasının şehvetlerini terk etmekte olduğunu bilince mevlasının rızasını kendi hevasına tercih eder. Allah'ın kendisinden haberdar olduğuna inandığı için Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak uğruna şehevî arzuları terk etmesi ona (manevi) bir haz verir. Rabbinin rızasını kendi hevasına tercih ettiği için Allah'ın sevabı ve vereceği karşılık yalnızken şehvetlere dalmasındaki alacağı zevkten daha büyüktür. Hatta bir mümin yalnızken şehvetlere dalmaktan dayak acısından nefret ettiğinden daha çok nefret eder. Bu sebeple müminlerin çoğu, bu ayda oruç tutmamayı Allah'ın sevmediğini bildikleri için bir özrü olmadığı halde bu ayda orucu bozmaları için kendilerine dayak atılsa bile bunu yapmazlar.

Bir müminin pekala uyabileceği şehevî bir arzusundan Allah hoşlanmadığı zaman nefret eder hale gelmesi, nefsani arzularına aykırı bile olsa mevlasının razı olduğu şeylerden haz alması, nefsanî arzularına uygun bile olsa mevlasının hoşlanmadığı şeylerden elem duyması imanın alametlerindendir.[3]

Derim ki bir müminin ibadetini mevlası için güzelce rükünleri, şartları, vacipleri ve sünnetleri tam olarak eda etmek istemesi; onu ifsat edecek, geçersiz kılacak ve sevabını eksiltecek şeylerden tamamıyla uzak durması imanın alametlerindendir.

Büyük bir esefle görüyoruz ki orucun hükümleri hakkın cehalet insanlar arasında o kadar yaygındır ki bazıları bilmeden oruçlarını geçersiz kılacak fiilleri bile işliyorlar.

Bazıları da orucun sadece yemekten içmekten ve cinsi münasebetten uzak durmak olduğunu zannediyorlar.

Diğer bir gurup, Allah Teala'nın oruçlulara bahşettiği kimi kolaylıkları ve bu kolaylıklarla onlardan güçlüğü kaldırdığını bilmiyorlar da, nefislerine eziyet ediyorlar ve Allah'ın salih kulları için verdiği ruhsatları kullanmıyorlar. İnna

[2] Lisanü'l-Arab, sa-ve-me maddesi, 126350

[3] Letaifu'l-Mearif, s. 288 -özetlenerek alınmıştır-

lillah ve inna ileyhi raciûn!!

Özen gösterilmesi gerekli şeylerden birisi olarak oruç ahkamının kolaylaştırılarak ve ayrıntılı olarak müslümanlara takdim edilmesinin önemi buradan kaynaklanmaktadır. Bu latif eseri bundan dolayı hazırlamayı uygun gördük.

* Bu faydalı fetvaları kitapların içinden ve oruç ahkamı ve Ramazan ayına mahsus oruç, gece ibadeti, Fıtır sadakası gibi konuları ve oruçlunun bilmesi gerekli diğer şeyleri ihtiva eden risalelerden derledim.

* Bunları dört bölümde tertip ettim:

Birinci Bölüm: Oruçla ilgili fetvalara ve orucun hükümlerine aittir.

İkinci Bölüm: Gece ibadeti ve teravihle ilgili fetvalardır.

Üçüncü Bölüm: İtikaf ve kadir gecesi fetvalarıdır.

Dördüncü Bölüm: Fıtır sadakası fetvalarıdır.

* Ayrıca fetvaları düzene ve sıraya koydum. Uygun başlıklar verdim. Ayet ve hadisleri ve problemli ibare ve lafızları harekeledim.

* Fetvaları belgelemek arzusuyla fetvanın alındığı kaynağı dipnotta belirttim. Bu kaynakları kitabın mukaddimesinde de zikrettim.

* Ayrıca fetvaların sahibi değerli alimlerin kısa özgeçmişlerini de kitabın ön tarafına koydum.

* Kitabı daha fazla yararlı hale getirmek için okuyucu arzu ettiği fetvayı kolayca bulup çıkarsın diye fetva başlıklarının ayrıntılı bir fihristini hazırladım.

İşte böylece bu güzel eseri hazırladım ve gücüm nisbetinde özetleme metodunu takip ederek bir düzene koydum. Yüce mevladan bununla bütün müslümanların yararlanmasını, öldükten sonra bunu benim için azık ve cennetlere ulaşmam için bir vesile kılmasını diliyorum.

Allah'ım seni her türlü noksanlıktan tenzih ederim ve sana hamdederek senden başka ilah olmadığına şehadet ederim. Senden af diler ve sana tevbe ederim.

el-İsmailiyye 1 Recep 1418 h.

Ebu Muhammed Eşref b. Abdulmaksud

Allah onu ve ebeveynini bağışlasın

FETVALARIN KAYNAKLARI VE KİME AİT OLDUKLARININ BELGELENMESİ

Oruç fetvalarıyla ilgili bu faydalı derlemenin ilmi malzemesi aşağıdaki kaynaklardan alınmıştır:

* Şeyhulislam Ahmed İbn Teymiyye:

- "Mecmûu Fetâvâ Şeyhulislam İbn Teymiyye" 25. cilt, Daru Alemi'l-Kütüb, Riyad.

* Abdullah b. Abdirrahman Eba Butayn:

- "ed-Düreru's-Seniyye fi'l-Ecvibeti'n-Necdiyye" Hazırlayan ve düzenleyen: Abdurrahman Kasım, Daru'l-Asıme

* Muhammed b. İbrahim Alu'ş-Şeyh:

- "Mecmuu Fetâvâ ve Resâilu Semahatu'ş-Şeyh Muhammed b. İbrahim" Hazırlayan, düzenleyen ve tahkik eden: Muhammed b. Abdurrahman Kasım. 1. Basım. Matbaatu'l-Hükûme, Mekketu'l-Mükerreme. 1399 h.

* Abdurrahman b. Nasır es-Sa'di:

- "el-Fetâvâ es-Sa'diyye" 2. Bsm. 1402 h. Mektebetü'l-Mearif, Riyad.

- "el-İrşad ila Marifeti'l-Ahkam" Mektebetü'l-Mearif, Riyad.

* Abdülaziz b. Bâz:

- el-Fetâvâ li'bni Bâz. Kitabu'd-Da've. 1. cüz. 1414 h.

- Mecmûu Fetâvâ Semahatu'ş-Şeyh Abdulaziz b. Baz. 3. ve 4. ciltler. Hazırlayan: Abdullah et-Tayyar ve Şeyh Ahmed b. Abdilaziz b. Baz. Daru'l-Vatan, 1416 h.

- Tuhfetu'l-Ihvan bi Ecvibeti Muhimmetin Teteallaku bi Erkâni'l-İslam li Semahati'ş-Şeyh İbn Baz. Daru'l-Faizin. 1415 h.

* Muhammed es-Salih el-Useymîn:

- el-Fetâvâ li'bni Useymîn, Kitabu'd-Da've, 1. cüz, 1414 h.

- Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn. 1/2. Hazırlayan ve düzenleyen: Eşref b. Abdulmaksud. Daru'l-Alemi'l-Kutub. Riyad, 1411 h.

- "Es'iletu ve İcabatu Bernamic: Fıkhu'l-İbadat" Hazırlayan: Ebu Muhammed Eşref b. Abdilmaksut. Mektebetu'l-İmam el-Buhari, İsmailiyye.

* Salih el-Fevzan:

- "Fetâvâ Nûrun ale'd-Derb li'ş-Şeyh Salih b. Fevzân" Hazırlayan: Fayez Musa Ebû Şeyha. Mektebetü İbn Teymiyye. Kuveyt.

- "el-Fetâvâ" Kitabu'd-Da've li'bni Fevzan 1. ve 2. cüz. 1414 h.

- "el-Münteka min Fetâvâ Faziletu'ş-Şeyh Salih İbn Fevzân b. Abdillah el-Fevzan, c. III. Mektebetu'l-Guraba el-Eseriyye, 1417 h. ve Daru'l-Hicre, Riyad, 1414 h.

* Abdullah b. Cibrîn:

- "Fetâvâ es-Sıyam" Bu konuda Abdullah b. Cibrîn'in verdiği cevaplar. Hazırlayan ve düzenleyen: Raşid b. Osman b. Ahmed ez-Zehranî. Daru's-Sumey'î, 1415 h.

- Az da olsa -ki ben yeri geldiğinde işaret ettim- gazete ve dergiler

* el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhûsi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta

(İlmi Araştırmalar ve Fetva Daimi Komisyonu)

- "İlmi Araştırmalar ve Fetva Daimi Komisyonu Fetvaları" Hazırlayan ve düzenleyen: Ahmed Abdurrezzak ed-Derviş. Daru'l-Asıme, Riyad, 1418 h.

FETVA SAHİBİ ALİMLERİN KISA BİYOGRAFİLERİ

1- Şeyhulislam Ebu'l-Abbas İbn Teymiyye

2- Abdullah b. Abdirrahman Eba Butayn

3- Muhammed b. İbrahim Alu'ş-Şeyh

4- Abdurrahman b. Nasır es-Sa'dî

5- Abdülaziz b. Abdillah b. Baz

6- Muhammed es-Salih el-Useymîn

7- Salih b. Fevzan b. Abdillah el-Fevzan

8- Abdullah b. Abdurrahman el-Cibrîn

1- ŞEYHULİSLAM AHMED İBN TEYMİYYE

* Hafız ez-Zehebi "Tezkiratü'l-Huffaz'da" şöyle dedi:[4]

* "İbn Teymiyye": Büyük alim, hafız, eleştirmen, fıkıhçı, parlak bir müfessir, şeyhulislam, zahidlerin bayrağı ve çağının ender şahsiyeti. Künyesi: Tekıyyuddin Ebu'l-Abbas Ahmed İbn el-Müftî Şihabuddin Abdulhakim İbnu'l-İmam el-Müctehid Şeyhulislam Mecdüddin Abdisselam İbn Abdillah b. Ebi'l-Kasım el-Harranî

* Büyük bir alimdir. Hicri 661 yılı Rebiulevvel ayında doğdu. Ailesiyle birlikte 667 h. yılında Dımeşk'e hicret etti. İbn Abdiddaim'den, b. Ebi'l-Yüsr'den, el-Kemal b. Abd'den, İbnu's-Sayrafî'den, İbnu Ebi'l-Hayr'dan ve daha pek çok kişiden ders dinledi.

---

4 Tezkiratü'l-Huffaz, no: 1175, s. 1496, Tahkik: el-Muallimî, Haydarabad

* Hadisle ilgilendi ve önem verdi. Ciltlerle kitap yazdı. Hocaları dolaştı. Hadis tahriç etti, hadis derlemeleri yaptı. Rical, ilelu'l-hadis, fıkıh, İslami ilimler, kelam ve diğer ilimlerde üstün bir varlık gösterdi.

* Bir ilim deryası idi. Sayılı zeki kişilerdendi. Eşsiz bir zahiddi. Büyük bir kahraman, cömert bir insandı. Taraftarlarının ve muhaliflerinin övgüsüne mazhar olmuştu. Yazdığı eserleriyle meşhurdur. Belki üçyüz cilt civarında eseri vardır.

* Dımeşk'te, Mısır'da ve es-Segar'da hadis dersleri verdi. Defalarca eziyetlere maruz kaldı. Mısır, Kahire, İskenderiyye kalelerinde, iki defa da Dımeşk kalesinde hapis yattı. 20 Zilkade h. 728 yılında Dımeşk'te bir hapishane odasında vefat etti. Sonra kefenlendi, beldenin camiine çıkartıldı ve çok sayıda kişi cenazesinde bulundu. Altmışbin kişi toplandı. Sûfiler kabristanına kardeşi İmam Şerefûddin Abdillah'ın yanına defnedildi. Allah ikisine de rahmet eylesin.

* Güzel rüyalarda görülmüş, hakkında sayısız mersiyeler düzülmüştür. Çeşitli fetvalar vermiş ve bu sebeple saldırılara maruz kalmıştır. Bunlar onun ilminin deryası içinde anlaşılamamıştır. Allah ona iyilikte bulunsun ve ondan razı olsun. Ben onun gibisini görmedim. Ümmetin herbir ferdinin söylediği sözler alınabilir de, terkedilebilir de. Daha ne olsun?"

2- ABDULLAH B. ABDURRAHMAN EBA BUTAYN

* Büyük bir alim ve fıkıhçıdır. Künyesi eş-Şeyh Abdullah b. Abdurrahman b. Abdilaziz b. Abdirrahman b. Abdillah b. Sultan b. Hamîs'tir. Lakabı selefleri gibi Eba Butayn'dır.

* "Südeyr" beldelerinden "er-Ravda" beldesinde Zilkade 1194 h. yılında doğdu. Orada yetişti. O bölgenin alimi eş-Şeyh Muhammed b. Tarrad ed-Dûsirî'den okudu.

* "el-Veşm" beldelerinden "Şakra"ya hicret etti. O beldenin kadısı Abdulaziz el-Husayyın'dan tefsir, hadis, fıkıh ve Usulü'd-Din okudu. Büyük alim Hamd b. Nasır b. Osman et-Temimî'den (el-Fevakihu'l-Azab'ın sahibinden) ders aldı.

* İyi şeyler yaptı, çok çalıştı ve sonunda zamanının en büyük alimi oldu. Hatta "es-Suhubu'l-Vâbile" isimli eserin sahibi onun onüçüncü asırda Necid diyarının tartışmasız fıkıhçısı olduğunu söyledi.

* Senelerce el-Kasîm beldelerindeki kadılık görevini yürüttüğü gibi Taif kadılığını da üstlendi.

* Bir topluluk ondan ilim aldı, ders gördü ve yararlandı. İlim öğrenmeye ve öğretmeye tahammüllü idi, bıkmazdı, usanmazdı.

* Kendi el yazısıyla çok değerli eserler yazdı. İbnu'l-Kayyim'in "el-Bedaiu'l-Fevâid" isimli eserini özetledi. "Şerhu'l-Munteha"ya nefis bir haşiye yazdı. Akîdetu's-Sefarinî'nin şerhi "Şerhu'd-Durreti'l-Mudıyye"ye ta'lîkat yazdı. "Te'sisu't-Takdis fi Keşfi Telbîsi Davud b. Suleyman b. Cercîs" "el-İntisar li Hizbillahi'l-Muvahhidîn" isimli eserler onundur. Necd alimlerinin "er-Resailu ve'l-Mesailu'n-Necdiyye" diye isimlendirilen risaleleri içinde neşredilen çok sayıda fetvası vardır.

* Hicri 7 Cumade'l-Ula 1282'de vefat etti.

"es-Suhubu'l-Vâbile" müellifi şöyle dedi: Onun ölümüyle birlikte İmam Ahmed'in mezhebinde tahkik (araştırma) ortadan kalktı. Kendisi bu mezhebin bir alâmeti/sembolü idi. Bilgi sonunda onun tahkikine dayanır, onda gayeye ulaşılırdı.[5]

3- MUHAMMED B. İBRAHİM ALU'Ş-ŞEYH

* Abdulaziz Muhammed b. İbrahim b. Abdillatif b. Abdurrahman b. Hasen b. el-İmam Muhammed b. Abdilvehhab

* Allah rahmet eylesin, kendisi 17 Muharrem 1311 yılında Riyad şehrinde doğdu.

* Riyad şehrinde, babası Şeyh İbrahim b. Abdillatif'in gözetiminde yetişti. Onbir yaşına ulaştığında Kur'an'ı hıfzetti. Ömrünün onaltıncı yılında gözlerini kaybetti. Bu onun azmini kırmadı. Bilakis zamanının alimlerinin ilim halkalarına daha çok koştu.

* Babasından ve zamanının Necid alimlerinden amcası Şeyh Abdullah b. Abdillatif'ten ders okudu. Bu esnada çeşitli şer'î ve lügavî ilimlerde metinleri ve muhtasarları ezberledi. Ayrıca Şeyh Sa'd b. Atik'ten fıkıh ve hadis kavramlarını, Şeyh Hamd b. Faris'ten lugat, nahiv ve Arabî ilimleri okudu.

---

[5] Bak: es-Sühubü'l-Vabile ala Darâihı'l-Hanabile, 2/626-633). Meşahiru Ulemai Necid (176-178). Ulemau Necd (2/567). el-A'lam (4/98)

* Ders, fetva ve hitabet görevlerinin yanında bilimsel enstitülerinin başkanlığı, mahkeme başkanlığı, Medine'de İslam Üniversitesinde danışmanlık ve kızların eğitimi başkanlığında danışmanlık gibi pek çok sayıdaki idari görevleri de üstlendi.

* Pek çok büyük alim onun elinde yetişti. Şeyh Abdullah b. Hamid, Şeyh Abdulaziz b. Baz, Şeyh Süleyman b. Ubeyd gibileri bunlardandır.

* Hicri 1389 yılı 24 Ramazan çarşamba günü 78 yaşında vefat etti.

* Allah Rahmet etsin, arkasında pekçok ciltte toplanan ve basılan büyük bir fetva kolleksiyonu risaleler bıraktı.

Allah rahmet eylesin ve onu geniş cennetlerine yerleştirsin.[6]

4- ABDURRAHMAN B. NÂSIR ES-SA'DÎ

Şeyh Ebu Abdillah Abdirrahman b. Nasır b. Abdillah b. Nasır Alu Sa'dî, Benî Temim kabilesinden.

* "el-Kasîm"ın "Uneyze" beldesinde 12 Muharrem 1307 h. de doğdu. Dört yaşında iken annesini, yedi yaşındayken de babasını kaybetti.

* Onbir yaşını bile geçmeden Kur'an'ı ve tecvidini güzelce ezberledi. Sonra beldesinin alimlerinden ve beldesine gelen alimlerden ders ve ilim aldı.

* Meşhur hocalarından bazıları şunlardır: Şeyh İbrahim b. Hâsir, Şeyh Muhammed b. Abdilkerim eş-Şibl, Uneyze kadısı Şeyh Salih b. Osman, Hicazın misafiri Muhammed eş-Şinkitî ve diğerleri. Onun hakkında şu sözü söyleyen çok doğru söylemiştir: Onun en büyük hocaları, eserlerine düşkünlüğünden dolayı Şeyhulislam İbn Teymiyye ve onun öğrencisi İbnu'l-Kayyim el-Cevziyye'dir.

* Üstün bir ahlaka sahipti. Büyüğüne, küçüğüne karşı çok alçak gönüllü idi. Her insana onun yararına olacak şeyleri söylerdi. Zahid idi; dünyanın cazibesinden ve zevklerinden uzak dururdu. İnsanların kendisini itham edecekleri makam, mansıp ve nüfuzda onlara ortak olmazdı.

* Pek çok sayıda eseri vardır. Bunlardan bazıları şunlardır: Sekiz ciltlik Kur'an tefsiri, Haşiyetun Fıkhiyye, Divânu Hutab, el-Kavaidu'l-Hısan, Tenzi-

[6] Bak: İbrahim İbn Osman, Eşhuru Eimmeti'd-Da've Hılale Karneyn, s. (57:59). Fehd el-Bedrânî ve Fehd el-Berrak, s. (13:19)

hü'd-Din; el-Kusaymî'ye cevap olarak, Hakku'l-Vadıhu'l-Mubîn, Behcetu Kulûbi'l-Ebrar, er-Riyadu'n-Nadıra, v.s.

* Allah Rahmet etsin şeyh ölünceye kadar herkesin razı olduğu bir halde ve övgüye layık bir ahlak üzere yaşadı. Nihayet[7] cumadelahir 1386 yılında vefat etti.

Allah rahmet eylesin ve ondan razı olsun. Cennetlerin en yücesinde sıddiklerin mertebesine ulaştırsın. Amin

5- ABDULAZİZ B. BAZ

* Abdulaziz b. Abdillah b. Abdirrahman b. Muhammed b. Abdillah Alu Bâz

* Hicri 1330 yılı Zilhicce ayında Riyad şehrinde doğdu. Öğretim yıllarının başlangıcında gözleri görürdü, sonra h. 1346 yılında bir göz hastalığına yakalandı, bu yüzden görmesi zayıfladı ve h. 1350 yılı başında tamamen görme melekesini kaybetti.

* Küçük yaştan itibaren ilim tahsiline başladı. Büluğ çağından önce Kur'an'ı ezberledi. Sonra Riyad'daki pek çok alimden şer'î ve arabî ilimleri aldı. Bunların en meşhuru Şeyh Muhammed b. İbrahim b. Abdillatif Alu'ş-Şeyh'tir. İbn Baz bu hocasından şöyle söz eder: Onun ders halkalarından 20 sene boyunca hiç ayrılmadım. h. 1347'den h. 1357'ye kadar bütün şer'î ilimleri ondan aldım.

* İbn Baz kendisini şöyle anlatır: "Benim fıkıhtaki mezhebim İmam Ahmed b. Hanbel'in mezhebidir. Fakat bu bir takld şeklinde değil, onun izlediği esaslara/yönteme ittiba/uymak şeklindedir. Benim bu konudaki metodum delilin gerektirdiği şeyi tercih etmektir ve Hanbelî mezhebine uysun veya uymasın onunla fetva vermektir. Çünkü hak, uyulmaya layıktır."

* Pek çok görevde ve makamda bulundu. Bunların sonuncusu Suûdi Arabistan ülkesi müftülüğüdür. Ayrıca pek çok bilimsel ve İslamî kuruluşun üyesidir.

* Çeşitli eserleri vardır. Bunlardan bazıları şunlardır: el-Fevaidu'l-Celiyye fi Mebâhisi'l-Farzıyye, et-Tahkîk ve'l-İzah li Kesîrin min Mesâili'l-Hacci ve'l-Umre ve Nakdi'l-Kavmiyyeti'l-Arabiyye.

Ayrıca pek çok sayıda çeşitli fetvaları vardır. Bunlar defalarca ciltler ve risa-

---

[7] Sıratu'ş-Şeyh Abdurrahman en-Nasır es-Sa'dî"den özetlenerek; Matbaatu's-Sünneti'l-Muhammediyye.

leler şeklinde basılmıştır.[8]

6- MUHAMMED es-SALİH el-USEYMÎN

* Ebû Abdillah Muhammed b. Salih b. Muhammed b. Useymîn el-Vehibî et-Temîmî.

* 27 Ramazan h. 1347 yılında Uneyze şehrinde dünyaya geldi.

* İlk hocası kabul edilen Şeyh Abdirrahman İbn Nâsır es-Sa'dî'nin elinde öğrenci oldu. Ona bağlandı ve ondan tevhid, tefsir, hadis, fıkıh, fıkıh usûlü, feraiz, mustalahu'l-hadis, nahiv ve sarf okudu. İkinci hocası olarak kabul edilen Şeyh İbn Baz'dan Sahih-i Buhârî'yi, İbn Teymiyye'nin risalelerini ve bazı fıkıh kitaplarını okudu.

* Şeyh Abdurrahman es-Sa'dî vefat edince onun halefi olarak Uneyza'daki büyük camiin imamlığına getirildi. Suûdi Arabistan'daki Büyük Alimler Heyeti üyeliğine ilaveten el-Kasîm'deki İslamî İmam Kahked İbn Suûd Üniversitesinin Şubesi ve Şeriat ve Usûlüddin Fakültelerinde bugüne kadar ders verdi.

* Değerli ve çeşitli pek çok sayıda eser telif etti. Örnek olarak şunları zikredebiliriz:

Akîde konusunda: Şerhu Lum'ati'l-İ'tikad, Kavâidi'l-Müsla fi Sıfatillahi ve Esmaihi'l-Husna...

Fıkıh ve Usûlü Fıkh konusunda: el-Usûl min İlmi'l-Usül, ed-Dimaü't-Tabiîyyetü li'n-Nisai...

Tefsir ve tefsir usulü konusunda: Usûlün fi't-Tefsir ve Tefsiru Ayeti'l-Kürsi...

Vaaz, irşad ve davet konusunda: ez-Ziyau'l-Lami' fi'l-Hutabi'l-Cevami' 1/2; Mecalisü Şehri Ramazan ve diğer faydalı eserleri.

* Şerhu Zadu'l-Mustekni', Şerhu Buluğu'l-Merâm ve Şerhu Sahihi'l-Buhârî gibi kitaplara ait yararlı pek çok dersin kayıtlı olduğu çok sayıda bant ve CD'-ler...[9]

---

[8] Bak: "Fetâva ve Makalatun Mutenevviatun"ının mukaddimesi, c. I ve Kitabü'l-Fetâvâ'nın mukaddimesi, c. I; Mecelletü'd-Da've ve Mecelletu'l-Muslimin, sayı: 22, yıl: 1402 h.

[9] Bak: "ULemauna" (:Alimlerimiz), Hazırlayanlar: Fehd el-Berrak ve Fehdü'l-Berdânî ve Fehd el-Berdânî, s. (42:48)

7- SALİH B. FEVZAN

* Salih b. Fevzân Abdullah b. Alu Fevzân. Şemmasiye halkındandır ve Devasir kabilesindendir. Hicri 1354 yılında doğdu.

* Riyad'daki şeriat fakültesine girdi ve h. 1381 yılında oradan mezun oldu. Sonra fıkıhta mastır derecesine ulaştı. Sonra bu fakültede fıkıh uzmanlığında doktora derecesini elde etti.

* Çok sayıda alim fıkıhçının elinde öğrenci oldu. Bunlardan bazıları şunlardır: Abdulaziz b. Baz, Abdullah b. Humeyd, Muhammed el-Emin eş-Şenkîtî, Abdurrezzak el-Afîfî. Ayrıca hadis, fıkıh, tefsir ve dil konusunda Ezher hocalarından da dersler aldı.

* Büyük Alimler Kurulunun ve İlmi Araştırmalar ve Fetva Daimi Komisyonunun üyesidir. Riyad'daki Emir Mut'ab b. Abdilaziz Camiinin imam ve hatibidir. Ayrıca el-Ma'hedu'l-Ali li'l-Kada'nın müdürlüğü görevini de üstlenmiştir.

* Ders verme, fetva verme, hatiplik, çeşitli İslami dergilerde bilimsel cevaplar ve makaleler gibi bütün alanlarda Allah'a davet konusunda büyük gayretleri vardır.

* Eserleri şunlardır: Şerhu Akidetu'l-Vasıtıyye, el-İrşad ila Sahihi'l-İ'tikad, el-Mulahhasu'l-Fıkhî 1/2, el-Et'ıme ve Ahkamu's-Saydi ve'z-Zebaih, bu onun doktora tezidir. et-Tahkikatu'l-Merzıyye fi'l-Mebâhisi'l-Farziyye fi'l-Mevâris, bu onun mastır tezidir. Tenbihatun alâ Ahkamin Tahtessu bi'l-Mü'minat, Ta'kibatun ala Kitabi's-Selefiyye leyset Mezheben li'l-Butî, Min Meşahiri'l-Muceddidîne fi'l-İslam, Nakdu Kitabi'l-Halâli ve'l-Harami li'l-Kardavi, el-Hutabi'l-Minberiyye fi'l-Munasebati'l-Asriyye 1/4, el-Beyân fima Ahtae fihi Ba'zu'l-Küttab.

* Ayrıca "Nurun ale'd-Darb" diye meşhur olan programda dinleyici sorularına devamlı cevaplar vermiştir.

Müslümanlara ve İslam'a verdiği hizmetlerden dolayı Allah onu iyilikle mükafatlandırsın. Amin[10]

8- ABDULLAH B. CİBRİN

* Abdullah b. Abdurrahman İbn Abdillah el-Cibrîn

* Riyad'ın batısındaki el-Kuvey'ıyye'de Mezal'de h.1349/m 1930'da doğmuştur.

---

[10] el-Fetâvâ li'ş-şeyh Salih İbn Fevzan isimli kitabın mukaddimesinden özetlenerek alınmıştır. C. I, s. (8,5)

* Pek çok alim ve hocadan ders okumuştur. Bunlardan bazıları şunlardır: İlk hocası Abdulaziz "Ebu Habib" eş-Şeşerî, Muhammed b. İbrahim Alu'ş-Şeyh, İsmail b. Habib el-Ensarî ve Abdulaziz b. Bâz.

* Hicri 1381 yılında İmamu'd-Da've Enstitüsünde şer'î ilimler dersini vermeyi üstlendi. Sonra h. 1402 yılında Şeriat Fakültesine, Akîde ve Çağdaş Mezhepler Bölümüne geçti. İlmi Araştırmalar, Fetva, Davet ve İrşad İdareleri Başkanlığında fetva üyesi oldu.

* Hicri 1390 yılında el-Halî Enstitüsünden master diploması aldı. Master tezinin konusu: Ahbaru'l-Ahad fi'l-Hadisi'n-Nebevî'dir. Hicri 1407 yılında yüksek dereceyle doktora diploması verildi. Doktora tezi "ez-Zerkeşî ala Muhtasari'l-Harakî" isimli kitabın tahkiki hakkındadır.

* İlmi Araştırmalar ve Fetva İdaresi Başkanlığında fetva üyesi olarak sabahları yaptığı çalışmanın yanında, Riyad şehrinde muhtelif konulardaki otuz kitabın şerhini oniki ders halinde Şeyh Cibrîn yürütmektedir.

İslam'a ve müslümanlara yaptığı hizmetlerden dolayı Allah onu iyilikle mükafatlandırsın.[11]

[11] Ceridetu'l-Muslimin, sayı: 518'den özetlenerek.

Birinci Bölüm
ORUCUN HÜKÜMLERİ

Bu bölüm dokuz fasıldan meydana gelir:

Birinci Fasıl	**:**	*Ramazan Orucunun Fazileti, Hükmü ve Kimlere Vacip Olduğu*
İkinci Fasıl	**:**	*Ramazan Ayının Girişiyle İlgili Hükümler ve Ru'yeti Hilal (Hilalin Görülmesi)*
Üçüncü Fasıl	**:**	*Oruca Niyet etmenin Hükümleri*
Dördüncü Fasıl	**:**	*İmsak, İftar ve Sahur*
Beşinci Fasıl	**:**	*Oruç Konusunda İnsanların Kısımları*
Altıncı Fasıl	**:**	*Orucu Bozan ve Bozmayan Şeyler*
Yedinci Fasıl	**:**	*Kaza, Keffaret ve Yedirmenin Hükümleri*
Sekizinci Fasıl	**:**	*Ramazan Dışında Oruç*
Dokuzuncu Fasıl	**:**	*Oruçla İlgili Muhtelif Meseleler*

Birinci Fasıl

RAMAZAN ORUCUNUN FAZİLETİ, HÜKMÜ VE KİMLERE VACİP OLDUĞU

Bu fasıl üç konuyu ihtiva eder:

***Birinci Konu* :** Orucun Manası ve Hükmü

***İkinci Konu* :** Ramazan Orucunun Fazileti

***Üçüncü Konu* :** Ramazan Orucu Kimlere Vaciptir/Farzdır

Birinci Konu
ORUCUN MANASI VE HÜKMÜ

ORUCUN LUGAT VE SÖZLÜK ANLAMI

SORU 1- Dilde ve dinde oruçtan/sıyam kelimesinden kastedilen şey nedir?

CEVAP: Orucun/sıyamın dildeki anlamı *tutmak* demektir.

Şu ayet-i kerimede geçen oruç kelimesi bu anlama gelir:*"Eğer insanlardan birini görürsen de ki: Ben, çok merhametli olan Allah'a oruç adadım; artık bugün hiçbir insanla konuşmayacağım."* *(Meryem: 19/26)*

Yani, konuşmaktan kendimi tutacağımı adadım; artık bugün hiçbir insanla konuşmayacağım.

Şairin şu sözü de bu anlama gelir:

"Tutulan/sıyamun atlar ve tutulmayan/ğayru saimetin atlar vardır; tutulmayanlar toz-duman altındadır, diğerleri gemlerini geverler."

Orucun dindeki anlamına gelince: "İkinci fecrin doğuşundan güneşin batışına kadar orucu bozan şeylerden uzak durarak Allah'a ibadet etmektir."[12]

SORU 2- Orucun/sıyam'ın dildeki ve dindeki anlamı nedir?

CEVAP: Sözlükte oruç/sıyam sadece tutmak demektir. Araplar her türlü tutma işini savm diye isimlendirirler. Hatta kişinin kendisini konuşmaktan tutmasına da savm derler.

Allah Teala şöyle buyurdu:*"Eğer insanlardan birini görürsen de ki: Ben çok merhametli olan Allah'a oruç adadım; artık bugün hiçbir insanla konuşmayacağım."* *(Meryem: 19/26)*

---

[12] İbnu Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s: 169

Bir hareketten tutulmaya/alıkonulmaya da sıyam denilir. Nitekim şair şöyle demiştir:

"Tutulan/sıyamu atlar ve tutulmayan/ğayru saimetin atlar vardır; tutulmayanlar toz-duman altındadır, diğerleri gemlerini geverler."

Orucun şer'î (dinî) anlamına gelince: "Kişinin niyet ederek ikinci fecrin doğuşundan güneşin batışına kadar orucu bozan şeylerden kendisini uzak tutmasıdır.

Bazıları da orucu şöyle tarif etmişlerdir: Özel bir vakitte, özel bir şahsın, özel/belli şeylerden kendisini özel bir şekilde tutmasıdır.[13]

RAMAZAN AYINDA ORUÇ TUTMAK FARZDIR

SORU 3- Ramazan ayı orucunun hükmü nedir?

CEVAP: Ramazan ayı orucu Kitap ve Sünnet'in nassı ile ve müslümanların icmaı ile farzdır. Allah Teala şöyle buyurmuştur:*"Ey iman edenler! Oruç sizden önceki gelip geçmiş ümmetlere farz kılındığı gibi size de farz kılındı. Umulur ki korunursunuz... Ramazan ayı, insanlara yol gösterici, doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak Kur'an'ın indirildiği aydır. Öyle ise sizden Ramazan ayını idrak edenler oruç tutsun." (Bakara, 2/183-185)*

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "İslam beş şey üzerine kurulmuştur: Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şahitlik etmek, namaz kılmak, zekat vermek, Ramazan orucunu tutmak ve Allah'ın beytini haccetmektir."

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* başka bir hadisinde şöyle buyurmuştur: "Ramazan hilalini gördüğünüzde oruç tutunuz."

Müslümanlar Ramazan orucunun farz olduğunda ve onun İslam'ın rükünlerinden bir rükün olduğunda icma etmişlerdir. Dolayısıyla onun farz oluşunu inkar eden kişi kafir olur. Ancak İslamî hükümlerin bilinmediği bir beldede yetişen kişi bundan müstesnadır. Ona bu hüküm anlatılır. Hüccetin ikâmesinden/delillerin arzedilmesindensonra inkarda ısrar ederse o da kafir olur.

Ramazan orucunu farz oluşunu hafife alarak terkeden kimse büyük bir teh-

[13] İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s: 13

likenin içindedir. Bazı ilim adamları onu kafir ve dinden çıkmış bir kimse olduğu görüşündedirler. Fakat tercih edilen/kuvvetli görüşe göre böyle bir kişi kafir ve mürted değildir. Bilakis o bir fasıktır/günahkardır, fakat büyük bir tehlike içindedir.[14]

RAMAZAN ORUCUNUN HÜKMÜ

SORU 4- Ramazan ayı orucunun hükmü nedir?

CEVAP: Ramazan ayında oruç tutmak, büluğ çağına gelmiş, akıl sahibi her mükellefen üzerine vaciptir. Onun vacipliği dinde bilinmesi zorunlu olan şeylerdendir. Vacipliği hakkında müslümanlar arasında hiçbir ihtilaf yoktur. Vacipliğini inkar eden kimse kafir olur.

Allah Teala şöyle buyurmuştur:*"Ey iman edenler! Sizden önceki gelip geçmiş ümmetlere yazıldığı gibi oruç sizin üzerinize de yazıldı..." (Bakara: 2/183)*

Ayette geçen "yazıldı" farz kılındı demektir.

Allah Teala şöyle buyurmuştur:*"Sizden kim Ramazan ayını idrak ederse oruç tutsun." (Bakara: 2/185)*

"Oruç tutsun" ifadesi bir emirdir. Emir de vaciplik ifade eder.

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bir hadiste İslam'ın beş temel üzere bina edildiğini haber vermiş ve bunlardan birisinin de Ramazan orucu olduğunu söylemiştir.[15]

ORUÇ BÜTÜN İNSANLARIN ÜZERİNE FARZ MIDIR?

SORU 5- Oruç bütün insanlara farz mıdır?

CEVAP: Evet oruç farzdır fakat herkese değil. Yaşı küçük olandan, mecnundan ve daha başka kimselerden bu farz düşer.[16]

---

[14] İbnu Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s: 170
[15] İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s:13
[16] İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 33

ORUCUN RÜKÜNLERİ

SORU 6- Orucun rükünleri nelerdir?

CEVAP: Orucun bir tek rüknü vardır, o da şafağın sökmesinden güneşin batışına kadar orucu bozan şeylerden uzak durarak Allah'a ibadet etmektir.

Burada şafakla kastedilen birinci şafak değil, ikinci şafaktır.

İkinci şafak, birinci şafaktan şu özellikleriyle ayrılır:

1. İkinci şafak ufukta enine doğru olur, birinci şafak ise boyuna doğru olur. Yani birinci şafak doğudan batıya doğru uzanır, ikinci şafak ise kuzeyden güneye doğru uzanır.

2. İkinci şafaktan sonra karanlık olmaz, aksine güneş doğuncaya kadar aydınlık artarak devam eder. Birinci şafakta ise bir ışık göründükten sonra tekrar karanlık başlar.

3. İkinci şafağın beyazlığı ufukla bitişiktir. Birinci şafakta ise onunla ufuk arasında bir karanlık vardır.

Birinci şafağın dinde hiçbir hükmü yoktur. Onunla ne sabah namazının vakti girer, ne de imsak vakti girer. İkinci şafak böyle değildir.[17]

* * *

İkinci Konu
RAMAZAN ORUCUNUN FAZİLETİ VE FAYDALARI

RAMAZAN AYININ GİRMESİ MÜNASEBETİYLE BİR ÖĞÜT

SORU 7- Ramazan ayı münasebetiyle İslam ümmetine neler söyleyeceksiniz.

CEVAP: Allah'ın ismiyle... Allah'a hamd, Rasûlüne, getirdiği hidayet ile hidayetlenenlere ailesine, arkadaşlarına ve salât ve selam olsun.

---

17 İbnu Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s: 172, 173

Mübarek Ramazan ayının girmesi münasebetiyle her yerdeki müslüman kardeşlerime Allah'a karşı sorumluluklarını yerine getirmelerini (takvayı), her türlü iyilikte yarışmayı, karşılıklı olarak birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye etmeyi, iyilik ve takvada yardımlaşmayı, Allah'ın haram kıldığı diğer günahlardan her yerde ve özellikle bu mübarek ayda sakınmayı öğütlüyorum. Çünkü bu ay büyük bir aydır, salih amellerin karşılığı bu ayda katlanarak verilir, oruç tutan ve karşılığını Allah'tan isteyerek ve inanarak gece ibadet eden kimsenin günahları affedilir.

Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Kim inanarak ve sevabını Allah'tan umarak Ramazan orucunu tutarsa onun önceki günahları affedilir."

"Ramazan girdiği zaman cennet kapıları açılır, cehennem kapıları kapanır ve şeytanlar zincirlenir."

"Oruç bir kalkandır; Sizden biriniz oruç tuttuğu gün kötü söz söylemesin, cahillik etmesin. Birisi ona söver ve onunla kavga etmek isterse, ben oruçluyum, desin."

"Ademoğlunun her ameli kendisinindir, iyilik on misliyle mükafatlandırılır. Ancak oruç müstesna. Çünkü o benim içindir, onun mükafatını ancak ben veririm. Çünkü o, şehvetini, yemesini, içmesini sırf benim için terkeder. Oruçlunun iki sevinci vardır. Birinci sevinç, iftar ettiği zaman, ikinci sevinç, Rabbine kavuştuğu zamandır. Oruçlunun ağız kokusu Allah katında misk kokusundan daha hoştur."

Allah'ın Rasulü *Sallallahu aleyhi vesellem* ashabına Ramazanın girmesini müjdeler ve şöyle derdi: "Size Ramazan ayı, bereket ayı geldi. Allah bu ayda rahmetini indirir, hataları/günahları affeder, duaları kabul eder ve meleklere karşı sizinle övünür. O halde Allah'a karşı kendinizi iyi gösterin. Çünkü bedbaht/ mutsuz kişi bu ayda Allah'ın rahmetinden mahrum bırakılan kişidir."

Bir başka hadisinde Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Kim yalan söylemeyi, yalanla amel etmeyi ve cehaleti bırakmazsa Allah'ın o kimsenin yemesini, içmesini bırakmasına hiç kıymet vermez/buna ihtiyacı yoktur."

Ramazan ayının faziletine ve bu ayda kat kat amel işlemeyi teşvik etmeye dair pekçok hadis-i şerif vardır.

Ben de müslüman kardeşlerime bu günlerde ve gecelerde istikamet üzere olmalarını ve bütün hayırlı amellerde yarışmalarını tavsiye ederim. Bu hayırlı amellerden bazıları şunlardır: Düşünerek ve anlayarak Kur'an'ı çokça okumak, bol bol sübhanallah, elhamdulillah, la ilahe illallah, Allahu ekber ve estağfirullah demek, Allah'tan cenneti istemek, cehennemden Allah'a sığınmak ve diğer güzel duaları yapmak.

Ayrıca kardeşlerime çokça sadaka vermelerini, fakirlere ve yoksullara iyilik yapmalarını, zekatı hak sahiplerine vermelerini; bununla beraber Allah'ın yoluna davete, cahillerin bilgilendirilmesine önem vermelerini; yumuşaklık, hikmet ve güzel bir üslupla iyiliği emredip, kötülüğü engellemelerini, ayrıca her türlü kötülükten sakınmalarını ve; *"Ey müminler, hep birlikte Allah'a tevbe edin, umulur ki başarı ve mutluluğa erersiniz."* *(Nur: 31)* ayetiyle amel ederek tevbeye sarılmalarını ve hak üzere sebatlı olmalarını tavsiye ederim.

Allah Teala şöyle buyurmuştur:*"Rabbimiz Allah'tır, deyip sonra da dosdoğru yaşayanlara korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir. Onlar cennet ehlidirler. Yapmakta olduklarına karşılık orada ebedi kalacaklardır."* *(Ahkaf: 46/13, 14)*

Allah Teala, herkesi rızasına uygun amellerde başarılı kılsın ve herkesi fitnelerin yoldan çıkarmasından ve şeytanın kışkırtmasından korusun. Şüphesiz O cömerttir, kerem sahibidir.[18]

ORUCUN HÜKMÜ VE HİKMETİ

SORU 8- Orucun hükmü ve hikmeti nedir?

CEVAP: Tevfik Allah'tandır. Orucun hükmü: Allah Teala bu konuda anlam itibariyle kapsamlı olan şu buyruğu inmiştir:*"Ey iman edenler! oruç sizden önceki ümmetlere farz kılındığı gibi size de farz kılındı. Umulur ki korunup sakınırsınız."* *(Bakara: 2/183)*

Bu ayet orucun hikmeti konusunda insanların söyledikleri herşeyi içine alır. Çünkü takva, Allah'ın sevdiği ve razı olduğu iyilik yapmak ve kötülükleri terk etmek cinsinden herşeyi kapsayan bir isimdir.

* Oruç; kulun dininde, dünyasında ve ahiretinde saadete ulaşmak için en büyük yollardandır. Oruçlu, Allah'ın sevgisini nefsinin arzusuna tercih ederek

---

[18] Abdülaziz İbn Abdillah İbn Baz, Mecmuu Fetâvâ, 3/147, 148

şehvetleri terketmek suretiyle Allah'a yaklaşır. Bu sebeple sahih bir hadiste Allah Teala ameller arasında sadece orucu kendisine ayırmıştır.

* Oruç; takvanın temellerindendir. Çünkü oruç olmadan müslümanlık tamam olmaz.

* Oruçla iman artar, sabır elde edilir, göklerin Rabbine yaklaştırıcı meşakkat ve zorlukların alıştırması yapılır.

* Oruç; namaz, Kur'an okumak, zikir ve sadaka gibi takvayı gerçekleştirici güzel amellerin çokça yapılmasının sebebidir.

* Oruç, haram fiiller ve haram sözler gibi haram kılınmış şeylerden nefsi alıkoyar. Bu da takvanın direğidir.

Sahih bir hadiste şöyle buyurulur:

"Kim yalan söylemeyi ve yalanla amel etmeyi bırakmazsa Allah'ın o kimsenin yemesini, içmesini bırakmasına ihtiyacı yoktur.

Kulun kesin olarak terk etmekle Allah'a yaklaşacağı haram olan şeyler şunlardır;

- Yalan söz: Haram kılınmış sözler yalan sözdür.

- Yalanla amel etmek: Haram kılınmış şeyleri yapmak yalanla amel etmek demektir.

- Oruca mani olan haramları terk etmekBunlar orucu bozan şeylerdir.

Oruçta pek çok yararlar, bütün vakitlerde dinin gerekli gördüğü hayırları ve sevapları elde etme özelliği olunca Allah Teala da bunu bizden öncekilere farz kıldığı gibi bize de farz kılmıştır. Yararları elde etmek için Allah'ın koyduğu bütün hükümlerde O'nun sünneti budur.

* Orucun hükümlerine gelince, onda da sebeplerin durumuna bağlı olarak bütün teklifi hükümler geçerlidir. Buna göre:

Farz/vacip olan oruç:

- Ramazan ayında oruç tutmak, mükellef ve gücü yeten her müslümana farzdır. Adak ve keffaret orucu da böyledir.

Haram olan oruç:

- Bayram günleri ve teşrik günleri oruç tutmak haramdır. Ancak temettu ve kıran haccı yapıp da kurban kesmeye ve kurban bayramının birinci gününden önce oruç tutmaya imkan bulamayanlara bu günlerde oruç tutmak haram değildir.

- Hayızlı ve nifaslı kadının oruç tutması da haramdır.

- Ölmesinden korkulan hastanın oruç tutması haramdır.

- Masum bir kimseyi ölümden kurtarması için kendisine ihtiyaç duyulan kimsenin de oruç tutmaması gerekir.

Sünnet olan oruç:

Mutlak ve mukayyet /nafile orucudur.

Mekruh olan oruç:

Meşakkat içerisindeki hastanın oruç tutması mekruhtur.

Caiz olan oruç:

Yolcunun orucudur. Özellikle yola çıkmadan önce oruca başlamış ise o gün yola çıktığında oruca devam etmesi de bozması da caizdir. [19]

ORUCUN DİNDEKİ YERİ

SORU 9- Orucun dindeki yeri ve ibadetler içinde özellikle Ramazan ayında oruç tutmanın fazileti nedir?

CEVAP: Orucun İslamdaki yeri onun İslamın rükünlerinden biri olmasıdır. İslam ancak onunla ayakta durur ve onunla tamam olur.

Orucun İslam'daki faziletine gelince: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "Kim inanarak ve sevabını Allah'tan umarak Ramazan orucunu tutarsa onun geçmiş günahları affedilir."[20]

ORUCUN SOSYAL FAYDALARI

SORU 10- Orucun sosyal faydaları var mıdır?

CEVAP: Evet, onun sosyal faydaları vardır; bunlardan bazıları şunlardır:

İnsanların kendilerinin aynı vakitte yiyen, aynı vakitte oruç tutan bir ümmet olduklarının bilincine varmaları, zenginin Allah'ın nimetinin idrakin varması, fakire şefkat göstermesi ve şeytanın Ademoğlunun ayağını kaydırmasının azalması gibi şeylerdir.

---

[19] es-Sa'dî, el-İrşad el-Ma'rifeti'l-Ahkam, s: 82, 83

[20] İbnu Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s: 171

Oruçta takva (:Allah'tan korunup sakınma/ve O'na karşı sorumluluklarının bilincinde olmak) vardır. Takva toplumun fertleri arasındaki bağları kuvvetlendirir.[21]

ORUÇLUYA İFTAR VERMENİN FAZİLETİ

SORU 11- Bazıları Ramazanda davetler yapıyorlar ve akşam yemekleri veriyorlar. Ramazanı bunlar için bir vesile sayıyorlar. Bazıları da kurbanlar keserek bunu sadaka olarak dağıtıyorlar ve daha başka ikramlarda bulunmaya özen gösteriyorlar. Bunun hükmü nedir?

CEVAP: Evet, mübarek bir zaman olması ve oruçluların yemeğe ihtiyaçları sebebiyle Ramazan ayında yemek yedirmenin daha çok fazileti vardır.

Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Kim bir oruçluya iftar verirse onun aldığı sevap kadar sevap alır."

Bu ayda muhtaçlara yemek hazırlamak amellerin en faziletlilerindendir. Çünkü bu ayda verilen sadaka diğerlerinden kat kat üstündür.[22]

ORUÇ BİR NEFİS TERBİYESİDİR

SORU: 12- Bir müslüman oruç tuttuğu zaman istek ve arzularını ve heva ve hevesini kontrol altına alma gücünü kuvvetlendirebilir mi? Bu nasıl olur? Müslüman dünyayı gerçek değeriyle nasıl algılar?

CEVAP: Allah Teala orucu, kullarının yararı, nefislerinin terbiyesi ve onların insani bir olgunluğa erişmeleri için farz kılmıştır. Oruçlu bir müslüman yemek ve içmek gibi orucu bozan şeylerden uzak durur. Bu, nefsi arzulamadığı/kendisine zor gelen şeylere karşı alıştırır. Oruçlu iken kendisine yasak olan şehevî arzularını kontrol altında tutmasında ona yardımcı olur. Üstün bir ahlakla ahlaklanması için onu terbiye eder. Kul, dinini ve Allah'ın müminler için ahirette hazırladığı şeyleri iyi öğrendiği ve dinine kuvvetle sarıldığı zaman, dünyanın değersizliğini, Allah katındaki konumunu, Tirmizî ve İbnu Mâce'nin rivayet ettiği bir hadiste de geçtiği gibi onun Allah nazarında bir sinek kadar bile

[21] Fetâvâ eş-şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn (1/562)
[22] "el-Fetâvâ li'bn-i Fevzan-Kitabu'd-Da've" (1/153, 154)

değerinin olmadığını, dünyanın ancak Allah'a itaatle ömür süren ve onu ahireti için bir binit olarak kullanan kimse için çok değerli olduğunu kavrar.

Başarı Allah'tandır. Peygamberimiz Muhammed'e, onun aile ve arkadaşlarına Allah'ın salât ve selamı olsun.[23]

ORUCUN FAZİLETİ HAKKINDA ZAYIF BİR HADİS

SORU: 13- Bu bölgedeki mescitlerin hatiplerinden birisi bir hutbe okudu. Hutbenin içinde Selman *Radıyallahu anh*'ın Peygamberden *Sallallahu aleyhi vesellem* naklettiği ve şaban ayının son günü insanlara yaptığı bir hitabeden söz etti... Cemaatin içinde bir kardeş halkın önünde ona açıkça şu sözlerle itiraz etti: Selman hadisi uydurma bir hadistir. Şu hadis de uydurmadır: Kim bir oruçluyu doyurursa Allah ona benim havzımdan öyle bir şerbet içirir ki o artık cennete girinceye kadar bir daha susuzluk çekmez. Şu hadis de uydurmadır. Kim kölesinin/hizmetçisinin yükünü hafifletirse Allah onu cehennemden azat eder. Bu kardeşimiz devamla dedi ki: Bu sözler, Peygambere karşı uydurulmuş bir yalandır. Kim Peygambere yalan uydurursa cehennemden yerini hazırlasın... Makamınızdan bu hadisin sahih olup olmadığının fetvasını rica ediyorum. Allah sizi korusun.

CEVAP: Selman hadisini İbnu Huzeyme "Sahih"inde rivayet etti ve şöyle dedi: "Eğer haber sahih ise Ramazan ayının faziletleri babı". Sonra şöyle dedi: Bize Ali b. Hacer es-Sa'dî haber verdi; o dedi ki: Bize Yusuf b. Ziyad haber verdi ve dedi ki: Bize Hemmam b. Yahya haber verdi. O, Ali İbn Zeyd b. Ced'an'dan; o da Said b. el-Museyyib'den; o da Selman'dan nakletti; Selman şöyle dedi:

Allah Rasulü *Sallallahu aleyhi vesellem* şaban ayının son günü bize hitab etti ve şöyle dedi: "Ey insanlar! Size büyük bir ayın gölgesi gelmiştir. Bu ay, mübarek bir aydır. İçinde bin aydan hayırlı olan bir gecenin bulunduğu bir aydır. Allah Teala o ayda oruç tutmayı farz ve gecesini ibadetle geçirmeyi de tatavvu (:nafile bir ibadet) kılmıştır. Kim bu ayda iyi bir hasletle Allah'a yaklaşırsa bu ayın dışında farzı eda eden kişi gibi olur. Kim bu ayda bir farzı eda ederse bu ayın dışında yetmiş farzı eda etmiş gibi olur. Bu ay, sabır ayıdır. Sabrın sevabı cennettir. Bu ay, hayır ve iyilik ayıdır, müminin rızkının arttığı bir aydır. Kim bu ayda bir oruçluyu iftar ettirirse bu onun günahlarının affına, cehennem ateşinden

[23] "Fetâvâ el-Lecnetü'd-Daimetü li'l-Buhûsi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta" Fetva no: 9395

kurtuluşuna vesile olur ve oruçlunun sevabında hiçbir azalma olmaksızın aynısı onun için de olur." Dediler ki: Hepimiz oruçluya iftar ettirecek bir şeyler bulamayabiliriz?

Dedi ki: "Allah Teala bu sevabı oruçluyu bir hurma ile veya bir yudum su ile ya da bir yudum ayran ile iftar ettiren kimse için de verecektir. Bu ayın başı rahmet, ortası mağfiret, sonu cehennemden kurtuluştur. Kim kölesinin/hizmetçisinin yükünü hafifletirse Allah da onu cehennemden azat eder. Bu ayda dört hasleti çoğaltın: Bunlardan iki tanesiyle Rabbinizi razı edersiniz, iki tanesine de ihtiyacınız vardır.

Rabbinizi razı edeceğiniz iki haslet: "Allah'tan başka ilah olmadığına şahitlik etmeniz ve ondan af dilemeniz(: istiğfar etmeniz)dir.

Müstağni olamayacağınız/hep muhtaç olduğunuz iki amele gelince, Allah'tan cenneti isteyeceksiniz ve cehennemden O'na sığınacaksınız. Kim bir oruçluyu doyurursa Allah da ona benim havzımdan bir yudum içirir ki artık cennete girinceye kadar bir daha susamaz."

Bu hadisin senedinde Ali b. Zeyd b. Ced'an vardır, hafızasının kötü durumda olması sebebiyle zayıftır. Ayrıca Yusuf b. Ziyad el-Basrî vardır ki rivayeti münkerdir.

Ayrıca bu hadisin senedinde Hemmam b. Yahya b. Dinar el-Avdî vardır. İbnu Hacer "et-Takrîb" isimli eserinde bu zatın güvenilir olduğunu ve zaman zaman vehme kapıldığını söylemiştir.

Bu duruma göre: Sözkonusu hadis bu senetle uydurma değil, zayıftır. Bununla beraber Ramazanın faziletleri pek çok sahih hadisle de sabit olmuştur.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve ashabına olsun.[24]

[24] Fetâvâ el-Lecnetü'd-Daimetü li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 4145

Üçüncü Konu
RAMAZAN ORUCU KİMLERE FARZDIR?

SORU: 14- Oruç kimlere farzdır?

CEVAP: Oruç tutmak, erginlik çağına gelmiş, aklı başında, gücü yerinde, yolcu olmayan ve engeli bulunmayan her müslümana farzdır.

Bunlar altı vasıftır: Müslümanlık erginlik, akıllı, iktidar/güç yetirebilme ve engelsizlik.

Kafirin oruç tutması ve başka bir ibadet yapması gerekmez/ona farz değildir.

"Kafire oruç ve başka ibadet farz değildir" dememizin anlamı şudur: Kafirliği esnasında ona oruç tutması mecbur edilemez, müslüman olduktan sonra da kaza etmekle yükümlü değildir; çünkü küfrü esnasında onun ibadeti kabul edilmez.

Bunun delili Allah'ın şu ayetidir: *"Onlar harcamalarının/yaptıkları hayırların kabul edilmesini engelleyen, Allah ve Rasulüne küfretmeleridir." (Tevbe: 9/54)* İslam'a girdikten sonra da bunları kaza etmeleri gerekmez. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmaktadır:*"Küfredenlere vazgeçerlerse geçmiş günahlarının bağışlanacağını söyle." (Enfal: 8/38)*

Fakat kafir küfrü esnasında vacipleri/farzları terkettiğinden dolayı da cezalandırılır. Çünkü Allah Teala iyi insanların ahiretteki durumlarından söz ederken onların suçlularla aralarında şöyle bir dialoğun geçeceğini haber verir: *"Onlar cennetler içindedirler. Günahkarlara: Sizi şu yakıcı ateşe sokan nedir? diye sorarlar. Onlar şöyle cevap verirler: Biz namaz kılanlandan değildik. Yoksulu doyurmuyorduk. Boş şeylere dalanlarla birlikte dalıyorduk. Ceza gününü de yalanlardık." (Müddessir: 74/42-47)*

Onların, namazı terketmeyi ve yoksulu doyurmamayı cehenneme girmelerinin sebebi olarak zikretmeleri, cehenneme girmelerinde bunun bir etkisi olduğunun delilidir.

Hatta kafir şu ayeti kerimenin delaletinden dolayı yiyecek, içecek ve giyecek gibi Allah'ın bütün nimetlerinden yararlandığı için de cezalandırılacaktır:*"İman*

eden ve iyi işler yapanlara, hakkıyla sakınıp iman ettikleri ve iyi işler yaptıkları, sonra yine hakkıyla sakınıp iman ettikleri, sonra da hakkıyla sakınıp yaptıklarını da ellerinden geldiğince güzel yaptıkları takdirde (haram kılınmadan önce) tattıklarından dolayı günah yoktur. Allah iyi ve güzel yapanları sever." (Maide: 5/93)

Allah Teala'nın müminlerden (haram kılınmadan önceki) tattıkları şeylerden günahı kaldırması, müminlerden başkasının tattıkları şeylerin günahının devam ettiğine delalet eder.

Çünkü Allah Teala başka bir ayette de şöyle buyurur:*"De ki: Allah'ın kulları için yarattığı süsü ve temiz rızıkları kim haram kıldı? De ki: Onlar dünya hayatında, özellikle kıyamet gününde müminlerindir." (A'raf: 7/32)*

"Onlar dünya hayatında, özellikle kıyamet gününde müminlerindir." (Araf: 7/32)

Mümin olmayanlar hakkındaki hükmün, müminler hakkındaki hükümden farklı olduğunun delilidir.

Fakat bir kafir Ramazan esnasında müslüman olursa, müslüman olmadan önceki oruçları kaza etmesi gerekmez. Mesela Ramazanın yirmi beşinci gecesi müslüman olduğunda önceki yirmidört günün orucunu kaza etmesi gerekmez.

Gün içinde müslüman olursa o andan itibaren oruç tutması gerekir, kaza etmesi gerekmez. Mesela güneş zeval noktasında iken müslüman olsa ona deriz ki: Günün kalan kısmını oruç tut, sana kaza gerekmez. Ona o andan itibaren orucu emrederiz. Çünkü o artık kendisine orucun vacip olduğu bir kimse haline gelmiştir, ona kazayı emretmeyiz. O, üzerine vacip olan şeyi yerine getirmiştir. Üzerine vacip olan şey de müslüman olduğu andan itibaren oruç tutmaktır. Kim üzerine vacip olan şeyi yerine getirirse artık o ibadeti tekrar yapmakla yükümlü değildir.

Akıllı olmaya gelince bu, orucun farz olması için gerekli olan ikinci vasıftır.

Ayırtedicilik vasfı yani eşyayı birbirinden ayırdetme özelliği akılla elde edilir. İnsan aklı başında olmadığı zaman zekattan başka hiçbir ibadet kendisine farz olmadığı gibi oruç da farz olmaz.

Bir insanın büluğ yaşına gelmesi fakat ayırdetme vasfının(:temyiz kudretinin) onda olmaması da bu nevidendir, yani aklı olmayan kimse nevindendir. Halk arasında böyle kimselere saçmalayan/saçma sapan şeyler konuşan kimseler

denilir. Böylelerinin oruç tutması da gerekmez. Fidye vermesi de gerekmez. Çünkü bunlar orucun kendilerine vacip olduğu kimselerden değildirler.

Üçüncü vasıf ergin olmak(:büluğ çağında olmak)tır.

Erginlik şu üç şeyden birisinin bulunmasıyla elde edilen bir vasıftır:

1- Bir insanın on beş yaşını tamamlamasıyla,

2- Veya kasık kıllarının yani tenasül organı bölgesinde sert kılların bitmesiyle

3- Uykudayken veya uyanıkken şehvetle meninin gelmesiyle

4- Kadın için buna ilaveten dördüncü bir durum daha vardır, o da hayızdır. Bir kadın hayız gördüğü zaman bulüğa ermiş demektir.

Buna göre kadın olsun, erkek olsun onbeş yaşını tamamlayan kimse büluğa ermiş olur, kadın olsun erkek olsun kasık bölgesinde kıl biten kimse büluğa ermiş olur, kadın olsun erkek olsun şehvetle menisi gelen kimse büluğa ermiş olur. Onbeş yaşından önce de olsa hayız gören bir kadın büluğa ermiş olur. Bazan bir kadın on yaşında bile hayız görebilir.

Burada pek çok kimsenin gaflete düştüğü şu meseleye dikkat etmek gerekir. Bazı kadınlar erken yaşta hayız görürler ve kendilerine orucun ve vacipliği/farzlığı büluğa bağlı olan diğer ibadetlerin farz olduğunu bilmezler. Çünkü pek çok kimse sadece onbeş yaşın tamamlanmasıyla erginlik çağına gelineceğini zanneder. Böyle bir zannın aslı yoktur.

Bir kimse büluğ çağına gelmediği zaman ona oruç farz değildir. Ancak ilim adamları bir velinin kız olsun, erkek olsun velisi olduğu küçük çocuğa alışması ve büluğa erdiğinde kolayca tutması için orucu emretmekle görevli olduğunu söylediler. Allah kendilerinden razı olsun sahabiler böyle yaparlardı. Onlar küçük çocuklarına oruç tuttururlardı, hatta bir tanesi ağlamıştı da, güneş batıncaya kadar oynasın diye ona yünden oyuncak bir bebek verilmişti.

Dördüncü vasıf kişinin oruç tutmaya gücünün yetmesidir.

Yani zorluk çekmeden oruç tutabilmesidir. Gücü yetmeyen bir kimse ise böylelerine oruç farz değildir.

Güç yetiremeyenler iki kısma ayrılır:

Birinci kısım: Yaşlı ve iyileşme ümidi bulunmayan hasta gibi oruç tutmak-

tan devamlı ve sürekli aciz kalan kimsedir. Böyle bir kimse Ramazan ayı otuz gün ise otuz tane fakiri doyurur. Ramazan ayı yirmidokuz gün ise yirmidokuz fakiri doyurur.

Doyurmanın iki şekli vardır:

Birinci şekli: Pirinç veya buğdaydan hububat olarak çıkarmasıdır. Bunun miktarı Peygamber'in *Sallallahu aleyhi vesellem* kullandığı ağırlık ölçüsüyle dörtte bir sâ'dır. Yani burada bilinen sâ' ile beşte bir sâ'dır. Bu da iki kilo kırk gram kaliteli rezin buğdayına denktir. Yani sen iki kilo kırk gram siyah rezin buğdayını tarttığın zaman bu Peygamberin sâ'ı ile bir sâ' eder. Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* sâ'ı ile bir sâ' dört müddür, dört fakir için yeterlidir.

Bu durumda fakire onu verdiğin zaman beraberinde durum ve örfün gerektirdiği şeye göre katık edebileceği bir yiyeceği veya başka bir şeyi de vermen güzel olur.

Doyurmanın ikinci şekline gelince Ramazan ayının yirmidokuz veya otuz gün çekmesine göre yirmidokuz veya otuz fakire yetecek yemek hazırlamak ve onları buna davet etmektir. Nitekim yaşlandığında Enes b. Malik'in böyle yaptığı bildirilmiştir. Otuz veya yirmidokuz kişiye yetecek yemekle bir kişiyi doyurmak caiz değildir. Çünkü her günden bedel bir fakirin doyurulması gerekir.

Oruçtan aciz kalmanın ikinci kısmı ise ortadan kalkması umulan bir acizliktir. Bu, oruç esnasında bir insanın başına gelen hastalık gibi sürpriz bir şekilde ortaya çıkan acizliktir. Böyle birinin oruç tutması meşakkatli olur. Ona deriz ki, orucunu boz ve yerine bir gün kaza et. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmaktadır:*"Sizden her kim hasta yahut yolcu olursa (tutamadığı günler kadar) diğer günlerde kaza eder." (Bakara: 2/184)*

Beşinci vasıf, mukim olmasıdır. Bunun zıddı yolcu olmaktır.

Yolcu, oruç tutmasını gerektirmeyecek şekilde vatanından ayrılan kimsedir. Allah Teala:*"Sizden her kim hasta yahut yolcu olursa diğer günlerde kaza eder"* buyurmuştur.

Ancak kendisine meşakkat olmamak şartıyla oruç tutması daha faziletlidir. Çünkü Ebu'd-Derda *Radıyallahu anh* şöyle dedi: "Aşırı sıcak bir günde Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* ile beraberdik. İçimizde Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* ve Abdullah b. Ravaha'dan başka oruçlu kimse yoktu."

Oruç tutmak ona (yolcuya) meşakkat verdiği zaman mutlaka iftar etmesi/orucunu bozması gerekir. Çünkü bazı kimseler Peygamber'e *Sallallahu aleyhi vesellem* orucun kendilerine sıkıntı verdiğini şikayet etmişlerdi de onlara oruçlarını bozdurmuştu. Sonra ona bazı kimselerin oruca devam ettikleri söylenmişti. Rasulullah da: "Onlar günahkardır, onlar günahkardır" demişti.

Altıncı vasfa gelince oruca engel bir durumun olmamasıdır.

Yani orucun farz olmasını engelleyen bir durumun olmamasıdır. Bu kadınlara ait bir vasıftır. Orucun edasının onlara farz olması için hayızlı veya nifaslı olmamaları şarttır.

Kadının hayızı veya nifası olduğu zaman oruç tutması gerekmez. Ancak tutmadığı günleri kaza etmesi gerekir. Bunun delili Peygamber'in *Sallallahu aleyhi vesellem* bunu onaylayarak söylediği şu sözüdür: "Kadın hayızlı olduğu zaman namaz kılmıyor ve oruç tutmuyor değil mi?" Bir kadın hayızlı olduğunda ona oruç yoktur ve diğer günlerde tutması gerekir.

Burada anlaşılması gereken iki mesele vardır:

Birinci mesele şudur: Bazı kadınlar gecenin sonunda temizlenirler/ hayız kanının kesildiğini bilirler ve anlarlar. Fakat gusül yapmadıkları zaman oruçlarının sahih olmayacağını zannederek o gün oruç tutmazlar. Halbuki hiç de öyle değildir. Bilakis şafak söktükten sonra bile gusletseler oruçları sahihtir.

İkinci mesele de şudur: Bazı kadınlar oruçlu olurlar. Güneş battığı ve iftarlarını açtıkları zaman akşam namazını kılmadan önce hayız görürler. Bazıları derler ki: İftardan sonra ve akşam namazını kılmadan önce hayız gelirse o günkü oruç bozulmuş olur. Bazı kadınlar daha da ileri giderek: Yatsı namazından önce hayız gelirse o günkü oruç bozulmuş olur, derler. Bunların hiçbirisi doğru değildir.

Bir kadın, hayız kanının çıktığını görmediği halde güneş battığı zaman onun tuttuğu oruç sahihtir. Hatta güneş battıktan bir saniye sonra bile hayız kanı çıksa orucu yine sahihtir.

Bu altı vasıf bir insanda birleştiği zaman Ramazan orucunu eda etmek ona vacip olur. Oruç tutmaması helal değildir. Bu vasıflardan herhangi birisi bu-

lunmazsa durum yukarıda anlatıldığı gibi olur.[25]

SORU: 15- Ramazan orucu kime farzdır; Ramazan orucunun ve nafile orucun fazileti nedir?

CEVAP: Ramazan orucu erkek ve kadın mükellef her müslümana farzdır. Kız ve erkek yedi yaşına ulaşan ve daha yukarı yaşta olup da gücü yeten çocuklar için müstehaptır. Velilerin onlara namazı emrettikleri gibi güçleri yettiği zaman orucu da emretmeleri gerekir.

Bunun aslı/dayandığı delil Allah'ın şu ayetleridir:*"Ey iman edenler! Oruç sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de farz kılındı. Umulur ki korunursunuz... Ramazan ayı insanlara yol gösterici, doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak Kur'an'ın indirildiği aydır. Öyleyse sizden Ramazan ayını idrak edenler onda oruç tutsun. Kim o vakitlerde hasta ve yolcu olursa başka günlerde kaza etsin." (Bakara: 2/183-185)*

ve Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şu sözüdür: "İslam beş şey üzerine bina edilmiştir: Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna şehadet etmek, namaz kılmak, zekat vermek, oruç tutmak ve Beyti haccetmektir. İbnu Ömer'den rivayet edilen bu hadisin sahihliğinde ittifak edilmiştir.

Cebrail, Peygamber'e İslam nedir? diye sorduğu zaman şöyle demiştir: İslam Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in onun kulu ve elçisi olduğuna şahitlik etmen, namazı kılman, zekatı vermen, orucu tutman ve yol/imkan bulursan Beyti haccetmendir." Müslim bu hadisi Sahih'inde Ömer b. el-Hattab'tan *Radıyallahu anh* rivayet etmiştir. Buhari ve Müslim, Ebu Hureyre'den bu hadisi mana olarak rivayet etmişlerdir.

Buhari ve Müslim'in Sahih'lerinde Ebu Hureyre'den Rasulullah'ın *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Kim inanarak ve sevabını Allah'tan umarak Ramazan orucunu tutarsa geçmiş günahları affedilir."

Yine Rasulullah'tan *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle dediği sabit olmuştur: "Allah Teala şöyle buyurur: Ademoğlunun her ameli kendisinindir. Bir iyilik on

[25] İbnu'l-Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. (173-178)

mislinden yediyüz katına kadar sevapla mükafatlandırılır. Oruç bundan müstesnadır. Çünkü o benim içindir ve onu ben mükafatlandırırım. O, şehvetini, yemesini ve içmesini benim için terk etti. Oruçlunun iki sevinci vardır: İftarını açarken duyduğu sevinç ve Rabbine kavuştuğu an duyduğu sevinç. Oruçlunun ağız kokusu Allah katında misk kokusundan daha güzeldir." Bu hadisin sıhhatinde ittifak edilmiştir. Ramazan orucunun ve diğer oruçların fazileti hakkında bilinen pekçok hadis vardır.

Başarının sahibi Allah'tır.[26]

KADININ YÜKÜMLÜLÜK YAŞI

SORU: 16- Oniki veya onüç yaşlarında bir kız çocuğu var. Üzerinden bir Ramazan ayı geçti ve oruç tutmadı. Ona veya ailesinin üzerine bir şey gerekir mi? Oruç tutabilir mi, tutmadığı zaman bir şey gerekir mi?

CEVAP: Kadının yükümlülüğü şartlara bağlıdır. Bunlar: Müslüman olmak, akıllı olmak ve erginlik çağına gelmiş olmaktır.

Erginlik çağına gelmiş olmak, hayız görmekle, şehvetle meni gelmekle, meni gördüğü zaman ihtilam olmakla veya cinsel organının etrafında sert kıllar bitmekle veya onbeş yaşına gelmekle kesinleşir.

Bu genç kızda yükümlülüğün şartları bulunduğu zaman oruç tutması üzerine farzdır. Mükellef çağında terk ettiği oruçları ise kaza etmesi gerekir.

Bu şartlardan herhangi birisi bulunmadığı zaman mükellef (:yükümlü) değildir, ona hiçbir şey gerekmez.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e onun ailesine ve ashabına olsun.[27]

---

[26] Şeyh İbn Baz, Tuffetü'l-İhvan bi Ecvibetin Mühimmetin Teteallak bi Erkâni'l-İslam, s. 159, 160
[27] Fetâvâ el-Lecnetü'd-Daimetü li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, no: 4147

DİĞER FARZLARI EDA ETTİĞİ HALDE ORUÇ FARZINI TERKEDEN KİMSENİN HÜKMÜ

SORU: 17- Diğer farzları eda ettiği halde hiçbir özrü olmaksızın senelerce oruç farizasını elde etmeyi ihmal eden bir müslümanın hükmü nedir? Üzerine kaza veya keffaret gerekir mi? Eğer kaza gerekirse bu ayların hepsini nasıl kaza edecek?

CEVAP: Erkek olsun, kadın olsun mükellef olduğu halde Ramazan orucunu terk eden bir kimsenin hükmü Allah ve Rasulüne isyan etmiş ve büyük bir günah işlemiş olmasıdır. Bundan dolayı Allah'a tevbe etmesi gerekir. Eğer doyurmaya gücü yetiyorsa her gün için bir fakiri doyurmakla beraber terkettiği herbir günü de kaza etmesi gerekir. Eğer doyurmaya gücü yetmeyecek ölçüde fakir ise kaza ve tevbe yeterlidir. Çünkü Ramazan orucu büyük bir farzdır. Allah Teala onu mükellef müslümanlara farz kılmıştır. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* de onun İslam'ın beş rüknünden biri olduğunu haber vermiştir.

Ramazan orucunun farz oluşunu inkar etmediği zaman bu böyledir. Ramazan orucunun farz oluşunu inkar ederse bununla kafir olur, Allah Rasulünü yalanlamış olur. Veliyyülemir tarafından şer'î mahkeme vasıtasıyla tevbe etmesi istenir. Tevbe ederse ne ala, tevbe etmezse dinden döndüğü için öldürülür. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Kim dinini değiştirirse onu öldürün." Bu hadisi Buhârî, Sahih'inde tahriç etmiştir.

Ancak orucu bir hastalık veya yolculuk sebebiyle terk ederse bu konuda onun için bir günah yoktur.

Hastalığından iyileştiği veya yolculuktan döndüğü zaman tutamadığı oruçları kaza etmesi gerekir. Delili şu ayet-i kerimedir: *"Kim o vakit de hasta veya yolcu ise başka günlerde kaza etsin." (Bakara: 2/185)*

Başarının sahibi Allah'tır.[28]

ORUCU TERKEDEN KINANIR

SORU: 18- Hafife alarak veya tembellik yaparak orucu terk eden kimse, kafir olmak yönünden namazı terk eden gibi mi kabul edilir?

---

[28] Mecmûu Fetâvâ Semahatü'ş-şeyh Abdulaziz İbn Abdillah İbn Baz, (3/219-220)

CEVAP: Önemsemeyerek veya tembellik yaparak orucu terk eden kimse kafir değildir. Çünkü İslam'dan çıktığına dair delil getirilmedikçe kişinin İslam üzere olduğu kabul edilir. Tembellik yaparak veya önemsemeyerek orucu terk ettiği zaman kişinin İslam'dan çıktığına dair bir delil yoktur.

Halbuki namaz böyle değildir. Önemsemeyerek veya tembellik ederek namazı terk eden kimsenin kafir olduğuna dair Allah'ın kitabından, Peygamberinin *Sallallahu aleyhi vesellem* sünnetinden ve sahabelerin sözlerinden deliller vardır. Abdullah b. Şakik şöyle demiştir: "Peygamber'in *Sallallahu aleyhi vesellem* ashabı namazdan başka hiçbir amelin terkinin küfür olduğu görüşünde değildiler." [29]

Fakat tembellik ederek veya önemsemeyerek orucu terk eden bu kişi orucu tutmaya davet edilir. Reddederse orucu tutuncaya kadar tazir edilir.[30]

[29] el-Fetâvâ libni Useymîn, Kitabu'd-Da've, 1/159, 160
[30] Ta'zir, yöneticilerin takdirine bırakılan cezaya verilen isimdir. -Çeviren-

İkinci Fasıl

RAMAZAN AYININ GİRİŞİ VE HİLALİN GÖRÜLMESİ (RU'YET-İ HİLAL)

Bu fasıl beş konu içermektedir:

Birinci Konu	***:***	Ru'yet-i Hilal Meseleleri ve Astronomik Hesap
İkinci Konu	***:***	Oruç ve iftar ve Bayramın Kesinleşmesinde Radyo, Telgraf ve Takvimin Kullanılmasının Hükmü
Üçüncü Konu	***:***	Ülkeler Arasında Ru'yet Birliği Meseleleri
Dördüncü Konu	***:***	Ru'yet-i Hilal, Müslüman Azınlıklar ve Dışarıdaki Müslümanlar
Beşinci Konu	***:***	Ru'yet-i Hilal Konusunda Çeşitli Meseleler ve Ayın Girmesiyle İlgili Hükümler

Birinci Konu
RU'YET-İ HİLAL MESELELERİ VE ASTRONOMİK HESAP

RAMAZAN AYININ GİRİŞİ VE ÇIKIŞI NE İLE SABİT OLUR?

SORU: 19- Ramazan ayının girdiği ve çıktığı ne ile ispatlanır. Ay girerken veya çıkarken tek başına hilali gören kimsenin hükmü nedir?

CEVAP: Ayın girişi ve çıkışı iki ve daha çok adil şahidin şahitliğiyle sabit olur. Çünkü Peygamber'in *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurduğu sabittir: "İki kişi şahitlik ederse oruç tutun ve iftar/bayram edin."

Ayın sadece girişine gelince bu tek şahit ile de sabit olur. Peygamber'den *Sallallahu aleyhi vesellem* İbnu Ömer'in *Radıyallahu anh* şahitliğiyle insanlara oruç tutmalarını emrettiği sabit olmuştur. Yine bir bedevinin şahitliğiyle de insanlara oruç tutmalarını emretmiştir ve ikinci bir şahit istememiştir.

Allah bilir ya bunun hikmeti, ilim adamlarının da dediği gibi ayın girişi ve çıkışında din için ihtiyatlı olmaktır.

Bir kimse ayın girişinde veya çıkışında tek başına hilali görmüş olsa ve şahitliğiyle de amel edilmese, o da insanlarla birlikte oruç tutar ve insanlarla birlikte bayram eder. İlim adamlarının en sahih/sağlam görüşüne göre kendi şahitliğiyle amel etmez. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Oruç, (birlikte) tuttuğunuz günkü oruçtur. Bayram (birlikte) bayram yaptığınız günkü bayramdır."[31]

Başarının sahibi Allah'tır.

---

31 Abdulaziz İbn Abdillah İbn Baz, Tuhfetu'l-İhvan bi Ecvibetin Teteallak bi Erkani'l-İslam, s: 162, 163

AYIN BAŞLANGICINI İSPATLAMANIN YOLU

SORU: 20- Kamerî ayın başlangıcı hangi yolla sabit olur?

CEVAP: Peygamber'den *Sallallahu aleyhi vesellem* gelen sahih hadisler, şaban ayının otuzuncu gecesi güneş battıktan sonra güvenilir bir kişi hilali gördüğü zaman veya Ramazan ayının otuzuncu gecesi güvenilir kişiler hilali gördükleri zaman bu görüşün muteber olduğuna, görüş müddeti ister on dakika, isterse daha az veya çok olsun güneş battıktan sonra hilalin -ufukta- kaldığı süreye itibar edilmeksizin ayın başlamasının bu gözlem bilineceğine delalet etmektedir. Çünkü burada güneş battıktan sonra ayın/hilalin batması için belirli bir dakika sınırlamasına delalet edecek bir şey sahih hadislerin içinde geçmemektedir. Memleketimizdeki büyük alimler topluluğunun meclisi bu zikrettiğimiz görüşü uygun görmüştür.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve sahabilerine olsun. [32]

RAMAZAN AYI NE İLE SABİT OLUR?

SORU 21- Ramazan ayı ne ile sabit olur?

CEVAP: Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* : "Hilali gördüğünüzde oruç tutun, hilali gördüğünüzde bayram edin. Hava kapalı olurda göremezseniz şaban'ı otuz güne tamamlayın" buyruğu dolayısıyla Ramazan ayının girişi ya Ramazan hilalinin görülmesiyle veya şaban ayının otuz güne tamamlanmasıyla sabit olur.[33]

SORU 22- Hilali tek başına gören ve insanlarla birlikte oruç tutmayan kimsenin hükmü nedir?

CEVAP: Hilali tek başına gören kimsenin şer'î mahkemeye bunu bildirmesi ve şahitlik etmesi gerekir.

Ramazan ayının girişi, hakim kabul ederse ve şahitliğine hükmederse bir kişinin şahitliğiyle sabit olur. Bazı alimlere göre onun oruç tutması gerekir. Çünkü

---

[32] Fetâvâ el-Lecnetü'd-Daimetü li'l-Bühusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2031

[33] İbnü'l-Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 182

o hilali gördüğüne kesin olarak inanmaktadır. Peygamberimiz *Sallallahu aleyhi vesellem* "Hilali gördüğünüz zaman oruç tutunuz" buyurmuştur. Bu adam da hilali görmüştür.

Bazı alimler ise şöyle demişlerdir: Bu kişinin oruç tutması gerekmez. Çünkü oruç, insanların oruç tuttuğu gündür, bayram da insanların bayram yaptığı gündür. Onun cemaate uyması tek başına hareket etmesinden daha hayırlıdır. Diğer bazı alimler de daha ayrıntılı bir hüküm vermişler ve şöyle demişlerdir: Gizlice oruç tutması gerekir. Hilali gördüğü için oruç tutması, cemaate muhalefeti göstermemesi için de bu orucun gizli olması gerekir. [34]

HERHANGİ BİR AYIN HİLALİNİN GİRDİĞİ NASIL BİLİNEBİLİR?

SORU 23- Herhangi bir ayın, mesela Ramazan ayının hilalinin girdiği nasıl bilinebilir?

CEVAP: Hilal, ayın, güneşin batışından sonra kaybolacak şekilde görülmesidir. Güneş battıktan sonra hilal görüldüğü zaman bir sonraki kameri ayın girdiği kesinleşmiş olur. Bunu ancak keskin görüş sahibi birisi görebilir.

İkinci gün ise onu artık herkes görebilir, çünkü ikinci gün hilal, güneşin batışından ancak kırkbeş dakika sonra kaybolur. Üçüncü günde ise hilal yatsı vaktinde kaybolur.

Nu'man b. Beşir'den rivayet edildiğine göre şöyle demiştir: "Yatsı namazının vaktini insanların içinde en iyi ben bilirdim. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* yatsı namazını üçüncü gün ay kaybolduğu zaman kılardı."

Yani üçüncü gece ay kaybolduğu zaman veya güneş battıktan birbuçuk saat sonra -ki bu, batı taraftaki şafağın/aydınlığın kaybolduğu zamandır- yatsıyı kılardı.

Ancak hilal güneşle birlikte veya güneşten önce görülürse bu hilal önceki aya ait bir hilaldir/ona tabîdir. Ayın sonunda hilal ufuk çizgisinde yay şeklinde ve iki ucu aşağıda göründüğünde de böyledir/ yeni ay girmemiş demektir. Ay girdiği zaman hilalin iki ucu yukarıya gelir. Allah en iyi bilendir.[35]

---

[34] İbnu Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 172

[35] İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 23

RAMAZAN ve ŞEVVAL HİLALİNİN GİRİŞİ NE İLE SABİT OLUR

SORU 24- Ramazan ayının hilali ve şevval ayının girişi ne ile sabit olur?

CEVAP: Ramazan hilali, kadın bile olsa adaletli/güvenilir bir kişinin görmesiyle sabit olur. Ancak şevval ayının hilali ancak iki adil şahidin görmesiyle sabit olur. Bu ihtiyata daha uygundur. Çünkü insanların pek çoğu -Allah korusun- ay çıkarken hilali görmeye fazlaca heveslidirler; ay girerken onu görmeye o kadar hevesli değildirler.[36]

HİLALİ GÖZETLEMEK SAHABENİN SÜNNETİDİR

SORU 25- İçlerinden birisi Ramazan hilalinin girişini veya çıkışını gözetlemediği zaman bütün müslümanlar günahkar olurlar mı?

CEVAP: Hilali, Ramazan hilalini veya şevval hilalini gözetlemek sahabeler zamanında da bilinen bir şeydir. Çünkü İbn Ömer *Radıyallahu anh* şöyle dedi: İnsanlar hilali gözetlediler; ben Peygamber'e *Sallallahu aleyhi vesellem* hilali gördüğümü haber verdim. Bunun üzerine Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* oruç tuttu ve insanlara da oruç tutmalarını emretti.

Şüphesiz sahabenin sünneti en mükemmel ve en eksiksiz sünnettir.[37]

HİLALİ GÖRENİN ORUÇ TUTMASI GEREKİR

SORU 26- Bir kimse hilali görmekle ayın girdiğine kesin olarak kanaat getirse fakat bu bilgisini mahkemeye ulaştıramazsa oruç tutması gerekir mi?

CEVAP: Alimler bu konuda ihtilaf etmişlerdir. Bir kısmı oruç tutması gerekir derler. Bunların dayandıkları gerekçeleri şudur: Bir hilalin hilal olması için açıkça görünmesi ve insanlar arasında şöhret bulması (görüldüğünün pek çok kişi tarafından duyulmasıdır) veya insanlar arasında ister şöhret bulsun, isterse bulmasın güneş battıktan sonra görülen şey hilaldir.

Benim görüşüme göre hilalin görünmesinde veya gözetlenmesinde hiç kimsenin kendisine iştirak edemeyeceği uzak bir yerde hilali gören ve gördüğüne

[36] İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 28

[37] el-Fetâvâ libni Useymîn, Kitabu'd-Da've (1/148-149)

kesin olarak kanaat getiren bir kimsenin oruç tutması gerekir. Çünkü; *"Sizden her kim hilali görürse onda oruç tutsun."* *(Bakara, 2/185)* ayeti ve "hilali gördüğünüz zaman oruç tutunuz" hadisi genellik ifade eder/bu durumda olan kişiyi de içine alır.

Fakat bu kişi bir beldede bulunur ve mahkemede hilali gördüğüne dair şahitlik eder de şahitliği reddedilirse, insanlara açıkça muhalefet etmemek için bu durumda gizlice oruç tutar.[38]

ORUCA BAŞLAMADA ASTRONOMİK HESABA GÜVENİLİR MI YOKSA MUTLAKA HİLALİ GÖRMEK Mİ GEREKİR?

SORU 27- Bir müslümanın oruca başlarken ve bitirirken astronomik hesaba dayanması caiz midir, yoksa mutlaka hilali görmek mi gerekir?

CEVAP: İslam dini kolaylık ve hoşgörü dinidir. Bu dinin hükümleri hem insanlara hem cinlere ve onların alimlerine, cahillerine, şehirlilerine ve köylülerine, hulasa bütün farklı sınıfların hepsine uygulanır ve hepsini kapsar. Bu sebeple Allah Teala onlara ibadet vakitlerinin girmesi ve çıkması için herkesin bilebileceği bir takım emareler belirledi. Mesela güneşin kaybolmasını akşam vaktinin girişinin ve ikindi vaktinin çıkışının emaresi ve kırmızı şafağın kaybolmasını yatsı vaktinin girişinin emaresi olarak belirledi. Hilalin ayın sonunda gizlenip kaybolduktan sonra tekrar görünmesini yeni bir kamerî ayın başlamasının ve önceki ayın sona erişinin emaresi kıldı. Bizi, yıldız ilmi ve astronomik hesaplama gibi çok az insanın bilebileceği şeylerle kamerî ay başlarını tesbitle yükümlü tutmadı.

Bu sebeple Kitap ve sünnetin nasları, müslümanların Ramazan ayında oruca başlamalarına emare olarak hilalin görünmesi esasını getirmiştir. Ramazan bayramı için de şevval hilalinin görülmesi esasını getirmiştir. Kurban bayramının ve Arafat gününün tesbitinde de durum böyledir. Allah Teala şöyle buyurmuştur:*"Sizden her kim hilali görürse onda oruç tutsun."* *(Bakara, 2/185)* *"Sana hilalleri soruyorlar, de ki: Onlar, insanlar için özellikle hac için vakit ölçüleridir."* *(Bakara, 2/189)* Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Hilali gördüğünüz zaman oruç tutun, hilali gördüğünüz zaman bayram edin. Hava kapalı olur da onu göremezseniz sayıyı otuza tamamlayın." Peygamber *Sallallahu aleyhi*

[38] el-Fetâvâ libni Useymîn, Kitabu'd-Da've (1/149)

vesellem orucu, Ramazan ayı hilalinin görünmesinin sabit olmasına, bayramı da şevval ayının görünmesinin sabit olmasına bağlamıştır; bunu astronomik hesaplamaya ve yıldızların hareketine bağlamamıştır. Peygamber'in *Sallallahu aleyhi vesellem* zamanında, Raşid halifelerin zamanında, dört müctehid imam zamanında ve Peygamber'in *Sallallahu aleyhi vesellem* fazilet ve üstünlüklerine şahitlik ettiği ilk üç neslin zamanında uygulama buna göre olmuştur. İbadetlerin başlaması ve sona ermesi konusunda kamerî ayların tesbitinde ruyete (görmeye) değil de astronomi ilmine müracaat etmek faydası olmayan bir bid'attir ve dinde bir dayanağı yoktur. Suudi Arabistan ülkesi oruç, iftar, bayram ve hac vakitleri gibi vakitlerin hilalin görünmesiyle tesbitinde Peygamberin ve selefi salihin yoluna bağlıdır. Her türlü hayır ve iyilik dini işlerde selefi salihe bağlılıktadır/onlara tabi olmaktadır. Her türlü kötülük de dinde sonradan uydurulan bid'atlardadır.

Allah Teala bizi ve bütün müslümanları gizli ve açık fitnelerden korusun.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve ashabına olsun.[39]

BİLİNEN (MUTAD) GÖRME ŞEKLİNE İTİMAT ETMEK

SORU 28- Ayın girdiğini tesbit etmenin şer'î yolu nedir? Ayın girişi ve çıkışını tesbit ederken astronomi ilminin hesaplamalarına güvenmek caiz olur mu? Bir müslümanın hilali gözetlerken dürbün denilen aleti kullanması caiz midir?

CEVAP: Ayın girişini tesbit etmenin şer'î/dini yolu insanların hilali gözetlemesidir. Gözetleyecek kişilerin dinine ve görme kuvvetine güvenilen kimselerden olması gerekir. Bu insanlar hilali gördükleri zaman, eğer Ramazan hilali ise oruç ile, Şevval hilali ise bayram ile amel etmelidirler. Görüş gerçekleşmediği zaman astronomi ilminin hesaplarına dayanarak hareket etmek caiz değildir. Şayet rasathaneler vasıtasıyla da olsa bir görüş gerçekleşmişse, Peygamber'in *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Hilali gördüğünüz zaman orucu tutun, hilali gördüğünüz zaman bayram edin" sözünün genel ifadesi sebebiyle bu görüş muteberdir/gereğince amel etmek caizdir.

Astronomik hesaplamaya gelince onunla amel etmek ve ona dayanmak caiz değildir.

Dürbün denilen aleti kullanmaya gelince; bu hilalin görülmesini kolaylaştı-

---

39 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 386

rıcı bir teleskoptur, bunda bir sakınca yoktur, fakat vacip de değildir. Çünkü sünnetten anlaşılan mana, başka bir şekilde görmeye değil, normal/alışılmış bir görmeye dayanmaktır. Fakat bu alet kullanılır da kendisine güvenilen bir kişi bu aletle hilali görürse bu görüşle de amel edilir. İnsanlar eskiden şabanın otuzuncu gecesinde veya Ramazanın otuzuncu gecesinde minarelere çıktıkları zaman bunu kullanıyorlardı. Her halukârda herhangi bir vasıtayla görüş gerçekleştiği zaman, Peygamber'in *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Hilali gördüğünüz zaman oruç tutun, hilali gördüğünüz zaman bayram edin" sözünün genellik ifade etmesi sebebiyle bu görüşün gereğince amel etmek vaciptir.[40]

RAMAZAN HİLALİNİ GÖRMEDE HESABA GÜVENMEK

SORU 29- Ramazan ayı hilalini görmede hesaba güvenmek/ dayanmak caiz midir?

CEVAP: Din, hesaba dayanma esasını değil, ru'yet (bizzat görme) esasını getirmiştir. Çünkü Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Biz ümmî (öğretim görmemiş) hesap kitap bilmeyen bir ümmetiz. Hilali gördüğünüz zaman bayram ediniz. Eğer hava kapalı olur da hilali göremezseniz sayıyı -otuza- tamamlayınız."

Bir rivayette "onu takdir ediniz" ifadesi geçer.

Alimler Peygamberin "Biz ümmî bir ümmetiz" sözünden Şaban ve Ramazan ayında ruyetten başkasına dayanmanın caiz olmadığı hükmünü çıkarmışlardır.

Fakat bazı alimler şöyle demişlerdir: Peygamberin sözünü ettiği ümmiliğin yok olduğu bir zaman geldiğinde hesaba dayanmak da sahih olur. Bu, onların otuz gün olduğu zaman ayı tam, yirmidokuz gün olduğu zaman eksik eksik kabul etmeleridir.

Normal bir yılda durum böyledir.

Fakat artık yılda ayların yedi tanesi tam, beş tanesi eksik olur.

Cumhur ise şöyle der: Ümmilik zâil olsa ve insanlar hesap kitap bilir hale gelseler bile hüküm bakidir. Çünkü cumhur hükmün genel olduğu görüşündedirler. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* ve sahabileri için geçerli olan şey onlar-

---

[40] el-Fetâvâ l'ibni Useymîn-Kitabu'd-Da've, 1/150, 151

dan sonrakiler için de geçerlidir.[41]

RU'YETTEN BAŞKA YOL YOKTUR

SORU 30- Bazı kimseler diyorlar ki bütün ayların girişi ve çıkışı ru'yetle bilinemez/bakarak tesbit edilemez. Bu sebeple Şa'ban ayının sayısının otuza tamamlanması farz kılınmıştır. Ramazan ayı da böyledir... Bunun gibi bir söz hakkında dinin hükmü nedir?

CEVAP: Bu sözün bütün ayların girişi ve çıkışı ru'yetle bilinemez kısmı sahih/doğru değildir. Bilakis bütün ayların hilalini görmek mümkündür. Bu sebeple Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Hilali gördüğünüzde oruç tutun, hilali gördüğünüzde bayram edin."

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* oruç tutma ve bayram etme emrini herhangi bir şeye bağlamamıştır. Ramazan ayının hilalini görmek mümkün olduğu zaman diğer ayların hilalini görmek de mümkündür.

Sorunun ikinci bölümüne, yani Şabanın sayısının otuza tamamlanması, Ramazanın da öyle yapılmasına gelince;

Hava kapalı olup da hilali göremediğimiz zaman, hatta bulutlarla veya bir toz tabakası ve benzeri bir şeyle örtülü olduğu zaman bu doğrudur. Böyle bir durumda Şabanı otuza tamamlar sonra oruç tutarız ve Ramazanı otuza tamamlar sonra bayram yaparız.

Peygamber'in *Sallallahu aleyhi vesellem* şu hadisi de bunu ifade etmektedir: "Hilali gördüğünüzde oruç tutunuz, hilali gördüğünüzde bayram ediniz, eğer hava kapalı olur da hilali göremezsiniz otuz günü sayınız." Başka bir hadiste "sayıyı otuza tamamlayınız" buyurulur.

Buna göre Şabanın otuzuncu gecesi olup da insanlar hilali gözetledikleri halde göremedikleri zaman Şabanı otuz güne tamamlarlar. Ramazanın otuzuncu gecesi olup da insanlar hilali gözetledikleri halde onu göremedikleri zaman da Ramazanın sayısını otuz güne tamamlarlar.[42]

---

[41] İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 21

[42] el-Fetâvâ l'ibn-i Useymîn-Kitabu'd-Da've, 1/151, 152

TEK BAŞINA HİLALİ GÖREN KİMSE ORUÇ TUTAR MI?

SORU 31- Ben hilali gördüğüm ve bunu açıkladığım halde kimse beni teyid etmez ve doğrulamazsa ben oruç tutacak mıyım yoksa tutmayacak mıyım?

CEVAP: Bir kimse öne çıkıp da hakime veya yetkili bir makama Ramazan hilalini gördüğünü haber verdiği ve bu haberi kabul edilmediği ve onun görüşüyle amel edilmediği zaman;

Alimler bu konuda ihtilaf etmişlerdir. Çoğunluğunun görüşüne göre böyle bir kimse orucunu tutar. Çünkü kendisi bizzat gerçekten hilali görmüştür. Bu sebeple orucunu tutar, insanlardan bir gün önde gider, bayram ettikleri zaman da onlarla birlikte bayram eder.

Bazı alimler ise Peygamber'in şu hadisine dayanarak görüşüyle amel edilmediği zaman o kişinin oruç tutmayacağını söylemektedirler. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Oruç, -insanlarla birlikte- tuttuğunuz gündeki oruçtur. İftar insanlarla birlikte iftar ettiğiniz gündeki iftardır. Kurban da insanlarla birlikte kurban ettiğiniz gündeki bayramdır." Bugün müslümanlar oruçlu olmadıkları için o da oruç tutmaz. Bu görüş İbn Teymiye ve bir grup ilim adamının tercihidir. Delili de daha kuvvetlidir. Çünkü Peygamber: "Oruç, hep birlikte tuttuğunuz gündeki oruçtur" buyurmuştur. Müslümanlar oruç tutmadıkları için o şahsın şahitliği hem kendisi hakkında, hem de başkaları hakkında geçersiz hale gelmiştir. Bu sebeple kendisi de oruç tutmaz. Bu, tercih edilen bir görüştür.[43]

Allah başarının sahibidir.

TEK BAŞINA HİLALİ GÖREN VE GÖRDÜĞÜNDE ŞÜPHESİ OLMAYAN BİR KİMSENİN TEK BAŞINA ORUÇ TUTMASI VEYA BAYRAM ETMESİ CAİZ MİDİR YOKSA İNSANLARLA BİRLİKTE Mİ İFTAR EDİP BAYRAM EDECEKTİR?

SORU 32- Tek başına hilali gören ve bunda şüphesi olmayan kimsenin tek başına oruç tutması veya tek başına bayram etmesi caiz midir? Yoksa insanların çoğunluğuyla birlikte mi hareket edecektir?

CEVAP: Allah'a hamd olsun. Bir kimse oruç hilalini tek başına gördüğü

[43] "Mecmuu'l-Fetâvâ Semahatu'ş-şeyh Abdilaziz İbn Abdillah İbn Baz" 3/186, 187

zaman veya bayram hilalini tek başına gördüğü zaman kendi görmesine dayanarak oruç tutması veya kendi görmesine dayanarak bayram etmesi gerekir mi? Yoksa insanlarla beraber mi oruç tutacak ve bayram edecektir? Bu konuda üç görüş vardır. Bunlar Ahmed'den gelen üç rivayettir.

Birincisi: Gizlice oruç tutması ve gizlice iftar etmesi/bayram yapması gerekir. Bu Şafiî'nin de görüşüdür.

İkincisi: Orucu tutar, fakat bayramı ancak insanlarla birlikte yapar. Bu Ahmed İbn Hanbel'in meşhur olan görüşü ve Malik ile Ebu Hanife'nin görüşüdür.

Üçüncüsü: İnsanlarla birlikte oruç tutar ve insanlarla birlikte iftar eder/bayram yapar. Bu, Peygamber'in şu hadisi sebebiyle en kuvvetli görüştür: "Orucunuz, hep beraber tuttuğunuz günkü orucunuzdur; bayramınızı bayram ettiğiniz günkü bayramınızdır; kurbanınız, hep beraber kurban ettiğiniz günkü kurbanınızdır." Bu hadisi Tirmizî rivayet etmiş, hasen ve garibtir, demiştir. Ayrıca Ebu Davud ve İbnu Mace rivayet etmiştir. İbni Mâce rivayetinde sadece iftarı ve kurbanı zikretmişlerdir.

Tirmizi, Abdullah b. Cafer'den; o, Osman b. Muhammed'den; o da Ebu Hureyre'den Peygamber'in *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Oruç, hep birlikte tuttuğunuz gündeki oruçtur; iftar, hep birlikte iftar ettiğiniz gündeki iftardır; kurban da hep birlikte kurban ettiğiniz gündeki kurbandır." Tirmizi dedi ki: Bu hadis, hasendir, gariptir. O dedi ki: Bazı ilim adamları bu hadisi yorumladılar ve şöyle dediler: Bunun anlamı oruç, iftar ve kurban, cemaatle ve insanların büyük bir kısmı ile yapılandır.

Ebu Davud başka bir isnadla bu hadisi rivayet etti ve şöyle dedi: Bize Muhammed İbn Ubeyd, ona Eyyub'un hadisinden Hammad ona Muhammed b. el-Münkedir ona Ebu Hureyre haber verdi. Bu haberde Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "İftarınız hep birlikte iftar ettiğiniz gündeki iftardır, kurbanınız hep birlikte kurban ettiğiniz gündeki kurbanınızdır. Arafat'ın tamamı vakfe yeridir. Mina'nın tamamı kurban yeridir. Mekke'nin her yanı kurban yeridir. Her toplanma bir vakfe zamanıdır."

Çünkü o, hilali görse bile şöhret bulmamıştır/insanlar görmemişler ve duymamışlardır. Hilal, kendisiyle bir şeye başlanılan şeyin ismidir. Allah Teala hilali insanlar, özellikle hac için vakit ölçüler kılmıştır. Bu ancak insanlar onunla

bir şeye başladıkları zaman söz konusudur. -Gökte- hilal ve ay şeklinde görünmese bile ay bilinen bir şeydir.

Bu meselenin aslı şudur: Allah Teala oruç, Ramazan bayramı ve Kurban bayramı gibi şer'î hükümleri hilalin ve ayın müsemmasına (onunla kastedilen şeye) bağlamıştır. O şöyle buyurmaktadır: *"Sana hilallerden soruyorlar. De ki onlar insanlar, özellikle hac için vakit ölçüleridir." (Bakara, 2/189)*

Allah Teala "Size oruç farz kılınmıştır... Ramazan ayı... Kur'an'ın indirildiği aydır. Öyle ise sizden Ramazan ayını görenler oruç tutsun..." buyurmuştur. O, Ramazan ayı orucunu farz kılmıştır. Bu müslümanların üzerinde görüş birliği içinde bulundukları bir şeydir. Fakat insanların tartıştıkları şey şudur: Hilal, gökte beliren şeyin ismi midir? İnsanlar onu bilmese de ona hilal denilir mi? ve ay onunla girer mi? Yoksa insanlar arasında meşhur olmasa da/insanlar onu görüp bilmeseler de kendisine bir şeye/bir işe başladıkları şey midir/vakit midir? Bu konuda iki görüş vardır:

Birinci görüşte olanlar derler ki: Hilali tek başına gören kimse oruç tutma zamanının içine girmiş olur. Ramazan ayı onun için girmiştir. Bu gece insanlar bilmese de aslında bir Ramazan gecesidir (orucunu tutar).

Bu görüşte olmayanlara göre hilali gördüğüne kesin kanaat getiren orucunu kaza eder. Bayram ayı ve kurban ayı da buna kıyas edilir (yani bayramını ve kurbanını erteler).

Fakat kurban ayı konusunda ben, tek başına kurban hilalini gören kimse diğer hacılardan ayrı olarak tek başına vakfe yapar, ertesi günü kurban keser, Akabe cemresini taşlar ve diğer hacılardan ayrı olarak ihramdan çıkar, diyen hiç kimseyi bilmiyorum.

Sadece Ramazan Bayramı konusunda ihtilaf ettiler. Çoğunluk bunu Kurban Bayramına dahil ettiler, onun gibi değerlendirdiler ve ancak müslümanlarla birlikte iftar edilir/bayram edilir, dediler. Diğerleri ise, hayır bayram da oruç gibidir, Allah kullarına otuzbir gün oruç tutmalarını emretmemiştir, dediler.

Bu görüşler arasındaki çelişki, Zilhicce hakkında geçerli olan şeyin aynısının Ramazan orucu ve Ramazan Bayramı hakkında da geçerli olduğunu gösterir. (Nasıl ki tek başına zilhicce hilalini gören kimse diğer hacılardan ayrı olarak hac menasikini yapamazsa tek başına Ramazan ve Şevval hilalini gören kimse de tek başına oruç tutup bayram yapamaz).

O zaman hilalin ve ayın insanlar arasında şöhret bulması/ bilinmesi ve benimsenmesi ve insanların onunla sözkonusu işe/ibadete başlaması gerekir. Hatta on kişi görse ve şahitliklerinin kabul edilmemesi veya şahitlikte bulunmamaları sebebiyle bu, o belde halkının çoğunluğu arasında şöhret bulmasa/benimsenmezse onların hükmü de diğer müslümanların hükmü gibi olur (diğer müslümanlarla beraber oruç tutmaları ve bayram etmeleri gerekir). Nasıl ki ancak müslümanlarla birlikte vakfe yapıyorlar, kurban kesiyorlar ve bayram namazı kılabiliyorlarsa aynı şekilde orucu da müslümanlarla birlikte tutarlar. "Orucunuz hep birlikte tuttuğunuz gündeki oruçtur, bayramınız hep birlikte kutladığınız gündeki bayramınızdır, kurbanınız hep birlikte kestiğiniz kurbanınızdır" hadisi şerifinin anlamı budur.

Bu sebeple Ahmed bir rivayetinde şöyle dedi: Açık havada da kapalı havada da imamla/devlet başkanı ile ve müslümanların cemaatıyla birlikte oruç tutar. Ahmed dedi ki: Allah'ın eli cemaatin üzerindedir.

Buna göre ayla ilgili hükümler farklı farklıdır: Ay, bir belde halkının tamamı için ay mıdır? Yoksa onların hepsi için ay değil midir? Bu sorunun cevabını Allah Teala'nın şu ayeti açıklıyor:*"Sizden kim ayı görür/idrak ederse oruç tutsun."* *(Bakara, 2/185)* Allah Teala sadece ayı görüp/idrak edene orucu emretmektedir. Görüp idrak etmek ancak insanlar arasında bilinen bir şöhret sebebiyle olur ki ona göründüğü veya görünmediği tasavvur edilsin.

Bu meseleyi açıklayan şeylerden birisi de Peygamber'in şu hadisi ve benzerleridir: "Onu (hilali) gördüğünüz zaman oruç tutun, hilali gördüğünüz zaman iftar ediniz/bayram ediniz. -Sabahın- aydınlığından -akşamın- aydınlığına kadar oruç tutun."

Bu ve benzeri hadisler cemaate hitaptır. Ancak kendisinden başka hiç kimsenin bulunmadığı yerde bir kimse hilali gördüğü zaman orucu tutar. Çünkü orada başka kimse yoktur.

Buna göre bir kimse şayet oruç tutmasa sonra başka bir yerde hilalin göründüğü ortaya çıksa veya bu gün ortasında belli olsa orucu tutmayan kimsenin bunu kaza etmesi gerekmez. Bu Ahmed'den gelen iki rivayetten birisidir. Çünkü ay, ancak belli olduğu ve insanlar arasında haberi yayıldığı andan itibaren onlar için ay olur. Muharrem ayının onuncu günü oruç tutmaları emredilip de kaza

etmeleri emredilmeyen kimseler gibi[44] hilalin göründüğünü gündüz öğrenen oruçsuz kişilerin de o andan itibaren imsak etmeleri/yemeyi ve içmeyi bırakmaları gerekir. Sahih olan görüş budur. Kaza edilmesini ifade eden hadis zayıftır.[45]

Allah en iyi bilendir.

HİLALİ GÖRÜP DE ŞEHRİN HAKİMİNE BUNU KABUL ETTİREMEYEN KİŞİLER ORUÇ TUTABİLİRLER Mİ?

SORU 33- Şehir halkından bazıları Zilhicce hilalini görseler fakat bunu hakime kabul ettiremeseler, kendilerine göre Zilhiccenin onuncu günü resmiyette ise 9. günü olan bu günde oruç tutabilirler mi?

CEVAP: Evet, zahirde/resmiyette -kendilerinin dışında- herkes tarafından zilhiccenin dokuzuncu günü olarak bilinen bir günde, aslında o gün zilhiccenin onuncu günü bile olsa -kendilerince bu ruyet sabit/kesin olsa bile- oruç tutmalarında bir sakınca yoktur.[46]

"Sünen" isimli hadis kitaplarında Ebu Hureyre'den *Radıyallahu anh*, Peygamber'in *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Orucunuz insanlarla birlikte tuttuğunuz günkü oruçtur. Bayramınız insanlarla birlikte bayram ettiğiniz günkü bayramdır. Kurbanınız da insanlarla birlikte kurban kestiğiniz günkü kurbanınızdır." Bu hadisi Ebu Davud, İbnu Mâce ve Tirmizî sahih olarak rivayet etmiştir. Aişe'den şöyle dediği nakledilmiştir: Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* buyurdu ki: "Ramazan bayramı insanların bayram ettikleri günkü bayramdır. Kurban da insanların kurban kestikleri günkü kurbandır." Bunu Tirmizi rivayet etmiştir.

Müslümanların müctehit alimlerinin tamamına göre bununla amel edilir.

---

44 İbnu Teymiyye bununla Buhari, Müslim ve Nesai'nin, Seleme İbn el-Ekva'dan naklettikleri bir hadise işaret ediyor. Bu hadise göre Peygamber Sallallahu aleyhi vesellem bir adama şöyle emretti: "Haydi halka ilan et. Kim yemişse/oruçlu değilse günün kalan kısmını oruçla geçirsin. Kim yememişse orucuna devam etsin. Çünkü bu gün Aşure günüdür." Bu ve başka hadisler sebebiyle Muharrem ayının 9. 10. veya 10. 11. günleri oruç tutmak sünnettir. Sadece 10. günü oruç tutmak Hanefilere göre mekruhtur. -Çeviren-

45 Mecmuu Fetâvâ İbn Teymiyye, 25/114-118

46 Aslında zilhicce ayının 10. günü (kurban bayramının birinci günü) oruç tutmak haramdır. Ancak zilhicce hilalini görüp de bunu hakime kabul ettiremeyen kimseler, kendilerin göre Zilhiccenin onuncu günü, resmiyette/halkın büyük çoğunluğuna göre dokuzuncu günü olan bu günde oruç tutmalarında bir sakınca yoktur. -Çeviren-

İnsanlar yanlışlıkla zilhiccenin onuncu günü Arafat'ta vakfeye dursalar ittifakla onların yaptıkları bu vakfe geçerlidir. Onlar için bugün artık arafe günü olmuştur. Şayet yanlışlıkla sekizinci günü vakfe yaparlarsa bunun geçerliliği tartışmalıdır. Kuvvetli olan görüşe göre bu da sahihtir/geçerlidir. Malik'in iki görüşünden birisi budur. Ahmed ve diğerleri de bu görüştedirler.

Aişe *Radıyallahu anh* dedi ki: "Arafa ancak insanların Arafa olarak bildikleri günkü Arafa'dır."

Bunun aslı, Allah Teala'nın hükmü hilale ve aya bağlamış olmasıdır. Allah Teala şöyle buyurmaktadır?*"Sana hilal şeklinde yeni doğan ayları soruyorlar. De ki: Onlar insanlar, özellikle hac için vakit ölçüleridir." (Bakara, 2/189)* Hilal, kendisiyle bir şeyin başladığı şeye verilen isimdir. Yani başlanılacak şey onunla ilan edilir ve onunla açıklanır. Gökte hilal doğduğu fakat insanlar onu bilmedikleri ve başlayacakları şeye başlamadıkları zaman o hilal olmaz.

Arapçada ay anlamına gelen "şehr" kelimesi "şöhret"ten gelir. Bu sebeple insanlar arasında şöhret bulmazsa/bilinmez ve benimsenmezse ay girmiş olmaz. İnsanların pek çoğu bu gibi meselelerde yanılır. Çünkü onlar zannederler ki hilal gökyüzünde doğduğu zaman bunu insanlar bilsin veya bilmesin bununla başlayacakları şeye başlasınlar veya başlamasınlar, bu gece ayın ilk gecesidir. Halbuki böyle değildir. Bunun insanlar tarafından bilinmesi ve başlayacakları şeye de başlamaları gerekir. Bu sebeple Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Orucunuz, insanlarla beraber tuttuğunuz günkü oruçtur. Bayramınız, insanlarla beraber yaptığınız günkü bayramdır. Kurbanınız da insanlarla beraber kestiğiniz günkü kurbandır."

Yani hep birlikte oruç, bayram ve kurban vakti olduğunu bildiğiniz gündür, bugün. Eğer bunu hep birlikte bilip kabul etmiyorsanız o güne herhangi bir hüküm terettüp etmez.

Zilhiccenin dokuzuncu günü mü yoksa onuncu günü mü olduğunda şüpheye düşülen günde oruç tutmak alimler arasında herhangi bir tartışma olmaksızın caizdir. Çünkü aslolan onun onuncu gün olmamasıdır. Nitekim insanlar Ramazanın otuzuncu gecesinde de hilal doğdu mu, doğmadı mı şüpheye düşmüş olsalar bu şüpheli günde de alimlerin ittifakla kabul ettiklerine göre oruç tutarlar. Oruç tutmanın mekruh olduğunun rivayet edildiği şüpheli gün sadece Ramazanın başındaki şüpheli gündür. Çünkü onda aslolan şaban ayının devam etmiş olmasıdır.

Ancak bu konuda birbiriyle karıştırılan iki mesele vardır:

Birincisi: Şayet bir kimse tek başına şevval hilalini görse veya doğruluğunu bildiği bir cemaat ona bunu haber verse o, orucunu bırakıp bayram mı edecek, oruc mu tutacak?

İkincisi: Şayet bir kimse Zilhicce hilalini görse veya doğruluğunu bildiği bir cemaat ona bunu haber verse insanlar arasında meşhur olmayan bu ru'yete (görüşe) dayanarak hesapladığı Zilhiccenin 9. ve 10. günlerini kendisi için arafe günü ve kurban bayramı günü olarak mı kabul edecek yoksa insanların kabul edip benimsediği 9. ve 10. günleri mi arafe günü ve kurban bayramı günü olarak kabul edecektir?

Birinci meselede: Tek başına Şevval hilalini gören kimse alimlerin ittifakıyla açıkça orucunu bozup bayram edemez. Ancak hastalık ve yolculuk gibi oruç tutmamasını mubah kılan bir mazereti olursa açıktan orucunu yiyebilir. Gizlice orucunu yiyip bayram edebilir mi bu konuda alimlerin iki görüşü vardır. Bunlardan en sahih olan görüşe göre gizlice de orucunu bozup bayram edemez. İmam Malik'in görüşü ve İmam Ahmed'in meşhur olan görüşü budur.

Diğer görüşe göre ise gizlice orucunu bozar ve bayram eder. Ebu Hanife'nin mezhebinde meşhur olan görüş ve Şafiî'nin görüşü budur. Rivayet edildiğine göre Ömer İbnu'l-Hattab *Radıyallahu anh* zamanında iki adam şevval hilalini gördüler ve bunlardan birisi orucunu bozdu, diğeri bozmadı. Bu durum Ömer'e ulaşınca orucunu bozan kişiye dedi ki: "Şayet arkadaşın olmasaydı dayakla canını acıtırdım."

Bunun sebebi bayramın insanların bayram ettiği günkü bayram olmasıdır. Hilali tek başına görüp de oruç tutan kimsenin oruç tuttuğu gün Peygamberin oruç tutulmasını yasakladığı bir bayram günü değildir. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Ramazan bayramı günü ve kurban bayramı günü oruç tutmayı yasaklamış ve şöyle demiştir: Bunlardan birisi oruç tutmayacağınız (ve müslümanların bayram yaptığı) gündür. Diğeri de kurbanınız etinden yiyeceğiniz bir gündür."

Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* oruç tutmayı yasakladığı gün müslümanların oruçlu olmadıkları/bayram yaptıkları gündür ve Müslümanların kurban kestikleri gündür.

Bu ikinci meseleyi de açıklığa kavuşturur. Çünkü şayet bir kimse zilhicce

hilalini tek başına görecek olsa kendi görüşüne göre dokuzuncu gün bile olsa zahirde/insanların kabulünce sekizinci gün olan bir günde insanlardan önce vakfe yapamaz. Çünkü bir kimsenin tek başına vakfe yapması ve tek başına kurban kesmesi, herkesin oruçlu olduğu bir günde açıktan oruç yiyen kimsenin muhalefeti cinsinden bir muhalefettir/ cemaate ters düşmektir.

Hilali gören veya iki güvenilir kişi tarafından hilali gördükleri kendilerine haber verilen kimsenin halk arasında şöhret bulmadığı için resmiyette/zahirde zilhiccenin 9. günü, kendisine ait bu gizli görüşe göre 10. gün olan bu günde oruç tutmasına gelince bunun cevazı da yukarıda anlatılan şeylerin içinden çıkartılabilir.

Hilali münferit/gizli gören kimseye bu görüşe göre Şevval'in birinci günü olan bir günde otuzuncu günün orucunu da tutmasını emreden ve gizlice de olsa orucunu bozmasına müsaade etmeyenler onun bu günde oruç tutmasına cevaz vermişler bunu müstehap görmüşlerdir. Çünkü bu gün arefe günüdür, ayrıca Ramazana ait bir gündür. Sünnetten delili olan ve kabul gören görüş bu görüştür.

Hilali gördüğü için ona orucu bozmasını emreden de onun bugün oruç tutmasını nehyetmiştir. Bu görüşün sahibi bunu tek kişinin gördüğü bir Şevval hilali olarak kabul etmiştir.

Hilali tesbitle yükümlü olan yönetici ya şahitlerin adaletli olup olmadığını yeterince araştırmadığı veya onlarla kendi arasında bir husumet bulunduğu için adaletli şahitleri reddetmesi veya meşru olmayan başka bir sebeple veyahutta hilali görmediğini iddia eden bir müneccime güvenmesi sebebiyle kusur işleyebilir denilirse buna şöyle cevap verilir:

Tesbit edilen bir hükümde hilalin görülmesinde kendisine uyulan kişi ister isabetli olsun, ister hatalı olsun, isterse aşırı gitsin durum değişmez. Hilal herkes tarafından görülmedikçe ve insanlar tarafından araştırılıp benimsenmedikçe hüküm budur.

Sahih bir hadiste sabit olduğuna göre Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* imamlar/yöneticiler hakkında şöyle buyurmaktadır: "Onlar size namaz kıldırıyorlar. Şayet isabet ederlerse bu hem sizin, hem de onların lehinedir. Hata ederlerse sizin lehinize, onların aleyhinedir."

Onların hataları ve ihmalleri kendi aleyhlerinedir; ihmalin ve hatanın sorumlusu olmayan müslümanların aleyhine değil.

Astronomik hesaplamaya dayanmanın caiz olmadığı sahih sünnetle ve sahabenin bu konudaki icmaı ile kesin olarak sabittir. Nitekim Buhari ve Müslim'in Sahih'lerinde Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle dediği rivayet edilmektedir: "Biz hesap kitap bilmeyen ümmi bir toplumuz. Hilali gördüğünüz zaman oruç tutunuz, hilali gördüğünüz zaman orucu bırakınız."

Hilal konusunda hesaba güvenen kimse, şeriatte sapan ve dinde bid'at çıkaran kimsedir. O, akılda ve hesap ilminde de yanılır. Çünkü astronomi alimleri hesaba dayanarak hilalin görüldüğünün tesbit edilemiyeceğini bilirler. Onların yaptığı hesabın gayesi -bu hesap doğru yapıldığında- mesela güneşin battığı esnada güneşle hilal arasında kaç derece olduğunu bilmektir. Fakat belirlenen derecelere dayanarak hilal isabetli bir şekilde tesbit edilemez. Çünkü bu, bakışın keskinliğine ve yorgunluğuna, hilalin gözetlendiği mekanın yüksekliğine ve alçaklığına ve havanın açıklığına ve kapalılığına göre değişir. Bazı insanlar onu sekiz derecelik açıda görürlerken bazıları da oniki derecelik açıda görürler.

Bu sebeple ru'yet yayı konusunda hesapçılar tam bir çekişme içindedirler. Batlamyos gibi bu ilmin ileri gelenleri getirilecek bir delil olmadığı için bu konuda tek bir kelime söylemediler. Ancak Küşyar ed-Deylemî gibi bazı son dönem alimleri bu konuda söz söylediler. Şeriatin hükümleri hilale bağladığını gördükleri zaman, aslında doğru ve sağlıklı bir yol olmadığı halde hesabı hilalin görülmesinin belirlenebileceği bir yol olarak gördüler. Üstelik pek çoğu bu konuda hata ettiler. Hilalin görülüp görülmediğinde ihtilafa düştükleri halde bu yolu denediler.

Bunun sebebi onların hesapla bilinmeyecek bir şeyi hesapla belirlemeye çalışmaları ve doğru yoldan sapmalarıdır. Başka bir yerde ben bunu uzun uzun anlattım ve dinin açık bir şekilde getirdiği şeyin herhangi bir şekilde şartlanmamış akla da uygun olduğunu beyan ettim. Ben ayrıca günün sınırlarının belirlenmesi konusundan da söz ettim ve onun da hesapla belirlenemeyeceğini beyan ettim. Çünkü gün, yükselen buharlar sebebiyle ortaya çıkar. Akşamın süresini sabahın süresinden çekip almak isteyen kimsenin sözü, şayet aydınlığın görünmesi ve kaybolması sadece hesapla bilinen ufuk çizgisine bağlı olsaydı ancak o zaman doğru olurdu.

Fakat buharların yükselmesinin bunda bir etkisi olunca; nemli kış mevsim-

lerindeki buhar, kuru yaz mevsimlerindeki buhardan daha fazla olunca, bu da sağlıklı bir hesaba imkan vermeyince matematiksel kıyas yoluyla doğru bir sonuca varılamayacaktır.

Bu sebeple kış mevsiminde sabahın yaz mevsiminden daha uzun bir süresi vardır. Sadece matematiksel kıyasa bağlı kalan kimse bunu anlayamaz. Çünkü onlara göre sabahın süresi gündüze bağlıdır. Bu konu da yerinde ayrıntılı olarak anlatılmıştır.[47]

Allah Teala en iyi bilendir. Allah'ın salâtı Muhammed'e olsun.

KENDİSİ HİLALİ GÖRMEDİKÇE ORUÇ TUTMUYOR

SORU 34- Ramazan hilali ilk görüldüğünde kendisi görmedikçe oruç tutmayan ve "hilali görünce oruç tutunuz, hilali görünce bayram ediniz" hadisiyle amel eden kimsenin hükmü nedir? Böyle kimselerin bu hadisi delil olarak kullanmaları doğru mudur?

CEVAP: Müslümanlardan adaletli bir kişi bile görse hilalin görüldüğü sabit olduğu zaman oruç tutmak vaciptir. Nitekim Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem*, bir bedevi hilali gördüğüne şahitlik ettiği zaman oruç tutulmasını emretmiştir. "Hilali görünce oruç tutunuz" hadisini herkes hilali ancak kendisi gördüğünde oruç tutar diye yorumlamak doğru değildir. Çünkü hadis, müslümanlardan adaletli bir kişi tarafından bile olsa hilalin görüldüğü kesinleşince orucu emreden genel bir hitaptır.

Başarı Allah'tandır. Salât ve selam Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarınadır.[48]

---

[47] Mecmuu Fetâvâ şeyhu'l-İslam İbn Teymiyye, 25/202-208

[48] Fetâvâ el-Lecnetü'd-Daimeti li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 7753

HİLALİN ALET VE CİHAZLARLA GÖRÜLMESİNİ KABUL ETMİYORLAR

SORU 30- Bizim burada birbirine bağlı ve sakallı bir grup kardeş var. Fakat bunlar bazı konularda bize muhalefet ediyorlar. Mesela bunlardan birisi Ramazan orucudur, onlar çıplak gözle hilali görmedikçe oruç tutmuyorlar. Bazı zamanlar Ramazan ayında onlardan bir veya iki gün önce oruca başlıyoruz ve onlar Ramazan Bayramından bir veya iki gün sonra orucu bırakıyorlar ve onlara bayram günü niçin oruç tuttuklarını her sorduğumuzda "Hilali görünce oruç tutun, hilali görünce bayram edin" hadisi sebebiyle biz çıplak gözle hilali görmedikçe oruca başlamıyoruz ve bayram yapmıyoruz diyorlar. Fakat hilalin bildiğiniz gibi alet ve cihazlarla belirlenmesini/görülmesini -bayram namazlarının vakitlerinde bize muhalefet edeceklerini bildikleri halde- reddediyorlar. Kendi görüşlerine dayanarak ancak bayramdan sonra namazlarını kılıyorlar. Kurban bayramında da aynı şeyi yapıyorlar; kurban kesiminde ve arafat vakfesinde bize muhalefet ediyorlar; kurban bayramından iki gün sonra bayram yapıyorlar ve bütün müslümanlar kestikten sonra kurban kesiyorlar. Bile bile içinde kabirler bulunan mescitlerde namaz kılıyorlar ve içinde kabir bulunan mescitlerde namaz kılmanın haram olmadığını söylüyorlar.

Allah size iyilikler ihsan etsin.

CEVAP: Onların herkesle birlikte oruç tutmaları, herkesle birlikte bayram etmeleri ve beldelerindeki müslümanlarla birlikte bayram namazlarını kılmaları gerekir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Hilali gördüğünüz zaman oruç tutun, hilali gördüğünüz zaman bayram ediniz. Hava kapalı olup da hilali göremezseniz sayıyı otuza tamamlayınız." Bu hadisi Buhari ve Müslim rivayet etmişlerdir.

Kastedilen mana: İster çıplak gözle olsun isterse görmede göze yardım edecek vasıtalarla olsun hilalin görüldüğü sabit olduğu zaman orucun emredilmesidir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Oruç, herkesle birlikte tuttuğunuz oruçtur, bayram herkesle birlikte yaptığınız bayramdır, kurban da herkesle birlikte yaptığınız kurbandır."

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesi ve arkadaşlarına olsun.[49]

HİLALİ GÖRMEDE ALETLERDEN YARARLANMAK

SORU 36- Doğduktan sonra otuz saat geçmedikçe ve daha sonra hava durumu sebebiyle hilali çıplak gözle görmek mümkün değildir. Bu durumu dikkate alarak İngiltere'de oturanların, yeni ayı görmede ve Ramazanın başlangıcının muhtemel vaktini hesaplamada bu ülkeye ait astronomik bilgileri kullanması mümkün müdür yoksa Ramazan orucuna başlamadan önce yeni ayı görmemiz mi gerekir?

CEVAP: Hilali görmek için gözlem aletlerini kullanmak caizdir, Ramazan ayının başlangıcında veya bayramın tesbitinde astronomik bilgilere dayanmak caiz değildir. Çünkü Allah Teala bunu bize ne kitabında ne de Peygamberinin *Sallallahu aleyhi vesellem* sünnetinde meşru kılmamıştır. Ancak, Ramazan ayının başlangıcının ve sonunun tesbitinde, oruca başlarken Ramazan hilalini görmeyi, orucu bırakırken ve bayram namazı için toplanırken şevval hilalini görmeyi meşru kılmış ve hilalleri insanlar ve hac için vakit ölçüleri olarak belirlemiştir.

O halde bir müslümanın Ramazan orucu, bayramlar, hac, yanlışlıkla adam öldürmenin keffareti olan oruç ve zıhar keffareti olan oruç gibi ibadetlerden herhangi birisinin vaktini başka bir şeyle belirlemesi caiz değildir.

Allah Teala şöyle buyurmaktadır:*"Sizden kim ayı görürse onda oruç tutsun." (Bakara, 2/185)*

Yine Allah Teala şöyle buyurmaktadır:*"Sana hilallerden sorarlar. De ki: Onlar insanlar için, özellikle hac için vakit ölçüleridir." (Bakara, 2/189)*

Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* de şöyle buyurmuştur: "Hilali gördüğünüzde oruç tutunuz, hilali gördüğünüzde bayram ediniz. Hava kapalı olur da göremezseniz sayıyı otuza tamamlayınız."

Buna göre, hava açık iken veya kapalı iken ayın kendilerine doğacağı yerde hilali göremeyen kimseler, onu başka bir yerde başkaları da görememişse sayıyı otuza tamamlamaları gerekir. Başka bir yerde hilalin görüldüğünü tesbit eder-

---

[49] Fetâvâ el-Lecnetü'd-Daimetü li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 10973

lerse kendi ülkelerindeki yöneticilerinin oruç veya bayram konusunda vereceği hükme uymaları gerekir. Çünkü bu gibi bir meselede yetkili otoritenin vereceği hüküm, fukaha arasındaki başka bir yerde hilalin görülmesine itibar edilip edilmeyeceğiyle ilgili ihtilafları kaldıracaktır. Ülkelerinde bu konuda karar verecek olan yetkili otorite (veliyyülemr) müslüman değilse, "ihtilaf-ı metalie itibar edilir" (hilalin başka bir yerde görülmesi de kabul edilir) prensibiyle amel ederek başka bir yerde hilalin görülmesi sonucunda müslümanlar beldelerindeki İslam merkezinin oruçla veya bayramla ilgili vereceği hükümle amel ederler.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesi ve ashabının üzerinedir.[50]

BİR HABERCİNİN BELDE HALKI HİLALİ GÖRDÜ DİYE HABER VERMESİNİN HÜKMÜ

SORU 37- Bir haberci, bir beldenin ahalisinin Şevval hilalini gördüğünü ve bayram yaptığını haber verirse durum ne olur?

CEVAP: Bir habercinin filan beldenin ahalisi falan gün bayram etti diye haber vermesine gelince bunda da iki kişinin şahitliği gereklidir. Bunun açıklaması şudur: Eğer o beldede kadı varsa, iki kişi de bütün belde halkının orucu bırakıp bayram yaptıklarını haber verirlerse bu gibi bir durumda o habere güvenilir. Eğer orada bir kadı yoksa ve orucu bırakmalarının sebebi bilinmiyorsa onların yaptığına güvenilmez.[51]

HİLALLERİN BÜYÜKLÜĞÜ VE KÜÇÜKLÜĞÜNDE İHTİLAF EDİLMESİNİN HÜKMÜ

SORU 38- Hilallerin büyüklüğü ve küçüklüğünde ihtilaf edilmesinin hükmü nedir?

CEVAP: Hilallerin büyüklüğü ve küçüklüğünün farklı olması, konaklarının yüksek veya alçak olmasının hiçbir hükmü yoktur. Çünkü bunlar farklı farklı

[50] Fetâvâ el-Lecneti'd-Daimeti li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 319
[51] ed-Dureru's-Sunniyye fi'l-Ecvibeti'n-Necdiyye, 5/310

olabilir. [52]

İKİ KİŞİNİN ŞAHİTLİĞİYLE İNSANLARIN ORUCU BIRAKTIKLARI SABİT OLDUĞUNDA HİLALLERİN BÜYÜKLÜĞÜ VE KÜÇÜKLÜĞÜNE, KONAKLARIN ZAYIFLIĞINA İTİBAR EDİLMEZ

SORU 39- Şevvalin ilk gününe rastlayan Cuma günü orucunun kazası gerekir mi? Bazı insanlar diyorlar ki kaza edilmesi gerekir, çünkü hilal cumartesi gecesi görülmez...

CEVAP: Bunun kazası gerekmez. Aksine o günün bayram günü olduğu şer'î olarak tesbit edildiği için oruç tutulması caiz de değildir. Şer'î tesbit iki adil şahidin müslümanların hakiminin huzurunda şahitlik etmesi ve ülkenin her tarafında ve başka yerlerde de insanların bununla amel etmesidir.

Ebu Davud ve Tirmizi'nin, Ebu Hureyre'den tahriç ettikleri bir hadiste Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Oruç insanlarla birlikte tuttuğunuz günkü oruçtur. Bayram insanlarla birlikte bayram ettiğiniz günkü bayramdır. Kurban, insanlarla birlikte bayram ettiğiniz günkü kurbandır."

Bazı insanların hilalin küçük olduğunu ve cumartesi günü görülmeyeceğini iddia etmelerine gelince İmam en-Nevevî, Sahihu Müslim şerhinde dedi ki: "Hilalin büyüklüğüne ve küçüklüğüne itibar edilmeyeceğinin, Allah'ın onun görülme zamanını uzattığının, hava kapalı ve bulutlu olursa sayının otuza tamamlanacağının açıklandığı bölüm"

Ebu Vail Şakik b. Seleme dedi ki: Bize Ömer İbn el-Hattab'ın mektubu geldi. Mektupta şu bilgi vardı: Hilallerin bazısı bazısından büyüktür. Hilali gündüz gördüğünüzde, müslüman iki kişi onu dün akşam gördük diye şahitlik etmeyince orucu bozmayın.

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Hilali görünce oruç tutun, hilali görünce orucu bırakın ve hilali görünce kurban kesin. Hava kapalı olur da hilali göremezseniz sayıyı otuza tamamlayın. Eğer iki kişi şahitlik ederse oruca başlayın ve orucu açın." Bu manadaki hadislerin tamamı hesaba, ayın konaklarına, hilallerin büyüklüğüne ve küçüklüğüne itibar edilmeyeceğini ancak ayın usulüne göre görülmesine itibar edileceğini beyan eder.

---

[52] ed-Dureru's-Sunniyye fi'l-Ecvibeti'n-Necdiyye, 5/306

Bu bilindiğinde, hilalin iki adil şahidin şahitliğiyle görüldüğünün kesinleşmesinden sonra insanların perşembe gecesi de Ramazan orucuna başlayabilecekleri bilinir.

İnsanlar yirmidokuz gün oruç tuttukları ve Şevval hilalinin usulüne uygun olarak cuma gecesi görüldüğü iki adil şahidin şehadetiyle kesinleştiği zaman artık orucu bırakıp bayram yapmaları gerekir.

Kim dinen sabit/kesin olan bir şeyin dışına çıkarsa günahkardır, asidir veya şüpheci ve vesvesecidir. Her ikisi de doğrudan uzaklaşmıştır.

Başarıyı lutfeden Allah'tır. O, dilediğini doğru yola hidayet eder.[53]

İKİ KİŞİ ŞAHİTLİK ETTİKLERİ ZAMAN ŞEVVAL HİLALİNİN DURUMU

SORU 40- İki kişi şevval hilalini gördüklerine şahitlik ettikleri zaman hüküm ne olur?

CEVAP: Şevval hilali meselesine gelince, bu hilale iki kişi şahitlik ettiği, fakat bu şahitliği hakimin huzurunda yapmadıkları ya da hakim onların şahitliklerini kabul etmediği zaman kendileri ve onların adaletini bilen kimseler orucu bırakabilirler mi, bırakamazlar mı? Bir kişi kendi başına hilali gördüğü zaman Ahmed onun orucu bırakıp bayram edemeyeceğine hükmetti. Malik ve Ebu Hanife'nin görüşü de budur. Bu, Ömer ve Aişe *Radıyallahu anh*'dan rivayet edilmiştir. Delili şu hadis-i şeriftir: "Orucunuz, insanlarla birlikte tuttuğunuz günkü oruçtur. Bayramınız insanlarla birlikte bayram ettiğiniz günkü bayramınızdır." Gizlice orucunu bozabilir, denilmiştir. Şafiî'nin görüşü budur. el-Mecd dedi ki: Orucunu açıktan bozmasının caiz olmadığında icma vardır.

İki adil kişi hilali gördüğü ve hakim huzurunda şahitlik etmedikleri ya da hakim onların durumunu bilmediği için şahitliklerini kabul etmediği zaman da hüküm böyledir. Yani bunların ve bunların adaletli kişiler olduğunu bilen kimselerin orucu bozup bayram etmeleri caiz değildir. Çünkü yukarıdaki hadis buna manidir, birlik ve beraberlik ruhuna aykırıdır, hüküm herkes için aynı derecede geçerlidir. Bu görüş Şeyh Takıyuddin'in tercihidir. el-Muvaffak, orucu bırakıp bayram etmesinin caiz olduğunu tercih etmiştir. Onun delili ise Ahmed ve diğer hadisçilerin rivayet ettiği "İki kişi şahitlik ettiği zaman orucu tutun ve oru-

---

[53] Muhammed İbn İbrahim Alu'ş-şeyh, Fetâvâ ve Resail, 4/170, 171

cu bırakıp bayram edin."

Yukarıdaki soruya şöyle de cevap verilmiştir: Şevval hilalini tek başına ve kesin olarak gören kimse Ahmed'in mezhebindeki meşhur olan görüşe göre orucu bırakıp bayram edemez. Malik ve Ebu Hanife de bu görüştedir. Orucu bırakıp bayram eder de denilmiştir ki Şafiî'nin görüşü budur. Ahmed'in bazı arkadaşları da bu görüştedir. el-İkna'da bu güzel görülmüştür. Bu durumda orucun açıktan yenilmesi ise caiz değildir. Bazıları bu konuda icma olduğunu haber vermişlerdir.

Bu soruya şöyle de cevap verilmiştir: Bir adam Şevval hilalini tek başına görecek olsa onun orucu bozup iftar etmesini caiz görmeyenlere göre onun şahitliğiyle ne ailesi ne de başkalarından hiç kimsenin orucu bırakıp bayram etmeleri caiz değildir.[54]

HİLALİN GÖRÜLMESİNDE BEDEVİNİN ŞAHİTLİĞİNİN HÜKMÜ

SORU 41- Bedevinin şahitliği hakkındaki hüküm nedir?

CEVAP: Bedevinin (köylünün) hilali gördüğünü şahitlik etmesine gelince onların hükmü, şehirlerin hükmünün aynısıdır. Durumu bilinmeyen kimsenin şahitliği kabul edilmez.

Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şahitliğiyle amel ettiği bedeviye gelince muhtemeldir ki o, bedevinin durumunu biliyordu. Alimler bu meselede köylü (bedevi) ile şehirli arasında bir fark görmemişlerdir.[55]

---

54 ed-Dureru's-Sunniyye fi'l-Ecvibeti'n-Necdiyye, 5/315

55 ed-Dureru's-Sunniyye fi'l-Ecvibeti'n-Necdiyye, 5/315

İkinci Konu

ORUÇ ve BAYRAMIN TESBİTİNDE TELGRAF, RADYO ve TAKVİM KULLANMANIN HÜKMÜ

ORUCUN ve BAYRAMIN BELİRLENMESİNDE TELGRAF ve TOP SESLERİYLE AMEL EDİLİR Mİ?

SORU 42- Oruç ve bayramın belirlenmesinde telgraf, top sesleri ve posta haberleriyle amel edilebilir mi?

CEVAP: Şüphesiz topluca yapılacak her önemli işin hızlı ve yaygın bir şekilde ilan edilmesi, yayılması ve haber verilmesi arzu edilir ve bu maksadı gerçekleştirecek bir yol izlenir.

Bazan açık ve ayrıntılı bir şekilde veya kısa sözlerle ilan edilir. Bazan uzak bölgelere ve yerlere haberlerin ulaşmasını sağlayacak top ve benzeri yüksek seslerle haber verilir, bazan da çeşitli telgraflar kullanılır.

İnsanlar bu gibi şeyleri daima haberi duyuracak ve yayacak en süratli vasıtaları kullanarak bildirirler ve açıklarlar. Bu manada görüş birliği içindedirler. Dinî ve dünyevî işlerinde bununla amel etmede ittifak halindedirler. Karşılarına ne zaman öncekinden daha süratli ve etkin bir vasıta çıkmışsa süratle onu kullanmışlardır.

Şâri', bu cins ve türü kullanmada onlara onay vermiştir. Şeriatte buna delalet eden deliller ve esaslar vardır. Gerçeği, doğruyu ve içinde dinî ve dünyevî işlerinde insanların yararına olacak şeylerin bulunduğu sağlam haberleri ulaştıracak her vasıtayı Şarî' de kabul eder, elde edilecek yararın durumuna göre bunları kullanmayı bazan emreder, bazan cevaz verir.

Şarî' (din koyucu) hangi yolla gelirse gelsin sağlam haberi reddetmez, hangi vasıtayla ve anlamla ulaşırsa ulaşsın özellikle yayıldığı ve birtakım ipuçlarına da sahip olduğu zaman hiçbir gerçeği ve doğruyu inkar etmez. O halde sen de bu büyük esasa, temel prensibe sarıl. Çünkü bu, pek çok meselede yararlıdır. Bu prensibi anladığın zaman bunu daha sonra ortaya çıkan ve daima çıkacak olan cüz'î/talî konularda da uygulama imkanın olacaktır. Bu prensibi anlamada kusur etme, yoksa pek çok yararı elden kaçırabilirsin. Belki de sonradan çıktığında ve

Kur'an ve sahih sünnette ona ait bir açıklama bulamadığında pek çok şeyi bid'at ve haram zannettin de bu zannınla hem dine, hem akla, hem de insan fıtratına muhalefet ettin/ters düştün.[56]

FASIL

Bu temel prensibi anladığın zaman bilinir ve kabul edilir ki: Her ülkedeki ve beldedeki insanlar başlarında dine uygun hüküm veren bir makam olduğu zaman işlerinde, oruçlarında, bayramlarında ve ibadetlerinde dinin hükümlerine uygun bir usulü takip ederler.

Oruca başlamak ve orucu bırakmanın vacip olduğu Şer'i bir yol ile kesinlik kazandığında genelde bu şer'î hükmün neye dayandığını ancak hükmü veren hakim, ru'yet olayının şahidi ve mahkemede hazır olanlar bilebilir.

Bölge halkı ve diğer bölgeler bir tarafa o beldenin haşkına bile haber ancak bu haberin kesinliğini ifade eden bir vasıta ile ulaşır, birbirlerine naklettikleri söylentilerden veya yüksek yerlerden yapılan anonslardan veya top atışı gibi şeylerden veyahutta haberi yakın uzak her yere ulaştıracak telgraf ve telefonlarla yayılır. Her ne kadar telgraf ve telefon gibi bazıları yeni çıkmış olsa da ümmetin bütün nesillerinde aynı şeyler kesintisiz bir şekilde uygulanmaktadır. O halde alışılmış delillerin bu türüyle amel edileceğinde ümmetin bir birliktelik içinde olduğu bilinmektedir.

Haberlerin geniş bir kesime yayılmasının habercinin doğruluğunu ifade eden şer'î yöntemlerin içinde yer alması da bunun delillerindendir. Hatta fıkıhçılar bazan şahitlerin şahitliğinin şahidin olayı görmesi ve duymasına dayanmasını kabul ederken bazan yayılan haberlerden şahidin işittiği şeye dayanmasını da kabul etmişlerdir. Şahit haberin yayılmasına dayanarak da duyduklarına şahitlik edebilir. Fıkıhçılar buna dair pek çok örnek zikretmişlerdir.

Malumdur ki haberlerin top atışları gibi şeylerle ve telgraf gibi şeylerle yayılması, özellikle duruma şahit olan kimsenin bunu teyit etmesi ve haberin doğruluğuna kesin bir şekilde delalet eden ipuçlarının bulunması halinde ilim ifade eden pek çok haberin en iyi ulaştırılacağı bir yöntemdir. Bu haberlerin (yani oruç ve bayramla ilgili haberlerin) yayılmasında insanların öteden beri bir örf ve

[56] Abdurrahman İbn Nasır es-Sa'dî, el-Fetâvâ es-Sa'diyye, s. 218-226

gelenek haline getirdikleri uygulama da budur. Konu ile ilgili haber bu yöntemle yayılmadan önce zaten insanlar bu haberi beklemektedirler, vaktin ne zaman başlayacağında şüphe ve tereddütler vardır ve haberlerin top atışları ve telgraf gibi vasıtalarla duyurulması da mülkî idare amirlerinin ve yöneticilerin emri ve izni olmadan halktan hiç kimsenin cüret edemeyeceği resmi işlerdendir. Realitenin böyle olduğunu bildiğin zaman bu haber hakkında sende hiçbir kuşku kalmaz ve bu haberin bir bilgiyi ifade ettiğini anlarsın. Birtakım karinelerle birlikte ahad haberler ilim ifade edince, meşru yöneticiler tarafından teyit edilen/doğrulanan bu gibi yaygın haberler nasıl olur da ilim ifade etmez?

Bunun meşru bir yöntem olduğunun delillerinden birisi de şudur: Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Medine'ye geldiği zaman müslümanlar namazları vaktinde kılmak ve cemaatle bulunmak için vaktin girdiğini anlayabilecekleri bir şeyin belirlenmesi konusunu istişare ettiler. Bazıları boru çalınmasını, bazıları çan çalınmasını, bazıları ateş yakılmasını, bazıları da namaz ve cemaatle namaz için yüksek sesle bağıran kimselerin çıkarılmasını önerdiler. Allah Teala ise faydaları ve yararları sayılamayacak kadar çok olan şu mübarek ezanı seçti. Burada söylenmek istenen şudur: Bu önerilerden birisi üzerinde insanlar ittifak ettiği zaman bu zikrettikleri şeylerin onlara vaktin girdiği bilgisini ifade edeceğinde aralarında hiçbir ihtilaf yoktur. Önerilen şeylerden bir kısmı işitilecek seslerdir, bir kısmı herkesin görebileceği ateştir. Maksadın bunlarla hasıl olacağı onlar tarafından kabul edildiği bilinmektedir, fakat onlar hangisinin daha uygun olacağını araştırmaktadırlar. Aynı şeyi Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* de bilmektedir. Şayet bildirilmesi istenen şeyi bilmek bunlarla mümkün olmasaydı Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* onlara bunu söylerdi ve onların bunu araştırmasını onaylamazdı.

Allah Teala'nın vaktin girdiğini bilmek için müslümanlara seçtiği ezanın kendisi de böyle bir yöntemdir. Çünkü müezzinler namaz vakitlerinde ezanın lafızlarıyla nida ediyorlar/çağrıda bulunuyorlar. Bu lafızlar Allah'a övgüyü, kelime-i şehadeti, namaz ve kurtuluş için mutlak bir çağrıyı ifade eder. Bu, onların "namaz vakti girdi" diyerek açıklama yapmaları gibi bir şeydir. Ayların girdiğini haber verirken top atmak ve güvenilir telgraflar göndermek gibi şeyler de bu türdendir. Bu, hilallerin araştırılması ve konuyla tam olarak ilgilenilmesi sebebiyle doğruya oldukça yakındır. Çünkü bu, ancak hakkında tereddüt edilmeyen bir haberin kesinleşmesinden ve nakledilmesinden sonra ve ancak mülki idare

amirlerinin ve meşru yöneticilerin güvenmesinden sonra başvurulan bir yöntemdir. Doğruya daha yakındır, hata ihtimali onda çok uzaktır.

Bunu destekleyen şeylerden birisi de şudur: Vacibin ancak kendisiyle tamam olduğu şeyin de vacip olması, emredilen bir şeyin ancak kendisiyle hasıl olduğu ve tamamlandığı şeyin de emredilmiş olması şer'î bir kuraldır. Bu işler yöneticilere düştüğü zaman onların bunu insanlara haber vermeleri, onların oruç tutmalarını, bayram yapmalarını, namaz kılmalarını ve dini görevlerini yerine getirmelerini mümkün kılacak en süratli bir şekilde ve güçleri nisbetinde bu haberi insanlar arasında yaymaları gerekir.

Malumdur ki top atmak ve telgraflar göndermek ayın girdiğini haber vermede tellalların mücerret bağırmasından daha etkilidir. Haber bunlarla daha süratli bir şekilde yayılır. Bu yöntemi kullanmak en azından müstehaptır. Bölgeler birbirinden çok uzak olduğu ve maksat da başka bir yolla hasıl olmadığı zaman imkan da varsa bu yöntemi kullanmak şer'î kural gereği vacip olur.

Yöntemin kendisi yönünden hüküm budur. Haberin ulaştığı kimselere gelince, haberin içeriği oruç, bayram ve vakitlerin girmesi gibi neye delalet ediyorsa onların da bununla amel etmeleri gerekir. Buna delalet eden şeylerden birisi, top atmak ve telgraf çekmek suretiyle haber vermenin gayesinin, şer'î hükme göre amel edecek kimselere emrin hangi yönde tecelli ettiğini tercüme ve ifade etmek olmasıdır. Bu, herkesin anlayacağı bir tercümedir. Çünkü bu, otorite sahiplerinin (ulu'l-emrin) ve idarecilerin üzerinde ittifak ettikleri bir şeyi insanlara ifade etmektir. İnsanlar da bunu ve bundan kastedilen şeyi hiçbir şüpheye düşmeyecek şekilde anlarlar. Böyle bir şeyi din de reddetmez, hatta kabul eder ve kolaylık olduğunda da emreder. Hangi yöntem ve hangi vasıfta olursa olsun ilim ifade eden bir tercüme ile daima amel edilir.

Peygamberin kendisinden ve dininden (şeriatından) tebliğ etmeyi emretmiş olması ve her vasıta ve yöntemle buna teşvik etmesi de bunun bir delilidir.

Tebliğin çeşitli türleri vardır:

Bazan Kitap ve Sünnetin lafızları tebliğ edilir.

Bazan manaları tebliğ edilir.

Bazan da insanlara ilminin ulaşması ve Allah'ın koyduğu hükümlerle amel edebilmeleri için şer'în sabit olan hükümleri tebliğ edilir.

Top atmak ve telgraf çekmek suretiyle haber vermek de bu türden bir tebliğdir. İnsanların oruç tutmaların, bayram etmelerinin vacipliği veya dini hükümlerden herhangi birisini yerine getirmelerinin vacipliği şer'î yollarla sabit olduğu/kesinleştiği zaman, insanların Allah ve Rasulünün emrettiği oruç, bayram, namaz ve diğer şeyleri yapabilmeleri için mülki idare amirlerinin bunu ellerinden geldiğince süratli bir şekilde onlara tebliğ etmeleri gerekir.

Bunu tebliğ etmede hangi yol daha güçlü, daha süratli ve daha kapsamlı olursa, onun kullanılması daha uygun olur ve şer'î hükümlerin tebliğine dahil olur. Yakın çevrelerdeki herkese bunu ulaştırmaları da buna dahildir. Hatipler ve vaizler gibi tebliğcilerin, seslerini halkın kulaklarına sesleri ulaştırıcı aletlerle ulaştırmanın hükmü de bununla bilinir.

Bu mesele tartışılmayacak ölçüde açıktır. Fakat bu meselede bir zan ve şüphe ortaya çıktığında pek çok kimse aşırılığa gider ve takip edilecek şer'î esasların beyanına ihtiyaç duyurulur.

* Bunu teyid eden ve açıklayan şeylerden birisi de şudur: Şüphesiz iyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak dinin en büyük vaciplerinden birisidir. (Oruç tutmak, bayram etmek ve namaz kılmak gibi) bir takım şer'î hükümler de (vaktinin girmesiyle) kesinlik kazandığında bundan insanları haberdar etmek de bu vacibin içine dahildir. Çünkü insanların kesinleşen bu şer'î hükümlerle amel etmeleri bunlarla ilgili haberlerin kendilerine ulaştırılmasına bağlıdır. Bu sebeple gücü yetenlerin bu haberleri en süratli bir şekilde ve en güzel bir vasıtayla insanlara ulaştırmaları gerekir ki onlar da böylece görevlerini eda etmeye imkan bulsunlar ve haramlardan sakınabilsinler. Seslerle, top atışlarıyla ve daha uzak mesafelere haber ulaştıran daha etkin vasıtalarla sabit olduğunda/kesinleştiğinde şer'î hükümlerin yayılması ve duyurulmasının da bu büyük esasa (iyiliği emretmek, kötülüğü engellemek esasına) dahil olduğunda kimsenin şüphesi yoktur.

Top atışları ve telgrafın haber ulaştırmada meşru bir yöntem olduğunun bir delili de şudur: Telgraf ve benzeri vasıtalarla ulaştırılan bu haberler önceden yazılır ve süzgeçten geçirilir ve böyle haberlerde kasıt ve mülkî idare amirlerinin elindeki kesin bilgiye muhalefet bir tarafa, hata ve yanılgıya düşme ihtimali gerçekten çok azdır. Böyle bir haber ortaya çıktığı zaman insanlar bunun ancak meşru yöneticilere arz edildikten, kontrolden geçtikten ve hiçbir şüpheye meydan vermeyecek şekilde kesinleştikten sonra yayınlandığını, unutma ve yanılma ihtimali olan şahitlerin şahitliğinden daha önemli ve değerli olduğunu bilirler ve

kabul ederler. Bu tür şeylerde mülki idare amirlerine karşı, başına buyruk hareketlerde bulunmak ve yalan uydurmak mümkün değildir. İnsanlar nikahta velayet ve vekalet, akitler, miras meseleleri ve eşlerin ölümü gibi dini ve dünyevi işlerinde bu tür haberlere güvendiklerine ve bunun gereği olan iddet, matem ve miras gibi şeyleri belirlediklerine, zekat ve keffaretleri çıkarmak, havaleler yapmak, bir yerden bir yere intikal etmek gibi daha sayılamayacak kadar pek çok şeyi buna göre yaptıklarına göre, ayların, oruç ve bayram gibi şeylerin belirlenmesinde bu yöntemi kabule mani olan şey nedir? Özellikle meşru bir yöneticinin makamından çıkan bu tür haberlerde başkalarında bulunmayan kesin karineler, zabıt ve yazılar gibi unsurlar da vardır.

Allah'a hamdolsun bu gerçek gayet açıktır. Şarî' (yasa koyucu) doğru haberi ve kesin bilgiye ulaştıran bir yöntemi asla reddetmez, birbirine benzer şeyler arasında ayırım yapmaz. Ancak meçhul bir haberde ve kendisine güvenilmeyen kimseler tarafından verilen haberde ya da yöneticisi olmayan bir yerden gelen haberde tevakkuf eder/ tereddütlü davranır. Bu nevi kaynaklardan gelen haberlerin araştırılması gerekir.

Özet olarak söylenecek olan şey şudur:

Top atışları ve telgraf gibi haberi çok uzak yerlere ulaştıran vasıtalarla haberlerin ulaştırılması, yetkili otoritelerin üzerinde ittifak ettikleri ve gereğinin yapılması onlar nezdinde kesinleşen şeylerin ifadesinden ibarettir. Bu, insanların şüphe etmedikleri yollardan birisidir. Bu yolla ulaşan haberin kesinliğinde en ufak bir şüphe hasıl olmaz. Bazı dini konularda bu tür haberlerde tereddüde düşenler, bunların ilim ifade ettiği konusunda şüphe ettikleri için tereddüde düşmemişlerdir, ancak belirlenen bu yolun ilk devirlerde alışılan ve bilinen bir yol olmadığı zannından dolayı tereddüde düşmüşlerdir. Bu, tereddütü gerektirmeyen bir durumdur. Sonradan ortaya çıkan nice yöntem vardır ki ilk dönemlerde olmadığı halde onlardan daha çok kullanılmaya layıktırlar.

Allah en iyi bilendir.

RADYO, TELEFON ve TELGRAF RU'YETİ KESİNLEŞTİRME VASITALARI OLARAK KABUL EDİLEBİLİR Mİ?

SORU 43- 1- Suudi Arabistan ülkesinde Ramazan hilalini görmek için nasıl bir yol izlenir. Bunu ilan etmek için neler yapılır ve bunu hangi makam ilan

eder?

2- Radyo, hilalin görüldüğünün kesinleştiğini ilan etmenin meşru bir vasıtası olarak kabul edilebilir mi? Hilalin görüldüğünün radyodan ilan edilmesine dayanarak oruç tutulabilir mi? Onun haberine dayanarak oruç tutabilmek için hilali gördüğüne şahitlik eden kimsede bulunması gereken şartlar radyo spikerinde de tahakkuk etmekte midir?

3- Konuşan veya telgrafı çeken şahsın bilinmemesine rağmen telefon ve telgraf bu konuda kendisine güvenilen meşru bir yayın vasıtası olarak kabul edilebilir mi?

CEVAP: Şaban ayının ilk gününü bilmenin mübarek Ramazan ayı açısından önemli olması sebebiyle Adalet Bakanlığı her sene recep ayında kadılara ve insanların şaban ayını gözetlemelerini desteklemeleri için mahkemelere bir genelge gönderir. Şaban ayının sonlarına doğru Adalet Bakanlığı Yüksek Mahkeme Heyeti şaban ayı hilalinin görülmesiyle ilgili kadılardan tanıklık bilgilerini incelemek için toplanır. Bu incelemeyi yaptıktan sonra mahkeme heyeti şaban ayının ilk gününün hangi gün olduğuna dair yasal kararını açıklar.

Buna binaen, haftanın günlerinden Ramazan hilalini görmek için araştırmanın yapılacağı gece belli olmuş olur. Bu, Şabanın otuzuncu gecesidir. Bundan dolayı kadılara Ramazan hilalinin tesbitiyle ilgili bir genelge gönderilir. Şabanın otuzuncu gecesi kadılar Ramazan hilalinin görgü tanığı olarak mahkemeye getirilecek kişiyi karşılamak için teyakkuz halinde beklerler. Tanığın tanıklığı zapt altına alındıktan, güvenilirliği araştırıldıktan, hilali nasıl gördüğü, nerede gördüğü ve güneşin batışı ile onun arasında ne kadar zaman olduğu gibi onun gerçekten görülüp görülmediğini kontrol amaçlı sorular sorulup tanıklığının münakaşası yapıldıktan sonra kadı, hilalin görüldüğüne dair şahitlik yapıldığını bir telgrafla Adalet Bakanlığına bildirir. Aynı gece mahkeme heyeti civar bölgelerin kadılarından gelen bilgileri incelemek için Adalet Bakanlığı merkezinde toplanır. Heyet nazarında da ayın girdiği kesinleştiğinde Ramazan ayının girdiğinin gerekçesinin belirlendiği bir kararı hazırlar. Bu karar üst makamın da onayından geçtikten sonra kadılara bir genelge gönderilir ve bu karar radyo, basın ve televizyonlar vasıtasıyla vatandaşlara duyurulur.

Ramazan hilalinin görüldüğünün kesinlik kazanmasında güvenilir/ adil bir müslümanın şahitliği yeterlidir. Çünkü İbn Ömer'den *Radıyallahu anh* rivayet

edildiğine göre o şöyle demiştir: "İnsanlar hilali gözetlediler. Ben Rasulullah'a *Sallallahu aleyhi vesellem* hilali gördüğümü haber verdim, o da insanlara oruç tutmalarını emretti." Bunu Ebu Davud ve Darekutnî rivayet etti.

* Hilalin/ayın girdiği ve çıktığının radyo veya telgrafla haber verilmesine gelince, bunların devlete ait olması, hiç kimsenin bununla ilgili bir haber uydurmaya veya haberi etkileyici bir eksiklik veya ilave yaparak değiştirmeye cüret etmesinin mümkün olmaması sebebiyle, özellikle ilan aracı olarak kullanıldıkları andan itibaren sorumluların haberin naklinde tam bir titizlik göstermeleri de adet haline gelmişse, her ne kadar haberi nakleden görevli tezkiye edilecek ölçüde bilinmese de bu vasıtalarla verilen haberlerin kabulü önünde hiçbir engel yoktur.

Telefona gelince bunun daha fazla araştırılmaya ve haberi nakleden kişinin ve haberlerin naklindeki doğruluk ve araştırmacılık yönünden durumunun daha fazla güven verici olmasına ihtiyaç vardır. Çünkü telefonun durumu halktan herkesin kullanması sebebiyle radyo ve telsizin durumu gibi değildir.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e onun ailesi ve arkadaşlarınadır.[57]

RADYO HABERİ TAHAKKUK ETTİĞİ ZAMAN AYIN GİRDİĞİNİ HAKİMİN İLAN ETMESİ GEREKİR

SORU 44- Radyo haberi üzerine oruç tutmak ve orucu bırakıp bayram etmenin hükmü nedir?

CEVAP: Hakimin veya hakim makamında oturan kimsenin ayın girdiği veya çıktığına dair haber Suud radyosundan resmi olarak yayınlandığı zaman bunu radyodan ister bizzat kendisi işitsin, isterse yayınlanan şeyi anlayan ve Suud Radyosunu diğer radyolardan ayırtedebilen güvenilir ve doğru bir kişinin vereceği haberden öğrensin bunun kesin olduğunu kabul etmesi ve gereğiyle amel etmelerini insanlara emretmesi caizdir. Bunun bir kişi olması da yeterlidir. Çünkü bu, haber ve rivayet cinsinden bir şeydir, şahitlik cinsinden bir şey değildir. Bir beldede hakim veya onun yerini tutacak bir kimse yoksa atanmış yöne-

[57] Fetâvâ el-Lecnetü'd-Daimetü li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 256

tici belde halkının ileri gelenlerinden güvendiği kişilerle istişare ettikten sonra bu görevi yerine getirir.

Hakim ve yöneticinin bulunmadığı bölgelere gelince -küçük köyler, uzak evler ve çöl gibi yerlerde oturanlar- oralarda bulunan bir kimsenin radyodan dinlediği bir haberin doğruluğuna kanaat getirdiği zaman onun gereğiyle amel etmesi caizdir, arkadaşlarında veya yanında başkalarından bunu doğrulayan kimse bulunur da onun haberine güvenirse haberin gereğiyle amel etmesi caizdir, haberi verene güvenmezse kesin kanaat getirinceye kadar onun sözünü kabul etmesi gerekmez.

Fakat hakim varken hiç kimsenin başına buyruk hareket etmesi sadece radyodan haberi işittiği için ayın girdiğini bildirmek üzere silah patlatması caiz değildir. Çünkü bu, insanlar arasında kargaşaya sebep olan şeylerdendir. İnsan kavrayışı bazan yanılabilir veya dinlediği radyo Suud radyosu olmayabilir ya da başka bir şey olabilir. Yetkililere karşı başına buyruk hareket etmenin yanında bunda pek çok mefsedet (zarar verici şeyler) vardır. O halde dikkatli olmalısınız.[58]

RAMAZANIN GİRİŞİNDE RADYO HABERİYLE AMEL ETMEK

SORU 45- Bir kimsenin bulunduğu yere ve yakınına telgraf haberi gelmediği ve kendi gözleminin doğru olduğunu bildiği zaman ve radyonun Ramazanın girdiği veya çıktığına dair verdiği haberi kabul etmediği zaman radyo haberiyle amel etmesi gerekir mi, gerekmez mi?

CEVAP: Hamd alemlerin Rabbinedir. Salât ve selam Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesi ve arkadaşlarınadır.

Kendisinde ve yakınında telgrafın bulunmadığı her beldede onlara Ramazan hilalinin girdiği veya çıktığı haberi ancak Suud radyosundan naklen yayın yapan bir radyodan ulaştığı zaman o gün oruç tutmaları caizdir, hatta vacibtir, o gece (namaza ve sahura) kalkmaları meşrûdur. Ramazanın çıkışında da hüküm böyledir, fakat bu hüküm mutlak (kayıt ve şarttan bağımsız) değildir. Bilakis bu haberi Suud radyosundan dinleyen kimsenin bunu o beldenin yetkili ilim adamlarına ve yöneticilerine arzetmesi gerekir. O zaman yetkili mercilerin bu haber-

---

[58] Muhammed İbn İbrahim Alu'ş-şeyh, Fetâvâ ve Resail, 4/168, 169

cinin durumunu incelemeye almaları gerekir.

Haberci görünüşte de olsa müslüman ve adil/güvenilir bir kişi olduğu ve naklettiği ve haber verdiği şeyleri araştıranlardan olduğu zaman yetkili mercide bulunan ilim adamı veya yöneticinin bununla amel etmesi, orucu ve gece kalkmayı emretmesi gerekir. Sözü edilen şartların kendisinde toplandığı bu haberci ister bir kişi, ister birden fazla olsun, ister hür, ister köle olsun, ister erkek, ister kadın olsun, ister şahitlik ifade eden lafızları kullansın isterse kullanmasın durum aynıdır. Orucu bırakıp bayram etmenin hükmü de böyledir. Bu sadece hilalin müslümanların hakimlerinden bir hakimin yanında kesinleştiğinin haberinin verilmesinden ibarettir. Bu haber kabul edilir, onunla hükmedilir, hükmüyle amel edilir ve memleketin her tarafında uygulanır. Bu tür bir şeyin şahitlik değil, haber cinsinden bir şey olduğunun delili İbnu Abbas hadisidir: Bedevi bir adam Peygambere *Sallallahu aleyhi vesellem* gelir ve ona Ramazan hilalini gördüğünü haber verir. Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle der: "Sen Allah'tan başka ilah olmadığına ve benim Allah'ın elçisi olduğuma şahitlik eder misin? Adam: Evet, der. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bunun üzerine ertesi gün oruç tutmaları için insanlara çağrı yapmasını emreder. Bir rivayette: "O gece namaza kalkmalarını da" ifadesi vardır. Bu hadisi Kütübü Sitte müelliflerinden beş tanesi rivayet etmiş, İbnu Huzeyme de sahih olduğunu söylemiştir.

Bu rivayet bize şunu anlatır: Bilal'in bu çağrısını işiten kimse hilalin kesinleştiği konusunda şer'an bunu yeterli görür. Bilal'in çağrısını işitmeyen, ona bunu bir başka şahsın haber verdiği kimse nazarında da sadece bununla hilal sabit olmuş demektir. Bu durumda olan pek çok kişinin bulunması mümkündür. Hilalin sübûtunda onun yanında iki şahidin buna şahitlik etmesi şart değildir. Allah'a hamd olsun bu gayet açıktır.

Ramazanın çıkışı meselesinde Umeyr b. Enes *Radıyallahu anh* hadisi yine bunun delilidir: "Bir kafile Peygamber'e geldiler ve dün bayram hilali gördüklerine şahitlik ettiler. Bunun üzerine Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* orucu bırakmalarını/ve bayram etmelerini, sabah olduğunda da -bayram namazını kılmak üzere- namazgaha gelmelerini emretti." Bunu Ahmed ve Ebu Davud rivayet etti. Lafız ona aittir. Senedi sahihtir.

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* orucunu bozdu ve insanlara da orucu bozmalarını emretti. Medine'deki müslümanların bununla orucu bozdukları malumdur. Çoğunun orucu bırakmalarının dayanağı Peygamberin orucu bıra-

kın sözünü işitmiş olmaları değildir. Ancak insanlar bu sözü birbirlerine ulaştırdılar ve bunun dışında başka bir şeye ihtiyaç olmaksızın sadece bununla yetindiler.

Peygamber'in *Sallallahu aleyhi vesellem* insanlara bunu emretmekteki maksadı Peygamberin sözünü işiten iki kişinin gidip de tek tek herkesin karşısına dikilerek bunu haber vermeleri değildir.

Ancak radyodan aldığı haberi nakleden haberci yukarıda sözü edilen şartlara sahip değilse onun haberiyle amel etmek caiz değildir.

Fakat bir kimse kendi gözleminin doğru olduğunu bildiği ve bu da Ramazana giriş hilali olduğu zaman fıkıhçıların kitaplarında açıkladıklarına göre o kişi kendi başına orucunu tutar. Ancak Şeyh Takıyyuddin İbn Teymiyye oruç tutmasını uygun görmez.

Bu mesele ihtilaflıdır. Bu ihtilafın temeli hilal, gökte görülen şeyin ismi midir, yoksa insanlar arasında meşhur olan şeyin ismi midir? tartışmasına dayanır. İbnu Teymiyye ikincisini tercih etmiştir.

Şayet haberi kabul edilmeyen kimsenin gördüğü hilal bayram hilali ise şu hadis-i şeriften dolayı onun da insanlarla birlikte oruç tutması gerekir: "Bayramınız insanlarla birlikte bayram ettiğiniz günkü bayramdır, kurbanınız insanlarla brlikte kestiğiniz günkü kurbandır."

Yukarıdaki verilen bilgilerden anlaşılmıştır ki radyo yoluyla Suud yayınını dinleyen bir kimsenin kendi kendine bununla amel etmesi caiz değildir. Bilakis yukarıda da ifade edildiği gibi bunu yetkili mercilere arzetmesi gerekir. Hatta kendi gözüyle hilali gören kimsenin hükmü de budur, bununla amel etmemesi, bilakis onu yetkili merciye arzetmesidir. Onun görmesiyle hilal sabit olursa (yetkili merci onun görüşünü kabul ederse) ne alâ; hilal resmen kesinleşmezse yukarıdaki tafsilat geçerlidir.

Gözle hilalin görülmesi konusunda hüküm bu olunca hilalle ilgili haberin radyodan alınması konusundaki hüküm de böyledir.

Haberin tebliğinde telsiz, yayın ve radyo gibi elektrik gücüne bağlı bazı aletlerin kullanılmasına gelince bunun habere hiçbir zararı olmaz, bunun çıkışına delalet eden açık ve güçlü karinelerin varlığı sebebiyle itibarı zedelenmez.

Top ve benzerleri gibi ateşli aletlerin sesiyle yetinildiği bilinen şeylerdendir.

Eskiden müslüman hükümdarlar tarafından önemli haberlerin ulaştırılmasında ateş yakma yöntemi kullanılırdı. Özel ve sistematik şekilde aralarında belli mesafeler olan yerlerde ateşler yakılır. İkinci noktada olanlar birinci noktada yakılan ateşi görür, sonra üçüncüsü ikincisini, sonra dördüncüsü üçüncüsünü görür ve böylece son mevkiye kadar herkes birbirini görür. (Ateşi gören, aynı ateşi kendi mevkiinde yakar.) Bu ateşin yanmasıyla ateşi yakanlara duydukları güven ve verdikleri desteğe dayanarak önemli şeyler olduğunu bilirler. Ateşi gören kimse düşmanın gelmesi ve korkunç bir olayın olmasının haberinin verilmesi gibi bu önemli şeyin meydana geldiğini anlar.

Peygamberimiz Muhammed'e onun ailesi ve arkadaşlarına salât ve selam olsun.[59]

ORUÇ ve BAYRAMIN KESİNLEŞMESİNDE RADYO YAYININA GÜVENMEK

SORU 46- Oruç ve bayramın kesinleşmesi/gününün belirlenmesi gibi dini haberlerde Suud Radyosunun yayınına güvenilir mi? Güven konusunda radyo yayınının hükmü, telgrafın hükmü gibi midir?

CEVAP: Benim nazarımda bu mesele karmaşıktır. Çünkü ben sadece spikerin haberine ve onun bu dini haberin kesinleştiği haberini verdiğine baktığım zaman spiker genelde adalet/doğruluk ve başka yönlerden, araştırıcılık veya acelecilik yönünden durumu bilinmeyen (meçhul) bir kişidir. Bu, ona kesin olarak güvenmeyi engelleyen şeylerdendir. Spikerin Cidde veya Mekke istasyonuna mensup bir görevli oluşuna baktığım zaman onun üzerinde güçlü bir denetim ve gözetim vardır. Hükümet nezdinde resmi bir şekilde kesinleşmedikçe böyle bir haberin yayınlanmasına asla cesaret edilemez. Onun haberi telgraf haberine yakındır. Mümkün olduğu zaman karineye göre ve ihtiyatlı davranmak gereklidir. Radyo spikerinin verdiği haberine hiçbir şekilde güvenilmez veya kayıtsız şartsız güvenilir diye kesin bir hüküm koymaktan tevakkuf ederim/bu ikisinden birini tercih etmem. Nadir de olsa bazı durumlarda hükümet, anlaşılması zor bir iş yapar ve insanlar bununla ilgili kesinlik ifade eden telgraf haberini elde edemeyebilirler.[60]

---

[59] Muhammed İbn İbrahim Alu'ş-şeyh, Fetâvâ ve Resail, 4/164-167

[60] Abdurrahman İbn Nasır es-Sa'di, el-Fetâvâ es-Sa'diyye, s. 217, 218

"RU'YET HABERİ KESİNLEŞMEDİKÇE RADYODAN YAYINLANMAZ" GELENEĞİ HAKİM OLDUĞU ZAMAN RADYO HABERİNİ İŞİTİP DE ONUNLA AMEL ETMEYENİN HÜKMÜ NEDİR?

SORU 47- Bir beldede telsiz haberleşmesi bulunmadığı zaman Ramazanın girişi ve çıkışı hakkındaki radyo haberinin hükmü nedir? Mekke radyosunun sözüyle oruç tutmak vacip olur mu?

Aynı şekilde radyo haberini işitip de sabahleyin oruçsuz kalkan kimsenin hükmü nedir?

Aynı şekilde oruç haberi kendisine ancak güneş doğduktan sonra ulaşan ve o ana kadar bir şey yememiş ve içmemiş olan kimsenin hükmü nedir?

CEVAP: Allah'a hamd olsun. Kesin ve gerçek olmadıkça yayınlanmaması devamlı gözetilen bir gelenek olduğu zaman radyo haberine güvenmekte bir sakınca yoktur. Çünkü bunda maksat kesinlik ve gerçekliktir.

Bir takım ipuçları ve deliller sebebiyle doğruluğu kuvvetle muhtemel olan her haber kabul edilir.

Bir takım ipuçları ve deliller sebebiyle yalan olduğu kuvvetle muhtemel olan her haber de reddedilir.

Fakat radyodan haberi dinleyen kimsenin adaletli ve dikkatli olması, dinlediği şeyi, kaynağını ve dinlediği radyoyu kontrol etmesi şarttır. Çünkü bu haberin yayınlandığı istasyonun farklılığı bu haberin kabulünü ve reddini doğrudan etkiler. Bunun sebebi kaynakların farklılığıdır. Çünkü bazı radyoların dini konulardaki haberine güvenilir, bazılarına güvenilmez.

Radyo yayınından haberi dinleyip de ona iltifat etmeyen ve sabahleyin oruçsuz kalkan kimsenin hükmüne gelince o mazurdur. Çünkü böyle bir durumda oruç tutulacağını bilmeyebilir ve bu konuda istikrarlı bir fetva olmayabilir.

Haber kendisine ancak güneş doğduktan sonra gelip de o ana kadar bir şey yememiş ve içmemiş kimseye gelince, haberin kendisine ulaşması halinde kendini tutar/akşama kadar da bir şey yemez, içmez ve o günü daha sonra kaza eder.

Allah en iyi bilendir. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e,

onun ailesi ve arkadaşlarınadır.[61]

RADYO HABERİ İLE İFTAR YAPMAK

SORU 48- Radyo haberi ile bayram yapmak caiz midir?

CEVAP: Orucun sona erip, bayramın başladığı konusundaki radyo haberinin hükmü bana çokça sorulan bir sorudur ve bana göre bu soruya kesin cevap vermek zordur.[62]

TAKVİMLERE GÜVENEREK ORUÇ TUTMAK

SORU 49- Bazı müslüman ülkelerde ruyeti hilale dayanmaksızın insanlar oruç tutuyorlar. Sadece takvimlerin verdiği bilgilerle iktifa ediyorlar. Bunun hükmü nedir?

CEVAP: Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* "Hilali gördüğünüz zaman oruç tutunuz, hilali gördüğünüz zaman orucu bırakınız/bayram ediniz" hadisi sebebiyle Ramazan ayı hilali görülmeden Ramazan orucuna başlamak caiz değildir.

Hesaba dayanmak caiz değildir. Çünkü hesabın meşruluğu ihtilaflıdır. Hesap çoğu zaman yanılabilir.

Fakat İslamî olmayan bir ülkede yaşayan kimse, bulunduğu yerde hilalin gözetlenmesine özen gösteren bir müslüman topluluk da yoksa, kendisine en yakın ve hilali araştırmada en güvenilir bir İslam ülkesine tabi olur. Bu konuda kendisine güveneceği bir haber ulaşmazsa o zaman takvime bağlı kalmasında bir sakınca yoktur. Çünkü Allah Teala:*"Gücünüz yettiğince Allah'tan sakının/sorumluluklarınızı yerine getirin." (Teğabun, 16)*

Allah'a hamd olsun günümüzde haberleşme vasıtaları pek çoktur. İslam ülkelerinin elçilikleri dünyanın her tarafına yayılmıştır. Dünyanın büyük bir bölümünde İslam merkezleri bulunmaktadır. Müslümanların bu konuyu ve diğer dini konuları buralardan öğrenmeleri gereklidir.[63]

ORUÇTA TAKVİMLERLE YETİNMEK

[61] Fetâvâ ve Resailu Semahatu'ş-şeyh Muhammed İbn İbrahim Alu'ş-şeyh, 4/169, 170
[62] Abdurrahman İbn Nasır es-Sa'di, el-Fetâvâ es-Sa'diyye, s. 217
[63] el-Münteka min Fetâvâ eş-şeyh Salih İbn Fevzan, 3/124, 125

SORU 50- Bazı müslüman ülkelerinde insanlar ruyeti hilale dayanmaksızın oruç tutuyorlar ve takvimlerin verdiği bilgilerle yetiniyorlar. Bunun hükmü nedir?

CEVAP: Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* müslümanlara hilali gördükleri zaman oruç tutmalarını, hilali gördükleri zaman orucu bırakıp bayram etmelerini, hava kapalı olduğu zaman sayıyı otuza tamamlamalarını emretmiştir. Bu hadisi Buhari ve Müslim birlikte rivayet etmişlerdir.

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle demiştir: "Biz hesap kitap bilmeyen ümmi bir toplumuz. Ay, şöyle şöyle şöyledir." Bunu söylerken üçüncüsünde baş parmağını yumdu ve dedi ki: "Ay, şöyle, şöyle, şöyledir." Bütün parmaklarıyla işaret etti. Bununla bir ayın yirmidokuz ve otuz gün olduğunu söylemek istedi.

Sahihu Buhari'de Ebu Hureyre'nin *Radıyallahu anh* rivayet ettiği bir hadiste Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Hilali gördüğünüzde oruç tutun, hilali gördüğünüzde bayram edin. Hava kapalı olur da hilali göremezseniz Şaban'ın sayısını otuza tamamlayın."

Yine Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* buyurmuştur: "Hilali görmedikçe veya sayıyı tamamlamadıkça oruç tutmayın, hilali görmedikçe veya sayıyı tamamlamadıkça orucu bırakmayın."

Bu konuda pek çok hadis vardır. Bunların hepsi ru'yetle amelin vacipliğine veya ru'yet gerçekleşmediğinde sayının tamamlanmasına delalet ettiği gibi bu konuda hesaba itimadın caiz olmadığına da delalet eder.

Şeyhulislam İbnu Teymiyye hilallerin tesbitinde hesaba dayanmanın caiz olmadığında ilim adamlarının icma ettiklerini anlatmaktadır. Bu, şüphe edilmeyen bir gerçektir. Başarının sahibi Allah'tır.[64]

HİLALİN GÖRÜLDÜĞÜ HÜKMÜNÜN MEKTUPLA BİLDİRİLMESİ

SORU 51- Hilalin görüldüğüne hakim tarafından hükmedildiği zaman bu hüküm yazılı olarak bildirilirse bununla amel edilir mi?

CEVAP: Bana göre, onunla amel edilir ve bu yazıya güvenilir. Çünkü fıkıhçılar bir yerde Ramazan hilali görüldüğü zaman bütün insanların oruç tutması gerektiğini söylemişlerdir. Genellikle bu haber, hilalin görüldüğü yerin dışındaki

---

64 el-Fetâvâ libn-i Baz Kitabu'd-Da've, 2/157, 158

yerlerin halkına merkezden (haberin kaynağından) güvenilir temsilciler tarafından ve kadıların (hakimlerin) yazılarıyla ulaşır. Üstelik hilalin görüldüğü yerin ahalisinin tamamı hilali gören şahidin tanıklığını dinlemek için de şahidin yanına gelecek değillerdir. Onlar da temsilcinin merkeze şahitliği gibi şahitten birbirlerine bu haberin nakledilmesine güvenirler.

Temsilcinin haberi veya bu konudaki şahitliği kabul edildiğine göre hakimin mektubu da kabul edilir. Çünkü fıkıhçılar hakimin hakime yazdığı konuların dışında tanıklığa tanıklığı kabul etmemişlerdir. Hakimin yazdığı yazının hükmü tanıklığa tanıklığın hükmü gibidir.

Müellifin el-Kafî'deki[65] sözü bu konuda tanıklığa tanıklığın kabul edileceğini açık bir şekilde ifade etmektedir. Çünkü o, Ramazan hilali konusunda kadı'nın sözünün kabulünde iki gerekçe zikretmiş ve bunların ikincisini açıklarken şöyle demiştir: Bu sebeple bu konuda asıl şahidi dinlemek mümkün olduğu halde ona şahitlik eden fer'in (yani ondan dinleyen kimsenin) tanıklığı da kabul edilir. O halde onun sözü asıl şahide ulaşma imkanı olduğu halde fer'in şehadetinin de kabul edileceğine delalet eder. Böyle dedi, demekle o, asıl şahitle fer'ilerin şahitlerini (insanların bunu birbirlerine nakletmelerini) denk tutmuştur. Benim anladığıma göre onun bu ikisini aynı değerde görmesi, aslın şahitliğine ulaşmanın mümkün olmadığı durumda fer'in şahitliğinin kabulü sebebiyledir. Yukarıda da söylediğim gibi aslın şahitliğine ulaşmak ister mümkün olsun isterse mümkün olmasın müslümanlar buna güvenmişler ve kabul etmişlerdir. Hakimin yazdığı yazının hükmü konusunda el-İkna'[66] isimli eserin müellifi zina gibi suçların Allah tarafından belirlenen cezalarının uygulanmasında hakimin yazısı kabul edilmez, demiştir. Belki de sen el-İkna' müellifinin bu sözünü şerheden şarihin şu sözüne takıldın: Tıpkı ibadetler gibi. Bunun manası ibadette vereceği hükme itibar edilmez, onun yazısı da böyledir (yani kabul edilmez).

Şeyh Takıyuddin şöyle dedi: Din ve ibadet işleri müşterektir. Allah ve Rasulünden başka hiç kimse bu konularda hüküm veremez. Şeyh Takıyuddin daha sonra füru' konusunda şöyle dedi: Bu, ru'yeti hilal ve zeval gibi hükmün

[65] Kitabın aslında herhangi bir açıklama bulunmamakla beraber, benim tahminime göre bu, İbnu Kudame'nin "el-Kafî fi Fıkhi'l-İmami'l-Mübeccel Ahmed İbn Hanbel" isimli eseridir. -Çeviren-

[66] "el-İkna' li Talibi'l-İntifa", Osmanlı döneminde şam Hanbelilerinin müftüsü olan Heccavî'nin mezhepte tercih edilen görüşleri esas alarak yazdığı eserdir. Hanbeli mezhebinin temel metinlerinden birisi olan bu eseri Buhûtî isimli bir alim "Keşşafu'l-Kına' an Metni'l-İkna'" adıyla şerhetmiştir. Bak: İslam Ansiklopedisi, T. Diyanet Vakfı, c. 15, Hanbeli mezhebi maddesi. -Çeviren-

sebebini tesbit etmenin bir hüküm olmadığına delalet eder... Bu, hakimin hilalin görüldüğünün kesinleştiğine dair yazısının ibadet konusunda bir hüküm olmadığına ve bir ibadet koymak anlamına gelmediğine, ancak ibadetin sebebini tesbit için yazıldığına delalet eder. O halde bu, hakimin yazısının ibadette kabul edilmeyeceği ve ibadet konusunda hüküm ifade etmeyeceği prensibiyle çelişmez. Onlar, hakimin hükmünün ibadet konusunda bir değer ifade etmeyeceğini açıkladılar. Halbuki bu bir -hüküm değil- fetvadır. Onlar, hakimin hilalinin görüldüğünü karara bağlamasının bir fetva olduğunu söylemektedirler. Şayet hakim yazdığı yazıda: Benim huzurumda mesela filan filan kişiler hilali gördüklerine şahitlik ettiler, derse bu konuda yazılan yazıyla amel edilir. Bu yazı asla dayanan bir fer'dir (fer'in asıldan haber vermesidir), fetva değildir.[67]

[67] ed-Dureru's-Sunniyye fi'l-Ecvibeti'n-Necdiyye/Abdullah b. Abdurrahman Ebâ Butayn 5/310-312

Üçüncü Konu
BÖLGELER ARASI RU'YET BİRLİĞİ MESELELERİ

HİLALİN TEK BİR YERDE GÖRÜLMESİYLE ORUÇ TUTMAK

SORU 52- Bütün devletlerdeki müslümanların tamamının hilalinin tek bir yerde görülmesiyle oruç tutmaları gerekir mi? Şer'î ru'yetin olmadığı bazı kafir beldelerdeki müslümanlar nasıl oruç tutacaklar?

CEVAP: Bu meselede ilim adamları ihtilaf etmişlerdir. Yani müslüman beldelerden herhangi birisinde hilal görüldüğü ve hilalin görülmesi şer'an kesinleştiği zaman diğer beldelerdeki müslümanların da bu ru'yet gereğince amel etmeleri gerekir demişler ve Allah Teala'nın;*"Kim ayı görürse oruç tutsun, kim hasta olur yahut seferde bulunursa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde oruç tutsun." (Bakara, 185)* ayetini ve Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Onu gördüğünüz zaman oruç tutunuz" hadisini delil olarak getirmişlerdir. Hitap bütün müslümanlar için geneldir, demişlerdir.

Malumdur ki bununla her insanın bizzat kendisinin hilali görmesi kastedilmemiştir. Çünkü bu imkansızdır. Bununla ancak ru'yeti kesinleşen kimse hilali gördüğü zaman ayın girdiği kastedilmiştir.

Bu, her yer hakkında geçerlidir.

Diğer bir kısım ilim adamlarına göre ise, hilal farklı yerlerde farklı zamanlarda görüldüğünde her yerin kendi ru'yeti geçerlidir. Hilalin görüldüğü yerlerde bir farklılık olmadığı zaman, hilali görmeyen bir kimsenin hangi mekana uyuyorsa orada hilalin görülmesinin kesinleşmesiyle bunun gereğini yerine getirmesi (yani teravihe ve oruca başlaması) gerekir. Birincilerin kullandıkları delilleri bunlar da kullandılar ve dediler ki: Allah Teala şöyle buyurur: "Kim ayı görürse oruç tutsun."

Malumdur ki bununla her insanın kendisinin tek başına hilali görmesi kastedilmemiştir. O halde hilalin görüldüğü mekanda bununla amel edilir ve insanlar hilalin görülmesinde hangi mekana uyuyorlarsa orada hilalin görüldüğü kesinleşince onunla amel ederler. İnsanların bu konuda tabi olmadıkları başka

bir mekanda hilalin görülmesine gelince onlar bunu ne gerçekte ne de hükmen görmüş sayılmazlar.

Onlar dediler ki: Biz Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Hilali gördüğünüz zaman oruç tutun, hilali gördüğünüz zaman orucu bırakıp bayram edin" sözü hakkında da aynı şeyi söyleriz. Buna göre bir kimse hilalin doğuşunda tabi olmadığı bir mekanda bulunursa onu ne hükmen, ne de hakikaten görmüş sayılmaz.

Onlar dediler ki: Aylık zaman belirlenmesi tıpkı günlük zaman belirlenmesi gibidir. Nitekim günlük imsak ve iftarda beldeler -vakit yönünden- birbirlerinden farklı farklıdırlar. Ayın orucuna başlamada ve bitirmede de farklı farklı olması gerekir. Malumdur ki güne ait farklılığın -namaz, imsak ve iftar vakitlerinin belirlenmesinde- bir etkisi vardır. Bunda müslümanlardan hiç kimsenin ihtilafı yoktur. Doğuda olan kimseler batıdakilerden önce imsak yaparlar ve iftar ederler.

Günlük vakit hesaplamasında "metaliin farklılığına" (yani güneşin farklı yerlerde farklı zamanlarda doğmasına) hükmettiğimiz zaman aylık vakit hesaplamalarında da durum tamamen bunun gibidir.

Allah Teala:*"Artık Ramazan gecelerinde hanımlarınıza yaklaşın ve Allah'ın sizin için takdir ettiklerini isteyin. Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı), siyah ipliğinden (karanlığından) ayırtedilinceye kadar yiyin için, sonra akşama kadar orucu tamamlayın." (Bakara, 187)* buyurmaktadır.

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* de: "Gece şuradan geldiği gündüz şuradan gittiği ve güneş de battığı zaman oruçlu iftarını açar" buyurmuştur. Bir kimsenin bu ayet ve hadisin hükmü bütün bölgelerdeki müslümanlar için geneldir demesi mümkün değildir.

"Sizden kim ayı görürse oruç tutsun" (Bakara, 185) ayeti ve "Hilali gördüğünüz zaman oruç tutun ve hilali gördüğünüz zaman orucu bırakın, bayram edin" hadisinin genellik ifade etmesi konusunda da aynı şeyi söyleriz.

Gördüğün gibi bu görüş daha kuvvetlidir. Bu görüşün kuvvetli oluşu lafzın, doğru bir değerlendirmenin, doğru bir kıyasın ve bir de aylık vakti belirlemeyi günlük vakti belirlemeye kıyasın bir gereğidir.

Bazı ilim adamları ise bu meselede yetkinin veliyyülemr (yetkili otorite) buna dayanarak oruç tutmayı veya bayram etmeyi gerekli gördüğü zaman in-

sanların ihtilafa düşmemeleri ve bir idare altında parçalanmamaları için bunun gereğiyle amel edilir, görüşünü kabul ettiler.

Bunlar da "insanlar oruç tuttuğu gün oruç tutulur, insanlar bayram ettiği gün bayram edilir" hadisinin genel anlamını delil getirdiler.

Bu meseledeki ihtilafı nakleden ilim adamlarının zikrettiği başka görüşler de vardır.

Sorunun ikinci bölümüne gelince, şer'î ru'yetin olmadığı bazı kafir beldelerdeki müslümanların nasıl oruç tutacakları meselesidir. Onların da şer'î yoldan hilali tesbit etmeleri mümkündür. Bunu, imkan buldukları zaman hilali gözetlemek suretiyle yaparlar. Şayet bu mümkün olmazsa o zaman herhangi bir İslam ülkesinde hilalin görülmesi kesinleştiğinde, kendileri hilali görsünler veya görmesinler bu ru'yetin gereğiyle amel ederler.

İkinci görüşle, yani hilal farklı yerlerde ve farklı zamanlarda görüldüğü zaman her belde kendi ru'yetiyle amel eder görüşüyle amel edersek ve onlar da bulundukları beldede ru'yeti tesbit etme imkanını bulamazlarsa kendilerine en yakın olan İslam beldesine tabi olurlar. Çünkü uygulayabilecekleri en iyi çözüm yolu budur. [68]

BİR MEMLEKETTE HİLAL GÖRÜLDÜĞÜ ZAMAN DİĞER BELDELERİN AHALİSİNİN DE ORUÇ TUTMASI GEREKİR Mİ?

SORU 53- Mesela bir memlekette hilal görüldüğü zaman diğer beldelerin halkının da oruç tutması gerekir mi? Yoksa her belde halkı kendi ru'yetine (görmesine) mi itibar eder?

CEVAP: Bu mesele ihtilaflıdır.

Birinci görüşe göre bir beldede hilal görüldüğü zaman diğer beldelerin ahalisinin de oruç tutmaları gereklidir.

Bu görüşte olanlar ayın tek bir ay olduğunu kabul ettiler ve hilalin farklı yerlerde doğmasına itibar etmediler. Hilal doğu bölgelerinde görüldüğü zaman batı bölgelerinin halkı da bu ru'yetle oruç tutarlar. Bunun tersi de olur.

Bunlar dediler ki hepsi müslüman oldukları ve hepsi tek bir dine inandıkla-

[68] el-Fetâvâ libni Useymîn-Kitabu'd-Da've, 1/151-156

rı halde herhangi bir ülkenin ayının diğer bir ülkenin ayından önce başlayacağını nasıl kabul edebiliriz?

İkinci görüşe göre her belde halkı kendi ru'yetiyle yani hilali kendisi gördüğü zaman oruca başlar.

Bazı alimler bu görüştedirler. Şeyh Abdullah b. Umeyd de bunlardan birisidir. Bu konuda olaylarla ve hadislerle desteklediği bir kitap telif etmiştir.

Bu görüş sahiplerinin delil olarak ileri sürdükleri hadislerden birisi Kureyb olayıdır. Kureyb Şam'a bir yolculuk yapmıştı, sonra Ramazanın sonuna doğru Medine'ye dönmüştü.

İbnu Abbas ona sordu: Hilali ne zaman gördünüz? Kureyb: Onu cuma gecesi gördük ve o gece sahura kalktık, dedi.

Sonra İbnu Abbas tekrar sordu: Müminlerin emiri de oruca başladı mı? Kureyb: Evet, dedi.

Bunun üzerine İbnu Abbas dedi ki: Fakat biz ancak cumartesi gecesi hilali gördük ve o gece oruca kalktık. Biz daima hilali gördüğümüz zaman oruç tutarız veya ayı otuz güne tamamlarız.

Kureyb dedi ki: Müminlerin emirinin hilali görmesi ve oruca başlaması sana kafi gelmiyor mu?

İbnu Abbas dedi ki: Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* bize böyle emretti.

Bu hadiste İbnu Abbas, Şam halkı için kendi ru'yetlerini, Medine halkı için de kendi ru'yetlerini kabul etmektedir ve her belde halkının kendileri hilali gördükleri zaman oruca başlayacaklarını söylemiştir.

Üçüncü görüşe göre, doğu bölgelerindeki halkın hilali görmesi batı bölgeleri halkının da görmesi demektir/onlar için de geçerlidir fakat bunun aksi geçerli değildir. Bunun sebebi, hilal doğuda görüldüğü zaman batıda da görülmesi gerektiğidir ve bunun kaçınılmaz olduğudur. Çünkü hilal batıdaki halkın gözünden kaybolmadan önce doğudaki halkın gözünden kaybolmaz.

Şeyhulislam İbnu Teymiye ve daha başkaları bu görüştedirler.

Tercih edilen görüş ikincisidir. Yani iki belde arasında uzak bir mesafe olur

da diğer beldede hilali görmek mümkün olursa her belde için kendi gördüğü hilal geçerlidir. Uygulama buna göredir. Başarı Allah'tandır.[69]

BİR BELDEDE HİLALİN GÖRÜLMESİ DİĞER BELDELERDE DE ORUÇ TUTULMASINI GEREKTİRİR Mİ?

SORU 54- Herhangi bir beldedeki müslümanlar hilali gördükleri zaman diğer beldelerdeki müslümanların üzerine de oruç tutmaları farz olur mu?

CEVAP: Hilalin doğuş yerlerinin farklı olabileceğinde ve hilalin görülmesinde beldeler arasında farklılık olabileceğinde şüphemiz yoktur. Bu ihtilaf sebebiyle aralarında hissedilir bir farklılık olduğu zaman her belde için kendi ru'yetinin geçerli olduğu alimlerin pek çoğu tarafından tercih edilmiştir.

Delilleri şudur: İbnu Abbas'ın azatlısı Kureyb Şam'da iken Ramazan hilalini görmüştü. Şamlılarla birlikte cuma gecesi oruca kalktılar. Halbuki Medinelilere ancak cumartesi gecesi hilal görüldü. Kureyb, İbnu Abbas'a Muaviye'nin ve Şam halkının cuma gecesi oruca başladıklarını bildirdi. İbnu Abbas dedi ki: Fakat biz cumartesi gecesi oruç tuttuk. Biz daima hilali gördüğümüz zaman oruca başlarız veya ayı otuz güne tamamlarız. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bize böyle emretti.

Şeyhulislam İbnu Teymiyye, hilali gören beldelerin halkına ve onların önündeki beldelerin halklarına oruç tutmalarının farz olduğu görüşünü tercih etmiştir. Bir beldede hilal görüldüğü zaman ondan sonraki beldelerde de hilalin mutlaka görüleceği kesindir. Çünkü hilalin batışı güneşin batışından sonradır. Hilalin batışı geciktikçe güneşten sonraya kalma süresi, parlaklığı ve görünürlüğü daha da artacaktır. Mesela Bahreyn'de hilal görüldüğü zaman Necid, Hicaz, Mısır ve Mağrib gibi ondan sonraki (yani batıdaki) ülkelerin de oruç tutmaları vacip olur. Hindistan, Sind ve Maveraünnehir gibi Bahreyn'den önceki (yani doğudaki) ülkelerin ise oruç tutmaları vacip olmaz.[70]

---

69 İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, 26, 27
70 İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 21

BAŞKENTİN HİLALİ GÖRMESİ KÖY VE KASABA HALKINI BAĞLAR

SORU 55- Başkentte hilalin görülmesi üzerine başkente uzak köy ve kasabada oruç tutmak sahih olur mu? Yoksa benim kendi köyümün halkının hilali görmesine mi bağlı kalmam gerekir?

CEVAP: Başkentte hilalin görülmesi kesinleştiği zaman söz konusu köy halkının bu ru'yete güvenmesi ve müslümanlarla birlikte oruç tutması gerekir.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimize, onun ailesine ve arkadaşlarınadır. [71]

HİLALİN GÖRÜLMESİ

SORU 56- Katar halkı Zilhicce ayının hilalini Hicaz halkının hesap ettiği günden bir gün sonra gördü. Hicaz halkının hesabına göre Zilhiccenin onuncu günü olan bu gün, hilali bir gün sonra görmeleri sebebiyle Zilhiccenin dokuzuncu gününe tekabül ediyor. Alimler bu konuda ne diyorlar? Bugün oruç tutmak, Hicaz halkının hesabına göre bayram gününe denk geldiği için haram veya mekruh mudur, yoksa her bölge için kendisinin hilali görmesi mi geçerlidir? Bize bu konuda fetva veriniz, ecir ve sevabız bol olsun.

CEVAP: Şer'î delillerden bizim anladığımıza göre Zilhicce hilalinde olsun, başka ayların hilallerinde olsun Zıfar halkının[72] ve benzerlerinin hilalin hükmü konusunda şeriatle hükmeden ve kendilerine komşu olan diğer hükümetlere tabi olmaları gerekir. Çünkü Zıfar, Arap yarımadasına ait bölgelerden biridir ve orada hilalin doğduğu yerler birbirine yakındır.

Arap yarımadasının bazı yönetimlerince hilalin görüldüğü şer'î olarak kesinleştiği zaman diğerlerinin de bu hükmü almaları gerekir. Çünkü Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* "Hilali görünce oruç tutunuz, hilali görünce bayram ediniz, hava kapalı olur da hilali göremezseniz sayıyı otuza tamamlayınız" hadisinin genelliği buna delalet eder.

Allah'a hamd olsun gerek bu meselede ve gerek bundan başka meselelerde Suudi Arabistan'ın şeriat-ı mutahhara'ya göre hüküm verdiği gayet açıktır.

---

[71] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daime li'l-Buhusi'l-İlmiyye ve'l-İfta, Fetva no: 6486

[72] Zıfar halkı ile kasdedilen arapyarımadası devletleridir.

Ehl-i Zıfar'a ve Arap yarımadasının etrafındaki diğer hükümetlere gereken şey, Ramazan, Zilhicce ve diğer aylar konusunda Suudi Arabistan'da kesinleşen hükme göre amel etmeleridir. Çünkü daha önce de ifade edildiği gibi yarımadanın tamamı tek bir bölge hükmündedir.

Bununla açıkça anlaşılmaktadır ki ehl-i Zıfar ve benzerlerinin, hilali Suudilerden önce kendileri görmedikçe, bu konuda Suud hükümeti nezdinde şer'î olarak kesinleşen hükme muhalefet etmeleri caiz değildir.

Benim görüşüm budur. Faydalı ilim ve salih amelde bizi ve sizi başarılı kılmasını Allah'tan dilerim. Kendisinden istenilenlerin en hayırlısı Allah'tır. Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.[73]

HİLAL FARKLI YERLERDE FARKLI ZAMANLARDA DOĞDUĞU ZAMAN İNSANLAR NASIL ORUÇ TUTACAKLAR?

SORU 57- Hilal farklı yerlerde farklı zamanlarda doğduğunda insanlar nasıl oruç tutacaklar?

CEVAP: Doğru olan şey, bu konuda ru'yete güvenmektir, metaliin ihtilafına (yani hilalin farklı yerlerde farklı zamanlarda görülmesine) itibar etmemektir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* ru'yete dayanmayı emretmiş ve bu konuda ayrıntıya girmemiştir.

Bu emir, Peygamberden *Sallallahu aleyhi vesellem* sağlam bir rivayetle gelen şu hadis-i şerifte geçmektedir: "Hilali gördüğünüz zaman oruç tutunuz, hilali gördüğünüz zaman bayram ediniz. Hava kapalı olup da hilali göremezseniz sayıyı otuza tamamlayınız." Bu hadisi Buhari ve Müslim birlikte rivayet etmişlerdir.

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bir başka sözünde şöyle buyurmuştur: "Hilali görmedikçe veya sayıyı tamamlamadıkça oruç tutmayınız, yine hilali görmedikçe veya sayıyı tamamlamadıkça bayram etmeyiniz." Bu anlamda daha pek çok hadis vardır.

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bildiği halde metaliin ihtilafına (hilalin farklı yer ve zamanlarda görülmesine) işaret etmemiştir.

İlim adamlarından bir grup, hilal farklı yerlerde, farklı zamanlarda görüldüğü zaman her beldenin kendi gördüğüyle amel edeceği görüşündedir. Onlar

[73] Abdulaziz İbn Abdillah İbn Baz, Mecmuu Fetâvâ, 3/171, 172

İbnu Abbas'tan gelen şu haberi delil getirdiler: İbnu Abbas Şam halkının ru'yetiyle amel etmedi. Kendisi Medine'de bulunuyordu. Şamlılar Muaviye zamanında bir cuma gecesi hilali gördüler ve bununla oruca başladılar. Medineliler ise hilali ancak cumartesi gecesi gördüler. Kureyb, Şamlıların hilali cuma gecesi gördüğünü ve o gece oruca başladığını haber verdiği zaman İbnu Abbas *Radıyallahu anh* dedi ki: Biz hilali cumartesi gecesi gördük. Biz daima hilali gördüğümüz zaman oruç tutarız veya sayıyı tamamlarız.

O, Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Hilali gördüğünüz zaman oruç tutun ve hilali gördüğünüz zaman bayram edin" sözünü delil getirdi.

Bu görüş kuvvetli bir görüştür.

Suudi Arabistan ülkesi Büyük Alimler Heyeti Meclisinin Üyeleri delillerin arasını birleştirerek bu görüşe ulaşmıştır.

Başarının sahibi Allah'tır.[74]

İKAMET ETTİĞİ ÜLKEYLE BİRLİKTE ORUÇ TUTMAK

SORU 58- İslam devletlerinden birinde -mesela Suudi Arabistan'da- Ramazan ayının girdiği kesinleştiği, bunu da ilan ettiği fakat benim ikamet ettiğim ülkede Ramazan ayının girdiği ilan edilmediği zaman hüküm nedir? Hilalin sadece Suud'da kesinleşmesiyle orucu tutabilecek miyim? Yoksa bulunduğumuz ülkedeki insanlarla birlikte o gün oruç tutmayıp da Ramazan ayının girdiğini ilan ettikleri zaman mı oruca başlayacağız?

Aynı şekilde iki devlette durum farklı olduğu zaman Şevval ayının girmesine yani bayram gününe nisbetle hüküm nedir?

CEVAP: Bir müslümanın içinde bulunduğu devletle birlikte oruç tutması ve onunla birlikte bayram etmesi gerekir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Oruç, insanlarla birlikte tuttuğunuz günkü oruçtur, bayram insanlarla birlikte yaptığınız günkü bayramdır, kurban da insanlarla kestiğiniz günkü kurbandır" buyurmuştur.

Başarı Allah'tandır.[75]

---

[74] İbnu Baz, Tuhfetu'l-Ihvan bi Ecvibetin Mühimmetin Tetealleku bi Erkani'l-İslam, 163-164

[75] Abdulaziz İbn Abdillah İbn Baz, Mecmuu Fetâvâ, 3/175

HER MÜSLÜMAN KENDİ ÜLKESİNDEKİ MÜSLÜMANLARLA BİRLİKTE ORUÇ TUTAR VE BAYRAM YAPAR

SORU 59- İslam devletlerinden birisinde mesela Suudi Arabistan'da Ramazan ayının girdiği kesinleştiği ve diğer ülkelerde de Ramazanın girdiği ilan edilmediği zaman hüküm nedir? Suud'la birlikte mi oruç tutacağız? İki devlette durum farklı olduğu zaman ne yapılacak?

CEVAP: Her müslüman, kendi ülkesinde bulunan müslümanlarla birlikte oruç tutar ve bayram yapar. Müslümanların kendi bulundukları bölgede hilali görmeye ihtimam göstermeleri, bölgelerinden uzakta bulunan başka bir yerde hilalin görülmesiyle oruca başlamamaları gerekir. Çünkü hilal farklı yerlerde farklı zamanlarda görülebilir. Bazı müslümanların gayr-i İslami bir devlette bulunmaları ve etraflarında da hilali gözetlemeye ihtimam gösteren müslümanların olmaması durumunda onların Suudi Arabistan'la birlikte oruç tutmalarında herhangi bi sakınca yoktur.[76]

AFRİKALILARIN MEKKELİLERİN RU'YETİ İLE ORUÇ TUTMALARI MÜMKÜN MÜDÜR?

SORU 60- Afrika halkının Mekkelilerin hilali görmesiyle oruca başlamaları mümkün müdür?

CEVAP: Suudi Arabistan Büyük Alimler Kurulundan bu konuyla ilgili bir karar çıkmış olup muhtevası şöyledir:

1- Hilallerin farklı yerlerde ve zamanlarda görülebileceği aklen ve hissen zorunlu olarak bilinen şeylerdendir. Alimlerden hiç birisi bu konuda ihtilaf etmemiştir. Müslüman alimler arasındaki ihtilaf sadece metaliin ihtilafına (hilalin farklı yerlerde ve zamanlarda görülmesine) itibar edilip edilmeyeceği konusunda vuku bulmuştur.

2- Metaliin ihtilafına itibar edip etmeme meselesi içtihada konu olan nazarî meselelerden birisidir. İlimden ve dinden nasibi olanlar arasında bu konuda

[76] Salih İbnu Fevzan, el-Münteka min Fetâvâ, eş-şeyh Salih İbn Fevzan, 3/124

ihtilaf vardır. Bu ihtilaf içtihadında isabet edenin iki sevap, hata edenin tek sevap aldığı bir ihtilaftır.

İlim adamları bu meselede iki görüşe ayrılmışlardır:

Onlardan bir kısmı metaliin ihtilafına itibar edileceği görüşündedir.

Bir kısmı itibar edilmeyeceği görüşündedir.

Her iki grup da Kitap ve Sünnet'ten deliller getirmişlerdir.

Bazan her iki grup da kendi görüşlerini aynı ayetle ve hadisle delillendirmişlerdir. Söz konusu ayet şudur: *"Sana hilal şeklinde yeni doğan ayları sorarlar: De ki: Onlar, insanlar ve özellikle hac için vakit ölçüleridir."* *(Bakara, 189)*

Hadis de şudur: "Hilali gördüğünüz zaman oruç tutunuz, hilali gördüğünüz zaman orucu bırakınız."

Bunun sebebi nassı farklı şekilde anlamaları ve bunlardan herbirinin bu nasla delil getirmede farklı bir yol tutmalarıdır.

Kurulun gördüğü itibar ve sahip olduğu güç sebebiyle ve bu meseledeki ihtilafın korkutucu sonuçlar doğuracak etkisinin olmamasını da göz önünde bulundurarak denilebilir ki, bu dinin ortaya çıkışının üzerinden ondört asır geçtiği halde İslam ümmetinin tek bir ru'yet üzerinde birleştiği bir dönemin olduğunu bilmiyoruz. Bu sebeple Büyük Alimler Kurulu üyeleri, uygulamanın olduğu gibi bırakılması, bu konunun irdelenmemesi ve her bir İslam devletinin bu meselede işaret edilen iki görüşten birini kendi alimleri vasıtasıyla tercih etme hakkına sahip olduğu, çünkü her iki görüşün de kendisine ait delilleri ve dayanağının olduğu görüşündedir.

3- Kurul meclisi, hilallerin hesapla tesbiti meselesini, Kitap ve Sünnette geçen bilgileri ve ilim adamlarının bu konudaki sözlerini inceledi ve şer'î meselelerde hilallerin tesbiti konusunda hesaba itibar edilmeyeceğini oy birliğiyle kararlaştırdı.

Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Hilali gördüğünüz zaman oruç tutunuz, hilali gördüğünüz zaman bayram ediniz." "Hilali görmedikçe oruç tutmayınız, hilali görmedikçe bayram yapmayınız." Bu manada başka deliller de vardır.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarınadır.[77]

BİR KİMSE SUUD'DA OTURDUĞU ZAMAN SUUDLULARA GEREKEN ŞEY ONA DA GEREKİR

SORU 61- Bir kimse Riyad radyosundan bayramın pazartesi günü olduğunu öğrendiği halde Kahire ve Kuveyt radyolarından pazar günü bayram olduğunu dinlediği ve orucunu bozduğu zaman yapması gereken şey nedir?

CEVAP: Soruyu soran kişi pazar gecesi ve gündüzü Suudi Arabistan'da ikamet ettiği zaman, başka yerlerde kesinleşen Şevval ayının ilk günü orada henüz kesinleşmediği (Şevval hilali görülmediği) için onun da Suudi Arabistan gibi pazar gününü Ramazan günü olarak kabul etmesi, orucunu bozmuşsa bu günü kaza etmesi, ülkesindeki müslümanlardan ayrı hareket ettiği için istiğfar etmesi ve bir daha böyle bir şeyi yapmaması gerekir.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.[78]

MÜSLÜMANLARIN BAYRAMLARINI BİRLEŞTİRMELERİNİN ÇÖZÜM YOLU NEDİR?

SORU 62- Müslümanların farklı günlerde bayram yapmalarının orucun haram olduğu bayram gününde oruç tutulmasına veya oruç tutmanın vacip olduğu günde orucun bozulmasına yol açtığı bilindiğine göre İslam'ın bu farklılık konusundaki görüşü nedir? Bu önemli meselede Allah katında bize mazeret olabilecek yeterli cevabı vermenizi rica ediyoruz. Bu farklılık bazan iki güne, bazan üç güne çıktığı zamanlar bile oluyor. İslam bu ihtilafı reddettiği zaman müslümanların bayramlarını birleştirmenin çözüm yolu nedir?

CEVAP: Hilallerin farklı yerlerde, farklı zamanlarda görülebileceğini alimler ittifakla kabul etmişlerdir. Bu, hissen ve aklen zorunlu olarak bilinen şeyler-

[77] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 3686
[78] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 388

dendir. Fakat onlar bu farklılığın Ramazanın başlaması ve bitmesinde dikkate alınıp alınmayacağında iki görüşe ayrılmışlardır.

Fıkıhçı müçtehit alimlerden bir kısmı Ramazanın başlaması ve sona ermesinde metaliin ihtilafına (hilalin farklı yer ve zamanlarda görülmesine) itibar edileceği görüşündedir.

Bir kısmı ise buna itibar edilmeyeceği, hilalin bir yerde görülmesiyle birlikte her yerde görülmüş sayılacağı görüşündedirler.

Her iki grup da Kitap, Sünnet ve kıyas'tan getirdiği delillerle istidlal etmişlerdir.

Bazan her iki tarafa da delil olmaya elverişli olduğu için iki grup da aynı nassı delil olarak kullanırlar. Bunlar şu ayet ve hadislerdir: *"Sizden kim ayı görürse oruç tutsun." (Bakara, 185) "Sana hilal şeklinde yeni doğan ayları sorarlar. De ki: Onlar insanlar için vakit ölçüleridir." (Bakara, 189)* Hadis: "Hilali gördüğünüz zaman oruç tutun, hilali gördüğünüz zaman orucu bırakın."

Bunun sebebi, nassı farklı şekilde anlamaları ve herbirinin bu nasla delil getirmede farklı bir yol tutmalarıdır.

Özet olarak hakkında fetva istenen bu konu içtihat alanına giren teorik meselelerdendir. Bunun içindir ki eski ve yeni fıkıhçılar bu konuda ihtilaf etmişlerdir. Herhangi bir belde halkının otuzuncu gece hilali görmedikleri zaman başkalarınca kesinleştiğinde onların gördüğü hilale göre amel etmelerinde hiçbir sakınca yoktur. Aralarında ihtilafa düştükleri zaman şayet yöneticileri müslüman ise kendi devletlerinin yöneticilerinin vereceği hükme göre hareket ederler. Yöneticileri bu görüşlerden birisiyle hükmederse ihtilaf ortadan kalkar ve millet onunla amel eder. Yöneticileri müslüman değilse beldelerinde Ramazan orucu ve bayram namazında birliği korumak için beldelerindeki İslam Merkezinin hükmüyle amel ederler.

Başarı Allah'tandır.[79]

[79] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 388

ORUCUN VE BAYRAMLARIN BAŞLANGICINI BELİRLEMEDE İHTİLAFA DÜŞMEK

SORU 63- Burada Ramazan orucunun ve mübarek Ramazan bayramının başlangıcını belirlemede müslüman alimler arasında büyük bir ihtilaf var. Onlardan kimisi "Hilali gördüğünüzde oruç tutun, hilali gördüğünüzde orucu bırakın" hadisi ile amel ediyor, kimi alimler de astronomi bilginlerinin görüşlerine dayanıyor ve şöyle diyorlar: Astronomi bilginleri astronomi ilminde kameri ayların başlangıcını bilebilecekleri yüksek bir seviyeye ulaşmışlardır. Onlar buna dayanarak takvime tabi oluyorlar. Bu konuda fetva nedir?

CEVAP: Evvela amel edilmesi gerekli olan sahih görüş, hilali gördüğünüz zaman oruç tutun, hilali gördüğünüz zaman orucu bırakınız; hava kapalı olup da hilali göremezseniz sayıyı otuza tamamlayınız" hadisinin delalet ettiği gibi Ramazanın başlangıcı ve sonunda hilalin görülmesine itibar etmektir. Çünkü Allah Teala'nın Peygamberimiz Muhammed *Sallallahu aleyhi vesellem* vasıtasıyla gönderdiği İslam dini geneldir, ebedidir ve kıyamet gününe kadar devamlıdır.

İkinci olarak Allah Teala astronomi ilminde ve diğer ilimlerde olmuş ve olacak bütün ilerleme ve gelişmeleri bilmektedir.

Bununla beraber Allah Teala;*"Kim ayı görürse oruç tutsun." (Bakara, 185)* buyurmaktadır ve Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Hilali gördüğünüzde oruç tutun, hilali gördüğünüzde orucu bırakın" diye bunu açıklamaktadır. Allah Teala, Ramazan ayı orucunu ve bayramını hilali görmeye bağlamıştır, yıldızların hesaplanması ve hareketlerinin ölçülmesiyle ilgili bilgilerinde astronomi alimlerinin çok ilerleyeceklerini bilmesine rağmen orucu yıldız hesabıyla ay tesbitine bağlamamıştır.

O halde müslümanların Allah'ın kendileri için Peygamberinin lisanıyla meşru kıldığı oruç ve bayramda ru'yet-i hilale güvenme prensibine dönmeleri gerekir.

Bu, ilim ehlinin icmaı gibi bir şeydir. Buna muhalefet eden ve astronomik hesaplamaya güvenen kimse şazdır/yalnız kalmıştır, onun görüşüne dayanılamaz.[80]

---

[80] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2036

Dördüncü Konu
RU'YET-İ HİLAL, İSLAMÎ AZINLIKLAR ve DIŞARIDAKİ MÜSLÜMANLAR

YABANCI ÜLKELERDEKİ MÜSLÜMANLAR ve HİLALİN TESBİTİ

SORU 64- İslamî olmayan bir ülkede ikamet eden müslümanların Ramazan, Şevval ve Zilhicce hilallerini tesbit edecek bir komisyon kurmaları caiz olur mu, olmaz mı?

CEVAP: Gayr-i İslamî bir beldede bulunan müslümanların Ramazan, Şevval ve Zilhicce hilallerinin tesbitini üstlenecek, müslümanlardan oluşan bir komisyon teşkil etmeleri caizdir.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesi ve arkadaşlarınadır.[81]

DIŞARIDA İKAMET EDEN ÖĞRENCİLER RU'YET-İ HİLAL KONUSUNDA HANGİ ÜLKEYE TABİ OLACAKLAR?

SORU 65- Ülke dışındaki, Amerika ve başka yerlerdeki Suudlu öğrenciler topluluğundan Şeyh Osman es-Salih vasıtasıyla gönderilen bir soruda bu öğrencilerden bazılarının bu sene Mısır, Kuveyt ve diğer ülkeleri taklit ederek pazar gününü Ramazan Bayramının birinci günü olarak kabul ettikleri, bazılarının da Suudi Arabistan ve pazartesi günü bayram yapan diğer ülkeleri taklit ettikleri beyan ediliyor ve onlardan herbirine yaptıkları şeyin karşılığında neyin lazım geldiğini soruyorlar?

CEVAP: Bu mesele, metaliin ihtilafıyla (hilalin farklı yerlerde ve zamanlarda görülmesiyle) ve oruç ve bayram gibi hilallerle bağlantılı şer'î hükümlerde bu farklılığın kabul edilip edilmeyeceğiyle ilgilidir. Bu mesele Büyük Alimler Kurulu tarafından yapılan oturumlardan birisinde incelenmiş ve bu meselede ilim adamlarının iki farklı görüşe sahip olduklarını ifade eden bir karar çıkartılmıştır.

---

[81] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2149

Birincisi: Metaliin ihtilafına itibar edileceği görüşüdür, ikincisi ise buna itibar edilmeyeceği görüşüdür.

Yani bir yerde hilalin görüldüğü sabit olduğu zaman bütün beldelerde görülmüş demektir. (Bu ikinci görüştür. Birinci görüşe göre ise her belde kendi gördüğü hilale göre hareket edecektir. -Çeviren)

Her iki görüşün sahiplerinin de Kitap ve Sünnetten getirdikleri deliller vardır. Bazan her iki taraf da aynı delillerle kendi görüşlerini savunmuşlardır. Bunun sebebi nassı farklı anlamaları ve farklı metotlarla yorumlamalarıdır.

Bu meseledeki ihtilafın korkutucu sonuçlar doğuracak etkisinin olmaması ve bu dinin ortaya çıkışının üzerinden ondört asır geçtiği halde İslam ümmetinin tek bir ru'yet üzerinde birleştikleri bir dönemin bilinmemesi sebebiyle her devlet alimleri vasıtasıyla bu iki görüşten uygun gördüğü birisini tercih etme hakkına sahiptir.

Soruyu soran öğrencilerin ikamet ettikleri ülkelerin İslam ülkesi olmaması, bağlı oldukları ülkenin pazar gününü bayram günü olarak ilan etmemesi ve onu Ramazanın son günü olarak kabul etmesi sebebiyle, bu meseledeki ihtilaftan kurtulmak ve sorumluluktan kurtulmada ihtiyatı tercih etmek maksadıyla, pazar günü oruç tutmayan kimselerin o günü kaza etmeleri gerekir. Pazar günü oruç tutarken ve pazartesi günü bayram yaparken kendi ülkeleri olan Suudi Arabistan'ı taklit edenlere gelince bunda onlar için herhangi bir beis görmüyoruz.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesi ve arkadaşlarınadır.[82]

HİLALLER FARKLI YERLERDE VE ZAMANLARDA GÖRÜLDÜĞÜ ZAMAN HANGİ YERE UYULMASI DAHA UYGUN OLUR?

SORU 66- Biz ABD ve Kanada'da bulunan müslüman öğrencileriz. Her sene Ramazan ayının başında müslümanların üç gruba ayrılmasına sebep olan bir problemle karşılaşıyoruz:

1- Bir grup, ikamet ettikleri beldede hilali gözetleyerek oruç tutuyor.

2- Bir grup Suudi Arabistan'ın oruca başladığı gün oruca başlıyor.

---

[82] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 1125

3- Bir grup da ABD ve Kanada müslüman öğrenciler birliğinden haber geldiğinde oruca başlıyor. Bu birlik ABD'nin muhtelif yerlerinde hilali gözetliyor ve herhangi bir yerde hilali görür görmez bu haberi muhtelif merkezlere yayıyor, Amerika'daki müslümanlar da muhtelif şehirler arasında çok uzak mesafeler olmasına rağmen hepsi aynı günde oruca başlıyor.

Hangi yerin ru'yetine ve haberine uyulması daha uygundur? Bize bu konuda fetva verin, Allah ecrinizi ve sevabınızı versin.

CEVAP: Suudi Arabistan Büyük Alimler Kurulu bu meseleyi daha önce inceledi ve şu içerikte bir karar çıkardı:

1- Hilallerin farklı yerlerde ve farklı zamanlarda görülebileceği aklen ve hissen zorunlu olarak bilinen şeylerdendir. Alimlerden hiçbirisi bu konuda ihtilaf etmemiştir. Müslüman alimler arasındaki ihtilaf sadece metaliin ihtilafına (yani hilalin farklı yerlerde ve zamanlarda görülmesine) itibar edilip, edilmeyeceği konusunda vuku bulmuştur.

2- Metaliin ihtilafına itibar edip etmeme meselesi içtihada konu olan nazarî meselelerden birisidir. İlimden ve dinden nasibi olanlar arasında bu konuda ihtilaf vardır. Bu ihtilaf, içtihadında isabet edenin iki sevap, hata edenin tek sevap aldığı bir ihtilaftır.

İlim adamları bu meselede iki görüşe ayrılmışlardır.

Bir kısmı metaliin ihtilafına itibar edileceği görüşündedir.

Bir kısmı itibar edilmeyeceği görüşündedir.

Her iki grup da Kitap ve Sünnetten deliller getirmişlerdir.

Aşağıdaki ayet ve hadisler her iki görüş için de delil olmaya elverişli olduğu için bazan her iki taraf da aynı nassı delil olarak kullanırlar:*"Sana hilal şeklinde yeni doğan ayları sorarlar: De ki: Onlar, insanlar, özellikle hac için vakit ölçüleridir." (Bakara, 189)* Hadis: "Hilali gördüğünüzde oruç tutun, hilali gördüğünüzde bayram edin."

Bunun sebebi nassı farklı şekilde anlamaları ve herbirinin bu nasla delil getirmede farklı bir yol tutmalarıdır.

Kurulun, gördüğü itibar ve sahip olduğu güç sebebiyle ve bu meseledeki ihtilafın korkutucu sonuçlar doğuracak etkisinin olmaması da gözönünde bulundurularak denilebilir ki, bu dinin ortaya çıkışının üzerinden ondört asır geçtiği

halde İslam ümmetinin tek bir ru'yet üzerinde birleştiği bir dönem bilmiyoruz. Bu sebeple Büyük Alimler Kurulu üyeleri uygulamanın olduğu gibi bırakılması, bu konunun irdelenmemesi ve herbir İslam devletinin bu meselede işaret edilen iki görüşten birini kendi alimleri vasıtasıyla tercih etme hakkına sahip olduğu, çünkü her iki görüşün de kendisine ait delilleri ve dayanağının olduğu görüşündedir.

3- Kurul meclisi, hilallerin hesapla tesbiti meselesini, Kitap ve Sünnette geçen bilgileri ve ilim adamlarının bu konudaki sözlerini inceledi ve şer'î meselelerde hilallerin tesbiti konusunda hesaba itibar edilmeyeceğini oy birliği ile kararlaştırdı. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Hilali gördüğünüzde oruç tutun, hilali gördüğünüzde bayram edin." "Hilali görmedikçe oruç tutmayınız, hilali görmedikçe bayram yapmayınız." Bu manada başka deliller de vardır.

İlmi Araştırmalar ve Fetva Daimi Komisyonu, gayr-i İslamî bir yönetimin hakim olduğu devletlerdeki Müslüman Öğrenciler Birliğinin, bu devletlerde yaşayan müslümanlara nisbetle hilalin tesbiti meselesinde İslami yönetimin yerine geçtiği görüşündedir.

Kurul Meclisi kararının ikinci maddesinde geçen hükme binaen bu birliğin şu iki görüşten birisini tercih etme hakkı vardır: Ya metaliin ihtilafına itibar eder veya buna itibar etmez. Sonra tercih ettiği görüşü bulunduğu devletteki bütün müslümanlara bildirir, onların da hep birlikte oruca başlamak, ihtilaf ve kargaşadan kurtulmak için birliğin tercih ettiği ve kendilerine bildirdiği şeye uyması gerekir. Bir de bu devletlerde yaşayan müslümanların hepsinin bulundukları beldelerde hilali gözetlemeleri gerekir. Onlardan güvenilir bir kişi veya daha çok kişi hilali gördüğü zaman bununla oruç tutarlar, bunu birliğe ulaştırırlar, o da bu haberi her tarafa yayar. Ayın girişinde böyle yapılır. Ayın çıkışında ise iki adil şahidin Şevval hilalini gördüğüne tanıklık etmesi veya Ramazanın otuz güne tamamlanması gerekir. Çünkü Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Hilali gördüğünüzde oruç tutun, hilali gördüğünüzde bayram edin; hava kapalı olru da hilali göremezseniz sayıyı otuz güne tamamlayın" buyurmuştur.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesi ve arkadaşlarına olsun.[83]

---

83 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 1657

GÜNDÜZÜ GECESİNDEN DAHA UZUN OLAN ÜLKELER VE ORUÇ

SORU 67- Rabıtatu'l-Alemi'l-İslami, Kopenhag'taki -Danimarka- temsilcisi Muhammed Dîr Münci'den bir mektup aldı. Mektupta Dîr Münci İskandinavya devletlerinin bazı bölgelerinde bütün yıl boyunca gündüzlerin gecelerden çok uzun olduğunu ifade ediyor; öyle ki gündüzler yirmiüç saat olurken geceler sadece üç saat sürüyor. Mektubun devamında diyor ki Ramazan ayının gelişi kış mevsimine rastladığı zaman müslümanlar sadece üç saat oruç tutuyorlar, Ramazan ayı yaz mevsiminde olduğunda ise gündüzlerin uzunluğu sebebiyle güçleri yetmediği için orucu terk ediyorlar. Temsilci Dîr Müncî bu beldelerdeki müslümanlara ilan etmek için iftar ve sahur vakitlerini ve Ramazan ayında oruç tutulan müddeti belirleyen bir fetva talebinde bulunuyor ve benim bu konuda onun ışığında gerekli cevabı kolayca verebilmem için konuyla ilgili şer'î açıklamayı gönderme lütfunda bulunacağınızı umuyorum diyor.

CEVAP: İslam dini tam ve kapsamlı bir dindir. Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"Bugün size dininizi ikmal ettim, üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslamı seçtim." (Maide, 3) "Deki: Hangi şey şehadetçe daha büyüktür? Deki: Benimle sizin aranızda Allah şahittir. Bu Kur'an bana, kendisiyle sizi ve ulaştığı herkesi uyarmam için vahyolundu." (En'am, 19) "Biz seni bütün insanlara ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik." (Sebe, 28)*

Allah Teala müminlere orucun farz olduğunu söyledi: *"Ey iman edenler! Oruç sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de farz kılındı. Umulurki korunursunuz." (Bakara, 183)* Orucun başlamasını ve sona ermesini de şöyle açıkladı: *"Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı) siyah ipliğinden (karanlığından) ayırtedilinceye kadar yiyin, için, sonra akşama kadar orucu tamamlayın." (Bakara, 187)*

Allah Teala bu hükmü sadece bir beldeye ve insanların bir bölümüne tahsis etmedi. Genel ve herkesi kapsayan bir hüküm olarak koydu. Kendileri hakkında soru sorulan o kişiler de buna dahildir. Allah Teala kullarına karşı çok latiftir/merhametlidir. Onlara üzerlerine vacip olan şeyleri yapmalarında yardım edecek kolaylık yollarını göstermiştir. Mesela yolcu ve hastaya kendilerinden güçlüğü/meşakkati kaldırmak için Ramazanda (oruç tutmamalarını) iftar etmelerini meşru kılmıştır. Bu konuda şöyle buyurmaktadır: *"Ramazan ayı, insanlara yol gösterici, doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak Kur'an'ın indirildiği aydır. Öyle ise sizden Ramazan ayını idrak edenler onda oruç*

tutsun. Kim o anda hasta veya yolcu olursa (tutamadığı günler sayısınca) başka günlerde kaza etsin. Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez." (Bakara, 185) Mükelleflerden Ramazan ayına kim görürse gündüzler ister uzun olsun, isterse kısa olsun oruç tutması üzerine vacip olur. Günün orucunu tamamlamaktan aciz kalırsa, öleceğinden veya hastalanacağından korkarsa açlığını bastıracak ve zararını def edecek şekilde orucunu yemesi caizdir. Sonra gününün kalan kısmında yemekten içmekten kendisini tutar ve oruç tutabilme gücü ve imkanına kavuştuğu diğer günlerde tutamadığı orucunu kaza eder.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.[84]

GÜNDÜZLERİ ÇOK UZUN VE ÇOK KISA SÜREN YERLERDEKİ KİMSELERİN ORUÇ TUTMASI

SORU 68- Gündüzleri yirmibir saat süren kimseler nasıl yapacaklar, oruç için bir süre belirleyecekler mi; aynı şekilde gündüzleri çok kısa süren kimseler ne yapacaklar ve bulundukları yerde altı ay gündüz ve altı ay gece süren kimseler ne yapacaklar?

CEVAP: Gece ve gündüzün toplam süresi yirmidört saat olan yerde yaşayan kimselerin gündüzü ister kısa olsun, ister uzun olsun gündüzleri oruç tutacaklar. Gündüzün süresi kısa bile olsa Allah'a hamd olsun bu onlar için yeterlidir.

Ancak yaşadıkları yerde gündüz veya gece bundan daha fazla -mesela altı ay- süren kimseye gelince onlar oruç tutmak için gece ve gündüzün süresini kendileri takdir ve tayin edecekler. Nitekim Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bir sene gibi uzun sürecek Deccal gününde, aynı şekilde bir ay veya bir hafta gibi sürecek Deccal günlerinde böyle yapılmasını namaz vakitlerinin takdir edilmesini emretti.

Suudi Arabistan Büyük Alimler Kurulu Meclisi bu meseleyi inceledi ve bu konuda 12/4/1398 tarihli ve 61 sayılı şu kararı yayınladı:

Hamd, Allah içindir. Salât ve selam O'nun peygamberine, ailesi ve arkadaş-

---

84 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 1442

larınadır. Büyük Alimler Kurulunun hicri 1398 senesi Rebiulahir ayının son günlerinde Riyad'ta yapılan onikinci dönem toplantısına Mekke-i Mükereme'deki Rabıtatu'l-Alemi'l-İslami Genel Sekreterinin 16/1/1398 h. tarih ve 555 sayılı yazısı sunuldu. Yazı, İsveç Malo şehrindeki Rabıtatu'l-Cemiyyatu'l-İslamiyye başkanının mektubunda geçen şeyleri ihtiva etmektedir. İsveçteki cemiyet başkanı bu mektubunda İskandinav ülkelerinde coğrafi durum sebebiyle yazın gündüzleri çok uzun, kışın da çok kısa sürdüğünü ifade ediyor. Nitekim İskandinavya'nın kuzey bölgelerinde yazın güneş hiç kaybolmuyor, kışın da bunun aksi oluyor. Buralardaki müslümanlar Ramazanda nasıl iftar ve imsak yapacaklarını ve aynı şekilde bu ülkelerde namaz vakitlerini nasıl belirleyeceklerini soruyorlar. Sayın genel sekreter bu konuda onları yararlandırabileceği bir fetvanın çıkartılmasını rica ediyor.

İlmi Araştırmalar ve Fetva Daimi Komisyonunun bu konuda diğer fıkıhçılara dayanarak hazırladığı bir rapor da meclise sunuldu. Meclis konuyu inceledikten ve tartıştıktan sonra şunları kararlaştırdı:

1- Gecenin gündüzden, şafağın sökmesi ve güneşin batmasıyla ayrıldığı, ancak yaz mevsiminde gündüzün çok uzun, kışın ise çok kısa olduğu beldelerde oturan kimselerin beş vakit namazı şer'an bilinen vakitlerinde kılmaları gerekir.

Çünkü Allah Teala'nın şu ayeti genel bir hüküm ifade etmektedir. (Gece ve gündüzün oluştuğu her yer için geçerlidir):*"Gündüzün güneş dönüp gecenin karanlığı bastırıncaya kadar (belli vakitlerde) namaz kıl; bir de sabah namazını. Çünkü sabah namazı şahitlidir." (İsra, 78)* "Namaz, müminler üzerine vakitleri belli bir farzdır." *(Nisa, 103)*

Bureyde'den *Radıyallahu anh* rivayet edilen şu hadis de bunun delilidir: Bir adam Rasulullah'a *Sallallahu aleyhi vesellem* namaz vakitlerini sordu. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* ona: Bu iki günü bizimle beraber kıl, dedi. Güneş tam tepe noktasından (batıya doğru) kayınca, Bilal'e emredip ezan okuttu. Sonra emredip öğleye kamet getirtti. Daha güneş tepede ve parlak iken emredip ona ikindi namazı kamet getirtti. Güneş battığında ona emredip akşam namazı için kamet getirtti. Ufuktaki aydınlık kaybolunca emretti, yatsı namazına kamet getirtti. Sonra şafak sökünce emretti sabah namazına kamet getirtti. İkinci gün olunca emretti ve öğle namazını hava serinleyeceye kadar biraz tehir etti. Öğleyi serinlikte kıldırmak suretiyle insanlara ibadeti kolaylaştırdı. İkindiyi güneş iyice yükselmişken ve önceki günden daha ileriye tehir ederek kıldırdı. Ufuktaki aydınlık

kaybolmadan önce akşamı kıldırdı. Gecenin üçte biri geçtikten sonra yatsıyı kıldırdı. Ortalık iyice ağardıktan sonra da sabah namazını kıldırdı. Sonra: "Namaz vakitlerini soran kişi nerede?" diye sordu. Adam: Benim ya Rasulallah, dedi. Peygamber ona: "İşte namaz vakitleriniz bu gördüklerinizin arasındadır" buyurdu. Bu hadisi Buhari ve Müslim rivayet etti.

Abdullah b. Amr b. el-As'tan Rasulullah'ın *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Öğlenin vakti, güneş (tepe noktasından) batıya zail olup, kişinin gölgesi kendi uzunluğu olunca başlar, ikindi vakti girinceye kadar devam eder. İkindinin vakti, güneş sararıncaya dek devam eder. Akşamın vakti, şafak (ufuktaki aydınlık) kayboluncaya dek devam eder. Yatsının vakti orta gecenin yarısına dek devam eder. Sabah namazının vakti tanyerinin ağarmasından güneşin doğmasına kadardır. Güneş doğunca namaz kılma! Çünkü o şeytanın iki boynuzu arasında doğar." Bunu Müslim Sahih'inde tahriç etti.

Namaz vakitlerini sözü ve uygulamalı olarak belirleyen başka hadisler de vardır. Namaz vakitleri Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* açıkladığı alametlerle birbirinden ayırdedildiği müddetçe gündüzün uzun veya kısa olması ve gecenin uzun veya kısa olması arasında herhangi bir fark olmaz. Namazlarının vakitlerinin belirlenmesi açısından durum budur. Ramazan ayında tuttukları orucun vakitlerinin belirlenmesine gelince:

Mükelleflerin kendi ülkelerinde gece ve gündüz birbirinden ayrıldığı ve her ikisinin toplam süresi yirmidört saat olduğu müddetçe Ramazan ayında hergün tanyerinin ağarmasından güneşin batışına kadar kendilerini yemekten, içmekten ve diğer oruç bozucu şeylerden alıkoymaları gerekir. Yemek, içmek ve cinsi münasebet gibi şeyler onlara -kısa bile olsa- sadece geceleri helal olur. Çünkü İslam dininin hükümleri bütün ülkelerdeki insanlar için geneldir.

Allah Teala şöyle buyurmaktadır:

"Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı), siyah ipliğinden (karanlığından) ayırt edilinceye kadar yeyin, için, sonra akşama kadar orucu tamamlayın." *(Bakara, 187)*

Gündüzün uzunluğu sebebiyle orucu tamamlamaktan aciz kalan veya birtakım emarelerle veya tecrübeyle veya güvenilir uzman bir doktorun bildirmesiyle veya galip zannıyla tutacağı orucun ölümüne veya şiddetli bir şekilde hastalanmasına veya hastalığının artmasına ya da iyileşmesinin yavaşlamasına se-

bep olacağını bilen bir kimse oruç tutmaz ve tutmadığı günleri imkan bulduğu herhangi bir ayda kaza eder.

Allah Teala şöyle buyurdu:*"Sizden kim ayı görürse oruç tutsun. Kim hasta veya yolcu olursa (tutamadığı günler sayısınca) başka günlerde kaza etsin." (Bakara, 185)*

Yine Allah Teala şöyle buyurdu:*"Allah hiç kimseyi gücünün yetmediği şeyle yükümlü tutmaz." (Bakara, 286) "Allah din konusunda üzerinize hiçbir zorluk yüklemedi." (Hac, 78)*

2- Yazın güneşin hiç batmadığı, kışın da hiç doğmadığı beldelerde veya altı ay gece ve altı ay gündüz devam eden beldelerde ikamet eden kimselerin her yirmidört saatte beş vakit namaz kılmaları, bunların vakitlerini kendilerinin takdir etmeleri ve bu konuda farz namaz vakitlerinin birbirinden ayrıldığı kendilerine en yakın beldeye dayanarak bunları belirlemeleri gerekir.

İsra ve miraç hadisinde ifade edildiğine göre Allah Teala bu ümmete her gün elli vakit namaz kılmalarını farz kılmış fakat Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Rabbinden ısrarla bunun hafifletilmesini istemiş, nihayet Allah Teala şöyle buyurmuştur: "Ey Muhammed farz namazlar her gün ve gece beş tanedir. Her bir namaz için on vakit namaz sevabı vardır. Bu da elli vakit namaz karşılığı demektir..."

Talha b. Abdillah'tan rivayet edildiğine göre o şöyle demiştir: "Necid bölgesi halkından saçı başı dağınık bir adam Peygamberin yanına geldi. Sesinin uğultusunu işitiyorduk fakat ne dediğini anlamıyorduk. Nihayet Peygambere *Sallallahu aleyhi vesellem* yaklaştı ve bir de baktık ki İslam hakkında soru soruyordu. Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* ona şöyle dedi: "Gece ve gündüz beş vakit namaz kılmaktır." Adam dedi ki: "Bundan başka kılmam gereken namaz var mı?" Peygamber: "Hayır, ancak gönüllü (nafile) kılarsan o başka" buyurdu.

Enes, b. Malik'ten *Radıyallahu anh* rivayet edildiğine göre o şöyle dedi: "Rasulullah'a *Sallallahu aleyhi vesellem* bir şey sormak bize yasaklanmıştı. Köylülerden akıllı bir adamın gelip de ona soru sorması ve bizim de onu dinlememiz hoşumuza giderdi. Yine bir defasında köylülerden bir adam geldi ve dedi ki: "Ey Muhammed bize senin gönderdiğin bir adam geldi ve senin Allah tarafından peygamber olarak gönderildiğini iddia etti." Peygamber: "Doğru söylemiş" dedi. Bu konuşma esnasında adam dedi ki: "Senin bize gönderdiğin adam gecemizde

ve gündüzümüzde bize beş vakit namazın farz kılındığını iddia etti." Peygamber: "Doğru söylemiş" buyurdu. Adam: "Allah seni, demek bununla gönderdi ve sana bunu emretti, öyle mi?" dedi. Peygamber: "Evet..." buyurdu.

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* ashabına Mesih Deccal'den söz etmişti. Dediler ki: "O yeryüzünde ne kadar kalacak?" Peygamber şöyle dedi: "Kırk gün kalacak; Bu kırk günün biri bir sene gibidir, biri bir ay gibidir, biri bir hafta gibidir, diğer günleri de sizin günleriniz gibidir." Denildi ki: "Ya Rasulallah! Bir sene gibi olan günde bizim bir günlük namaz kılmamız yeterli olur mu?" Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* cevap olarak şöyle buyurdu: "Hayır, onun vakitlerini siz takdir edin."

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* yukarıdaki hadis-i şerifte bir sene gibi uzun sürecek olan bir günde beş defa namaz kılmayı yeterli görmedi, bilakis her yirmidört saatte beş defa namaz kılmayı vacip kıldı ve onlara bu namazları kendi ülkelerinde normal bir günde kıldıkları namaz vakitleri arasındaki zaman uzaklıklarını dikkate alarak uygun vakitlere dağıtmalarını emretti. O halde namaz vakitlerinin tahdidinin sorulduğu ülkelerde yaşayan müslümanların namazlarının vakitlerini, gece ve gündüzün birbirinden ayrıldığı kendilerine en yakın beldelere dayanarak belirlemeleri gerekir. Oralarda da namaz vakitleri her yirmidört saat (içine serpiştirilmiş) şer'î alametleriyle (ezanlarıyla) bilinir.

Ramazan ayında oruç tutarken de aynı şeyi yapmaları ve oruçları için zaman takdirinde bulunmaları gerekir. Böyle yerlerde ikamet edenler Ramazan ayının başını ve sonunu, o ayın her gününe ait imsak ve iftar vakitlerini, gece ve gündüzün birbirinden ayrıldığı kendilerine en yakın beldedeki ayın başına ve sonuna, her gün o beldedeki güneşin doğuşuna ve batışına göre belirlerler. Çünkü bu şekilde belirleme yapmanın meşruluğu Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* daha önce Mesihu'l-Deccal'den söz eden ve ashabına onun zamanında namaz vakitlerinin nasıl belirleneceği konusunda yol gösteren hadisinde geçti. Bu konuda oruçla namaz arasında bir fark yoktur.

Başarının sahibi Allah'tır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarınadır.

"Büyük Alimler Kurulu"[85]

---

[85] Abdulaziz İbn Abdillah İbn Baz, Tuhfetu'l-Ihvan bi Ecvibetin Muhimmetin Tetealleku bi Erkani'l-İslam, s. 164-169

KIŞ GÜNLERİNDE GÜNEŞİN DOĞUŞUNU HİÇ GÖRMEYEN KİMSELERİN ORUÇLARININ HÜKMÜ

SORU 69- Batı Almanya'da tahsil gören ve bulundukları yerde kış günlerinde güneşin doğduğunu hiç görmeyen, yazın ise gündüzleri sadece dokuz saat süren bir kişi ne zaman iftar edeceklerini ve ne zaman imsak yapacaklarını soruyor?

CEVAP: Hamd, Allah'a mahsustur. İmsak vaktine gelince Allah Teala bu konuda şöyle buyurmaktadır:*"Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı), siyah ipliğinden (karanlığından) ayırt edilinceye kadar yeyin, için, sonra akşama kadar orucu tamamlayın." (Bakara, 187)*

Gece devam ettiği müddetçe yiyip içen kimseye hiçbir günah yoktur. Aslolan gecenin varlığının devam etmesidir. Şafak sökeceği zaman, ibadet için ihtiyata dikkat etmek maksadıyla şafağın sökmesinden birkaç dakika önce imsak yapmak, yemeyi ve içmeyi kesmek gerekir.

İftar vaktine gelince aslolan gündüzün devam etmesidir; güneşin battığı zannı galip gelinceye ve karanlığın basması ve güneş ışınlarının gizlenmesiyle bu bilininceye kadar iftar etmez. İnsanın kendi içtihadıyla veya güvenilir bir haberle buna dair kendisinde galip bir zan oluştuğu zaman iftar etmesi caiz olur.[86]

HİLALLERİN FARKLI YERLERDE, FARKLI ZAMANLARDA GÖRÜLMESİ VE DIŞARIDAKİ MÜSLÜMANLAR

SORU 70- Hilali görmek için gerekli titizlik gösterilmesine rağmen ne el-Ac sahilinde, ne Gana'da, ne Mali'de, ne de Senegal'de hilali göremediğimiz bir vakitte radyodan Suudi Arabistan'da orucun başladığı haberini dinledik. Bundan dolayı aramızda ihtilaf çıktı. Az da olsa bir kısmımız radyo haberine güvenerek oruç tuttu. Bir kısmımız da;*"Sizden kim ayı görürse oruç tutsun." (Bakara, 185)* ayeti ve "Hilali görünce oruç tutun, hilali görünce bayram edin." 'Her bölge için hilali kendisinin görmesi muteberdir" hadisleriyle amel ederek kendi ülkemizde hilali görünceye kadar bekledi. İki grup arasındaki tartışmalar çok şiddetlendi. Bu konuda bize bir fetva veriniz."

86 Muhammed İbn İbrahim Aluşşeyh, Fetâvâ ve Resail, 4/160, 161

CEVAP: Hilallerin farklı yerlerde farklı zamanlarda görülebileceği aklen ve hissen zorunlu olarak bilinen şeylerdendir. Müslümanlardan ve başkalarından hiç kimse bu konuda ihtilaf etmemiştir. Müslüman alimler arasındaki ihtilaf sadece metaliin ihtilafına (yani hilalin farklı yerlerde ve zamanlarda görülmesine) itibar edilip edilmeyeceği konusunda vukubulmuştur.

Bunun sebebi, bu meselenin içtihada konu olan nazari meselelerden birisi olmasıdır. Bu sebeple eski ve yeni İslam alimleri bu konuda iki görüşe ayrılmışlardır. Bir kısmı Ramazan orucunun başlaması ve bitirilmesinde metaliin ihtilafını kabul etmiş, bir kısmı kabul etmemiştir. (Yani bir kısmı her bölge kendi gördüğü hilale göre hareket eder demiş, bir kısmı da hilal önce nerede görülmüşse her yerdeki insanlar ona uyarlar demişlerdir.) Her iki grup da Kur'an ve Sünnetten deliller getirmişlerdir.

Aşağıdaki ayet ve hadisler her iki görüş için de delil olmaya elverişli olduğu için bazan her iki taraf da aynı nassı delil olarak kullanmışlardır. Ayet: *"Sana hilal şeklinde yeni doğan ayları sorarlar. De ki: Onlar, insanlar, özellikle hac için vakit ölçüleridir."* *(Bakara, 189)* Hadis: "Hilali görünce oruç tutun, hilali görünce bayram edin."

Bundan başka naslar da vardır. Bunun sebebi her iki grubun nasları farklı anlamaları ve bu nasları delil olarak kullanırken farklı bir yöntem izlemeleridir. Maksat ve niyetlerinin halis olması ve herbir müctehidin diğerinin içtihadına saygı göstermesi sebebiyle bu ihtilafın onların arasında korkutucu sonuçlar doğuracak kötü bir etkisi olmamıştır. Bu meselede geçmiş dönemlerin müçtehit fıkıhçıları da ihtilaf etmişlerdir ve herbirinin delilleri vardır. O halde sizin, radyodan veya başka bir kaynaktan hilalin kendi bulunduğunuz yerin dışında başka bir yerde görüldüğünün kesinleştiğini öğrendiğiniz zaman oruç tutup tutmayacağınızı kendi devletiniz yetkilisine havale etmeniz, eğer o, oruç tutulmasına veya tutulmamasına hükmederse ona itaat etmeniz gerekir. Yetkili makam hüküm verdiği zaman ihtilaf ortadan kalkar. Buna göre devlet başkanınızın vereceği hükme tabi olarak oruç tutmak veya tutmamak üzerinde birlik sağlanmış ve problem çözülmüş olur.

"Her bölge için hilali kendisinin görmesi muteberdir" sözüne gelince bu, Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* ait bir hadis değildir. Bu ancak Ramazan ayı orucunun başlaması ve sona ermesinde hilalin farklı yerlerde ve zamanlarda görülmesine itibar edileceğini savunan grubun sözüdür.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesi ve arkadaşlarınadır.[87]

RU'YETİN KESİNLEŞMESİNE GÖRE AMEL ETMEK

SORU 71- Bu mektubu Endonezya adasından ve Nikobar'dan yazıyoruz. Bu ada, Bengal körfezinde bulunan bir kara parçasıdır ve Kalkuta şehrine binikiyüz kilometre uzaklıktadır. Kalkuta şehri, büyük Hint ülkesinin şehirlerinden bu adalar topluluğuna en yakın mesafede bulunan bir şehirdir. Size şu bilgiyi vermek istiyoruz: Hanefi kardeşler bizim bulunduğumuz adalarla Kalkuta şehri arasında güneşin doğuşunda ve batışında onbeş dakika fark olmasına rağmen Kalkuta'da hilalin görülmesine dayanarak oruçlarına başlıyorlar.

Şafiî kardeşler ise sadece bu adalar topluluğundan herhangi bir adada hilalin görünmesini esas alarak oruçlarına başlıyorlar. Herbirinin de bilinen delilleri var. Bu sebeple sizden kalplerimizi sükuna, gönüllerimizi huzura kavuşturacak bir cevap bekliyoruz.

Allah Teala İslam ve müslümanların hizmeti uğrunda yaptığınız çalışmalarda bereketler ve başarılar nasip etsin.

CEVAP: Bu konuda varid olan hadislerin genel hüküm ifade etmesi sebebiyle ister Kalkuta'da olsun, isterse sizin adalarınızda olsun hilalin görüldüğünün kesinleşmesine göre amel edilir/oruca başlanabilir.

Buhari'nin Ebu Hureyre'den *Radıyallahu anh* rivayet ettiğine göre Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Hilali görünce oruç tutun, hilali görünce bayram yapın. Hava kapalı olur da hilali göremezseniz, Şaban'ı otuza tamamlayın."

Sahihu Müslim'de İbnu Ömer'den *Radıyallahu anh* rivayet edildiğine göre Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Hilali görünce oruç tutun, hilali görünce bayram edin. Hava kapalı olur da hilali göremezseniz ayı otuz gün olarak takdir edin."

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e

[87] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 313

onun ailesine ve arkadaşlarınadır.[88]

İKİ BELDE ARASINDA ORUCUN BAŞLAMASI ve BİTİŞİNDE FARK OLDUĞU HALDE ORUÇ ESNASINDA BİR YERDEN BAŞKA BİR YERE GİDEN KİMSENİN HÜKMÜ NEDİR?

SORU 72- Huveylid el-Ced'a el-Mutayri isimli köylü bir vatanda bize bir soru yöneltti. Sorusunda ifade ettiğine göre bu vatandaş, bu senenin Şaban ayının otuzuncu gecesi Kuveyt'te bulunmuş, Kuveyt radyosu bir bildiri yayınlamış ve o bildiride Kuveyt'te, Ummu'l-Kura takvimlerinin Şaban'ın otuzunu gösterdiği çarşamba gecesi Ramazan hilalinin görüldüğü zikredilmiş. Kendisi radyonun yanında oturuyormuş. Bu esnada Riyad radyosunu da dinlemiş, Riyad radyosu da Yüksek Yargı Meclisinin bir bildirisini yayınlamış. Yüksek Yargı Meclisi yayınladığı bu bildiride Ummu'l-Kura (Mekke) takvimine göre Şabanın otuzuna tekabul eden o çarşamba gecesi Ummu'l-Kura'da Ramazan hilalinin görülmediğini beyan etmiş. Bu vatandaş bulunduğu ülkede hilal görüldüğü için onların sözüne göre (o gece oruca niyet etmiş ve) oruçlu olarak sabahlamış. İki gün sonra memleketine (Suudi Arabistan'a) dönmüş. Kendisi üçüncü günü tuttuğu halde insanların Ramazandan ikinci günü tuttuklarını görmüş. Ay sonunda karşısına bir problem çıkmış: Ramazan otuz gün sürerse bizimle beraber oruç tutması veya bayram etmesi mi gerekir? Şayet Ramazanın otuzuncu gecesi Kuveyt radyosu şevval hilalinin görüldüğünü ilan ederse daha önce kendileriyle birlikte oruca başladığı kimselerle beraber orucu bırakıp bayram mı yapar? Bununla beraber sözü edilen kişi Riyad radyosunun verdiği bilgilerin kendi nazarında daha doğru olduğuna inanır fakat sadece haram bir günde (yani bayramda) oruç tutmuş olmamak için Kuveytliler gibi o da oruç tutmaz. Bu konunun aydınlığa kavuşturulmasını rica ediyoruz.

CEVAP: Bir kimse bir ülkede bulunduğu zaman o ülkenin halkı oruç tutmaya başlamışsa onun da onlarla birlikte oruç tutması gerekir. Çünkü bir beldede bulunan bir kimsenin hükmü o belde halkının hükmü gibidir. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Oruç, insanlarla birlikte tuttuğunuz günkü oruçtur. Bayram, insanlarla birlikte yaptığınız günkü bayramdır. Kurban,

[88] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 10849

insanlarla birlikte kestiğiniz günkü kurbandır." Bunu Ebu Davud ceyyid bir senetle rivayet etmiştir. Ebu Davud'da ve diğer hadis kitaplarında bunu destekleyen başka rivayetler de vardır.

Faraza oruca başladığı beldeden başka bir beldeye intikal etse orucun devam eden bölümünde ve bayram konusunda onun hükmü intikal ettiği beldenin hükmü gibidir. Yani oruca başladığı beldeden önce bayram yaparlarsa o da onlarla birlikte bayram yapar. Fakat tuttuğu oruç miktarı yirmidokuz günden az olursa bir gün kaza etmesi gerekir. Çünkü bir ay, yirmidokuz günden eksik olamaz. Tutamadığı günü kaza eder.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesi ve arkadaşlarınadır.[89]

İSPANYA'DA İKAMET EDEN VE SUUDLULARLA BİRLİKTE BAYRAM EDEN KİMSE

SORU 73- Ben Ramazan ayı girdiği esnada İspanya'da ikamet ediyordum. Orada hilalin görülüp görülmediğini araştıranlar bulunmuyordu. Ben de Suudlularla birlikte oruca başladım ve bayramı yaptım. Bu yaptığım caiz midir?

CEVAP: Anlattığınız şekilde Ramazan günlerinde İspanya'da ikamet ettiğiniz için bizimle birlikte oruç tutmanızda ve bizimle birlikte bayram yapmanızda sizin için bir sakınca yoktur.

Çünkü Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmaktadır: "Hilali görünce oruç tutun, hilali görünce bayram yapın. Hava kapalı olur da hilali göremezseniz sayıyı otuza tamamlayın." Bu, bütün ümmet için geçerlidir. Suudi Arabistan ülkesi şeriatı yerleştirmeye çalıştığı için uyulmaya daha layıktır. Allah başarılarını ve hidayetlerini arttırsın. Çünkü siz İslam ile hükmedilmeyen ve halkının İslami hükümlere önem vermediği bir beldede bulunuyorsunuz.[90]

AYIN SONUNDA SENİN HÜKMÜN YOLCULUK YAPTIĞIN ÜLKENİN HÜKMÜ GİBİDİR

[89] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2665
[90] Abdulaziz İbn Abdillah İbn Baz, Mecmuu Fetâvâ, 3/177

SORU 74- Ramazan orucuyla Sudan'da karşılaştım ve cumartesi günü oruç tuttuk. Pazar günü komşu ülkelerden birine yolculuk yaptım ve oranın halkının pazar günü oruca başladıklarını öğrendim. Sudan halkı yirmidokuz gün oruç tuttuktan sonra bayram yaptı. Benim gittiğim komşu devlet ise (ben oruca başladıktan) yirmidokuz gün sonra bayram yapmadı. Ramazan ayı yirmidokuz gün olduğu halde Sudan halkıyla beraber orucumu yirmidokuz günde tamamlarsam hüküm ne olur, komşu ülkeyle birlikte hareket ederek otuz güne tamamlarsam hüküm ne olur?

CEVAP: Ayın sonunda seninle ilgili hüküm yolculuk yaptığın ülkenin hükmü gibidir. Dolayısıyla (yirmidokuz gün oruç tuttum diye) oruca son vermen/ve bayram etmen senin için caiz değildir. Bilakis onlara yönelik hitabın genel hükmüne sen de dahil olduğun için onlarla birlikte orucu tamamlaman gerekir. Fakat ayın sonunda başka bir ülkeye intikal eden kimse sadece yirmisekiz gün oruç tutmuşsa onun bunu yirmidokuza tamamlamak için bayramdan sonra başka bir gün kaza etmesi gerekir. Çünkü bir ay, yirmidokuz günden eksik olmadığı gibi otuz günden de fazla olmaz.[91]

RAMAZAN ORUCUNA BAŞLARKEN O GÜN BULUNDUĞU YERDE HİLALİN GÖRÜLMESİNE İTİBAR ETMEK/ONA GÖRE HAREKET ETMEK

SORU 75- Bir kimse kendi ülkesinde Ramazan hilalini gördü ve oruca başladı. Sonra başka bir ülkeye gitti ve Ramazanın yirmisekizine girdi. O akşam bulunduğu bu ülkenin halkı Şevval hilalini gördü. Bu duruma göre yirmisekiz gün oruç tuttuğu halde onlarla birlikte bayram namazını kılacak mıdır?

CEVAP: Ramazan orucuna başlarken o gün bulunduğu beldede hilalin görülmesine itibar eder. Bayramda da durum böyledir, dolayısıyla yolculuk yaptığı yerde Şevval hilalinin görülmesine itibar edecektir. Buna göre Şevval hilalinin görüldüğü ülkedeki insanlarla birlikte bayram etmesi ve namaz kılması gerekir. Çünkü o onların arasındadır. Ancak orucuna yirmidokuz güne tamamlamak için eksik olan günleri kaza eder. Çünkü ay bazan yirmidokuz, bazan otuz gün

[91] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2266

çeker.[92]

ORUCA BAŞLARKEN İKAMET ETTİĞİ YERİN RU'YETİNİ BİTİRİRKEN GELDİĞİ YERİN RU'YETİNİ DİKKATE ALMAK

SORU 76- Ayın süresi genellikle otuz gün olduğu için (bir kimse) Suudi Arabistan'da başladığı orucunu Hindistan'a vardıktan sonra bile Şevval hilalinin sadece Suudi Arabistan'da görülmesine göre mi tamamlaması gerekir, yoksa tuttuğu oruç otuzbir ve otuziki güne ulaşsa bile oradaki müslümanlarla birlikte oruca devam mı etmesi gerekir? Bu iki günlük farkı yolculuğu esnasında tutmasa bayramdan sonra kaza etmesi gerekir mi, yoksa tuttuğu oruç Hindistan'a vardıktan sonra oradaki müslümanlarla arasındaki bu fark için yeterli olur mu?

CEVAP: Oruca başlarken hangi ülkeden yola çıkmışsa o ülkenin ru'yetini dikkate alır, orucun sonunda da geldiği ülkeyi dikkate alır. Tuttuğu orucun toplamı yirmisekiz gün olduğu zaman bir gün kaza etmesi gerekir. Çünkü kameri bir ay yirmidokuz günden daha az olmaz. Yolculuk yaptığı ülkeye vardığında orucunu otuz güne tamamlamış olsa ve bu ülkenin halkının da mesela bir gün daha orucu kalsa onlarla birlikte oruç tutması gerekir. Ta ki bayram günü onlarla birlikte bayram yapmış ve onlarla birlikte bayram namazını kılmış olsun.

Başarı Allah'tandır.[93]

---

[92] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 3594

[93] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 5084

BU ADAMIN ORUCU TAM MIDIR?

SORU 72- Bir adam 1983 yılı haziran ayına denk gelen hicri 1403 yılı Ramazan orucunun birincisini pazartesi günü Fas'ta tuttu. 11 Ramazan perşembe günü umre yapmak için Beytullah'a/Mekke'ye gitti. Umresini yapınca Ramazanın kalanını da Mekke'de geçirmeye karar verdi. 11 Temmuz 1983 pazartesi günü Mekke'de Ramazan sona erince, kendisinin sadece yirmisekiz gün, Mekkelilerin otuz gün oruç tuttuğunu bildiği halde onlarla birlikte bayram yaptı. Bu adamın orucu tamam oldu mu, yoksa otuz güne tamamlayıncaya kadar onlarla birlikte bayram yapmaması mı gerekirdi? Bu konudaki görüşünüz nedir?

CEVAP: Bu adamın kendi ülkesinin halkı ile birlikte oruca başlaması doğrudur. Ramazanın sonunda orada ikamet ettiği için Mekke halkıyla birlikte bayram yapması da doğrudur. Ancak (daha sonra) bir gün daha oruç tutması gerekir. Çünkü hicri kameri bir ay yirmisekiz gün olmaz, ancak en az yirmidokuz gün olur. Dolayısıyla bir ayın asgari miktarına uyması gerekir. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Oruç, insanlarla birlikte tuttuğunuz günkü oruçtur, bayram insanlarla birlikte yaptığınız günkü bayramdır. Kurban, insanlarla birlikte kestiğiniz günkü bayramdır."

Başarı Allah'tandır.[94]

BİR YERDE İKAMET EDEN HERKESİN O ÜLKENİN HALKIYLA BİRLİKTE ORUÇ TUTMASI GEREKİR

SORU 78- Pakistan'da Suudi elçiliğinde görevli bazı kişiler Suudi Arabistan'la birlikte oruç tuttu, bazıları da Suudi Arabistan'dan üç gün sonra Pakistan halkıyla birlikte oruç tuttu. Bu konudaki hüküm soruluyor?

CEVAP: Şer'î delillerin açık anlamına göre, bir ülkede ikamet eden herkesin oranın halkıyla birlikte oruç tutması gerekir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Oruç, insanlarla birlikte tuttuğunuz günkü oruçtur. Bayram, insanlarla birlikte yaptığınız günkü bayramdır. Kurban, insanlarla birlikte kestiğiniz günkü kurbandır."

Birlik ve beraberlik içinde olmak, tefrika ve ihtilaftan sakınmak Allah'ın di-

[94] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 6710

ni tarafından emredildiğine ve İbnu Teymiye'nin de dediği gibi hilalin farklı yerlerde ve farklı zamanlarda görülebileceği uzmanlarınca ittifakla kabul edildiğine göre, Pakistan'daki elçilik görevlilerinden Pakistanlılarla birlikte oruç tutan kimseler, iki ülke arasındaki uzaklık ve metaliin ihtilafı sebebiyle Suudlularla birlikte oruç tutanlardan hakka isabete daha yakındırlar.

Şüphesiz müslümanların hilali görünce hep birlikte oruç tutmaları veya herhangi bir beldede sayıyı tamamlamaları şer'î delillerin zahirine uygun bir davranıştır. Fakat bu mümkün olmadığı zaman biraz önce zikrettiğimiz şey daha doğru olur.

Başarının sahibi Allah'tır. Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.[95]

ORUÇTA SENİN HÜKMÜN HANGİ ÜLKEDE OLURSA OLSUN SENİNLE BERABER OTURANLARIN HÜKMÜ GİBİDİR

SORU 79- Ramazan ayı Suudi Arabistan'da mesela cumartesi günü, Cezayir'de pazar günü başladığı zaman, Cezayir'de yaşayan bir kimse Suudi Arabistan'la birlikte oruca başlasa ve bayram edenlerle birlikte de bayram etse bu onun için caiz midir, değil midir? Çünkü o, Suudlularla birlikte bayram yapsa, yaşadığı yerdeki insanlar o gün oruçludurlar. O gün oruç tutsa, beraber oruca başladığı ülkede o gün bayramdır?

CEVAP: Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* "Hilali görünce oruç tutun, hilali görünce bayram yapın" buyurdu ve orucun vacipliğini hilalin görülmesine bağladı. Ulemanın iki görüşünden sahih olanına göre hilalin farklı yerlerde, farklı zamanlarda görülmesi sebebiyle de Ramazanın başlangıcında farklılıklar olabilir. Şüphesiz Cezayir'de hilal, Suudi Arabistan'da görüldüğünden farklı bir zamanda görülebilir. Herkes hilal gördükleri zaman bulunduğu bölge ve ülke halkıyla birlikte oruç tutar ve bayram eder. Sen de ister Cezayir'de ol, isterse başka bir yerde ol, hangi yerde oturuyorsan o bölgenin halkının hükmüne tabi olursun, onlarla birlikte oruç tutar ve onlarla birlikte bayram edersin.[96]

---

[95] Abdilazizİbn Abdillah İbn Baz, Mecmuu Fetâvâ, 3/170, 171

[96] Salih İbnu Fevzan, el-Münteka min Fetâvâ, 3/123, 124

ORUÇ VE BAYRAM İKAMET ÜLKESİNE TABİDİR

SORU 80- Ben Doğu Asyalıyım. Bizde hicri ay, Suud ülkesinden bir gün sonra başlar. Biz öğrenciler bu senenin Ramazan ayında yola çıkacağız. Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Hilali görünce oruç tutun, hilali görünce bayram edin" buyurdu. Biz Suudi Arabistan'da oruca başladık, sonra Ramazan ayı içinde ülkemize yolculuk yapacağız. Ayın sonunda da otuzbir gün oruç tutmuş olacağız. Sorum şu: Bizim orucumuzun hükmü nedir, biz kaç gün oruç tutacağız?

CEVAP: Suudi Arabistan'da veya başka bir yerde oruç tutmaya başladığınız sonra ayın kalan bölümünü kendi ülkenizde tuttuğunuz zaman bu, otuz günden fazla bile olsa Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* "Hilali görünce oruç tutun, hilali görünce bayram yapın" demesinden dolayı bayramınızı onların bayramı ile birlikte yapınız. Fakat orucunuzu yirmidokuz günü tamamlamışsanız bunu tamamlamanız gerekir. Çünkü bir ay yirmidokuz günden eksik olmaz.

Başarının sahibi Allah'tır.[97]

AMERİKA'DA VEYA BAŞKA BİR YERDE BULUNAN KİMSELER RAMAZAN AYININ GİRİŞİ VE ÇIKIŞINDA ŞÜPHEYE DÜŞERLERSE NE YAPMALARI GEREKİR?

SORU 81- Amerika'ya yolculuk yapan ve oruç ayının başında ve sonunda problemlerle karşılaşan kimsenin ne yapması gerekir?

CEVAP: Elhamdulillah Bu ülkeye yolculuk etmeniz caiz olduğu müddetçe oruç gibi cüz'î meselelerin hükmü de daima sorulacaktır. Bu sebeple biz deriz ki:

Sözünü ettiğiniz oruç konusu oruç ayının başında ve sonunda karşılaştığınız bir problemdir.

Bunun cevabı şudur: Kendisiyle vacibin tamam olduğu şey de vaciptir. Sizin İslamın rükünlerinden biri olan bu büyük rüknü eda etmeniz ve Ramazan ayı orucunu şüpheden uzak bir şekilde tutmanız için Ramazan ayının girişini ve çıkışını araştıran ilgili makamlarla haberleşmeniz gerekir.

---

[97] İbnu Baz, Kitabu'd-Da've, 1/117

Bulunduğunuz yerdeki Suud elçiliği sizin bu konuda ihtiyacınız olan bilgiyi kolayca verebilecektir. Bu konuda üzerinize düşeni yaptığınız halde kesin bir haber elde edemediğiniz zaman fıkıhçılar bunun hükmünü de zikretmişlerdir. Esir veya yeraltında ya da çöl gibi bir yerde bulunan kimse aylarda şüpheye düştüğü zaman namaz için kıbleyi araştırdığı gibi araştırır ve Ramazan ayını öğrenmeye çalışır.

Tuttuğu oruç Ramazan ayına denk gelirse veya Ramazan ayının girişinden sonra oruca başlamışsa bu kendisi için yeterlidir. Tuttuğu oruç Ramazan ayından önceye denk gelmişse yeterli değildir. İmam Ahmed böyle hüküm vermiştir. Çünkü o, ibadeti vaktinden önce yapmıştır. Namazda olduğu gibi bir ibadet vaktinden önce yapılırsa geçerli değildir. Buna göre oruca Ramazandan önce başlamışsanız onu kaza etmeniz gerekir. Bir gün geç başlamışsanız sizin için bu yeterlidir. Ancak tuttuğunuz oruç bayram gününe denk gelmemelidir. O gün tutmuşsanız geçerli değildir, hatta helal değildir.

Modern haberleşme vasıtalarına gelince, bu gibi konularda yetkili bir makam olan şer'î meclislerden kaynaklanan kesinleşmiş radyo haberlerine güvenmekte de bir sakınca yoktur.[98]

* * *

Beşinci Konu
HİLALİN GÖRÜLMESİ VE AYIN GİRİŞİ KONUSUNDA ÇEŞİTLİ MESELELER VE HÜKÜMLER

HİCRİ 1404 YILINDA SUUDİ ARABİSTAN'DA RAMAZAN HİLALİ KONUSUNDA ORTAYA ÇIKAN PROBLEM

SORU 82- Biz Fransa müslümanlarıyız. Ramazan ayının ilanı konusunda Arap devletleri arasında süregelen ihtilaflardan dolayı tam bir şaşkınlık içindeyiz. Suudi Arabistan Ramazan ayının girdiğini perşembe günü ilan etti. Kuveyt cuma günü ilan etti. Burada Suudi Arabistan'ın ilanına göre Şaban ayı yirmidokuz gün oldu, Kuveyt'in ilanına göre Şaban ayı otuz gün oldu. Paris'te

[98] Muhammed İbn İbrahim Alu'ş-şeyh, Fetâvâ ve Resail, 4/161, 162

yapılan bilimsel ve astronomik hesaplamaya göre ise hilal, 30 Mayıs 1984 günü öğleden sonra saat 19.49'da doğacaktır. Hazretinizden, Suudi Arabistan'ın 31 Mayıs 1984 perşembe günü Ramazan ayının girişini ilan ederken temel dayanağının ne olduğunu açıklamanızı rica ediyoruz. Diğer bir diğer ricamız da *"Sizden kim ayı görürse oruç tutsun."* *(Bakara, 185)* ayet- i kerimesini tefsir etmenizdir. Mümkün olan en yakın zamanda açıklamalarınızla bize yardımcı olacağınıza güveniyoruz. Alhah sizi hayırla mükâfatlandırsın.

CEVAP: 1- Hilalin farklı yerlerde farklı zamanlarda görülmesine itibar edilip edilmeyeceği fıkıhçılar arasında eski bir tartışma konusudur.

2- Hicri 1404 yılının Ramazan hilali Suudi Arabistan'daki yetkililer tarafından ancak perşembe gecesi tesbit edilebilmiş ve bu konudaki sahih hadislerle amel edilerek şaban ayının otuz güne tamamlanması emri yayınlanmış ve o senenin Ramazan orucunun perşembe günü başlayacağı ilan edilmiştir. Sonra hicri 1404 yılının şevval hilali araştırılmış ve cuma gecesi hilalin görüldüğü yetkililerce tesbit edilmiş ve cuma gününün bayram olduğu ilan edilmiştir. Böyle olunca da o sene tutulan oruç sayısı yirmisekiz günde kalmıştır. Halbuki kameri bir ay yirmisekiz gün olmaz, ancak bazan yirmidokuz gün bazan otuz gün olur. Nitekim sahih hadislerde de böyle ifade edilmiştir. Buna göre Ramazanın geç başlatılmasının bir hata olduğu anlaşılmıştır. Yetkililer bunu ilan ettiler, borçtan kurtulmak ve hakkı gerçekleştirmek için ayın başında tutmadıkları günü kaza etmelerini emrettiler. Bundan da anlaşılıyor ki Suudi Arabistan'daki yetkililer başında da, sonunda da şeriatın hükmüne göre hareket etmişlerdir.

3- *"Sizden kim ayı görürse oruç tutsun."* *(Bakara, 185)* ayetinin tefsiri şöyledir: Allah Teala sağlıklı ve mukim (yolcu olmayan) kimselerin Ramazan ayında mutlaka oruç tutmalarını emretmiştir. Oruç tutması kendisine meşakkat veya zarar verecek bir hastalığı olan veya yolcu olan kimse ise oruç tutmasın ve tutmadığı günler sayısınca diğer günlerde oruç tutsun. Allah Teala kullarına merhametten dolayı bu kolaylığı göstermiştir.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarınadır.[99]

---

[99] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 7882

ORUÇ TUTARKEN MÜNECCİMLERE TABİ OLMAK

SORU 83- Oruç gibi ibadetlerde müneccimlerin verdiği bilgilere tabi olmak caiz olur mu?

CEVAP: Bu konuda onlara uymak caiz değildir. Bilakis "hilali görünce oruç tutun, hilali görünce orucu bırakın, hava kapalı olur da hilali göremezseniz şaban'ı otuz güne tamamlayın" mealindeki sahih hadis sebebiyle hilalin görülmesine dayanmak vaciptir.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarınadır.[100]

RAMAZAN ORUCUNU DEVAMLI OTUZ GÜN OLARAK TUTAN KİMSENİN HÜKMÜ

SORU 84- Ramazan orucunu devamlı olarak otuz gün tutan kimseler hakkındaki hüküm nedir?

CEVAP: Rasulullah'tan *Sallallahu aleyhi vesellem* gelen çok sayıdaki hadis-i şerif ile onun sahabilerinin ve onlara en güzel şekilde tabi olan alimlerin icmaları ayların bazan otuz gün bazan yirmidokuz gün çektiğine delalet etmektedir. Hilalleri araştırmaksızın daima otuz gün oruç tutan bir kimse sünnete ve icmaa muhalefet etmiş ve dinde Allah'ın izin vermediği bir bid'at çıkarmış olur. Allah Teala şöyle buyurmaktadır: *"Rabbinizden size indirilene uyun. Ondan başkalarını dost edinip kendilerine uymayın." (Araf, 3) "De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah çok bağışlayan ve çok merhamet edendir." (Ali İmran, 31)*

"Peygamber size ne verdiyse onu alın, size neyi yasakladıysa ondan sakının. Allah'tan korkun çünkü Allah'ın azabı şiddetlidir." (Haşr, 7) "İşte bunlar Allah'ın koyduğu sınırlardır. Kim Allah'a ve Rasulüne itaat ederse, Allah onu altlarından ırmaklar akan, içinde sürekli kalacakları cennete sokar. İşte en büyük kurtuluş budur. Kim, Allah'a ve Rasulüne isyan eder ve Allah'ın koyduğu sınırları aşarsa Allah onu, sürekli kalacağı ateşe sokar. Onun için alçaltıcı bir azap vardır." (Nisa,

---

[100] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 4442

13-14)

Buhari ve Müslim'de, İbnu Ömer'den *Radıyallahu anh* rivayet edilen bir hadiste Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Hilali görünce oruç tutun, hava kapalı olur da hilali göremezseniz onu takdir edip hesaplayın." Müslim'in rivayetinde şu ifade bulunmaktadır: "Onu otuz gün olarak takdir edip hesaplayın." Buhari ve Müslim'deki diğer bir hadiste mealen şu lafızlar geçmektedir: "Hilali gördüğünüz zaman oruç tutun, hilali gördüğünüz zaman orucu açın. Hava kapalı olup da hilali göremezseniz ayı otuz gün olarak sayın."

Sahih-i Buhari'de, Ebu Hureyre'den *Radıyallahu anh* rivayet edildiğine göre Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Hilali görünce oruç tutun, hilali görünce oruç açın, hava kapalı olur da hilali göremezseniz otuz gün oruç tutun." Başka bir lafızda şöyle buyurulur: "Sayıyı otuza tamamlayın." Başka bir rivayetin lafzında: "Şabanı otuz güne tamamlayın" buyurulur. Huzeyfe'den *Radıyallahu anh* rivayet edilen bir hadiste ise Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmaktadır: "Hilali görmedikçe veya sayıyı tamamlamadıkça oruç tutmayın, hilali görmedikçe veya sayıyı otuza tamamlamadıkça orucu bırakıp bayram yapmayın." Bunu Ebu Davud ve Nesai sahih bir isnadla rivayet etmişlerdir.

Pek çok hadis-i şerifte Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle dediği rivayet edilmektedir: "Şüphesiz ki ay, yirmidokuz gündür, hilali görmedikçe oruca başlamayın, hilali görmedikçe de orucu boşlamayın. Hava kapalı olur da hilali göremezseniz sayıyı tamamlayın."

Yine Peygamberin sallallahu aleyhi ve selem şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Ay, şöyle şöyle şöyledir." Bunu söylerken üç defa on parmağıyla işaret etti ve üçüncüsünde baş parmağının birisini yumdu. Sonra yine üç defa "ay, şöyle şöyle şöyledir" dedi. Bunu söylerken hiçbir parmağını yummadan on parmağıyla işaret etti. Böylece ayın bazan otuz gün, bazan da yirmi dokuz gün olduğuna işaret ediyordu.

İlim ve iman sahipleri, Peygamberin ashabından ve güzel bir şekilde onları izleyenlerden bu sahih hadisleri almışlar, kabul etmişler, teslim olmuşlar ve gereğiyle amel etmişlerdir. Bu sebeple Şaban, Ramazan ve Şevval hilallerini gözetlemişler, ayın tam veya noksan mı olacağı konusunda hangisi kanıtlanmışsa onunla amel etmişlerdir.

Bütün müslümanların bu doğru yöntemin üzerinde hareket etmeleri ve insanların görüşlerinden buna aykırı olan şey ve sonradan uydurdukları bid'atleri terketmeleri gerekir. Böylece şu ayeti kerimede Allah'ın kendilerine cenneti ve hoşnutluğunu vadettiği kimselerin halkasında yerlerini alacaklardır:*"Muhacirler ve Ensardan (İslama girmekte) ilk öne geçenler ile onlara güzellikle uyanlardan Allah razı olmuştur, onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır. Allah, onlar için altlarından ırmaklar akan, içlerinde sonsuza kadar kalacakları cennetler hazırlamıştır. İşte en büyük kurtuluş budur." (Tevbe, 100)*[101]

HİLALİ GÖREN KİMSEYE HİÇBİR ŞEY VERİLMEZ

SORU 85- Hilali gören ve bunun için bir ödül isteyen kimseye bir şey verilir mi?

CEVAP: Bu kabilden bir şey verilmesi adet olmamıştır.[102]

OTUZUNCU GECE HİLAL GÖRÜLMEDİĞİ ZAMAN (NE YAPILIR?)

SORU 86- Şabanın otuzuncu gecesi hilalin görülmesinin önünde bir bulut veya duman engeli bulunduğu zaman şabanın otuzunda oruç mu tutmak gerekir yoksa şek günü oruç tutma yasağının içine girdiği için o gün oruç tutmak caiz değil midir?

CEVAP: Bu mesele ihtilaflıdır. Alimler arasında bu mesele hakkındaki ihtilaf çok uzundur. Bu konuda pek çok eser yazılmıştır. Herkes kendi mezhebini savunmuştur. İmam Ahmed'den bu konuda birden fazla rivayet vardır.

Birinci görüş: Zadu'l-Müstaknı'ın müellifi ve daha başkaları bu görüşü savunmuşlardır. Bunlara göre otuzuncu gece hilal görülmediği, insanlarla hilal arasında bir bulut veya duman engeli olduğu zaman oruçlu olarak sabahlamaları gerekir. Bu görüşün sahiplerinin ileri sürdükleri pekçok delilleri vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

1- Aişe'nin *Radıyallahu anh* şöyle dediği nakledilmektedir: "Şabandan bir gün

---

101 İbnu Baz, el-Fetâvâ Kitabu'd-Da've, 2/155-157

102 Muhammed İbn İbrahim Alu'ş-şeyh, Fetâvâ ve Resail, 4/162, 163

oruç tutmam, Ramazandan bir gün oruç yememden benim için daha sevimlidir." O, ihtiyaten oruç tutardı.

Bunlar diyorlar ki: Bugün şüpheli bir gündür. Belki ay doğmuştur da biz önündeki bu bulut veya bu duman engelinden dolayı görememişizdir. Böyle bir durumda Ramazanın girmiş olması muhtemeldir. Bu sebeple dinimizde ihtiyatlı davranmak ve Ramazandan bir gün oruç yememek için o gün oruç tutarız.

2- Onların getirdikleri delillerden birisi de Buhari ve Müslim'de Malik'in Nafi'den, onun İbnu Ömer'den, onun da Peygamberden rivayet ettiği şu hadistir: "Hilali görünce oruç tutun, hilali görünce bayram edin. Hava bulutlu olur da hilali göremezseniz onu takdir edin."

Dediler ki: "Onu takdir edin" demek ona en az miktarı verin demektir. Yani şabanı yirmidokuz gün olarak takdir edin, sonra oruç tutun demektir.

Dediler ki, takdirin tazyik/daraltmak, azaltmak anlamına geldiği Kur'an'da da geçmektedir. Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"İmkanı daralmış (Kudire aleyhi) olan da Allah'ın kendisine verdiği kadarından nafaka ödesin."* *(Talak, 7)*

Bir başka ayette Allah Teala şöyle buyurmuştur:*"Onu imtihan edip rızkını daralttığında (fe kadera aleyhi) ise..."* *(Fecr, 16)*

Dediler ki: Bu, hadisteki "onu takdir edin" cümlesinin anlamının onu daraltın ve ona en az miktarı verin demek olduğunun delilidir.

3- Onların ileri sürdükleri delillerden birisi de hadisin ravisi İbnu Ömer'in fiilidir. Dediler ki: İbnu Ömer şöyle yapardı; Şabanın otuzuncu gecesi olduğu zaman hilali gözetleyecek birisini gönderir, gökyüzü açık olur da hilal görülmezse sabahleyin oruçsuz olarak kalkar, eğer bulutlu veya dumanlı olur da hilal görülmezse oruçlu olarak kalkardı. Bu onun hadisi tefsiridir. Ravi rivayet ettiği şeyi en iyi bilendir.

İşte, bakıldığı yer bulutlu veya dumanlı olduğu zaman otuzuncu gece oruç tutmak gerekir diyen fıkıhçıların ileri sürdükleri deliller bunlardır.

İkinci görüş: Cumhurun (çoğunluğun) görüşüdür. İmam Ahmed'den de onun otuzuncu gece oruç tutmadığı rivayet edilmiştir. Onların ileri sürdükleri delillerden bazıları şunlardır:

1- Peygamber'den *Sallallahu aleyhi vesellem* Ramazan ayının diğer ayla birleştirilmesini yasakladığı rivayet edilmiştir.

Buhari ve Müslim'de Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şu sözü geçmekte-

dir: "Ramazan orucuna bir veya iki gün önce başlamayınız. Ancak birinizin o günlerde hep tutageldiği bir orucu varsa o yine tutsun."

2- Onlar içinde sayının tamamlanması emrinin bulunduğu hadislerle de istidlal ettiler. Bunlardan bazıları şunlardır: "Hava bulutlu olur da hilali göremezseniz şabanın sayısını otuza tamamlayın." "...Hava bulutlu olur da hilali göremezseniz otuz gün oruç tutun."

3- Biz o gün yani otuzuncu gün oruç tuttuğumuz zaman şüpheyle birlikte tutmuş oluruz ve Ammar *Radıyallahu anh* hadisiyle yasaklanan şüpheli günde oruç tutan kimselerin içine dahil oluruz. Bu hadiste Rasulullah şöyle buyurdu: "Kim şüpheli günde oruç tutarsa Kasım'ın babasına (peygambere) isyan etmiş olur."

4- Peygamberin "Hilali görünce oruç tutun, hilali görünce bayram edin; hava bulutlu olur da hilali göremezseniz onu takdir edin" hadisi -ki birinci görüşün sahiplerinin delil olarak kullandıkları hadistir- bazı rivayetlerde tefsir edilmiş olarak gelmiştir. Bir rivayette "onu otuz olarak takdir edin" şeklinde geçmektedir. Bu sebeple "onu takdir edin" demenin anlamı ona mutat olan miktarını veya azami miktarını verin demektir ki bu da otuz gündür.

Üçüncü görüş: Bu da İmam Ahmed'den rivayet edilen bir görüştür. O şöyle demiştir: İmam (devlet başkanı) oruç tutarsa insanlar da onunla birlikte tutarlar. İster hesaba dayansınlar, isterse ru'yete dayansınlar fark etmez. İmam tutmazsa oruç tutulmaz. Çünkü hadislerin içinde Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şu sözü geçmektedir: "Orucunuz insanlarla birlikte tuttuğunuz gündeki orucunuzdur, bayramınız insanlarla birlikte yaptığınız gündeki bayramınızdır, kurbanınız insanlarla birlikte kestiğiniz gündeki kurbanınızdır."

Başka bir hadiste: "Hac, insanların hac yaptığı günkü hacdır." Peygamber emri belde halkının birlikte yaptığı şeye bağladı. Belde halkı oruç üzerinde ittifak ettikleri zaman hepsi oruç tutarlar. Bayram ve hac da böyledir.

Tercih edilen görüş cumhurun görüşü olan ikinci görüştür. Hadislerin açıklığı ve çokluğu sebebiyle İmam Ahmed'in de otuzuncu gece hava kapalı olur da hilal görülmezse oruç tutmadığı rivayet edilmiştir.[103]

RAMAZANIN GİRDİĞİ NE ZAMAN KANITLANIRSA ORUÇ

[103] İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 23, 26

O ZAMAN VACİP OLUR

SORU 87- Ramazan ayının girdiğine dair bir kanıt ortaya çıktığı, fakat insanlar bunu ancak oruçsuz bir şekilde sabaha çıktıktan sonra öğrendikleri zaman ne yapmaları gerekir?

CEVAP: Ramazan ayının girdiğine dair bir kanıt ortaya çıktığı zaman oruç tutmak vacip olur. Kanıt ortaya çıktığı gün o esnada oruçsuz olan herkes kendilerine oruç vacip olduğu için o günü kaza etmeleri gerekir.

Bir bedevi Medine'ye gelmişti ve hilali gördüğünü haber vermişti. Bunun üzerine Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bu bedevinin söylediğine itimat ederek insanlara oruç tutmalarını emretti.

Bu beldenin halkı oruçsuz olarak sabahladıkları, sonra gündüz onlara haber geldiği ve o günün Ramazan olduğu kesinleştiği zaman Ramazana saygının bir gereği olarak o günün kalan kısmında hiçbir şey yemezler ve içmezler. Daha sonra bu günü kaza ederler.

Hiç kimse, madem ki daha sonra bunu kaza edeceğim o halde günün kalan bölümünde oruç tutmama gerek yok diyemez. Biz ona zamana saygıdan dolayı tutacağını söylüyoruz. Çünkü Ramazan ayı saygınlığı olan bir aydır. Bir saat bile kalsa gündüzün kalan kısmında oruç tutar. Sonra o esnada kendisine oruç vacip olan kimselerin bunu tekrar kaza etmeleri gerekir. İnşaallah doğru olan budur. Fetva da buna göredir.[104]

ŞEVVAL HİLALİNİ KESİN OLARAK GÖREN FAKAT ŞAHİTLİĞİ KABUL EDİLMEYEN KİMSE BAYRAM MI YAPACAK YOKSA İNSANLARLA BERABER ORUÇ MU TUTACAK?

SORU 88- Bir müslüman şevval hilalini kesin olarak gördüğü ve şahitliği kabul edilmediği zaman bayram mı yapacak yoksa insanlarla beraber oruç mu tutacak?

CEVAP: Bir müslüman şevval hilalini kesin olarak gördüğü ve şahitliği kabul edilmediği zaman orucunu açıp bayram yapamaz, bilakis oruç tutar. Çünkü şevval hilali ancak iki kişinin görmesiyle kesinleşir.

---

[104] İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 22

Bunun delili şudur: Ömer'e bayram günü kuşluk vakti insanlar oruçlu iken iki kişi geldi ve: Biz dün şevval hilali gördüğümüze şahitlik ediyoruz dedi.

Ömer bunlardan birisine: Sen oruçlu musun yoksa oruçsuz musun? diye sordu.

Adam: Oruçluyum, dedi. Ömer: Niçin? diye sordu.

Adam: İnsanlar oruçlu iken ben oruç mu yiyeyim? dedi. Ömer diğerine sordu: Sen oruçlu musun, yoksa oruçsuz musun?

Adam: Oruçlu değilim, dedi. Ömer: Niçin? diye sordu.

Adam: Şevval hilalini göre göre oruç tutamazdım, dedi.

Ömer *Radıyallahu anh* ona dedi ki: Şu arkadaşın olmasaydı senin sırtını dayakla acıtırdım.

Bu şu anlama gelir: Bu da seninle beraber şahitlik etti ve böylece şevval hilali konusunda şahitlikleriniz kabul edilen iki şahit oldunuz. Böyle olmasaydı insanlar oruçlu iken oruç yediğin için dayakla canını yakardım.[105]

ADAM RAMAZAN HİLALİNİ GÖRDÜ FAKAT KADI YANLIŞLIK KORKUSUYLA ŞAHİTLİĞİNİ KABUL ETMEDİ. ORUÇ TUTACAK MI?

SORU 89- Bir kimse Ramazan hilalini gördüğü ve ru'yeti kesinleştiği zaman kadıya gitse de kadı belki yanlışlık vardır korkusuyla onun şahitliğini reddetse oruç tutması mı gerekir yoksa tutmaması mı gerekir?

CEVAP: Bu mesele ulema arasında ihtilaflıdır.

İnsanlar oruç tutmasa bile oruç tutar çünkü ayın girdiği kesinleşmiştir, diyenler vardır.

İkinci görüşe göre ise Ramazan hilalini gördüğü zaman insanlar oruç tutmadığında o da tutmaz. Bunlar şu hadisi delil getirdiler: "Orucunuz insanlarla birlikte tuttuğunuz günkü oruçtur, bayramınız insanlarla beraber yaptığınız günkü bayramdır."

Kuvvetli olan görüş inşaallah ikincisidir. Çünkü onlar sözü edilen hadisle

---

[105] İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam

istidlal etmişlerdir.[106]

HİLALİN GÖRÜLMESİ KESİNLEŞMEDİĞİ ZAMAN BİR MÜSLÜMANIN ŞABANIN OTUZUNCU GÜNÜ ORUÇ TUTMASI CAİZ DEĞİLDİR

SORU 90- Bir adam şabanın otuzuncu günü hilal görülmeden oruç tutarsa veya iftar ederse oruç sahih olur mu olmaz mı? Delili nedir?

CEVAP: Şabanın otuzuncu gecesi hilalin görülmesi kesinleşmediği zaman bir müslümanın şabanın otuzuncu günü oruç tutması caiz olmaz. Ancak onun tuttuğu oruç pazartesi ve perşembe günleri oruç tutmayı adet edinen kimse gibi öteden beri tutageldiği bir oruca denk gelirse caizdir. Çünkü Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Ramazan orucuna bir veya iki gün önce başlamayınız. Ancak birinizin o günlerde hep tutageldiği bir orucu varsa o yine tutsun." Bunu Buhari ve Müslim rivayet etmiştir.[107]

MUHARREM HİLALİ KONUSUNDA ŞÜPHE

SORU 91- Muharrem hilali konusunda şüphe hasıl olursa ne yapılır?

CEVAP: Ahmed'den rivayet edildi. O şöyle dedi: Ayın başından şüpheye düştüğümüz zaman üç gün oruç tutarız. Hava açık olduğu zaman durum bunda geniştir. Üç gün oruç tutulduğu zaman üç gün oruçtan maksat hasıl olmuş demektir.[108]

---

[106] İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 28, 29

[107] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, fetva no: 4442

[108] ed-Dureru's-Sunniyyeti fi'l-Ecvibeti'n-Necdiyye, 5/360

Üçüncü Fasıl

ORUÇTA NİYETİN HÜKÜMLERİ

ORUCA NİYET

SORU 92- Hanefi mezhebinden bir cami imamı cemaatine kendisinde bir kitap olduğunu ve bu kitapta Ramazan ayı orucunun yatsıdan önce veya sonra veya sahur vaktinde oruca niyet edilmediği zaman orucun sevabının olmayacağını söyledi. Bu doğru mu, değil mi?

CEVAP: Elhamdulillah. Orucun kendisine vacip olduğuna inanan ve Ramazan ayında oruç tutmak isteyen her müslümanın niyet etmesi de gerekir. Yarın Ramazan olacağını bildiği zaman oruca da niyet etmelidir. Niyetin yeri kalptir. Ne yapmak istediğini bilen herkesin ona niyet etmesi de gerekir. Niyeti kelimelerle ifade etmesi müslümanların icmaı ile vacip değildir. Müslümanların hepsi niyetle oruç tutarlar. Alimler arasında onların oruçlarının sıhhati konusunda hiçbir ihtilaf yoktur. Allah en iyi bilendir.[109]

RAMAZAN ORUCU TUTAN KİMSENİN HER GÜN NİYET ETMESİNE İHTİYAÇ VAR MIDIR?

SORU 93- Ramazan orucu tutan kimsenin her gün niyet etmesi gerekir mi, gerekmez mi?

CEVAP: Yarın Ramazan olduğunu bilen ve Ramazan orucunu tutmak isteyen herkes niyeti ister telaffuz etsin, isterse telaffuz etmesin orucuna niyet etmiş demektir. Müslümanların genelinin yaptığı budur. Hepsi oruca niyet ederler.[110]

---

[109] İbnu Teymiyye, Mecmuu Fetâvâ, 25/214
[110] İbnu Teymiyye, Mecmuu Fetâvâ, 25/215

BİR KİMSE RAMAZAN ORUCUNA NASIL NİYET EDER?

SORU 94- Bir insan Ramazan orucuna nasıl niyet eder? Ramazanın girdiğini sadece bilmekle kalan günlerin orucu sahih olur mu?

CEVAP: Niyet, oruca karar vermekle olur. Ramazan orucunun niyetinin her gece ayrı ayrı yapılması gerekir.

Başarı Allah'tandır.[111]

RAMAZANDA HER GÜN ORUCA NİYET ETMEK ŞART MIDIR?

SORU 95- Zaman zaman oruca başlarken niyet etmeksizin oruç tutuyorum. Hergün oruca niyet etmek şart mıdır, yoksa ayın başındaki niyet yeterli olur mu?

CEVAP: Oruç ve diğer amellerin niyet edilerek yapılması zorunludur. Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Ameller niyetlere bağlıdır. Herkesin niyet ettiği şey ne ise eline geçecek olan odur." Bir rivayette de şöyle geçer: "Amel ancak niyetledir." (Yani niyetsiz yapılan amel kabul edilmez.)

Ramazan orucu için güneş doğmadan önce geceden o günün orucuna niyet etmek gerekir. Bir müslümanın gecenin sonunda kalkması ve sahur yapması niyetin mevcudiyetine delildir. Bir insanın niyeti kelimelerle ifade etmesi ve oruca niyet ettim demesi istenmemiştir. Bu bid'attır, caiz değildir. Ramazanda her gün ayrı ayrı niyet etmek gerekir. Çünkü her gün müstakil bir ibadettir, niyete ihtiyaç vardır. Kişi her gün için geceden kalbiyle niyet eder. Geceden niyet etse sonra uyusa ve ancak güneş doğduktan sonra uyansa geceden niyeti mevcut olduğu için orucu sahihtir/geçerlidir.[112]

ORUCUN NİYETİ

SORU 96- Oruç tutmaya niyet etmek ayrı ayrı her günün orucunun niyeti için yeterli midir?

CEVAP: Malumdur ki herkes gecenin sonunda kalkar ve sahur yapar. Sa-

---

[111] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 11455

[112] Salih İbn Fevzan, el-Münteka min Fetâvâ, 1/33

hura kalkan herkesin maksadı oruç tutmaktır. Bunda hiç şüphe yoktur. Çünkü aklı başında herkes bir şeyi kendi iradesiyle yapar. İradesi olmadıkça bir şeyi yapması mümkün değildir.

İrade, niyet demektir. İnsan, gecenin sonunda ancak oruç tutmak için yemek yer. Maksadı sadece yemek yemek olsaydı o vakitte yemek yemesi adeti olmazdı. Bu bir niyettir. Ancak şu konuda böyle bir soruya ihtiyaç olabilir: Faraza bir şahıs Ramazanda güneş batmadan önce uyuya kalsa, geceyi uyuyarak geçirse ve ertesi gün şafak sökünceye kadar hiç kimse de onu uyandırmasa, o kişi geceden ertesi günün orucuna niyet etmemiş olacaktır. Önceki niyete binaen ertesi günkü orucu sahih bir oruçtur, diyebilir miyiz? Veya geceden niyet etmediği için orucu sahih değildir diyebilir miyiz?

Biz deriz ki: Orucu sahihtir. Kuvvetli görüşe göre Ramazan orucunun başında niyet etmek yeterlidir. Her gün için niyeti yenileme ihtiyacı yoktur. Ancak oruç tutmamayı mubah kılan bir sebep olduğu zaman Ramazan ayında orucu yiyebilir. O zaman oruca yeniden başlamak için niyet etmesi zorunludur.[113]

ORUCA GECEDEN NİYET ETMEK

SORU 97- Bir adam uyudu ve uyandıktan sonra Ramazan hilalinin kesinleştiği ilan edildi. Geceden oruca niyet etmemişti. Hilalin görüldüğünün kesinleştiğini bilmediği için sabahleyin oruçsuz olarak kalktı. Böyle bir kimsenin yapması gereken şey nedir?

CEVAP: Bu adam ay kesinleşmeden önce Ramazan gecesinin ilk saatlerinde uyudu. Oruca geceden niyet etmemişti, sonra uyandı ve şafak söktükten sonra o günün Ramazan olduğunu öğrendi. Şüphesiz bu adamın öğrendiği andan itibaren bir şey yememesi, içmemesi ve orucu bozan şeylerden uzak durması gerekir. Cumhura göre ayrıca o günü kaza etmesi gerekir. Bu konuda bildiğim kadarıyla Şeyhu'l-İslam İbnu Teymiyye'den başka bir muhalif yoktur. O dedi ki: Niyet ilmin peşinden gelir. Bu, bilmeyen kimse mazurdur, anlamına gelir. O niyeti bildikten sonra terk etmemiş fakat bilmeyerek terk etmiştir. Cahil (bilmeyen) mazurdur (bilmemek mazerettir). Buna göre bildiği andan itibaren orucu sahihtir, ona kaza gerekmez. Ulemanın cumhuru ise şöyle dediler: Hem o andan iti-

[113] el-Fetâvâ libn-i Useymîn-Kitabu'd-Da've, 1/144-145

baren oruç tutması gerekir, hem de onu kaza etmesi gerekir. Bunun sebebi günün bir bölümünün niyetsiz olarak geçmiş olmasıdır. Bana göre bu adamın ihtiyaten bu günü kaza etmesi gerekir.[114]

BİR ŞEY YEMEKSİZİN VEYA İÇMEKSİZİN ORUCU BOZMAYA KESİN OLARAK NİYET ETMEK ORUCU BOZAR MI?

SORU 98- Bir şeyi yemeden ve içmeden kesin olarak orucu bozmaya niyet eden bir kimsenin bununla orucu bozulur mu?

CEVAP: Malumdur ki oruç niyet ile terkin birleşimidir. Kişi orucuyla, orucu bozan şeyleri terkederek Allah'a yaklaşmaya niyet eder. Orucunu fiili olarak kesmeye azmettiğinde orucu kesilir/sona erer. Ancak Ramazanda güneş batıncaya kadar hiçbir şey yememesi ve içmemesi gerekir. Çünkü Ramazanda mazeretsiz olarak orucunu bozan kimsenin artık akşama kadar bir şey yememesi ve içmemesi gerekir ve o günü de kaza etmesi gerekir. Kararlı değil de tereddütlü olduğu zaman ise konu alimler arasında ihtilaflıdır. Orucu geçersizdir, çünkü tereddüt azimli olmaya aykırıdır, diyenler vardır. Orucu geçerlidir, çünkü terke ve izaleye kesin karar vermedikçe oruç niyetinin varlığını devam ettiriyor olması asıldır, diyenler vardır.[115]

KEFFARET ORUCU TUTMAYA NİYET ETTİM, SONRA ONU KIŞ MEVSİMİNE ERTELEDİM

SORU 99- Altmış gün keffaret orucu tutmaya niyet ettim ve onu kış mevsimine erteledim. Kıştan önce ölürsem ne olur?

CEVAP: Bir kimseye keffaret orucu vacip olduğu zaman onu gecikmeden tutması gerekir. Çünkü vacipler hemen eda edilirler. Fakat gündüzlerin uzunluğu ve şiddetli sıcak sebebiyle yaz günleri oruç tutmak ona meşakkat verdiği zaman bunu serin bir zamana ertelemesinde sakınca yoktur. Daha önce vefat ederse ona bir günah yoktur. Çünkü bir mazeret sebebiyle ertelemiştir. Fakat keffaret tutmaya imkan bulunduğu zaman tutulur. Bir kimse keffaret tutamazsa

---

114 Fetâvâ eş-şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/473, 474

115 Fetâvâ eş-şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/474, 475

onun yerine her gün bir fakir doyurulur.[116]

PAZARTESİ VE PERŞEMBE ORUCUNU TUTMAYA NİYETLENDİ FAKAT BUNU ADAMADI, ÖMÜR BOYU BU ORUÇLARI TUTMASI GEREKİR Mİ?

SORU 100- Her hafta pazartesi ve perşembe günleri oruç tutmaya niyet ettim, fakat bunu adamadım. Ömür boyu bu oruçları tutmam gerekir mi? Mesela perşembe günü oruç tuttuğum zaman sonra bu orucu açtığımda onu kaza etmem gerekir mi?

CEVAP: Bir şeyi yapmaya sadece niyet etmiş olmak onu yapmayı gerektirmez. Bu sebeple bir insan, pazartesi ve perşembe günleri oruç tutmaya niyet ettiği, fakat tutmadığı zaman bir şey gerektirmez.

Aynı şekilde oruca başlasa sonra onu kesse ona da bir şey gerekmez. Çünkü nafile bir orucun tamamlanması zorunlu değildir. Hatta bir kimse bir malı tasadduk etmeye niyet etse, o malı ayırsa ve ayrı bir yere koysa onu tasadduk etmesi gerekmez. Çünkü bunun gibi işlerde niyetin etkisi yoktur.

Buna göre soruyu soran kardeşe deriz ki: Bozduğun perşembe orucundan dolayı kaza tutman gerekmez.[117] Pazartesi ve perşembe günleri devamlı oruç tutman da gerekmez. Fakat bunu yaparsan güzel olur. Çünkü pazartesi ve perşembe günleri oruç tutmak sünnettir.[118]

ORUÇ VEYA BAYRAMA NİYETTE TEREDDÜDÜN HÜKMÜ

SORU 101- Geceleyin birden fazla top sesi duyduk ve bunun Ramazan topu mu, bayram topu mu olduğunda şüphe ettik. Şafaktan önce imamdan (yetkililerden) bir şey duyar mıyız diye bekledik fakat bir şey duymadık. Oruç veya bayrama niyette tereddüdün hükmü nedir?

CEVAP: Vacip olan şey bir insanın durumu araştırarak kesinleştirmesidir. Aslolan, durumun olduğu gibi devam etmesidir. İnsanların sahura kalkmamala-

116 Fetâvâ eş-şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/476

117 Hanefilere göre başlanmış bir nafile orucun bozulması halinde kaza edilmesi vacip olur. -Çeviren-

118 Fetâvâ eş-şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/476

rı ve oruç tutmamalarını gerektirecek kesin bir şey olursa durum o zaman açıklığa kavuşmuş olur.

Ne olursa olsun bu gün Ramazandan sayılır. Ayın çıktığı kesinleştiği zaman durum açıklığa kavuşmuş demektir. Buna göre bir insanın bu gibi durumlarda tereddütsüz oruç tutması gerekir. Çünkü aslolan Ramazanın varlığıdır. Bundan sonra bayram günü olduğu kesin bir şekilde anlaşılırsa hemen orucunu bozar.[119]

KAZA ORUCUNA NİYET EDEN VE BAŞLAYAN KİMSENİN ONU BOZMASI CAİZ DEĞİLDİR

SORU 102- Kaza orucu tutan kimsenin o gün orucunu yarıda kesmesi caiz olur mu? ve aynı şekilde nafile oruç tutan kimsenin o gün orucunu yarıda kesmesi caiz olur mu?

CEVAP: Bir kimsenin kaza orucu tutmaya niyet ettiği ve ona başladığı zaman o gün orucunu yarıda kesmesi caiz değildir. Ona niyet ettiği ve başladığı zaman tamamlaması vacip olur. Çünkü bir insan geniş zamanlı bir farzı yapmaya giriştiği zaman onu tamamlaması kendisine vacip olur, onu yarıda kesmesi/bozması caiz değildir. Geniş zamanlılık sadece o işe girmeden önceki bir durumdur. Girdiği zaman yarıda kesmesi caiz değildir.

Nafile oruç tuttuğu zaman ise onu yarıda kesmesi caizdir. Çünkü nafile orucu tamamlamak gerekmez. Fakat onun için efdal olan tamamlamaktır. Nafile orucunu yiyebilir de. Bunda bir sakınca yoktur. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bir defasında evine oruçlu olarak girmişti. Evde kendilerine hediye edilen bir yiyecek bulunca ondan yedi ve orucunu yarıda kesti. Bu, nafile orucunu tamamlamanın zorunlu olmadığının delilidir.[120]

---

119 Fetâvâ eş-şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/476, 477
120 el-Munteka min Fetâvâ eş-şeyh Salih İbn Fevzan, 3/135

NİYET ETMEDİĞİ HALDE ORUÇ TUTAN KİMSENİN HÜKMÜ

SORU 103- Bir şahıs Ramazanın ilk gecesi ertesi gün orucun başlayacağını öğrenmeden uyuya kaldı. Sabah namazı için kalkınca -camide- namaz kılanlardan birisine sordu. Anladı ki onun da bu konuda bir bilgisi yoktur. Hiçbir şey yemeden araştırmaya devam etti. Çalışmaya gittiği zaman bütün insanları oruçlu buldu. Ancak bundan sonra o günün Ramazan olduğunu öğrendi. Bunun üzerine akşama kadar orucunu sürdürdü. Bu şahsın o günkü orucu sahih midir, yoksa ona kaza mı gerekir?... Bize fetva verin, Allah sizi hayırla mükafatlandırsın.

CEVAP: Ramazan ayının girdiğini ancak gündüz saatlerinde öğrenen kimsenin o günün kalan kısmında orucu bozan şeylerden kendisini tutması ve bu günü ayrıca kaza etmesi gerekir. Çünkü o, geceden oruca niyet etmemiştir. Hadislerde farz olan oruçta geceden niyet etmeyen kimsenin orucunun olmadığı ifadesi geçmektedir. O, gündüzün içinden bir bölümü oruca niyet etmeden geçirmiştir.[121]

ORUCA NİYET EDİP DAHA SONRA ORUÇLU İKEN YOLCULUĞA ÇIKAN KİMSENİN O GÜN ORUCUNU BOZMASI CAİZ OLUR MU?

SORU 104- Yolcu olmayan bir kimse oruca niyet ettikten sonra o gün oruçlu iken yolculuğa çıktığı zaman orucunu bozabilir mi?

CEVAP: Bir kimse oruca niyet edip de oruca başladıktan sonra gündüz saatlerinde bir yolculuğa çıktığı zaman seksen kilometre ve daha fazla uzak bir yere yolculuk yaptığında orucunu bozabilir. O gün başladığı orucu tamamlarsa daha güzel ve ihtiyata daha uygun olur. Çünkü bazı alimler yolculuğa çıkılan günün orucunun tamamlanmasının da vacip olduğu görüşündedirler.[122]

SORU 105- İster yolcu olsun ve sünneti uygulamayı arzu ederek orucu yarıda kesmek istesin, isterse güneş batıncaya kadar oruçlu kalsın, orucunu açmak isteyip yiyecek içecek bir şey bulamayan kimsenin sadece oruç açma niyeti oruç açması için yeterli olur mu?

---

[121] İbnu Fevzan, el-Fetâvâ-Kitabu'd-Da've, 1/154-155
[122] Salih İbn Fevzan, Fetâvâ Nurun ale'd-Derb, s. 74-75

CEVAP: Yolculuk esnasında oruç tutmak caizdir. Meşakkat olmadığı zaman bu, oruçsuz olmaktan daha faziletlidir. Oruçlunun iş yapmasını engelleyen ve onu başkasını kullanmaya muhtaç eden bir meşakkat olduğu zaman ise yolculukta oruç tutmamak daha faziletlidir. Bu, cumhurun görüşüdür. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Mekke'nin fethi için yola çıktığında oruçlu idi. Fakat ona denildi ki, oruç tutmak insanlara meşakkat veriyor. Bunun üzerine Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* orucunu bozdu ve düşmana karşı güçlenmek için onlara da oruçlarını bozmalarını emretti.

Yolcu olan kimse ortada bir meşakkat bile yoksa orucunu açtığı zaman bu onun için caizdir. Orucunu açacak bir şey bulamasa dahi niyetle orucunu açması yeterlidir. Fakat bu durumda zaten orucunu bozmasına da ihtiyaç yoktur.

Güneş battığı zaman orucunu açmak isteyen fakat herhangi bir yiyecek ve içecek bulamayan kimseye gelince onun sadece orucu açmaya niyet etmesi yeterlidir. Böylece oruç niyeti kesilmiş, yiyecek ve içeceği buluncaya kadar iftar edenlerin içine dahil olmuş olur. Bununla beraber erkenden yiyecek ve içecek bir şeyle orucunu açması daha faziletlidir. Çünkü Allah'ın en sevdiği kulları iftarda acele edenlerdir. Bir hadiste şöyle geçer: "İnsanlar iftarı çabuk yaptıkça daima hayır üzere bulunurlar."[123]

"ORUCA GECEDEN NİYET ETMEYENİN ORUCU YOKTUR" HADİSİNİN MANASI NEDİR?

SORU 106- "Oruca geceden niyet etmeyenin orucu yoktur" hadisiyle kastedilen nedir?

CEVAP: Niyet, kalbin oruç fiiline karar vermesidir. Bu, Allah'ın Ramazan orucunu farz kıldığını bilen her müslüman için gereklidir. Bu farziyeti bilmesi ve kendisini bununla yükümlü görmesi geceden niyet için yeterlidir.

ve yine içinden yarın herhangi bir mazereti olmadığı zaman oruç tutacağını geçirmesi yeterlidir.

ve yine bu niyetle sahura kalkıp yemek yemesi yeterlidir. Oruca veya başka bir ibadete niyet ettiğini kelimelerle telaffuz etmesine ihtiyaç yoktur.

123 İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 37

Niyetin yeri kalptir. Orucu açmaya ve iptal etmeye niyet etmeyerek orucun hükmünün bütün gün varlığının devam etmesi vaciptir.[124]

NAFİLE ORUCUN NİYETİNİ ŞARTA BAĞLAMAK

SORU 107- Nafile orucun niyetini şarta bağlamanın hükmü nedir?

CEVAP: Mesela "zorlanıncaya kadar oruç tutacağım; zoruma gittiğini ve bana meşakkat verdiğini gördüğüm zaman orucu bozacağım" diyerek nafile orucun niyetini şarta bağlamakta herhangi bir sakınca yoktur.[125]

RAMAZAN ORUCUNA NİYET EDERKEN ONUN FARZ OLDUĞUNU DA BELİRTMESİ GEREKİR Mİ?

SORU 108- Oruç tutan kişinin Ramazan orucuna niyet etmek istediğinde onun farz bir oruç olduğunu belirtmesi de gerekir mi?

CEVAP: Fıkıhçılar derler ki vacip (yani farz) oruca her gün geceden niyet edilmesi gerekir. Onun farz olduğunun niyette belirtilmesi gerekmez. Çünkü Ramazan orucunun farz bir oruç olduğu zaten bilinir.[126]

NAFİLE ORUCA ÖĞLEDEN SONRA NİYET ETMEK

SORU 109- Oruç tutan kimsenin nafile bir oruca öğleden sonra niyet etmesi sahih olur mu?

CEVAP: Nafile oruç, geniş zamanlı bir oruçtur. Bu sebeple gündüzden niyet edilmesi de caizdir. Ancak fıkıhçılar niyetin öğleden sonra yapılmasının caiz olup olmadığında ihtilaf etmişlerdir.

"Zadu'l-Müstaknı"ın müellifi gibi bir kısım fıkıhçılar öğleden sonraki niyetin sahih olduğu görüşündedirler.

Bir kısmı da "Niyet ancak öğleden önce yapılırsa sahih olur" demişlerdir.

Niyetin ancak öğleden önce yapılması gerektiği görüşü tercih edilmiştir.

---

124 İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. ?
125 İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 37
126 İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 37

Öğleden sonraya kalırsa, günün büyük bir kısmına niyet edilerek tutulan oruçtur. Günün ancak az bir kısmı kaldığı zaman onun orucu hesaba katılmaz. Gündüz yapılan niyette de orucun sahih olması için gündüzün başlangıcından itibaren hiçbir şey yememesi şarttır.

Bir müslüman sabahleyin oruç tutmamak niyetiyle kalktığı zaman, orucu bozacak bir şey yememişse, gündüz de kendisini oruç bozucu şeylerden uzak tutarak bu günü tamamlamaya karar verirse bu caizdir.

Delili Aişe'den *Radıyallahu anh* gelen şu meşhur hadistir: O şöyle anlatmaktadır: Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* yanıma girdi ve dedi ki: "Yanınızda yiyecek bir şey var mı?" Aişe: Hayır, dedi. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem*: "O halde ben oruç tutuyorum" buyurdu.

Peygamber yemek istemesine rağmen gündüz saatlerinde oruca niyet etti. Yemek bulsaydı yiyecekti. Yemeği bulamayınca gününü oruçlu olarak tamamlamaya karar verdi.[127]

NAFİLE ORUÇ TUTAN KİMSE NİYETİNDEN ÖNCEKİ GEÇEN SÜRE İÇİN DE SEVAP ALIR MI?

SORU 110- Nafile oruç tutan bir kişi niyet etmeden önceki süre için de mükafatlandırılır mı? Mesela nafile oruç tutan kimse oruca zevalden sonra niyet ettiği zaman, zevalden önceki vakit için de sevap alır mı, almaz mı?

CEVAP: Sahih olan görüşe göre sevap niyetten dolayı elde edilir. O halde niyetten sonraki süre için sevap kazanılır. Çünkü gündüzün başında yemek bulamadığı için yemeyi terk etmiş olması (ibadet için değil) normal bir terk ediş olarak kabul edilir. Bu sebeple o, oruca karar verdiği andan itibaren mükafatlandırılır. Çünkü bu kararından sonra ona yiyecek bir şey gelmiş olsa oruç tutmaya kararlı olduğu için onu yemeyi terk eder. Halbuki nafile oruç tutan kişi istediğini yapabilecek durumdadır; onun oruca niyet ettikten sonra da orucunu bozması caizdir.

Aişe *Radıyallahu anh* şöyle dedi: "Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* yanımıza girdi. Biz dedik ki: Ya Rasulallah bize keş hediye edildi. Bunun üzerine şöyle buyurdu: Onu bana getirin, sabahleyin oruçlu olarak kalkmıştım. Rasulullah

[127] İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 38

bunu söyledikten sonra önüne getirilen keşi yedi."[128]

ORUÇ TUTARKEN NİYETİ TELAFFUZ ETMENİN (SÖZLE SÖYLEMENİN) HÜKMÜ

SORU 111- Bazılarının oruca niyet ederken "Allah'ım oruç tutmaya niyet ettim" demesi gibi niyeti sözle söylemenin hükmü nedir?

CEVAP: Niyetin mahalli kalptir. Ne oruçta, ne namazda, ne abdest ve gusülde ne de başka bir ibadette niyeti kelimelerle ifade etmek caiz değildir.

Bazı Şafiîler niyeti kelimelerle ifade etmenin gerektiği görüşündedirler ve bunu eserlerinde ifade etmişlerdir. Hatta niyeti telaffuz etmek sünnettir ve Şafiî'nin görüşü budur, demişlerdir.

Doğrusu bu Şafiî'nin görüşü değildir, ondan bu konuda açık bir şey nakledilmemiştir ve onun te'lif ettiği eserlerde ve resail'inde bu zikredilmemiştir.[129]

ŞAFAK SÖKMEDEN ÖNCE YİYEBİLİR

SORU 112- Bir kimse gece sahura kalktıktan ve oruca niyet ettikten sonra önüne fecirden önce yiyebileceği ve içebileceği bir şey gelse yemesi ve içmesi caiz olur mu?

CEVAP: Evet bu onun için caiz olur. Çünkü Allah Teala şöyle buyurdu: *"Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı) siyah ipliğinden (karanlığından) ayırdedilinceye kadar yiyin, için." (Bakara, 187)*

Allah Teala bu ayette fecirden önce niyet edenle fecirden sonra niyet edenin arasını ayırmamıştır. Onun geceleyin oruca niyet etmesi orucu bozucu şeylerin hepsini terketmesi onun için ancak şafak söktükten sonra şer'î oruç sayılır.

Onlar (fıkıhçılar) orucu tarif ederken şöyle dediler: Oruç, fecrin doğuşundan güneşin batışına kadar orucu bozucu şeylerden uzak durmaktır.

Bu tarifte bir ihtilaf yoktur. Fecirden önce yemek ve benzeri şeyleri terke niyet etmesi ona bunları haram kılmaz. Bilakis fecir doğuncaya kadar bu du-

---

128 İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 37, 39

129 Şeyh Abdurrahman İbn Nasır es-Sa'di, el-Fetâvâ es-Sa'diyye, s. 229, 230

rumda yemesi, içmesi ve cinsel ilişkide bulunması onun için caizdir.[130]

ORUCU BOZMAYA NİYET EDEN KİMSE ORUCUNU BOZMUŞ OLUR MU?

SORU 113- Orucu bozmaya niyet eden kimsenin bu niyeti orucu bozması için yeterli midir?

CEVAP: Evet bu geçerli ve yeterlidir. Çünkü oruç iki hakikatten mürekkeptir. Niyet ve orucu bozan şeylerin hepsini terk. Orucu bozmaya niyet ettiği zaman birinci hakikati ihlal etmiş olur ki bu, ibadeti ayakta tutan en büyük şeydir. Amellerin hepsi ancak onunla/niyetle var olur/bir değer ifade eder.

"Orucunu bozmuş olur" demelerinin anlamı, bir şey yiyerek ve içerek orucunu bozan gibi olmasa da artık onun orucu yok hükmündedir. Nitekim maksatlarını bu şekilde açıkladılar.

Bu sebeple nafile bir orucu tutarken bir kimse orucunu bozmaya niyet etse sonra hiçbir şey yemeden ve içmeden oruca -tekrar- niyet etse bu onun için caiz olur. Ancak onun ecri ve orucundan elde edeceği sevabı sadece niyet ettiği vakitten itibaren başlar. Farz olan bir orucu tutarken bir kimse onu bozmaya niyet ederse, oruç bozucu bir şey yapmadan önce niyetini iade etse bile o günkü orucu artık geçerli değildir. Çünkü farzın şartı, nafileden farklı olarak, niyetin fecrin doğuşundan güneşin batışına kadar günün tamamını kapsamasıdır.

Burada dikkat çekilmesi uygun güzel bir fayda vardır, o da şudur: İbadet niyetinin kesintiye uğraması iki türlü olur:

Bunlardan birisinde niyetin kesilmesi ibadete hiçbir zarar vermez. Bu, ibadetin tamamlanmasından sonraki durumdur. Mesela bir kimse namazı bitirdikten, orucu tuttuktan, zekatı verdikten, haccı yaptıktan sonra niyetini geri alsa bunun o ibadete hiçbir zararı olmaz. Çünkü o ibadet gerçekleşmiş ve yerini bulmuştur. Bunun bir benzeri büyük veya küçük abdestsizlikten temizlendikten sonra abdest veya guslün niyetini geri almaya niyet eden kimsedir. Onun bu niyeti temizliğini ortadan kaldırmaz.

İkincisi ise ibadetin içinde iken niyetin kesilmesidir. Mesela namazda iken veya oruç tutarken veya taharet yaparken niyetin kesilmesi gibi. Böyle bir kim-

[130] Şeyh Abdurrahman İbn Nasır es-Sa'di, el-Fetâvâ es-Sa'diyye, s. 229, 230

senin ibadeti sahih/geçerli olmaz. Bu iki durum arasındaki farkı bildiğin zaman senin için problem ortadan kalkar.[131]

RAMAZAN ORUCUNA GECEDEN Mİ NİYET ETMEK GEREKİR, GÜNDÜZDEN Mİ?

SORU 114- Ramazan orucuna geceden mi niyet etmek gerekir, yoksa kuşluk vaktinde de niyet edilebilir denildiği gibi gündüz de niyet edilebilir mi? Bu Ramazandan bir gün ise onu kaza etmek gerekir mi gerekmez mi?

CEVAP: Ramazan orucunun niyetini fecirden önce geceleyin yapmak gerekir. Gündüzden yapılan niyetle tutulan oruç caiz değildir.

O günün Ramazana ait bir gün olduğunu kuşluk vakti öğrenen kimse oruca niyet eder ve akşama kadar kendisini yemekten ve içmekten tutması ve sonunda o günü kaza etmesi gerekir. Çünkü İbnu Ömer'in, Hafsa'dan *Radıyallahu anh* onun da Peygamber'den *Sallallahu aleyhi vesellem* rivayet ettiğine göre Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Fecirden önce oruca niyet etmeyen kimsenin orucu yoktur." Bu hadisi Ahmed, Sünen sahipleri, İbnu Huzeyme ve İbnu Hıbban sahih ve merfu olarak rivayet etmişlerdir.

Bu, farzlarda böyledir. Nafile oruçlarda ise fecirden sonra bir şey yememiş, içmemiş veya cima etmemişse gündüz niyet etmesi de caizdir. Çünkü Aişe'nin naklettiği hadise göre Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bir gün kuşluk vakti onun yanına girmiş ve: "Yanınızda bir şey var mı?" diye sormuş; Aişe *Radıyallahu anh*: Hayır, deyince; "O halde ben oruç tutuyorum" buyurmuştur. Bu hadisi Müslim Sahih'inde tahriç etmiştir.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Muhammed'e, onun ailesi ve arkadaşlarınadır.[132]

---

[131] Şeyh Abdurrahman İbn Nasır es-Sa'di, el-Fetâvâ es-Sa'diyye, s. 227, 229

[132] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 4352

ŞAFAK SÖKMEDEN ÖNCE ORUCA NİYET ETTİM, SONRA ŞAFAK SÖKMEDEN ÖNCE UYANDIM, SU İÇTİM, SONRA İKİNCİ DEFA NİYET ETTİM

SORU 115- Şafak sökmeden önce niyet ettiğim, uyuduğum, sonra şafak sökmeden önce uyanıp bir şeyler içtikten sonra tekrar niyet ettiğim ve bütün bunları şafak sökmeden önce tamamladığım zaman hüküm ne olur?

CEVAP: Oruca niyet ettiğin, sonra şafak sökmeden önce yediğin, sonra ikinci defa niyet ettiğin ve fecrin doğuşunun öncesinden akşam güneş batıncaya kadar orucu bozucu davranışlardan kendini tuttuğun zaman orucun sahih olur.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesi ve arkadaşlarınadır.[133]

ÜZERİNDE RAMAZANDAN ORUÇ BORCU BULUNAN BİR KİMSENİN ŞEVVAL AYINDA ALTI GÜN ORUÇ TUTMASI

SORU 116- Üzerimde Ramazandan oruç borcum bulunduğu halde nafile niyetiyle şevval ayında altı gün oruç tuttuğum zaman bu Ramazanda tutmadığım oruçlarımın kazası yerine geçer mi?

CEVAP: Sahih olan görüşe göre, üzerinde Ramazandan kaza etmediği oruç borcu bulunan bir kimse nafile niyetiyle oruç tutsa bu onun için farz oruç yerine geçer. Tıpkı kendisi için farz olan haccı yapmamış kimsenin nafile hacca niyet etmesi gibi. Onun niyeti de nafileye değil, farza dönüşür ve hac kendisinin farz haccı olur, başka bir hac olmaz.

Bazı hadislerde Peygamber'den *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Allah Teala farzı eda etmedikçe nafileyi kabul etmez."[134]

---

[133] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 12029

[134] İbnu Cibrin, Fetâvâ es–Sıyam, s. 126

HER AYIN ÜÇ GÜNÜ ORUÇ TUTMAKLA BEYAZ GÜNLERDE ORUÇ TUTMAYA NİYETİ BİRLEŞTİRMEK

SORU 117- Malumdur ki Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* her ayın beyaz günlerinde ve her ayın üç gününde oruç tutmayı teşvik etmiştir. Bu ikisini nasıl birleştireceğiz? Üç gün mü oruç tutacağız, altı gün mü? Allah sizi iyilikle mükafatlandırsın.

CEVAP: Evet, Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* her aydan üç gün oruç tutmayı da teşvik etmiştir, beyaz günlerde oruç tutmayı da teşvik etmiştir. Beyaz günler, kameri ayların onüçüncü, ondördüncü ve onbeşinci günleridir.

Bunların "beyaz günler" diye isimlendirilmiş olması, ayın parlaklığı sebebiyle bu günlerin gecelerinin aydınlık olmasından dolayıdır.

Alimler bu günlerde oruç tutmanın fazileti hakkında gelen hadislerin arasını bulmada farklı görüşler söylemişlerdir. Bir görüşe göre, bu üç günü beyaz günlerin içine almanın daha faziletli olduğu kastedilmiştir. Ayın diğer günlerinde de bu üç gün orucu tutsa bir beis yoktur. (Fakat aydınlık üç günde tutmak daha faziletlidir.)

Bir başka görüşe göre ise bu hadislerle hem her ayın üç günü oruç tutmak, hem de beyaz günlerde oruç tutmak kastedilmiştir. Böylece her ay toplam altı gün oruç tutulmuş olacaktır.

Allah bilir ya, birinci görüş daha tercihe şayandır. Çünkü beyaz günlerde oruç tutan kimse her ay üç gün oruç tutmuş olur.[135]

BİR NİYETLE KAZA VE NAFİLE ORUCU TUTMAK

SORU 118- Nafile oruçla birlikte, kaza orucunu tek bir niyetle tutmanın hükmü nedir? Mesela Arafe günü orucu ile Ramazan orucunun kazasını bir niyetle tutmak gibi.

CEVAP: Maksat senin kaza orucu ile birlikte Arafe günü oruç tutman veya kaza orucu ile birlikte Aşure günü oruç tutman ise bunda senin için bir sakınca

[135] el-Munteka min Fetâvâ eş-şeyh Salih İbn Fevzan, 3/149, 150

yoktur. Kaza orucunu Arafe günü tutabilirsin, bu sana sevap kazandırır. Kaza niyetiyle Aşure günü oruç tutmak da böyledir. Bunun da sevabı vardır.[136]

İKİ NİYETLE TATAVVU ORUCU TUTMAK CAİZ OLUR MU? KAZA NİYETİ VE SÜNNET NİYETİ

SORU 119- İki niyetle birlikte tatavvu orucu tutmak caiz olur mu? Kaza niyeti ve sünnet niyeti. Yolcu ve hastanın oruç tutmasının hükmü nedir? Özellikle kendisine yolculuk denilen bir yolculuk esnasında. Yolcu olan kişi oruç tutmaya muktedir olduğu zaman ve aynı şekilde hasta da oruç tutmaya gücü yettiği zaman bu durumda orucu kabul edilir mi, edilmez mi?

CEVAP: İki niyetle, kaza ve sünnet niyetiyle tatavvu orucu tutmak caiz değildir.

Namazların kısaltıldığı bir yolculuğa çıkan kişinin oruç tutmaması daha faziletlidir, fakat eğer tutarsa bu da caizdir.

Orucu hastalığını ağırlaştıracak bir meşakkate maruz kalacak kişinin oruç tutmaması daha faziletlidir. Oruç yüzünden bir zarara veya felakete uğrayacağını bilirse veya buna zannı galip gelirse/kuvvetle muhtemel ise güçlüğü ve zararı def etmek için oruç tutmaması vacip olur.

Her yolcu ve hastanın Ramazanda tutamadığı günleri diğer günlerde kaza etmesi gerekir. Güçlüğe rağmen tutarsa caizdir/geçerlidir.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e onun ailesi ve arkadaşlarınadır.[137]

BİR AMELDE NİYETE ORTAK KOŞMAK CAİZ OLUR MU?

SORU 120- Bir amelde niyeti paylaştırmak veya bir amel için birden fazla şeye niyet etmek caiz olur mu? Mesela bir kimsenin üzerinde Ramazandan kaza borcu olursa bu kişinin Arafat vakfesini yapacağı gün hem kaza orucuna hem de nafile oruca niyet etmesi, niyetinin birisinin kaza orucu için, diğerinin nafile oruç için olması caiz olur mu? Veya hac vaktinde haccın veya umrenin birlikte

[136] Fetâvâ eş-şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/473
[137] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 6497

yapılması caiz olur mu? Bana bu konuda fetva verin, Allah sizi hayırla mükafatlandırsın.

CEVAP: Arafe günü kaza orucu tutmasında bir sakınca yoktur. Bu onun için kaza orucu yerine geçer. Fakat bununla birlikte, herhangi bir delili olmadığı için Arafe günü orucunun sevabını elde edemez.

Umrenin hac ile içiçe girmesine gelince, Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* bu konuda şu hadisi vardır: "Kıyamet gününe kadar umre, haccın içine girmiştir."

Başarı Allah'tandır.[138]

NAFİLE ORUÇLA KAZA ORUCUNU BİRLEŞTİRMEK

SORU 121- Ramazan ayından üzerimde kaza orucu borcu olduğu zaman, Arafe günü orucu gibi nafile bir oruçla kaza orucunu birleştirmem caiz olur mu?

CEVAP: Ramazanın kazasında acele etmek vaciptir. Kaza orucunu tutmadan önce tatavvu ve nafile oruç tutmak sahih olmaz. Fakat Arafe ve benzeri bir günde tatavvu niyetiyle oruç tutarsa farz düşmez.

Şayet o günde oruç tutar da bunun Ramazandan kalan borcuna sayılmasına niyet ederse sahih olur ve inşallah bundan dolayı da kendisine bir sevap olacaktır.[139]

AŞURE GÜNÜ ORUCUNUN NİYETİYLE KAZA ORUCU NİYETİNİ BİRLEŞTİRMEK

SORU 122- Oruç tutan bir kimsenin hem aşura günü orucunu hem de kaza orucunu niyetine alması sahih olur mu?

CEVAP: Üzerinde kaza borcu olan kimsenin, ecelinin aniden gelmesinden ve ihmalinden dolayı kınanmaktan korkarak onu kaza etmekte acele etmesi

[138] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 13019
[139] İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 17

vaciptir. Fakat faraza Ramazana ait bir günün kazasını aşure gününe veya arafe gününe ertelese ve o günü Ramazanın kazası niyetiyle tutsa iki defa sevap elde eder. Yani hem üzerindeki kaza borcu düşer, hem de bugünün orucunun faziletini elde eder.[140]

[140] İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 17

Dördüncü Fasıl
SAHUR, İMSAK ve İFTAR

Bu Fasıl Aşağıdaki Konuları Kapsar:

Birinci Konu	**:**	Sahur ve Adabı
İkinci Konu	**:**	Sahur, İmsak ve İftarın Vakti
Üçüncü Konu	**:**	İmsak ve İftarla İlgili Meseleler

Birinci Konu
SAHUR ve ADABI

AZ DA OLSA SAHUR YAPMAK SÜNNETTİR

SORU 123- Sahurun hükmü nedir?

CEVAP: Az da olsa sahur yapmak sünnettir. Nitekim bir hadiste: "Sizden biriniz bir yudum su bile içse..." buyurulur.[141]

SAHUR, ORUCUN SIHHATİNDE ŞART DEĞİLDİR

SORU 124- Sahur yapmak niyetinde olduğu halde Ramazanda sahura kalkmadan sabaha kadar uyuyan bir kimsenin orucu sahih midir, değil midir?

CEVAP: Onun orucu sahihtir. Çünkü sahur orucun sıhhatinde bir şart değildir. Ancak sahur müstehaptır, çünkü Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Sahura kalkınız çünkü sahurda bereket vardır." Bu hadisi Buhari ve Müslim rivayet etmiştir.[142]

SAHUR VACİP MİDİR?

SORU 125- Sahur vacip midir? Rasulullahın: "Sahurda bereket vardır" sözündeki bereketten ne kastedilmektedir?

CEVAP: Sahur, imsaktan hemen önce yemek yemektir. Bu, müstehaptır. Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Sahur yapınız, çünkü sahurda bereket vardır" buyurur.

---

[141] ed-Dureru's-Sunniyyeti fi'l-Ecvibeti'n-Necdiyye, 5/350
[142] el-Fetâvâ libni Baz-Kitabu'd-Da've, 2/161

"Sahur yapınız" emri irşad içindir. Bu sebeple onu bol hayır manasına gelen bereket gerekçesine bağlamıştır.

Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* arka arkaya oruç tuttuğu günlerde sahuru terk ettiği de rivayet edilmiştir. Bu da sahurun farz olmadığının delilidir.

Sahurun müstehaplığının delillerinden birisi de Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* ashabına emre imtisalin tam olması için bir hurma tanesiyle de olsa veya sütle karışık az bir suyla da olsa sahur yapmalarını emretmiş olmasıdır.

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurur: "Bizim orucumuzla ehli kitabın orucu arasındaki fark sahur yemeğidir."

Hadiste geçen bereketle kastedilen mana şudur: Sahur yapan kimsenin ameli bereketli olur. Çünkü sahur yemeği o gün ona salih ameller yapması için güç ve kuvvet verir. Şöyle ki oruç tutması onun namaz kılmasını, zikretmesini, iyiliği emredip, kötülükten sakındırmasını zorlaştırmaz. Halbuki sahuru terk ettiği zaman az yediği ve sadece akşamları yediği için salih amelleri işlemek ona ağır gelir.[143]

ORUÇLU ORUCUNU HANGİ YİYECEKLERLE AÇARSA DAHA FAZİLETLİ OLUR?

SORU 126- Oruçlu orucunu hangi yiyeceklerle açarsa daha faziletli olur?

CEVAP: Yaş hurma ile orucunu açması daha faziletlidir. Bulamazsa kuru hurma, onu da bulamazsa su ile orucunu açması daha faziletlidir.

Bunun delili Aişe'den *Radıyallahu anh* gelen şu hadistir: O şöyle dedi: "Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bir kaç yaş hurma ile orucunu açardı; onu bulamazsa birkaç hurma ile onu da bulamazsa birkaç yudum su ile açardı."

Bunu da bulamazsa mubah olan herhangi bir yiyecekle orucunu açması caizdir.

Hiçbir şey bulamazsa orucunu açmaya niyet eder.[144]

---

143 İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 16, 17

144 İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 15

BU TERCİHİ YAPMANIN BİR SEVABI VAR MIDIR?

SORU 127- Bu tercihin bir sevabı var mıdır?

CEVAP: Kim bunu Peygambere uymak için yaparsa -her ne kadar mubah işlerden de olsa- bir sevabı vardır. Çünkü mubah olan şeyler, sevabı Allah'tan umularak yapılırsa yapan kişi bundan dolayı sevaba nail olur.

Bu sebeple alimler şöyle derler: Adetler güzel bir niyetle ibadet haline gelirler.[145]

SU İLE ORUÇ AÇMAK

SORU 128- Bir kimse Ramazanda ikinci bir beldede yolcu iken oruç olsa ve sudan başka bir şey de bulamazsa bu problemi nasıl halleder?

CEVAP: Bir kimse oruç olduğu ve sudan başka bir şey bulamadan güneş battığı zaman su ile orucunu açar. Çünkü yaş ve kuru hurma ile oruç açmak vacip değil, müstehaptır.

Başarı Allah'tandır.[146]

SAHUR BEREKETİNİN ANLAMI

SORU 129- Muhammed Mustafa *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmaktadır: "Sahur yapınız, çünkü sahurda bereket vardır." Sahur bereketiyle kastedilen şey nedir? Allah sizi hayırla mükafatlandırsın.

CEVAP: Sahur bereketiyle, şer'î bereket ve bedenî bereket kastedilmiştir. Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* emrine imtisal etmek ve ona uymak şer'î bir berekettir. Bedenî bereketi ise vücudu beslemek ve oruca karşı kuvvetlendirmektir.[147]

İFTARDA ACELE ETMEK

SORU 130- Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurur: "İftarı acele yapıp sahuru geciktirdikleri müddetçe ümmetim daima hayır üzerindedir." Ben

---

145 İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 15
146 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 11803
147 el-Fetâvâ libni Useymîn-Kitabu'd-Da've, 1/161

mahallemizdeki ilk müezzinin ezanıyla birlikte orucumu açıyor ve mahallemizdeki son müezzinin ezanıyla birlikte yemekten ve içmekten kendimi tutmaya başlıyorum. Ben bu konuda haklı mıyım ve doğru mu yapıyorum? Bunu bana anlatıverin, Allah sizi iyilikle mükafatlandırsın.

CEVAP: Güneşin batışı gerçekleştiği zaman iftarda acele etmek ve fecrin doğuşundan öncesine kadar sahuru geciktirmek sünnettir. Bu konuda müezzinin ezanına, ancak güneşin batışının ve fecrinin doğuşunun vaktinin doğru bir şekilde belirlenmesi şartıyla güvenilir; güven ancak bu ikisinedir. Çünkü Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Bilal ezanı geceden okur. Dolayısıyla İbnu Ummu Mektum ezan okuyuncaya kadar yiyin ve için." İbnu Ummu Mektum âmâ bir adamdı. Kendisine sabah oldu, sabah oldu denilmedikçe ezan okumazdı.[148]

İFTAR EDERKEN YAPILMASI MEŞRU DUA

SORU 131- Oruçlunun iftar ederken okuyacağı meşru bir dua sünnette var mıdır? Bu dua ne zaman yapılır?

CEVAP: Peygamberden *Sallallahu aleyhi vesellem* oruçlunun iftar ederken söyleyeceği dualar rivayet edilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır.

"Susuzluk gitti, damarlar ıslandı, inşallah ecir ve sevap da sabit oldu."

"Allah'ım, senin rızan için oruç tuttum, senin rızanla orucumu açtım. Bunu benden kabul et. Şüphesiz sen işiten ve bilensin."

"Ey mağfireti geniş Allah'ım beni de affet ve ey rahmeti bol Allah'ım, bana da merhamet et."

Bundan başka rivayetler de vardır. Duanın vakti iftar anıdır.[149]

---

148 el-Fetâvâ libni Fevzan-Kitabu'd-Da've, 1/152, 153

149 İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 16

SAHURLA SABAH NAMAZI VAKTİ ARASINDA NE KADAR SÜRE VARDIR?

SORU 132- Sahurla sabah namazı arasında ne kadar süre vardır?

CEVAP: Sahurun vakti şafağa kadar devam eder.

Çünkü Allah Teala şöyle buyurmaktadır:*"Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı), siyah ipliğinden (karanlığından) ayırdedilinceye kadar yiyin, için." (Bakara, 187)*

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* de şöyle buyurmuştur: "Bilal ezanı geceden okur. İbnu Ummu Mektum ezan okuyuncaya kadar yiyin için." Bu hadisin sahih olduğunu hem Buhari, hem de Müslim söylemiştir.

İbnu Ummu Mektum âmâ bir adamdı, kendisine sabahın olduğu söylenmedikçe ezan okumazdı. Sahuru geciktirmek müstehaptır.

Başarı Allah'tandır.[150]

SAHURDA ACELE EDİP SABAH NAMAZINI İHMAL ETMEK

SORU 133- Bürodaki bazı arkadaşlardan dinledim: Onlar gece yarısından sonra saat 1'de sahur yemeğini yiyorlar, sonra oruca niyet ederek sabah saat dokuza kadar yatıyorlarmış... Sonra bu saatte sabah namazını kılıyorlar, sonra işlerine gidiyorlarmış... Bunun hükmü nedir?

CEVAP: Böyle yapmak çeşitli yönlerden caiz değildir.

Birincisi: Bunda sahuru vaktinden önceye alarak sünnete muhalefet vardır. Çünkü sahuru şafağın sökmesinden hemen öncesine kadar geciktirmek sünnettir.

İkincisi: Sabah namazını vaktinde ve cemaatle kılmayı ihmal etmek vardır. Bu da iki büyük vacibi terketmek demektir.

Birisi namazı vaktinden sonraya terketmektir. Bu bir kayıptır. Bundan dolayı şiddetli bir tehdit vardır.

Diğeri cemaatle namazı terketmektir. Bu da haram ve günahtır.

Yapılması gereken şey bundan dolayı Allah'a tevbe etmek, sahuru vaktine

---

150 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 5611

kadar tehir etmek, namazı da vaktinde ve cemaatle kılmaktır. Başarıyı verecek olan Allah'tır.

Öncelikle namaza özen göstermek gerekir. Çünkü namaz İslam'ın direğidir ve İslam'ın rükünlerinden ikinci rükündür. Dolayısıyla namaz oruçtan daha önemlidir. Hatta oruç ve diğer ameller ancak namazın meşru bir şekilde edasından sonra sahih olur.[151]

FECİRDEN SONRA SAHUR

SORU 134- Gücüm nisbetinde şafak vaktini araştırdım ve gecenin devam ettiğini zannettim. Sahur için kalktım. Bu esnada sabah ezanını işittim. Bir lokma almıştım ve oruca niyet ettim. Orucum sahih midir?

CEVAP: Oruç sahihtir. Çünkü o, sabah belli olduktan sonra bir şey yememiştir.[152]

* * *

İkinci Konu
SAHUR, İMSAK VE İFTAR VAKİTLERİ

ORUÇTA İMSAK VE İFTARIN VAKTİ

SORU 135- Bizi ilgilendiren şekilde oruçta imsak ve iftar vakitlerini anlatmanızı rica ediyoruz.

CEVAP: Suudi Arabistan Büyük Alimler Kurulundan oruç vaktinin başlangıcı ve sonu hakkında bir karar çıktı. Bu kararın içeriği şudur:

1- Hilallerin farklı yerlerde, farklı zamanlarda doğması aklen ve hissen zorunlu olarak bilinen şeylerdendir. Bu konuda alimlerden hiçbiri ihtilaf etmemiştir. Müslüman alimler arasındaki ihtilaf sadece metaliin ihtilafına (hilallerin farklı zamanlarda farklı yerlerde görülmesine) itibar edilip edilmeyeceği konusunda çıkmıştır.

---

151 el-Fetâvâ libni Fevzan-Kitabu'd-Da've, 1/155, 156

152 Fetâvâ eş-şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/535

2- Metaliin ihtilafına itibar edilip edilmeyeceği meselesi içtihat alanına giren nazari meselelerdendir. Bu konuda ilimden ve dinden nasibi olan kimseler ihtilaf etmişlerdir. İhtilafın caiz olduğu bu konuda içtihat edip de isabet eden iki sevap, hata eden bir sevap alacaktır.

Bu meselede ilim adamları iki görüşe ayrılmışlardır: Bir kısmı metaliin ihtilafına itibar edileceği/her beldenin kendi gördüğü hilale göre hareket edeceği görüşündedir. Bir kısmı da buna itibar edilmeyeceği/bir beldede hilal görüldüğü zaman bütün beldelerin ona uyacağı görüşündedir. Her bir grup Kitap ve Sünnetten deliller getirmişlerdir. Her iki görüşe de delalet ettikleri için bazan her iki grup aynı nasla istidlal etmişlerdir. Bunlar şu ayet ve hadislerdir:*"Sana hilal şeklinde yeni doğan aylardan soruyorlar. De ki: Onlar insanlar için de hac için de vakit ölçüleridir." (Bakara, 189)* Hadiste şöyle buyurulur: "Hilali görünce oruç tutun, hilali görünce bayram yapın."

Bunun sebebi her iki grubun nasları farklı anlamaları ve bu nasları delil olarak kullanırken farklı bir yöntem izlemeleridir.

Kurulun gördüğü itibar ve sahip olduğu güç sebebiyle ve bu meselelerdeki ihtilafın korkutucu sonuçlar doğuracak etkisinin olmaması da göz önünde bulundurularak denilebilir ki, bu dinin ortaya çıkışının üzerinden ondört asır geçtiği halde İslam ümmetinin tek bir ru'yet üzerinde birleştiği bir dönem bilmiyoruz. Bu sebeple büyük alimler kurulu üyeleri uygulamanın olduğu gibi bırakılması, bu konunun deşelenmemesi ve herbir İslam devletinin bu meselede işaret edilen iki görüşten birini kendi alimleri vasıtasıyla tercih etme hakkına sahip olduğu, çünkü her iki görüşün de kendisine ait delilleri ve dayanağının olduğu görüşündedir.

3- Kurul meclisi, hilallerin hesapta tesbiti meselesini, Kitap ve sünnette geçen bilgileri ve ilim adamlarının bu konudaki sözlerini inceledi ve şer'î meselelerde hilallerin tesbiti konusunda hesaba itibar edilmeyeceğini oybirliği ile kararlaştırdı. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Hilali görünce oruç tutun, hilali görünce bayram edin." "Hilali görmedikçe oruç tutmayınız, hilali görmedikçe bayram etmeyiniz." Bu manada başka deliller de vardır.

Oruç vaktinin başlaması ve sona ermesine gelince, Allah Teala bunu şu ayetinde açıkladı:*"Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı), siyah ipliğinden (karanlığından) ayırdedilinceye kadar yiyin için." (Bakara, 187)* Ayet, her yer ve her beldedeki bü-

tün müslümanlar için geçerlidir. Geceleri ve gündüzleri hakkındaki hükümlerini kendileri vereceklerdir.

Başarı Allah'tandır.[153]

İMSAK VAKTİ VE ŞAFAK SÖKTÜKTEN SONRA YEMEK YEMEK

SORU 136- Şeyh Reşit Rıza'nın, Tefsiru'l-Menar'ının birinci cüzünde okudum; orada oruç tutan kişinin sabah ezanından yirmi dakika önce yemeyi içmeyi bırakacağı ve buna ihtiyati imsak denildiği zikredildi. Ramazanda imsakla sabah ezanı arasındaki surenin miktarı ne kadardır? Müezzinin es-salâtu hayrun minennevm dediğini duyup da ezan sona erinceye kadar (yiyip) içen kimsenin hükmü nedir? Bu sahih midir (doğru mudur)? Sabah namazı için ezan okuyan müezzini işitip (yiyip) içen kimsenin hükmü nedir? Orucu sahih midir, değil midir? Bazı insanlar oturuyorlar ve ezan vaktine kadar sigara içiyorlar ve caizdir diye kalkıp su içiyorlar. Gençlerden birisi ben sabah ezanını okurken beni dinlediğini ve su içmeye kalktığını söyledi. Bunu kasıtlı olarak yapan kimsenin hükmü nedir?

CEVAP: Oruçlu için imsakta ve iftarda temel ölçü şu ayet-i kerimedir: *"Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı), siyah ipliğinden (karanlığından) ayırdedilinceye kadar yiyip, için, sonra akşama kadar orucu tamamlayın."* *(Bakara, 187)* Şafak sökünceye kadar yemek ve içmek mubahtır. Bu, Allah'ın yemek ve içmek için koyduğu son sınırdır. İkinci fecir ortaya çıkınca yemek içmek ve oruç bozucu diğer şeyler haram olur. Ezanı işittiği halde (yiyip) içen kimse eğer ezanı ikinci fecrin doğuşundan sonra okunursa bu orucu kaza etmesi gerekir. Eğer fecrin tuluundan önce okunursa kazası gerekmez.

Başarı Allah'tandır.[154]

RAMAZANDA EZANI VAKTİNDEN ÖNCE OKUYANLARIN HÜKMÜ

SORU 137- Ramazanda ezanı vaktinden önce okuyanların hükmü nedir?

CEVAP: Oruç günlerinde ezanı öne alanlar sabah ezanında acele ederler ve

153 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2623
154 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 6468

bununla oruç için ihtiyatlı hareket ettiklerini zannederler. Halbuki bu konuda onlar iki sebepten dolayı yanılıyorlar.

Birincisi: İbadetlerde ihtiyat, şeriatın ve Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* getirdiği ölçüye uymaktır. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "İbnu Ummu Mektum ezanı okuyuncaya kadar yiyin ve için. Çünkü o, fecir doğmadıkça ezanı okumaz. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Fecrin doğması yaklaşmadıkça" demedi "fecir doğmadıkça dedi". O halde müezzinler için ihtiyat, fecir doğuncaya kadar ezanı okumamalarıdır.

İkincisi: Fecrin doğuşundan önce ezan okuyan ve ihtiyatlı davranmalarının gerekli olmadığı bir şeyde ihtiyatlı davrandıklarını iddia eden fakat sabah namazı gibi ihtiyat göstermeleri kendilerine vacip olan bir işte ihmalkâr davranan bu müezzinler hata etmektedirler. Çünkü onlar sabah namazı ezanını fecrin doğuşundan önce okudukları zaman insanlar, özellikle kadınlar veya mazereti sebebiyle cemaatle gelmeyenler namaza durmaktadırlar. O zaman da sabah namazını vaktinden önce eda etmiş olmaktadırlar.

Bu büyük bir hatadır!! Bu sebeple ben müezzin kardeşlerime ancak sabah namazı vakti girdiği zaman ezanı okumalarını tavsiye ediyorum. İster gözleriyle şafağın söktüğünü müşahede etsinler, isterse ince hesaplarla bilsinler, sabah vaktinin girdiğini anladıkları zaman ezanı okusunlar.

Kişi için uygun olan bazı insanların yaptığının hilafına imsak için hazır olmasıdır. Bazı insanlar Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* sahurun geciktirilmesiyle ilgili emrinin bu olduğunu zannederek fecir vakti iyice yaklaştığı zaman sahuru öne almaktadırlar. Fakat bu doğru değildir. Çünkü bir kimse sahuru ancak fecir vakti doğmadan/şafak sökmeden sahur yemeğini yiyebileceği bir vakte kadar geciktirebilir. Allah en iyi bilendir.[155]

EZANDAN SONRA YEMEK VE İÇMEK

SORU 138- Bir kimsenin (sahurda) ezandan sonra da yemesi ve içmesi caiz olur mu?

CEVAP: Müezzin fecir doğduktan sonra ezanı okuduğu zaman bir şey yemek ve içmek caiz değildir. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmaktadır: *"Sabahın*

[155] Fetâvâ eş-şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/529, 530

beyaz ipliği (aydınlığı), siyah ipliğinden (karanlığından) ayırt edinceye kadar yiyin, için." *(Bakara, 187)*

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* de şöyle buyurdu: "Bilal ezanı geceden okur. Siz, İbnu Ummu Mektum ezan okuyuncaya kadar yiyin, için. Çünkü o fecir doğmadan ezan okumaz."

Ancak müezzin fecri müşahade etmediği/yani bizzat görmediği halde araştırıp soruşturarak ezan okuduğu zaman ise ezanı duyduktan sonra ihtiyaten bir şey yememelidir.

Fakat bundan emin olmak yani araştırma ve soruşturmaya dayanarak okunan ezandan sonra bir şey yiyen kimsenin orucunun fasit, geçersiz olacağını da kesin olarak söylemek imkanına ben sahip değilim. Çünkü fecir, o anda yemeği imkansız kılacak şekilde doğmamış olabilir. Ancak bir kimsenin sabah ezanını işittikten sonra yemekten ve içmekten uzak durmasının ihtiyata uygun olduğu kesindir.[156]

SORU 139- Oruç tutmayı arzu ettiğim halde ikinci sabah ezanından önce kalkmaya imkan bulamadığım zaman, bunun bir nafile oruç olduğunu da bilerek ezandan sonra bir şeyler yemem caiz olur mu?[157]

CEVAP: Gerçek senin anlattığın gibi olduğu zaman, tutacağın oruç nafile bile olsa, oruç tutmak istediğin müddetçe ikinci sabah ezanından sonra hiçbir şey yeme ve içme. Bu ezandan sonra herhangi bir şey yer veya içersen orucun bozulmuş olur.

Başarı Allah'tandır.[158]

---

156 Fetâvâ eş-şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/525, 526

157 " Soruyu soran kişinin bulunduğu yerde sabah namazından önce iki defa ezan okunduğu anlaşılıyor. Birinci ezan, fecri kazib denilen ufka dikey, geçici bir aydınlığın görülmesinden sonra okunur. İkinci ezan ise fecri sadık denilen ufka yatay kalıcı bir aydınlığın ortaya çıkmasından sonra okunur. -Çeviren-

158 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Dâimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 4310 şeyh İbn Baz, Tuhfetu'l-İhvan bi Ecvibetun Muhimmetin Teteallak bi Erkani'l-İslam, s. 170

SABAH EZANININ BAŞLAMASIYLA BİRLİKTE SAHUR YEMEĞİNİ KESMEK

SORU 140- Sabah ezanı başladığı an sahur yemeğini kesmem gerekir mi, yoksa müezzin ezanı bitirinceye kadar yemem-içmem caiz olur mu?

CEVAP: Müezzin, sabah namazı vakti girer girmez ezan okuduğu bilinen bir kimse ise ezanı okumaya başladığı zaman yemeyi içmeyi ve oruç bozucu diğer şeyleri bırakmak gerekir.

Ancak ezanı zanna ve takvimlere göre araştırmaya dayanarak okuyorsa ezan esnasında yemek ve içmekte bir sakınca yoktur. Çünkü Peygamberden *Sallallahu aleyhi vesellem* sabit olduğuna göre o şöyle buyurmuştur: "Bilal ezanı geceden okur. Bu sebeple İbnu Ummu Mektum ezanı okuyuncaya kadar yiyin, için.

Ravi bu hadisin sonunda şöyle dedi: "İbnu Ummu Mektum'un gözleri âmâ idi, kendisine; Sabah oldu, sabah oldu denilmedikçe ezan okumazdı." Bu hadisi Buhari ve Müslim birlikte rivayet etmişlerdir.

Mümin erkek ve mümin kadın için ihtiyata uygun olan Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Sana şüpheli geleni bırak, ancak şüpheli olmayanı al" sözüyle amel ederek fecirden önce/sabah namazı vakti girmeden sahuru bitirmeye özen göstermektir ve Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Kim şüpheli şeylerden sakınırsa dinini ve şerefini/namusunu korumuş olur" sözüyle de amel etmektir.

Ancak Bilal'in yaptığı gibi müezzinin insanlara fecrin yaklaştığını uyarmak için ezan okuduğu bilindiği zaman ise sözü edilen hadisle amel ederek sabah vaktiyle birlikte ezan okuyan müezzinler ezanı okuyuncaya kadar yemek ve içmekte bir sakınca yoktur.

SAHURU CÜNÜPLÜK GUSLÜNDEN ÖNCE YAPMANIN FAZİLETİ

SORU 141- Ramazanda cenabetten dolayı yıkanmam gerektiği halde fecir yaklaştığında ve hem gusül, hem de sahur yemeğine vakit yetmediğinde önce gusledip sahurumu mu kaçıracağım, yoksa sahur yemeğini yiyip guslü fecirden sonra mı yapacağım?

CEVAP: Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Sahura kalkınız, çünkü sahurda bereket vardır" dediği için sahuru öne alıp guslü tehir etmek daha faziletlidir. Çünkü guslün vakti geniştir. Yıkanmadan sabah namazının vakti girdiği zaman yıkanır ve namazını kılar. Bunun onun orucuna hiçbir zararı yoktur.

Aişe'den *Radıyallahu anha* ve Ümmü Seleme'den *Radıyallahu anh* rivayet edildiğine göre "Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* ailesine yaklaştığı için cünüp olduğu halde sabah namazı vakti girerdi, sonra gusleder ve oruç tutardı." Bu hadisi Buhari ve Müslim birlikte rivayet etmişlerdir.[159]

EZAN OKUNURKEN SAHUR YEMEĞİ YİYEN KİMSENİN HÜKMÜ

SORU 142- Allah herkese mutluluk ve iyilikler içinde tekrar nasip etsin, Ramazan gecelerinden birinde biz sahur için erken uyanamadık, ancak ezandan birkaç dakika önce uyanabildik. Sahur yemeğini hazırladık fakat müezzin aniden sabah ezanını okumaya başladı. Müezzin ezanın sonuna yaklaşıncaya kadar yedim ve içtim. Sorum şu: Ezan okunurken yediğim zaman bana bir günah olur mu? Yoksa bu günü kaza mı etmem gerekir?

CEVAP: Olay senin söylediğin gibi olduğu ve fecrin doğduğunu bilmediğin zaman oruç sahihtir. Çünkü asıl olan, gecenin devam etmesidir. Ancak senin, dininde ihtiyata uygun davranman ve orucunun selameti için sahurunu ezandan önce karşılaman gerekir.

Başarı Allah'tandır.[160]

RAMAZANDA SABAH EZANINI İŞİTİRKEN YEMEK VE İÇMEK

SORU 143- Sabah ezanını işiten ve yemeye içmeye devam eden kimsenin orucunun şer'î hükmü nedir?

CEVAP: Allah Teala'nın;*"Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı), siyah ipliğinden (karanlığından) ayırdedilinceye kadar yiyin, için sonra akşama kadar orucunuzu tamamlayın." (Bakara, 187)* buyruğu sebebiyle bir müminin, fecrin doğduğunu

---

159 İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 67

160 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Dâimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 4310

(tanyerinin ağarmaya başladığını) kesin olarak anladığında ve tuttuğu oruç da Ramazan, adak ve keffaret gibi farz bir oruç olduğunda kendisini yemekten, içmekten ve orucu bozan diğer şeylerden uzak tutması vaciptir.

Ezanı işittiği ve müezzinin de sabah olduğu için ezan okuduğunu bildiği zaman kendisini yemekten içmekten uzak tutması vacip olur. Eğer müezzin fecrin doğuşundan önce ezanı okursa tan yerinin ağarmaya başladığını kesin olarak anlayıncaya kadar yemesi ve içmesi caizdir ve imsak yapması vacip değildir.

Müezzinin durumunu, ezanı fecrin doğuşundan önce mi, sonra mı okuduğunu bilmezse kendisi için evla ve ihtiyata uygun olan, ezanı duyduğu zaman yemekten ve içmekten kendisini uzak tutmasıdır. Fecrin doğduğunu bilmediği için ezan esnasında bir şey yerse veya içerse ona zarar vermez.

Malumdur ki elektrik ve ışıkların aydınlattığı şehirlerin içinde oturan bir kimse tanyerinin ağarmaya başladığı anı gözüyle tesbit edemez. Fakat onun fecrin doğuşunu saat ve dakika olarak belirleyen takvimlere ve ezana göre hareket ederek ihtiyatlı olması gerekir. Böyle davranmakla o, Peygamberin "Sana şüpheli geleni bırak, ancak şüpheli olmayanı al" ve "Kim şüpheli şeylerden sakınırsa dinini ve ırzını korumuş olur" sözleriyle de amel etmiş olur.

Başarının sahibi Allah'tır.[161]

SORU 144- İnsanların pek çoğu sabah ezanı esnasında ezan tamamlanıncaya kadar yemektedirler. Ezan esnasında -Ramazanda- yemek yemenin hükmü nedir?

CEVAP: Ezan esnasındaki bu yemenin hükmü müezzinin ezanına göredir. Müezzin ezanı şayet fecrin doğuşundan kesin olarak emin olduktan sonra okursa, ezanı okuduğu esnada yemekten içmekten uzak durmak vacip olur. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "İbnu Ummu Mektum'un ezanını işitinceye kadar yiyin, için."

Eğer fecrin doğuşundan kesin olarak emin değilse ezan okunduğu zaman yemeye içmeye son vermesi evladır. Fakat kesin olarak emin olmadığı müddetçe müezzin ezanı tamamlayıncaya kadar yemesi de caizdir. Çünkü asıl olan gece-

---

161 el-Fetâvâ libni Baz-Kitabu'd-Da'vet, 2/165, 166

nin devamıdır. Fakat faziletli olan şey, ihtiyatlı davranmak ve sabah ezanından sonra bir şey yememektir.[162]

SORU 145- Ramazan ayında sabahın ikinci ezanı okunduğu esnada bazı kimseler yemek yiyorlar. Onların bu oruçlarının sıhhat durumu nedir?

CEVAP: Müezzin fecrin doğuşundan emin olduktan sonra ezanı okuduğu zaman bir kimsenin müezzini işittiği andan itibaren kendisini yemekten içmekten uzak tutması gerekir. O artık hiç bir şey yemez veya içmez.

Ancak bugünlerde olduğu gibi fecrin doğuşuna dair kesin bir bilgiye dayanmaksızın zanna dayanarak ezan okunduğu zaman ise müezzin ezanı bitirinceye kadar yemesi ve içmesi caizdir.[163]

ORUÇ TUTACAK KİŞİNİN EZANI İŞİTTİĞİ ANDAN İTİBAREN İMSAK YAPMASI GEREKİR Mİ?

SORU 146- Oruçlunun ezanı işittiği andan itibaren mi, yoksa ezan bitinceye kadar mı imsaka başlaması gerekir?

CEVAP: Soru sahibinin sorduğu bu soruya cevabımız şudur: Bu kişi, sabah ezanını okuyan müezzini işittiği andan itibaren imsaka başlaması gerekebilir ya da ezan bitinceye kadar da yemesi veya içmesi caiz olabilir. Bu cevabımızda söylemek istediğimiz şey şudur: Hüküm ezana bağlanmamıştır. Buna göre tan yeri ağarmaya başladığı zaman ezan ister okunsun, ister okunmasın kişinin imsaka başlaması vacip olur. Şayet tan yeri ağarmazsa ezan ister okunsun, ister okunmasın imsak vacip olmaz. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmaktadır: *"Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı), siyah ipliğinden (karanlığından) ayırt edilinceye kadar yiyin için." (Bakara, 187)*

Ayetteki "ayırdedilinceye kadar" ifadesi, kişinin fecrin doğuşundaki şüpheyle birlikte yemesi ve içmesinin caiz oluşunun delilidir. Çünkü asıl olan, gecenin devamıdır. Bu asıl ancak kesin bilgi ile değişir. Bu müezzinin ancak fecir doğduğu esnada ezanı okuduğu bilindiği zaman kişinin sadece ezanı işitmekle yemeyi

---

[162] İbnu Useymîn, Fıkhu'l-ibadat, s. 190, 191
[163] el-Fetâvâ libni Useymîn-Kitabu'd-Da've, 1/156, 157

içmeyi bırakması gerekir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Bilal ezanı geceden okur. Bu sebeple siz İbn Ummu Mektum'un ezanını işitinceye kadar yiyin, için. Çünkü o, tanyeri ağarmadıkça ezan okumaz."

Buna göre müezzin vakti gözetlemede titiz olduğu ve acele etmediği bilindiği zaman sadece ezanı işitmekle imsak etmen gerekir ama bunda şüphen olduğu zaman yemen ve içmen caiz olur.[164]

EZAN BİTİNCEYE KADAR YEMEYE, İÇMEYE DEVAM EDİYORLAR

SORU 147- Bazı kimselerin senelerdir ezan bitinceye kadar yemeye devam ettikleri söyleniyor. Bunların hükmü nedir?

CEVAP: Sabah namazı ezanı ya fecrin doğuşundan önce okunur veya fecrin doğuşundan sonra okunur. Eğer fecrin doğuşundan sonra okunursa bir kimsenin sadece ezanı işitmiş olması yemeyi içmeyi bırakmasını gerektirir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Bilal ezanı geceden okur. Bu sebeple siz İbnu Ummu Mektum'un ezanını işitinceye kadar yiyin için. Çünkü o tan yeri ağarmadıkça ezan okumaz." Bu duruma göre sen, bu müezzinin ancak tanyeri ağarınca ezan okuduğunu bildiğin zaman sadece ezanı duymakla yemeyi, içmeyi bırakırsın. Ama müezzin bilinen bir vakte veya saatine dayanarak ezan okuduğu zaman durum bundan daha kolaydır/yani ezan okunduktan sonra da tanyeri ağarıncaya kadar yenilebilir.

Buna göre soruyu soran kişiye şöyle deriz: Önceki tuttuğunuz oruçları kaza etmeniz gerekmez. Çünkü siz o oruçlarda tanyeri ağardıktan sonra yeyip yemediğinizi kesin olarak bilmiyorsunuz. Fakat bundan sonraki oruçlarda daha dikkatli/ve ihtiyatlı olmanız gerekir; müezzinin ezanını işittiğiniz zaman kendinizi yemekten, içmekten uzak tutunuz.[165]

---

[164] Fetâvâ eş-şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, no: 1/524, 525

[165] Fetâvâ eş-şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/533

FECRİN DOĞUŞUNA İTİBAR ETMEK

SORU 148- Müezzin ezanı okurken veya ezandan sonra kısa bir süre, özellikle fecrin doğup doğmadığı bilinmediği zaman yeme ve içmenin hükmü nedir?

CEVAP: Oruçlunun yemesi ve içmesine mani olan en son sınır tanyerinin ağarmaya başladığı andır. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmaktadır: *Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı), siyah ipliğinden (karanlığından) ayırdedilinceye kadar yiyin, için."* *(Bakara, 187)* Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "İbnu Ummi Mektum ezanı okuyuncaya kadar yiyin için çünkü o tanyeri ağarmadıkça ezan okumaz."

O halde fecrin doğuşuna/yani tanyerinin ağarmasına itibar edilir. Bu sebeple müezzin güvenilir bir kimse olur da fecir doğmadıkça ezanı okumadığını söylerse, o ezanı okuduğu zaman sadece onun ezanını duymakla imsak yapmak/yemeyi ve içmeyi bırakmak vacip olur.

Ancak müezzin bir araştırmaya dayanarak ezanı okuduğu zaman bu ezanı işiten kimsenin ihtiyaten hemen orucu bırakması uygundur. Ancak bu kişi çölde bulunur da tanyerini kendisi görebilecek durumda olursa ezanı işitse bile görmesini engelleyecek bir şey olmadığı zaman fecrin doğuşunu görünceye kadar imsak etmesi gerekmez. Çünkü Allah Teala hükmü sabahın beyaz ipliğinin (aydınlığının), siyah ipliğinden (karanlığından) ayırdedilmesine bağladı. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* de İbnu Ummi Mektum'un ezanı hakkında: O, fecir doğmadıkça ezanı okumaz dedi.

Ben burada bazı müezzinlerin yaptıkları bir şeye dikkat çekmek istiyorum. Onlar oruç için ihtiyat babından olduğunu zannederek ezanı fecirden dört beş dakika önce okuyorlar.

Bu şer'î/meşru bir ihtiyat değil, müşkülpesentlik/işgüzarlık olarak nitelendireceğimiz bir ihtiyattır.

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Müşkülpesentler helak oldular" buyurdu... Bu sahih olmayan bir ihtiyattır. Çünkü onlar, oruç için ihtiyat gösterirken namaz için kötülük yapmış olmaktadırlar. Pek çok kimse ezanı işittiği an kalkıp sabah namazını kılmaktadırlar.

O zaman, sabah namazının vakti girmeden önce ezan okuyan müezzinin

ezanını işittiği için namaza kalkan kimse namazı vaktinden önce kılmış olmaktadır. Vaktinden önce kılınan namaz ise sahih değildir. Bu uygulamada namaz kılanlara karşı bir kötülük vardır. Sonra bunda oruç tutanlara karşı da bir kötülük vardır. Çünkü bu, oruç tutmak isteyenlerin, Allah kendilerine mubah kıldığı halde yemeleri ve içmelerini de engellemektedir. Böylece onlar Allah'ın helal kıldığı şeyi yapmalarını engelledikleri için hem oruç tutanlara karşı kötülük yapmaktadırlar, hem de vaktinden önce namaz kılmalarına ve bu yüzden namazlarının geçersiz olmasına sebep oldukları için namaz kılanlara karşı kötülük yapmaktadırlar.

O halde bir müezzinin Allah'tan korkması ve kitap ve sünnetin gösterdiği şekilde doğrunun arayışı içinde hareket etmesi gerekir.[166]

TANYERİNİN AĞARIP AĞARMADIĞINDA ŞÜPHEYE DÜŞEN KİMSENİN YEMESİ VE İÇMESİNİN HÜKMÜ

SORU 149- Fecrin doğuşunda şüpheye düşen kimsenin yemesi ve içmesinin hükmünü öğrenmek istiyorum.

CEVAP: Bir kimsenin fecrin doğuşunu kesin olarak anlayıncaya kadar yemesi ve içmesi caizdir. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı), siyah ipliğinden (karanlığından) ayırdedilinceye kadar yiyiniz, içiniz." (Bakara, 187)*

Fecrin doğuşunu kesin olarak tesbit edemediği müddetçe -bu durum kesinleşinceye kadar şüphe içinde olsa bile- o kişinin yemesi caizdir. Ancak güneşin batışında şüpheye düşen kimsenin durumu farklıdır. Çünkü o güneşin batışını kesin olarak tesbit edinceye kadar veya güneşin battığına zannı galip gelinceye kadar bir şey yemez.[167]

SORU 150- Bir kimse fecrin doğuşunda şüpheye düşerse hüküm nedir? Fecrin doğuşunu kesin olarak tesbit edinceye kadar yiyebilir mi, yoksa şüpheyle mi amel eder?

CEVAP: Bir insanın buna benzer durumlarda ihtiyatlı davranması gerekir.

---

166 el-Fetâvâ libni Useymîn-Kitabu'd-Da've, 1/146-148

167 İbnu'l-Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 190

Fecrin doğuşunda şüpheye düştüğü zaman emin olmalı ve alametlere bakmalıdır. Fecrin doğduğuna dair alametleri gördüğü zaman, sanki müezzinleri işitmiş veya takvime ve saate bakmış ve takvimdeki fecir vaktinin geldiğini bilmiş veya etrafındakilere sormuş da öğrenmiş gibi artık bir şey yememelidir.

Bu konuda ona düşen görev araştırma yapmaktır. Çünkü o orucun başındadır ve fecrin doğmuş olmasından korkmaktadır. O halde durumdan emin olmalıdır. Fecrin doğmadığına zannı galip geldiğinde yiyebilir ve içebilir. Aksi duruma zannı galip geldiğinde ise yemeyi içmeyi bırakmalıdır. Çünkü zannın galip gelmesi kesin bilgi gibidir. Şüpheye düştüğü zaman faziletli olan yememesidir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Sana şüpheli geleni bırak, sana şüpheli görünmeyeni al" buyurmaktadır.

Yine Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Kim şüpheli şeylerden sakınırsa dinini ve ırzını korumuş olur" buyurmaktadır.

Fecrin doğuşunda şüpheye düştüğü zaman güzel olan şey yemeyi ve içmeyi bırakmaktır. Çünkü bunda ihtiyatlılık vardır, şüpheden dolayı terketmek vardır. Bu da şer'an istenilen bir şeydir.[168]

ORUÇLU GÜNEŞİN BATTIĞINI VE GECENİN BAŞLADIĞINI KESİN OLARAK ANLADIĞI ZAMAN İFTARINI AÇMASI HELAL OLUR

SORU 151- Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* sahih bir hadiste şöyle buyurur: "Güneş şuradan yani batıdan kaybolduğu ve gece şuradan yani doğudan doğduğu zaman oruçlu orucunu açar." Veya buna benzer bir şey söylemiştir. Bu açıklamadan sonra bizim için şu husus açıklığa kavuşmuş bulunmaktadır: Güneş gerçekten kaybolduktan beş veya yedi dakika sonra Kuveyt'teki el-Uceyri saatine göre müezzin iftar için ezan okumaktadır. Güneşin batışı gerçekleştikten sonra ve müezzinden önce iftarı açmak caiz olur mu?

CEVAP: Bir oruçlu güneşin battığını ve gecenin başladığını kesin olarak anladığı zaman orucunu açması helal olur. Allah Teala: *"Akşam oluncaya kadar orucunuzu tamamlayın." (Bakara, 187)* buyurmuştur.

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* de şöyle buyurmuştur: "Güneş şuradan yani batıdan kaybolduğu ve gece şuradan yani doğudan doğduğu zaman oruçlu

168 Şeyh Salih İbn Fevzan, Fetâvâ Nurun ale'd-Derb, s. 80

orucunu açar." Bu hadisi Buhari ve Müslim birlikte rivayet etmişlerdir.

Buradan anlaşılmaktadır ki güneşin batışı kesinleştikten sonra ezanın duyulması şart olmadığı gibi buna aykırı takvimlere de itibar edilmez.

Başarı Allah'tandır.[169]

SADECE GÜNEŞİN BATMASIYLA ORUÇLUNUN ORUCUNU AÇMASI CAİZ OLUR MU?

SORU 152- Güneşin batmasıyla birlikte oruçlunun orucunu açması caiz olur mu?

CEVAP: Güneşin kursu (yuvarlaklığı) tamamen kaybolduğu zaman oruçlu orucunu açar. Ufukta kalan şiddetli kırmızılığa itibar edilmez.

Güneşin yuvarlaklığı (batıda) tamamen kaybolduğu zaman doğuda bir karanlık zuhur eder. Nitekim Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Gece şuradan geldiği ve gündüz şuradan gittiği ve güneş battığı zaman oruçlu orucunu açar."[170]

İFTARIN VAKTİ

SORU 153- Akşam ezanı okunurken iftarı açmak vacip midir, yoksa başka bir vakte tehir etmek caiz olur mu? Çünkü benim bir işim var ve evime ancak akşam namazını kıldıktan yaklaşık birbuçuk saat sonra gidebiliyorum.

CEVAP: Bir hadis-i şerifte Allah'ın en sevgili kullarının iftarı geciktirmeden açanlar olduğu ve iftarda acele edip sahuru geciktirdikleri müddetçe ümmetin daima hayır üzerinde bulunacağı bildirilmiştir.

Güneş battığının kesinleşmesi şartıyla iftarda erken davranarak onu akşam namazından önceye almak sünnettir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Gece şuradan geldiği, gündüz de şuradan gittiği ve güneş battığı zaman oruçlu orucunu açar." Ancak havanın kapalılığı veya benzeri bir durumda güneşin batışında şüpheye düşülmesi ya da yemeği beklemek gibi bir mazeret veya önemli bir meşguliyet veya trafik sıkışıklığı ve buna benzer sebep-

[169] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 9248

[170] Mecmuu Fetâvâ şeyhu'l-İslam İbn Teymiyye, 25/215, 216

lerle iftarın geciktirilmesi caizdir.[171]

ORUÇLUNUN İFTAR EDERKEN MÜEZZİNİN EZANINA İCABET ETMESİ

SORU 154- Peygamberden *Sallallahu aleyhi vesellem* rivayet edilen ve iftar esnasında söylenen bir dua var mıdır?

Oruçlu bir kişi iftar ederken müezzinin ezanına icabet eder mi yoksa iftarına mı devam eder?

CEVAP: Biz deriz ki iftar vakti duaların kabul edildiği bir zamandır. Çünkü bu dua ibadetin sonunda yapılmaktadır ve insanın en zayıf olduğu an iftarını açtığı andır.

İnsan ne zaman zayıf düşerse ve kalbi incelirse Allah'a yönelmeye ve ona itaat etmeye daha yakın olur.

Peygamberden rivayet edilen dualar şunlardır: "Allah'ım senin için oruç tuttum ve senin rızkınla orucumu açtım." "Susuzluk gitti, damarlar ıslandı ve inşaallah ecir ve sevap da kesinleşti."

Bu iki hadiste zayıflık da olsa bazı ilim adamları hasen olduklarını söylemişlerdir.

Her halûkârda iftar esnasında bu dualarla veya başka dualarla dua ettiğin zaman bu an duaların kabul edildiği andır. Sen iftar ederken müezzine icabet etme meselesine gelince evet, o da meşrûdur. Çünkü Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* "Müezzini duyduğunuz zaman onun söylediğinin aynısını siz de söyleyin" sözü istisnaya delalet eden bir delil bulunmadıkça her türlü duruma şamildir. Bunun istisnası, namaz kıldığı esnada müezzini duyduğu zaman müezzine icabet etmez. Hadiste de geçtiği gibi namazda bir meşguliyet vardır.

Gerçi Şeyhu'l-İslam İbnu Teymiyye şöyle diyor: Hadisin genel bir hüküm ifade etmesi sebebiyle kişi namazda bile olsa müezzine icabet etmesi gerekir. Çünkü müezzine icabet etmek meşrû bir zikirdir.

Bir kimse namazda iken aksırsa bir zikirdir.

Bir kimse namazda iken aksırsa "elhamdulillah" der. Namazda iken bir ço-

---

[171] İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 14

cuğu olduğu müjdesi verilse veya çocuğunun başarısıyla müjdelense "Elhamdulillah" der, evet, elhamdulillah der; bunda bir sakınca yoktur. Şeytanın bir dürtmesiyle karşılaştığın ve sana vesvese kapısı açıldığı zaman namazda olduğun halde Allah'a sığınırsın/"euzu billahi mine'ş-şeytani'r-racim" dersin.

Dolayısıyla bundan biz şu kuralı çıkartabiliriz: Hangi zikir olursa olsun o zikri söylemenin sebebi namaz esnasında ortaya çıkarsa o söylenir. Bu olaylardan bir kural çıkarmamız mümkündür.

Fakat namazda müezzine icabet meselesi -her ne kadar Şeyhu'l-İslam İbnu Teymiyye bu görüşte de olsa- benim gönlüme yatmıyor. Niçin?

Çünkü müezzine icabet, kişiyi namazında fazlasıyla meşgul edecek uzun bir iştir. Namazın kendisine ait zikirleri vardır. Başka şeylerle meşgul olmak gerekmez.

Biz deriz ki, iftar yaptığın zaman ezanı duyarsan müezzine icabet edersin.

Hatta diyebiliriz ki bu senin için daha da gereklidir. Çünkü o anda sen Allah'ın nimetinden yararlanıyorsun. Bu nimetin karşılığı şükürdür. Müezzine icabet şükürdendir. Yemekte bile olsan müezzine icabet edersin. Bunda senin için bir sakınca yoktur.

Müezzine icabeti bitirdiğin zaman Peygambere *Sallallahu aleyhi vesellem* salavat getir ve şöyle de: "Ey bu eksiksiz davetin ve kılınan namazın sahibi olan Allah'ım! Muhammed'e vesileyi ve fazileti ver ve onu vadettiğin övülmüş makama gönder."[172]

GÜNEŞİN ÇOK GEÇ BATTIĞI BELDELERİN HALKI NASIL İFTAR EDECEKLER?

SORU 155- Biz güneşin ancak akşam dokuzbuçuk veya onda battığı bir ülkede bulunuyoruz. Ne zaman iftar edeceğiz?

CEVAP: Güneş battığı zaman orucunuzu açarsınız. Bulunduğunuz yerde gece ve gündüz yirmidört saat olduğu müddetçe gündüz uzun bile olsa oruç tutmanız gerekir.[173]

GÜNEŞİN BATMASIYLA İFTAR ETMEK

[172] Fetâvâ eş-şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/531, 532

[173] el-Fetâvâ libni Useymîn-Kitabu'd-Da've, 1/160, 161

SORU 156- Bazı ülkelerde gündüz alışılmışın dışında çok uzun sürüyor, zaman zaman yirmi saate ulaşıyor. Bu ülkelerdeki müslümanların bütün gün oruç tutmaları gerekir mi?

CEVAP: Evet, bütün gün oruç tutmaları gerekir.

Çünkü Allah Teala şöyle buyurur:

"Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı), siyah ipliğinden (karanlığından) ayıredilinceye kadar yiyin için, sonra akşama kadar orucu tamamlayın." (Bakara, 187)

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* de şöyle buyurur: "Gece şuradan geldiği, gündüz şuradan gittiği ve güneş battığı zaman oruçlu orucunu açar."[174]

UÇAK YOLCUSU İFTARINI NE ZAMAN AÇAR?

SORU 157- Oruçlu bir kişi uçakta olduğu zaman saat ve telefon vasıtasıyla kendisine en yakın yerde iftar saatinin girdiğini öğrenirse, uçağın yükselmesi sebebiyle güneşi göreceğini bile bile orucunu açması caiz olur mu, olmaz mı? Sonra bir yerde orucunu açtığı zaman uçak havalansa ve güneşi görse hüküm ne olur?

CEVAP: Oruçlu bir kişi uçakta olduğu zaman saat ve telefon vasıtasıyla kendisine en yakın yerde iftar saatinin girdiğini öğrenirse, uçağın yükselmesi sebebiyle güneşi göre göre iftar etmesi caiz değildir. Çünkü Allah Teala şöyle buyurdu:*"Sonra akşama kadar orucu tamamlayın." (Bakara, 187)*

Bu gaye, güneşi gördüğü müddetçe onun hakkında gerçekleşmez. Bulunduğu yerde gündüzün sona ermesinden sonra iftar ettiği zaman uçak havalansa sonra güneşi görse orucunu açmış olarak devam eder. Çünkü onun hükmü, kendisi orada iken gündüz sona erip de uçağın havalandığı beldenin hükmünün aynısıdır.

Başarı Allah'tandır.[175]

---

[174] el-Fetâvâ libni Useymîn-Kitabu'd-Da've, 1/160

[175] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 1693

RAMAZANDA UÇUŞ ESNASINDA ORUCU AÇMANIN VAKTİ

SORU 158- Ramazanda uçuş esnasında iftar ne zaman yapılır?

CEVAP: Bir kimse Ramazan günü oruçlu iken uçakta olduğu ve akşama kadar oruçlu olarak yolculuğuna devam etmek istediği zaman uçak yolcuları yönünden güneş batmadıkça orucunu açması caiz değildir.

Başarı Allah'tandır.[176]

UÇAKTA YOLCULUK YAPAN İFTARINI NE ZAMAN AÇAR?

SORU 159- Demam sakinlerinden iki kişi Ramazan ayında güneşin batmasından on dakika önce Câzân'a gitmek üzere yolcularla birlikte Zahran havaalanından uçakla havalandılar. Uçak, yeryüzünden yirmidokuz bin fit kadar yükseldi. Otuzbeş dakika geçtikten sonra uçak Riyad semalarında uçuyordu. Bu esnada Riyad halkının oruçlarını açmaları gerekiyordu. Halbuki uçak yolcuları hala güneşi görüyorlar ve muhtemelen onbeş dakikadan fazla geçtiği halde güneşi görmeye devam ediyorlar. Bu esnada uçak yolcularının ve onların durumunda olanların oruçlarını açmaları helal olur mu?

CEVAP: Esas olan şudur: Her şahıs oruç tutarken imsakinde ve iftarında ve kılacağı namazların vakitlerinde üzerinde bulunduğu yerin veya içinde seyrettiği havanın hükmüne tabidir.

Buna göre mesela Zahran havaalanında iken güneşin battığını görüp de iftar eden veya akşam namazını kılan kimsenin uçağı batıya gitmek üzere havalansa ve havada iken güneşi görse imsak etmesi ve akşam namazını iade etmesi gerekmez. Çünkü o iftar veya namazının vaktinde üzerinde bulunduğu yerin hükmüne bağlıdır.

Uçak güneşin batışından birkaç dakika önce havalansa ve havalandıktan sonra da gündüz devam etse üzerinde seyrettiği havanın güneşi batıncaya kadar orucunu açması ve akşam namazını kılması caiz olmaz. Hatta o gökyüzünde güneşi görürken halkının oruç açıp akşam namazı kıldığı bir beldenin semasından geçse bile orucunu açması ve akşam namazını kılması caiz değildir. Nite-

---

176 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2254

kim, iftar saatinde uçak yolcuları hala güneşi görürlerken Riyad semalarından oruçlu olarak geçen iki kişinin bu durumda olduğu sorudan anlaşılmaktadır. Şer'î delillerin gereği budur.

Allah Teala şöyle buyurmaktadır:*"Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı), siyah ipliğinden (karanlığından) ayırdedilinceye kadar yiyiniz, içiniz. Sonra akşama kadar orucunuzu tamamlayınız." (Bakara, 187)*

Yine Allah Teala şöyle buyurmaktadır:*"Gündüzün güneş dönüp gecenin karanlığı bastırıncaya kadar (belli vakitlerde) namaz kıl; bir de sabah namazını. Çünkü sabah namazı şahitlidir." (İsra, 78)*

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* de şöyle buyurmuştur: "Gece şuradan geldiği, gündüz de şuradan gittiği ve güneş battığı zaman oruçlu orucunu açar."

Fakat güneşin batmış olduğu bir mekana inerlerse orada bulundukları müddetçe oranın halkının tabi olduğu hükme tabi olurlar.

Başarı Allah'tandır.[177]

ONA İMSAK GEREKMEZ

SORU 160- Yerde iken güneş battığı için iftarını açan bir uçak yolcusu uçak havalandıktan sonra güneşi görse imsak edecek mi/ yemekten içmekten kendisini uzak tutacak mı?

CEVAP: Buna cevabımız şudur: Böyle kimselerin imsak etmeleri gerekmez. Çünkü onlar yerde iken iftar zamanı girmiştir. Yani güneş batmıştı, onlar da güneşin battığı yerde idiler.

Peygamber *Sallallahu* aleyhi vesellem şöyle buyurmuştur: "Gece şuradan geldiği, gündüz de şuradan gittiği ve güneş battığı zaman oruçlu orucunu açar."

Oruçlarını açtıkları zaman onların günü sona ermiş demektir. Günleri sona erince de artık ikinci gün başlayıncaya kadar imsak etmeleri gerekmez.

Buna göre, bu durumda onların imsak etmeleri gerekmez. Çünkü onlar şer'î bir delilin gereğince oruçlarını açmışlardır. Şer'î bir delil olmadıkça da imsak etmeleri gerekmez.[178]

---

[177] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2254

[178] Bu fetvanın kaynağı kitabın aslında verilmemiş. -Çeviren-

UÇAKTA İKEN GÜNEŞİN BATMADIĞINI GÖRDÜĞÜ HALDE KENDİ BELDESİNDE AKŞAM EZANI OKUNAN KİMSE NASIL İFTAR EDER?

SORU 161- Allah'ın izniyle Ramazanda akşam ezanından yaklaşık bir saat önce uçağımız havalanacak ve biz Suud semalarında iken akşam ezanı okunacak. Bu durumda biz orucumuzu açacak mıyız?

Biz havada iken güneşi gördüğümüz zaman -ki genellikle böyle oluyor- orucumuza devam edecek ve beldemizde mi orucu açacağız, yoksa mücerret Suud'da ezanın okunmasıyla mı orucumuzu açacağız?

CEVAP: Uçak güneş batmadan önce mesela Riyad'dan batıya doğru havalandığı zaman sen havada iken güneş batıncaya kadar veyahut güneşin battığı bir yere ininceye kadar oruçlu olmaya devam edeceksin.

Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Gece şuradan geldiği, gündüz de şuradan gittiği ve güneş battığı zaman oruçlu orucunu açar." Bu hadisin sıhhatinde ittifak edilmiştir.[179]

* * *

Üçüncü Konu
İMSAK VE İFTARLA İLGİLİ MESELELER

HANGİSİNE UYACAĞIM MAHALLENİN MÜEZZİNİNE Mİ, YOKSA RADYONUN İLANINA MI?

SORU 162- Ramazan günlerinden birinde radyoda spiker akşam ezanının iki dakika sonra okunacağını ilan etti. Aynı anda mahallenin müezzini de ezanı okumaya başladı. Bunlardan hangisine uymam daha uygun olur?

CEVAP: Müezzin ezanını müşahadeye dayanarak okuduğu ve güvenilir birisi olduğu zaman biz müezzine uyarız. Çünkü o duyu organı gözle algılanan bir gerçeğe dayanarak ezanı okumaktadır ve onun müşahade ettiği şey, güneşin batmış olmasıdır. Ancak müezzin güneşi görmediği halde saate dayanarak ezanı

---

[179] Şeyh Abdulaziz İbn Abdillah İbn Baz, Mecmuu Fetâvâ, 3/195, 196

okuduğu zaman spikerin ilanının doğruya daha yakın olması kuvvetle muhtemeldir. Çünkü saatler muhteliftir ve bazı insanlar saatlerinin ayarına dikkat etmezler. Bu gibi durumlarda gecikmek daha evladır. Çünkü ihtiyata daha uygundur.[180]

TOP SESİNİ İŞİTMEKLE ORUÇ TUTMAK VE İFTAR ETMEK

SORU 163- Ramazan ayının girişi veya çıkışının onunla haber edimesini insanlar adet haline getirdikleri zaman top sesini duymakla oruç tutmak ve iftar etmek caiz olur mu?

CEVAP: Meşru bir yönetimin bulunduğu ve insanların sadece onun emriyle oruç tuttukları ve onun emriyle bayram yaptıkları bir beldede yönetim mahallinden uzakta olanlara haberin top sesleri ve benzeri şeylerle ulaştırılması ve bunun başka şeylerle karışmasının mümkün olmayacağı sürekli bir gelenek haline gelmesi durumunda bu bir haber hükmündedir. Hatta haberin ta kendisidir. Çünkü yöneticinin bulunduğu beldenin kendisinde de haberi duyurmak için top atılır veya haber bu vasıtayla yayılır. Belde halkından hiçbirisi haberin soruşturulması ve tesbit şekli üzerinde durmaz. Çünkü yönetimin bulunduğu beldede böyle bir haberin beklentisi vardır ve insanların aldanmalarına yol açacak bir duruma meydan verilmez. Kastedilen şey şudur: Bu, oruca başlamak ve orucu bırakmak için geçerli bir sebeptir. Bunda sakıncalı bir durum yoktur.[181]

İMSAK VE İFTARI HABER VERMEK İÇİN BORAZAN KULLANILMAZ

SORU 164- Ramazan günlerinde imsak ve iftarı duyurmak için borazan ismi verilen bir aleti kullanan kimsenin hükmü nedir?

CEVAP: Bize Tarîf mahkemesi kadısından bir mektup geldi. Mektubunda kadı, Tarîf'e gelişinden sonra orada Ramazan günlerinde imsak ve iftarı duyurmak için borazan ve mizmar denilen bir aletin kullanıldığını görmüş. Bizden bu aletlerin, ülkenin diğer şehirlerinde imsak ve iftarı duyurmak için kullanılan

---

[180] Fetâvâ eş-şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/530, 531
[181] Şeyh Abdurrahman İbn Nasır es-Sa'di, el-Fetâvâ es-Sa'diyye, s. 217

aletlerle değiştirilmesi için onay istedi.

Sözü edilen kadının düşüncesi tamamen doğrudur. Buna göre diğer şehirlerde kullanılan şeylerle birliği sağlamak için orada kullanılan borazan ve mizmar yerine top denilen aletin kullanılmasının yetkililere emredilmesini uygun buluyoruz. Durum budur. Allah'ın selamı üzerinize olsun.[182]

GÜN ORTASINDA RAMAZAN AYININ GİRDİĞİNİ ÖĞRENEN KİMSENİN O ANDAN İTİBAREN ORUÇ TUTMASI GEREKİR

SORU 165- İnsanlar Ramazan ayının girdiğini ancak gündüz bir müddet geçtikten sonra öğrendikleri zaman günün kalan kısmında oruç tutmaları gerekir mi, yoksa o günü kaza mı etmeleri gerekir?

CEVAP: İnsanlar Ramazan ayının girdiğini gündüz öğrendikleri zaman -o andan itibaren- oruç tutmaları gerekir. Çünkü o günün Ramazan ayına ait bir gün olduğu kesinleştiği için o andan itibaren oruç tutulması gerekir. Fakat onların bu günü ayrıca kaza etmeleri de gerekli midir? Bu konuda ilim adamları arasında ihtilaf vardır. Cumhur ulema (alimlerin çoğunluğu) onların bu günü ayrıca kaza etmeleri gerektiği görüşündedirler. Çünkü onlar günün başından itibaren niyet etmemişlerdir, bilakis günün bir bölümünü niyetsiz olarak geçirmişlerdir.

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Ameller niyetlere göredir, herkes için sadece niyet ettiği şey vardır" buyurmuştur.

Bazı ilim adamları ise onlara kazanın gerekmediği görüşünü savunmuşlardır. Çünkü onlar bilmedikleri için oruçlarını yemişlerdir, bilmemek ise bir mazerettir. Fakat kazanın gerektiği görüşü ihtiyata ve kendini borçtan kurtarmaya daha uygundur. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* de: "Sana şüpheli geleni bırak ve sana şüpheli gelmeyeni al" buyurmuştur. Bu sadece bir gündür, çok kolaydır, hiçbir zorluğu yoktur. Bunda gönül rahatlığı ve kalp huzuru vardır.[183]

---

[182] Şeyh Muhammed İbn İbrahim Alu'ş-şeyh, Fetâvâ ve Resail, 4/171

[183] Fetâvâ libni Useymîn, Kitabu'd-Da've, 1/157-158

RAMAZAN AYINDA GÜN ORTASINDA MÜSLÜMAN OLAN BİR KİMSENİN ÜZERİNE ORUÇ TUTMAK VACİP OLUR

SORU 166- Ramazan ayından günler geçtikten sonra bir kimse müslüman olduğu zaman geçen günlerin oruçlarını tutması kendisinden istenir mi?

CEVAP: Bu kişi geçen günlerde kafir olduğu için kendisinden bu günlerin orucunu tutması istenmez. Kafirin geçirdiği salih amelleri kaza etmesi istenmez. Çünkü Allah Teala şöyle buyurur:*"İnkar edenlere vazgeçerlerse geçmiş günahlarının bağışlanacağını söyle." (Enfal, 38) Peygamber Sallallahu aleyhi vesellem* zamanında da insanlar İslama giriyorlardı ve onlara ne geçirdikleri oruçları, ne namazları ne de zekatlarını kaza etmeleri emrediliyordu.

Fakat gündüz müslüman olan bir kimsenin günün kalan kısmında oruç tutması ve kaza etmesi gerekir mi? Yoksa kaza değil de sadece oruç tutması mı gerekir? Veyahutta o gün oruç da kaza da gerekmez mi? Bu mesele alimler arasında ihtilaflı bir konudur.

Kuvvetli olan görüşe göre günün kalan kısmında oruç tutması gerekir, o günü kaza etmesi gerekmez. Oruç tutması gerekir, çünkü o artık kendisine orucun vacip olduğu kimselerdendir. O, gün ortasında akıl-baliğ olan çocuk gibidir. Bu meseledeki kuvvetli görüşe göre onun kaza etmesi gerekmez, oruç tutması gerekir.[184]

MAZERETİ SEBEBİYLE ORUÇ TUTMADIĞI VE MAZERETİ ORTADAN KALKTIĞI ZAMAN ORUÇSUZLUĞA DEVAM MI EDECEK YOKSA GÜNÜN KALAN KISMINDA ORUÇ MU TUTACAK?

SORU 167- Bir kimse mazereti sebebiyle oruç tutmadığı ve aynı gün mazereti ortadan kalktığı zaman oruçsuzluğunu devam ettirecek mi, yoksa kalan günde oruç mu tutacak?

CEVAP: Onun günün kalan kısmında oruç tutması gerekmez. Çünkü bu adamın bu gün oruç tutmaması şer'î bir delilden dolayı mubah olmuştur. Bugün oruçsuz kalmanın haramlığı onun hakkında sabit değildir. Fakat kaza etmesi gerekir. Onu şer'an faydasız yere oruç tutmaya zorlamamız doğru değildir.

[184] el-Fetâvâ libni Useymîn, Kitabu'd-Da've, 1/158, 159

Bunun benzeri şudur: Suda boğulan birisini gören kimse, suyu içersem onu kurtarmam mümkün olur, içmezsem onu kurtarmam mümkün olmaz derse biz şöyle deriz: Suyu iç ve onu kurtar. Suyu içtiği ve boğulmakta olan kişiyi kurtardığı zaman günün kalan kısmında orucunu yiyecek mi? Evet, günün kalan kısmında yiyecek. Çünkü bu adamın orucunu yemesi şer'î bir delilden dolayı mubah olmuştur. Bu sebeple günün kalan kısmında oruç tutması gerekmez. Bu sebeple yanımızda hasta birisi olsa bu hastaya: Ancak acıktığın zaman ye ve ancak susadığın zaman su iç mi deriz. Hayır, çünkü bu hastanın orucunu yemesi zaten mubahtır. Kim olursa olsun Ramazanda şer'î bir delilden dolayı orucu bozması mubah olan bir kimsenin günün kalan kısmında oruç tutması gerekmez. Aksine bir durumda tutması gerekir.

Şayet bir adam mazeretsiz olarak orucunu bozsa ve "ben orucumu bozdum, benim orucum fasit oldu, bana günün kalan kısmında oruç tutmak gerekir mi, gerekmez mi?" diye bize fetva sormaya gelse, biz ona deriz ki: Senin günün kalan kısmında oruç tutman gerekir. Çünkü senin orucunu yemen şer'î bir izin olmaksızın bu günün saygınlığını çiğnemen demektir. Dolayısıyla günün kalan kısmında oruç tutman ve o günü ayrıca kaza etmen gerekir. Çünkü sen başladığın vacip (farz) bir orucu bozdun.

ORUÇ GÜNÜ UNUTARAK YİYEN VE İÇEN KİMSENİN HÜKMÜ

SORU 168- Oruç günü unutarak yiyen ve içen kimsenin hükmü nedir?

CEVAP: Onun hiçbir günahı yoktur ve orucu da sahihtir/ geçerlidir. Çünkü Allah Teala Bakara süresinin sonunda şöyle buyurmaktadır: "Ey Rabbimiz! Unutursak veya hataya düşersek bizi sorumlu tutma."

Rasulullah'tan *Sallallahu aleyhi vesellem* sahih olarak rivayet edildiğine göre Allah Teala: "Bunu yaptım" (duanızı kabul ettim.) diye buyurdu.

Ebu Hureyre'den *Radıyallahu anh* Rasulullah'ın *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Kim oruçlu olduğu halde unutarak yer veya içerse orucunu tamamlasın. Çünkü onu ancak Allah yedirmiş ve içirmiştir." Bu hadis sıhhatinde ittifak edilmiştir.

Aynı şekilde unutarak cinsel ilişkide bulunsa ayet-i kerime, bu hadisi şerif ve Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şu sözü sebebiyle alimlerin iki görüşün-

den en sahih olanına göre onun orucu da sahihtir: "Kim Ramazanda unutarak orucunu bozarsa ona kaza da keffaret de gerekmez." Bu hadisi Hakim rivayet etti ve sahih olduğunu söyledi.

Bu ibare, oruçlu unutarak yaparsa cinsel ilişkiyi de kapsar, oruç bozucu diğer fiilleri de kapsar. Bu, Allah'ın bir rahmeti, lutfu ve ihsanıdır. Bundan dolayı O'na hamd ve şükürler olsun.[185]

UNUTARAK YİYEN VEYA İÇEN KİMSE ORUCUNU TAMAMLASIN

SORU 169- Allah için bir gün oruç tuttum fakat unuttum ve sabahleyin yemek yedim. Sonra orucumu tamamladım. Bana bir günah var mı?

CEVAP: Oruçlu iken unutarak yiyen veya içen kimse orucunu tamamlanır. Çünkü onu Allah yedirmiş ve içirmiştir.

Nitekim hadis-i şerifte varid olduğuna göre Allah Teala yanılma ve unutmadan dolayı yapılan şeyleri affetmiştir ve bu konuda bir kasıt olmadıkça sorumlu tutmamıştır.[186]

UNUTARAK ORUCUNU BOZAN KİMSE ORUCUNU TAMAMLAYACAK MI?

SORU 170-Unutarak orucumu bozduğum zaman orucu tamamlayacak mıyım?

CEVAP: Hadis-i şerifte şöyle geçer: "Oruçlu olduğu halde kim unutarak yer veya içerse orucunu tamamlasın. Çünkü onu Allah yedirmiş ve içirmiştir."

Kim oruçlu olduğunu unutur ve gündüz vakti yer veya içerse orucunu tamamlasın, kesmesin, onu kaza da etmesin. Fakat dikkatli olsun, orucuna halel verecek veya sevabını azaltacak bir şeyden kendisini korusun.[187]

BİR ORUÇLUNUN UNUTARAK SU İÇTİĞİNİ GÖREN KİMSENİN ONU UYARMASI GEREKİR

---

185 Şeyh İbnu Baz, Tuhfetu'l-İhvan bi Ecvibetin Teteallak bi Erkani'l-İslam, s. 176
186 İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam
187 İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 45

SORU 171- Hicri 1409 yılının Ramazan ayında eşim işinden benim yanıma gelmişti. Eve girince benden içmek için kendisine bir su getirmemi istedi. Oruçlu olduğunu ona haber vermedim. Sonra oruçlu olup olmadığını kesin olarak anlamak için bekledim. Anladım ki oruçlu olduğunu unutmuş. Gittim, kendisine suyu getirdim. Suyu içince oruçlu olduğunu hatırladı ve ona oruçlu olduğunu söylemediğim için beni ayıpladı ve azarladı. Ben de bu davranışımdan dolayı Allah'tan bir korku hissettim. Sizden durumumu bana anlatmanızı rica ediyorum. Allah sizi ödüllendirsin.

CEVAP: Sen oruçlu olduğu halde içmesi için eşine suyu temin etmekle eşine kötülük etmişsin. O suyu istediği zaman senin ona oruçlu olduğunu hatırlatman gerekirdi. Fakat eşin unutarak içtiği için orucu sahihtir.

Başarı Allah'tandır.[188]

RAMAZANDA UNUTARAK YEDİĞİ GÖRÜLEN KİMSEYE NASIL DAVRANILIR?

SORU 172- Bazıları diyorlar ki Ramazan gününde unutarak içen veya yiyen bir müslümanı gördüğün zaman ona oruçlu olduğunu haber vermen gerekmez. Çünkü hadiste de ifade edildiği gibi onu Allah yedirmiş ve içirmiştir. Bu doğru mudur, bana fetva verin; Allah sizi ödüllendirsin.

CEVAP: Ramazan gününde bir müslümanın bir şeyler yediğini veya içtiğini ya da oruç bozucu bir şey aldığını gören kimsenin -bunu yapan kişi gerçekten mazeretli bile olsa- onu (uygun bir şekilde) engellemesi gerekir. Ta ki insanlar unutma iddiasıyla Allah'ın haram kıldığı oruç bozma fiilini açıkça işlemeye cüret etmesinler.

Unutma iddiasında samimi olan bir kimse bunu açıktan yaptığı zaman da kaza etmesi gerekmez. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Oruçlu olduğu halde unutarak yiyen veya içen kimse orucunu tamamlasın, çünkü onu Allah yedirmiş ve içirmiştir." Bu hadisin sıhhatinde ittifak edilmiştir.

Yolcu da böyledir. Onun da, durumunu bilmeyen mukimlerin arasında

---

188 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 13561

açıkça orucunu yemesi caiz değildir. Allah'ın haram kıldığı bir şeyi yapmakla itham edilmemek için bunu gizli yapması gerekir. Bu konunun hafife alınması kapısını kapatmak için kafirler de müslümanlar arasında açıktan yemekten veya içmekten engellenirler. Çünkü onların batıl dinlerinin sembollerini müslümanlar arasında göstermeleri yasaktır.

Başarının sahibi Allah'tır.[189]

RAMAZAN GÜNÜ UNUTARAK YİYEN BİRİNİ GÖREN KİMSE ONA HATIRLATACAK MI?

SORU 173- Ramazan günü yemek yiyen birini gördüğüm zaman onun unutarak yediğini bilirsem oruç olduğunu hatırlatacak mıyım, yoksa hatırlatmayacak mıyım? Çünkü bazıları diyorlar ki: Sakın hatırlatma çünkü onu yediren de, içiren de Allah'tır.

CEVAP: Ona hatırlatman gerekir. Çünkü bu, iyiliği emretmek, kötülüğü engellemek cinsinden bir şeydir. Onu bir şey yerken gördüğün zaman imsakı emredersin, çünkü ona imsakı emretmek iyiliği emretmektir, yemesini engellersin, çünkü yemesini engellemen kötülüğü engellemektir. Bunu yapmayı terkedersen insanlar onu yerken görürler ve onun şer'î hükümleri hafife aldığını zannederler. Bu da unutan kişi hakkında kötü bir zan olur.[190]

ORUÇLU BİRİNİ YERKEN GÖRDÜĞÜ ZAMAN ONA HATIRLATACAK MI?

SORU 174- İnsanların pek çoğunun nazarında unutarak yiyen bir oruçluyu gördüğü zaman hatırlatmamak anlayışı yaygındır. Bu söz ne derece doğrudur. Bir şeyler yiyen bir oruçluyu gören kimse nasıl hareket edecektir?

CEVAP: Bir kimse bir şeyler yiyen bir oruçluyu gördüğü zaman ona hatırlatsın. Çünkü bu bir iyilik ve takvada yardımlaşmaktır. Nitekim bir kimse şayet kıbleden başka bir yere doğru namaz kılan bir şahsı görürse veya temiz olmayan bir suyla abdest almak isteyen bir şahsı veya benzeri bir şeyi görürse durumu

[189] el-Fetâvâ libni Baz, Kitabu'd-Da've, 2/160

[190] İbnu Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 15

ona açıklaması gerekir. Oruçlu unuttuğu için mazereti bile olsa durumunu bildiği bir kardeşinin, ona hatırlatması üzerine gerekir.

Belki de bu hüküm Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şu sözünden alınmıştır: "Ben de sizin gibi bir insanım; sizin unuttuğunuz gibi unuturum. Dolayısıyla ben unuttuğum zaman bana hatırlatın."

O halde namazda unutanı hatırlattığı zaman aynı şekilde oruçta unutanı da hatırlatacaktır.[191]

RAMAZAN GÜNÜ UNUTARAK YİYEN VEYA İÇEN BİR ORUÇLU GÖRÜLDÜĞÜ ZAMAN HATIRLATILIR MI, HATIRLATILMAZ MI?

SORU 175- Ramazan günü unutarak yiyen veya içen bir oruçlu görüldüğü zaman hatırlatılır mı, hatırlatılmaz mı?

CEVAP: Ramazan unutarak yiyen veya içen bir oruçluyu gören kimsenin ona hatırlatması gerekir. Çünkü Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* namazında unuttuğu zaman şöyle buyurmuştur: "Ben unuttuğum zaman bana hatırlatın." Unutan kişi unutması sebebiyle mazurdur. Fakat bu fiilin onun orucunu iptal edeceğini bilip de ona bunu hatırlatmayan kişi kusurlu olur. Çünkü bu adam onun din kardeşidir. Dolayısıyla kendisi için arzu ettiği şeyi mümin kardeşi için de arzu etmesi gerekir.

Hasılı, Ramazan günü unutarak bir şeyler yiyen ve içen bir oruçluyu gören kişinin ona hatırlatması ve oruçlunun da hemen yemeyi ve içmeyi bırakması gerekir.

Yemeye ve içmeye devam etmesi caiz değildir. Hatta ağzında su veya yiyecek bir şey varsa onu atması gerekir. Oruçlu olduğunu hatırladıktan veya hatırlatıldıktan sonra onu yutması caiz değildir.

Ben bu münasebetle oruçlunun orucunu bozan şeylerin şu üç durumda orucu bozmadığını açıklamak istiyorum:

1- Unuttuğu zaman

2- Bilmediği zaman

3- Kasıtlı olmadığı zaman

---

[191] el-Fetâvâ libni Useymîn, Kitabu'd-Da've, 1/164, 166

Unuttuğu zaman yer veya içerse orucu tamamdır. Çünkü Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Oruçlu olduğu halde kim unutarak yer veya içerse orucunu tamamlasın, çünkü onu Allah yedirmiş ve içirmiştir."

Fecrin doğmadığını zannederek veya güneşin battığını zannederek yediği veya içtiği, sonra da bu zannının hilafına durum açıklığa kavuştuğu zaman orucu sahihtir. Çünkü bir hadiste Esma bintu Ebubekir *Radıyallahu anh* şöyle demiştir: "Biz Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* zamanında havanın kapalı olduğu bir günde orucumuzu açmıştık, sonra güneş açtı ve Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bize kaza etmemizi emretmedi."

Şayet kaza etmek vacip olsaydı, bunu onlara emrederdi. Şayet emretseydi bize nakledilirdi. Çünkü onun emri Allah'ın dininin bir hükmü olurdu. Allah'ın dininin kıyamete kadar çok iyi bir şekilde korunması gerekir.

Aynı şekilde oruç bozacak bir fiili kastetmediği zaman da oruç bozulmaz. Mesela ağzında suyu çalkalasa da su karnına gitse kasıtlı olmadığı için bununla oruç bozulmaz.

Nitekim oruçlu iken ihtilam olsa da menisi gelse bununla da orucu bozulmaz. Çünkü bu iş başına uyurken ve kasıtsız olarak gelmiştir. Allah Teala şöyle buyurmaktadır:*"Yanılarak yaptıklarınızda size vebal yoktur fakat kalplerinizin bile bile yöneldiğinde günah vardır." (Ahzab, 5)*[192]

BU, KÖTÜLÜĞÜ DEĞİŞTİRMEK CİNSİNDEN BİR ŞEYDİR

SORU 176- Unutarak yiyen veya içen kimsenin hükmü nedir? Onun unutarak yediğini ve içtiğini gören kimsenin oruç olduğunu ona hatırlatması gerekir mi?

CEVAP: Oruçlu iken unutarak yiyen veya içen kimsenin orucu sahihtir. Fakat hatırladığı zaman lokma veya yudum ağzında olduğunda bile onu çıkarıp atması gerekir. Onun orucunun tamam olduğunun delili Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* Ebu Hureyre'den sabit olan şu hadistir: "Kim oruçlu olduğu halde yer veya içerse orucunu tamamlasın. Çünkü onu Allah yedirmiş ve içirmiştir." Çünkü yasaklanmış bir fiilde kişi unutması sebebiyle sorumlu tutulmaz. Allah Teala şöyle buyurmuştur:*"Rabbimiz! Unutursak veya yanılırsak bizi sorumlu*

---

192 el-Fetâvâ libni Useymîn, Kitabu'd-Da've

tutma." (Bakara, 286) (Bu duayı bize öğreten) Yüce Allah: "Bunu yaptım" (duanızı kabul ettim) diye buyurmuştur.

Onu gören kimseye gelince bunu ona hatırlatması gerekir. Çünkü bu bir kötülüğü değiştirmek demektir. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Sizden kim bir kötülük görürse onu eliyle değiştirsin. Buna gücü yetmezse diliyle karşı çıksın. Buna da gücü yetmezse kalbiyle buğzetsin. Kuşkusuz oruç tutan kişinin oruçlu bir halde yemesi ve içmesi kabul edilecek bir şey değildir. Ancak unutkanlık halinde sorumlu olmadığı için affedilmiştir. Onu gören kimseye gelince, buna sesini çıkarmadığı için mazur görülemez.[193]

[193] el-Fetâvâ libni Useymîn, Kitabu'd-Da've, 1/163, 164

Beşinci Fasıl
ORUÇ KONUSUNDA İNSANLARIN KISIMLARI

Bu Fasıl Altı Konuyu İhtiva Eder:

Birinci Konu	**:**	Küçük Çocuk, Akıl Hastası, Yaşlı ve İhtiyar
İkinci Konu	**:**	Hasta
Üçüncü Konu	**:**	Yolcu
Dördüncü Konu	**:**	Hayızlı ve Lohusa Kadın
Beşinci Konu	**:**	Hamile ve Emzikli Kadın
Altıncı Konu	**:**	Diğer İnsanlar

Birinci Konu
KÜÇÜK ÇOCUK, AKIL HASTASI, YAŞLI VE İHTİYAR

ÇOCUĞUN NE ZAMAN ORUÇ TUTMASI GEREKİR, ÇOCUĞA ORUÇ NE ZAMAN VACİP OLUR?

SORU 177- Çocuğa oruç ne zaman vacip olur? Çocuğa orucun vacip olduğu yaş sınırı nedir?

CEVAP: Çocuk yedi yaşına geldiği zaman namaz kılması emredilir. On yaşına ulaştığı zaman dövülür. Ergenlik çağına geldiği zaman namaz kendisine vacip olur.

Ergenlik (buluğ): Meninin şehvetle gelmesiyle, vücudun ön kısmında bacakların arasındasert kılların bitmesiyle, meni gelince ihtilam olmasıyla veya onbeş yaşına gelmesiyle hasıl olur.

Kız da bu konuda erkek gibidir. Fakat ona bir dördüncüsü eklenir: Kız çocuk adet görmesiyle de ergenliğe erişmiş olur.

Bunun delili İmam Ahmed ve Ebu Davud'un, Amr b. Şuayb'dan, onun babasından, babasının da dedesinden naklettiği şu hadistir. Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Çocuklarınıza yedi yaşında namazı emredin, on yaşına geldiklerinde kılmazlarsa dövün ve yataklarını ayırın."

Diğer bir delil, Aişe'nin rivayet ettiği şu hadistir: Peygamber şöyle buyurmuştur: "Üç kişiden kalem kaldırılmıştır: Uyanıncaya kadar uyuyan kişiden, ihtilam oluncaya kadar çocuktan ve aklı başına gelinceye kadar mecnundan. Bunu İmam Ahmed rivayet etmiş, bir benzerini Ali'den tahriç etmiştir. Bu hadisi Ebu Davud ve Tirmizi de tahriç etmiştir. Tirmizi hadisin hasen olduğunu söylemiştir.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve sahabilerine olsun.[194]

MÜMEYYİZ ÇOCUĞA ORUCU EMREDEBİLİR MİYİZ?

SORU 178- Mümeyyiz (aklı eren) çocuğa oruç tutması emredilir mi? Oruç esnasında buluğa ererse -tutmadığı için- cezalandırılır mı?

CEVAP: Erkek çocuklarına ve kız çocuklarına yedi yaşına ve daha yukarı yaşa geldikleri zaman alışmaları için oruç tutmaları emredilir. Velileri onlara namazı emrettikleri gibi orucu da emrederler. Ergenlik çağına geldikleri zaman da oruç üzerlerine vacip olur.

Gündüz saatlerinde buluğa erdikleri zaman o günkü tuttukları oruç onlar için yeterlidir. Faraza bir erkek çocuk zeval vakti on beş yaşını tamamlarsa, o gün de oruçlu ise bu oruç onun için yeterlidir. Bundan önce tenasül uzvunun etrafında sert tüyler çıkmak veya şehvetle meni gelmek gibi şeylerle buluğa ermeyince onbeş yaşını tamamladığı o günün orucunun öğleden önceki kısmı nafile, öğleden sonraki kısmı farz olur.

Kız çocuklarında da hüküm aynı şekildedir. Ancak kız çocuğunda dördüncü bir şeyle de buluğ meydana gelir ki o da adet görmesidir.[195]

ÇOCUĞUN ORUCU

SORU 179- Onbeş yaşına gelmemiş erkek çocuklarına namazda olduğu gibi oruç da emredilir mi?

CEVAP: Evet, onbeş yaşına gelmemiş erkek çocukların güçleri yettiği zaman kendilerine oruç tutmaları emredilir. Nitekim sahabiler *Radıyallahu anh* de kendi çocuklarına böyle yaparlardı.

İlim adamları velilerin velayetleri altındaki çocuklara orucu kendileri için bir adet haline getirinceye kadar alışmalarına ve İslam'ın esaslarını gönüllerine

---

194 İlmi Araştırmalar ve Fetva Daimi Komisyonu, Fetva no: 1787

195 Şeyh İbn Baz, Tuhfetu'l-İhvan bi Ecvibetin Mühimmetin Tetealleku bi Erkani'l-İslam, s. 160, 161

yerleştirmeleri için oruç tutmalarını emretmelerine hükmetmişlerdir. Fakat oruç onlara zor geldiği veya zarar verdiği zaman onları buna mecbur etmezler. Ben burada bazı babaların veya annelerin yaptıkları bir yanlışa dikkat çekmek istiyorum: Onlar sahabilerin yaptıkları şeyin aksine çocuklarının oruç tutmalarını engelliyorlar ve bu çocuklara acıdıkları ve merhamet ettikleri için engellediklerini iddia ediyorlar. Halbuki gerçekte çocuklara merhamet, İslam'ın hükümlerini emretmek ve onları bu hükümlere alıştırmaktır. Şüphesiz bu da güzel terbiyenin ve tam bir himaye ve kontrolün yollarından birisidir.

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem*'den şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Bir erkek evinin halkının çobanıdır ve onlardan sorumludur." Velilerin velayetleri altındaki aile fertlerinden ve çocuklarından dolayı Allah'tan korkmaları ve onlara İslamî hükümleri ve kendilerine emredilen şeyleri emretmeleri gerekir.[196]

KÜÇÜK ÇOCUĞUN ORUCUNUN SAHİH OLMASININ ŞARTLARI, ONUN ORUCU EBEVEYNİ İÇİN MİDİR?

SORU 180- Küçük çocuğun orucunun sahih olmasının şartları nelerdir? Onun orucu ebeveyni için mi sahihtir?

CEVAP: Ebeveynlerin çocuklarının güçleri yettiği zaman onları küçük yaşlarından itibaren -on yaşın altında bile olsalar- oruca alıştırmaları meşrudur. Onlardan birisi ergenlik yaşına geldiği zaman onu oruca zorlarlar. Ergenlikten önce oruç tutarsa bir büyük gibi onun da orucu bozan şeyleri terk etmesi, bir şey yememesi gerekir. Mükafat ve sevabı kendisinindir. Ebeveyni için bundan dolayı ayrı bir ecir ve sevap vardır.[197]

KÜÇÜK ÇOCUĞA DA ORUÇ FARZ MIDIR?

SORU 181- Küçük çocuğa da oruç farz mıdır?

CEVAP: Buluğ çağına gelmemiş çocuğa oruç farz değildir. Fakat özellikle buluğ çağına yaklaştığı zaman oruca alıştırılır. Ta ki buluğa erince orucu kolayca

---

196 İbn Useymîn, el-Fetâvâ-Kitabu'd-Daveti, 1/145, 146

197 İbn Cibrin, Fetâvâ's-Sıyam, s. 33

tutsun. Halbuki buluğa erinceye kadar serbest bırakıldığında oruç tutmakta zorluk çekecektir.

Sahabeler Aşure günü orucuyla emredildikleri zaman, çocuklarına da oruç tutmalarını emrettiler. Şöyle derler di; Çocuğa ben yemek istiyorum dediği zaman güneş batıncaya kadar eğlenip teselli bulsun diye yünden bir oyuncak verirdik.[198]

BULUĞA ERMEMİŞ ÇOCUĞUN ORUCUNUN HÜKMÜ

SORU 182- Buluğa ermemiş küçük çocuğun orucunun hükmü nedir?

CEVAP: Yukarıda da açıkladığımız gibi küçük çocuğa oruç farz değildir. Fakat alışması için ebeveyninin ona oruç tutmasını emretmesi gerekir. Bu, yani buluğa ermemiş küçük çocuğun oruç tutması sünnettir. Orucun sevabı kendisine aittir. Terk ettiği zaman ona bir günah yoktur.[199]

RAMAZANDA ÇOCUKLARIN ORUÇ TUTMALARI

SORU 183- Küçük çocuğum, yaşının küçüklüğü ve sağlığının elverişsizliği sebebiyle zarar görmesine rağmen Ramazan orucunu tutmakta ısrar ediyor. Ona orucunu bozması için sert yöntemler kullanabilir miyim?

CEVAP: Çocuk, buluğa ermemiş küçük ise oruç tutmak mecburiyetinde değildir. Fakat zorluk çekmeden oruç tutabilecek güçte olduğu zaman kendisine oruç emredilir. Sahabeler *Radıyallahu anh*um çocuklarına oruç tuttururlardı. Hatta onlardan birisi ağladığı zaman oynaması için kendisine oyuncak verirlerdi. Fakat bu işin ona zarar vereceği kesin ise oruç tutması engellenir. Allah Teala telef edecekleri korkusuyla çocuklara kendi mallarını vermemizi bize yasaklayınca, vücutlara zarar verme korkusu onların bundan engellenmesini daha fazla gerekli kılar. Fakat bu engelleme işi sert olmayan bir yöntemle yapılmalıdır. Çünkü çocukların terbiyesinde sert muamele uygun değildir.[200]

---

198 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 33
199 İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 186, 187
200 Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn (1/493)

GENÇ BİR KIZA ORUÇ NE ZAMAN FARZ OLUR?

SORU 184- Genç bir kıza oruç ne zaman farz olur?

CEVAP: Bir genç kız mükellef olma çağına geldiği zaman kendisine oruç farz olur. Onbeş yaşını tamamlamakla veya tenasül uzvunun etrafında sert tüylerin bitmesiyle veya bilinen meninin inmesiyle veya adet görmesiyle ya da hamile kalmasıyla buluğa ermiş olur. Bunlardan birisi meydana geldiği zaman on yaşında bile olsa onun oruç tutması gerekir. Çünkü pek çok kız çocuğu on veya onbir yaşlarında adet görebilir. Ailesi dikkatsiz olur ve onun daha küçük olduğunu zannedip oruca zorlamayabilir. Bu, bir hatadır. Çünkü genç kız, adet gördüğü zaman kadınlar seviyesine ulaşmış olur ve artık onun hakkında yükümlülük kalemi çalışmaya başlar. Allah en iyi bilendir.[201]

BİR KADIN BULUĞA ERDİĞİ ZAMAN ORUÇ KENDİSİNE FARZ OLUR

SORU 185- Ondört yaşında idim. Adet görmeye başladım. O sene Ramazan orucunu tutmadım. Bunun kendi cehaletimin ve ailemin cehaletinin bir sonucu olduğunu biliyorum. Çünkü biz ilim sahiplerinden ayrı idik ve bu konuda bir bilgimiz de yoktu. Orucu onbeş yaşımda tuttum. Bazı müftülerden de duydum ki bir kadın aylık adet gördüğü zaman en küçük buluğ çağında bile olsa orucunu tutması gerekir. Bir açıklama yapmanızı rica ediyorum.

CEVAP: Soruyu soran bu kadın kendisinin ondört yaşında iken adet görmeye başladığını ve buluğ çağının bununla başladığını bilmediğini anlatmaktır. O sene orucu terk ettiği zaman kendisine bir günah yoktur. Çünkü cahildir/bilmemektedir. Bilmeyen için günah sözkonusu değildir. Fakat kendisine orucun farz olduğunu öğrendiği zaman adet gördükten sonra geçirdiği Ramazan orucunu hemen kaza etmesi gerekir. Çünkü kadın buluğa erince oruç kendisine farz olur. Kadının buluğa ermesi şu dört şeyden birisiyle gerçekleşir:

1- Onbeş yaşını tamamlamakla,

[201] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 33, 34

2- Kasık bölgesinin tüylenmesiyle,

3- Meninin inmesiyle,

4- Adet görmesiyle,

Bu dört şeyden birisi gerçekleştiği zaman kadın ergenlik çağına girmiş olur, mükellef olur ve büyüklere farz olduğu gibi ibadetler ona da farz olur.[202]

BAZAN AKLI BAŞINDA, BAZAN MECNUN OLAN KİŞİNİN ORUCUNUN HÜKMÜ

SORU 186- Zaman zaman aklı başında, zaman zaman mecnun olan veya bazan akıllanan, bazan saçmalayan kimsenin orucunun hükmü nedir?

CEVAP: Hüküm illete bağlıdır. Ayık ve akıllı olduğu zamanlarda oruç farz olur, aklı başından gittiği ve saçmaladığı zamanlarda oruç tutması gerekmez. Faraza bir gün aklı başından gitse, bir gün aklı başına gelse veya bir gün abuk-sabuk konuşup saçmalasa, bir gün kendine gelse, kendine geldiği gün oruç tutması gerekir, kendine gelemediği gün oruç tutması gerekmez.[203]

SORU 187- Fakat bu durum bir gün içinde başına gelse, mesela aynı gün başlangıçta aklı başında iken daha sonra aklı gitse hüküm ne olur?

CEVAP: Gün içinde aklı başından gittiği zaman orucu batıl/ geçersiz olur. Çünkü ibadete ehil olmaktan çıkmıştır. Aynı şekilde abuk sabuk/saçma sabuk konuştuğu zaman da oruç tutması/o günün orucunu devam ettirmesi gerekmez. Fakat onu kaza etmesi gerekir. Gün içinde cinnet geçirdiği/aklı başından gittiği zaman da orucunu kaza etmesi gerekir. Çünkü günün başlangıcında vücup ehliyetine sahip idi/oruç kendisine farz olanlardandı.[204]

---

202 İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 187
203 Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/493
204 İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 187

HAFIZASINI KAYBEDENE, BUNAĞA (MATUH'A) ÇOCUĞA VE MECNUNA ORUÇ TUTMAK FARZ OLUR MU?

SORU 188- Hafızasını kaybetmiş kişiye, bunağa, çocuğa ve mecnuna oruç tutmak farz olur mu?

CEVAP: Şüphesiz ki Allah Teala, bir kimse eşyayı kavrayabilen bir akla sahip olup da vücup ehliyetini taşıdığı zaman ona ibadetleri farz kılmıştır. Aklı olmayan kimseye gelince ona ibadetler gerekmez. Mecnuna da gerekmez, mümeyyiz olmamış küçük çocuğa da gerekmez. Bu, Allah'ın bir rahmetidir. Delilik derecesine gelmese de aklına bunaklık gelen kimsenin durumu da çocuğun durumu gibidir.

Soruyu soran kimsenin dediği gibi hafızasını kaybetme derecesine ulaşan yaşlının durumu da böyledir. Ona ne oruç gerekir, ne namaz, ne de taharet. Çünkü hafızasını yitiren kişi mümeyyiz olmayan çocuk mesabesindedir. Artık yükümlülükler ondan düşer, ona taharet de gerekmez, namaz ve oruç da gerekmez.

Malî yükümlülüklere gelince bu durumda olsa bile malında bu yükümlülüklerin/farzların yerine getirilmesi gerekir. Mesela bu durumda olan bir kişinin malından zekatı onun velisinin çıkarıp vermesi gerekir. Çünkü zekatın farziyyeti mala taalluk eder/vaciplik malla ilgilidir. Nitekim Allah Teala: *"Onların mallarından onları kendisiyle arındıracağın ve temizleyeceğin bir sadaka (zekat) al."* *(Tevbe: 103)* buyurmuştur. "Onların mallarından al" demiştir; onlardan al, dememiştir.

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Muaz'ı *Radıyallahu anh* Yemen'e gönderirken ona şöyle demiştir: "Allah'ın onlara mallarında zekatı farz kıldığını öğret. Bu zekat onların zenginlerinden alınıp fakirlerine verilir."

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* "onların mallarında zekat" dedi. Böylece her ne kadar mal sahibinden de alınacak olsa zekatın malda olduğunu beyan etti.

Her ne olursa olsun bu durumda bir kişiden malî yükümlülükler düşmez. Namaz, abdest ve oruç gibi bedenî ibadetlere gelince aklı olmadığı için böyle bir kişiden bu ibadetler düşer.

Hastalık sebebiyle bayılarak aklı zail olan kimseye gelince ilim adamlarının

çoğunluğuna göre namaz ona farz değildir. Hasta bir iki gün boyunca baygın olursa namazı kaza etmesi gerekmez. Çünkü onun aklı bulunmamaktadır. O, uyuyakalıp da namazı geçiren kişi gibi de değildir. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* uyuyan kişi hakkında: "Kim uyuyup da veya unutup da namazını geçirirse hatırladığı zaman onu kılsın" buyurmuştur. Çünkü uyuyanın idraki yerindedir. Yani ikaz edildiği zaman uyanmaya gücü yeter. Kendisine baygınlık gelen kimseye gelince buna kendisi sebep olmadığında ikaz edildiği zaman ayılmaya gücü yetmez.

Fakat anesteziden dolayı bayılan kimse gibi kendisinin sebep olduğu bir şeyden dolayı bayıldığı zaman baygın iken geçirdiği namazı kaza etmesi gerekir.[205]

ORUÇ TUTTUĞU ZAMAN BAYGINLIK GEÇİREN KİMSENİN ORUÇ TUTMAMASI MI GEREKİR?

SORU 189- Bir adam var, her ne zaman oruç tutmak istese kendisine bir baygınlık geliyor ve düşüp bayılıyor. Günlerce de kendisine gelemiyor. Hatta mecnun olmadığı halde mecnun olmakla itham ediliyor. (Onun orucu hakkındaki hüküm nedir?)

CEVAP: Allah'a hamdolsun. Böyle bir hasta kendisine oruç vacib ise orucunu bozar ve kaza eder. Ne zaman oruç tutarsa tutsun böyle durum başına geliyorsa ve oruç tutmaktan aciz kalıyorsa tutamadığı herbir gün için bir fakiri doyurur.

Allah en iyi bilendir.[206]

ORUÇ TUTMAK KENDİSİNE ZOR GELEN YAŞLI KADININ ORUCU

SORU 190- Oruç tuttuğu zaman zarar gören yaşlı bir kadın oruç tutar mı?

CEVAP: Soruyu soran kişinin de dediği gibi oruç ona zarar verdiği zaman oruç tutması caiz değildir. Çünkü Allah Teala Kur'an'da şöyle buyurur: *"Kendinizi helak etmeyin. Şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir." (Nisa: 29)*

"Kendi kendinizi tehlikeye atmayın." (Bakara: 195)

---

205 Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/490, 491
206 Mecmûu Fetâvâ Şeyhulislam İbn Teymiyye, 25/217

Onun oruç tutması caiz değildir. Oruç onun sağlığına zarar verir. Yaşlı olduğu için gelecekte de genellikle oruç tutamayacaktır.

O zaman herbir gün için bir fakiri doyuracaktır. Bunu fakirlere yiyecek olarak verebilir. Vereceği yiyeceğin miktarı buğdaydan çeyrek sa', diğerlerinden yarım sa'dır.[207] Pirinç de buğday gibidir. Çünkü insanlar buğdaydan yararlandıkları gibi hatta ondan daha çok pirinçten yararlanırlar. Oruç tutamayan kişi fakirler için yemek de yapabilir. Bu takdirde Ramazan ayının günleri adedince fakir yemeğe çağrılır. Böylece oruç borcundan kurtulmuş olur.[208] Allah en iyi bilendir.

RAMAZAN ORUCU İHTİYARDAN NE ZAMAN DÜŞER?

SORU 191- Ramazan orucu ihtiyardan ne zaman düşer?

CEVAP: Bir ihtiyar ne zaman oruç tutmaktan aciz kalırsa o zaman kendisinden Ramazan orucu yükümlülüğü düşer ve onun yerini fakiri doyurmak yükümlülüğü alır. Allah'ın şu ayeti buna hamledilir: *"Oruca gücü yetmeyenler ise bir yoksul doyumu fidye verir." (Bakara: 184)* Altmışlı yaşlara ulaşır da aklı ve bilinci kalmazsa sahih olan görüşe göre oruç ondan düşer. Kendisinden kalemin kalktığı kimselere dahil olduğu için bir bedel (fidye) ödemesi de gerekmez. O, oruçtan muaf tutulmaya çocuktan daha layıktır.[209]

O MÜKELLEF DEĞİLDİR ONA ORUÇ DA YOKTUR, NAMAZ DA YOKTUR

SORU 192- Benim, yaklaşık seksen beş yaşlarında bir eşim var. O, Allah'ın izniyle hayır sahibi müslüman bir kadındır. Ahir ömründe şeker hastalığına yakalandı. Çok zayıf ve bitkin düştü. O dereceye geldi ki bazı günler hastahanede baygın yatıyor, zaman zaman evde yatıyor. Güzel konuşamıyor, bazan konuşulanları anlayamıyor. Çocuklarına dayanmadan yürümeye gücü

---

[207] Oruç tutamayan kimselerin fakirlere verecekleri veya yedirecekleri şeye fidye denir. Fidyenin miktarı günümüz ölçülerine göre buğdaydan veya buğday unundan 1,5 kg; arpa, kuru üzüm ve hurmadan ise yaklaşık 3 kg'dır. Hanefilerin dışındaki diğer üç mezhep buğdaydan da yaklaşık 3 kg olduğunu söylerler. -Çeviren-

[208] Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/488, 489

[209] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 80

yetmiyor. En az iki seneden beri namaz kılamaması bir problemdir. Oruca gelince biz onun fidyesini veriyoruz. Öyle ki ne namaz vakitlerini biliyor ne de namazda söylediği şeyleri. Sözlerindeki çelişkiler doğrularından daha fazla. Sizden bu problemin cevabını bekliyoruz. Aklındaki karışıklığa rağmen ona namaz gerekir mi? Ramazanda onun orucunun fidyesini vermemiz gerekir mi? Onun dini görevleri konusunda bizim ne yapmamız gerekiyor. Mektubum budur. Yüce Allah'tan size sağlık ve afiyet vermesini diliyorum. Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi sizin üzerinize olsun.

CEVAP: Durum anlatıldığı gibi olduğu zaman o mükellef değildir. Ona oruç da gerekmez, namaz da gerekmez. Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.[210]

ONUN ORUÇ TUTMASI DA GEREKMEZ, FİDYE VERMESİ DE

SORU 193- Annem 85-90 yaşlarına ulaştı. Vücudunun sol yarısı felç oldu. Ayrıca tansiyonu, şekeri ve kalbi var. Bunlar doktor raporuyla sabit. Bir seneden fazla bir süre bazan hastahanede bazan evde vakit geçirdi. Nihayet vefat etti. Zaman zaman hafızasını kaybetti. Pek çok şeyi tekrar tekrar sordu. Kardeşleri gibi uzun süreden beri ölü olan kişileri istiyordu. Bütün bunların sebebi hastalık mıdır, yoksa ihtiyarlık mıdır, bilmiyorum. Açıklanmasını rica ettiğim nokta şudur: Annem bu anlattığım durumuyla 1409 hicri yılının Ramazanını geçirdi. Onun yerine oruç tutmak gerekir mi? Oruç tutmak gerekiyorsa bunu çocuklarından birisi mi tutar yoksa hepsi mi tutar? Veyahutta herbiri bir bölümünü tutar? Onun adına sadaka vermek de gerekir mi? Vermek gerekiyorsa hangisi daha efdaldir: Kendi malından verilmesi mi, yoksa çocuklarının malından verilmesi mi daha efdaldir? Onun erkek ve kız çocuklarının malından verilmesi mi daha efdaldir? Onun erkek ve kız çok sayıda çocuğu var. Onun adına sadaka (fidye) vermek gerekince Ramazanın herbir günü karşılığında bunun miktarı ne kadardır? Bu fidyenin türü nedir? Nasıl verilir?

---

210 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 13099

CEVAP: Durum soru soranın anlattığı zaman ki gibi olduğunda aklının yerinde olmaması sebebiyle ona hiçbir şey gerekmez. Bununla bilinir ki onun adına ne oruç tutmak vardır, ne de fidye vermek.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.[211]

YAŞLI KADININ ORUCU

SORU 194- Benim seksen yaşlarında bir babaannem var. Babam ben bir aylık çocukken vefat etmiş. Babaanneme Allah bir hastalık verdi. Bu hastalık vücudunu bitkin düşürdü ve oruç tutamayacak hale geldi. Ben kendisine bazı dini konuları ve sahih bir namazı öğrettim. Fakat namazdaki durumunu değiştiremedi. Ona nasihat etmekten yoruldum. Sizden ricam bana onun bu durumunda namazının sahih olup olmadığını bildirmenizdir. Tutamadığı oruçlar için hergün ayrı ayrı bir fakiri doyurmam mı gerekir yoksa bu işi ay sonuna bırakıp orucun bitiminden sonra mı fakirleri doyurmalıyım?

CEVAP: Bu yaşlı kadına oruç tutmak meşakkatli geliyorsa veya yaşlılığı ya da hastalığı sebebiyle her gün orucu tamamlayamıyorsa onun adına herbir gün için bir fakirin karnı doyurulur. Fakire verilecek yiyeceğin ayın başında toptan verilmesi de caizdir, ay sonuna tehiri de caizdir. Bunu bir fakire veya ev halkından müstehak olanlara vermek caiz olduğu gibi muhtelif fakirlere paylaştırmak da caizdir. Bu yiyecek o beldede yenilmesi yaygın olan bir şeyden yarım ölçek olarak takdir edilir.

Namazını düzgün kılamayışına ve sizin onun kıraatteki ve namazın fiillerindeki âdetini değiştiremeyişinize gelince bundan dolayı ona bir günah yoktur. Çünkü artık o söylenenleri anlayamayacak bir yaştadır. Bununla beraber az da olsa düzeltir ümidiyle sizin ona bu konuları tekrar etmeniz gerekir. Başarıyı verecek olan Allah'tır.[212]

---

211 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 13008

212 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, 81

HASTALIK VE YAŞLILIK SEBEBİYLE ORUÇ TUTMAK KENDİSİNE ZOR GELEN KİMSENİN HÜKMÜ

SORU 195- Bir adam var; vücudunun yarısı felç oldu. Oruca gücü yetmiyor. Oruç tuttuğu zaman hastalığı şiddetleniyor. Vücudunun diğer kısmı da etkileniyor.

CEVAP: Uzman hekimler hastalığının iyileşme ümidi bulunmayan bir hastalık olduğuna karar verdikleri zaman senin oruç tutmamak ve Ramazanın herbir günü için bir fakiri doyurman gerekir. Bunun miktarı hurma veya pirinç gibi ülkenin yaygın olarak kullanılan yiyeceğinden yarım ölçektir. Bunu ona sabah veya akşam verdiğin zaman yeterli olur.

Fakat doktorlar bir hastalığın iyileşme umudunun olduğunu söylerse senin yemek yedirmen gerekmez, sana gereken şey Allah şifa verdiği zaman bu oruçları kaza etmendir. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmaktadır: "Sizden her kim hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde kaza eder." (Bakara: 185) Allah Teala'dan sana her türlü kötülükten şifa bulmanı nasip etmesini ve sana isabet eden sıkıntıları günahlarını temizleyen bir keffaret kılmasını ve sana güzel bir sabır verip mükafatını lutfetmesini dilerim. Şüphesiz o kendisinden istenileceklerin en hayırlısıdır. Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.[213]

ORUCA GÜCÜ YETMEYEN YAŞLI KADIN

SORU 196- Bizim yanımızda oruca gücü yetmeyen yaşlı bir kadın var. Ne yapacak?

CEVAP: O kadının herbir gün için hurma veya pirinç gibi beldenin yiyeceklerinden yarım ölçek bir yiyecekle bir fakiri doyurması gerekir. Bunun günümüz ölçüleriyle miktarı yaklaşık birbuçuk kilogramdır. Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* ashabının fetvası budur. Bu fetvayı verenlerden birisi de İbn Abbas'tır *Radıyallahu anh*. Kadının buna da gücü yetmiyorsa ona hiçbir şey gerek-

---

[213] Mecmuu Fetâvâ Semahati'ş-Şeyh Abdilaziz İbn Abdillah İbn Baz, 3/234, 235

mez. Bu keffaretin ayın başında veya ortasında veya sonunda bir fakire veya birden fazla fakire verilmesi caizdir. Başarı Allah'tandır.[214]

İHTİYARIN ORUCU

SORU 197- Benim yetmiş yaşını geçmiş bir babam var. Üç seneden beri onu oruç tutmaktan aciz bırakan bir hastalığa yakalandı. Allah'tan bu hastalığın ona bir rahmet ve günahlarına kefaret olmasını diliyorum. Oruç tuttuğu zaman işitmesini, görmesini ve nefesini kaybediyor. Ramazanda farz olan orucu tutamadığı zaman ne yapacak? Bize bu konuda fetva veriniz.

CEVAP: Babanın durumu anlattığın gibi ise Ramazan orucunu tutmak ona vacip değildir. Onun oruç tutmamasına ruhsat verilmiştir. Onun tutamadığı her bir günün orucuna karşılık buğday veya hurma veya pirinç gibi kendi ailesine yedirdiği yiyeceklerden yarım ölçek yiyecekle bir fakiri doyurması gerekir. Çünkü Allah Teala: *"Gücünüz yettiği kadar Allah'a karşı gelmekten sakının." (Teğabun: 16)* buyurmuştur ve yine: *"Allah bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle mükellef kılar." (Bakara: 286)* buyurmuştur.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.[215]

GÜCÜ YETMEYEN İHTİYARIN NAMAZI VE ORUCU

SORU 198- Babam yetmiş veya seksen yaşlarına ulaştı. Pek çok hastalığı var. Bunlar astım-bronşit, kanda şeker, sinirlerde iltihap, omurga iltihabı gibi hastalıklardır. Üç seneden beri yatakta oturuyor ve ayağa kalkamıyor.

Size soracaklarım şunlar:

1- Oruç tuttuğu ve günün yarısına geldiği zaman oruca devama gücü yetmiyor ve orucu bozuyor. Ramazan orucu konusunda ne yapacak?

2- İstenilen şekilde abdest alamıyor. Çünkü oturamıyor veya ayakta duramıyor. Namaz kılmak istediği zaman ne yapacak?

3- Elbiseleri idrar damlaları veya büyük abdest kalıntıları gibi bazı pislikler-

---

[214] Mecmuu Fetâvâ Semahati'ş-Şeyh Abdilaziz İbn Abdullah İbn Baz, 3/235, 236

[215] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2689

den kurtulamıyor. Çünkü bazan kendisinden farkında olmadan idrar veya büyük abdest çıkabiliyor.

Sorularımın cevabını bekliyorum.

CEVAP: 1- Baban yaşlılığı veya iyileşme umudu bulunmayan hastalığı sebebiyle oruç tutamadığı zaman oruç tutmaz, onun yerine buğday veya hurma veya pirinç gibi beldenin yiyeceklerinden yarım ölçeklik bir yiyecekle bir fakiri doyurur.

2- Kendi kendine veya birisi yardımıyla abdest alamadığı zaman temiz bir toprakla teyemmüm eder.

3- İdrarını tutamadığı veya pislenen elbiselerini değiştiremediği zaman gücü yettiğine göre namazını kılar, kendisine isabet eden necasetten muaftır/sorumlu değildir. Herbir namaz için teyemmüm yapar.

Necaseti kendisi veya bir başkası vasıtasıyla yıkayabilirse veya namaz kılacağında onu temiz bir elbiseyle değiştirebilirse bunu yapması gerekir. Çünkü Allah Teala: *"Gücünün yettiğince Allah'a karşı gelmekten sakının." (Teğabun: 16)* buyurmuştur.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesi ve ashabına olsun.[216]

YAŞLI VE KALP DAMAR HASTASI OLAN KİŞİ ORUÇ TUTACAK MI?

SORU 199- Hoşgörünüze sığınarak size söylemek istediğim şey şudur: Ben seksen yaşına ulaşmış bir adamım. Kalp ve damar hastasıyım. Geçen sene Ramazan ayında (1404 h.) oruç tutamadım ve kasabamızda bulunan otuz fakir aileye üç torba buğday verdim. Üç torbanın toplamı (otuz dört müd)[217] eder. Bu sene oruç tutup tutamayacağımı bilmiyorum. Bu sebeple sizden bu konuda bir fetva istiyorum. Çünkü ben ancak sizin fetvanızdan sonra rahatlayacağım.

CEVAP: Gerçekten seksen yaşına ulaşıp kalp ve damar hastalığına yakalanmışsan ve gücün yetmediği için geçen Ramazan oruç tutamamışsan bundan

[216] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 11502

[217] Bir müd, yaklaşık 18 litrelik bir ölçüdür.

dolayı sana bir günah yoktur. Tutamadığın her bir günün için fidye olarak bir fakiri doyurman yeterlidir. Vereceğin yiyeceğin miktarı ülkenizde yenilmesi adetten olan pirinç veya buğday gibi yiyeceklerden yarım sa' yani birbuçuk kilogram yiyecektir.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât selamı Peygamberimiz Muhammed'e ve onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.[218]

YAŞLI KADININ ORUCU

SORU 200- Yaşı seksenbeşe ulaşmış ihtiyar ve yatalak bir kadın var. Tuvalet ihtiyacını gidermek için bile ayağa kalkamıyor. Bu kadına namaz ve oruç farz mıdır? Bunu bize anlatınız. Allah sizi iyilikle ödüllendirsin.

CEVAP: Kadının durumu anlatıldığı gibi olduğunda namazdaki fiilleri doğru bir şekilde yapabilecek ve ima ile de olsa gücü ölçüsünde onu kılabilecek akla sahip ise namazı kılması üzerine farz olur. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmaktadır: *"Gücünüz yettiğince Allah'a karşı gelmekten sakının." (Teğabun: 16) "Allah bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılar." (Bakara: 286) Peygamber Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Size bir şeyi emrettiğim zaman gücünüz yettiğince onu yerine getiriniz." Yine Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* İmran b. Husayn'a şöyle dedi: "Namazı ayakta kıl. Gücün yetmezse oturarak ona da gücün yetmezse (yatarak) yanın üzerinde kıl." Bunu Buhari rivayet etti ve Nesai, sahih bir isnadla ona şu ilaveyi yaptı: "Buna da gücün yetmezse sırtüstü uzanarak kıl." Oruç tutmaya gücü yeterse tutar. Eğer oruç tutmak ona meşakkatli gelirse herbir gün için bir yoksulu doyurur ve kaza etmesi gerekmez. Belde sakinlerinin yedikleri buğday veya pirinç gibi yiyeceklerden yarım ölçek vermesi de yeterlidir. Aklını kaybetmişse artık ona namaz da farz değildir, oruç da farz değildir. Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e *Sallallahu aleyhi vesellem* onun ailesine ve ashabına olsun.[219]

[218] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 8589
[219] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 6620

YAŞLI VE ÜLSER HASTASININ ORUCU

SORU 201- Ben hicri 1315 yılında doğdum ve 1380 yılından beri de ülser hastasıyım. Şu anda 87 yaşındayım. Her sene Ramazan orucunu tam olarak tutuyorum ve Allah'a hamd olsun Şevval ayından da altı gün oruç tutuyorum. Allah'ın izniyle bu sene de Ramazan orucunu tutmaya azimliyim. Fakat gücüm yetmezse ne yapmam gerekir?

Hoşgörünüze sığınarak fetvanızı bekliyorum. Allah size iyilik versin.

CEVAP: Gerçekten anlattığın gibi olduğun zaman gücün yettiği müddetçe Ramazan orucunu tut, aciz kaldığın müddetçe oruç tutma. Tutmadığın her bir güne karşılık bir yoksulu doyur. Sana bu orucu kaza etmek de gerekmez. Çünkü Allah Teala şöyle buyurdu: *"Gücünüz yettiğince Allah'a karşı gelmekten sakının." (Teğabun: 16)* Başka bir ayette şöyle buyurdu: *"Allah, dinde size hiçbir güçlük yüklemedi." (Hac: 78)*

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.[220]

YAŞLININ, ASTIM VE TANSİYON HASTASININ ORUCU

SORU 202- Yaklaşık 90 yaşlarına gelmiş yaşlı, nefes darlığı ve tansiyon hastası bir adamım. Geçen yıla kadar oruç tutabiliyordum. Geçen yıl acizlik beni on gün orucu bozmaya mecbur etti. İyileştiğim zaman bunları kaza etmeye niyet etmiştim. Fakat bugüne kadar kaza edemedim ve acizliğimden kurtulamadan Ramazan ayının tekrar gireceğinden korkuyorum. Bu sebeple benim tutmadığım ve tutamayacağım oruçların fidyesi konusunda dinin uygun gördüğü şeyi bana bildirmenizi rica ediyorum. Orucun fidyesi fakirleri doyurmak olduğuna göre bu gerekli olduğu zaman bir fakiri doyurmak için verilecek yiyecek miktarı ne kadardır? Şimdi sadakayı kabul edecek fakirler bulunamadığı zaman yiyecek yerine para vermek caiz olur mu? Caiz olursa miktarı ne kadardır? Günlük olarak mı dağıtılır yoksa ayın sonuna kadar biriktirilir mi?

CEVAP: Gerçekten 90 yaşına yaklaşıp da bu yaşta nefes darlığı ve tansiyon hastalığına da müptela olmuşsan ve geçen Ramazanda on gün oruç tutamamış-

[220] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 4814

san ve hala bunları kaza edememişsen artık bunları kaza etmen gerekmez. Bu durumda olduğun müddetçe oruç tutmamakta senin için ruhsat vardır. Oruç tutmadığın herbir gün için bir fakiri doyurman gerekir. Bunu parça parça da dağıtabilirsin. Çünkü Allah Teala şöyle buyurdu: *"Allah dinde size hiçbir güçlük yüklemedi." (Hac: 78)* Yiyecek yerine para vermen senin için yeterli olamaz. Herbir gün için verilecek şeyin miktarı beldenin yiyeceklerinden buğdaydan veya hurmadan veya arpadan yarım ölçektir.[221]

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberin Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.

* * *

İkinci Konu
HASTA

SORU 203- Bir şahsın iki oğlu var. Bunlar şifa umudu bulunmayan bir hastalığa yakalandılar. Şimdiye kadar oruç tutmadılar. Bu gibilerin yapmaları gereken şey nedir? Bunların namazları nasıl olacak?

CEVAP: İyileşme umudu bulunmayan bir hastanın oruç tutması gerekmez. Çünkü o oruç tutmaktan acizdir. Fakat onun tutamadığı herbir güne karşılık bir fakiri doyurması gerekir. Akıl baliğ olduğu zaman yapacağı şey budur.

Fakiri doyurmanın iki yolu vardır:

Birincisi: Bir sabah kahvaltısı veya akşam yemeği hazırlayıp sonra kaç günlük oruç borcu varsa o kadar fakiri buna davet etmesidir. Enes İbn Malik yaşlandığı zaman böyle yapmıştır.

İkincisi: Yiyeceği dağıtması ve fakirin kendisinin bunu pişirmesidir. Bunun miktarı buğday ve pirinçten bir müddür.

Müd'de Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* sa'ının müddü dikkate alınır. Bu da Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* sa'ının dörtte biridir.

Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* sa'ı iki kilo kırk gramdır. Bu duruma göre bir müd, yarım kilo on gramdır. Oruç tutamayan kişi bu kadarlık pirinç

221 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 4814

veya buğdayı yedirir. Beraberinde et de bulundurur, onu da takdim eder. Geçmiş oruçlarına gelince onların bedeli olarak da yedirir.

Böylece kimselerin namazlarına gelince, güçlerine göre onları kılmaları gerekir.

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* İmran İbn Husayn'a şöyle dedi: Namazı ayakta kıl, eğer buna gücün yetmezse oturarak kıl. Buna da gücün yetmezse yan yatarak kıl."[222]

SÜREKLİ HASTALIĞI OLAN BİR HASTANIN HÜKMÜ NEDİR? BÖYLE BİRİSİ ORUÇ TUTAR MI?

SORU 204- Sürekli hasta olan bir kimse ne yapacak?

CEVAP: Bir kimse iyileşme umudu bulunan bir hastalığa yakalandığı zaman, hastalığı esnasında tutamadığı oruçlarını kaza eder. İyileşme umudu bulunmayan bir hastalığa yakalandığı zaman ise herbir günden bedel olarak buğdaydan çeyrek sa', diğerlerinden yarım sa' yiyeceği bir fakire yedirir.

Fakat doktor ona: Senin orucun sana yaz günlerinde zarar verir dediği zaman ise biz ona deriz ki: Bu orucu kış günlerinde tutar.

Oruç tutmak kendisi için devamlı zararlı olan kimsenin durumu bundan farklıdır (onun fakiri doyurması gerekir). Allah en iyi bilendir.[223]

İYİLEŞME UMUDU BULUNMAYAN HASTANIN ORUCU

SORU 205- İyileşme umudu bulunmayan hastanın oruç tutması gerekir mi?

CEVAP: İyileşme umudu bulunmayan bir hasta oruç tutmaz, herbir gün oruca bedel olarak bir yoksulu doyurur. Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"Oruca gücü yetmeyenler ise bir yoksul doyumu fidye verir." (Bakara: 184)*

Bazı alimler bu ayetin çok yaşlı, ihtiyar ve iyileşme umudu bulunmayan hasta hakkında olduğunu söylerler. Bunlar oruç tutmazlar fakat onun yerine herbir günden bedel olarak bir yoksulu doyururlar.

---

[222] Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/486
[223] Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/485, 486

İbn Abbas ve diğer sahabiler gibi bazı selefi salihten böyle nakledilmiştir. Enes de ömrünün sonuna doğru böyle yapmıştır.

Bu durum onların elinde buna dair bir delilin olduğunu gösterir. Çünkü Enes'in yaşı çok ilerlediği zaman, ölümünden iki veya üç sene önce oruç tutmak kendisine çok zor geldi. Ramazan gelince otuz tane yoksulu topladı ve onlar doyuncaya kadar kendilerine yemek yedirdi. Bunu oruç borcundan kurtulmak için yeterli gördü.[224]

HASTANEDE TEDAVİ GÖRÜYORUM VE BENDE ŞİDDETLİ BİR AÇLIĞA SEBEP OLAN İLAÇLAR ALIYORUM. ORUCUMU BOZACAK MIYIM YOKSA SABREDECEK MİYİM?

SORU 206- Ben onaltı yaşındayım. Beş seneden beri hastanede tedavi görüyorum. Geçen sene Ramazan ayında ben oruçlu iken doktor damardan bana kimyevi bir ilaç verilmesini emretti. İlaç, çok kuvvetli, mide ve bütün vücut için çok etkili bir ilaç idi. İlacı aldığım gün şiddetli bir şekilde acıktım. Sahurdan yaklaşık yedi saat sonra, ikindi saatlerine doğru çok acı çektim, neredeyse ölecektim ve ben bu vaziyette akşam ezanına kadar orucumu bozmadım... İnşaallah bu sene Ramazan ayında da doktor bana aynı ilacı verecek. Ben o gün oruç tutayım mı, tutmayayım mı? Tutmadığım zaman bana kaza mı gerekir? Damardan kan alınması orucu bozar mı, bozmaz mı? Söylediğim şekilde damardan ilaç verilmesi orucu bozar mı? Bana bunu anlatınız. Allah sizi iyilikle ödüllendirsin.

CEVAP: Oruç kendisine zarar vereceği veya zor geleceği veya gündüz vakitlerinde ilaç alması gerektiği zaman -bu ilaç ister hap olsun, ister içecek cinsinden bir şey olsun- bir hastanın Ramazan ayında oruç tutmaması meşrudur. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"Kim hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutsun." (Bakara: 185)*

Peygamberimiz *Sallallahu aleyhi vesellem* de şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz Allah Teala masiyetlerin işlenmesinden nasıl hoşlanmazsa ruhsatların da kullanılmasından hoşlanır." Başka bir rivayette ise şöyle der: "Azimetlerin yerine getirilmesinden nasıl hoşlanıyorsa ruhsatların kullanılmasından da hoşlanır."

---

[224] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 81, 82

Tahlil veya başka bir amaçla damardan kan alınmasına gelince sahih olan görüşe göre bu orucu bozmaz. Fakat alınan kan çok ise bunu geceye ertelemek daha evladır. Çok miktarda kanın gündüz alınması durumunda bunun hacamata benzer bir yönünün bulunması sebebiyle kaza edilmesi daha ihtiyatlı bir tutum olur.[225]

RAMAZAN ORUCUNU TUTAMAYAN HASTA BİR KADIN NE YAPACAK?

SORU 207- Senelerdir hasta olan bir eşim var. Hicri 1391 yılında artık Ramazan orucunu da bozmak mecburiyetinde kaldı ve bu yıldan itibaren de Ramazan orucunu tutamıyor?

CEVAP: Oruç kendisine meşakkatli geldiği müddetçe oruç tutmaması ve Allah kendisine şifa verdiği zaman da bunu kaza etmesi meşrudur. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"Kim hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutsun." (Bakara: 185)*

Fakat doktorlar onun hastalığının iyileşme umudunun bulunmadığına karar verdiği zaman tutamadığı herbir günden bedel olarak beldenin yiyeceğinden yarım ölçek yiyecekle bir yoksulun karnını doyurması gerekir.

Allah Teala'dan bize sağlık ve afiyet elbisesini giydirmesini ve bize isabet eden hastalık ve sıkıntıları günahlardan temizlenme vesilesi ve keffaret kılmasını dileriz. Şüphesiz ki o kendisinden istenileceklerin en hayırlısıdır.

ORUÇ TUTMAK KENDİSİNE ZOR GELEN HASTA KADIN

SORU 208- Annem çok yaşlı ve hasta bir bayandır. Oruç tutmakta zorlanıyor. Oruç tuttuğu zaman hastalığı artıyor. İki seneden beri oruç tutmuyor. Ben, kızıyım ve ona ben bakıyorum. Tutmadığı herbir gün oruca bedel olarak on riyal keffaret veriyorum. Fakat bütün günlerin tamamını fakirlere topluca veriyorum ve bir fakire bir günlük oruç bedeli olarak on riyal veriyorum. Mesela birine iki günlük oruç bedeli olarak yirmi riyal verirken bir başkasına beş günlük oruç bedeli olarak elli riyal veriyorum. Ödemeyi bu şekilde yapıyorum. Sorum şu: Ben orta düzeyde geliri olanlardan birisiyim, acaba bir günlük oruç

225 Mecmuu'l-Fetâvâ Semahatu'ş-Şeyh Abdilaziz İbn Abdillah İbn Baz, 3/237

bedeli olarak verdiğim bu on riyal yeterli olur mu? Bütün günlerin keffaretini bu şekilde topluca vermen doğru mudur yoksa herbir günü ayrı ayrı mı vermen gerekir? Bunun fakirlere bu anlattığım şekilde dağıtılması yani bir fakire bazan birden fazla günün orucunun fidyesini vermem veya bir aylık orucun fidyesinin tamamını bir defada bir fakire bazan birden fazla günün orucunun fidyesini vermem veya bir aylık orucunun fidyesini vermem veya bir aylık orucun fidyesinin tamamını bir defada bir fakire vermem doğru olur mu? Bana bildiriniz. Allah sizi iyilikle mükafatlandırsın.

CEVAP: Annenin yaşlı oluşundan veya müzmin (kronik) bir hastalık gibi iyileşme umudu bulunmayan bir hastalığa yakalanmış olmasından dolayı oruç tutmaktan sürekli aciz kaldığı zaman herbir günden bedel olarak bir fakiri doyurması gerekir.

Fakat bu hastalık iyileşme ve şifa umudu bulunan bir hastalık olduğu zaman hüküm, bu hastalığın zevaline kadar ertelenir. Annen iyileştiği zaman herhangi bir fidye vermeksizin tutamadığı günleri oruç tutarak kaza eder.

Demek ki hastanın iki durumu vardır:

Birinci durum: Hastalığının şifa ümidi bulunmayan müzmin bir hastalık olmasıdır. Bu durumda fidye vermesi üzerine farz olur, kaza etmesi gerekmez.

İkinci durum: Hastalığının müzmin olmaması, iyileşme ve şifa umudunun bulunmasıdır. Bu durumda şifaya kavuşup iyileşinceye kadar kaza ertelenir. İyileştiğinde tutamadığı oruçları kaza eder. Kazadan başka da bir şey gerekmez.

Annen oruç tutamadığı günlere bedel olarak fakiri doyurmak arzusuyla anlattığın şekilde para vermene gelince budoğru değildir. Çünkü vacip olan şey yemek satın almak suretiyle yoksulu doyurman ve herbir günün orucuna bedel olarak o beldede yenilmesi adet olan yiyeceklerden bir yoksula yarım ölçek yiyecek vermendir.

Vacip kılınan şey doyurmaktır, para vermek değil. Çünkü Allah Teala: *"Oruca gücü yetmeyenler ise bir yoksul doyumu fidye verir."* *(Bakara: 184)*

Allah Teala yedirmeyi vacip kıldı. Yedirmek, para vermek değildir.

Yemeği her gün ayrı ayrı vermen de caizdir. Günlerin sayısını toplayıp bir defada toplu olarak vermen de caizdir.[226]

---

226 el-Münteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân, Daru'l-Vatan, 1/31, 32

KARACİĞER HASTASI VE ORUÇ

SORU 209- Bir karaciğer hastası var. İlaç kullanması için doktor kendisine oruç tutmamasını emretti. Karaciğerin tahammülü zayıflamış. Adam mescide ve hastaneye kadar yürüyebildiğini söylüyor. Bu durum da oruç tutmamasının caiz olup olmadığını soruyor.

CEVAP: Durum soruyu soran kişinin anlattığı gibi olduğu zaman yani bir kimse karaciğer hastası olup da doktor ona oruç tutmamasını emrettiği zaman, doktor güvenilir ve mesleğinin ehli uzman bir kişi ise onun emri muteberdir. Çünkü o hastalığın durumunu ve hastanın buna tahammül edip edemiyeceğini bilir. O kişinin iyileştikten ve gücü yeter hale geldikten sonra bu oruçlarını kaza etmesi gerekir.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesi ve arkadaşlarına olsun.[227]

KALBİ VE KEMİKLERİ HASTA BİR KADIN, NAMAZ KILAMADI, ORUÇ TUTMADI

SORU 210- Benim bir halam vardı. Bir sene önce vefat etti. Orucunu tutar, namazını kılardı. Ancak kalpte ve kemiklerde bir hastalığa yakalandı ve bu hastalığı sebebiyle pek çok defa uğraştığı halde orucunu tutamadı. Namazını da bıraktı. Çünkü kemiklerdeki hastalığı sebebiyle tam olarak hareket edemiyordu. Vefatından önce kendisine verilen ruhsatla amel ederek bıraktığı maldan vasiyette bulundu. Bizim beldemizde ruhsata uyulur. Bu vasiyet geçmiş namazlar ve oruçlara karşılık bir miktar malın tasadduk edilmesidir. Siz de bilirsiniz ki vasiyet bir emanettir. Size göre bu vasiyetin şer'î hükmü nedir? Caiz midir, değil midir?

Caiz olduğu zaman bu durumda ne yapacağız? Bu kadının hastalığının ölünceye kadar devam ettiği bilinmektedir. Ölünceye kadar hastalığının devam ettiği bilindiği için bu vasiyeti uygulamamız, bıraktığı malından bir kısmını bunun için çıkarıp ayırmamız ve geçirmiş olduğu oruçlara fidye olarak vermemiz mümkün müdür?

---

227 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 289

CEVAP: Oruca nisbetle, hasta olan bir kişi hastalığı esnasında oruç tutmaz, Allah kendisine şifa verdiği ve kazaya gücü yettiği zaman kaza eder.

Kazaya gücü yetmezse, hastalığı da devam eder ve kronikleşirse herbir gün oruçtan bedel olarak bir yoksulu doyurur. Doyurmak, kazaya gerek kalmadan onun için yeterlidir.

Ramazan orucundan borcu bulunduğu halde ölen bu kadın, müzmin hastalığı sebebiyle oruç borcunun ödenmesi için terekesinden vasiyette bulunmuşsa oruç tutamadığı günler sayısınca herbir gün için onun adına bir fakirin doyurulması gerekir.

Namaza gelince, aklı yerinde olduğu müddetçe namaz borcu düşmez. Bulunduğu duruma göre namazını kılar.

Ayakta kılmaya gücü yeterse ayakta kılar.

Oturarak kılmaya gücü yeterse oturarak kılar veya yan yatarak ve kıbleye yönelik bir şekilde rüku ve secdeleri başıyla işaret ederek kılar.

İşaretle kılmaya da gücü yetmezse kalbiyle kılar ve namazı kalbinde tahayyül eder. Kıyam, kıraat, rüku, secdeler ve namazın diğer fiillerini sırasıyla kalbinden geçirir. Bu onun için yeterlidir.

Çünkü Allah Teala: *"Gücünüz yettiğince Allah'a karşı sorumluluklarınızı yerine getirin." (Teğabun: 16)* buyurmaktadır.

Abdest almaya gücü yettiği zaman abdest alması gerekir. Abdest almaya gücü yetmediği zaman taharete ve namaza niyet ederek temiz bir toprakla yüzüne ve avuçlarına meshetmek suretiyle teyemmüm eder. Namaz vecibesi hiçbir zaman düşmez.

Sizin annenizin namazı aklı erdiği ve namaz vakitlerini bildiği halde terk ettiği anlaşılıyor. Bu onun cehaletinden ve kendisini uyarmadığınız için sizin ihmalinizden kaynaklanan bir durumdur.

Demek ki hasta olan kişi kalbiyle de olsa bulunduğu duruma göre namazı kılar. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Ben size bir şeyi emrettiğim zaman gücünüz yettiğince onu yerine getirin."

Namazı terk ettiği ve bu durumda vefat ettiği için Allah'tan onun affını dileriz. Çünkü o, namazı kasten terk etmemiştir. Sadece yanlışlıkla ve namazın

kendisine vacip olmadığını zannederek terketmiştir. Allah'ın onu affedeceğini umarız.

Onun tasadduk ettiği şeyi Allah'a yakınlık maksadıyla tasadduk ettiğiniz zaman, vasiyet edilen miktar terekenin üçte birinden az ise bu tasadduk güzel bir şeydir. Umulur ki Allah Teala bunu ondan kabul eder.

Fakat vasiyet üçte birden fazlasına tekabül ediyorsa, üçte bir kadarı tasadduk edilir. Daha fazlasının tasadduk edilebilmesi için varislerin rızasının ve iznin bulunması gerekir. Vasiyet sahibinin borcu varsa vasiyet ve miras paylaşımından önce borcunun ödenmesi gerekir.

Başarı Allah'tandır.[228]

KALP HASTASI VE ORUÇ

SORU 211- Yirmisekiz yaşlarında Suriyeli iman ve takva sahibi genç bir kız aşağıdaki sorusuna benden fetva istedi. Şifa umudu bulunmayan bir kalp hastası olduğu için doktorlar kendisinin oruç tutmasına mani olmuşlar. Bu sebeple Ramazanda oruç tutmamış ve tutmadığı herbir gün için hemen fidyesini ödemiş. Sonra tıbbın ilerlemesiyle Allah nasip etmiş ve başarılı bir ameliyatla kalp kapakçıkları değiştirilmiş fakat bir süre gözetim altında kalmış ve sürekli ilaç kullanmış.

Şu anda sağlıklı olduğunu hissettikten ve geçmiş Ramazan orucunu tutma imkanına Allah'ın izniyle kavuştuktan sonra önceki yıllardan tutmadığı oruçları ne yapacağını soruyor?

Geçmiş yılların orucunu da kaza etmesi gerekir mi? Ki bunların miktarı 180 gün yani arka arkaya altı senenin Ramazan orucudur. Yoksa vakti zamanında Allah Teala'nın; "Oruç tutmaya güçleri yetmeyenlere bir fakir doyumu kadar fidye gerekir." *(Bakara: 184)* ayetiyle amel ederek verdiği fidye onun için yeterli midir? Bize anlatın ve fetva verin. Soruyu soran hanıma ve müslümanlara vereceğiniz fetva vesilesiyle Allah sizi iyilikle mükafatlandırsın.

CEVAP: Bu bayanın daha önce verdiği fidyeler kendisi için yeterlidir. O ay-

[228] el-Münteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân, 3/144, 146

ları tekrar kaza etmesine gerek yoktur. Çünkü o zamanlar mazeretli idi. O esnada yapması gereken şeye yapmıştır.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.[229]

ŞEKER HASTASI VE ORUÇ

SORU 212- Soruyu soran şöyle diyor: O, üç yıldan beri bir şeker hastasıdır. Ramazan orucunu tutmuştur fakat çok zorluk çekmiştir. Bu sene oruç tutmasa olur mu? Oruç tutmazsa kendisine ne lazım gelir? Bu hastalıkla birlikte hava serin bile olsa sürekli açlık ve susuzluk hissetmektedir?

CEVAP: Ramazan ayı orucu İslam'ın rükünlerinden biridir. Allah Teala bu konuda şöyle buyurmaktadır: *"Ey iman edenler! Oruç sizden önceki ümmetlere farz kılındığı gibi size de farz kılındı. Umulur ki korunursunuz... Sizden kim Ramazan ayına erişirse o ayda oruç tutsun..." (Bakara: 183, 185)*

Mazeretli olmadığı müddetçe oruç tutmak bir müslümana farzdır. Meşru mazereti olan kişi oruç tutmaz, onu diğer günlerde kaza eder.

Ramazanda orucu terketmekte mazur görülenler yolcu veya hasta olan kişilerdir. Allah Teala bu konuda şöyle buyurmuştur: *"Kim hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde oruç tutsun." (Bakara: 185)*

Hasta olan kişi orucunu bozar ve tutamadığı günleri diğer günlerde kaza eder.

Oruç zor geldiği veya hastalığını artırdığı zaman senin de oruç tutmaman caizdir. Allah'ın verdiği ruhsatla amel ederek oruç tutmazsın.

Sonra gelecekte onları kaza etmeye gücün yettiği zaman, tutamadığın günleri kaza etmen gerekir. Çünkü Allah Teala *"Başka günlerde oruç tutsun"* buyurmaktadır. *(Bakara: 184)*

Hastalığın kronikleşmiş olması veya şifa umudunun bulunmaması sebebiyle kazaya gücün yetmediği zaman herbir gün için bir fakiri doyurman gerekir. Yedireceğin şeyin miktarı yaklaşık bir buçuk kilogram yiyecek maddesidir. Herbir günden bedel olarak bu kadarlık yiyecek maddesini fakire verirsin. Ka-

[229] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 4681

zaya gücün yetmediği zaman böyle yaparsın. Böyle bir durum da hastalık sürekli seninle beraberdir.

Kronik hasta ve çok yaşlı ihtiyar da oruç tutmaz, fakiri doyurur. Onlara da kaza etmek yükümlülüğü yoktur.

Fakat oruç tutmaya gücün yettiği veya hastalığın zail olmasını ya da mesela sene içinde bu hastalığın sende hafiflemesini veya gücünün yetmesini beklediğin zaman bu vakte kadar orucu kaza etmeyi ertelersin. Böyle bir şeyi beklemediğin zaman ise herbir gün için bir yoksulu doyurursun. Bu sana kafidir. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmuştur: "*Oruç tutmaya gücü yetmeyenlerin bir fakir doyumu kadar fidye vermeleri gerekir.*" *(Bakara: 184)*

Hastalığına şifa umudu bulunmayan hasta da onlardandır. Allah en iyi bilendir.[230]

SORU 213- Allah kendisine şifa versin, hem şeker hastası, hem mide hastası, hem de psikolojik hasta olup da oruç tutamayan fakat onun yerine para veren bir kişi için bu yeterli midir, yoksa başka bir şey yapması da gerekir mi?

CEVAP: Sen, oruç tutma gücünü senden alan hastalıklara yakalandığını ve onun yerine para verdiğini söylüyorsun.

Deriz ki, yakalandığın hastalıklardan dolayı Allah sana şifa versin ve farzları eda etmende Allah yardımcın olsun.

Hastalık yüzünden oruç tutmaman doğru bir davranıştır, bunda bir günah yoktur. Çünkü Allah Teala oruç kendisine meşakkat verdiği veya hastalığını arttırdığı zaman hastanın oruç tutmamasına ruhsat verdi ve onu diğer günlerde kaza etmesini emretti.

Bu hüküm, hastalığın iyileşme umudu bulunduğu ve bazı vakitlerde hafiflediği zaman geçerlidir. Çünkü hastalık iyileştiği veya hafiflediği zaman diğer günlerde onu kaza edebilir.

Fakat hastalığı sürekli olduğu ve iyileşme umudu bulunmayan kronik bir hastalık olduğu zaman fakiri doyurması gerekir. Çünkü Allah Teala: "*Oruç tutmaya gücü yetmeyenlerin bir fakir doyumu kadar fidye vermeleri gerekir.*" *(Bakara: 184)* buyurmuştur.

[230] el-Münteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân, 3/142, 143

Kronik hasta da onlardandır.

Doyurmak senin söylediğin gibi parayla olmaz. Doyurmak, o beldede yenilmesi adet olan yiyeceklerden yarım ölçek yiyeceği fakire vermenle olur.

Yarım ölçek, yaklaşık bir buçuk kilogram demektir.

Senin herbir gün için zikrettiğimiz bu miktarı o beldenin yiyeceklerinden çıkarıp yoksula vermen gerekir. Para vermen değil. Çünkü Allah Teala şöyle buyurdu: *"Oruç tutmaya gücü yetmeyenlerin bir fakir doyumu kadar fidye vermeleri gerekir."* *(Bakara: 184)* Bu ayet yemek yedirmeye hükmetmektedir.[231]

KALP VE ŞEKER HASTASININ ORUCU

SORU 214- Kalp ve şeker hastalığına yakalanmış bir kadın var. Doktorlar ona sağlığına zararlı etkisi olacağı için oruç tutmamasını öğütlediler. Ancak o geçen sene oruç tuttu ve bu sene de tutuyor. Fakat gündüzün büyük bir bölümünü uyku ile geçiriyor. Gündüz sadece namazını kılıyor, sonra tekrar uykuya dönüyor. Bu durumda hastalığın etkisi de açıkça görülmüyor. Bu kadının tuttuğu oruç sahih midir? Onun geçen yıl oruç tuttuğu ve aybaşılı olduğu beş gün oruç tutmadığı ve bunların fidyesini verdiği bilinmektedir.

CEVAP: Bir hastaya oruç tutmak zor geldiği veya oruçla birlikte hastalığı arttığı ya da iyileşmesi geciktiği zaman orucunu tutmaması caizdir ve oruç tutmaması oruç tutmasından daha hayırlıdır. Gücü yetince de orucunu kaza etmesi gerekir. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmaktadır: *"Sizden her kim hasta veya yolcu olursa (tutamadığı günler kadar) diğer günlerde kaza eder."* *(Bakara: 184)*

Doğru teşhis koydukları bilinen iki müslüman doktor bu hastalıkla birlikte oruç tutmanın zor olacağına karar verdikleri zaman o hastanın oruç tutmaması caizdir.

Fakat bu kadının yaptığı gibi hastalığının etkisini hissetmeyecek şekilde istirahat ederek veya uyuyarak oruç tutabilirse orucunu bozması caiz değildir. Ancak bu hastalığın devamında veya şiddetlenmesinden korkulduğu zaman bu kadın oruç tutmaz, Allah'ın verdiği ruhsatı kullanır. Orucu kaza etmeye gücü yeterse hastalığı hafiflediğinde veya kış mevsimi gibi gündüzler kısaldığında

---

[231] el-Munteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân (3/140)

kaza etmesi gerekir. Buna gücü yetmezse tutamadığı her bir günden bedel olarak bir müd buğdayla veya yarım sa' hurma ve diğer yiyeceklerle bir yoksulu doyurur. Aybaşı hali sebebiyle geçtiğimiz yıl tutamadığı oruçları için de böyle yapar.[232]

ORUÇTAN ETKİLENEN ŞEKER HASTASI

SORU 215- Ben bir şeker hastasıyım. Oruç bana olumsuz etki yapıyor. Yetmişiki yaşındayım. Namazda bazı dalgınlıklarım oluyor. Şekerin ve düşünmenin etkisinden olsa gerek?

CEVAP- Şayet orucun senin hastalığını arttırdığını veya iyileşmeni geciktirdiğini tecrübeyle bilirsen veya müslüman, güvenilir ve uzman bir doktor orucun sana zarar vereceğini söylerse oruç tutmaz, şifa bulduktan sonra onu kaza edersin. Allah göstermesin şayet hastalığın sürekli olur da onu kaza edemezsen ve bu hastalığın geçmeyeceği zannına kapılırsan oruç tutmadığın herbir günden bedel olarak ailene yedirdiğin buğday veya arpa veya hurma veya pirinç gibi yiyeceklerden yarım ölçek yiyeceği bir fakire yedirirsin. Allah'tan bize ve sana başarı ve şifa dileriz.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.[233]

KADIN ŞEKER HASTASI VE BOZDUĞU ORUCU TUTAMIYOR

SORU 216- Eşimle hicri 1377'de evlendim. Şu anda altısı erkek, dördü kız on çocuğumuz var. Allah'a hamd olsun eşim saliha bir kadın ve Allah'tan korkar. Evlendiğimizden beri dinini koruyor, beş vakit namazını kılıyor, Ramazan orucunu tutuyor. Farz namazları edada ve Ramazan orucunu tutmada tembellik ettiğini görmedim. Ramazanda meşru bir mazeret sebebiyle orucunu bozduğu zaman Ramazan ayı sona erdikten beş gün sonra aybaşılı iken tutamadığı oruçlarını kendiliğinden hemen tutar. Bir seneden beri şeker hastalığına yakalandı, şekeri o kadar yükseldi ki hastalığın şiddetinden bayıldı ve hastaneye kaldırdık. Bir ay sonra Allah'a hamdolsun durumunda iyilik hissetti. Ancak şeker hastalı-

---

[232] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 129

[233] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2143

ğından kurtulamadı. Doktorlar bu hastalığın sona ermesinin mümkün olmadığına hükmettiler. Bu arada hicri 1398 yılı Ramazan ayının başında bir erkek çocuk doğurdu. Doğum yaptıktan kırk gün sonra Ramazanda lohusalık günlerinde tutamadığı oruçlarını kaza etmeye çalıştı. Öğle ezanı vaktine kadar oruç tuttu. Öğle vakti gelince baş dönmesi oldu ve bu yüzden ayakta duramadı. Orucunu bozmak mecburiyetinde kaldı. Yiyecek ve içecek bir şeyler aldıktan sonra başının dönmesi gitti. Günler sonra tekrar oruç tuttu ve öğle vakti gelince yine başı döndü. Üç gün boyunca böyle oldu. Ne zaman oruç tutmaya çalışsa başı döner ve orucunu bozmak zorunda kalır. Hatta Allah korkusuyla gelecek Ramazana kadar bu halde kalacak diye ağladı. Bu konuyu size yazmamı benden talep etti. İnşaallah orucu tutmaya çalışacak. Fakat oruç yüzünden başı döndüğü için oruca gücü yetmezse onun veya eşi olarak benim Allah için ne yapmamız gerekir? Bize bir yol göstermenizi rica ediyorum. Allah sevdiği ve razı olduğu şeylerde sizi başarılı kılsın, yolunuz açık, makamınız cennet olsun.

CEVAP: Gerçek senin anlattığın gibi olduğu zaman, yani hastalığı sebebiyle zayıflığı devam ettiği ve orucu kaza etmediği zaman oruca gücü yetinceye kadar, diğer Ramazandan sonra bile olsa orucun kazasını ertelemesinde bir sakınca yoktur. Kaza etmekten acizliği devam ettiği zaman Ramazan ayından tutamadığı herbir gün için bir yoksulu doyurması gerekir. Bunun şekli buğday veya hurma veya pirinç gibi sizde yenilmesi adet olan yiyeceklerden yarım ölçek kadarını bir günlük oruç bedeli olarak bir yoksula vermendir. Oruç tutmaya gücü yetmediği müddetçe kaza kendisinden düşer.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesi ve arkadaşlarına olsun.[234]

ŞEKER HASTASI VE VEREM HASTASI BİR KADIN VE ORUÇ TUTAMIYOR

SORU 217- Annem altmışaltı yaşına geldi. Yedi seneden beri şeker hastası ve o vakitten şimdiye kadar bundan dolayı ilaç alıyor. Hicri 1398 yılında da verem hastalığına yakalandı. Tedavi ettirmek için onu Kuveyt'e götürdüm. 1399 ve 1400 senelerinde iki sene boyunca göğüs hastalıkları hastanesinde yattı ve

[234] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2433

tedavi gördü. Verem hastalığından nisbeten sağlığına kavuştu ve hastaneden çıktı. Şu anda evde yanımda. Hem şeker hastalığından, hem de verem hastalığından hala tedavi görüyor ve her hafta hastaneye gidiyor. Yaşlılığından dolayı vücudunda genel bir zayıflık var. Amansız hastalıklardan da etkilenmiş durumda. En az iki saatte bir su içeceği için şu anda oruç tutamıyor. Hastanede kaldığı geçtiğimiz iki yıl içinde de oruç tutmasına doktor mani oldu. Siz de biliyorsunuz ki mübarek Ramazan ayı şu günlerde kapıya dayandı. Bize geçtiğimiz iki yılın orucu ve gelecek Ramazan ayının orucu için ne yapmamız gerektiğini bildiriniz. Allah sizi başarılı kılsın ve sizi affetsin. Selam.

CEVAP: Annenin hastalığı gerçekten anlattığın gibiyse, sözü edilen durumda olduğu müddetçe Ramazanda oruç tutmaması caizdir. İyileşir de daha sonra kaza etmeye gücü yeterse tutamadığı günleri kaza eder. Çünkü Allah Teala şöyle buyurur: *"Kim hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde tutar." (Bakara: 184)* Hastalığı kesintisiz devam ederse kaza etmesi de gerekmez. Çünkü Allah Teala şöyle buyurur: *"Allah her şahsı gücü ölçüsünde yükümlü kılar." (Bakara: 286)* O tutmadığı her bir gün için bir yoksulu doyurur.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.[235]

ŞEKER HASTASI VE ORUÇ

SORU 218- Ben bir şeker hastasıyım. Bu hastalığın deri altına vurulan bir iğnesi var. Bu iğne vurulmadığı zaman şekerin seviyesi yükselir. Özellikle Ramazan ayında bunu vurulmadığımda bu hastalıktan dolayı sıkıntıyla karşılaşıyorum. Bu iğneyi Ramazan ayında da vurulmam caiz olur mu? Bana bunun cevabını bildirin, Allah size sevabını versin. Size şunu da ifade edeyim: Ben her sene Ramazan ayında bu iğneyi kullanmadığım için hastalanırım ve hastaneye yatarım. Bu yüzden on gün kadar oruç tutamam sonra bu tutamadığım oruçları kaza ederim. Benim konumum bu, çünkü geceleyin bu ilacı almamda hiçbir yarar yok.

CEVAP: Tedavi amacıyla bu iğneyi gündüz almanda hiçbir sakınca yoktur. Sana kaza da gerekmez. Şayet bu ilacı herhangi bir güçlük olmaksızın geceleyin

[235] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 3950

almak imkanı varsa bu daha hayırlıdır.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesi ve arkadaşlarına olsun.[236]

SANA ORUÇ GEREKMEZ

SORU 219- Benim iki buçuk aylık Ramazan orucundan borcum var, tutamıyorum. Çünkü bir mide hastalığına yakalandım. Uzman bir doktora danıştım, bana oruç tutmamam gerektiğini söyledi. Bu durumda ne yapmam gerekir. Bana bildirin. Allah sizi mükafatlandırsın.

CEVAP: Doktorların oruç tutması imkansız veya oruç tutması dayanılmaz derecede meşakkatli dediği veya hastalığı kat kat artar dediği müzmin bir hastalık sebebiyle ne eda ne de kaza olarak oruç tutamadığın zaman senin herbir gün için bir yoksulu doyurman gerekir. Bu, oruç yerine geçer. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"Oruca gücü yetmeyenler ise bir yoksul doyumu fidye verir." (Bakara: 184)*[237]

ÜLSER HASTASINA DOKTORLAR ORUCU BIRAKMASINI TAVSİYE ETTİLER

SORU 220- Sekiz seneden beri midesinde ülser bulunan bir hasta var. Devamlı tedavi oluyor. Doktorlar bir takım tahliller ve tetkiklerden sonra onda bu hastalığı buldular ve hastalığın artmasını ve ağırlaşmasını engellemek için oruç tutmamasını tavsiye ettiler. Oruç tuttuğu zaman hastalık onu savurup atıyor ve devam edemiyor. Hüküm nedir?

CEVAP: Yukarıda anlatılanı düşündükten sonra bizim görüşümüze göre bu durumda onun oruç tutmaması ve ileride iyileşme umudu varsa iyileştikten sonra kaza etmesi gerekir. Fakat durum böyle değil de bu hastalıktan şifa bulma ümidi yoksa Ramazan ayının her bir günü için bir yoksulu doyurması gerekir.[238]

ÜLSER HASTASI VE DOKTOR ONU BEŞ SENE ORUÇ

---

[236] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 3929

[237] el-Münteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân, 3/141

[238] Fetâvâ ve Resailu Semahatu'ş-Şeyh Muhammed b. İbrahim Alu'ş-Şeyh, 4/180

TUTMAKTAN MEN ETTİ

SORU 221- Kardeşim bir ülser hastasıdır ve doktor ona çeşitli yemeklere karşı perhiz uyguladı ve beş sene müddetle oruç tutmasını engelledi. Oruç tutmayı denedi, fakat bundan etkilendi. Durumunu soruyor?

CEVAP: Durum, kardeşi hakkında soru soran kişinin anlattığı gibi olduğu zaman, onu oruçtan engelleyen doktor güvenilir ve tıbta uzman bir doktor ise onun nasihatını dinlemesi ve itaat etmesi gerekir. Bu da güçleninceye ve oruç tutabilecek duruma gelinceye kadar Ramazanda oruç tutmamasıdır.

Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"Kim hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde tutar." (Bakara: 185)*

Başka bir ayette şöyle buyurmuştur: *"Allah size din işinde hiçbir güçlük yüklemedi." (Hac: 185)*

Diğer bir ayette şöyle buyurur: *"Allah Teala her şahsı ancak gücünün yettiği ile yükümlü kılar." (Bakara: 286)*

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* de şöyle buyurur: "Ben size bir şeyi emrettiğim zaman gücünüz yettiğince onu yerine getirin."

Hastalığından şifaya kavuştuğu zaman tutamadığı Ramazan orucunu kaza etmesi gerekir.

Allah'tan bizim için, onun için ve bütün müslümanlar için sıhhat ve afiyet dileriz.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.[239]

[239] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 1166

MİDE VE BAĞIRSAK HASTASIYIM HASTALIĞIM ŞİDDETLENDİ VE ORUÇ TUTAMIYORUM

SORU 222- Allah'ın takdiriyle bağırsak hastalığına yakalandım. Midedeki yara sonucu beş defa ameliyat geçirdim. Hastalığım şiddetlendi ve uzun bir süre hastahanede kaldım. Yine Ramazan geldi ve ben ne geçmiş oruçlarımı kaza edebildim, ne de şimdi (1398 h.) ki Ramazan orucunu tutabiliyorum. Bana yol gösterin.

CEVAP: Gerçekten anlattığın gibi ağır ve sürekli hasta olduğun, devamlı tedavi altında bulunduğun, oruç tutma gücünü kendinde bulamadığın ve doktor da sana oruç tutmamanı emrettiği zaman oruç tutmamanda bir sakınca yoktur.

Hastalığın ağırlaşması ve tedavi zorunluluğundan dolayı bazan orucu tutmamak/terk etmek vacip hale gelebilir. Allah sana şifa verdiği ve oruç tutma gücüne kavuştuğun zaman tutamadığın günleri veya tutamadığın ayları kaza etmen gerekir. Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"Ramazan ayı, insanlara yol gösterici, doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak Kur'an'ın indirildiği aydır. Öyle ise sizden Ramazan ayına erişenler o ayda oruç tutsun. Kim o anda hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde kaza etsin. Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez. Bütün bunlar sayıyı tamamlamanız ve size doğru yolu göstermesine karşılık, Allah'a tazim etmeniz ve şükretmeniz içindir."* *(Bakara: 185)*

Hastalığın devam ederse veya iyileşir de zayıflığın ve orucun kazasına güçsüzlüğün devam ederse ve Allah göstermesin bundan da ümidini kesersen, ailene yedirdiğin buğday veya hurma veya pirinç gibi yiyeceklerden yarım ölçek yiyeceği herbir günden bedel olarak bir yoksula yedir.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.[240]

[240] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2129

MİDE (KALIN BAĞIRSAK) HASTALIĞINA YAKALANMIŞ VE İKİ SAATTEN FAZLA YEMEDEN VE İÇMEDEN DURAMIYOR

SORU 223- Ben bir mide-kalınbağırsak hastasıyım. İki saatten fazla açlığa ve susuzluğa dayanamıyorum. Hastalığım 1390 h. yılında başladı. Yedi senedir Ramazan orucunu tutamıyorum. Her sene oruç tutabilmek için Allah'tan afiyet diliyorum. Çeşitli ülkelerde tedavi yollarını araştırdım. Fakat emir sadece Allah'ındır. Bu müddet içinde oruç tutamadan öleceğimden korkuyorum. Bu sebeple size şu soruyu sormak mecburiyetindeyim: Bana keffaret gerekir mi? Dinimi yaşarken basiret üzere olmak için bana bir fetva vermenizi veya bu sorumu gerekli fetvayı vermesi için ilgili birisine havale etmenizi istiyorum. Allah sizi her türlü hayırlı işinizde başarılı kılsın.

CEVAP: Gerçekten anlattığın gibi devamlı hastalık çekiyorsan ve oruç tutmaktan aciz kalmışsan bu senelerdeki Ramazanlarda tutamadığın herbir gün için, ailene yedirdiğin buğday, hurma veya pirinç gibi yiyeceklerden yarım ölçek yiyeceği bir yoksula yedirmen sana kafidir.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.[241]

BÖBREK HASTASININ ORUCU

SORU 223- Böbreklerimden rahatsızlık çekiyorum. Doktorlar oruç tutmamamı tavsiye ettiler. Fakat ben onların sözünü dinlemiyorum ve oruç tutuyorum. Bu yüzden ağrı ve ızdırabım arttı. Oruç tutmasam bana bir günah olur mu? Bunun keffareti nedir?

CEVAP: Oruç sana meşakkatli gelir, hastalığın artar ve müslüman, teşhisindeki isabetiyle bilinen uzman bir doktor sana nasihatte bulunur ve orucun senin sağlığına zararlı olduğunu, ızdırabını arttıracağını ve senin için tehlikeli olacağını söylerse orucu bırakman ve herbir gün için bir yoksulu doyurman caiz olur. Kaza etmeye de imkanın olmadığı için sana kaza da gerekmez.

Fakat Allah takdir eder de hastalığın zeval bulup sağlığına tekrar kavuşursan bundan sonra gelecek Ramazan bayramında başkaları gibi sen de oruç tu-

241 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2502

tarsın ve tutmayıp da fidyesini verdiğin geçtiğimiz yılları kaza etmen de artık gerekmez."[242]

BÖBREK HASTASI VE ORUÇ

SORU 225- Böbrek hastalığına yakalandım ve iki defa ameliyat geçirdim. Doktorlar bana gece ve gündüz en az ikibuçuk litre su içmemi tavsiye ettiler. Ayrıca orucun ve arka arkaya üç saat boyunca su içmemenin beni riske maruz bırakacağını söylediler. Onların sözlerine göre mi hareket edeyim, yoksa onların benim vücudumun taş yapmaya istidatı olduğunu üstüne basa basa söylemelerine rağmen Allah'a tevekkül edip oruç mu tutayım veya ne yapayım? Oruç tutmadığım zaman bunun tarafımdan ödenmesi gerekli keffareti nedir?

CEVAP: Durum gerçekten söylediğin gibi ise ve bu doktorlar da tıpta uzman kişiler iseler senin sağlığını korumak ve kendine gelecek bir zararı önlemek için oruç tutmaman meşrudur.

Sonra şayet sağlığına kavuşur da zorluk çekmeksizin kaza etme gücüne erişirsen o zaman kaza etmen gerekir. Şayet başına gelen bu hastalık devam ederse veya peşpeşe su içmediğinde vücudun taş yapma özelliği devam ederse, doktorlar da bundan kurtulma ümidinin bulunmadığını söylerlerse oruç tutmadığın herbir günden bedel olarak bir yoksulu doyurman gerekir.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.[243]

BÖBREK HASTASINA DOKTORUN ORUCU YASAKLAMASI

SORU 226- Böbreğime bir hastalık isabet etti. Çocuklardan birisi bana bir böbreğini bağışladı. Bu arada bir Ramazan ayı geçirdim ve ameliyatı yapan doktor benim oruç tutmamı yasakladı. Ameliyatın üzerinden henüz fazla zaman geçmedi. Doktor, ben oruç tuttuğum zaman yeni nakledilen bu böbrek sebebiyle devamlı sıvı ve soğuk su oluşması durumuyla ilgili olarak bunun benim için bir risk oluşturacağını söyledi. Bu sebeple geçirdiğim oruçlar konusunda ne

---

[242] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 82, 83
Bu görüş Hanbeli mezhebine aittir. Diğer üç mezhebe göre sağlığına kavuşan kimse önceden fidyesini ödemiş olsa bile onları kaza etmesi gerekir. -Çeviren-

[243] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 1381

yapmam gerektiğini sizden öğrenmek istiyorum; kaza etmem mi gerekir yoksa sadaka vermem mi? Özellikle ben bu durumda olduğum halde oruç tutmaya gücüm de yetmiyorsa ne yapmalıyım?

CEVAP: Gerçek anlattığın gibi olduğu zaman oruç sana zarar vereceği veya zor geleceği için oruç tutmaman meşrudur ve bir sene veya seneler sonra bile olsa oruç tutma gücüne ulaştığın zaman tutamadığın Ramazan orucunu kaza etmen gerekir.

Oruç tutmaktan acizliğin devam ederse ve gelecekte de bu güce ulaşacağın ümidi yoksa sana gereken şey Ramazandan veya Ramazanlardan oruç tutamadığın herbir gün için ailene yedirdiğin buğday veya pirinç gibi şeylerden yarım ölçek yiyeceği bir yoksula yedirmendir. Böylece senden kaza yükümlülüğü de düşmüş olur.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarına olsun.[244]

DOKTOR ORUCUN ONA ZARARLI OLDUĞUNU SÖYLEDİĞİ MÜDDETÇE ORUÇ TUTMAZ VE ONUN YERİNE FİDYE VERİR

SORU 227- Eşim Ramazan ayı girmeden önce bir ameliyat geçirdi. Ameliyattan önce Ramazan orucunu Allah ona farz kılmamıştı. Ameliyat şu şekilde gerçekleşti:

Böbreklerden birisi tamamen alındı, diğer böbrekten de taş çıkarıldı. Doktorlar ona ömür boyu oruç tutmamasını tavsiye ettiler. Allah size iyilik versin bize söyleyin: Bu konudaki keffaretin hükmü nedir? Cevap böyle ise altmış fakiri nasıl doyuracağım?

Hayatından korktuğu için tıbbın tavsiyesi oruç tutulmaması yönünde olduğu müddetçe bu keffaret gerekir mi?

Her sene keffaret vermek gerekir mi? Keffaretin (fidyenin) para olarak verilmesi caiz olur mu? Bu paranın miktarı ne kadardır?

---

244 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2924

Hububat satın alıp da bunu taksim etmem veya altmış kişinin bulunmaması sebebiyle harem bölgesine inip de fakirlere para dağıtsam caiz olur mu?

Bana bildirin. Allah sizi iyilikle mükafatlandırsın.

CEVAP: Müslüman ve güvenilir bir doktor orucun ona zararlı olacağını söylerse oruç tutmaz ve Ramazandan herbir güne bedel olarak buğday, pirinç ve hurma gibi beldenin yiyeceklerinden yarım ölçek yiyecekle bir yoksulu doyurur.

Fidyeyi para olarak vermesi caiz değildir.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.[245]

BAZILARI ORUÇ TUTABİLECEK DURUMDA OLDUKLARI HALDE DOKTORLAR VEREM (AKCİĞER TÜBERKULOZU) HASTALARINI ORUÇTAN MEN ETTİLER

SORU 228- Biz hastahanede yatıyoruz. Pek çoğumuz oruç tutabilecek güçte olmasına rağmen doktorlar gücü olanlarımızı da olmayanlarımızı da oruçtan men ettiler. Doktorlar diyorlar ki: Oruç sizin sağlığınıza zarar verir. Oruçla tedavi birarada mümkün olmaz. Biz onların sözlerini dinlemeyip, orucumuzu tutalım mı? Yoksa mazur sayılır mıyız, Allah bize şifa verinceye kadar sabredelim mi? Hastahanede iki veya üç ay kalanlar da var. Bunlar tutamadıkları herbir gün için bir yoksulu doyurdukları zaman kaza yerine geçer mi? Yoksa senatoryumdan çıktıktan sonra kaza etmek mi gerekir?

CEVAP: Elhamdulillah. Hastahanede yatan hastalar olduğunuz sürece içinizde oruç tutmaya gücü yetenler olsa bile orucu terketmenizde hiçbir sakınca yoktur. Hastalığın başlangıç safhasında olanlarla, hastalık esnasında bulunanlar arasında veya diğer safhalarında, iyileşmenin başlangıcında olanlarla, hasta olmasından korkulanlar arasında bu konuda bir fark yoktur/bunların hepsi oruç tutmayabilirler.

Çünkü *"Kim hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca diğer günlerder oruç tutar." (Bakara: 184)* ayeti genel hüküm ifade eder.

---

245 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 5750

Ayette zikri geçen orucu bozmanın mübahlığının illetine bakıldığında -ki bu illet kolaylığı murad etmek, zorluğu murad etmemektir - o zaman bu meselenin ayette zikredilenlerin dışında başka yönlerinin de olduğu görülecektir. Hal böyle olunca ayrıntılı bir cevabın yazılması gerekmektedir. İnşaallah daha sonra bu mesele o cevapta ayrıntılarıyla ele alınacaktır. Çünkü bu cevap tam da sizin sorunuza göredir.

Hastalık sebebiyle üzerinde Ramazan ayından birkaç gün veya bir ay ya da daha fazla oruç borcu olan kimseye sıhhate kavuştuğu ve oruç tutabilecek duruma geldiği zaman borcunu iyileştiği seneden sonra Ramazan ayı girinceye kadar ertelememişse kazanın dışında başka bir şey yapması gerekmez. Şayet borcunu Ramazana kadar erteler de Ramazandan sonra kaza ederse kaza ile birlikte herbir gün için bir yoksulu doyurarak fidye ödemesi de gerekir.[246]

İKİ MÜSLÜMAN DOKTORUN KARARIYLA VEREM HASTASININ ORUCU TERKETMESİ CAİZDİR

SORU 229- Bir adam var, üç seneden beri tüberküloz (verem) hastası olduğunu söylüyor ve iki müslüman doktorun bu hastalık sebebiyle kendisinin oruca tahammül edemeyeceğine karar verdiklerini anlatıyor. Ramazan orucunu terk etmesinin caiz olup olmadığını soruyor.

CEVAP: Elhamdulillah... İki müslüman doktor oruçtan dolayı senin zarar göreceğine karar verdikleri zaman orucu terketmen ve inşaallah iyileştikten sonra onu kaza etmen caiz olur. Allah'ın selamı üzerinize olsun.

Bu hüküm, doktorlar sizin nazarınızda güvenilir kimseler olduğu zaman geçerlidir. Başarı Allah'tandır.[247]

VEREM HASTASI VE ORUÇ

SORU 230- Bir verem hastası var. Ramazanda oruç tutmak ona zor geliyor.

---

[246] Fetâvâ ve Resailu Semahatü'ş-Şeyh Muhammed b. İbrahim Alu'ş-Şeyh, 4/178, 179

[247] Fetâvâ er-Resailu Semahatu'ş-Şeyh Muhammed b. İbrahim Alu'ş-Şeyh, 4/181, 182

Geçen Ramazan oruç tutmadı. Bu kişinin yoksul doyurması gerekir mi, gerekmez mi? Vereceğiniz cevabı bu kişinin iyileşme umudunun bulunmadığını bilerek veriniz. O, bir ay gibi kısa bir süre tedavi olabiliyor. Köydeki evinden şehre iniyor, sonra şehirde sıkılıyor ve (hastahaneden) çıkıyor?

CEVAP: Bu hasta Ramazan orucunu tutamadığı ve iyileşme umudu bulunmadığı zaman kendisinden oruç yükümlülüğü düşer ve tutmadığı her bir gün için yoksulu doyurması gerekir. Fakire kendi ailesine yedirdiği buğday, hurma veya pirinç gibi şeylerden yarım ölçek yiyecek verir. Bu hasta oruç tutmaya gücü olmasına rağmen oruç kendilerine zor gelen yaşlı, ihtiyar piri fani gibi sayılır.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salat ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.[248]

ASTIM-BRONŞİT HASTASI VE ORUÇ

SORU 231- Ben 1382 h. yılından beri astım-bronşit hastasıyım. Hastalık bende aşama aşama şiddetlendi ve o derece ilerledi ki havanın mutedil ve tesirli oluşuna göre bazan yarım saatte, bazan bir saatte, bazan da iki saatte bir nefes açıcı sprey ilacını kullanmak mecburiyetinde kalır hale geldim. Verilen çeşitli hapları da kronik allerjik astımın durumuna göre bir, iki veya üç defa kullanıyorum. Elimde hepsi de bu hastalığın şiddet ve zararına işaret eden pek çok tıbbi rapor var. Fakat bunlar gerçekte benim hissettiklerimi ve çektiklerimi tam olarak anlatıyor. Bu sebeple ben sizden Ramazan orucunu terketmenin cevazını ve oruç tutamadığım için benim yapmam gereken şeyi soruyorum. Allah size başarı versin.

CEVAP: Gerçek anlattığın gibi olduğu zaman Ramazanda orucu terketmende senin için bir günah yoktur. Tutmadığın günler zimmetinde borç olarak kalır ve şifa bulup oruç tutabilecek duruma geldiğin zaman onları kaza edersin. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmaktadır: *"Kim hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde tutar." (Bakara: 185)*

Hastalığın devam ederse ve uzman bir doktor da bu hastalığın iyileşmesinin

248 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 1528

zayıf bir ihtimal olduğuna karar verirse tutamadığın herbir günden bedel olarak sadece bir yoksulu doyurman gerekir. Yoksula vereceğin şey beldenin yiyeceği olan buğday veya pirinç gibi şeylerden yarım ölçek yiyecektir. (Bunu fakirlere verdikten sonra) artık senin için onları kaza etme yükümlülüğü yoktur. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmaktadır: *"Allah Teala her şahsı ancak gücü ölçüsünde yükümlü kılar." (Hac: 78)*

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.[249]

ASTIM VE ALLERJİ HASTASI VE ORUÇ

SORU 232- Ben onüç yıldan beri ileri derecede astım ve allerji hastasıyım. Bu sene genel tetkikler ve muayeneler yaptırmak için Londra'ya gittim. Çünkü bu hastalık -Allah sizi korusun- pek çok komplikasyonlara sebep oldu. Doktor benim için her gün üç defa ilaç kullanmak üzere üç aylık bir tedaviye karar verdi. Belirlenen bu müddet mübarek Ramazan ayına denk geliyor. Sizden bu ilacı nasıl kullanacağımı bana bildirmenizi rica ediyorum. Çünkü benim durumum bir astım hastalığı olduğu için tedavi olmamı gerektiriyor. Her sene Ramazan ayında oruçtan dolayı şiddetli bir bitkinlik hissediyorum. Şeriatin izin verdiği şeyi bana açıklamanızı rica ediyorum. Allah sizi salih amelde muvaffak kılsın.

CEVAP: Durumun gerçekten anlattığın gibi olduğu zaman, hastalığın şiddetini azaltmak için ve Allah'tan şifa dileyerek gündüz bile olsa ihtiyaca göre ilaç kullanmanda senin için bir sakınca yoktur.

Sonra, astım krizini hafifletmek ve nefes alış-verişini kolaylaştırmak için ilacı burunla koklayarak veya adaleden ya da damardan iğne ile alırsan orucun bozulmaz, kaza da gerekmez. Şayet hap ve sıvı ilaçlar alırsan gündüz ilaç aldığın bu günlerin orucunu iyileştikten ve oruç tutabilecek duruma geldikten sonra kaza etmen gerekir.

Allah'ın takdiriyle hastalığın devam edecek olursa hap veya sıvı ilaçlar alacak olursan ve kaza etmeye de gücün yetmezse tutamadığın herbir gün için bir yoksulu doyur. Bir günün fidyesi olarak, yenilmesi adet olan buğday, hurma veya pirinç gibi şeylerden yarım ölçek yiyeceği yoksula ver. Şifayı verecek olan

---

[249] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta

Allah'tır.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhamed'e, onun ailesi ve arkadaşlarına olsun.[250]

AKCİĞER İLTİHABI HASTASI VE ORUÇ

SORU 233- Ben onbeş seneden beri hasta bir kadınım. Hastalığım şu ana kadar devam etti. Şu anda yıl hicri 1402. Geçen sene yani h. 1401'de hastalık benim yakama yapıştı ve şiddetlendi. Bu yüzden hastaneye yattım ve ben hastanede iken üç ay boyunca bana tedavi uygulandı. Sonra hastaneden çıktım. Doktor bana tam bir yıl boyunca kullanacağım ilaç yazdı. İlacımı alıyorum. Hastalık ağızdan kanamayla birlikte akciğer iltihabıdır. Geçen sene Ramazan ayı girdi ve sekiz gün boyunca ilacı terkettiğim zaman ağzımdan kanlı balgam çıkıyordu. Doktor benden ilaca ara vermememi istemişti. Fakat bu seneki Ramazan ayı yaklaştı ve ben hala geçen seneki Ramazan oruçlarını tutamadım. Oruç tuttuğum zaman kanama tekrar başlıyor. Çünkü oruç tuttuğumda ilacı kesmiş olacağım. Halbuki ilaca her gün devam etmem gerekiyor. Zaman zaman da kansız balgam geliyor. Benim durumuma bakmanızı ve geçmiş Ramazanın oruçlarını ne yapmam gerektiğini söylemenizi rica ediyorum. Onların yerine ne yapmam gerekiyor. Tuttuğum oruçlar caiz oldu mu, olmadı mı? Bana bildirmenizi rica ediyorum. Allah Teala sizi en iyi ödülle ödüllendirsin.

CEVAP: Gerçekten anlattığın gibi bir hasta isen iyileşinceye ve oruç tutma gücüne kavuşuncaya kadar Ramazanda oruç tutmaman için sana ruhsat verilmiştir. Geçen Ramazan tuttuğun oruçlara gelince onlar sahihtir, onları kaza etmene gerek yoktur.

Hastalığın esnasında tutmadığın günlere gelince iyileşince ve oruç tutma gücüne kavuşunca bunları kaza etmen gerekir. İyileşme umudu olmayacak şekilde oruçtan acizliğin devam ederse oruç tutmadığın her günden bedel olarak bir yoksulu doyurman gerekir. Bunun miktarı herbir gün için beldenin yiyeceğinden yarım ölçek miktarı yiyecektir. Bu da yaklaşık bir buçuk kilogram yiyecektir. Bununla senden kaza yükümlülüğü düşer.

---

[250] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 4958

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.[251]

AMANSIZ/ÇARESİZ BASUR HASTASININ ORUÇ TUTMAMASI GEREKİR

SORU 234- Burada şiddetli iltihab sonucu kanamaya yol açan amansız bir basur hastası müslüman var. Bu kanama mübarek Ramazan ayında da devam ediyor. Normal olarak hastalığından dolayı uzman bir doktora başvurunca doktor ona, Allah'ın izniyle kanamanın durmasına ve şifa bulmasına yardım edecek gerekli reçeteyi yazdı. Doktor bu esnada ona ilaç alabilmesi için kanama süresi boyunca ve kanın kesilmesinin kalıcı olması için tıpkı ilaç alımı esnasında olduğu gibi kanamanın kesilmesi ve durması zamanında oruç tutmamasını tavsiye etti. İltihabın ve basur kanamasının şiddeti sonucu hastanın bir başkasının yardımı olmaksızın ayakta duramadığı ve yürüyemediği de bilinmektedir. Size anlattığım şu haliyle bu hastanın ilaç alabilmesi için orucu bırakabilir mi? Kanaması devam ederken, iç ve dış elbiseleri kana bulanırken namaz kılabilir mi?

CEVAP: Senin durumun anlattığın gibi olduğu ve oruca gücün yetmediği veya oruç senin hastalığını arttıracağı ya da iyileşmeni geciktireceği zaman orucu tutmaman ve kaza etmen caizdir. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"Kim hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde tutar."* *(Bakara: 185)*

Namazı da gücünün yettiği şekilde ayakta veya oturarak veya yan yatarak kılabilirsin. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Namazı ayakta kıl, gücün yetmezse oturarak, ona da gücün yetmezse (yatarak) yanın üzerinde kıl."

Vakit girdikten sonra giren vaktin bütün namazları için abdest almak suretiyle namaz için taharet yaparsın. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Hamne binti Cahş istihaze kanı görüyordu ve önünü bağlamak suretiyle temizleniyor, her namaz için abdest alıyordu.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e,

---

[251] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 4637

onun ailesi ve arkadaşlarına olsun.[252]

AMELİYATLA DALAĞI ALINDI VE DOKTORLAR ORUÇ TUTMAMASINI TAVSİYE ETTİ

SORU 235- 1387 h. yılında ameliyatla dalağım alındı ve çürümüş damara kadar tamamen çıkarıldı. Sonra ameliyatın yapıldığı sene oruç tuttum. Ciğerde ve midede hastalıklar ortaya çıktı. Doktora müracaat ettim. Benden oruç tutmamamı istedi. Sonra daha başka doktorlara başvurdum. Onlar da bunun ameliyattan sonraki oruçtan dolayı olduğunu söylediler ve bana oruç tutmamamı tavsiye ettiler. Fakat ben yine de oruç tuttum. 1388 h. yılında Ramazan ayı geldikten sonra oruç tuttum. Fakat hastalıklarım arttı ve bir öncekinden daha büyük zorluklarla karşılaştım. Doktorlara müracaat ettim, bana vücudumun zayıf olduğunu ve oruca tahammül edemeyeceği için oruç tutmamamı tavsiye ettiler. Bu hastalıklara ve aynı zamanda baş dönmesine rağmen orucu tamamladım. Oruca tahammül edemediğim zaman orucu terketmem caiz olur mu? Caiz olduğu zaman oruca bedel olarak bana gereken şey nedir?

CEVAP: Allah Teala şöyle buyurur: *"Allah her şahsı ancak gücü ölçüsünde yükümlü kılar."* *(Bakara: 286)* Oruca gücün yetmediği zaman herbir günden bedel olarak bir yoksulu doyurursun. Bunun miktarı da buğdaydan bir müd'dür, diğer yiyeceklerden yarım sa'dır. Hepsi bu kadar.[253]

[252] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 4882
[253] Muhammed b. İbrahim Alu'ş-Şeyh, Mecmuu Fetâvâ ve Resail, 4/179, 180

RAMAZAN ORUCUNDA GAYRİMÜSLİM DOKTORA GÜVENMEK

SORU 236- Sağlığıma zararlı olduğu için bir doktor benim oruç tutmamamı tavsiye etti. Fakat orucu bıraktıktan onbeş gün sonra doktorun müslüman olmadığını öğrendim. Şimdi ben ne yapacağım?

CEVAP: Tutmadığın oruçları kaza etmen gerekir. Kafir bir doktorun sözüne güvenmekle hata etmişsiniz. Çünkü onun verdiği bilgiye güvenilmez. Senin yapman gereken şey bu konuda ve diğer şer'î konularda uzman ve işinin ehli müslüman bir dostorla istişare etmendir. Gelecekte buna dikkat edersin. Allah'a hamdolsun müslüman doktorlar pek çoktur.

Başarı Allah'tandır.[254]

ORUCU TUTMAMAYI EMREDEN DOKTORDA BULUNMASI GEREKEN ŞARTLAR

SORU 237- Orucu tutmamayı emreden doktor kim olursa olsun sözü dinlenir mi, yoksa müslüman olması şart mıdır?

CEVAP: Doktor, mesleğinde uzman ve doğru ise ve hastaya: Oruç sana zarar verir derse, ondan başkası bulunmadığı ve özellikle de hastanın orucu bozmaya ihtiyacı olduğu zaman gayrimüslim bile olsa hasta orucunu bozar.[255]

DOKTORLARIN KARARINA ANCAK İLME VE TECRÜBEYE DAYANDIĞI ZAMAN İTİBAR EDİLİR

SORU 238- Doktorlar Ramazan orucunun göğüs hastalığı gibi bazı hastalıkları arttırdığına veya iyileşmesini geciktirdiğine karar verdikleri ve bu sebeplerle hastayı oruçtan men ettikleri zaman ne yapmak gerekir?

CEVAP: Doktorlar güvenilir ve itham edilmeyen kimseler oldukları ve raporları bilgiye ve tecrübeye dayandığı zaman böyle bir durumda orucu bırak-

---

254 İbn Fevzan, el-Fetâvâ Kitabu'd-Da've, 1/153
255 Şeyh Salih b. Fevzân, el-Münteka min Fetâvâ, 1/34

mak caizdir. Bazı alimler doktorun müslüman olmasını şart koşarken bazıları böyle bir şartı aramamışlardır.[256]

MÜSLÜMAN VE ADİL BİR DOKTORUN TECRÜBESİNİN KABUL EDİLMESİ GAYRİ MÜSLİM DOKTOR VE ADİL OLMAYAN MÜSLÜMAN DOKTORUN DURUMU

SORU 239- Bir adam verem hastalığına yakalandığını, iki sene müddetle bu hastalığın tedavisini gördüğünü, doktorların kendisine Ramazan orucunu bıraktırdıklarını, oruç tutarsan hastalığın nükseder diye korktuklarını ve böylece kendisine beş sene orucu terketmesi için rapor verdiklerini anlatıyor ve bu müddet içinde orucu terketmenin hükmünü soruyor?

CEVAP: Elhamdulillah. Allah Teala şöyle buyurdu: *"Sizden kim Ramazan ayına erişirse oruç tutsun. Kim hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca diğer günler oruç tutsun." (Bakara: 185)*

Yani kimin vücudunda bir hastalık varsa veya oruç tutmak ona zor geliyorsa veya yolculuk durumunda ise onun orucu tutmama hakkı vardır. Onun tutmadığı günleri diğer günlerde kaza etmesi gerekir. Bunun için Allah Teala şöyle buyurdu: *"Allah Teala sizin için kolaylık ister, zorluk istemez." (Bakara: 185)* Alimler, müslüman ve güvenilir bir doktor orucun bu hastaya zarar vereceğini veya iyileşmesini yavaşlatacağını ve benzeri şeyleri söylediği zaman bu durumda orucu terketmenin şer'an caiz olduğuna hükmettiler. Şayet doktor gayri müslim ise veya müslüman fakat adaletli değilse onun sözü ancak sorulacak başka birinin bulunamaması gibi zaruret halinde kabul edilir. Zaruret bulunduğu ve gayrimüslim doktorun doğruluğu ve güvenilirliğine dair pek çok ipucu bulunduğu zaman ve hastanın kendisi bunu hissettiği veya bu hastalığın oruca imkan vermeyeceği ya da orucun bu hastalığı iyileştirmesini zorlaştıracağı herkesçe bilindiği zaman Allah kendisine sağlık verinceye ve zarara uğramadan oruç tutabilecek duruma gelinceye kadar orucu terketmesi caizdir. Geçen aylara gelince iyileştikten sonra bunları kaza etmen gerekir. Bunların geciktirilmesinin bir keffareti yoktur. Çünkü senin bunları terketmen hastalığının devam etmesinden dolayıdır. Allah'ın selamı üzerinize olsun.[257]

---

[256] Muhammed b. İbrahim Alu'ş-Şeyh, Mecmuu Fetâvâ ve Resail, 4/181
[257] Muhammed b. İbrahim Alu'ş-Şeyh, Mecmuu Fetâvâ ve Resail, 4/182, 183

SORU 240- Akciğer tüberkülozu olan bir hasta var. Hastanın elinde arka arkaya beş yıl oruç tutmamasını tavsiye eden bir doktor raporu bulunuyor. Bu konudaki hükmü soruyor?

CEVAP: Elhamdulillah. Bu gibi şeylerde güvenilir müslüman bir doktorun sözünü kabul etmek caizdir. Onun sözüyle amel ederek sözü edilen sürede orucu ertelemek caizdir. Gayrimüslim doktora gelince bu gibi bir meselede tedavi süresince ve tedaviden sonra uzun olmayan bir süre zaruretten dolayı -ki zaruret, güvenilir müslüman bir doktorun bulunmamasıdır- onun görüşünü de kabul etmek caizdir. Tedaviden sonra uzun bir süre geçtiği, özellikle kişi kendisinin tamamen iyileştiğini, oruç tutabilecek duruma geldiğini hissettiği ve orucun hastalığın artmasına veya iyileşmenin gecikmesine sebep olmayacağı ihtimali kuvvetlendiği zaman artık gayrimüslim doktorun görüşüyle amel etmesi caiz değildir.[258]

HASTALIĞI ŞİDDETLENDİĞİ VE BAZAN ŞUURUNU KAYBETTİĞİ ZAMAN

SORU 241- Bir adam annesinin orucunun durumunu soruyor. Annesi dokuz seneden beri hasta imiş. Bazı zamanlar şuurunu kaybedecek ve konuşamayacak derecede hastalığı ağırlaşmış. Bazan da şuuru yerinde ve konuşabilecek derecede hafiflemiş. Fakat bu senelerin hiçbirinde oruç tutmamış. Nihayet bu sene şaban ayının sonunda da vefat etmiş. Adam soruyor: Annesinin kaza borcu mu, yoksa yoksulu doyurma borcu mu var?

CEVAP: Şuuru yerinde olmadığı zamanların orucu kendisinden düşer. Hastalığının hafiflediği zamanlara gelince o zamanlarda oruç tutmaya gücü yetebilecek durumda idiyse o günlerde tutmadığı herbir günden bedel olarak bir yoksul doyurulur.

Ölünceye kadar oruç tutabilecek gücü bulamamışsa ona hiçbir şey gerekmez. Ne yoksul doyurmak nede başka bir şey. Allah en iyi bilendir. (Allah en iyisini bilir).

---

258 Muhammed b. İbrahim Alu'ş-Şeyh, Mecmuu Fetâvâ ve Resail, 4/183, 184

SİZİN ORUÇ TUTMAMANIZ CAİZDİR

SORU 242- Ben 27 yaşına gelmiş bir Kuveyt vatandaşıyım. Allah'tan böbreklerime bir hastalık geldi. İki senedir hastayım ve diyaliz makinesine girecek duruma geldim. Doktorlar bana kardeşlerimden birinin böbreğini bağışlamasını beklemem gerektiğini söylediler. Benden iki yaş küçük 25 yaşındaki kardeşim bana böbreğini bağışladı. Her ikimiz birlikte ameliyat olduk ve Allah'ın lutfuyla ameliyatımız başarılı oldu. Doktorlar bana orucu yasakladılar. Çünkü her saat bir bardak su içmem gerekiyor. Kardeşimin de oruç tutması yasaklandı. Doktorlar dediler ki: Oruç tutmaya çalıştığın zaman hayatını tehlikeye atarsın. Ben bu hastalıktan hiç kimsenin bilemeyeceği ancak bu hastalığı çekenlerin bileceği sıkıntılara katlandım. Oruç tutacak mıyım, tutmayacak mıyım? Kardeşim geçen Ramazan oruç tuttu ve açık bir şekilde oruçtan etkilendi. Ben, oruç tutma dedim. Beni dinlemedi, tuttu. Ameliyatımızın üzerinden iki sene geçti. Acele cevap bekliyorum. Sonra oruç tutmazsam ben ne yapacağım? Günlük mü ödeyeceğim, aylık mı? Allah sizi korusun, İslam'ın ve müslümanların hayrına olan işlerde sizi başarılı kılsın.

CEVAP: Gerçek anlattığın gibi olduğu zaman durumunuz böyle olduğu müddetçe oruç tutmamanız caizdir. Çünkü Allah Teala şöyle buyurur: *"Kim hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde tutar." (Bakara: 185)* Daha sonra kaza etmeye gücü yeterse tutmadığı orucu kaza eder. Kaza etmeye gücü yetmezse tutmadığı herbir güne karşılık bir yoksulu doyurur. Allah'ın size şifa vermesini dileriz.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesi ve arkadaşlarına olsun.[259]

[259] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 5075

Üçüncü Konu
YOLCU

YOLCU İÇİN HANGİSİ DAHA FAZİLETLİ: ORUÇ TUTMAK MI, TUTMAMAK MI?

SORU 243- Özellikle uçak yolculuğu veya diğer modern vasıtalardaki yolculuk gibi içinde meşakkat ve zorluk bulunmayan bir yolculukta hangisi daha faziletlidir: Oruç tutmak mı, tutmamak mı?

CEVAP: Oruçlu için faziletli olan şey, yolculukta mutlak olarak, yani meşakkat olsun veya olmasın orucu tutmamaktır. Kim oruç tutarsa ona da bir günah yoktur. Çünkü Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* her ikisini de yapmıştır.

Sahabiler de öyledir. Fakat sıcak şiddetlendiği ve meşakkat arttığı zaman yolculukta oruç tutmamak bir zorunluluk haline gelir ve oruç tutmak mekruh olur. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* yolculukta sıcağın şiddetinden gölgelenen oruçlu bir adamı görünce ona şöyle dedi: "Yolculukta oruç tutmak iyi bir şey değildir."

Yine Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Allah Teala kendisine karşı günah işlenmesinden hoşlanmadığı gibi ruhsatlarının da kullanılmasını ister." Başka bir rivayette: "Azimetlerin yerine getirilmesinden hoşlandığı gibi ruhsatların kullanılmasından da hoşlanır" ibaresi geçer.

Bu konuda otomobillerle veya develerle veya gemilerle ve vapurlarla seyahat edenle uçaklarla seyahat eden arasında hiçbir fark yoktur.

Yolculuk kavramı hepsini kapsar. Hepsi de Allah'ın ruhsatlarını kullanırlar. Allah Teala seferilik ve yolculuk hükümlerini Peygamber'in *Sallallahu aleyhi vesellem* zamanında ve ondan sonra kıyamete kadar gelecek insanlar için koymuştur. Yüce Allah şartların değişeceğini ve yolculuk araçlarının çeşitleneceğini şüphesiz biliyordu. Şayet farklı hükümler olsaydı Allah buna dikkati çekerdi.

Nitekim Yüce Allah Nahl suresinde şöyle buyurmaktadır: *"Bu kitabı biz, her şeyi açıklama, bir hidayet ve rahmet kaynağı ve müslümanlar için bir müjde olarak indirdik." (Nahl: 89)*

Yine Nahl suresinde Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Atları, katırları ve eşekleri binmeniz ve (*gözlere*) zinet olsun diye yarattı. Allah şu anda bilemiyeceğiniz daha nice (nakil vasıtaları) yaratır." (Nahl: 8)*[260]

SORU 244- Hangisi daha faziletlidir: Yolculukta oruç tutmak mı, tutmamak mı?

CEVAP: Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* sözlerinden ve fiillerinden sahih olan pek çok hadis yolcunun oruç tutması her ne kadar caiz olsa da, ister meşakkat bulunsun, ister *bulunmasın* oruç tutmamasının tutmasından daha faziletli olduğuna delalet etmektedir. Çünkü İmam Müslim, Hamze b. Amr el-Eslemî'den şöyle nakletti: Hamze b. Amr şöyle dedi: Ey Allah'ın Rasulü! Yolculuk esnasında kendimde oruç tutabilecek gücü buluyorum. Oruç tutarsam bana bir günah olur mu? Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* ona şöyle cevap verdi: Bu Allah'ın bir ruhsatıdır. Kim bu ruhsatı kullanırsa güzel olur. Kim oruç tutmak isterse ona da bir günah yoktur.

Başarı Allah'tandır. *Allah'ın* salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.[261]

SORU 245- Hangisi *daha* faziletlidir: Yolculukta oruç tutmak mı, yoksa oruç tutmak mı?

CEVAP: Yolculukta oruç tutmak da tutmamak da caizdir. Oruç tutan, oruç tutmayanı ayıplamaz. Fakat *meşakkat* ve yorgunluk olduğu zaman oruç tutmamak daha faziletlidir. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez." (Bakara: 185)*. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* ve arkadaşları da hicretin sekizinci yılında yolculukta iken oruç tutmuşlardı. Ta ki orucun insanlara meşakkat verdiği söylenince düşmana karşı savaşırken kuvvetli olmak için oruçlarını bozdular. Oruçlu kişi bir başkasına hizmet etmeye ihtiyaç duyduğu zaman yolcu olduğu müddetçe oruç tutmaması daha faziletlidir.

---

[260] Şeyh Abdulaziz b. Baz, Tuhfetu'l-İhvan bi Ecvibetin Mühemmetin Tetealleku bi Erkani'l-İslam, s. 161-162

[261] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2376

"Oruçlarını bozanlar bugün sevapları alıp götürdüler" hadisi[262] bu manaya yorumlanır.[263]

SORU 246- Bir müslüman yolculuğa çıktığı zaman yolculuğunda faziletli olan nedir: Oruç tutmamak mı, yoksa oruç tutmak mı?

CEVAP: Bu konuda üç görüş vardır:

Birinci görüş: Şeyhulislam İbn Teymiyye'nin meylettiği görüştür. Buna göre her yolcu için her hal ve şartta oruç tutmamak daha faziletlidir.

Bunun illeti/sebebi şudur: Bazı alimler yolculuktaki orucu geçersiz saymışlardır. Bazı Zahirilerin yolculuk esnasında oruç tutan kimsenin *"Kim hasta veya yolcu olursa diğer günlerde sayısınca oruç tutsun."* *(Bakara: 184)* ayeti sebebiyle yolculuk günlerini kaza etmeleri gerektiğini söyledikleri anlatılır. Dolayısıyla onlara göre yolcu olan kimse yolculuğu esnasında ister oruç tutsun, ister tutmasın yolculuk günleri sayısınca oruç tutmalıdır.

Cumhur bu delillendirmeyi kabul etmediler ve şöyle dediler: Bu ayette bir takdir vardır. Ayetin takdiri şudur: "Her kim yolcu olur da oruç tutmazsa diğer günlerde sayısınca tutar." Fakat yolcu olur da bu esnada oruç tutarsa artık yolculuk günleri sayısınca oruç tutması gerekmez. Sanki Şeyhulislam (İbn Teymiyye) şöyle diyor: Yolculukta oruç tutmak ihtilaflıdır. İhtilaftan kurtulmak için oruç tutmamak daha faziletlidir. Çünkü yolculukta orucu terketmenin cevazında herhangi bir ihtilaf yoktur. Yolculukta oruç tutmak ise ihtilaflıdır.

O dedi ki: Bu ihtilaftan kurtulmak için meşakkat bulunsun veya bulunmasın oruç tutmamanın daha faziletli olduğunu tercih ediyorum. Fakat Şeyhulislam bunu kendi zamanını ölçü alarak söylüyor. Çünkü onun zamanında meşakkat galip olduğu için her halukârda oruç tutmamak daha uygundu.

İkinci görüş: Meşakkatli bile olsa her hal ve şartta oruç tutmak daha faziletli, oruç tutmamak caizdir. Bu görüşün sahipleri Cabir *Radıyallahu anh* hadisini

---

262 Bu hadisin tamamı şöyledir: Enes anlatıyor: Bir yolculukta Peygamberle Sallallahu aleyhi vesellem beraberdik. Kimimiz oruç tutuyor, kimimiz tutmuyordu. Sıcak bir günde bir yerde konakladık. Gölgelenenlerin çoğu elbise sahibi olanlardı. Kimimiz de eliyle güneşten korunuyordu. Oruç tutanlar takatsiz düştü. Tutmayanlar kalkıp çadırları kurdular ve hayvanları suladılar. Bunun üzerine Peygamber şöyle buyurdu: "Oruç tutmayanlar bugün sevapları alıp götürdüler." Bu hadisi Buhari, Müslim ve Nesai tahriç etmiştir. -Çeviren-

263 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 77

delil getirdiler. Cabir dedi ki: Biz şiddetli bir sıcak olduğu halde yolculuk ediyorduk. Sıcağın şiddetinden birimiz elini başını koyardı. İçimizde Rasulullah'tan *Sallallahu aleyhi vesellem* ve Abdullah b. Ravaha'dan başka oruçlu kimse yoktu.

İkinci görüşün sahipleri dediler ki: Peygamberin bu şiddetli sıcakta orucu tercih etmesi meşakkatli bile olsa yolculukta oruç tutmanın faziletli olduğunu gösterir. Fakat biz bu hadisi şöyle yorumlarız:

a- Bu durum sadece Peygambere mahsustur.

b- Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* kendi sabrına güvendi. Bu sebeple hepsi oruç tutmadı.

Üçüncü görüş: İnşaallah tercihe uygun olan da budur: Meşakkat olmadığı zaman oruç tutmak daha faziletlidir, meşakkat olduğu zaman ise oruç tutmamak daha faziletlidir.

Bunun delili şudur: Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* veda haccında Mekke'ye doğru yola çıkınca kendisi ve arkadaşları Ramazanda Usfan'a ulaşıncaya kadar, yani sekiz gün boyunca oruç tuttular. Buraya geldiklerinde Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* denildi ki: Oruç tutmak insanlara zor gelmektedir. Bunun üzerine Peygamber orada orucunu bozdu. Bir rivayete göre Peygamber orucunu bozmayanlara şöyle dedi: "Siz düşmanınıza yaklaştınız. Oruç tutmamanız sizi daha güçlü gösterir." Birtakım insanlara orucun zor geldiğini ve (buna rağmen) oruçlarını bozmadıklarını öğrenince şöyle dedi: "Bunlar asildirler." Bu, meşakkatli olmadığı zaman orucun daha faziletli, meşakkatli olduğu zaman ise oruç tutmamanın daha faziletli olduğunun delilidir. Bununla beraber her ikisi de caizdir. Nitekim Enes'ten ve diğerlerinden gelen hadiste şu ifadeler geçer: Biz Peygamberle birlikte yola çıkardık. Kimimiz oruçlu olurdu, kimimiz oruçsuz olurdu. Fakat ne oruçlu oruçsuzu, ne de oruçsuz oruçluyu ayıplardı.[264]

[264] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 78, 79

RAMAZANDA AÇLIK VE SUSUZLUK ÇEKMEYEN YOLCUYA HANGİSİ DAHA FAZİLETLİDİR?

SORU 247- Ramazanda yolcu olup da açlık, susuzluk ve yorgunluk çekmeyen kimse için hangisi daha faziletlidir. Oruç tutmak mı, yoksa tutmamak mı?

CEVAP: Yolcu olan kimse zorluk çekmese bile müslümanların ittifakıyla oruç tutmayabilir, oruç tutmaması kendisi için daha faziletlidir. Alimlerin çoğunluğuna göre oruç tutarsa caizdir. Alimlerden caiz değildir diyenler de vardır.[265]

FARZ NAMAZLARIN KISALTILACAĞI YOLCULUK, İTAAT VE MASİYET YOLCULUĞU VE RAMAZANDA YOLA ÇIKAN AYIPLANIR MI?

SORU 248- Ramazanda yola çıkan ve oruç tutan kimse ayıplanıyor ve cahillikle suçlanıyor ve ona oruç tutmamanın daha faziletli olduğu söyleniyor.

Namazı kısaltmaya sebep olan yolculuk mesafesi nedir?

Yolculuğa başladığı zaman o gün orucunu bozabilir mi?

Hayvan kiralayıp yola çıkanlar, tüccarlar, deve binicileri, denizciler ve gemiciler de oruçlarını terk ederler mi?

İtaat yolculuğu ile masiyet yolculuğu arasında ne fark vardır?

CEVAP: Elhamdulillah. İster hac yolculuğu olsun, ister cihad yolculuğu, isterse ticaret yolculuğu gibi Allah ve Rasulünün kötülemediği yolculuklar olsun, yolcunun oruç tutmaması müslümanların ittifakıyla caizdir.

Yol kesmek için yolculuk yapan kimseler gibi günah işlemek maksadıyla yola çıkanların oruçlarında müslümanlar meşhur iki görüş üzere ihtilaf etmişlerdir. Nitekim böylelerinin namazlarını kısaltıp kısaltamayacaklarında da ihtilaf edilmiştir.

Namazın kısaltıldığı yolculukta alimlerin ittifakıyla kaza etmek şartıyla oruç tutmamak caizdir. Yolcu oruç tutmaya ister gücü yetsin, ister aciz olsun, oruç

---

265 Şeyhulislam İbn Teymiyye, Mecmuu'l-Fetâvâ, 25/213, 214

ona ister zor gelir, ister kolay gelsin, orucunu tutmaması ümmetin ittifakıyla caizdir. Yanında kendisine hizmet eden olduğu halde gölgede ve suda bile yolculuk yapsa orucu bozması ve dört rekatlı farz namazları iki rekat olarak kılması caizdir.

Yolculukta oruç tutmaktan aciz kalan kimseden başkasının orucu terk etmesi caiz değildir diyen bir kimsenin bu sözünden dolayı tevbe etmesi istenir. Tevbe etmezse öldürülür. Yolculukta oruç tutmayanı ayıplayanın durumu da böyledir, ondan da tevbe etmesi istenir.

Yolculukta oruç tutmayan günahkardır diyen kimseden de tevbe etmesi istenir. Çünkü bu söz ve tavırların hepsi Allah'ın Kitabına da aykırıdır. Peygamberin sünnetine de aykırıdır, ümmetin icmaına da aykırıdır.

Dört rekatlı farz namazı bir yolcunun iki rekat kılması da sünnettir. Onları iki rekat kılmak Malik, Ebu Hanife, Ahmed ve iki görüşünden daha sahih olanına göre Şafii gibi dört mezhep imamının nazarında daha faziletlidir.

Ümmet, yolcunun oruç tutmamasında ihtilaf etmemiştir, bilakis oruç tutmasında ihtilaf etmiştir. Seleften ve haleften bir gurup alime göre yolculukta oruç tutmak yolcu değilken oruç tutmamak gibidir. Yolcu iken oruç tuttuğu zaman bu ondan caiz olmaz, kaza etmesi gerekir.

Bu görüş, Abdurrahman b. Avf, Ebu Hureyre ve seleften daha başkalarından rivayet edilmiştir. Zahirîlerin görüşü de budur.

Sahihu Buhari ve Sahihu Müslim'de Peygamberden *Sallallahu aleyhi vesellem* şu söz nakledilmiştir: "Yolculukta oruç tutmak iyi bir şey değildir."

Fakat dört mezheb imamına göre yolcunun oruç tutması da tutmaması da caizdir. Nitekim Sahihu Buhari ve Sahihu Müslim'de, Enes'ten şu söz nakledilir: "Biz Peygamberle *Sallallahu aleyhi vesellem* birlikte yola çıkardık. Kimimiz oruçlu olurdu, kimimiz oruçsuz. Fakat ne oruçlu oruçsuzu, ne de oruçsuz oruçluyu ayıplardı."

Allah Teala şöyle buyurdu: *"Kim hasta veya yolcu olursa tutmadığı günler sayısınca diğer günler oruç tutsun. Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez." (Bakara: 185)*

Müsned'de Peygamberden şu hadis nakledildi: "Şüphesiz Allah sizin günah işlemenizden hoşlanmadığı gibi ruhsatları kullanmanızdan da hoşlanır."

Sahih bir hadiste şu olay anlatılır: "Bir adam Peygambere *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle dedi: Ben çok oruç tutan bir adamım. Yolculukta da oruç tutayım mı? Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Tutmazsan iyi olur. Tutarsan da bir sakıncası yok."

Başka bir hadiste şöyle buyurulur: "Sizin hayırlılarınız yolculukta namazları kısaltan ve oruç tutmayanlardır."

Namazın kısaltıldığı ve orucun tutulmadığı yolculuğun miktarına gelince:

Malik'in, Şafiî'nin ve Ahmed'in görüşüne göre deve yürüyüşüyle ve yayan iki günlük mesafedir. O da Mekke ve Asfan, Mekke ve Cidde arasında olduğu gibi onaltı fersahtır.

Ebu Hanife'ye göre üç günlük mesafedir.

Haleften ve seleften bir gurup: Hayır, iki günden daha az bir mesafede bile oruç tutulmaz ve namaz kısaltılır, dediler.

Bu kuvvetli bir görüştür. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Arafat'da, Müzdelife'de ve Mina'da namaz kılardı, bu namazları kısaltırdı, arkasında Mekke halkından da, başkalarından da namaz kılanlar bulunurdu ve onlardan hiç kimseye namazlarını dört rekata tamamlamalarını emretmezdi.

Oruçlu olduğu gün yolculuğa çıktığı zaman orucu bozması caiz olur mu?

Alimlerin bu konuda meşhur iki görüşü vardır. Bunlar İmam Ahmed'den gelen iki rivayettir.

Bunlardan daha açık ve kuvvetli olan görüşe göre bu caizdir.

Nitekim Sünen kitaplarında nakledildiğine göre sahabeden bazıları yolculuğa çıktıkları zaman o günkü oruçlarını bozmuşlar ve bunun Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* sünneti olduğunu söylemişlerdir.

Sahih bir rivayete göre Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* yolculukta oruç tutmaya niyet etmiş, sonra su istemiş ve insanların gözünün önünde orucunu bozmuştur.

İkinci güne gelince, imamların ve ümmetin cumhurun görüşüyle yolculuğunun miktarı iki gün bile olsa ikinci gün kesinlikle orucunu bozar.

Bir yolcu oruç günü (yani Ramazan ayı içinde gündüz) vatanına geldiği zaman o andan itibaren oruç tutmasının gerekip gerekmediği konusunda alim-

ler arasında ihtilaf olduğu bilinmektedir. Fakat ister oruç tutsun, ister tutmasın yoldan gelen kişinin o günü kaza etmesi gerekir.

Yiyecek ve diğer ticaret mallarının ithalatını yapan tüccar, celepten veya başkalarından hayvan kiralayan kiracı ve müslümanların ihtiyaçlarını gören postacı gibi devamlı yolculuk yapan kimselerin sonunda gelip kaldıkları bir beldeleri varsa (yolculukları esnasında) oruç tutmazlar. Karada ikamet ettikleri yerleri/yurtları bulunan denizcilerin durumu da böyledir.

Fakat gemide kendisinin yanında hanımı ve bütün ihtiyaçları bulunan ve devamlı yolculuk halinde olan kimseye gelince bu kişi namazını kısaltmaz ve orucunu bozmaz.

Göçebelere gelince, yazın bir yerde, kışın başka bir yerde kalan Arap, Kürt ve Türk gibi göçebeler yazlıktan kışlığa, kışlıktan yazlığa intikal ederlerken namazlarını kısaltırlar.

Bunlar yazlıklarında veya kışlıklarında konakladıkları zaman ise meraları takip etseler bile oruçlarını tutarlar ve namazlarını tam kılarlar. Allah en iyi bilendir.[266]

ORUÇ TUTMAMAYI MÜBAH KILAN YOLCULUK

SORU 249- Oruç tutmamayı/ve orucu bozmayı mübah kılan yolculuk nedir?

CEVAP: Oruç tutmamayı ve namazı kısaltmayı mübah kılan yolculuk yaklaşık 83 kilometredir. Alimlerden bazıları yolculuk mesafesine bir sınır koymamışlar ve insanların örfünde yolculuk olarak kabul edilen herşeyin yolculuk olduğunu söylemişlerdir. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* üç fersahlık bir mesafeye çıktığı zaman dört rekatlı namazları iki rekat olarak kılardı. Haram işlemek maksadıyla çıkılan bir yolculuk namazın kısaltılmasını ve orucun bozulmasını mübah kılmaz. Çünkü günah yolculuğu ruhsata uygun değildir. Bazı ilim adamları delillerin genel hüküm ifade etmesi sebebiyle günah yolculuğu ile itaat yolculuğu arasında bu konuda bir fark görmemişlerdir. Doğrusunu Allah bilir.[267]

---

[266] Şeyhulislam İbn Teymiyye, Mecmuu Fetâvâ, 25/209-213

[267] İbn Useymîn, el-Fetâvâ-Kitabu'd-Da've, (1/179, 180)

YOLCU ORUCUNU NE ZAMAN BOZMAYA BAŞLAR?

SORU 250- Yolcu orucunu ne zaman bozmaya başlar? Yolculuğu ağırlaştığı zaman mı yoksa beldesinden ayrıldığı zaman mı?

CEVAP: Ebu'd-Derda'dan rivayet edildiğine göre o, yolculuğu ağırlaştığında henüz beldesinden ayrılmadan önce orucunu bozardı ve bunun sünnet olduğunu söylerdi. Peygamberin sahabileri ona dediler ki: Evleri gördüğün ve henüz evlerin arasında olduğun halde orucu nasıl bozarsın? O buna şöyle cevap verdi: Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* sünnetinden yüz mü çeviriyorsunuz?

Diğerleri dediler ki: Meskun evlerin arasında yürüdüğü müddetçe yolcu sayılmaz. Allah Teala: *"Veya yolcu olduğu zaman..."* *(Bakara: 184)* buyurdu.

Meskun mahalden ayrılıncaya kadar yolcu değildir. Namazı kısaltmanın nerede başlayacağı konusunda da fıkıhçılar aynı şeyi söylemişler ve şöyle demişlerdir: Kasabasının meskun mahallinden veya kavminin çadırlarından ayrıldığı zaman (namazını kısaltır).

Ebu'd-Derda'nın: Bu bir sünnettir, sözüne gelince bununla kastedilen şey, yolculuk cinsinde (yani adına yolculuk denilen şeyde) orucu bozmak sünnettir, demek olabilir. Dolayısıyla beldenin evlerinden ayrıldığı zaman orucu bozmak tercih edilir.

Belki de Ebu'd-Derda'nın bir mazereti vardı. Beldesinden çıktığı zaman konaklaması, yükü indirmesi ve yiyeceğini hazırlaması zor olabilir. Belki de bu şiddetli sıcakta veya gündüzün sonunda olmuştu, yükleri toplamak kendilerine zor gelmişti ve hayvanlara acımıştı vs.[268]

KONFORLU VASITALARLA YOLCULUKTA ORUÇ

SORU 251- Bizim zamanımızda uçak, otomobil ve tren gibi konforlu ve rahat nakil vasıtaları bulunuyor. Allah'a hamd olsun oruçlu kişi özellikle uçakla yolculuk yaptığı zaman hiçbir zorluk hissetmeden uzun mesafelere yolculuk yapabiliyor. Bu durumda oruç tutmak mı daha faziletlidir, yoksa tutmamak mı?

---

268 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 80,

CEVAP: Yolcu, oruç tutup, tutmamakta serbesttir. Fakat şer'î delillerin zahirine göre özellikle oruç ona meşakkat vereceği zaman tutmaması daha faziletlidir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* "yolculukta oruç tutmak iyi bir şey değildir. Allah günah işlemenizden hoşlanmadığı gibi ruhsatları kullanmanızdan da hoşlanır" buyurmaktadır. Oruç tutan kimseye oruç meşakkat vermediği zaman herhangi bir sakınca yoktur. Oruç kendisine meşakkat verirse yolcunun oruç tutması mekruhtur. Başarının sahibi Allah'tır.[269]

SORU 252- Biz şimdi konforlu nakil vasıtalarının bol olduğu bir zamanda yaşıyoruz. Oruç tutan kişinin hiçbir zorluk hissetmeden uzun mesafelere yolculuk yapması mümkündür. Yolcu olan kişi için hangisi daha faziletlidir, oruç tutmak mı tutmamak mı?

CEVAP: Namazların kısaltılması ve Ramazanda oruç tutmamak gibi yolculuk ruhsatları, yolculuk vasıtaları farklı ve yeni icat edilen vasıtalar sebebiyle bozan rahat bile olsa bütün yolculuk durumları için genel ruhsatlardır, bu hüküm değişmez. Çünkü bu konforlu vasıtalar devamlı değildir ve her yolcu da rahatı bulamaz. Bazan bu vasıtalar bozulup arızalanabilir veya rotasını değiştirebilirler ve klasik vasıtaların yolcuya verdiği sıkıntıdan daha fazla sıkıntı verebilirler. Misafirin (yolcunun) ruhsatı kullanması meselesi kendisine en uygun olan duruma bağlıdır. Kendisi için oruç tutmamak uygunsa tutmaz. Oruç tutmak uygunsa tutar. Yolcuya nisbetle her ikisi de caizdir. Her hal ve şartta ruhsatla amel etmek daha faziletlidir. Çünkü Allah Teala ruhsatlarının kullanılmasından hoşlanır.[270]

KENDİSİNE ZORLUK VERECEĞİ ZAMAN YOLCUNUN ORUÇ TUTMASININ MEKRUH OLUŞU

SORU 253- Kendisine meşakkat verdiği zaman yolcunun oruç tutmasının hükmü nedir?

CEVAP: Orucun yolcuya meşakkat verme ihtimali olduğu zaman oruç tutması mekruhtur. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* gölgelenen bir adam görmüştü. Adamın etrafında kalabalık bir insan topluluğu vardı. "Bu nedir?"

---

[269] İbn Baz, el-Fetâvâ-Kitabu'd-Da've, 2/168, 169

[270] Şeyh Salih b. Fevzân, el-Münteka min Fetâvâ, 3/148, 149

diye sordu. Oruçlu, diye cevap verdiler. Bunun üzerine Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Yolculukta oruç tutmak iyi bir iş değildir."

Meşakkat çok şiddetli olduğu zaman ise orucunu açması vacip olur. Çünkü Rasulullaha *Sallallahu aleyhi vesellem* insanlar oruç tutmanın kendilerine sıkıntı verdiğini şikayet ettikleri zaman orucunu bozmuştu. Sonra ona bazılarının oruçlu oldukları söylenince "onlar asilerdir, onlar asilerdir" buyurdu.

Oruç kendisine meşakkat vermeyen kimseye gelince onun da Peygambere uyarak oruç tutması daha faziletlidir. Çünkü Ebu'd-Derda şöyle anlattı: "Biz Ramazanda şiddetli bir sıcakta Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* ile beraber yolculuk yapıyorduk. İçimizde Rasulullah'tan *Sallallahu aleyhi vesellem* ve Abdullah b. Ravaha'dan başka oruçlu kimse yoktu."[271]

MEŞAKKATLE BİRLİKTE ORUÇ TUTMAMAK

SORU 254- Ramazanda burada altı gün oruç tuttuktan sonra seyahat maksadıyla yolculuk yapmak mecburiyetinde kalan ve ülke dışında iken oruç tutmayan kimsenin hükmü nedir? Adam dışarıda oruç tutmadığı için pişmanlık duydu, bundan hoşlanmadı ve ülkesine döndükten sonra kaldığı yerden oruca devam etti. Bunun bir günahı var mıdır? Tutmadığı oruçları kaza mı edecektir?

CEVAP: Misafirin Ramazanda yolculukta oruç tutmaması mutlak olarak caizdir. Fakat meşakkatli olduğu zaman oruç tutmamak, meşakkatsiz olduğu zaman ise oruç tutmak daha faziletlidir.

Fakat öyle anlaşılıyor ki sözü edilen kişi memleketinden çıktığı zaman kafir ülkesi gibi oruç tutmanın ayıplanmadığı/yadırganmadığı bir yerde orucunu yemiştir. Dolayısıyla bu durumda o, oruç tutmamak için yolculuk yaptığı zaman veya şarap içmek gibi haram şeylerle günah işleyerek orucunu bozduğu zaman hata etmiş ve günah işlemiş olur. Samimi bir şekilde tevbe etmesi ve parça parça da olsa oruç tutmadığı bu günleri kaza etmesi gerekir.[272]

SORU 255- Diyor ki: Ben Ramazanda yolcu olduğum ve yolculuğum esnasında orucumu bozduğum zaman birkaç gün kalacağım beldeye ulaştığımda

[271] İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 198-199
[272] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 77

bugünün kalanında ve daha sonraki günlerde orucumu tutsam, asli vatanım olmayan bir beldede benim için oruç yeme ruhsatı var mıdır, yok mudur?

CEVAP: Evet, bir yolcunun, yolculuğunda oruç olduğu zaman gündüz saatlerinde orucunu bozması caizdir. Bunda bir sakınca yoktur. Nitekim Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* yolculuk durumunda bunu yapmıştır.[273]

ORUCA NİYET ETTİ SONRA GÜNDÜZ YOLA ÇIKTI. ORUCUNU BOZABİLİR Mİ?

SORU 256- Yolcu olmayan bir kişi o gün oruca niyet ettiği, sonra aynı gün yola çıktığı zaman o gün orucunu yiyebilir mi?

CEVAP: Bir kişi oruca niyet ettiği ve oruca başladığı, sonra gündüz saatlerinde yola çıktığı zaman orucunu bozabilir. Tabi ki gideceği mesafenin en az seksen kilometre olması gerekir.

Oruçlu başladığı o günü bozmadan oruçlu olarak tamamlarsa elbette bu daha güzel ve ihtiyata daha uygun olur. Çünkü bazı alimler yolculuğa çıktığı günün orucunun tamamlanmasının ve o gün orucun bozulmamasının vacip olduğu görüşündedirler.[274]

YOLCULUĞUNDA SENİN ORUCUNU BOZMAN CAİZDİR

SORU 257- Ben rızık aramak için devamlı yolculuk halinde çalışan bir kişiyim. Yolculukta bütün farzları devamlı eda ediyorum, fakat Ramazan ayında oruç tutmuyorum. Benim böyle bir şeye hakkım var mıdır, yok mu?

CEVAP: Yolculuğunda dört rekatlı namazları kısaltman, öğle ile ikindiyi ve akşamla yatsıyı birleştirerek kılman caizdir.

Ramazan ayındaki yolculuğunda oruç tutmaman da caizdir. Ramazanda tutmadığın günleri diğer günlerde kaza etmen gerekir. Çünkü Allah Teala: *"Kim hasta veya yolcu olursa tutmadığı günler sayısınca diğer günlerde tutsun." (Bakara: 185)* buyurmaktadır.

---

273 Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/481

274 Şeyh Salih b. Fevzân, el-Münteka min Fetâvâ, 3/148

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesi ve arkadaşlarına olsun.[275]

YOLCULUKTA NAMAZI KISALTMAK CAİZ OLDUĞU GİBİ ORUÇ TUTMAMAK DA CAİZDİR

SORU 258: Yolcunun yolculuğu sırasında bir beldede bir kaç gün kalırken namazlarını kısalttığı gibi orucunu tutmaması da caiz olur mu?

CEVAP: Sefer halinde ve sefer hükmünün kesilmeyip devam ettiği ikamet yerindeki ikamet halinde yolcu olan kişinin namazlarını kısaltması caiz olduğu gibi oruçlarını tutmaması da caizdir. Sefer hükmünün kesilmeyip devam ettiği süre dört gün ve daha aşağısıdır. İkamet niyetiyle bu süreden daha fazla kalırsa namazlarını tam kılar ve oruçlarını da tutması gerekir. Çoğunluğun görüşü budur.[276]

Başarı Allah'tandır.[277]

İKAMET ETTİĞİN ÜÇ GÜN BOYUNCA DÖRT REKATLI NAMAZLARI İKİ REKAT KILMAN VE ORUÇ TUTMAMAN SENİN İÇİN MEŞRUDUR

SORU 259- Devamlı ikamet ettiğim beldeden bir başka beldeye yolculuk yaptığım, sonra orada üç gün kaldığım ve kalmaya başlamadan önce orada üç gün kalmaya niyet ettiğim zaman şayet Ramazan ayında isem oruç tutmam gerekir mi ve namazı iki rekat mı kılarım yoksa tam mı kılarım?

CEVAP: Olay senin anlattığın gibi olduğu zaman yani namazın kısaltılabileceği bir mesafede yolculuğa çıktığın, sonra ikamete niyet ederek orada üç gün kaldığın zaman, orada ikamet ettiğin üç gün boyunca oruç tutmaman ve dört rekatlı farz namazları iki rekat olarak kılman meşrudur. Çünkü bu kadar sürelik bir ikamet, başında ikamet niyeti olsa bile seferilik hükmünü ortadan kaldırmaz.

Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* veda haccında Mekke'de dört gün

[275] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 8324

[276] Sefer müddeti Şafiî, Maliki ve Hanbelîlere göre dört gün, Hanefîlere göre onbeş gündür. -Çeviren-

[277] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 3591

kaldı ve namazlarını o süre içinde devamlı kısa kıldı. Sen de istersen oruç tutarsın. Farz namazlarını cemaatle birlikte dört rekat olarak kılman gerekir. Tek başına kılma.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e onun ailesi ve arkadaşlarına olsun.[278]

YOLCULUK SEBEBİYLE ORUÇ TUTMAYAN KİŞİNİN YEMESİ İÇMESİ VE CİNSEL İLİŞKİDE BULUNMASI MÜBAHTIR

SORU 260- Yolculuk sayesinde Ramazan günü ailesiyle cinsel ilişkiye giren kişinin hükmü nedir? Onlar yolcu oldukları için namazlarını kısaltıyorlardı ve oruç da tutmuyorlardı. Fakat Ramazanda cima ettiler.

CEVAP: Yolcu olan kişinin Ramazan günü orucunu bozması ve kaza etmesi caizdir. Çünkü Allah Teala: *"Kim hasta veya yolcu olursa tutmadığı günler sayısınca diğer günler oruç tutar." (Bakara: 185)*

Yolcu olduğu müddetçe yemesi, içmesi ve cima etmesi mübahtır.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesi ve arkadaşlarına olsun.[279]

YOLCU İKEN RAMAZAN AYINDA GÜNDÜZ EŞİYLE CİMA EDENİN HÜKMÜ NEDİR?

SORU 261- Adam Ebha'dan Mekke'ye gelmiş, sabahleyin şeytan kendisine vesvese vermiş ve eşiyle cima etmiş. Hükmü nedir?

CEVAP: Bu adamla eşi umre yapmak için gelmişler, geceleyin umrelerini yapmışlar ve sabaha da oruçlu olarak çıkmışlar. Oruçlu oldukları sabahleyin cima etmişler.

Deriz ki: Kendilerine o günün orucunu kaza etmekten başka hiçbir şey gerekmez. Ne bir günah işlemişlerdir, ne de bir keffaret gerekir. Sadece o günü kaza etmeleri yeterlidir.

---

278 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2896

279 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 261

Yolcunun ister yemekle, ister içmekle, isterse cima ile olsun orucunu yarıda kesmesi/bozması caizdir. Çünkü yolcuya oruç tutmak farz değildir. Nitekim Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"Sizden kim hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde oruç tutsun." (Bakara: 184)*

Bu sebeple ben Mekke'de kendilerinden fetva sorulan kardeşlerimden şöyle davranmalarını istiyorum. Mesela bir adam gelip de oruçlu iken eşiyle cima ettiğini söylediği ve bunun hükmü nedir? diye sorduğu zaman ondan bunu ayrıntılı anlatmasını istesin ve sen burada misafir misin, yoksa mukim misin? diye sorsun.

Misafir olduğunu söylediği zaman biz deriz ki: Sana bu orucu kaza etmekten başka bir şey gerekmez.

Fakat kendi beldesinde Ramazan ayında oruçlu iken gündüzleyin eşiyle cima ettiği zaman onun aşağıdaki sonuçlara katlanması gerekir.

Birincisi: Orucu bozulur.

İkincisi: O günün kalan kısmını oruçlu olarak geçirmesi gerekir.

Üçüncüsü: O günü kaza etmesi gerekir.

Dördüncüsü: Günahkar olur.

Beşincisi: Keffaret verir. Bu da bir köle azat etmektir. Bulamazsa iki ay kesintisiz oruç tutar. Buna gücü yetmezse altmış fakiri doyurur.[280]

YOLCULUKTA NAMAZ VE ORUCUN HÜKMÜ

SORU 262- Yolculuktaki namaz ve orucun hükmü nedir? Namazı tam kılmak ve oruç tutmak mı daha faziletlidir, yoksa meşru ruhsatı kullanmak mı daha faziletlidir? Malum, zamanımızda uzaklar yakın oldu ve yolculukta da zorluk kalmadı.

CEVAP: Misafirin Ramazanda oruç tutmaması ve dört rekatlı namazları iki rekat olarak kılması caizdir. Bu, oruç tutmaktan ve namazı tam kılmaktan daha faziletlidir.

[280] Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/480-481

Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz ki Allah azimetlerin yerine getirilmesinden hoşlandığı gibi ruhsatlarının kullanılmasından da hoşlanır." Yine şöyle buyurmuştur: "Yolculukta oruç tutmak iyi bir şey değildir."

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.[281]

BİR BELDEDE DÖRT GÜNDEN FAZLA İKAMET EDEN ORUÇ TUTAR

SORU 263- Soruyu soran kişi şöyle diyor: Ben Ramazanda yolcu olduğum ve yolculuğum esnasında orucumu bozduğum zaman, birkaç gün kalacağım beldeye ulaştığımda bugünün kalanında ve onu takib eden günlerde orucumu tutsam, asli vatanım olmayan bir beldede benim için oruç yeme ruhsatı var mı, yok mu?

CEVAP: Yolcu olan bir kişi oruçlu olmadığı halde kendi beldesinden başka bir beldeye geçtiği zaman orada dört gün ve daha az kalacaksa oruç tutması gerekmez.

Fakat orada dört günden fazla kalmaya karar verirse oruçsuz olarak geldiği o günün kalan kısmını oruçlu geçirir, daha sonra onu kaza eder ve diğer günlerde de oruç tutması gerekir. Çünkü o sözü edilen niyetiyle, ilk sualin cevabında da geçtiği gibi yolcular hükmünde değil, mukimler (ikamet edenler) hükmünde olur. Başarı Allah'tandır.[282]

YOLCULUKTA ORUÇ TUTMANIN GÜNLERİ BELLİ MİDİR?

SORU 264- Yolculukta oruç tutmanın belli günleri var mıdır öğrenmek istiyoruz.

CEVAP: Hayır onun belli günleri yoktur.[283]

SORU 265- Yani, mesela bir adam şayet kendi şehrinden başka bir şehre

[281] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 10604
[282] İbn Baz, el-Fetâvâ-Kitabu'd-Da've, 2/169
[283] İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 199

yolculuk etse veya orada beş altı günden fazla kalsa?

CEVAP: Oruç tutmayabilir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Mekke'yi fethettiği zaman Ramazanın yirmisinde oraya girdi ve ayın kalan günlerinde oruç tutmadı. Bununla ilgili rivayetler sağlamdır. Buhari'nin, İbn Abbas'tan sahih olarak rivayet ettiğine göre Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem ayın kalanında oruç tutmadı. Mekke'ye girdikten sonra Ramazan ayından geriye dokuz veya on gün kalmıştı. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Mekke'de ondokuz gün kaldı, namazlarını kısalttı ve Ramazan oruçlarını tutmadı.[284]

RAMAZAN GÜNÜ BAĞA GİDERKEN VE GELİRKEN YOLCULUĞUM ESNASINDA ORUCU TUTMAMAM CAİZ OLUR MU?

SORU 266- Bulunduğum beldeden yaklaşık 500 km. mesafede bir üzüm bağım var. Ramazan günü bağa giderken ve gelirken yolculuğum esnasında orucu tutmamam caiz olur mu? Bu arada şunu da söyleyeyim; Klimalı bir arabaya sahibim ve yediğim bu oruçları kışın kaza edebilirim.

CEVAP: Bağ ile bulunduğun belde arasındaki mesafe gerçekten senin söylediğin gibi olduğu zaman Ramazan ayında gündüz yapacağın yolculuk esnasında oruç tutmaman senin için caizdir. Tutmadığın oruçları bir sene sonraki Ramazan girmeden önce kışın veya başka bir mevsimde kaza edersin. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmaktadır: *"Kim hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde oruç tutar. Allah size kolaylık ister, zorluk istemez."* *(Bakara: 185)* Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.[285]

[284] İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 199

[285] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2242

400 KM. LİK MESAFEDE YOLCULUK YAPTIĞI ZAMAN ORUÇ TUTMAMA HAKKI VAR MIDIR?

SORU 267- Oruç tutan kişi 400 km. lik bir yolculuğa çıktığı zaman oruç tutmamaya hakkı olur mu? Oruçlu ve yolcu için belirlenmiş olan oruç tutmama müddeti ne kadardır?

CEVAP: Evet, dörtyüz km. lik bir mesafede mübah bir yolculuk yapan kimsenin oruç tutmaması caizdir. Çünkü bu, oruç tutmamak için belirlenen mesafeden fazladır. Seferilik mesafesi 80 kilometredir. Mübah bir maksatla 80 km. ve daha fazla bir yolculuk yapan kimsenin oruç tutmama ve namazları kısaltma ruhsatından yararlanması caizdir.

Yolcunun namazını kısaltarak kılabileceği süreye gelince bunun bir sınırı yoktur. Bir yolcunun bütün yolculuğu boyunca namazlarını kısaltarak kılması caizdir. Ancak bir yerde dört günden fazla kalmaya niyet ettiği zaman o, mukimlerin hükümlerine tabi olur.[286]

Bundan daha az bir süre ikamet etmeye niyet ettiği ve belli bir ikamet süresine niyet etmediği zaman kendi beldesine dönünceye kadar namazlarını hep kısaltarak kılar ve oruçlarını da tutmayabilir.

En iyi Allah bilir.[287]

BU YOLCULUKTA ORUÇ TUTMAMAK BENİM İÇİN CAİZ OLUR MU?

SORU 268- Ben çiftçilik yapıyorum ve Ramazanda kendi beldemden Cidde'ye yolculuk ederim. Cidde'nin benim beldeme uzaklığı yaklaşık 350 km'dir. Yolculuk yaptığım zaman oruca ara vermem ve bozmam. Böyle bir mesafede benim için oruç tutmamam caiz olur mu? Oruç tutmamanın caiz olduğu asgari mesafe nedir?

CEVAP: Allah Teala Ramazan ayında yolcunun oruç tutmamasına izin vermiştir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Sizden kim Ramazan ayına erişirse*

---

[286] Bu cumhurun görüşüdür. Hanefilere göre bu süre 15 gündür. -Çeviren-

[287] Şeyh Salih b. Fevzân, el-Münteka min Fetâvâ, 3/148

oruç tutsun. Kim hasta veya yolcu olursa tutmadığı günler sayısınca diğer günlerde oruç tutsun." *(Bakara: 185)* Yolcu, bu ayda oruç tutmama konusunda kendisine izin verilenlerdendir. Soruda geçen, soruyu soran kişi kendi beldesiyle yolculuk yaptığı belde arasındaki mesafenin 350 km. olduğunu söylüyor ve kendisinin bu mesafede oruç tutmamasının caiz olup olmadığını soruyor.

Biz deriz ki: Oruç tutmaması caizdir. Çünkü bu mesafe, seferiliğin asgari mesafesinden (80 km.) daha fazladır. Bu mesafeyi ister otomobille, ister yayan kat etsin fark etmez. Yolculuk bu mesafeye ulaştığı ve daha fazla olduğu zaman yolcunun oruç tutmaması müstehap olur.[288]

NAMAZIN KISALTILABİLECEĞİ MESAFEYE YOLCULUK YAPAN KİŞİNİN ORUÇ TUTMAMASINA İZİN VERİLMİŞTİR

SORU 269- Ramazanda güneyden umre yapmak için yola çıkan kimselerin oruçu terketmelerinin caiz olup olmadığında farklı görüşler ileri sürüldü. Bu konudaki fetvayı bize söylemenizi rica ediyoruz. Allah sizin orucunuzu, ibadetinizi başarılı kılsın. Allah işitendir, duaları kabul edendir.

CEVAP: Namazın kısaltılabileceği mesafeye Ramazanda yolculuk yapan kişinin bu yolculuğu ister umre için olsun, ister akraba ve dost ziyareti için olsun, ister ilim için olsun, isterse ticaret ve benzeri mübah bir iş için olsun oruç tutmamasına da izin verilmiştir. Çünkü Allah Teala: *"Kim hasta veya yolcu olursa tutmadığı günler sayısınca diğer günlerde oruç tutar."* *(Bakara: 185)* buyurmuştur.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.[289]

ORUÇ TUTMAMAYI İCAP ETTİREN MESAFE

SORU 270- Kaç kilometre mesafede oruç tutmamak gerekir. Oruç tutsa veya tutmasa ne olur?

CEVAP: Bazı alimler, Ramazan ayı gündüzünde yolculuk diye isimlendirilen her şeyde dört rekatlı namazların iki rekat kılınmasına ve oruç tutulmama-

---

[288] Fetâvâ Şeyh Salih b. Fevzân, Daru'l-Vatan, 1/31

[289] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 9053

sına ruhsat vermişlerdir. Alimlerin cumhuru yolculuk mesafesini yaklaşık seksen kilometre olarak belirlemişlerdir.

Oruç tutmamanın meşru olduğu bir yolculukta oruç tutan kimsenin orucu buna delalet eden deliller sebebiyle sahihtir. Oruç kendisine zarar vermediği müddetçe bunda bir sakınca yoktur. Oruç kendisine zarar verdiği zaman tutmaması daha iyidir. Çünkü Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Yolculukta oruç tutmak iyi bir şey değildir." buyurmuştur.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarına olsun.[290]

RİYAD'DAN KAHİRE'YE YOLCULUK EDEN KİŞİ ORUCUNU BOZABİLİR Mİ?

SORU 271- Ramazan'da Riyad'dan, Kahire'ye uçakla yolculuk yapan bir adamın orucunu yemesi caiz olur mu?

CEVAP: Yolculukta oruç tutmamak Allah'ın kulları için kolaylık olsun ve meşakkati ortadan kaldırsın diye verdiği ruhsatlardan biridir. Allah'ın verdiği ruhsatları kullanmak, istenilen bir şeydir. Çünkü Allah Teala kendisine isyan edilmesinden hoşlanmadığı gibi, ruhsatlarının kullanılmasından da hoşlanır.

Bir kimse Ramazanda mesela Kahire'ye yolculuk yaptığı zaman orucunu bozabilir. Oruç tutarsa da bu sahihtir.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.[291]

İKİNDİDEN HEMEN ÖNCE ORUÇSUZ OLARAK AİLESİNİN YANINA DÖNEN BİR YOLCU O GÜNÜN KALANINDA ORUÇ TUTACAK MI?

SORU 272- Seferde olduğum ve bu seferim esnasında oruçsuz bulunduğum zaman, günlerden birinde ikindiden hemen önce ailemin yanına ulaştım. Benim o günün kalanında oruç tutmammı tutmamam mı gerekir?

---

290 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 5652

291 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 882

CEVAP: Kendisi için oruç tutmama sebebi sona eren kişinin o sebep ortadan kalktığı andan itibaren oruç tutmaya başlaması gerekir. Dolayısıyla yolculuğu gündüz saatlerinde sona erdiği zaman günün kalan kısmını oruçlu geçirmesi gerekir. Çünkü Allah Teala; *"... veya yolcu olan kimse"* *(Bakara: 184)* buyurmuştur. Yolculuk artık bitmiştir. Hasta hakkında da böyledir. Hastalandığı, sonra şifa bulduğu zaman mazeretin ortadan kalkması sebebiyle o günün kalanını oruçlu geçirmesi gerekir. Bununla beraber o günü tam olarak da kaza etmesi vaciptir.[292]

BİR YOLCU BELDESİNE ORUÇSUZ OLARAK DÖNDÜĞÜ ZAMAN ORUÇSUZLUĞA DEVAM MI EDECEK YOKSA ORUÇ MU TUTACAK?

SORU 273- Bir yolcu kendi beldesine oruçsuz olarak döndüğü zaman oruçsuzluğunu devam mı ettirir, yoksa kendisini yemeden içmeden vs.den tutması mı gerekir?

CEVAP: Bir yolcu oruçsuz olduğu halde kendi beldesine döndüğü zaman o günün kalan kısmını oruçlu geçirmesi ve daha sonra o günü tam olarak kaza etmesi gerekir. İftar ederse günahkar sayılır. Çünkü ruhsat yolcu içindir. Nitekim Allah Teala: *"... veya yolcu olursa..."* *(Bakara: 184)* buyurmuştur. O, yolcu değildir. Ramazana saygı için oruç tutması gerekir.[293]

YOLCU İKAMET MAHALLİNE VARDIĞI ZAMAN ORUÇ MU TUTAR?

SORU 274- Yolculuğunda orucunu bozan bir yolcu ikamet edeceği yere ulaştığında oruç mu tutar yoksa yemesinde bir sakınca yok mudur? Delil nedir?

CEVAP: Yolculukta oruç tutmamak Allah'ın kullarına genişlik olsun diye verdiği bir ruhsattır. Ruhsatın sebebi kalkınca onunla beraber ruhsat da kalkar.

"Sizden kim Ramazan ayına erişirse oruç tutsun" ayetinin genel hükmüne dahil olduğu için Ramazanda gündüz saatlerinde kendi beldesine ulaşan bir

---

[292] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 76
[293] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 78

yolcunun da oruç tutması gerekir.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarına olsun.[294]

NAMAZIN KISALTILABİLECEĞİ BİR MESAFEYE YOLCULUK EDEN KİMSE İSTER YÜRÜYEREK İSTERSE VASITAYA BİNEREK GİTSİN ORUCUNU BOZABİLİR

SORU 275- Bir yolcunun Ramazandaki yolculuğunda orucu tutmama ruhsatından yararlanabilmesi için yolculuğunun yayan veya hayvan üzerinde olması şart mıdır veya burada yaya olmak, hayvana binmek ve otomobile binmekle uçağa binmek arasında fark var mıdır? Yolculukta oruçlunun dayanamayacağı bir zorluğun bulunması şart mıdır? Gücü yettiği zaman misafirin oruç tutması mı daha güzeldir, yoksa tutmaması mı daha güzeldir?

CEVAP: Namazın kısaltılabileceği bir yolculuk mesafesine yolculuk eden kimsenin ister yürüyerek gitsin, ister binerek gitsin, ister otomobile veya uçağa binsin, isterse başka bir şeye binsin, yolculuğunda oruca dayanamayacağı bir zorluk olsun, isterse olmasın ve ister susuzluk veya açlıkla karşılaşsın, isterse böyle bir şeyle karşılaşmasın yolculuğunda oruç tutmaması caizdir. Çünkü şeriat, namazları kısaltmak, oruç tutmamak gibi yolculuk ruhsatlarını yolcuya mutlak olarak tanımıştır. Onu herhangi bir binit çeşidiyle ve meşakkat veya açlık ve susuzluk korkusuyla sınırlandırmamıştır.

Peygamberin ashabı Ramazan ayında onunla birlikte savaşa gidiyorlardı ve onlardan kimisi oruç tutuyordu, kimisi tutmuyordu. Hiçbiri bir diğerini ayıplamıyordu. Fakat mesela şiddetli sıcak veya yolun engebeli oluşu veya mesafenin uzunluğu ve yolculukların peşpeşe gelmesi gibi sebeplerle oruç tutmak kendisine zorlaştığı zaman Ramazan ayında misafirin oruç tutmamasının daha evla olacağı kesin olarak biliniyordu.

Enes'ten şöyle rivayet edildi: Biz, Rasulullah ile birlikte yola çıktık. Kimimiz oruçlu, kimimiz oruçsuz idi. Oruç tutanlar daha dinç ve kuvvetli idiler ve çalıştılar. Oruç tutmayanlar ise zayıf düştüler ve bazı işleri yapmadılar. Bunun üzerine Allah Rasulü *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Oruç tutmayanlar bugün

---

[294] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 1954

sevapları alıp götürdüler."

Yolculukta orucu bozmayı gerektirici acil bir durumla karşılaşıldığı zaman orucu bozmak vacip hale gelebilir. Nitekim Ebu Said el-Hudri'nin rivayet ettiği bir hadiste şöyle bir durum anlatılır: O şöyle dedi: "Biz Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* ile birlikte oruçlu olduğumuz halde Mekke'ye gitmek üzere yola çıktık. Bir yere gelince orada konakladık. Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* dedi ki: "Artık siz düşmanınıza yaklaştınız. Oruçlarınızı bozmanız sizi kuvvetlendirecektir. Bu bir ruhsattı. Dolayısıyla kimimiz oruca devam etti, kimimiz bozdu. Sonra başka bir yerde konakladık. Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* dedi ki: "Sabahleyin düşmanızla karşılaşacaksınız. Oruçsuz olmak sizi daha da güçlendirir. Artık oruçlarınızı bozunuz. Bu bir kesin emirdi, oruçlarımızı bozduk. Enes sonra şöyle dedi: Bundan sonra yolculukta Rasulullah'la birlikte oruç tuttuğumuzu gördüm. Bunu Müslim rivayet etti.

Cabir'in naklettiği diğer bir hadiste şöyle bir olay anlatıldı: Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* bir yolculuk esnasında insanların etrafında toplandığı gölgelenen bir adam gördü ve "bunun neyi var" diye sordu. Adamın oruçlu olduğunu söylediler. Bunun üzerine Allah Rasulü *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Yolculukta oruç tutmak iyilikten değildir." Bunu da Müslim rivayet etti.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, ailesi ve arkadaşlarına olsun.[295]

UMRE İÇİN YOLCULUK YAPAN ORUÇLUNUN ORUCUNU BOZMASI MI DAHA FAZİLETLİDİR TUTMASI MI?

SORU 276- Ramazan günlerinde ümmetin umre yapmak veya başka bir maksatla yolculuk yapmaları gerekebiliyor. Umre için yolculuk yapan oruçlunun orucunu bozması mı daha faziletlidir, yoksa tutması mı? Önce Allah'tan ümid ediyorum da sonra sizden bu sorunun cevabıyla birlikte şunun cevabını bekliyorum: Umreci için hangisi daha faziletlidir: Umre görevlerini bitirdikten sonra gücü yettiğince farz namazları mı kılmalı yoksa umresini bitirir bitirmez hemen yola mı çıkmalı?

[295] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 1328

CEVAP: Birincisi: Ramazan ayında umreye giden kimsenin oruç tutmaması sünnettir. Çünkü Allah Teala bu konuda ona ruhsat vermiştir. Allah kendisine karşı gelinmesinden hoşlanmadığı gibi ruhsatlarının kullanılmasından da hoşlanır. Eğer oruç tutarsa bunda da bir sakınca yoktur.

İkincisi: Şüphesiz imkan bulan için Mekke'de namaz kılmak maksadıyla kalmak daha faziletlidir. Çünkü Mescid-i Haram'da (Kabe'de) namaz kılmanın sevabı başka bir mescide kılınan namazdan yüzbin kat daha fazladır. Umreyi tamamladıktan sonra yola çıkarsa bunda da bir sakınca yoktur.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.[296]

RAMAZANDA YOLA ÇIKAN UMRECİNİN MEKKE'DE KALIŞI ESNASINDA ORUÇ TUTMASININ HÜKMÜ

SORU 277- Müslümanların pek çoğu mübarek Ramazan ayında umre yapıyorlar. Fakat oruç tutmamak onlara ağır geliyor. Çünkü ibadet için gidiyorlar. Ramazanda Mekke'de kaldığı esnada umrecinin oruç tutmasının hükmü nedir?

CEVAP: Onun oruç tutmasında bir sakınca bulunmadığına hükmedilmiştir. Yolcunun oruç tutması kendisine zorluk vermediği zaman oruç tutması daha faziletlidir. Oruç tutmasa da bir günah yoktur. Bir umreci: "Oruçlu kalırsam umre yapmak bana zor gelebilir, dolayısıyla ben ya umre yapmayı güneş battıktan sonraya erteleyip gündüz oruçlu kalacağım ya da orucumu bozup Mekke'ye ulaştığım zaman hemen umremi yapacağım" dediği zaman ben ona derim ki: Orucunu bozup Mekke'ye ulaşır ulaşmaz umreyi eda etmen daha faziletlidir. Çünkü bu -yani Mekke'ye ulaşınca hemen umreyi eda etmek- Rasulullah'ın *Sallallahu aleyhi vesellem* bir fiilidir.[297]

SORU 278- Yolcu oruçlu olarak Mekke'ye vardığı zaman umreyi eda etmek üzere kuvvet bulmak için orucunu bozabilir mi?

CEVAP: Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Mekke'nin fethedildiği yıl Ramazan ayının yirmisinde Mekke'ye oruçsuz olarak girmişti. Mekke halkıyla bir-

[296] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 3102
[297] İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 199, 200

likte namazları iki rekat kılmıştı ve onlara şöyle demişti: "Ey Mekkeliler siz namazlarınızı (dörde) tamamlayın çünkü biz seferiyiz."

Şeyhulislam İbn Teymiyye ve İbn Kesîr şöyle dediler: Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* o sene oruç tutmadı. Yani fetih yılında Mekke'de on gün oruç tutmadı. Sahihu Buhari'de İbn Abbas'tan şöyle rivayet edildi: Ramazan ayı çıkıncaya kadar hiç oruç tutmadı.

Nitekim yolcu olduğu için bu süre zarfında namazlarını da iki rekat kıldığı kesindir. Dolayısıyla oruçsuz olarak gelince oruç tutması gerekmez. Hatta biz ona deriz ki: Umreyi eda ettiğinde yorulacağın için, umrenin edasında bu senin daha güçlü olmanı sağlayacağı zaman oruç tutmaman daha faziletlidir.

Şu zamanda yolculukta oruç tutmanın ümmete bir zorluğunun olmadığını dikkate alarak bazı insanlar yolculukta bile oruç tutmaya devam edebilirler. Bu sebeple yolculuğa oruçlu olarak devam ederler sonra yorgun olarak Mekke'ye gelirler ve kendi kendilerine şöyle derler: Oruca devam edip umreyi iftardan sonraya yani geceye mi erteleyeyim, yoksa Mekke'ye varır varmaz umreyi edat etmek için orucumu bozmam daha mı faziletli olur?

Bu durumda deriz ki: Faziletli olan oruçlu bile olsan orucunu bozmandır. O halde Mekke'ye varır varmaz zinde bir şekilde umreyi eda etmek için orucunu boz. Çünkü umre yapmak için Mekke'ye gelen kimsenin hemen umreyi eda etmesi daha faziletlidir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* ihramlı olarak Mekke'ye girdiği zaman mescide gitmekte acele etmiş, nihayet binitini mescidin yanında çöktürüp hemen mescide girmiş ve ihramlı olarak umre görevlerini eda etmişti. Dolayısıyla senin de gündüz zinde bir şekilde umreyi eda etmek için orucunu bozman, oruçlu olarak akşamı bekleyip sonra gece iftar edince umreni yapmandan daha faziletlidir.

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Mekke'yi fethetmeye giderken oruçlu idi. İnsanlar geldiler ve dediler ki: Oruç insanlara meşakkat verdi, onlar senin ne yapacağını bekliyorlar.

- Bu konuşma ikindiden sonra olmuştu.- Peygamber bunun üzerine bir su istedi ve insanların gözünün önünde o suyu içti. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* yolculuk esnasında hatta o günün sonuna doğru orucunu bozmuştu.

Bütün bunlar insanın oruçla kendisine meşakkat vermemesi içindir. Bazı kimselerin yolculukta oruç tutarak kendilerini zora sokmaları şüphesiz sünnete

aykırıdır. Peygamberin şu sözü onlara uygundur: "Yolculukta oruç tutmak iyilikten değildir."[298]

DIŞARIYA GÖREVLİ GÖNDERİLEN, GÖREVİ YILLARCA SÜRSE BİLE MİSAFİR MİDİR, ORUÇ TUTMAYABİLİR Mİ?

SORU 279- Biz başka bir ülkede bulunan bir grup görevliyiz. Kimimiz bir senedir, kimimiz iki senedir, kimimiz üç veya dört senedir görevliyiz. Oruçta misafirlik hükmü bizim için de geçerli midir?

CEVAP: Bu meselede alimler ihtilaf etmişlerdir. Dört mezhep imamının da bulunduğu cumhur diyor ki: Onlar oruç tutmaları gereken mukim hükmündedirler. Bunların namazı kısaltmaları da, mest üzerine üç gün mesh yapmaları da caiz değildir. Ancak bir gün ve bir gece mesh yapabilirler.

Bazı ilim adamları da diyorlar ki: Bunlar misafir hükmündedirler. Şeyhulislam İbn Teymiyye'nin ve öğrencisi İbn el-Kayyim'in tercihi budur. Nasların zahiri buna delalet eder. Konu ile ilgili naslar yolculuk müddetini sınırlandırmamıştır.

İbn Ömer'in Azerbaycan'da altı ay kaldığı ve bu süre içinde namazlarını kısaltarak kıldığı anlatılır. Bu görüşün üstünlüğü açıktır. Fakat bundan dolayı içinde bir sıkıntı duyan ve cumhurun görüşüyle amel etmeyi uygun gören kimsenin -ki bu görüşe göre namazı tam kılmak ve orucu tutmak vaciptir- o görüşe göre amel etmesinde de bir sakınca yoktur. Bizim ve İbn Teymiyye'nin görüşü budur.

Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn ayrıca şunları söyledi:

Her türlü hamd, layık olduğu şekilde ve yüceliğine uygun olarak alemlerin Rabbine olsun. Ben şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur, sadece o vardır ve ben şehadet ederim ki Muhammed *Sallallahu aleyhi vesellem* onun kulu ve elçisidir. Onun ailesine, arkadaşlarına ve güzelce onların izinden gidenlere bol bol selam olsun.

Konu şudur:

Namazları kısaltarak kılmak, orucu kazaya bırakmak ve mest üzerine üç

---

[298] Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/478, 479

gün meshetmek gibi seferiliğin ruhsatlarından yurt dışına görevli olarak gönderilen kişinin de yararlanması konusundaki cevabım 27 Şaban 1405 h. cumartesi günü (el-Müslimun)da yayınlandı. Cevap çok kısa olduğu için bazı kardeşler bu konuyu biraz açmamı istediler. Allah'tan hidayet ve doğrulukta başarılı kılmasını dileyerek derim ki:

Kendi ülkelerinden gurbete çıkanlar şu üç durumdan birinde bulunurlar:

Birinci durum: Gurbete çıktıkları beldelerde mutlak ikamete niyet edenler. Çalışmak için yurt dışında gidip orada ikamet eden işçiler, ticaret yapmak için gidip orada ikamet eden tüccarlar ve kesin ikamete karar veren benzeri kimseler gibi. Bunlar Ramazanda orucun kendilerine farzlığında, namazları tam kılmada ve mestlere sadece bir gün ve bir gece mest etmede orayı vatan edinenlerin hükmüne tabidirler. Çünkü onlar oradan çıkarılmadıkça çıkmazlar ve ikamet ederler.

İkinci durum: Ne zaman neticeleneceğini bilmedikleri belli bir gaye ile kayıtlı ikamete niyet etmeleridir. Maksatlarına ulaştıkları zaman beldelerine döneceklerdir. Alım-satım yapmak için yurt dışına gelen ve sonra geri dönen tüccarlar gibi, resmi dairelerin (elçiliklerin konsoloslukların, temsilciliklerin vs.) kontrolü için gelenler gibi. Bunlar ülkelerine dönmek için maksatlarına ne zaman ulaşacaklarını bilmezler. Dolayısıyla bunlar misafir hükmündedirler ve senelerce kalsalar bile dört rekatlı namazları iki rekat kılarlar, oruçlarını tutmayıp kazaya bırakabilirler ve mestler üzerine üç gece mesh yapabilirler. Alimlerin cumhuru bu görüştedirler. Hatta İbn el-Münzir bu konuda icma olduğunu bile nakletti. Fakat bunlar, seferilik hükmünün sona ereceği bir süreden sonra işlerinin biteceğini zannetseler namazları yine de iki rekat kılıp oruçlarını kazaya bırakabilirler mi? Bu konuda iki görüş vardır.

Üçüncü durum: Ne zaman neticeleneceğini bildikleri muayyen bir gaye ile ikamete niyet etmeleridir. Bunlar işleri biter bitmez beldelerine dönerler. İlim sahipleri bunların hükmünde ihtilaf etmişlerdir. İmam Ahmed'in mezhebinden meşhur olan görüşe göre bunlar dört günden fazla kalmaya niyet ederlerse namazları tam kılarlar, daha az kalmaya niyet ederlerse kısaltırlar. İbn Kudame el-Muğni'de (2. cilt, 288. sayfada) şöyle dedi: Bu, Malik, Şafiî ve Ebu Sevr'in de görüşüdür. Osman'dan *Radıyallahu anh* da bu görüş rivayet edildi. Sevrî ve rey sahipleri dediler ki: Yola çıkacağı günle birlikte onbeş gün kalırsa namazları tam kılar, bundan daha az kalmaya niyet ederse namazları iki rekat kılar. -İbn Kuda-

me'nin el-Muğni'de söyledikleri burada sona erdi.- Bu konuda Nevevi'nin el-Muhezzeb'te (4. cilt, 220. sh.de) naklettiği sayıları onbeşe kadar ulaşan başka görüşler de vardır. Bunlar haklarında nas bulunmayan karşılıklı içtihada dayanan görüşlerdir. Bu sebeple Şeyhulislam İbn Teymiyye ve öğrencisi İbn el-Kayyim bunların namazları kısaltma ve üç günden fazla mesh yapma hakkına sahip misafir hükmünde olduğu görüşündedirler. Bak: Mecmuu'l-Fetâvâ, -İbn Kasım-'ın topladığı- cilt: 24, sayfa: 137, 138, 184; el-İhtiyarat, sayfa: 73; Zadu'l-Mead -İbnu'l-Kayyim'in- c: 3 ve sayfa: 29 (Tebuk Gazvesinin fıkhından söz ederken)

Şeyhu'l-İslam İbn Teymiyye'nin öğrencisi İbn Muflih el-Furû', cilt: 2, sayfa: 64'de, dört günden fazla kalmaya niyet ettiği zaman hükmün ne olacağı konusundaki ihtilafı zikrettikten sonra şöyle dedi: Şeyhimiz (yani İbn Teymiyye) ve başkaları böyle birisinin namazı kısaltacağı, orucu terkedip kazaya bırakabileceği görüşünü tercih ettiler. Bu kişi ikamete karar vermediği müddetçe misafirdir ve ikamet niyeti olmaksızın bir ihtiyacı gidermek için ikamet ediyormuş gibi orada kalır. İbn Muflih'in sözü burada sona erdi.

Bu görüşü Şeyh Abdullah b. Şeyhu'l-İslam Muhammed b. Abdilvehhab da tercih etti. Bak: ed-Dureru's-Seniyye, cilt: 4, s. 372-375

Şeyh Muhammed Reşid Rıza da aynı görüşü tercih etti. Bak: Fetâvâ el-Menar, cilt: 3, sayfa: 1180

Aynı şekilde şeyhimiz Abdurrahman b. Nâsır es-Sa'di de bu görüşü tercih etti. Bak: el-Muhtarâtu'l-Celiyye, sayfa: 47

Kitap ve sünnetin naslarını inceleyen kimse için doğru olan görüş budur.

Buna göre ikinci durumda olanlar gibi bunlar da oruçlarını tutmayıp kaza edebilirler. Fakat eğer bir güçlük yoksa orucu tutmaları daha faziletlidir. Kaza oruçlarını ikinci Ramazana kadar tehir etmeleri uygun değildir. Çünkü bu kaza edilecek oruç aylarının birikmesine sebep olur ve o zaman da kaza etmek kendilerine ağır gelir ve ondan aciz kalırlar.

Bunlarla birinci durumdakiler arasındaki fark bunların neticelenmesini bekledikleri muayyen bir gaye için ikamet etmeleri ve kesin/devamlı ikamete niyet etmemeleridir. Hatta maksatları gerçekleştikten sonra kendilerinden orada kalmaları talep edilse kabul etmezler ve niyetlendikleri müddetten önce maksatları sonuçlansa bu ülkelerde artık kalmazlar.

Fakat birinci durumdakiler bunların aksine kesin ikamete ve ikamet mahal-

linde kalmaya kararlıdırlar. Neticelenmesiyle ikamete son verecekleri muayyen bir şeyi beklemezler. Düzenin zorlaması olmadıkça gurbetten neredeyse hiç çıkmak istemezler. Düşünen için aralarındaki fark gayet açıktır. İlim, Yüce Allah'ın katındadır.

Bu görüşün daha kuvvetli olduğu kanaatine varıp bununla amel eden de isabet etmiş olur, cumhurun görüşünün kuvvetli olduğu kanaatine varıp onu alan da isabet etmiş olur. Çünkü bu mesele içtihadî meselelerdendir. Kim içtihad edip de isabet ederse iki sevap kazanır. Kim içtihat edip de içtihatında yanılırsa bir sevap alır. Yanılmak affedilir.

Allah Teala şöyle buyurur: *"Allah her şahsı ancak gücü ölçüsünde yükümlü kılar." (Bakara: 286)*

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Bir hakim hükmettiği zaman içtihad eder de isabet ederse kendisine iki sevap vardır. Hükmettiği zaman içtihad eder de yanılırsa kendisine bir sevap vardır." Bu hadisi Buhari tahriç etmiştir.

Allah Teala'dan akide, söz ve fiil olarak bizi doğrudan başarılı kılmasını dileriz. Allah Teala cömerttir, kerem sahibidir.

Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarına olsun.[299]

[299] Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/481-485

OTOBÜS ve KAMYON ŞOFÖRLERİNİN ORUCU

SORU 280- Misafirlik (yolculuk) hükmü, Ramazan ayında gündüzleri kesintisiz çalıştıkları için kamyon ve otobüs şoförlerine de uygulanabilir mi?

CEVAP: Evet, seferilik hükmü onlara da uygundur. Onlar da namazlarını kısaltabilirler, birleştirebilirler ve oruçlarını kazaya bırakabilirler.

Devamlı çalıştıklarına göre oruçlarını ne zaman tutacaklar diye sorulacak olursa, biz deriz ki: Kısa ve serin oldukları için kış günlerinde tutacaklar.

Şehir içinde çalışan şoförlere gelince onlar için seferilik hükmü yoktur, oruçlarını tutmaları gerekir.[300]

SORU 281- Uzun mesafelere yolculuk yapan bir kamyon şoförü nasıl ve ne zaman oruç tutacak?

CEVAP: Buna cevap olarak şöyle deriz:

Allah Teala bu meselenin hükmünü şu ayet-i kerimede açıklamıştır: *"Kim hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde tutar." (Bakara: 185)*

Sen de ey kamyon şoförü kardeş, yolcu olduğun müddetçe namazları kısaltmak, birleştirmek, Ramazan orucunu tutmayıp kazaya bırakmak ve üç gün boyunca mesh yapmak vs. gibi yolculuk ahkamı içinde bilinen yolculuk ruhsatlarının hepsinden yararlanabilirsin.

Buna göre deriz ki bu durumda senin oruç tutmaman caiz olur.

Allah Teala; *"Kim hasta veya yolcu olursa tutmadığı günler sayısınca diğer günlerde oruç tutar." (Bakara: 185)* buyururken mutlak ifadeler kullanmıştır.

Bu hükme herhangi bir kayıt koymamıştır. Allah ve Rasulünün mutlak olarak emrettiği şeyle o mutlak haliyle amel etmek gerekir.

Ben bu meslekte yaz-kış devamlı yolculuk yapıyorum, nasıl yapacağım dediğin zaman biz deriz ki: Ramazanda ailenin yanında olduğun zaman oruç tutman gerekir, ailenin yanında olmadığın zaman misafirsin, oruç tutman gerekmez.

---

[300] Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/492-493

Sonra sana büyük faydası olacak bir şey daha söyleyebiliriz, o da şudur: Aşırı sıcaklarda oruç tutmak yerine kışın kısa ve serin günlerde oruç tutabilirsin. Bu senin için daha kolay olur.

Allah en iyi bilendir.[301]

SORU 282- Burada bazı kamyon sahipleri var. Yıl boyunca kamyonlarını çalıştırıyorlar ve yolculuk ediyorlar. Bunların Ramazanda oruç tutmamaları caiz olur mu? Bunlar ne zaman ve hangi vakitte oruçlarını kaza edecekler? Yoksa oruçlarını kazaya bırakmaları caiz değil mi?

CEVAP: Yolculuklarında kat ettikleri mesafe namazlarını iki rekat kılabilecekleri bir mesafe olduğu zaman oruçlarını kazaya bırakmaları da meşru olur. Kazaya bıraktıkları oruçlarını *"Kim hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde oruç tutar." (Bakara: 185)* ayetinin genel hükmü sebebiyle bir sonraki Ramazan girmeden önce tutmaları gerekir.

Hem güçlükten kurtulmak, hem de borçları olan oruçları kaza etmek için Ramazan günlerinde tutamadıkları oruçlarını istedikleri zaman tutabilirler.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarına olsun.[302]

BİR MAZERET OLMADIKÇA RAMAZANDA ORUÇ TUTMAMAK CAİZ DEĞİLDİR

SORU 283- Ticari faaliyetler için yolculuğa çıktığım zaman şaban ayının sonunda gideceğim yere vardım. Orada şevval ayının ortasına kadar kaldım. Benim oruç tutmamam caiz olur mu, olmaz mı?

CEVAP: Yolculuk meşakkati ve hastalık gibi bir mazeret olmadıkça Ramazanda orucu terketmek caiz değildir. Bununla birlikte misafirin oruç tutması daha faziletlidir. Fakat meşakkatle birlikte Allah'ın verdiği ruhsattan yararlanarak oruç tutmayabilir.

Başka bir beldede mukim olan kimseye gelince, şayet yolculuğa hazır bir

---

301 Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/489

302 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 6281

durumda bulunuyorsa namazı kısaltabilir ve orucu kazaya bırakabilir. Nitekim şayet o beldede yerleşmeyip de beldenin dışında bir yere kendisine bir çadır kursaydı veya arabasının içinde kalsaydı, sıcaktan, güneşten, rüzgardan ve ihtiyaçlarını gidermek için gidip gelmekten dolayı sıkıntı çekecekti (bu da onun ruhsattan yararlanmasının yolunu açacaktı.)

Fakat arzu ettiği yere yerleşirse, klimalı bir otelde veya mükemmel bir köşkte veya apartmanda ve benzeri bir yerde kalır da bütün ihtiyaçları, refah ve huzuru tam olarak karşılanırsa, yatak, yorgan, yiyecek içecek, klima ve eksiksiz hizmet gibi yerleşik kimselerin yararlandığı bütün imkanlardan yararlanırsa bu durumda o mukimdir ve işkencenin bir parçası olan yolculuğun hiçbir eseri onda yoktur/seferilik hükümleri ona uygun değildir.

Böyle birisinin orucu tutmamasını ve namazları kısaltmasını ben uygun görmüyorum. Bilakis o, mukimlerin bir örneğidir.

En iyi bilen Allah'tır.[303]

ORUÇ TUTMAMAK MAKSADIYLA HİLE YOLUNA BAŞVURARAK RAMAZANDA YOLCULUK YAPMANIN HÜKMÜ

SORU 284- Oruç tutmamak için Ramazan ayında yolculuk yapmanın hükmü nedir? Bunun nasıl olduğunu öğrenmek istiyorum.

CEVAP: Oruç aslında bir insana vaciptir, farzdır ve bilindiği gibi İslam'ın rükünlerinden bir rükündür.

Dinde vacip olan bir şeyi insanın kendisinden düşürmek için hile yapması caiz değildir. Kim oruç tutmamak için yolculuk yaparsa bu yolculuk haram bir yolculuk olur ve orucunu yemesi de onun için haram olur.

Bunu yapan kimsenin Allah'a tevbe etmesi, yolculuktan dönmesi ve oruç tutması gerekir.

Şayet yolculuğundan dönmezse, misafir bile olsa oruç tutması gerekir.

Özet olarak, bir kimsenin Ramazanda hile yoluna başvurarak oruçtan kurtulmak için yola çıkması caiz değildir. Çünkü vacibi düşürmek için hile yapmakla vacip düşmez. Nitekim harama karşı hile yapmak haramı mübah kıl-

[303] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 75-76

maz.[304]

* * *

Dördüncü Konu
ADETLİ VE LOĞUSA KADIN

ADET HALİNDE OLAN VE LOĞUSA KADININ ORUCUNUN HÜKMÜ

SORU 285- Adet halinde ve loğusa bir kadının oruç tutmasının hükmü nedir? Kazayı diğer Ramazana kadar erteledikleri zaman onlara ne gerekir?

CEVAP: Adetli ve loğusa kadının adet ve loğusalık zamanında oruç tutmaması gerekir. Onların adet ve loğusalık halinde oruç tutmaları ve namaz kılmaları caiz değildir. Tutsalar ve kılsalar bile sahih olmaz, namazı değil de orucu kaza etmeleri gerekir.

Çünkü Aişe'ye *Radıyallahu anha*: Adetli (hayızlı) kadın orucu ve namazı kaza edecek mi diye sorulduğunda o şöyle dedi: "Biz, orucu kaza etmekle, namazı kaza etmemekle emrolunduk." Bu hadis Buhari ve Müslim tarafından birlikte rivayet edildi.

Allah rahmet eylesin bütün alimler Aişe'nin söylediği gibi orucun kazasının vacipliğinde ve namazın kazasının olmadığında icma ettiler. Bu, Allah'ın onlara bir rahmeti ve kolaylığıdır. Çünkü namaz her gün beş defa tekrar eden bir ibadettir. Onun kazasında onlar için bir güçlük vardır. Oruç ise senede bir defa farzdır, o da Ramazan orucudur. Onu kaza etmelerinde bir zorluk yoktur.

Orucun kazasını meşru bir mazereti olmaksızın ertesi Ramazanın sonuna erteleyen kimsenin kaza ve herbir gün için bir yoksulu doyurmakla birlikte tevbe etmesi gerekir.

Hasta ve yolcu için de durum böyledir. Onlar da meşru bir mazeretleri olmaksızın kaza oruçlarını bir sonraki Ramazanın sonuna erteledikleri zaman

---

[304] İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 200, 201

hem kaza etmeleri ve tevbe etmeleri, hem de herbir gün için bir fakiri doyurmaları gerekir.

Hastalık ve yolculuk diğer Ramazana kadar devam ettiği zaman ise hastalıktan kurtulduktan ve yolculuktan döndükten sonra sadece kaza etmeleri yeterlidir. Fidye vermelerine gerek yoktur.[305]

SORU 286- Bir kadın Ramazanda adetli olduğu veya loğusalığın son döneminde bulunduğu ve Ramazan günlerinden birinde şafak söktükten (yani imsak vakti girdikten) sonra bu durumundan temizlendiği vakit o günü oruçlu olarak tamamlaması gerekir mi, gerekmez mi? Böyle bir kadın yıkandıktan ve oruca başladıktan sonra her hayız ve nifas için normal olan müddetin bitiminden sonra tekrar bir şeyler görse ne yapması gerekir, orucunu yarıda keser mi, yoksa gördüğü şeyin orucuna ve namazına bir etkisi olmaz mı?

CEVAP: Sorunun birinci bölümünün cevabı şudur: Adetli ve loğusa bir kadın gündüz saatlerinde temizlendiği zaman gusleder, namazını kılar ve günün kalan kısmını oruç tutar. Sonra bu günü başka bir zaman kaza eder. Bu onun için vacibtir.

İkinci noktaya gelince: Adet kanı kesildiği, sonra guslettiği ve sonra tekrar bir şeyler gördüğü vakit artık o gördüğü şeye itibar etmez. Çünkü sahabi kadınlardan Atıyye *Radıyallahu anh* şöyle dedi: "Biz temizlendikten sonra gördüğümüz bulanıklığı ve sarılığı bir şey saymazdık." Yani buna iltifat etmezlerdi.

Loğusalara gelince, loğusalık kanı kırk günden önce kesildiği zaman kadın yıkanır da sonra tekrar kan gelirse bu kadın hala loğusa sayılır. Bu, tekrar gelen kan da loğusalık kanı sayılır. Bu kan mevcut olduğu müddetçe oruç da sahih olmaz, namaz da sahih olmaz. Çünkü kan, loğusalık döneminde dönmüştür.

Fakat loğusalıkta kırk günü tamamladığı ve yıkandığı, sonra da bu müddetin bitiminden sonra tekrar bir şey geldiği zaman, loğusalıktan önceki adet günlerine tesadüf etmediği müddetçe buna itibar etmez/ önemsemez. Adet günlerine tesadüf ederse adet görmüş demektir.

---

[305] Şeyh Abdulaziz b. Baz, Tuhfetu'l-İhvan bi Ecvibetin Muhemmetin Tetealleku bi Erkani'l-İslam, s. 172-173

Kısaca bu meselenin açıklanması gerekir:

Adet günlerini tamamladığı ve yıkandığı zaman bundan sonra bir şey görürse buna iltifat etmez/önemsemez.

Adet günleri tamam olmadığı ve adet esnasında temizlendiğini/ bittiğini görüp de yıkandığı, sonra tekrar kan geldiği zaman bu kanı hayız kanı olarak kabul eder. Çünkü bu kan adeti esnasında gelmiştir.

Loğusalar da böyledir. Kırk günün içinde tekrar kan geldiği zaman bu kanın loğusalık kanı olduğu kabul edilir. Kırk gün geçtikten sonra tekrar kan gelirse, loğusalıktan ve hamilelikten önceki adet günlerine tesadüf etmediği müddetçe itibar edilmez, önemsenmez.[306]

GÜNEŞ BATMADAN ÖNCE ADETİ GELDİĞİ ZAMAN ORUCU İPTAL OLUR

SORU 287- Bir kadın oruç tuttu ve güneş batarken ezandan kısa bir süre önce adeti geldi. Orucu geçersiz mi olur?

CEVAP: Adeti güneş batmadan önce geldiği zaman orucu bozulur, onu kaza eder. Güneş battıktan sonra gelirse orucu sahihtir, kaza etmesi gerekmez.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarına olsun.[307]

ORUÇ ESNASINDA ADET KANI GELMESİ ORUCU BOZAR

SORU 288- Kadın ve erkeğin yellenmekten dolayı taharetlenmesi gerekir mi? Bir kadından adet zamanında oruçlu iken üç nokta miktarı kan geldiği, sonra kesildiği zaman buna gereken şey nedir? Güneş batmadan az bir süre önce bu durumla karşılaşırsa orucunu bozması mı gerekir yoksa oruca devam etmesi mi gerekir?

CEVAP: İster erkekten olsun, ister kadından olsun arkadan yellenmek ab-

[306] Şeyh Salih b. Fevzân, el-Münteka min Fetâvâ, 3/131-132

[307] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-ifta, Fetva no: 10343

desti bozar. Yellenen kimsenin taharetlenmesi gerekmez. Fakat abdest alması gerekir. Abdest, ağıza ve buruna su vermek suretiyle yüzü yıkamak, dirseklerle beraber elleri yıkamak, kulaklarla beraber başı meshetmek ve topuklarla beraber ayakları yıkamaktır.

Bir kadından adet zamanında oruçlu iken az da olsa kan geldiği sonra kesildiği zaman bu kan orucu keser. Bu kadın hemen iftar eder, daha sonra bunu kaza eder. Temizlenince gusletmesi gerekir.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarına olsun.[308]

ADET GÜNLERİNDE ORUÇ TUTAN KADIN CAHİLDİR

SORU 289- Bir kadın onüç yaşında iken ilk defa Ramazanda adet gördüğünde, hayızlı iken haram olduğunu bilmediği için oruç tuttuğunu ve namaz kıldığını, Ramazandan sonra bunları kaza etmediğini ve yıllarca böyle devam ettiğini söylüyor. Şimdi bunları kaza etmesi gerekiyor mu?

Bize bunu anlatın. Allah sizi iyilikle mükafatlandırsın.

CEVAP: Birincisi: Adetli bir kadının adet dönemi esnasında oruç tutması ve namaz kılması caiz değildir. Sözü edilen kadının adet esnasında oruç tutması bir yanlışlık olarak kabul edilir.

Bu kadının Allah'a tevbe etmesi ve af dilemesi gerekir. Bu gibi bir şeyde hükmü bilmemek mazeret değildir. Çünkü sorması gerekir.

İkincisi: İster bir Ramazan olsun, ister pek çok Ramazan olsun, Ramazanlarda adetli günlerinde tuttuğu oruçların hepsini kaza etmesi gerekir.

Ayrıca kaza ile birlikte herbir gün için bir yoksul doyumu fidye vermesi de gerekir.[309]

ONBİR YAŞINDA İKEN ADET GÖRDÜ, ORUÇ TUTMASI GEREKİR Mİ?

SORU 290- Onbir yaşında iken adet gören genç bir kızın, -sağlığının da iyi olmadığı göz önünde bulundurularak- oruç tutması gerekir mi? Oruç tutmaya

[308] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 8844
[309] Şeyh Abdulaziz b. Baz, Mecmuu Fetâvâ, 3/211-212

gücü yetmediği bir durumda ne yapması gerekir?

CEVAP: Olay anlattığın gibi olduğu zaman bu kızın oruç tutması gerekir. Çünkü dokuz ve daha yukarı yaşlarında iken adet görmeleri kadınlarda buluğa erdiklerinin alametlerindendir.

Oruca gücü yettiği zaman onu vaktinde tutması vaciptir. Gücü yetmediği veya şiddetli bir zorlukla karşılaştığı zaman oruç tutmaz, tutabilecek güce geldiği zaman tutmadığı günleri kaza etmesi gerekir.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarına olsun.[310]

ŞAFAK SÖKMEDEN ÖNCE TEMİZLENEN KADININ HÜKMÜ

SORU 291- Adetli bir kadın şafak sökmeden (imsak vaktinden) önce temizlense ve şafak vaktinden sonra da gusletse hüküm ne olur?

CEVAP: Bu kadın şafak sökmeden önce temizliğinden emin olduğu zaman orucu sahihtir. Önemli olan, kadının temizlendiğinden emin olmasıdır. Çünkü bazı kadınlar temizlenmedikleri halde temizlendiklerini zannederler.

Bu sebeple kadınlar Aişe'ye *Radıyallahu anha* pamuk getirirler ve temizlik alameti olarak o pamuğu Aişe'ye gösterirlerdi. Aişe *Radıyallahu anha* da onlara şöyle derdi: "Acele etmeyin, kireç gibi bembeyaz görünceye kadar sabredin."

O halde bir kadının temizlendiğinden iyice emin oluncaya kadar acele etmemesi gerekir. Temizlendiği zaman şafak söktükten sonra da yıkansa oruca niyet eder.

Fakat onun namazı da gözetmesi ve sabah namazını vaktinde kılmak için hemen yıkanması gerekir. Bize ulaşan bilgilere göre bazı kadınlar şafak sökmeden önce ve şafak söktükten sonra temizleniyorlarmış, fakat daha iyi ve daha mükemmel yıkanmak ve temizlenmek arzusuyla gusletme işini güneş doğmasından sonraya erteliyorlarmış. Bu davranış Ramazanda da, Ramazan dışında da yanlıştır. Çünkü onun acele etmesi ve namazı vaktinde kılmak için gusletmesi vaciptir. Sonra namazı eda etmek için sadece vacip olan guslü yapmalıdır.

---

310 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 3325

Güneş doğduktan sonra daha fazla temizlik yapmak istediği zaman bunu yapmasında bir sakınca yoktur. Hayızlı kadın, üzerinde cünüplük olup da ancak şafak söktükten sonra gusleden gibidir. Bunda ona bir günah yoktur. Orucu sahihtir.

Nitekim bir erkek de üzerinde cünüplük olsaydı ve oruçlu iken şafak söktükten sonra gusletseydi bunda bir sakınca olmazdı. Çünkü Rasulullah'tan *Sallallahu aleyhi vesellem* gelen bir habere göre: "O ailesiyle ilişkisi sebebiyle cünüp bir haldeyken şafak vaktine ulaştıktan sonra gusletmişti."

Allah en iyi bilendir.[311]

SORU 292- Bir kadın Ramazanda sabah ezanından önce temizlendiği zaman oruç tutması gerekir mi?

CEVAP: Bir kadının adet kanaması Ramazanda gecenin sonunda kesildiği zaman bu haldeyken sabah vaktine (imsak vaktine) kadar sahur yemeği yemesi caizdir. Çünkü bu haldeyken temizdir, orucu sahihtir fakat gusledinceye kadar namazı sahih değildir ve yine gusledinceye kadar cinsel ilişkide bulunması caiz değildir. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"İyice temizlendikleri vakit onlara yaklaşın." (Bakara: 222)*[312]

SORU 293- Hayızlı bir kadın sabah namazından önce temizlendiği, namazını kıldığı, o günün orucunu tamamladığı zaman bu orucu kaza etmesi gerekir mi?

CEVAP: Hayızlı (adetli) bir kadın, bir dakika bile olsa şafak sökmeden önce temizlendiği ve temizlendiğinden emin olduğu zaman Ramazan ayında bulunuyorsa oruç tutması gerekir. O günkü orucu sahihtir. Onu kaza etmesi gerekmez. Çünkü o, şafak söktükten sonra gusletmiş olsa bile temiz iken (hayızlı değilken) oruç tutmuştur. Nitekim bir erkek de şayet cinsel ilişki veya ihtilam sebebiyle

---

311 Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/494, 495

312 Şeyh Abdulaziz b. Baz, Tuhfetu'l-İhvan bi Ecvibetin Mühemmetin Tetealleku bi Erkani'l-İslam, s. 131
Bu ayette geçen "yethurne" kelimesindeki (t) kelimesinin şeddeli okunması da şeddesiz okunması da mümkündür. Şeddeli olunduğunda (yettaherne) manası "gusledinceye kadar yaklaşmayın" demek olur, şeddesiz okunduğunda (yethurne) manası temizleninceye yani hayız hali bitinceye kadar yaklaşmayın demek olur. Cumhur birincisini, Hanefiler ikincisini tercih etmişlerdir. -Çeviren-

cünüp olsaydı, gusletmeden sahur yemeğini yeseydi ve şafak söktükten sonra da gusletseydi orucu sahih olurdu.

Bu münasebetle kadınlarla ilgili bir başka duruma dikkat çekmek istiyorum: Oruçlu olduğu gün adet gördüğü zaman bazı kadınlar zannediyorlar ki bir kadın iftardan sonra yatsı namazını kılmadan önce hayız kanı geldiğinde o günkü orucu bozulur. Bunun aslı yoktur. Çünkü hayız kanı güneş battıktan bir dakika sonra bile gelse orucu tamdır, sahihtir.[313]

SORU 294- Benim bir halam var. Ramazanda şafak sökmeden önce temizlendi, o günün orucunu tuttu. Sonra öğle namazını kılmak için kalktı ve bir sarılık gördü. Orucu sahih oldu mu?

CEVAP: Şafak sökmeden (imsak vaktinden) önce temizlendiği, sonra oruç tuttuğu zaman orucu sahihtir, temizlendiğini gördükten sonra gördüğü sarılığın herhangi bir etkisi yoktur. Çünkü sahabi kadınlardan Ümmü Atıyye dedi ki: "Biz temizlendikten sonra gördüğümüz bulanıklık ve sarılığı bir şey saymazdık/önemsemezdik."

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarına olsun.[314]

GÜNEŞ BATTIKTAN KISA BİR MÜDDET SONRA ADET GÖRDÜ, ORUCU SAHİH MİDİR?

SORU 295- Bir kadın güneş battıktan az sonra adet gördüğü zaman orucunun hükmü nedir?

CEVAP: Bizim buna cevabımız şudur: Ağrı ve elem duymak gibi adet belirtilerini güneş batmadan önce hissetse bile, kanın dışarıya çıktığını ancak güneş battıktan sonra gördüğü zaman orucu sahihtir/ geçerlidir. Çünkü orucu bozan şey, kanın çıkmasıdır, onu hissetmek değil. Şu hapları (oruç tutmak için adeti engelleyici hap) kullanan pek çok kadından biz biliyoruz ki onların adet dönemleri ızdıraplı geçer, değişir, zahmet verir, nasıl oturacakları (orucu ve namazı nasıl bırakacakları) konusunda sordukları sorularla alimleri bıktırırlar. Benim

[313] Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/397

[314] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 13507

tavsiyem ne Ramazanda, ne de başka zaman bu hapları kesinlikle kullanmamalarıdır.[315]

HAYIZLI KADIN RAMAZANDA GÜNDÜZ SAATLERİNDE TEMİZLENDİĞİ ZAMAN

SORU 296- Hayızlı bir kadın Ramazanda gündüz saatlerinde temizlendiği zaman hüküm nedir?

CEVAP: Alimlerin iki görüşünden en sahih olanına göre şer'î mazeretin kalkması sebebiyle oruç tutması gerekir ve o günü ayrıca kaza etmesi gerekir. Nitekim Ramazan hilalinin görüldüğü gündüz saatlerinde kesinleşmiş olsaydı müslümanlar günün kalan kısmında oruç tutmaları ve o günü ayrıca kaza etmeleri gerekirdi. Cumhurun görüşü budur.

Misafirin (yolcunun) durumu da böyledir. Bir yolcu, Ramazanda kendi beldesine gündüz saatlerinde geldiği zaman seferilik hükmü kalkacağı için oruç tutması gerekir. Bununla beraber o bu günü kaza etmesi de gerekir.[316]

SORU 297- Hayızlı kadın gündüz saatlerinde hayızdan temizlendiği zaman günün kalan kısmını oruç tutar mı?

CEVAP: Bir kadın hayızdan ve loğusalıktan gündüz saatlerinde temizlendiği zaman bu günün kalanını oruçlu geçirmesi ve ayrıca kaza etmesi gerekir. Oruçlu geçirmesi zamanın saygınlığından dolayıdır. Kaza etmesinin sebebi ise orucun eksik tutulmuş olmasıdır. Ramazan ayının tamamında oruç tutmak farzdır. Yarım gün oruç tutan oruçlu sayılmaz.[317]

---

315 Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/495
316 Şeyh Abdulaziz b. Baz, Mecmuu Fetâvâ, 3/213
317 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 132

ORUCA NİYET ETTİKTEN SONRA ADET KANI GELDİ

SORU 298- Oruca niyet ettikten sonra hayız kanı gelen kadının hükmü nedir?

CEVAP: Bir kadın oruç tuttuğu sonra aylık adet kanı geldiği zaman orucu bozulur ve adet günlerinde oruç tutmaması gerekir. Adet günleri tamamlandığında kanaması kesildiği zaman ayın kalanında oruç tutar sonra adet günlerinde tutmadığı oruçlarını kaza eder.[318]

BİR KADIN KENDİSİNDEN HAYIZ KANI ÇIKINCAYA KADAR ORUCU DA TERK ETMEZ, NAMAZI DA TERK ETMEZ

SORU 299- Ben evli bir kadınım. Ramazan ayında iki defa adet görüyorum. Her defasında onbeş günden fazla bir süre devam ediyor. Ramazan ayında vaktinden bir hafta önce adetim geldi. Fakat organın dışına çıkmadı. Vücudun içinde kalıyor ve dışarı çıkmadan bir hafta içeride devam ediyor. Dört sene öncesine kadar böyle değildi. Vaktinde gelir ve beş günden fazla devam etmezdi. Orucu ne yapacağım. Adet kanı vücudun içinde olduğu dönemde orucu tutacak ve namazı kılacak mıyım, yoksa bunları yapmayacak mıyım?

CEVAP: Bir kadın kendinden adet kanı çıkıncaya kadar ve onbeş günden fazla orucu ve namazı terk etmez. Kanın çıkışı onbeş günden fazla devam ederse onbeş günden fazlası adetten sayılmaz.[319] Bu süre tamam olduğu zaman gusleder, orucunu tutar ve namazını kılar. Vücudunda hayız kanının varlığını hissetmesine gelince, kan dışarı çıkıncaya kadar bir şey gerekmez. Kan çıkmadan önce oruç tutar ve namaz kılar. Bu durumda temiz sayılır.[320]

HAYIZ GÖRMEK ORUCA VE NAMAZA MANİDİR

SORU 300- Adeti ilaçla vaktinden önce gelen ve kanı duran kadının hükmü nedir? Oruçtan sekiz gün sonra vaktinde kan geldiği zaman namaz kılmadığı günlerin hükmü nedir?

---

318 Şeyh Salih b. Fevzân, el-Münteka min Fetâvâ, 3/131

319 Hanefilere göre hayzın azami süresi en fazla on gündür. On günden sonra gelen kan istihaza kanıdır (özür kanı) -Çeviren-

320 Şeyh Salih b. Fevzân, el-Münteka min Fetâvâ, 3/163

CEVAP: Bir kadın hayzın gelmesine sebep olduğu zaman namaz kılmaz. Çünkü hayız bir kandır. Kan bulunduğu zaman hükmü de bulunur. Nitekim hayzı engelleyici bir ilaç alır da hayız gelmezse namazı kılar ve orucu tutar. Çünkü o hayızlı değildir. Hüküm illetiyle birlikte deveran eder. Allah Teala şöyle buyurur: *"Sana kadınların ay halini sorarlar. Deki: O bir rahatsızlıktır." (Bakara: 122)* Bu rahatsızlık bulunduğu zaman hükmü de sabit olur. Bulunmadığı zaman hükmü de sabit olmaz.[321]

HAYIZ GÜNLERİNDE KADIN NAMAZDAN VE ORUÇTAN UZAK DURUR

SORU 301- Bir kadın adet görüp de altı günden sonra bir şey gelmediği zaman gusletti, namaz kıldı ve oruç tuttu. Aradan iki gün geçtikten sonra tekrar kan geldi ve bu kan bir gün devam etti, sonra kesildi, sonra gusletti, namaz kıldı ve oruç tuttu. Sonra bir gün boyunca tekrar kan geldi. Bu kadın ne yapacak; ilk altı günden, yani hayız müddetinden sonraki namazları ve oruçları sahih midir? Kan gördüğü bu günlerde namaz kılıp oruç tutacak mı, yoksa kanın kaybolmasından sonra mı namaz kılacak ve oruç tutacak? Sonraki kanları gördüğünde hayız guslü gibi gusletmesi gerekir mi, gerekmez mi? Hayız günlerinde beş günden sonra herhangi bir kan gelmediği ve altıncı günde de kan gelir korkusuyla ihtiyaten namazı ve orucu terkettiği, bir şey görmeyip de altıncı gün yani ihtiyat günü guslettiği zaman, altıncı günün sonunda bu günün bütün namazlarını kılması gerekir mi? Bana anlatılmasını rica ediyorum.

CEVAP: Bir kadın hayız günlerinde namazdan ve oruçtan uzak durur. Temizliği gördüğü zaman gusletmesi ve orucunu kaza etmesi gerekir. Namazı kaza etmesine gerek yoktur.

Temizlendikten sonra sarılık ve bulanıklık görse orucunu tutar ve namazını kılar. Bunun bulunması ona bir zarar vermez. Fakat vakit girdikten sonra her namaz için abdest alır.

Çünkü sahabeden Ümmü Atıyye şöyle dedi: "Biz temizlendikten sonraki sarılık ve bulanıklığı bir şey saymazdık/önemsemezdik."

---

[321] Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/496

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarına olsun."[322]

HAYIZLI KADININ ORUCUN KAZASINI TERKTEN SAKINDIRILMASI

SORU 302- Soruyu soran kadın, kendisine oruç farz olduğundan beri Ramazan orucunu tuttuğunu fakat hayız sebebiyle tutmadığı oruçları, tutmadığı günlerin sayısını bilmediği için kaza etmediğini söylüyor ve şimdi ne yapması gerektiği konusunda aydınlatılmasını istiyor?

CEVAP: Kadınlar arasında bu gibi şeylerin olması bizi üzüyor.

Bu terk -yani tutulması farz olan orucun kazasını terk- ya cehaletten dolayıdır ya da önemsememezliktendir. Her ikisi de bir musibettir. Çünkü cehaletin ilacı ilim ve sormaktır. Önemsemezliğin ilacı ise Allah'a karşı sorumluluk bilincinde olmak, onu gözetmek, cezasından korkmak ve razı olduğu şeye koşmaktır.

Bu kadının üzerine düşen yaptıklarından Allah'a tevbe etmesi, af dilemesi ve elinden geldiği kadar orucu terkettiği günlerin sayısını araştırması ve onları kaza etmesidir. Bununla borçtan kurtulur. Allah'ın tevbesini kabul edeceğini umarız.[323]

HAYIZLI KADIN ÜZERİNDEKİ ORUÇ BORÇLARINI KAZA ETMESİ GEREKİR

SORU 303- Ben bir genç kızım. 14 yaşımdayken adetim geldi. Bunu anneme söylemeye utandım. Ramazandan sonra borcumu kaza etmedim. Bunun onbir yıl önce olduğunu biliyorum. Bu konudaki hüküm nedir? Şu anda evliyim. Adetim düzenli idi ve bir ay gelir, üç ay veya dört ay gelmezdi. Önemli olan da ben kız iken bütün Ramazanlarda adetimin gelip gelmediğini hatırlamıyor olmam. Yapılacak olan şey nedir?

CEVAP: Senin aybaşı olduğundan bu tarafa tutmadığın bütün günlerin oruçlarını kaza etmen gerekir. Bununla beraber tevbe ve istiğfar edip ayrıca herbir gün için yarım ölçek yiyecekle bir yoksulu doyurmandır. Bunun miktarı

322 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 13333

323 Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/497-498

da beldenin yaygın yiyeceğinden bir buçuk kilogramdır. Çünkü bir kadın hayız görecek çağa geldiği zaman mükellef olur. Hayız gördüğü zaman onbeş yaşından küçük de olsa namaz kılması ve oruç tutması üzerine farz olur.[324]

BU İKİ GÜN TUTTUĞU ORUÇ SAHİHTİR

SORU 304- Doğumdan sonra çocuğunu emziren ve ilk üç ay adet kanı kesilen bir kadın var. Bu üç aydan sonra geceleyin basit bir kan geldi ve gündüz durdu. Kadın iki gün oruç tuttu. Sonra kan bir daha tekrar geldi ve normal adeti başladı. Geçmiş gecesinde kan gördüğü bu iki günün oruçları sahih midir?

CEVAP: Durum anlattığın gibi olduğu yani kan sadece geceleyin geldiği zaman kadının bu iki günde tuttuğu oruçlar sahihtir. Her iki günün gecesinden gelen kanın bir etkisi yoktur. Geceleyin kanın tekrar gelmesinin bu iki günlük orucun sıhhatine bir etkisi olmamıştır.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarına olsun.[325]

SENİN DÖRT GÜN ORUÇ TUTMAN GEREKİR

SORU 305- Adet kanım kesildi ve sadece onbeş gün sonra tekrar geldi. Dört gün devam etti, nihayet bir ilaç aldım, ondan sonra kan durdu. Bu durum bu sene yani h. 1400 Ramazanda oldu. Fakat ben bu dört gün boyunca da oruç tuttum ve aynı abdestle namazları kıldım. Bu dört günü kaza edecek miyim, yoksa bu dört gün zarfında gelen kanın rengi siyah olduğu haldeyken geçen günlerin oruçları yeterli midir? Bize bir fetva verin, Allah sizi iyilikle ödüllendirsin.

CEVAP: O dört günün oruçlarını yeniden tutman gerekir. Çünkü kanın var olduğu bir durumda tuttuğun oruç sahih değildir. Çünkü soruda anlattığına göre bu dört esnasındaki kanın rengi siyahmış. Bu da o kanın adet kanı olduğunu gösterir.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e,

---

324 Şeyh Abdulaziz b. Baz, Mecmuu Fetâvâ, 3/213, 214

325 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 278

ailesine ve arkadaşlarına olsun.[326]

ORUÇ TUTMAK İÇİN ADETİ ENGELLEYİCİ HAPLAR KULLANMANIN HÜKMÜ

SORU 306- Bir kadının Ramazanda adeti engellemek için ilaç kullanması caiz midir, değil midir?

CEVAP: Bir kadının Ramazanda adetini engellemek için ilaç kullanması güvenilir ve uzman doktorlar tarafından bunun bir zararının olmadığına ve üreme sistemi aleyhine bir etki yapmayacağına rapor verildiği zaman caiz olur. Böyle bir şeyden uzak durması kendisi için daha hayırlıdır. Allah Teala Ramazanda kadının adeti geldiği zaman oruç tutmamasına izin vermiş, tutmadığı günleri kaza etmesini meşru kılmış ve dinen bundan razı olmuştur.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarına olsun.[327]

SORU 307- Ben Ramazanda adeti engelleyici haplar aldım. Ramazanda bu hapları aldığım günler oruç tutacak mıyım? Bununla beraber ben yine de insanlarla birlikte oruç tutuyor ve namaz kılıyorum. Bu hapları almış olmam bana bir zarar verir mi, vermez mi?

CEVAP: Bir kadının hac veya umre veya Ramazan orucu münasebetiyle adetini geciktirecek şeyler alması, bu sebeple kendisine zarar gelmeyeceği zaman caizdir. Haplar sebebiyle adet kanının gelmediği ve insanlarla birlikte oruç tuttuğun o günlerin oruçlarını tekrar kaza etmene gerek yoktur.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarına olsun.[328]

SORU 308- Kadınların oruç veya hac için adeti engellemek maksadıyla haplar almaları caiz midir? Caiz olduğu zaman hangisi daha faziletlidir, oruç veya hac veya umreye nisbetle hap almak mı, almamak mı?

---

[326] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2550
[327] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 1216
[328] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 4543

CEVAP: Bunda asıl olan caiz olmaktır. Bu asla aykırı hiçbir delil bilmiyoruz. Hap kullanmak suretiyle adeti engellenmiş olarak namaz kılmasının onun ibadetinin sıhhatine hiçbir etkisi yoktur. Çünkü hayzın hükümleri, onun her zaman olduğu gibi dışarı çıkmasıyla sabit olur (yani adet kanı dışarı çıktığı zaman adet hükümleri de yürürlüğe girer). Bu tür hapları zaruret olmadıkça kullanmamak daha iyidir. Bu hüküm, hayzın mutlak olarak engellenmesi sebebiyle hamileliğin engellenmesinde bir etkisi olmadığı zaman geçerlidir. Şayet hamileliği engellerse kocanın izni şarttır. Allah'ın selamı üzerinize olsun.[329]

SORU 309- Ramazanda kadının hayzını geciktirmek için hamileliği engelleyici haplar kullanması caiz olur mu?

CEVAP: İnsanlarla birlikte oruç tutmasında ve kazaya bırakmamasında kadının yararı bulunduğu için bunda bir günah yoktur. Ancak bundan bir zarar görmemek için de dikkatli olması gerekir. Çünkü bazı kadınlara bu haplar zararlıdır.[330]

SORU 310- Bir kadının Ramazanda hayzı engellemek için hap kullanması caiz midir, değil midir?

CEVAP: Benim görüşüme göre bir kadın ne Ramazanda, ne de başka zamanlarda bu hapları kullanamaz. Çünkü bendeki doktor raporlarına göre bu hapların bir kadının rahmi, sinirleri ve kanı üzerinde ciddi zararları vardır. Zararlı olan herşey Peygamberin şu hadisi sebebiyle yasaklanmıştır: "Zarar vermek ve zarara zararla karşılık vermek caiz değildir."[331]

SORU 311- Mübarek Ramazan ayının sonlarında kalan oruçları tamamlamak için adeti engelleyici hapları kullanmam caiz olur mu?

CEVAP: Maksat amel-i salih olduğu zaman adeti engellemek için ilaç almak caizdir. Orucu Ramazanda tutmayı, namazı cemaatle kılmayı, Ramazanda gece ibadeti ve faziletli vakitte Kur'an okumak gibi ibadetleri yapmayı kastettiğin zaman bu maksatla haplar almanda bir sakınca yoktur. Her ne kadar oruç

---

329 Muhammed b. İbrahim Alu'ş-Şeyh, Mecmuu Fetâvâ ve Resail, 4/176, 177
330 Şeyh Abdulaziz b. Baz, Mecmuu Fetâvâ, 3/214
331 Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/495-496

tutmak için her durumda caiz olsa da borç olarak kalmasın diye sadece oruç tutmak maksadıyla olursa ben bunu uygun görmüyorum.[332]

LOĞUSA VE ORUÇ

SORU 312- Ben evli bir genç kadınım. Allah bana ikiz çocuk dünyaya getirmeyi nasib etti. Ramazanın yedinci günü kırk günlük loğusalık dönemi sona erdi. Fakat kırk günlük döneme göre rengi değişse de kan hala devam ediyor. Namazım ve orucumun hükmü nedir?

CEVAP: Loğusa bir kadının kanı, rengi değişmeden kırk günden fazla devam ettiği fazla olan kısım geçmiş adet günlerine denk geliyorsa oturur (yani namaz kılamaz, oruç tutamaz), geçmişteki adet günlerine denk gelmiyorsa alimler bu konuda ihtilaf etmişlerdir. Onlardan bazılarına göre böyle bir kadın üzerinden kan aksa bile gusleder, namazını kılar ve orucunu tutar. Çünkü böyle bir durumda o, istihzalı (özür sahibi) bir kadın gibidir. Bazıları da şöyle demişlerdir: Altmış günü tamamlayıncaya kadar bekler, çünkü altmış gün boyunca loğusa kalan kadınlar vardır. Bazı kadınların loğusalıkta bu halde altmış gün kalmaları adetleridir, denilmiştir. Bundan dolayı altmış gün tamamlanıncaya kadar bekler, bundan sonra normal adetine/hayız günlerine döner.[333]

DÜŞÜK YAPTIKTAN SONRA ÇIKAN KAN ORUCU BOZAR MI?

SORU 313- Hamile bir kadından düşük yaptığı zaman çıkan kan orucu bozar mı?

CEVAP: İmam Ahmed'in de dediği gibi hamile bir kadın hayız görmez. Bazı kadınlar hamile olduklarını adetten kesildikleri zaman anlarlar. İlim adamlarının dediklerine göre hayız, annesinin karnında cenini beslemek için Allah tarafından yaratılan bir şeydir. Hamilelik oluştuğu zaman hayız kesilir.

Fakat bazı kadınlarda hamilelikten önce olduğu gibi hamilelik döneminde de hayız görme adeti devam edebilir. Böyle olduğu zaman hamile kadın oruç tutmaz ve namaz kılmaz. Çünkü bu bir hayızdır.

---

[332] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 130-131

[333] Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/399

Ceninin bir insan gibi azaları oluşmuşsa kan, loğusalık kanıdır. Artık oruç tutamaz ve namaz kılamaz. Oruç esnasında düşük yaparsa orucu batıl olur/bozulur.

Şayet cenin bir kan pıhtısı veya insani organları oluşmaya başlamamış bir et parçası halindeyken düşerse gelen kan loğusalık kanı değildir. Bu durumda orucunu tutar, namazını kılar. Bunda bir sakınca yoktur.[334]

KÜRTAJ YAPTIRANIN ORUCUNUN HÜKMÜ

SORU 314- Bu Ramazanda günlerden bir gün yapılan kürtajın hemen arkasından cenin düştü. Olay gündüz oldu ve ceninin düştüğü bu günün orucu tamamlandı. Kadının o gün tuttuğu orucun hükmü nedir? İftardan sonra kadın hastahaneye gitti ve rahminin temizlenmesi ameliyesi icra edildi ve o gün oruç tutmadı. Bunun hükmü nedir? Şu anda hastahaneden çıktıktan sonra temizlenme müddetini bekleyecek mi yoksa oruç tutacak mı? Bekleyecekse bunun süresi ne kadardır? Tutmadığı oruçları sadece kaza mı edecek yoksa fidye ile beraber mi kaza edecek?

CEVAP: Düşürdüğü ceninde el ve ayak gibi insan organları varsa bu kadın temizleninceye veya kırk gün tamamlanıncaya kadar loğusalık müddetini bekler, sonra yıkanır, namazını kılar ve üzerine farz olmuş oruçlardan düşük yaptığı günkü ve daha sonraki tutamadığı oruçları da kaza eder. Diğer Ramazan gelmeden önce kaza ederse ayrıca fidye vermesine gerek yoktur. Şayet kırk günden önce temizlenirse gusleder, namazını kılar ve mani ortadan kalktığı için orucunu tutar.

Düşen ceninin el ve ayak gibi vücut organları oluşmamışsa kadının orucu sahihtir. Kan görülürse hastalık kanı olarak kabul edilir. Namazını kılar, orucunu tutar. Bilinen adeti gelinceye kadar her namaz için abdest alır.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarına olsun.[335]

ÜÇ AYLIK CENİNİ DÜŞÜREN KADININ ORUCUNUN HÜKMÜ

334 Şeyn Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/498-499

335 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 10653

SORU 315- Bir kadının hamileliğinin üçüncü ayında Ramazanın başında çocuğunu düşürdü. Düşükten sonra düşüğün etkisiyle kanın varlığı açıkça görüldüğü için beş gün oruç tutmadı. Kan beş günden sonra da dışarı çıkmadan devam etti. Kadın, Ramazanın kalan yirmibeş günü boyunca namazını kıldı ve orucunu tuttu. Her bir namaz için tam olarak abdest de aldı. Kadının bu halde iken kıldığı namazlar ve tuttuğu oruçlar sahih midir? Bu durum şu ana kadar hala devam ediyor şöyle ki; fercinde kan ve ıslaklık bulunuyor, kadın hamileliği ve adeti engelleyici haplar kullandığını da söylüyor.

CEVAP: Gerçekten o kadın anlattığın gibi hamileliğin üçüncü ayında düşük yapmışsa o kan loğusalık kanı olarak kabul edilemez. Çünkü ondan düşen parça henüz organları oluşmamış sadece bir kan pıhtısıdır. Bu duruma göre fercinde kan gördüğü halde orucu sahihtir ve soruda anlattığı gibi herbir namaz için ayrı abdest aldığı için namazı da sahihtir. Oruç tutmadığı ve namaz kılmadığı beş günün oruçlarını ve namazlarını da kaza etmelidir. Bu gelen kanın da istihaza (özür) kanı olduğu bilinmelidir.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimize, ailesine ve arkadaşlarına olsun.[336]

ORUÇLU İKEN TEKRAR GELEN KAN

SORU 316- Loğusa bir kadın bir hafta zarfında temizlendiği, sonra müslümanlarla birlikte Ramazanda birkaç gün oruç tuttuktan sonra tekrar kan gördüğü zaman bu durumda orucunu bozar mı? Tuttuğu oruçları ve bozduğu orucu kaza etmesi gerekir mi?

CEVAP: Loğusa bir kadın kırk gün içinde temizlendiği ve birkaç gün oruç tuttuktan sonra tekrar kan gördüğü zaman tuttuğu oruç sahihtir. Kanın tekrar geldiği günlerde namazı ve orucu bırakması gerekir. Çünkü temizleninceye veya kırk günün tamamlanıncaya kadar bu bir loğusalıktır. Kırk günü tamamladığı zaman temizlendiğini görmese bile gusletmesi gerekir. Çünkü kırk gün alimlerin iki görüşünden en sahih olanına göre loğusalığın azami süresidir. Bundan sonra kendisiden kan kesilinceye kadar her namaz vakti için bir abdest alması gerekir. Nitekim Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* istihazalı (özürlü) kadınlara

336 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no? 1795

böyle yapmalarını emretmiştir. Temizlendiklerini görmeseler bile kocalarının kırk günden sonra kendilerinden cinsel yönden yararlanmaya hakları vardır. Çünkü söz konusu durumda kan, hastalık kanıdır, namaza ve oruca mani değildir. Kocasının karısından yararlanmasına mani değildir. Fakat kırk gün sonunda gelen kan adet günlerine denk gelirse namazı ve orucu bırakır, bunu hayız olarak kabul eder.

Başarının sahibi Allah'tır.[337]

KIRK GÜN TAMAMLANMADAN ÖNCE TEMİZLENEN KADININ ORUCUNUN VE CİMAININ HÜKMÜ

SORU 317- Kadın loğusa idi. Kırk günü tamamlanmadan önce temizlendi, gusletti ve temizlendiğini gördükten sonra Ramazanın kalan günlerini oruçla geçirdi. Kendisine kırk gün tamamlamadan tuttuğu oruçları iade etmesi gerektiği söylendi. Bu konudaki şer'î hüküm nedir? Orucu iade etmesi gerekir mi, gerekmez mi? Yedi günü tamamlamadan önce hayızdan temizlendiği zaman cima etmek caiz olur mu, olmaz mı?

CEVAP: Gerçekten anlatıldığı gibi bu kadın kırk gün tamam olmadan önce temizlendiğini görüp de gusletse ve oruç tutsa kırk günlük müddet tamamlanmadan önce tuttuğu oruçlar sahihtir, kaza etmesi gerekmez. Bu günlerde yani kırk günün öncesinde temizlendikten ve guslettikten sonra (kocasıyla) cinsel ilişkide bulunmasında bir sakınca yoktur. Yedi günden önce adetten temizlenen kadının cinsel ilişkide bulunmasında da bir sakınca yoktur.[338]

---

[337] Şeyh Abdulaziz b. Baz, Mecmuu Fetâvâ, 3/212

[338] Şeyh Abdulaziz b. Baz, Mecmuu Fetâvâ, 3/209, 210

KANI KESİLİP SONRA TEKRAR GELDİĞİ ZAMAN LOĞUSANIN ORUCUNUN HÜKMÜ

SORU 318- Loğusa bir kadın bir hafta zarfında temizlendiği, sonra müslümanlarla birlikte Ramazanda birkaç gün oruç tuttuktan sonra tekrar kan gördüğü zaman bu durumda orucunu bozar mı ve tuttuğu oruçları ve bozduğu orucu kaza etmesi gerekir mi?

CEVAP: Loğusa bir kadının doğumdan sonraki kırk gün esnasında kan gördüğü zaman oruç tutmayacağında şüphe yoktur. Kırk gün geçmeden loğusanın kanı kesilirse gusleder ve orucunu tutar. Kırk günü tamamlamadan önce kan tekrar gelirse kan geldiği müddetçe orucu terkeder. Kanın kesildiği günlerde tutmuş olduğu oruçlar sahihtir. Çünkü bu oruçları temiz halde iken tutmuştur. Alimlerin bu meseledeki iki görüşünden en sahih olanı budur. Allah en iyi bilendir.[339]

LOĞUSA NE ZAMAN TEMİZLENİRSE O ZAMAN ORUCUNU TUTAR, NAMAZINI KILAR

SORU 319- Mesela Ramazandan bir hafta önce doğum yaptığım ve kırk günü tamamlamadan temizlendiğim zaman oruç tutmam gerekir mi?

CEVAP: Evet, loğusa bir kadın temizlendiği ve kendisinden temizliğe alamet olarak bildiği bir şey ortaya çıktığı zaman -ki bu alamet (tutunduğu bezin) kireç gibi bembeyaz veya tertemiz kalmasıdır- işte o zaman isterse doğumdan bir gün veya bir hafta sonra olsun orucunu tutar, namazını kılar. Çünkü loğusalığın asgari sınırı yoktur. Bazı kadınlar doğumdan sonra hiç kan görmezler. Loğusalık döneminin kırk güne ulaşması şart değildir. Kan hiç değişmeden kırk günden fazla devam ederse bu da loğusalık kanı olarak kabul edilir. Bu sebeple oruç ve namaz terkedilir. Allah en iyi bilendir.[340]

339 el-Munteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân.

340 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 13.

Beşinci Konu
HAMİLE VE EMZİKLİ

HAMİLE VE EMZİKLİNİN ORUCU

SORU 320- Hamile ve emzikli bir kadının oruç tutmaması mübah olur mu ve onlar oruç tutmadıkları zaman kaza mı gerekir yoksa keffaret mi?

CEVAP: Hamile ve emziklinin hükmü hastanın hükmü gibidir. Oruç tutmak onlara zor gelirse tutmamaları meşru olur ve buna güçleri yettiği zaman hasta gibi kaza etmeleri gerekir. Bazı ilim adamlarına göre bunların oruç tutmadıkları herbir gün için bir yoksulu doyurmaları yeterlidir. Fakat bu zayıf ve tercih edilmeyen bir görüştür. Doğrusu hasta ve yolcu gibi kaza etmeleri gerekir. Çünkü Allah Teala: *"Kim hasta veya yolcu ise tutmadığı günler sayısınca diğer günlerde tutar"* buyurmuştur. *(Bakara: 184)* Enes b. Malik el-Ka'bi hadisi de bunun delilidir: Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz Allah yolcudan orucu ve namazın yarısını kaldırmıştır. Hamile ve emzikliden ise orucu kaldırmıştır." Bunu Kütübü Sitte'nin beş tanesini rivayet etti.[341]

ADET KANINA BENZER BİR ŞEY GÖRDÜĞÜ ZAMAN HAMİLE KADININ ORUCUNUN HÜKMÜ

SORU 321- Şeyhu'l-İslam İbn Teymiyye'ye, hayız kanına benzer bir şey gören ve kanaması sürekli olan hamile kadının durumu soruldu. Kadın bundan bir acı ve elem duymadığı halde ebeler çocuğun menfaati için oruç tutmayacağını söylediler. Böyle bir kadın oruç tutmaz mı?

CEVAP: Hamile kadın çocuğun zarar göreceğinden korkarsa oruç tutmaz, tutmadığı her günü kaza eder ve (ayrıca) her gün için bir fakiri doyurur.[342]

---

[341] Şeyh Abdulaziz b. Baz, Tuhfetu'l-İhvan bi Ecbivetin Muhemmetin Tetealleku bi Erkani'l-İslam s. 171.

[342] Şeyhulislam İbn Teymiyye, Mecmuu Fetâvâ, 25/217, 218

HAMİLE VE EMZİKLİ KADINLAR ÇOCUKLARINA ZARAR GELECEĞİNDEN KORKTUKLARI ZAMAN ORUÇLARININ HÜKMÜ

SORU 322- Hanbelî mezhebinde meşhur olan görüşe göre hamile ve çocuğunu emziren kadın çocuğuna bir zarar geleceğinden korktuğu zaman oruç tutmaz, fidye verir, kaza etmez. Sizin bu konudaki görüşünüz nedir?

CEVAP: Oruç tutmayıp onun yerine fidye vermesi görüşü meşhurdur. Kaza etmez görüşüne gelince bu sahih değildir. Sahih olan onu kaza etmesi ve fidye vererek fakiri doyurmasıdır. Bu, İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. *"Oruca gücü yetmeyenler bir yoksul doyumu fidye verir." (Bakara: 184)* ayetini böyle tefsir etmiştir.

İbn Abbas'tan ve selefin diğerlerinden rivayet edildiğine göre bu ayetin hükmü bakidir, mensuh değildir ve bu ayet ya gücü yetmekle beraber oruç kendisine meşakkatli gelen ihtiyar hakkındadır, ona oruç gerekmez, iyileşme umudu bulunmayan hasta da böyledir ya da çocuğuna zarar geleceğinden korkan hamile veya emzikli kadın hakkındadır. Bu kadının çocuğu ya karnındadır veya kucağında olup emzirmektedir. Ona süt bulamayacağından, yiyecek bulamayacağından onu (yeterince) besleyemeyeceğinden korkar ve bir başkası için (yani çocuğu için) orucunu bozar (tutmaz). Bu durumda oruç tutmadığı zaman hastalığın dışında başka bir sebeple oruç tutmadığı ve oruca da gücü yettiği için fidye verir. Bu mazeret ortadan kalktıktan sonra orucunu tutar yani kaza eder ve yoksulu doyurur (yani fidye verir).

Meşhur olan budur. Yoksul doyurmaz ifadesinin bulunduğu rivayet zayıf bir rivayettir çünkü o kaza etmez. Yoksul doyurur ve sadece yoksulu doyurmakla iktifa eder rivayetine gelince ister İbn Abbas'tan gelsin, ister İmam Ahmed'den gelsin zayıf bir rivayettir kesin değildir. Meşhur olan fidye ile birlikte kaza etmesidir.[343]

[343] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 131, 132

HAMİLE VE EMZİKLİ KADININ RAMAZANDA ORUÇ TUTMAMASI NE ZAMAN MÜBAHTIR

SORU 323- Hamile ve emzikli kadının Ramazanda oruç tutmaması ne zaman mubahtır? Genel olarak orucu bozan şeyler nelerdir? Bir kadının Ramazan orucunu kesintisiz tutabilmek için adetini (aybaşı halini) engelleyici haplar alması caiz midir?

CEVAP: Hamile ve emzikli kadınlar orucun çocuklarına bir zarar vermesinden korktukları zaman oruç tutmamaları caizdir. Çünkü annenin oruç tutması karnındaki çocuğunun beslendiği gıdasının zayıflamasına sebep olabilir. Böyle bir durum olduğu zaman o kadının oruç tutmaması, onu diğer günlerde kaza etmesi, kaza ile birlikte yoksulu doyurması (fidye) gerekir. Orucun kendisine zarar vermesinden korktuğu zaman -çünkü hamileyken oruca gücü yetmeyebilir veya emzikli iken oruca gücü yetmeyebilir- bu kadın da oruç tutmaz, diğer günlerde onları kaza eder fakat fidye gerekmez. Hamile ve emzikli ile ilgili hüküm budur.

Bir kadının oruç tutmak için hayzı engelleyici haplar alması, bu haplar sağlığına zararlı değilse caizdir.[344]

KENDİSİNE VEYA ÇOCUĞUNA ZARAR GELECEĞİNDEN KORKTUĞU ZAMAN HAMİLE KADININ HÜKMÜ

SORU 324- Hamile bir kadın kendisine veya çocuğuna bir zarar geleceğinden korktuğu zaman oruç konusunda herbir durum için ayrı hüküm mü vardır?

CEVAP: Biz deriz ki hamile bir kadın şu iki durumdan birisine sahiptir.

Birincisi: Hamile kadının oruçtan dolayı meşakkat çekmeyecek güçte ve canlılıkta olması ve orucun ceninine zararlı bir etkisinin bulunmaması durumudur. Böyle bir kadının oruç tutması gerekir. Çünkü orucu terketmesini gerektirecek bir mazereti yoktur.

İkincisi: Hamileliğin ağırlığı veya bünyesinin zayıflığı veya başka bir sebeple oruca tahammül edemeyecek durumda olmasıdır. Bu durumda özellikle kar-

---

[344] Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 3/147, 148

nındaki cenine zarar vereceği zaman oruç tutmaz, tutmaması gerekir.

Oruç tutmadığı zaman mazeret sebebiyle oruç tutmayan diğer özür sahipleri gibidir. Mazereti ortadan kalktığı zaman orucunu kaza etmesi gerekir. Çocuğunu doğurduğu zaman loğusalıktan temizlendikten sonra orucunu kaza etmesi gerekir.

Fakat bazan hamilelik özrü ortadan kalkar onun arkasından başka bir özür gelir ki, bu emzirme özrüdür. Çocuğunu emziren anne özellikle uzun yaz günlerinde ve şiddetli sıcaklarda yemeye ve içmeye ihtiyaç duyabilir. Çocuğunu sütüyle besleyebilmek için oruç tutmaması gerekebilir. Bu durumda deriz ki: Sen oruç tutma, mazeretin kalktığı zaman tutmadığın oruçları kaza edersin.

Bazı ilim adamları, annenin değil de sadece çocuğun zarar göreceğinden korkulduğu için hamile ve emzikli kadın oruç tutmadığı zaman kaza ile birlikte fidye vermesi de gerekir dediler. Çocuğun nafakasını (masraflarını) üstlenen kişi (yani babası) bu fidyeyi öder.

Kurtarılması gereken boğulmakta veya yanmakta olan kişileri kurtarmak için oruçlarını bozan kişiler de bu mananın içindedir yani çocuğuna zarar geleceğinden korktuğu için oruç tutmayan hamile ve emzikli kadın gibidirler. Onlar da oruç tutmaz, kaza ederler.

Mesela şu evin yanmakta olduğunu gördün, yanan evin içinde müslüman insanlar var. Onları kurtarma görevini ancak kuvvetlenmek için orucunu bozduğun ve su içtiğin zaman yapabileceksin. İşte bu durumda onları kurtarmak için orucu bozman caizdir, hatta vaciptir.

İtfaiye görevlileri de bunun gibidir. Çünkü onlar gündüz bir yangın çıktığı zaman onu söndürmeye giderler. Bu görevi oruçlu oldukları ve bedenlerini güçlendirici gıdaları almadıkları müddetçe yerine getiremezler. İşte o zaman oruçlarını bozarlar ve bünyelerini kuvvetlendirici şeyleri alırlar. Bu tamamen karnındaki cenine zarar geleceğinden korkan hamileye veya çocuğuna zarar geleceğinden korkan emzikli kadına benzer.

Allah Teala hikmet sahibidir. Aynı manadaki birbirine benzer iki şeyi birbirinden ayırmaz. Bilakis her ikisinin hükmü de aynı olur. Bu, İslam şeriatinin

kemalinden dolayı böyledir. Birbirine benzeyen iki şeyi hükümde ayırmamak ve farklı olan şeyleri bir tutmamak kemalin gereğidir.[345]

SORU 325- Hamile ve emzikli bir kadın Ramazan ayında kendisinin veya çocuğunun zarar göreceğinden korktuğu ve oruç tutmadığı zaman ne yapması gerekir? Oruç tutmayıp hem kaza, hem fidye mi gerekir veya sadece kaza mı gerekir veya sadece fidye mi gerekir?

CEVAP: Hamile bir kadın Ramazanda tutacağı oruçtan kendisinin veya karnındaki ceninin zarar göreceğinden korktuğu zaman oruç tutmaz ve kendisine sadece kaza gerekir. Bu konuda onun durumu oruca gücü yetmeyen veya oruçtan dolayı kendisine bir zarar geleceğinden korkan hastanın durumu gibidir. Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"Kim hasta veya yolcu ise tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde tutar." (Bakara: 185)*

Emzikli kadın da böyledir. Ramazanda çocuğunu emzirirse kendisine bir zarar geleceğinden korktuğu zaman veya orucunu tutup da çocuğunu emzirmese çocuğunun bir zarar göreceğinden korkarsa orucunu tutmaz ve bundan dolayı kendisine sadece kaza gerekir.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimize, ailesine ve arkadaşlarına olsun.[346]

SORU 326- Ramazanda hamile idim. Bu sebeple oruç tutmadım. Onun yerine tam bir ay oruç tuttum ve tasaddukta bulundum. Sonra Ramazanda ikinci defa hamile oldum. Bu sebeple oruç tutmadım ve onun yerine arka arkaya iki ay müddetle oruç tuttum, tasaddukta bulunmadım. Bunda bana sadakayı gerektiren bir şey var mıdır?

CEVAP: Hamile bir kadın oruçtan dolayı kendisine veya karnındaki cenine bir zarar geleceğinden korkarsa oruç tutmaz ve kendisine sadece kaza gerekir. Bu konuda onun durumu, oruca gücü yetmeyen veya oruçtan dolayı kendisine bir zarar geleceğinden korkulan hastanın durumu gibidir. Allah Teala şöyle buyurdu: "Kim hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde tutar."

---

[345] Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/488, 489

[346] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 1453

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarına olsun.[347]

RAMAZANDA HAMİLENİN ORUÇ TUTMAMASINA RUHSAT VAR MI?

SORU 327- Hamileye nisbetle Ramazan günlerinde oruç tutmama ruhsatı var mıdır? Böyle bir ruhsat olduğu zaman bu ruhsat dokuz aylık hamilelik döneminin malum aylarında mı kullanılır yoksa bütün aylar boyunca geçerli midir? Onun için böyle bir ruhsat bulunduğu zaman tutmadığı oruçları kaza mı etmesi gerekir yoksa fidye mi vermesi gerekir? Fidyenin miktarı nedir? Biz sıcak bir yerde olduğumuza göre orucun hamileler üzerinde olumsuz etkisi var mı? Önce Allah'tan ümit ediyoruz sonra sizden cevap bekliyoruz.

CEVAP: Hamile bir kadın Ramazanda oruçtan dolayı kendisine veya karnındaki cenine bir zarar geleceğinden korktuğu zaman sıcak bir ülkede bulunsun veya bulunmasın oruç tutmaz ve kaza etmesi gerekir. Bu ruhsat, hamilelik aylarının belli günleriyle sınırlı değildir. Hamilenin içinde bulunduğu duruma muhtemel zararlara veya sıkıntı çektiği günler az olsun çok olsun karşılaştığı zorluk ve meşakkate itibar edilir. Çünkü o bir hasta gibidir.

Allah Teala şöyle buyurdu: *"Kim hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde tutar." (Bakara: 185)*

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarına olsun.[348]

HAMİLE İKEN SENDEN GELEN KANIN ORUCUNA BİR ZARARI YOKTUR

SORU 328- Mübarek Ramazan ayında hamile idim. Ramazanda yirmi gün boyunca kanamam oldu. Oruçlu olarak hiçbir şey yemedim ve içmedim. Sadece hastanede kaldığım dört günde oruç tutmadım ve tutmadığım oruçları Ramazandan sonra tuttum. Çocuk hala karnımda iken ikinci defa oruç tutacak mıyım? Beni bilgilendirin, Allah da sizin ilminizi arttırsın.

---

[347] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 1144

[348] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 7785

CEVAP: Hamile iken senden gelen kanın oruca bir zararı yoktur. İstihaza kanı gibidir.

Oruç sahihtir. Hastanede tutmayıp da Ramazandan sonra kaza ettiğin dört günlük oruç senin için yeterlidir. Onları ikinci defa tutmana gerek yoktur.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesi ve arkadaşlarına olsun.[349]

ORUCA GÜCÜ YETMEYEN HAMİLENİN HÜKMÜ

SORU 329- Oruç tutmaya gücü yetmeyen hamile kadın ne yapar?

CEVAP: Oruç tutmak kendisine zor gelen hamile kadın hasta gibidir. Oruç kendisine zor geldiği zaman emzikli kadın da böyledir. Bunlar oruçlarını tutmazlar, kaza ederler. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"Kim hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde tutar."* *(Bakara: 185)*

Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* bazı sahabileri oruç tutamayan hamile ve emziklinin sadece fidye vermeleri gerektiğini söylemişlerdir.

Doğru olan birincisidir. Bunların hükmü hastanın hükmü gibidir. Çünkü asıl olan kazadır. Aksine bir delil yoktur. Bunların tutamadıkları oruçları kaza etmeleri gerektiğinin delillerinden birisi de Enes b. Malik el-Ka'bi'nin *Radıyallahu anh* Rasulullahtan *Sallallahu aleyhi vesellem* rivayet ettiği şu hadistir: Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz Allah yolcudan orucu ve namazın yarısını kaldırmıştır. Emzikli hamileden ise orucu kaldırmıştır." Bunu Ahmed ve dört sünen sahibi hasen bir isnadla rivayet etmişlerdir. Bu hadis hamile ve emziklinin orucun hükmünde misafir (yolcu) gibi olduklarının delilidir. Oruç tutmazlar, kaza ederler.

Namazların kısaltılmasına gelince bu sadece misafire mahsus bir hükümdür, kimse onunla bu hükümde ortak değildir. Bu, dört rekatlı namazların iki rekat olarak kılınmasıdır. Başarı Allah'tadır.[350]

[349] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 13168
[350] Şeyh Abdulaziz b. Baz, Mecmuu Fetâvâ, 3/207, 208

HAMİLE KADIN RAMAZANDA KAN GÖRDÜĞÜ VE ORUÇ TUTTUĞU ZAMAN HÜKMÜ NEDİR?

SORU 330- Hamile kadın Ramazanda kan gördüğü ve oruç tuttuğu zaman hüküm nedir?

CEVAP: Bunun hükmü mezhepteki meşhur görüşe göre hamile kadından gelen kanın bozuk kan (özür kanı) olduğu esasına dayanır. Dolayısıyla orucunu bozmaz, oruç ve namaz ona vaciptir veya İmam Ahmed'den gelen ikinci rivayete göre -ki bu sahih bir rivayettir- gelen kan hayız kanıdır. Dolayısıyla oruç tutsa bile onu kaza etmesi gerekir. Tercih edilen görüş budur. Allah en iyi bilendir.[351]

EMZİKLİ KADINA ORUÇ TUTMAK ZOR GELDİĞİ ZAMAN ORUCU BIRAKABİLİR Mİ?

SORU 331- Emzikli bir kadına oruç tutmak zor geldiği zaman oruç tutmaması caiz olur mu?

CEVAP: Evet, oruç tutmak ona zor geldiği zaman oruç tutmaması caizdir veya çocuğunun sütünün azalmasından korktuğu zaman bu durumda da oruç tutmaması ve tutmadığı günler sayısınca kaza etmesi caizdir.[352]

ONUN ORUCU SAHİHTİR, ONA KAZA GEREKMEZ

SORU 332- Hamileliğin dokuzuncu ayı Ramazana denk gelen bir kadın var. Ramazan ayının başında bu kadından bir su geliyordu. Bu su kan değildi. Kendisinden su geldiği esnada orucunu tutuyordu. Bu olay on sene önce meydana geldi. Benim sorum şu: Bu kadına, oruçlarını tuttuğu bilindiği ve kendisinden gelen su vücudunun dışına çıktığı halde tekrar kaza orucu tutması gerekir mi?

CEVAP: Olay anlatıldığı gibi olduğu zaman orucu sahihtir, kaza etmesi gerekmez.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e,

---

351 eş-Şeyh Abdurrahman b. Nâsır es-Sa'di, el-Fetâvâ es-Saidiyye, s. 227

352 İbn Useymîn, el-Fetâvâ-Kitabu'd-Da've, 1/156

ailesine ve arkadaşlarına olsun.[353]

DOĞUM VE HAMİLELİK SEBEBİYLE ÜÇ RAMAZAN ORUÇ TUTMADI

SORU 333- Eşim üç sene önce mübarek Ramazan ayının başında doğum yaptı ve üç Ramazan oruç tutmadı. Bunun keffaretinin ne olduğunu bize anlatın?

CEVAP: Onun geçmiş üç senenin Ramazan oruçlarını hemen kaza etmesi gerekir. Ayrıca her bir günden bedel olarak buğdaydan veya pirinçten veya beldenin benzeri yiyeceklerinden yarım ölçek yiyecekle bir yoksulu doyurması gerekir. Bu kazayı diğer Ramazan girinceye kadar geciktirdiğinde, gücü yettiği halde kazayı geçiktirmesinden dolayıdır.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarına olsun.[354]

HAMİLELİK VE EMZİRME DÖNEMİNDE MEŞAKKAT SEBEBİYLE KAZANIN TEHİRİ

SORU 334- Benim eşimin üç veya dört Ramazanlık kaza borcu var. Hamilelik veya emzirme sebebiyle oruçlarını tutamadı. Halen çocuğunu emziriyor. Sizden soruyor: Üç veya dört Ramazan orucunu kaza etmekte çok zorluk çekeceği için fidye ruhsatı var mıdır?

CEVAP: Hamilelik ve emzirme yüzünden meşakkat göreceği için oruç tutamadığı zaman kazayı geciktirmesinde bir sakınca yoktur. Oruç tutmaya gücü yettiği zaman hemen onları kaza etmelidir. Çünkü o hasta hükmündedir. Allah Teala şöyle buyurur: "Kim hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde tutar."

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarına olsun.

Altıncı Konu

353 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 6549
354 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no? 10727

İNSANLARIN DİĞER DURUMLARI

RAMAZANDA MEKKE'DE ORUÇ TUTMAYAN KİMSELERİN HÜKMÜ

SORU 335- Ramazanda Mekke'de oruç tutmadıkları görülen kimselerin hükmü nedir?

CEVAP: Böyle bir günde Mekke'de oruç tutmayan bir şahsın bulunması garip değildir. Çünkü Mekke'de dışarıdan gelenler de vardır. Mekke halkından vatandaşlar da vardır.

Dışarıdan gelenlerin umre için geldikleri ve yakında ülkelerine geri döneceklerinden oruç tutmamaları caizdir. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* insanların içinde Allah'ı en iyi bileni ve ondan en çok korkanı idi. Mekke'yi hicretin dokuzuncu senesi Ramazanın yirminci günü fethetti, orada kalışının on günü Ramazanın sonlarına denk geldi ve oruç tutmadı.

Bu durum Sahih-u Buhari'de İbn Abbas'tan gelen bir hadisle sabittir. Bu rivayete göre Peygamber Mekke'de on dokuz gün kaldı ve namazlarını kısaltarak kıldı. Bunun on günü Ramazana dokuz günü şevval ayına tesadüf etti.

Şimdi (Mekke'de) oruç tutmayan bu adam garip karşılanmamalıdır. Bu meseleyi insanlar bilmiyorlar ve zannediyorlar ki Mekke'ye gelen bir kimsenin oruç tutması gerekir ve oruç yemesi caiz değildir. Bu, sahih olmayan bir zandır. Bilakis misafir, beldesine dönünceye kadar oruç tutmayabilir.[355]

ŞİDDETLİ SUSUZLUKTAN DOLAYI ORUCUNU BOZDU

SORU 336- Allah rahmet etsin Melik Abdulaziz'in korumasında bir askerdim. Bir defasında 1359 h. yılının mübarek Ramazan ayının ortasında Taif'ten, Riyad'a doğru yola çıktık. Biz oruçlu idik. Seher vakti Kasru'l-Murabba'da bizim için çadırlar kuruldu, tüfekler çatıldı ve ben öğleden önce iki saat boyunca yaz sıcağının altında orada nöbet tuttum. Öyle şiddetli susadım ki boğazımdan terler akıyordu. Sonunda suyu içtim ve orucu tamamladım. Buna rağmen (daha sonra) kaza ettim. Hepimiz çalışmıyorduk. Biz bu yolculukta seferî mi sayılırız,

[355] Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/491-492

mukim mi sayılırız? Bazı din adamlarına bu konudaki hükmü sordum, dediler ki; Ramazan gününden kaza edilen şey ondan bir gün gibidir. Bu konudaki hükmü bana anlatın.

CEVAP: Durum anlattığın gibi olduğu zaman sen orucu bozmakta mazursun. O günün kalanını oruçla tamamlamakla da iyi yapmışsın. Sorunda anlattığına göre o güne bedel olarak oruç tutmuşsun. Bu senin için yeterlidir. Allah, kullarına çok merhametlidir.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarına olsun.[356]

MÜKELLEF OLAN KİŞİNİN ORUÇ TUTMAMASI HARAMDIR

SORU 337- 15 yaşına ulaşan bir şahsın şiddetli yorgunluk ve bu günde orucunu tamamlayamayacağı gerekçesiyle Ramazanda oruç tutmamasının hükmü nedir? Bunu kaza edecek olsa diğer bir Ramazan geçtikten sonra bunu kaza etmesi caiz olur mu?

CEVAP: Akıl, baliğ ve müslüman olduğu halde bir mükellefin Ramazan günü oruç tutmaması haramdır. Oruç tutmak kendisine meşakkat verdiği ve orucunu bozmak mecburiyetinde kaldığı zaman -tıpkı ölü hayvan eti yemek mecburiyetinde kalan kimse gibi- güçlüğünü giderecek kadar yemesi caizdir. Sonra o günün kalan kısmını oruçlu geçirir ve Ramazandan sonra başka bir günde onu kaza eder. Mazeretsiz olarak başka bir Ramazandan sonraya onu ertelerse hem kaza eder, hem de herbir gün için fidye verir. Onbeş yaşını tam olarak dolduran kimse baliğ olmuş demektir.

Rüyada veya rüya dışında şehvetle menisi geldiği veya cinsel organının etrafında sert kıllar bittiği zaman da buluğa ermiş olur. Kadında buna dördüncü olarak bir şey daha ilave edilir, o da adet görmesidir.

Başarı Allah'tandır, Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarına olsun.[357]

KOYUN ÇOBANI ORUÇ TUTMAYABİLİR Mİ?

---

356 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2448

357 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 6355

SORU 338- Bir adam Ramazanda oruç tuttu fakat ayın ortasında 15. gün oruç tutmayı bıraktı. Mazeret olarak ücretle koyun çobanlığı yaptığını ileri sürdü. İlim sahibi olduğunu iddia eden bir adama durumunu sordu, o da ona oruç tutmadığı herbir günden bedel olarak çeyrek dinar fidye vermesini söyleyerek fetva verdi. Fetvayı veren kişi şu ayetle delil getirdi: *"Oruca güçleri yetmeyenlerin bir yoksul doyumu fidye vermeleri gerekir." (Bakara: 184)* Ben de bu cevabın doğru olup olmadığını soruyorum.

CEVAP: Birincisi: Mecburiyet durumu olmadıkça/çok zorda kalmadıkça koyun çobanının oruç tutmaması/veya orucunu bozması caiz değildir. Zor bir durumda kaldığı zaman zaruretini giderecek kadar bir şey alır, sonra o günün kalan bölümünü oruçlu olarak geçirir ve oruç tutmadığı/veya bozduğu günleri kaza eder.

İkinci olarak: Kendisine soru sorulan kişinin cevap olarak söylediği her bir gün için çeyrek dinar fidye öder sözü doğru değildir. Bilakis ona vacip olan şey tutmadığı oruçları kaza etmesidir.

Çünkü Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de farz kılındı. Oruç, sayılı günlerdedir. Sizden kim hasta ya da yolculukta olursa, tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutar. Oruca gücü yetmeyenler ise bir yoksul doyumu fidye verir. Bununla beraber kim gönüllü olarak bir iyilik yaparsa bu kendisi için daha hayırlıdır. Eğer bilirseniz oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır. Ramazan ayı insanlara yol gösterici, doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delillere olarak Kur'an'ın indirildiği aydır. Öyle ise sizden kim bu aya ulaşırsa onu oruçlu olarak geçirsin." (Bakara: 183-185)*

Allah rahmet eylesin İbn Cerir, *"Oruca güçleri yetmeyenler ise bir yoksul doyumu fidye verir." (Bakara: 184)* ayetinin tefsiri hakkındaki görüşleri zikrettikten sonra şöyle dedi:

Allah'ın "oruca güçleri yetmeyenler ise bir yoksul doyumu fidye verirler" ayetinin tevili ile ilgili olarak ortaya atılan bu görüşlerin en uygun olanı onun, "sizden kim bu aya ulaşırsa onu oruçlu olarak geçirsin" ayetiyle mensuh olduğu görüşüdür. Çünkü "ona güçleri yetmeyenler ise" ayetindeki "o" zamiri daha önce zikri geçen "oruç" kelimesine aittir ve manası: "Oruca güçleri yetmeyenler ise bir yoksul doyumu fidye verir" demektir. Durum böyle olunca ve Ramazan orucu-

nu tutmaya gücü yeten sağlıklı, misafir olmayan, mukim kimselerin bu ayda oruç tutmamalarının ve buna karşılık bir yoksul doyumu fidye vermelerinin caiz olmadığında bütün müslümanlar icma edince bu ayetin mensuh olduğu anlaşılır.

Biraz önce zikrettiğimiz bazı haberlerde bu görüşü desteklemektedir. Muaz b. Cebel'den, İbn Ömer'den ve Seleme b. el-Ekva'dan rivayet edildiğine göre onlar bu ayet, yani "oruca güçleri yetmeyenler..." ayeti nazil olduktan sonra Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* zamanında Ramazan orucunu tutmakta serbest idiler. Kimisi orucunu tutuyor ve fidyeden kurtuluyordu, kimisi de oruç tutmuyor ve onun yerine her bir gün için bir yoksul doyumu fidye veriyordu. Nihayet "kim bu aya ulaşırsa onu oruçlu olarak geçirsin" ayeti nazil olunca bu ayda oruç tutmanın farziyyetine sarıldılar, serbestlik ve fidye hükmü ortadan kalktı.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarına olsun.[358]

RAMAZANDA EKİN BİÇMEK ORUÇ TUTMAMA HAKKINI VERİR Mİ?

SORU 339- Tarımcılık yapan ve ürününü Ramazan ayında toplayan kimsenin hükmü nedir? Ramazan orucundan mı vazgeçecek çalışmaktan mı? Hem çalışması, hem de oruç tutmasının mümkün olmadığı bilinmektedir.

CEVAP: Ramazan ayında oruç tutmak İslam'ın rükünlerinden bir rükündür ve müslümanların mükellef olanlarına icma ile farzdır. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmaktadır: *"Sizden kim bu aya erişirse onu oruçla geçirsin. Kim hasta veya yolcu olursa tutamadığı diğer günler sayısınca diğer günlerde tutsun." (Bakara: 185)*

Ramazan orucuna önem vermeli ve meşru bir mazeret olmadıkça Ramazanda oruç yemekte kolaycı davranmamalıdır.

Tarım alanlarına gelince, bunlar sahiplerinin mülkiyetinde olan arazilerdir. Sahipleri kendi tarım alanlarında istedikleri vakit çalışma imkanına sahiptirler. Dolayısıyla ürünlerini geceleyin serinlikte toplayabilirler veya ürünün toplanması için rayiç ücret sınırları içinde çalışacak ve oruçtan etkilenmeyecek birisini görevlendirebilir veya geciktirilmesinde bir sakınca olmadığı zaman ürün top-

[358] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2153

lama işini erteleyebilirler. Kim Allah'a karşı sorumluluklarını yerine getirmeye çalışırsa Allah da ona bir çıkış yolu gösterir.

Başarı Allah'tandır.[359]

RAMAZANDA ORUÇ TUTMAMAK SANA CAİZ DEĞİLDİR

SORU 340- Ben bir askerim. Askerliğim Ramazan ayına denk geldi. Şartların oruç tutmakta bana yardım etmediğini biliyorum. Oruç tutmamam caiz olur mu?

CEVAP: Oruç mükellefi olduğun halde Ramazanda oruç tutmamak senin için caiz değildir. Ancak misafir olduğun veya oruç tutmaya güç yetiremeyecek şekilde hasta olduğun zaman oruç tutmaman caiz olur. Çünkü Allah Teala: *"Kim hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde oruç tutar." (Bakara: 185)* buyurmuştur ve *"Allah bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılar." (Bakara: 286)* buyurmuştur. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* de şöyle buyurmuştur: "Size bir şeyi emrettiğim zaman gücünüz yettiğince onu yerine getirin."[360]

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarına olsun.

FIRINLARDA ÇALIŞANLAR ORUÇ TUTMAYABİLİRLER Mİ?

SORU 341- Bizim kasabamızda ekmek fırınında çalışan bir adam var. O, elhamdulillah namazını kılıyor ve Ramazan orucunu tutuyor. Fakat o bana Ramazanda orucu terketmesinin kendisi için caiz olup olmadığını sordu. Malum şiddetli sıcağın karşısında çalışıyor, gün boyunca oruçlu iken ekmek yapıyor. Bu sebeple çalışırken şiddetli susuzluk ve zorlukla karşılaşıyor. Hoşgörünüze sığınarak bu konuda net bir cevap vereceğinizi umuyoruz. İnşaallah ecir ve sevaba nail olanlardan olursunuz.

CEVAP: Bu adamın bunun için orucu bırakması caiz değildir. Bilakis oruç tutması vaciptir. Ramazan günü ekmek yapması orucu terketmenin mazereti

---

359 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 3418

360 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 3924

olamaz. Onun gücü kadar çalışması gerekir.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarına olsun.[361]

SORU 342- Allah'a hamd ederiz. Onun yüce peygamberine salât ve selam ederiz. Şanı Yüce Allah'tan İslam'ı ve müslümanları aziz kılmasını, dini Allah düşmanlarına karşı korumasını dileriz. Bildiğiniz gibi İslam merkezi İslam'a ve bu ülkedeki müslümanlara yönelik çalışmalar yapmaktadır. Batı Almanya'daki Tuvingen camiine bağlı bilimsel enstitülerden birisinden (çalışma tıbbı ve sosyal tıp enstitüsünden) bize bir mektup ulaştı. Bu mektupta Ramazan ayı ve bu aydaki oruçla ilgili birtakım sorular var. Biz bu konunun öneminin ve nezaketinin bilincinde olduğumuz için sizinle istişare etmeyi ve Allah'ın yardımıyla en iyi şekilde doğruya ulaşmak arzusuyla size sormayı tercih ettik. Bize ulaşan sorular şu şekildedir: Özellikle yaz aylarında bedenen ağır işlerde çalışan işçilerin durumu hakkında İslam'ın hükmü nedir? Bir örnek vereyim, mesela yazın maden eritme fırınlarında çalışan işçilerin hükmü nedir? Güneşin bir kaç dakikayı geçmeyecek şekilde çok kısa bir süre kaybolduğu kuzey bölgelerinde veya hiç kaybolmadığı İskandinav ülkelerinde orucun şer'î hükmü nedir? Buradaki yönetimler tarafından yabancı işçiler aleyhinde uygulamak için kanunlar çıkarılmasında istismar edilebilecek bir konuya dikkatinizi çekmek istiyoruz. Bu yabancı işçiler içinde müslümanların sayısı en az bir buçuk milyonun üstündedir. Bu soruların bu durum dikkate alınmadan cevaplandırılmasının, bu beldelerde ikamet eden ve çoğunluğu dinleri hakkındaki şer'î hükümleri bilmeyen müslümanlar arasında fitneye yol açabileceğinden korkuyoruz.

CEVAP: İslam'da bilinmesi zaruri olan şeylerden birisi de Ramazan orucunun her mükellefe farz ve İslam'ın rükünlerinden bir rükün oluşudur. Dolayısıyla her mükellefin Allah'ın kendisine farz kıldığı şeyi yerine getirmek için sevabını umarak, azabından korkarak, dünyadan nasibini unutmaksızın ve dünyasını ahirete tercih etmeksizin orucunu tutmaya çalışması/çabalaması gerekir. Allah'ın farz kıldığı ibadetlerin edasıyla dünyası için çalışması çatıştığı zaman her ikisini de yerine getirecek şekilde aralarında bir düzenleme yapması gerekir. Dolayısıyla soruda zikredilen örnekte geceyi dünyası için çalışma vakti yapmalı-

361 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 13489

dır.

Buna imkan bulamazsa ücretsiz de olsa Ramazanda izne ayrılmalıdır. Buna da imkan bulamazsa iki görevi birlikte yapabileceği ve dünyasını ahiretine tercih etmeyeceği başka bir iş aramalıdır. Çünkü pek çok iş vardır. Kazanç yolları sadece bu tür zor işlerle sınırlı değildir. Bir müslüman Allah'ın izniyle Allah'ın kendisine farz kıldığı ibadetleri de yapabileceği helal kazanç yollarından hiçbir zaman mahrum kalmayacaktır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Kim Allah'a karşı gelmekten sakınırsa Allah ona bir çıkış yolu açar. Onu beklemediği yerden rızıklandırır. Kim Allah'a tevekkül ederse, Allah ona yeter. Şüphesiz Allah emrini yerine getirendir. Allah herşeye bir ölçü koymuştur." (Talak: 2, 3)*

Bu sıkıntıların/ve engellerin bulunmadığı bir iş bulamadığı ve adaletsiz/zalim kanunların kendisini cezalandırmasından ve dininin sembollerini veya bazı farzlarını yerine getirmesine imkan vermeyecek yükümlülükler getirmesinden korktuğu takdirde dinini korumak için bu topraklardan ayrılıp dini ve dünyevi görevlerini birlikte yapabileceği ve iyilikte, takvada müslümanlarla yardımlaşabileceği başka bir yere gitmelidir. Allah'ın arzı geniştir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Kim Allah yolunda hicret ederse, yeryüzünde gidecek çok yer de bulur, geniş imkanlar da." (Nisa: 100)* Başka bir ayette şöyle buyurur: *"(Ey Muhammed! Bizim adımıza) De ki: Ey iman eden kullarım! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Bu dünyada iyilik yapanlar için (karşılığında) iyilik vardır. Allah'ın arzı geniştir. Sabredenlere mükafatları elbette hesapsız olarak verilecektir." (Zümer: 10)*

Bunların hiçbirisine imkan bulamaz da soruda sözü edilene benzer zor bir işte çalışmak mecburiyetinde kalırsa dayanamayacak noktaya gelinceye kadar orucunu tutar, zor duruma düşmesini engelleyecek kadar bir şeyler yer ve içer sonra günün kalan kısmını yine oruçla geçirir, orucu kolayca tutabileceği günlerde de bunları tekrar kaza eder/etmesi gerekir.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesi ve arkadaşlarına olsun.[362]

YIPRATICI VE YORUCU BİR İŞTE ÇALIŞAN İŞÇİ ORUÇ TUTMAYABİLİR Mİ?

[362] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 4316

SORU 343- Mübarek Ramazanın ikinci cumasında cami imamlarından bir hatibin hutbesini dinlemiş, hatip yorucu ve yıpratıcı bir işte çalışan ve işinden başka da bir gelir kaynağı bulunmayan işçinin oruç tutmamasına ve Ramazan günlerinden her bir gün için onbeş dirhem nakitle de olsa bir yoksulu doyurmasına cevaz vermiş. Bu haber beni bu mektubu yazmaya sevketti. Bunun kitaptan ve sünnetten sahih bir delili var mıdır?

CEVAP: Bir mükellefin sadece işçi olması sebebiyle Ramazanda oruç tutmaması caiz değildir. Fakat gündüz saatlerinde orucunu bozmaya kendisini mecbur edecek bir meşakkatle karşılaşırsa meşakkatini giderecek kadar yemesi sonra akşama kadar oruç tutması, sonra orucunu bozduğu bu günü kaza etmesi gerekir. Senin anlattığın şekilde bir fetvanın geçerliliği yoktur.

Başarı Allah'tandır.[363]

DEMİR-ÇELİK ALANINDA ÇALIŞAN İŞÇİLERİN ORUCU

SORU 344- Muhterem hocamızdan demir-çelik kompleksi fabrikalarında çalışan işçilere şeriatın tanıdığı Ramazanda oruç tutmama ruhsatı ile ilgili tavsiyeler bağlamında gelen fetva hakkındaki görüş ve düşüncelerini bildirmesini rica ediyoruz?

CEVAP: Önce size şunu ifade edelim ki asıl olan, Ramazanda oruç tutmanın vacip oluşudur ve mükellef olan bütün müslümanların oruçlu olarak sabaha çıkmadan önce geceden bu oruca niyet etmeleridir. Şâri'in oruçsuz olarak sabahlamalarına ruhsat verdiği kimseler bunun dışındadır. Bunlar da hastalar, yolcular ve benzerleridir.

Zor ve meşakkatli işlerde çalışanlara gelince onlar da mükelleflerin içine dahildirler, hastalar ve yolcular gibi değildirler. Dolayısıyla bunların da oruçlu olarak sabahlamak için Ramazan orucuna geceden niyet etmeleri gerekir. Onlardan gündüz saatlerinde oruçlarını yemek mecburiyetinde kalanların zaruretlerini giderecek kadar yemeleri caizdir. Bunlar günün kalan kısmını oruçlu geçirirler ve bu günü uygun bir vakitte kaza ederler. Bir zaruretle karşılaşmayan kimselerin ise oruca devam etmeleri gerekir. Kitap ve sünnetten elde edilen

363 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 4157

delillerin gerektirdiği ve bütün mezheplerin araştırmacı alimlerinin söyledikleri şey budur. Yukarıdaki sorulan soruda olduğu gibi yanlarında meşakkatli ve zor işlerde çalıştırdıkları işçiler bulunan müslüman yöneticilerin Ramazan geldiği zaman onların durumlarını gözönünde bulundurmaları ve onlara -mümkünse- Ramazanda oruç bozmaya mecbur edecek işler vermemeleri, onları gece çalıştırmaları veya gündüz çalışma vaatlerini hem çalışabilecek, hem de oruç tutabilecekleri şekilde çalışanlar arasında adaletli bir taksime tabi tutmaları gerekir.

Soruda işaret edilen fetvaya gelince bu onların kendi içtihatlarıyla fetva verdikleri ferdi bir meseledir. Bu fetvadan dolayı teşekkürü hak etmişlerdir. Ancak bu fetvada bizim zikrettiğimiz ve bütün mezheplerin araştırmacı alimlerinin zikrettikleri kayıtların/sınırlamaların dile getirilmesi ihmal edilmiştir. Allah'tan herkesi hayırlı işlerde muvaffak kılmasını dileriz. Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun...[364]

ORUÇ TUTMAKTA ZORLUK ÇEKEN BÜNYESİ ZAYIF ERİŞKİN KIZ

SORU 345- Bir adamın 13 yaşında Ramazan ayı girmeden önce adet görmeye başlayan bir kızı var. Adam kızına oruç tutmasını emretti. Kızın bünyesi zayıf oduğu için oruç tutmak ona zor geldi ve gücü yetmediği için ayın sonunda orucu bıraktı. Bu günleri kaza mı edecek yoksa gücü yetmediği için oruç kendisinden düşer mi? Çünkü oruç tutamıyor.

CEVAP: Bu kız buluğa ermenin alametlerinden birisinin -ki bu hayızdır- Ramazan ayı girmeden önce mevcut olması sebebiyle akıl baliğ olmuştur ve artık oruç ona farzdır. Bünyesinin zayıflığı sebebiyle oruç tutamadığı için oruç tutmadığı günler kendisinden düşmez. Oruç tutabilecek güce eriştikten sonra onları tutar. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"Kim hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde tutar." (Bakara: 185)*

Başarı Allah'tandır.[365]

MALI VEYA BAŞKA BİR ŞEYİ ALINIP DA ORUCUNU BOZMADAN ONU ELDE EDEMEYEN

[364] Şeyh Abdulaziz b. Baz, Mecmuu Fetâvâ, 3/233, 234
[365] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 84

SORU 346- Malından bir şey alınıp da orucunu bozmadan onu ele geçiremeyen kimsenin durumu nedir?

CEVAP: Belde halkının koyunu veya başka bir şeyi alındığı ve alınan şeye orucunu bozmadan ulaşamadığı zaman, orucunu bozması caizdir.[366]

BAŞKASINI TEHLİKEDEN KURTARMAK İÇİN ORUCUNU BOZAR

SORU 347- Mesela bir başkasını kurtarmak için orucunu bozan kişi çocuğuna zarar gelmesinden korkan hamileye kıyas edilebilir mi? Yani onun gibi kaza etmesi ve fidye vermesi mi gerekir?

CEVAP: Evet, durum orucunu bozmasını gerektirdiği ve bir başkasını tehlikeden ancak orucunu bozarak kurtarabileceği zaman orucunu bozması ve onu kaza etmesi caiz olur.[367]

SINAV YÜZÜNDEN ORUCU YEMEK CAİZ OLUR MU?

SORU 348- Ramazanda sınav, oruç bozmayı mubah kılacak bir mazeret midir? Çünkü zihninin dağılacağından ve kafasını toparlayamayacağından korkan kimsenin Ramazanda oruç tutmamasının mubah olduğuna dair bizde bazı fetvalar çıktı. Oruç tutmamaya cevaz veren bu fetvayı kabul etmeleri sebebiyle bu konuda ana-babaya itaat etmek caiz olur mu? Bu fetvanın çok yaygın bir etkiye sahip olması hasebiyle sizden çok süratli bir cevap lutfetmenizi rica ediyoruz. Allah sizi iyilikle mükafatlandırsın.

CEVAP: Okul sınavı gibi şeyler Ramazan günü oruç tutmamayı mubah kılan bir mazeret olarak kabul edilemez. Sınav için oruç bozmayı telkin eden anababaya itaat edilmez. Çünkü yaratıcıya karşı gelme konusunda yaratılana itaat edilmez. Sahih bir hadiste de ifade edildiği gibi ancak iyi şeylerde itaat edilir.[368]

Başarı Allah'tandır.

SORU 349- Lise üçüncü sınıf öğrencisiyim. Allah'ın izniyle Ramazanda yıl sonu sınavı yapılacak. Sizin de bildiğiniz gibi sınav günlerinde bir öğrencinin

---

366 Ebu Butayn, ed-Dureru's-Seniyye fi'l-Ecvibeti'n-Necdiyye, 5/348

367 Şeyh Salih b. Fevzân, el-Munteka min Fetâvâ, 3/141, 142

368 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 9601

çok çalışması ve güçlü olması gerekiyor. Çünkü sınav günleri her gün peşpeşe birbirini takip ediyor. Benim görüşüme göre oruçlu kimsenin de uyumaya ve dinlenmeye ihtiyacı var. Sınav günlerinde oruca ara verip daha sonra diğer günlerde bunları telafi etmemiz caiz olur mu?

CEVAP: Sözünü ettiğin sebeple orucu tutmamak caiz değildir. Bilakis bu haramdır. Çünkü bu, Ramazanda oruç tutmamayı mubah kılan özürlerin içine dahil değildir.

Başarı Allah'tandır.[369]

SORU 350- Ben bir kadınım. Şartlar beni Ramazanda altı gün orucu tutmamaya zorladı. Sebep sınav şartlarıydı. Çünkü sınavlar Ramazanda başladı. Ders konuları zordu. Bu günlerde oruç tutmuş olsaydım zorluğu sebebiyle bu konuları çözemezdim. Allah'ın beni affetmesi için ne yapacağımı bana söylemenizi rica ediyorum.

CEVAP: Birincisi: Bir şeyi şartlara izafe etmek yanlıştır. Mecbur kaldığım gibi şeyler söylemek daha uygundur.

İkincisi: Ramazanda sınav yüzünden oruç tutmamak da yanlıştır ve caiz değildir. Çünkü geceleyin de ders çalışma imkanına sahiptir. Burada orucu terketmesi için bir zorunluluk yoktur. Durum böyle olunca Allah'a tevbe etmesi ve kaza etmesi gerekir. Çünkü orucu önemsemeyerek terkettiğine yorumlanır.[370]

SORU 351- Ben bir genç kızım. Şartlar beni Ramazanda altı gün bilerek orucu bırakmaya zorladı. Sebep sınav şartlarıydı. Çünkü sınavlar Ramazan ayında başladı ve konular zordu. Bu günlerde oruç tutmuş olsaydım zorluğu sebebiyle konuları çalışmaya imkan bulamazdım. Allah'ın beni affetmesi için ne yapacağımı bana söylemenizi rica ediyorum. Allah sizi iyilikle mükafatlandırsın.

CEVAP: Senin bundan dolayı tevbe etmen ve tutmadığın oruçları kaza etmen gerekir. Allah tevbe edenin tevbesini kabul eder.

Allah'ın hataları sildiği tevbenin hakikati şu şekildedir:

Günah işlemekten vazgeçmek ve bunu Allah'a saygı duyduğu ve azabından

---

369 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 5454

370 Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/492

korktuğu için terk etmek.

Geçmişte yaptıklarından pişmanlık duymak

Bir daha o günaha dönmemeye samimi olarak karar vermek

İşlenen günah, kullara yapılan bir haksızlık ise onların haklarını ödeyerek helalleşmek tevbeyi tamamlar.

Allah Teala şöyle buyuruyor: *"Ey müminler hep birlikte tevbe edin ki kurtuluşa eresiniz."(Nur: 31) "Ey iman edenler! Allah'a içtenlikle tevbe edin."(Tahrim: 8)*

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurur: "Tevbe, kendisinden önceki günahları siler."

Yine Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurur: "Kim ki, uhdesinde bir din kardeşinin şeref ve namusuna veya malına tecavüzden dolayı bir hak bulunursa paranın geçerli olmadığı gün (kıyamet günü) gelmeden önce bugün dünyada iken onunla helalleşsin. (Helalleşmediği takdirde) haksızlık yapanın yanında salih ameli varsa yaptığı haksızlık kadarı iyiliklerinden alınır haksızlık yaptığı kişiye verilir. Dünyada yaptığı bir iyiliği yoksa diğer kişinin günahlarından alınır ve haksızlık yapana yüklenir." Bu hadisi Buhari Sahih'inde rivayet etti.

Başarının sahibi Allah'tandır.[371]

SORU 352- Ramazanda lise bitirme imtihanı olduğu zaman bir öğrencinin imtihana yoğunlaşabilmek için oruç tutmaması caiz olur mu?

CEVAP: Bir mükellefin sınav yüzünden Ramazanda orucu terketmesi caiz değildir. Çünkü bu, meşru mazeretlerden değildir. Bilakis oruç tutması vaciptir. Gündüz çalışması zoruna gittiği zaman geceleyin çalışması gerekir.

Sınav düzenleyicilerinin öğrencilere acımaları ve şu iki yararı birleştirmek için sınavı Ramazanın dışına almaları gerekir.

1- Oruç tutma maslahatı,

2- Sınav için hazırlanma imkanı

Sahih olarak gelen bir rivayette Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Allah'ım! Müslümanların yönetimini ele alıp da onların işlerini kolaylaştıranların sen de işlerini kolaylaştır. Onların yönetimini ele alıp da onlara

371 el-Fetâvâ libn Baz, Kitabu'd-Da've, 2/161, 162

zorluk çıkaranların işlerini sen de zorlaştır. Bu hadisi Müslim Sahih'inde rivayet etmiştir.

Sınav sorumluları için benim tavsiyem öğrencilere kolaylık sağlamaları, sınavları Ramazanda yapmamaları ve Ramazandan önce veya sonra yapmalarıdır.

Allah'tan herkese başarılar diliyoruz.[372]

[372] el-Fetâvâ libn Baz, Kitabu'd-Da've, 1/162, 163

Altıncı Fasıl
ORUCU BOZAN VE BOZMAYAN ŞEYLER

Birinci Konu	***:***	Orucu Bozan Şeyler
İkinci Konu	***:***	Cima'ın Hükümleri, İhtilam ve Masturbasyon
Üçüncü Konu	***:***	Öpme ve Oynaşmanın Hükümleri, Mezi ve Vedi Çıkması
Dördüncü Konu	***:***	Kan Çıkmasının Hükümleri, İğne ve Enjeksiyon
Beşinci Konu	***:***	Misvak Kullanmanın Hükümleri, Güzel Koku ve Buhur
Altıncı Konu	***:***	Sürme Çekmek, Damla Damlatmak ve Makyaj Aletlerinin Hükümleri
Yedinci Konu	***:***	Oruçlunun Sevabını Azaltan Şeyler
Sekizinci Konu	***:***	Orucu Bozan ve Bozmayan Şeylerle İlgili Çeşitli Meseleler

Birinci Konu
ORUCU BOZAN ŞEYLER

ORUCU BOZAN ŞEYLER NELERDİR?

SORU 353- Orucu bozan şeyler nelerdir?

CEVAP: Her çeşidiyle yemek içmek ve yine her çeşidiyle cinsel ilişkide bulunmak.

Kitap, sünnet ve icmaın hükmüyle orucu bozan şeyler bunlardır.

Bu tür şeylerden uzak durmaktaki en büyük maksat oruçtur.

Şehvetle meniyi getirmek veya mezhepteki görüşe göre şehvetle meziyi getirmek de orucu bozan şeylerdendir. Bir başka görüşe göre meziyi getirmekle değil sadece meniyi getirmekle oruç bozulur, sahih olan görüş de budur. Fakat oruçlunun, namaz kılanın, itikafa çekilenin, hac veya umre için ihrama girenin şehvetle mezi getirmesi haramdır, abdesti bozar.

Kasden kusmak da orucu bozar. Elinde olmayarak kusarsa orucu bozulmaz.

Hacamat da böyledir. Hacamat yapanın da, hacamat yapılanın da orucu bozulur.

Sürme kullanmak, tedavi olmak, iğne vurunmak ve yaraların tedavisine gelince bunlar boğaza veya karına ulaştığı zaman mezhepteki bir görüşe göre bozulur. Şeyh Takıyyuddin'e göre bunlarla oruç bozulmaz. Sahih olan da budur. Çünkü bozulduğuna dair sahih bir delil yoktur. Bunlar yemek ve içmek hükmünde değildir.

Fakat besinlerin iğne ile karına ulaştırılmasına gelince bunların orucu bozduğunda şüphe yoktur. Çünkü bu, yemek ve içmek gibidir. Hiçbir fark yoktur.

Orucu bozan şeyleri unutarak yaptığı zaman mezhepteki bir görüşe göre

cinsel ilişki hariç oruç bozulmaz. Sahih olan görüşe göre unutarak cima etmenin hükmü de yemek ve içmek gibidir.

Yine sahih olan görüşe göre bilmeyen de unutan gibidir.

Allah en iyi bilendir.[373]

SORU 354- Orucu bozan şeyler nelerdir, bunların şartları var mıdır?

CEVAP: Orucu bozan şeyler, cima etmek, yemek, içmek, şehvetle meniyi getirmek, yemek ve içmek manasına gelebilecek şeyler (yemeğe ve içmeye benzeyen şeyler) kasden kusmak, kan aldırmak, adetli kadından ve loğusadan kan çıkmaktır. Bunlar sekiz tanedir.

Yemek, içmek, cima: Bunların orucu bozduğunun delili şu ayet-i kerimedir: *"Artık (Ramazan gecelerinde) eşlerinize yaklaşın ve Allah'ın sizin için yazıp takdir etmiş olduğu şeyi arayın. Şafağın aydınlığı gecenin karanlığından ayırtedilinceye (tan yeri ağarıncaya) kadar yiyin, için. Sonra akşama kadar orucu tam tutun." (Bakara: 187)*

Şehvetle meninin gelmesi: Bunun delili şu kudsi hadistir: "Oruçlu yemesini, içmesini ve şehvetini benim için bırakır."

Meninin inmesinin şehvet olduğunun delili Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şu sözüdür: "Birinizin hanımıyla ilişki kurmasında bile sadaka sevabı vardır. Dediler ki: Ey Allah'ın Rasulü! Birimize şehveti geldiği zaman hiç bunun ecri sevabı olur mu? Rasulullah bunun üzerine şöyle buyurdu: O, şehvetini haram yollardan gidermiş olsaydı günah olmayacak mıydı? İşte bunun gibi şehvetini helal yoldan giderdiği zaman da sevabı olur."

Giderilen şehvet, dışarı atılan menidir. Bunun içindir ki şehvetle bile olsa mezinin orucu bozmadığı görüşü tercih edilen bir görüştür.

Beşincisi yemeye ve içmeye benzeyen şeylerdir: Kişiyi yemeye ve içmeye muhtaç olmaktan kurtaran besleyici iğnelerdir. Çünkü bunlar her ne kadar yemek ve içmek değilse de kişiyi yemeye ve içmeye muhtaç olmaktan kurtardığı için yemek ve içmek manasına gelir.

Bir şeyle aynı manaya gelen, onun hükmünü alır. Bu sebeple vücudun be-

[373] es-Sa'di, el-İrşad ila Marifeti'l-Ahkam, s. 84-85

kası bu iğnenin yapılmasına bağlıdır. Bir manada vücut başka bir şeyle beslenmese bile bu iğneyle ayakta durur.

Besleyici olmayan ve yemek içmek yerine geçmeyen iğnelere gelince insan bunları ister damardan alsın, ister adaleden veya başka bir yerden alsın bunlar orucu bozmazlar.

Altıncısı kasden kusmak: Yani insanın karnındaki bulunan şeyi ağzından çıkıncaya kadar kusmasıdır. Bunun orucu bozduğunun delili Ebu Hureyre'den rivayet edilen Peygamberin şu sözüdür: "Kim kasden kusarsa (kendini kusmaya zorlarsa) orucunu kaza etsin. Kim iradesinin dışında kusarsa orucunu kaza etmesi gerekmez.

Bunun hikmeti şudur: Bir kimse kustuğu zaman karnındaki yemek boşalır ve vücut bu boşluğu doldurmaya ihtiyaç duyar.

Bu sebeple deriz ki: Oruç farz bir oruç olduğu zaman kişinin kusması caiz değildir. Çünkü kustuğu zaman kendisine zarar verir farz orucunu bozar.

Yedincisi: Hacamatla kan çıkmasıdır: Bunun delili Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şu sözüdür: "Hacamat yapanın da hacamat yapılanın da orucu bozulur."

Adet ve loğusalık kanının çıkmasına gelince: Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* adet gören bir bayana şöyle dedi: "Namaz kılmazsın, oruç tutmazsın."

İlim adamları, adetli kadının orucunun sahih olmadığında icma etmişlerdir. Loğusa da onun gibidir.

Bunlar orucu bozan şeylerdir. Bunlar ancak şu üç şartla orucu bozarlar: Bilmek, hatırlamak ve kasıt.

Yani oruçlunun orucu, orucu bozan şeylerde ancak şu üç şartın bulunmasıyla bozulur:

1- Şer'î hükmü bilen, durumu -yani vakti- bilen kimse olması. Şer'î hükmü ve vakti (yani vaktin oruç vakti olduğunu) bilmezse orucu sahihtir.

Çünkü Allah Teala şu duayı öğretti: *"Ey Rabbimiz! Unutur ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma!" (Bakara: 286)* Allah Teala bu duaya şöyle cevap verdi: "Öyle yaptım."

Başka bir ayette Yüce Allah şöyle buyurdu: *"Hata ile yaptığınız bir işte size hiçbir günah yoktur. Fakat kasten yaptığınız şeylerde size günah vardır."(Ahzab: 5)*

Bunun bir delili de kesin sünnettir. Adiy b. Hatim'den sahih olarak gelen bir hadiste şöyle anlatılır: "Beyaz iplik siyah iplikten ayırtedilinceye kadar..." ayeti nazil olunca Adiy İbn Hatem oruca başlamak için yastığının altına -devenin ayağını bağladığı iplerden- iki tane ip koydu. Bunlardan birisi beyaz ikincisi siyah ipti. Beyaz siyahtan ayırtedinceye kadar yiyor ve içiyor, sonra yeme içme işini bırakıyordu. Sabah olunca Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* yanına vardı ve bunu ona anlattı. Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* de ona ayette geçen beyaz ve siyah ipliklerden kastedilenin bilinen iki iplik olmadığını, beyaz iplikle kastedilenin gündüzün beyazlığı, siyah iplikle kastedilenin de gece yani gecenin karanlığı olduğunu açıklamış ve ona bu orucu kaza etmesini emretmemiştir. Çünkü o hükmü bilmemektedir ve ayetin bu anlama geldiğini zannetmektedir.

Vakti bilmemeye gelince bunun delili Buhari'de geçen Esma bint Ebî Bekir hadisidir. Esma şöyle dedi: "Biz Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* zamanında havanın kapalı olduğu bir gün iftar ettik, sonra güneş açtı." Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* onlara bu orucu kaza etmelerini emretmedi. Şayet kaza etmek vacip olsaydı, bunu onlara emrederdi. Şayet emretmiş olsaydı ümmete nakledilirdi. Çünkü Allah Teala: *"Şüphesiz bu zikri biz indirdik! Onun koruyucusu da elbette biziz." (Hicr: 9)* buyurdu. Nakledilmesini gerektiren pek çok sebep olmasına rağmen nakledilmeyince Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* bunu onlara emretmediği anlaşılır. Bunu -yani kazayı- onlara emretmeyince de bunun vacip olmadığı anlaşılır. Buna göre şayet bir kimse gece olduğunu zannederek kalksa, yese içse sonra da tanyeri ağardıktan sonra yediğini ve içtiğini anlasa onun bu orucu kaza etmesi gerekmez çünkü bilmiyordu.

İkinci şart hatırlamasıdır: Hatırlamanın zıddı unutmaktır. Unutarak yese ve içse orucu sahihtir, kaza etmesi gerekmez.

Çünkü Allah Teala şu duayı öğretti: *"Ey Rabbimiz! Unutur ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma!" (Bakara: 286)* Allah Teala bu duaya şöyle cevap verdi: "Öyle yaptım."

Bunun diğer bir delili Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şu sözüdür:

"Oruçlu olduğu halde kim yerse veya içerse orucunu tamamlasın. Çünkü onu Allah yedirmiş ve içirmiştir."

Kasta gelince: Bir kimsenin orucu bozan bu fiili işlemeyi kendi iradesiyle

tercih etmesidir. İrade dışı olursa -ister zorlansın, ister zorlanmasın- orucu sahihtir.

Çünkü Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"Kalbi imanla dolu olduğu halde zorlanan kimse hariç, inandıktan sonra Allah'ı inkar eden ve böylece göğsünü küfre açanlara Allah'tan gazap iner ve onlar için büyük bir azap vardır." (Nahl: 106)*

Ortadan kalkan hüküm, zorlama ile (ikrah ile) kalkan küfrün hükmü olunca ondan daha aşağı durumda olan bir fiilin hükmünün kalkması daha uygundur. Bunun bir delili de Rasulullahın *Sallallahu aleyhi vesellem* şu hadisidir: "Şüphesiz Allah benim ümmetimden yanılmanın, unutmanın ve zorlandıkları şeyin sorumluluğunu kaldırmıştır."

Buna göre: Oruçlunun burnuna bir toz uçarak girse, sonra bunun tadını boğazında hissetse ve midesine inse bununla orucu bozulmaz. Çünkü bu, onun kasıtlı yaptığı bir şey değildir. Aynı şekilde orucu bozması için tehdit edilse, tehdidi savmak için orucu yese, orucu sahihtir çünkü irade sahibi değildir.

Uyurken ihtilam olsa durum yine aynıdır. Yani orucu sahihtir çünkü uyuyanın orucu bozmak kastı yoktur.

Bir adam hanımını oruçlu iken cinsel ilişkiye zorlasa da onunla zorla ilişkide bulunsa durum yine aynıdır yani kadının orucu sahihtir. Çünkü kadın bu işi kendi isteğiyle yapmamıştır. Burada iyi anlaşılması gereken bir mesele vardır o da şudur: Bir adam Ramazan günü üzerine farz olan orucu tutarken cinsel ilişki ile orucunu bozduğu zaman onun hakkında şunlar gerekir:

1- Günahkar olur

2- O orucu kaza etmesi gerekir

3- Ayrıca keffaret gerekir

Günün kalan kısmını da oruçlu geçirmesi gerekir. Adam bu ilişki ile kendisine neyin gerekeceğini bilsin bilmesin farketmez. Yani bir adam Ramazanda kendisine farz olan orucu tutarken cinsel ilişkiye girdiği fakat bunun kendisine keffaret gerektireceğini bilmediği zaman keffaret yine de vacip olur. Çünkü oruç bozucu şeyi kasten yapmıştır. Oruç bozucu bir şeyi kasten yapması hakkında ilgili hükümlerin uygulanmasını gerektirir. Ebu Hureyre'den *Radıyallahu anh* rivayet edildiğine göre: Bir adam Rasulullaha gelerek şöyle dedi: Ey Allah'ın Rasulü! Mahvoldum. Rasulullah: Neye mahvoldun? diye sorunca adam şöyle

dedi: Ramazanda oruçlu olduğum halde eşimle ilişkiye girdim. Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* ona keffareti emretti. Halbuki adam bunun keffareti gerektirdiğini bilmiyordu.

"Üzerine farz olan bir orucu tuttuğu halde" sözümüz mesela Ramazanda yolcu iken oruçlu olduğu halde cima etmesini bu hükmün dışına çıkarmak içindir. Çünkü ona keffaret gerekmez. Mesela bir adamın Ramazanda eşiyle birlikte oruçlu olarak yolculuk yapması, sonra eşiyle ilişkiye girmesi durumunda ona keffaret gerekmez. Çünkü yolcu olan kişi oruca başladığı zaman onu tamamlaması gerekmez. İsterse orucunu bozar ve kaza eder, isterse orucuna devam eder.[374]

SORU 355- Orucu bozan şeyler genel olarak nelerdir?

CEVAP: Orucu bozan şeyler şunlardır:

1- Kasten yemek içmek

2- Cinsel ilişkide bulunmak

3- Şehvetle menisi gelmek

4- Karnına bir şey girmek. Mesela göze veya kulağa veya buruna ilaç damlatmak gibi. Bu ilaç boğaza ulaştığı zaman orucu bozar. Çünkü kasten akarak karnına onu dahil etmiştir.

5- Besleyici iğneler de böyledir. Çünkü bu iğneler gıda yerine geçer ve orucunu bozar.

6- Sahih olan görüşe göre hacamatla (şişe ile) ve damardan kan aldırmak da orucu bozan şeylerdendir. Çünkü Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Hacamat yapanın da, yaptıranın da orucu bozulur" buyurmuştur.

7- Hayız ve nifas da orucu bozar. Hayızlı ve loğusa kadının hayız ve loğusalık halinde oruç tutması haramdır.

8- Kasten kusmak da orucu bozar. Fakat elinde olmayarak kasıtsız olarak kusarsa orucu bozulmaz.

Şayet unutarak yer ve içerse yine böyledir çünkü unutarak yemek içmek orucu bozmaz.[375]

* * *

---

374 İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 182-186

375 Şeyh Salih b. Fevzân, el-Münteka min Fetâvâ, (3/127, 128)

İkinci Konu
CİMAIN HÜKÜMLERİ, İHTİLAM ve MASTURBASYON

HATIRLAYARAK veya UNUTARAK RAMAZANDA CİMA ETMENİN HÜKMÜ

SORU 356- Ramazan günü unutarak veya hatırlayarak cinsel ilişkide bulunmanın hükmü nedir, ona gereken şey nedir?

CEVAP: Ramazanda gündüz saatlerinde cima etmek orucu bozan diğer şeyler gibidir.

Bir kimse yolculuk halinde bulunursa ister oruçlu olsun, ister oruçsuz olsun bunda bir sakınca yoktur. Fakat oruçlu ise o günü kaza etmesi gerekir.

Fakat oruç tutması gereken kimselerden olduğu zaman eğer unutarak bu işi yaparsa yine bir şey gerekmez. Çünkü bütün oruç bozucu şeyleri insan unutup da yaptığı zaman orucu sahihtir/bozulmaz.

Bilerek yaparsa bunun beş tane sonucu vardır:

1- Günah işlemiş olur, 2- O günkü orucu bozulur, 3- Günün kalanını oruçlu geçirmesi gerekir, 4- O günü kaza etmesi gerekir, 5- Keffaret gerekir.

Keffaret: Bir köle azat etmektir. Bunu bulamazsa ardı ardına iki ay oruç tutmaktır. Bunu yapamazsa altmış fakiri doyurmaktır.

Bunun delili Ebu Hureyre'nin rivayet ettiği şu hadistir: "Bir adam Rasulullah'a *Sallallahu aleyhi vesellem* gelerek: Ey Allah'ın Rasulü! Mahvoldum! dedi. Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem*: Niye mahvoldun? diye sorunca adam şöyle dedi: Ramazanda oruçlu olduğum halde eşimle ilişkiye girdim. Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* ona bunun keffaretinin vasfını anlattı ve köle azat etmektir dedi. Adam bunu bulamayacağını söyledi. Rasulullah iki ay arka arkaya oruç tutmaktır, dedi. Adam, buna gücünün yetmeyeceğini söyledi. Rasulullah; altmış fakiri doyurmaktır, dedi. Adam bunu da yapamayacağını söyledi. Adam sonra oturdu. Bu sırada Peygambere *Sallallahu aleyhi vesellem* bir miktar hurma getirildi. Peygamber adama dedi ki: Bunu al ve tasadduk et. Adam dedi ki: Ey Allah'ın Rasulü! Benden daha fakir kim var? Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* azı dişleri

görününceye kadar güldü, sonra şöyle buyurdu: Haydi al bunu, çoluk çocuğuna yedir."[376]

SORU 357- Ramazanda gündüz kadınla cinsel ilişkide bulunmanın hükmü nedir?

CEVAP: Ramazanda gündüz saatlerinde kadınla cinsel ilişkide bulunmak orucu bozar ve keffaret gerekir. Bunun sebebi zamanın saygınlığıdır. Çünkü Ramazanın bir şerefi vardır. Onun zamanının bir fazileti vardır.

Bir kimse yolcu değil de mukim olduğu zaman yemekten, içmekten ve cinsel ilişkiden kendisini uzak tutması gerekir.

Yemek ve içmek oruca aykırı olunca bunları almak/yemek ve içmek orucu iptal eder. Cinsel ilişkiye gelince o da orucu iptal eder. Bunda Ramazana karşı bir saygısızlık da vardır. Dolayısıyla Mücadele suresinin başında sözü edilen zihar keffareti gibi bunun da hem kazasının hem de keffaretinin olduğu kesindir.

Ebu Hureyre'den sahih olarak gelen bir hadiste o şöyle anlatır: "Biz Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* ile beraber otururken bir adam çıkageldi ve şöyle dedi:

- Helak oldum ey Allah'ın Rasulü!

- Neyin var?

- Oruçlu iken hanımımla cinsel ilişkide bulundum. Diğer bir rivayette Ehlime Ramazan ayında dokundum.

- Azat edecek kölen var mıdır?

- Hayır.

- İki ay peş peşe oruç tutmaya güç yetirebilirmisin

- Hayır dedi.

- Altmış fakiri doyuracak imkanın var mıdır?

- Hayır.

- Otur öyle ise!

---

376 İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 197, 198

Adam oturdu. Sonra içinde hurma bulunan bir sepet getirildi. Rasulullah hemen sordu:

- Soru soran nerede?

- Benim.

- Al bunu sadaka olarak dağıt.

- Ey Allah'ın Rasulu! Benden daha fakir kimse var mıdır? -Medine'nin iki kara taşlığını kast ederek- Vallahi bu iki yaka arasında bizden daha fakir bir aile yoktur, deyince Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* azı dişleri görününceye kadar güldü. Sonra şöyle buyurdu:

- Haydi al bunu, çoluk çocuğuna yedir."[377]

SORU 358- Mübarek Ramazan ayında şehvetim beni eşime karşı azdırdı ve sabah namazından sonra onunla cima ettim. Bunun hükmü nedir?

CEVAP: Soru soran şehvetinin kendisini azdırdığını ve Ramazanda sabah namazından sonra eşiyle ilişkiye girdiğini söylediğine göre onun bir köle azat etmesi gerekir. Buna gücü yetmezse iki ay ardı ardına oruç tutması, ona da gücü yetmezse altmış fakiri doyurması ve o günü kaza etmesi gerekir. Her bir fakire vereceği yiyecek bir müd buğdaydır.

Kadına gelince, şayet bu konuda isteyerek kocasına itaat etmişse onun hükmü de erkeğin hükmü gibidir. Eğer zorla buna boyun eğdirilmişse sadece o orucu kaza etmesi yeterlidir.

Bu adama keffaretin vacip oluşunun delili Ebu Hureyre'nin rivayet ettiği şu hadistir: "Biz Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* ile beraber otururken bir adam çıkageldi ve şöyle dedi: Helak oldum ey Allah'ın Rasulü! Peygamber: Neyin var? dedi. Adam: Oruçlu iken hanımımla cinsel ilişkide bulundum, dedi. Peygamber: Azat edecek kölen var mı? dedi. Adam: Hayır, dedi. Peygamber iki ay ardı ardına oruç tutabilir misin? dedi. Adam: Hayır, dedi. Peygamber: Altmış fakiri doyuracak imkanın var mı? dedi. Adam: Hayır, dedi. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* biraz bekledi. Bir de baktık ki Peygambere bir sepet hurma getirildi. Peygamber: Soru soran nerede? dedi. Adam: Benim dedi. Peygamber: "Al bunu

377 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 69, 70

tasadduk et, dedi." Bu hadis Buhari ve Müslim'in üzerinde ittifak ettikleri bir hadistir.

Eşiyle cima ettiği günün yerine bir gün kaza orucu tutmasının vacipliğine gelince bunun delili Ebu Davud ve İbn Mace'nin rivayetinde geçen: "ve onun yerine bir gün oruç tut" emridir.

Kocasına isteyerek itaat ettiği zaman kadına da keffaret ve kazanın vacip oluşuna gelince bu konuda kocası gibi olduğu içindir.

Zorlama durumunda kadına keffaretin gerekmeyeceğinin delili ise Rasulullahın *Sallallahu aleyhi vesellem* şu sözünün ifade ettiği genel hükümdür: "Ümmetim için yanılmak, unutmak ve zorlandıkları şeyler affedilmiştir."

Başarı Allah'tandır.[378]

SORU 359- Bir adam Ramazan günü oruçlu iken bilmeyerek birkaç defa hanımıyla cima etse, sonra oruçlu iken bunun caiz olmadığını duysa hüküm ne olur?

CEVAP: Şüphesiz Allah Teala kullarına Ramazan günü yemeyi, içmeyi, cinsel ilişkiyi ve orucu bozan her şeyi haram kılmıştır. Mükellef, sağlıklı ve mukim olduğu halde Ramazan günü cinsel ilişkide bulunan kişiye keffareti farz kılmıştır. Keffaret bir köleyi azat etmektir. Onu bulamazsa iki ay ardı ardına oruç tutmaktır. Ona da gücü yetmezse altmış fakiri doyurmaktır. Herbir fakire beldenin yiyeceğinden yarım ölçek verecektir.

Ramazan günü akıl baliğ, mukim ve sağlıklı olduğu için oruç kendisine farz olan bir kimse soruda anlatılan olayda olduğu gibi bilmeyerek cima ederse ilim adamları onun durumu hakkında ihtilaf etmişlerdir.

Bazıları ona keffaret gerekir çünkü sormayı ve dini öğrenmeyi ihmal etmiştir dediler.

Diğer ilim adamları ise hükmü bilmediği için keffaret gerekmez dediler.

Bununla anlaşılmıştır ki ihtiyata uygun olan keffaretin gerekliliğidir. Çünkü yapacağını yapmadan önce kendisine haram olan şeyi sormamış ve ihmal etmiştir.

Bir köle azat etmeye gücü yetmezse oruç tutar. Cima ettiği her günden do-

[378] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 83

layı altmış fakiri doyurması da yeterlidir. İki gün cima ettiği zaman iki keffaret, üç gün cima ettiği zaman üç defa keffaret ödemesi gerekir.[379]

Böylece bir gündeki bütün cimalara bir keffaret gerekir. Bir günde birden fazla cima yaptığı zaman bir keffaret yeterlidir. Senin için ihtiyatlı ve güzel olan budur. Böylece borçtan kurtulmuş, ilim adamlarının ihtilaflarının dışına çıkmış ve orucunu tamir etmiş olursun.

Ramazanda cima yaptığı günlerin sayısını bilmediği zaman ihtiyata uygun olanla amel etmek gerekir. O da fazlasını almaktır. İki mi, üç mü, dört mü olduğunda tereddüt ederse dörde karar vermelidir. Fakat emin olmadığı bir şeyde kesin karar vermemelidir.

Allah Teala rızasına uygun olan şeylerde bizi başarılı kılsın.

Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.[380]

SORU 360- Kuveyt'te bir kadın soruyor: Mübarek Ramazan ayının günlerinden bir gün ben hayızlı, kendisi oruçlu iken kocam benimle cinsel ilişkide bulundu. Hükmü nedir?

CEVAP: Bu soru iki meseleyi ihtiva ediyor:

Birincisi: Bu koca Ramazan ayında gündüz eşiyle cima etmiş.

Bunun cevabı şudur: Bu adamın Allah'a tevbe ederek hem kaza orucu tutması, hem de keffaret vermesi gerekir. Cima ettiği günden bedel olarak bir gün kaza orucu tutar.

Keffarete gelince, bu bir köle azat etmektir. Bulamazsa ardı ardına iki ay oruç tutmaktır. Buna gücü yetmezse altmış fakiri doyurmaktır.

---

379 Bu, cumhurun görüşüdür. Hanefilere göre kasten oruç bozma olayı ayrı ayrı günlerde bile olsa hepsi için bir keffaret yeterlidir. -Çeviren-

380 Şeyh Abdulaziz b. Baz, Mecmuu Fetâvâ, (3/199, 200)

Kazanın vacipliğinin delili İbn Mace'nin rivayet ettiği şu hadistir: Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Ramazan günü hanımıyla cima eden bir bedeviye şöyle dedi: "Onun yerine bir gün oruç tut."

Keffaretin vacipliğinin delili ise sünenlerde ve diğer hadis kitaplarında geçen şu hadistir: Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Ramazan günü hanımıyla cima eden bir bedeviye: Köle azat et, dedi. Adam: Buna imkanım yoktur, dedi. Peygamber: İki ay ardı ardına oruç tut, dedi. Adam: Gücüm yetmez, dedi. Peygamber: Altmış fakiri doyur, dedi.

Kadına bir şey gerekmez. Çünkü oruç tutmanın vacipliği hayız olduğu için ondan düşer.

İkinci meseleye gelince: Adamın hayızlı eşiyle cima etmesidir.

Bunun cevabı şudur: İbn Abbas'ın rivayet ettiği hadise göre bunun cezası bir veya yarım dinardır. Bu hadisi Ahmed, Tirmizi ve Ebu Davud rivayet etmiştir. Bir dinarla kastedilen işlenmiş olsun veya olmasın bir miskal altın veya onun değerinde gümüştür.

Bu kadın isteyerek bu konuda kocasına boyun eğmişse erkek gibi ona da keffaret gerekir. Her ikisinin de hayızlı iken yapılan ilişkiden dolayı Allah'a tevbe etmeleri gerekir.

Başarı Allah'tandır.[381]

SORU 361- Bir şahıs Ramazan günü karısıyla oynaştı, şehvetle biraz öptü, biraz kollarını bacaklarını okşadı. Fakat menisi gelmedi, sadece mezi geldi. Bununla orucu bozulur mu? Böyle yaptığı günlerin sayısını bilmediği zaman bunu nasıl öğrenecek? Üstelik bunun üzerinden bir kaç sene geçti yani başka Ramazanlar geçti. Yapılacak şey nedir?

CEVAP: Oruçlu bir kimse Ramazanda fercten temasta bulunmaksızın seviştiği ve meni veya mezi geldiği zaman o günü sadece kaza etmesi gerekir. Böyle yaptığı günlerin sayısını bilmezse emin olacağı sayıda günü kaza edinceye kadar ihtiyatlı olması gerekir. Bunun üzerinden geçen seneler hükmü bilmeden geçtiği için ona kazadan başka bir şey gerekmez. Bundan dolayı orucunun bo-

---

381 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 305

zulmuş olduğunu bilmiş olsaydı da bir kaç sene kazayı erteleseydi kaza ile birlikte her bir gün için bir fakiri de doyurması gerekirdi.

Allah en iyi bilendir.

YOLCU İKEN CİMA ETTİĞİ ZAMAN ORUÇLUNUN HÜKMÜ

SORU 362- Şüphesiz Allah Teala yolcuya oruç tutmamayı mübah kılmıştır. Yolcu, karısı ile birlikte bulunsa ve yolculuk esnasında gündüz onunla cima etse hakkındaki şer'î hüküm ne olur? Bize bunu anlatın, Allah sizi iyilikle mükafatlandırsın. İstirham ediyor ve büyük bir sabırla cevabınızı bekliyoruz.

CEVAP: Namazları kısaltarak kılacağı bir uzaklığa yolculuk yaptığı ve bu yolculukta günah işlemek gayesini taşımadığı zaman Ramazan gününde oruç tutmayabilir. Kitap, sünnet ve icma buna delalet etmektedir. Hatta bir grup alime göre oruç tutsa bile onun Ramazan orucunun yerine geçmez. Yolculukta orucu bozmanın mübahlığına delalet eden kitap ve sünnet nasları orucu bozan yemek içmek ve cinsel ilişki arasında hiçbir fark gözetmemiştir. Bilakis yolcu bunların hepsini hiçbir fark olmaksızın yapabilir. O zaman soruda sözü edilen kişiye hiçbir şey gerekmez.

Bununla beraber burada daha da önemli bir mesele vardır, o da şudur: Bir kimse yolculuk esnasında oruç tutsa sonra bu orucun içinde cima etse sadece orucu bozulur. Bu ilişkiden dolayı kendisine keffaret gerekmez. Çünkü cima etmeye karar verdiği andan itibaren artık onun orucunun bozulduğuna hükmedilir. Cimaya karar vermekle daha önce orucu bozulduğu için sözü edilen ilişki oruç içinde vaki olmamıştır.[382]

RAMAZAN GÜNÜ YOLCULUK ESNASINDA CİMA ETMENİN HÜKMÜ

SORU 363- Yolcu olan kimsenin Ramazan günü eşiyle cima etmesi caiz olur mu?

CEVAP: Bismillah, elhamdulillah... Bir kimse kendisine oruç tutmamayı

[382] Muhammed b. İbrahim Alu'ş-Şeyh, Mecmuu Fetâvâ ve Resail, (4/196, 197)

mubah kılan bir yolculukta olduğu veya hasta olduğu zaman ona keffaret gerekmez, herhangi bir günahı da yoktur, sadece cima ettiği günü kaza etmesi gerekir. Çünkü yolcunun ve hastanın orucunu bozması, cima etmesi ve başka bir şey yapması mubahtır.

Nitekim Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"Kim hasta veya yolculuk halinde ise tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde tutar."* *(Bakara: 184)* Bu konuda kadının hükmü eğer yolcu veya oruç tutmakta zorlanacak şekilde hasta ise erkeğin hükmü gibidir. Ona da keffaret gerekmez.[383]

RAMAZAN GÜNÜ İHTİLAM OLMAK

SORU 364- Ramazan günü ihtilam olan kimse hakkında (ne dersiniz)?

CEVAP: Onun hakkında şöyle deriz: Orucu sahihtir çünkü ihtilam irade dışı bir olay olduğu için orucu bozmaz. Uyku halinde ondan yükümlülük kaldırılmıştır. Fakat bir insanın oruç tuttuğu günü zikirle, Kur'an okumakla ve Allah'a ibadetle/itaatle doldurması gerekir, Ramazan gecelerini pek çok insanın yaptığı gibi uykusuz geçirmemelidir. Onlar bazen kendilerine faydası olmayan zararlı şeylerle geceleri uykusuz kalıyorlar. Gündüz olunca da bütün günü uyku ile geçiriyorlar. Bu gerekli ve uygun bir şey değildir. Uygun olan, bir insanın orucunu itaat ve ibadetlerin, zikrin, Kur'an okumanın ve Allah'a yaklaştırıcı diğer davranışlarının vesilesi yapmasıdır.

Allah en iyi bilendir.[384]

SORU 365- Oruçlu Ramazan günü ihtilam olduğu zaman orucu bozulur mu bozulmaz mı? ve hemen gusletmesi vacip midir?

CEVAP: Oruçlu Ramazan günü ihtilam olduğu zaman orucu sahihtir, ihtilamdan etkilenmez. Çünkü ihtilam irade dışı olan bir şeydir. Namaz için cünüplükten temizlenmesi gerekir. Hemen gusletmesi güzeldir, acele etmesi vacip değildir. Allah en iyi bilendir.[385]

---

[383] Şeyh Abdulaziz b. Baz, Mecmuu Fetâvâ, (3/202, 203)
[384] Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, (1/524)
[385] Şeyh Salih b. Fevzân, el-Münteka min Fetâvâ, (3/163)

SORU 366- Oruçlu Ramazan günü ihtilam olduğu zaman orucu bozulur mu, bozulmaz mı? ve hemen gusletmesi vacip midir?

CEVAP: İhtilam olmak orucu bozmaz. Çünkü oruçlunun iradesinde olan bir şey değildir. Su yani meni gördüğü zaman cenabetten kurtulması için gusletmesi gerekir.

Sabah namazından sonra ihtilam olur da öğle namazı vaktine kadar guslü geciktirirse bir sakınca yoktur...

Ailesiyle geceleyin cima eder de ancak tan yeri ağardıktan sonra guslederse hüküm yine aynıdır. Bunun kendisine bir günahı yoktur. Çünkü Peygamberden gelen bir rivayete göre o, cünup olarak sabahlamış, sonra gusletmiş ve orucunu tutmuştur.

Hayızlı ve loğusa bir kadın da geceleyin temizlense fakat ancak tan yeri ağardıktan sonra gusletse hüküm yine aynıdır. Bundan dolayı kendilerine bir günah yoktur. Oruçları sahihtir. Fakat ne bu kadınların, ne de cünüp bir kimsenin guslü veya namazı güneşin doğuşuna kadar geciktirmeleri caiz değildir. Bilakis namazı vaktinde eda etmeleri için hepsinin güneş doğmadan önce gusletmeleri gerekir.

Erkeğin namazı cemaatle kılabilmek için gusülde daha da acele etmesi gerekir.

Başarının sahibi Allah'tır.[386]

SORU 367- Oruçlu idim. Mescitte uyumuşum. Uyandıktan sonra kendimi ihtilam olmuş buldum. İhtilamın oruca bir etkisi olur mu? Ayrıca ben o vakit gusletmedim ve gusülsüz namaz kıldım. Bir başka defasında başıma taş isabet etti ve kan aktı. Kan sebebiyle orucum bozulur mu? Kusmak orucu bozar mı, bozmaz mı? Bana bildirmenizi rica ediyorum.

CEVAP: İhtilam kulun iradesinde olmadığı için orucu bozmaz. Fakat meni çıktığı zaman gusletmesi gerekir. Çünkü Peygambere bu konu sorulduğu zaman şöyle cevap vermiştir: İhtilam olan kişi kendisinde su, yani meni gördüğü zaman gusletmesi gerekir.

---

386 İbn Baz, el-Fetâvâ Kitabu'd-Da've, 1/120-121

Gusletmeden namaz kılmış olman büyük bir hatadır ve çok çirkin bir şeydir. Allah'a tevbe ederek o namazı tekrar kılman gerekir. Başına isabet eden taştan dolayı kan akması orucunu bozmaz. İraden dışında senden çıkan kusmuk da orucunu bozmaz. Çünkü Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Kimin elinde olmayarak kusmuğu gelirse ona kaza gerekmez. Kim kendisini zorlayarak kusarsa orucunu kaza etmesi gerekir." Bunu Ahmed ve sünen sahipleri rivayet etmişlerdir. İsnadı sahihtir.[387]

SORU 368- Ramazan ayının günlerinden birinde oruç vaktinde uyuyordum. İhtilam olmuşum. Bunun hükmü nedir? Keffaret gerekir mi?

CEVAP: Oruçlu veya hac ya da umre için ihramlı iken ihtilam olan kimsenin günahı yoktur. Ona keffaret gerekmez. Bunun orucuna, haccına ve umresine zararı olmaz. Menisi gelmişse cünüplükten dolayı gusletmesi gerekir.

Başarı Allah'tandır.[388]

RAMAZAN GÜNÜ KENDİ KENDİNE ELİYLE BOŞALMAK ORUCU BOZAR

SORU 369- Geçen Ramazan ben oruç olduğum halde elimle kendi kendime boşaldım. Bana ne gerekir?

CEVAP: Bu adetten dolayı Allah'a tevbe etmen gerekir. Çünkü ilim sahiplerinin bu konudaki iki görüşünden sahih olanına göre bu haram kılınmış bir alışkanlıktır. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"Onlarki ırzlarını (ferclerini) korurlar. Ancak zevclerine ve sahip oldukları cariyelerine karşı münasebetleri müstesnadır. Bundan ötürü kınanmazlar. Artık kimde bunda ötesini ararsa, işte onlar haddi aşanların ta kendileridir." (Mü'minun, 5-7)* Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* de şöyle buyurmuştur: "Ey gençler topluluğu! İçinizden kimin evlenmeye gücü yeterse evlensin. Çünkü bu, gözü haramdan ferci zinadan daha iyi korur. Gücü yetmeyen ise oruç tutmalıdır. Çünkü oruç onun şehvetini engeller.

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* evlenmeye gücü yetmeyen gençleri oruç

---

387 İbn Baz, el-Fetâvâ Kitabu'd-Da've, 1/121-122

388 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 7790

tutmaya yönlendirmiştir. Oruçta bir tür zorluk olduğu kesindir. Şayet elle boşalmak suretiyle cinsel tatmin caiz olsaydı Peygamber gençleri ona yönlendirirdi. Çünkü gençler için bu daha kolay bir şeydir. Çünkü bunda bir miktar zevk de vardır. Peygamber kolay olanı bırakıp da zor olanı tercih etmezdi. İki şeyden birini tercihte serbest bıraktığı zaman Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* adeti günah olmadığı müddetçe kolay olanı tercih etmekti. Peygamberin bu meselede zor olanı tercih etmesi diğerinin caiz olmadığının delilidir.

Bunu Ramazanda oruçlu iken yapmasına gelince bu, günahı daha da arttırır. Çünkü bununla orucu bozulur ve Allah'a iki defa tevbe etmelidir. Hem böyle bir fiili işlediğinden dolayı tevbe etmelidir, hem de orucunu bozduğundan dolayı tevbe etmelidir. Orucunu bozduğu bu günü de kaza etmelidir.[389]

SORU 370- Bir genç orucun bozulduğunu bilmeyerek şehveti galip gelince Ramazanda eliyle boşaldı. Hükmü nedir?

CEVAP: Ona bir şey gerekmez. Çünkü yukarıda oruçlunun orucunun ancak şu üç şartla bozulacağını ifade ettik: Bilmek, hatırlamak ve istemek.

Fakat ben derim ki bir insanın elle boşalmamak için sabretmesi gerekir. Çünkü şu ayetten dolayı bu haramdır: *"Onlar ki tenasül organlarını korurlar. Ancak eşlerinden ve cariyelerinden korunmazlar. Onlarla ilişkilerinden dolayı kınanmazlar. Kim bunun ötesine geçmek isterse, işte onlar haddi aşanlardır."* *(Mü'minun, 5-7)*

Bunun bir delili de Peygamberin şu hadisidir: "Ey gençler topluluğu! İçinizden kimin evlenmeye gücü yeterse evlensin. Çünkü bu, gözü haramdan, ferci zinadan daha iyi korur. Gücü yetmeyen ise oruç tutmalıdır."

Şayet elle tatmin caiz olsaydı Peygamber ona yönlendirirdi. Çünkü mükellef için bu daha kolaydır. Çünkü insan onda bir cinsel tatmin de bulur. Halbuki oruç böyle değildir, onda meşakkat vardır. Peygamber kolay olanı bırakıp da orucu tavsiye edince bu, ötekinin caiz olmadığını gösterir.[390]

SORU 371- Ben ondokuz yaşına gelmiş bir gencim. Bir problemim var. O da şu: Takriben günde dört defa elle tatminden kendimi alamıyorum. Bunu

---

[389] İbn Useymîn, el-Fetâvâ Kitabu'd-Da've, 1/171-172

[390] İbn Useymîn, el-Fetâvâ Kitabu'd-Da've, 1/172-173

mübarek Ramazan ayında bile yapıyorum. Yukarıda da söylediğim gibi bundan kendimi alamıyorum. Bana keffaret gerekir mi, gerekmez mi?

CEVAP: Sana sabır ve tahammülü tavsiye ederiz. Çünkü bu fiil şer'an haramdır. Fakat zinadan daha hafiftir. Bazı alimler nefsinin zinaya ve livataya düşmesinden korkanlara şehvetleri yatışmadığı zaman bunu mübah görmüşlerdir. Biz sana orucu tavsiye ediyoruz. Çünkü oruç şehveti hafifletir. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* evlenemeyenleri bunun için oruca yönlendirmiştir. Sonra sana evlenmeye çalışmanı tavsiye ederiz. Çünkü evlenmek gözü haramdan, ferci zinadan daha iyi korur. Evlenmek için bütün imkanlarını ortaya koy. Allah sana yardım edecektir, aciz kaldığın şeyde sana yardım edecektir. Ramazan günü de bu adetini bırakamamış olmana gelince şüphesiz bu orucu bozar. Fakat keffareti gerektirmez. Fakat bu sene ve geçen sene bozduğun oruçları kaza etmen gerekir. Geçen senenin günlerinin kazasıyla birlikte herbir günün keffareti olarak bir tane fakiri doyurmalısın. Ayrıca Allah'a tevbe et. Tevbe önceki günahları siler.[391]

SORU 372- Eliyle evlenen hakkındaki şer'î hüküm nedir? Ramazan ayında gündüz eliyle evlenenin hükmü nedir? Üç defa (vallahi, vallahi, vallahi) bir daha bunu yapmayacağına yemin edip de tekrar yapanın hükmü nedir?

CEVAP: Eliyle evlenmek caiz değildir. Buna masturbasyon (elle boşalmak) denir. Bunu Ramazan günleri yapanın günahı başka günlerde yapanın günahından daha büyüktür. Tevbe etmesi, istiğfar etmesi ve meni geldiği zaman bozulan günlerin orucunu kaza etmesi gerekir.

Bunu yapmamaya yemin edip de yapan kimseye gelince yeminine uymadığı için yemini tekrarlamış olsa bile bir yemin keffareti gerekir. Çünkü bir şeye yemin etmiştir. Yeminin keffareti bir kölenin azat edilmesi veya on fakirin doyurulması veya on fakirin giydirilmesidir. Bunlara gücü yetmeyen üç gün oruç tutar. Fakirlere yedireceği şey buğday ve pirinç gibi beldenin kendi yiyeceklerinden herbir fakire yarım ölçek olmak üzere toplam beş ölçek yiyecektir. Herbir yoksula giydireceği elbisenin miktarı ise namazda üstünü örtecek elbisedir.

Başarı Allah'tandır.[392]

---

391 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 44-45

392 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 4976

SORU 373- Bir müslümanın Ramazan günü şehveti harekete geçtiği ve eliyle tatminden başka bir çare bulamadığı zaman orucu batıl olur mu? Bu durumda ona kaza mı gerekir, keffaret mi?

CEVAP: Ramazanda olsun, başka zamanda olsun elle tatmin haramdır, yapılması caiz değildir. Bunun delili şu ayettir: *" Onlar ki, iffetlerini korurlar; ancak eşleri ve ellerinin sahip olduğu (câriyeleri) hariç. (Bunlarla ilişkilerden dolayı) kınanmış değillerdir. Şu halde, kim bunun ötesine gitmek isterse, işte bunlar, haddi aşan kimselerdir." (Mu'minun, 5-7)*

Bu fiili Ramazan günü oruçlu iken işleyen kimsenin Allah'a tevbe etmesi ve o günü kaza etmesi gerekir. Bunun keffareti yoktur. Keffaret sadece cimada vardır.

Başarı Allah'tandır.[393]

SORU 374- Ramazanda bilerek kasden elle boşalan kimseye ne gerekir? Bu günü kaza etmesi gerekir mi? Diğer Ramazana kadar kaza etmediği zaman hükmü nedir? Bize delilleriyle birlikte anlatın, Allah size sevap versin.

CEVAP: Birincisi: Eşi ve cariyesi olmaksızın kendi kendine elle boşalmak şu ayetin genel hüküm ifade etmesi sebebiyle haramdır: *" Onlar ki, iffetlerini korurlar; ancak eşleri ve ellerinin sahip olduğu (câriyeleri) hariç. (Bunlarla ilişkilerden dolayı) kınanmış değillerdir." (Mu'minun, 5-6)*

Zararlı olduğu, yapanın kınandığı, üstelik Ramazan günü oruçlu iken bunu yaptığı için bunu Ramazanda kasten yaparsa ayrıca başka bir günah daha işlemiş olur. Çünkü oruca da saygısızlık etmiştir. Kaza etmesi gerekir. Keffaret gerekmez. Çünkü kadının ferci olmadan meni inmesine benzer.

Bunun bir diğer delili Buhari'nin Aişe'den naklettiği şu hadistir: " Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* oruçlu iken hanımını öperdi. Ama o şehvetine hepinizden daha çok hakimdi."

Bunun anlamı şehvetine hakim olamadığı zaman Ramazanda oruçlu iken öpmesi caiz değildir demektir. Şehvetle meni geldiği zaman orucu bozulur. Keffaret gerekmez. Kaza ve tevbe gerekir.

[393] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2192

İkinci olarak: Kim diğer Ramazan girinceye kadar meşru bir mazereti olmaksızın önceki Ramazana ait bir veya birkaç günlük kaza orucunu tutmayıp geciktirirse ihmalinden dolayı Allah'tan af dilemesi ve tevbe etmesi ve kaza ile birlikte herbir gün için bir fakiri doyurması gerekir. Nitekim sahabeden bir topluluk böyle fetva vermişlerdir. Yoksul doyurmanın ölçüsü beldenin yiyeceğinden yarım ölçek yani yaklaşık bir buçuk kg. yiyecektir. Başarı Allah'tandır.[394]

SORU 375- Size anlatacağım olay şu: Hicri 1410 yılı Ramazan ayında bir hastanede kontrolüm vardı. Bu randevuya başka bir zamanda gitme imkanım yoktu. Muayene eden doktorun yanına girdiğimde benden bir meni tahlili istedi. Bunun zorunlu bir şey olduğunu söyledi ve mecbur etti. Nihayet tahlil için meniyi verdim. Bir Ramazan günü idi. Meniyi elle boşalmak yöntemiyle temin ettim. Hastaneye geleceğim gün hastane tarafından belirlenmişti. Oraya başka zaman tekrar gelme imkanım yoktu. Bu randevu benim ve eşimin tahlili içindi. Ey üstat, bu konuda bana bir fetva vermenizi istiyorum: Bana kazadan başka keffaret de gerekir mi? İbadeti bilinçli olarak yapmak için soruyorum. Allah size başarılar versin.

CEVAP: Durum anlatıldığı gibi olduğu zaman sana elle boşaldığın günden bedel olarak kaza gerekir, keffaret gerekmez.

Başarı Allah'tandır.[395]

SORU 376- Ondört, onbeş yaşlarımda iken mübarek Ramazan günlerinde sayısını hatırlamadığım kadar masturbasyon (elle boşalma) yaptım. İster Ramazanda olsun ister başka zamanda olsun ben bunun haram olduğunu bilmiyordum. Ben bunun ismini de bilmiyordum. Abdestimi alıyor ve gusletmeden namazımı kılıyordum. Kıldığım namazın ve tuttuğum orucun hükmü nedir? Namazı ve orucu iade etmem gerekir mi? Ayrıca ben bu günlerin sayısını da bilmiyorum. Ne yapmam gerekir?

Birincisi: Bu gizli alışkanlık (elle meniyi boşaltmak) haramdır. Bunu Ramazan günü yapmak haramlığını daha da ağırlaştırır.

İkincisi: Elle boşalarak orucunu bozduğun günleri kaza etmen gerekir.

[394] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2735
[395] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 13476

Çünkü bu fiil orucu bozar. Orucunun bozulduğu günleri iyi tespit etmelisin.

Üçüncüsü: Şayet kazayı diğer Ramazana kadar geciktirmişsen kaza ettiğin herbir gün için ayrıca bir fakiri doyurman gerekir. Bunun ölçüsü beldenin meşhur yiyecek maddelerinden yarım ölçek yiyecektir.

Dördüncüsü: Elle boşalma esnasında meni geldiği zaman abdest yeterli değildir, gusletmek de gerekir.

Beşincisi: Gusletmeden kıldığın namazları da kaza etmen gerekir. Çünkü küçük taharet büyük taharet yerine geçmez.

Başarı Allah'tandır.[396]

RAMAZAN GÜNÜ MENİ ÇIKMASI

SORU 377- İdrarını tutamayan bir adam var. Organının içindeki idrarı dışarı çıkarmak istedi. Fakat Ramazan günü kendisinden meni geldi?

CEVAP: Bu adamdan çıkan meni şehvetle çıktığı zaman yani idrarı yerinden boşaltmaya çalışırken şehvete gelip de meni gelmişse orucu bozulur. Çünkü oruçlunun fiili sonucu meninin şehvetle gelmesi orucu bozan şeylerdendir. Fakat bu şehvetsiz olduğu zaman orucu sahihtir, kaza etmesi gerekmez.[397]

SORU 378- Benim şikayetim Ramazan günlerinde ihtilam olmaksızın veya mastürbasyon yapmaksızın kendiliğinden meni akmasıdır. Bunun benim orucuma bir zararı olur mu?

CEVAP: Durum anlatıldığı gibi olduğu zaman Ramazan günü senden herhangi bir lezzet olmaksızın meni gelmesinin senin orucuna bir zararı olmaz. Sana kaza da gerekmez.

Başarı Allah'tandır.[398]

Üçüncü Konu

ÖPMEK, OYNAŞMAK, MEZİ VE VEDİ ÇIKMASININ HÜKÜMLERİ

396 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 10551

397 Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/507

398 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 10645

RAMAZAN GÜNÜ EŞİNİ ÖPMENİN HÜKMÜ

SORU 379-Bir adam Ramazan günü eşini öptüğü veya onunla oynaştığı zaman orucu bozulur mu, bozulmaz mı?

CEVAP: Bir kimsenin oruçlu iken karısını öpmesi, onunla oynaşması ve cima yapmaksızın sevişmesi, bütün bunlar caizdir, bunda bir sakınca yoktur. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* oruçlu iken eşini öperdi, oruçlu iken eşiyle sevişirdi. Fakat şehvetinin hızlı oluşu sebebiyle Allah'ın haram kıldığı şeye düşmekten korkarsa bu onun için mekruhtur. Şayet bu esnada meni gelirse kendisini tutması (Bundan sonra iftar vaktine kadar orucu bozucu hareketlerden sakınması) ve o günü kaza etmesi gerekir. Alimlerin cumhurunun görüşüne göre ona keffaret gerekmez. Meziye gelince alimlerin bu konudaki iki görüşünden sahih olan görüşe göre orucu bozulmaz. Çünkü sahihlik ve orucun batıl olmaması esastır. Çünkü bundan sakınmak zordur.

Başarının sahibi Allah'tır.[399]

SORU 380- Bir kimsenin oruçlu iken karısını öpmesi caiz olur mu?

CEVAP: Bir erkeğin oruçlu iken karısını öpmesinde bir sakınca yoktur, günah değildir. Bunun bir keffareti yoktur. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bunu yapardı. Fakat adamın şehveti kuvvetli olduğu ve eşini öperse istenmeyen bir durumun ortaya çıkmasından korktuğu zaman onun öpmesi mekruhtur. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Sana şüphe veren şeyi bırak, şüpheli olmayan şeyi yap."[400]

SORU 381- Oruçlu bir kimse karısını öpebilir mi, öpemez mi?

CEVAP: İlim ehli bu meselede ihtilaf etmiştir. Fakat Aişe'den şöyle bir rivayet sabit olmuştur. Şöyle dedi: " Peygamber oruçlu iken eşini öperdi. Fakat o, şehvetine hepinizden daha çok hakimdi."

Dolayısıyla bir genç eşine yaklaşıp da öptüğü zaman şehvetinin tahrik olacağını ve nefsine hakim olamayacağını bildiği zaman onu öpmesi caiz değildir.

---

399 İbn Baz, el-Fetâvâ Kitabu'd-Da've, 2/164-165

400 Şeyh Abdulaziz b. Baz, Mecmuu Fetâvâ, 3/202

Rivayet edildiğine göre Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* yaşlı ihtiyara öpme iznini vermiş, gençleri bundan sakındırmıştır. Bunun sebebi aralarındaki şehvet farkıdır. Yaşlılarda şehvet zayıflar, gençlerde kuvvetli olur.[401]

RAMAZAN GÜNÜ KADININ KOCASINI ÖPMESİNİN HÜKMÜ

SORU 382- Kadın Ramazan günü kocasını öpebilir mi? Niçin?

CEVAP: Bir adamın eşini oruçlu iken öpmesi şehvetini harekete geçirmediği zaman caizdir. Fakat bununla şehveti harekete geçtiği zaman harama düşmemek için bu caiz değildir.

Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* oruçlu iken eşlerini öpmesi onun nefsine malik olmasından dolayıdır.

Bundan dolayı alimler oruçlu iken öpmeye gençler için değil yaşlılar için izin vermişlerdir. Çünkü gençlerde şehvetin tahrik olması kuvvetli bir ihtimaldir.[402]

RAMAZANDA ÖPMEK VE OYNAŞMAK

SORU 383- Oruçlunun Ramazanda eşini öpmesi ve yatakta onunla oynaşması caiz olur mu?

CEVAP: Evet, oruçlunun ister Ramazanda olsun, ister Ramazan dışında olsun eşini öpmesi ve onunla oynaşması caizdir.

Fakat bunun sonucunda meni gelirse orucu bozulur.

Ramazan günü ise günün kalan kısmını oruçlu geçirmesi ve o günü kaza etmesi gerekir. Ramazan dışında ise orucu bozulur, günün kalan kısmını oruçlu geçirmesi gerekmez.

Fakat tuttuğu oruç vacip bir oruç ise o günü kaza etmesi gerekir.

Nafile bir oruç ise kaza etmesi gerekmez.[403]

ORUÇLUNUN CİMA VE MENİ İNİŞİ OLMAKSIZIN

[401] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 54
[402] Şeyh Salih b. Fevzân, el-Münteka min Fetâvâ, 3/162
[403] Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/505

OYNAŞMASININ HÜKMÜ

SORU 384- Ramazan günlerinde eşimin yanında uyumak bana tatlı geliyor. Cinsel ilişki ve meni inişi olmaksızın aramızda bazı oynaşmalar oluyor. Bunun hükmü nedir?

CEVAP: Cinsel ilişki ve inzal vaki olmaksızın bu oynaşma yapıldığı zaman -inşaallah- bu oruç sahihtir.

Meni gelmese bile tam bir giriş olduğu zaman o günün kazası ile birlikte zihar keffareti (yani altmış gün oruç) gerekir.

Birleşme olmaksızın meni gelirse sadece o günün kazası vardır.

Bir oruçlu için ihtiyata uygun olan, kendisini günaha ve harama düşürecek şeylerden uzak durmasıdır.[404]

KARISIYLA CİNSEL İLİŞKİYE GİRMEDİĞİ HALDE ONUNLA OYNAŞTI SONRA MENİ GELDİ

SORU 385- Bir adam Ramazan günü oruçlu iken hanımının yanına girdi ve onunla oynaşmaya başladı. Onunla cinsel ilişkiye girmedi. Fakat oynaşırken menisi tam olarak çıktı. Kendisine neyin gerektiğini soruyoruz?

CEVAP: Sana şu kadarını ifade edelim ki onun bugünkü orucu bozulmuştur. Kaza etmesi gerekir, keffaret gerekmez. Çünkü keffaret oruçlu iken yapılan cinsel ilişkinin cezasıdır.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın selamı sizin üzerinize olsun.[405]

---

404 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 64

405 Muhammed b. İbrahim Alu'ş-Şeyh, Mecmuu Fetâvâ ve Resail, 4/109, 191

ORUÇLU İKEN ÖPEN VEYA DOKUNAN BÖYLECE MENİSİ VEYA MEZİSİ GELEN KİMSENİN HÜKMÜ

SORU 386- Oruçlu olduğu halde öpen veya dokunan bunun sonucu menisi veya mezisi gelen kimsenin hükmü nedir?

CEVAP: Ahmed'in mezhebinde meşhur olan görüşe göre bununla oruç bozulur. Bu Malik'in görüşüne uygundur. Şeyh Takıyuddin ise Ebu Hanife ve Şafi-i'nin görüşüne uygun olarak bununla orucun bozulmadığı görüşünü tercih etmiştir.

Allah en iyi bilendir.[406]

EŞİNİ ÖPÜP DE MEZİSİ GELEN KİMSENİN HÜKMÜ NEDİR, ORUCU BOZULUR MU?

SORU 387- Bir kimse eşini öptüğü veya kucakladığı zaman mezi gelirse orucu bozulur mu?

CEVAP: Alimlerin çoğunluğuna göre bununla oruç bozulur.[407]

ORUÇLUDAN VEDİ ÇIKMASININ HÜKMÜ

SORU 388- Mübarek Ramazan gecelerinden birinde akşama doğru oruçlu iken abdest almak için lavaboya girdim. Benim bir adetim var, küçük su dökmeye çıkınca içeride idrar kalmasın diye sonunda kendimi zorlarım. İşim bitince yine kendimi zorladım. Bu esnada meniye benzer bir sıvı çıktı. Fakat bu sıvı meninin çıkarken verdiği zevki vermeden çıktı. Orucu bozmadım. Ancak akşam ezanı okunduktan sonra iftarımı açtım. Bu sıvının çıkması orucuma zarar verir mi? Bu sıvı guslü gerektirir mi, gerektirmez mi? Bu günü kaza etmem gerektiği ve onu ancak ikinci Ramazan geçtikten sonra tuttuğum zaman bunun hükmü nedir? Allah sizi mükafatlandırsın.

---

406 ed-Dureru's-Seniyye fi'l-Ecvibeti'n-Necdiyye, 5/352

407 İbn Teymiyye, Mecmuu Fetâvâ, 25/265

CEVAP: İdrardan sonra hiçbir zevk duymaksızın yapışkan kalın bir suyun çıkması meni değildir. Bu sadece vedidir. Orucu bozmaz, guslü gerektirmez. Bundan dolayı gereken şey sadece güzelce kurulanmak ve abdest almaktır. Orucunu bozmadığın ve akşam olmadan önce orucunu açmaya niyet etmediğin için senin orucun sahihtir, sana kaza da gerekmez.

Başarı Allah'tandır.[408]

MEZİ ORUCU BOZAR MI?

SORU 389- Bir Ramazan günü eşimin yakınında oturuyordum. Yarım saat kadar zamandır da oruçlu idik. Birbirimizle şakalaşıyorduk. Eşimden uzaklaştıktan sonra külotum da organımdan çıkmış ıslak bir nokta buldum. Bu durum tekrarlandı. Bundan dolayı bana keffaret gerekir mi lütfen anlatınız?

CEVAP: Durum anlattığın gibi olduğu zaman sana kaza da gerekmez, keffaret de gerekmez. Ancak bu ıslaklık meni olduğu kesinlik kazanırsa gusletmen ve o günü kaza etmen gerekir. Keffaret gerekmez.

Başarı Allah'tandır.[409]

SORU 390- Hangi sebeple olursa olsun mezi çıkması orucu bozar mı, bozmaz mı?

CEVAP: Alimlerin bu konudaki iki görüşünden sahih olanına göre kendisinden mezi çıkmasıyla oruçlunun orucu bozulmaz.[410]

SORU 391- Mezi çıkması kazayı gerektiren oruç bozuculardan sayılır mı?

CEVAP: Bu konuda ihtilaf vardır. Şeyhulislam İbn Teymiyye'nin meylettiği görüşe göre kendisinden mezi çıkan kimse orucunu kaza etmez. Çünkü bu genellikle gençlerde sadece bakmak veya dokunmak gibi sebeplerle meydana gelebilen bir durumdur. Onları kaza ile yükümlü kılmak zararı büyütür.

Doğrusu şudur: Mezinin çıkması kişinin kendisinin bile bile sebep olduğu bir durum ise orucu kaza eder. Ani bir bakış veya kasıtsız dokunma gibi kendi-

---

408 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 11535

409 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 9222

410 Şeyh Abdulaziz b. Baz, Mecmuu Fetâvâ, 3/245

sinin sebebi olmadığı bir şey sonucu şehveti tahrik olursa kaza etmez. Allah en iyi bilendir.[411]

* * *

Dördüncü Konu

KAN ÇIKMASI, KUSMAK, İĞNE VE ENJEKSİYONUN HÜKÜMLERİ

ORUÇLUDAN KAN ÇIKMASI ORUCU BOZAR MI?

SORU 392- Oruçludan kan çıkması orucu bozar mı?

CEVAP: Dişlerde meydana gelen kanamalar, mümkün olduğunca yutmaktan sakındığı sürece orucu etkilemez. Çünkü insanın iradesi dışında kanın çıkması orucu bozan bir sebep sayılmaz. Bu durumla karşılaşan kişinin orucu kaza etmesi gerekmez.

Burnu kanar da mümkün olduğunca bunu yutmaktan sakınırsa hüküm yine aynıdır. Bundan dolayı kendisine bir şey gerekmez, kaza etmesi gerekli değildir.[412]

BURUNDAN KAN ÇIKMASI ORUCU BOZMAZ

SORU 393- Ramazan ayında oruçlu iken burnum kanadı ve kan karnıma girdi. Hüküm nedir?

CEVAP: Burundan kan çıkması orucu bozmaz. Çünkü bu, irade dışı bir olaydır. Fakat kanı kendi iradenle yutarsan, kan ağzına ulaştıktan sonra oruç olduğunu hatırlayarak yuttuğun zaman kaza etmen gerekir.

Başarı Allah'tandır.[413]

---

411 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 53

412 Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/514

413 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyeti ve'l-İfta, Fetva no: 12077

ORUÇLU İKEN BURNU KANAYAN KİMSENİN HÜKMÜ

SORU 394- Oruçlu iken burnu kanayan kimsenin hükmü nedir?

CEVAP: Bir kimsenin oruçlu iken elinde olmayarak burnu kanadığı zaman orucu sahihtir.

Başarı Allah'tandır.[414]

ON GÜN BOYUNCA BOĞAZINDA KANAMASI DEVAM EDEN KİMSENİN HÜKMÜ

SORU 395- 1400 hicri yılı Ramazan ayının sonunda babam boğazında ve boynunda bir hastalığa yakalandı. Boğazından on gün müddetle kan geldi. Bu kanamaya rağmen orucunu bozmadı. Fakat bu kanamadan etkilendi ve orucunun sıhhati konusunda şüpheye düştü. Şu anda bu kanamadan sonra başına gelen hastalıktan dolayı yatağa bağlandı kaldı. Kanaması olduğu günleri tekrar kaza etmesi gerekir mi diye benden sormamı istedi. Kendisi çok yaşlı ve yatalak hasta, iyileşmesi imkansız. Sırtının altında ve sol ayağında kanser var. Üçüncü derecede şeker hastası. Kaza etmesi gerekiyorsa sağlık durumu sebebiyle bu günleri onun yerine benim kaza etmem caiz olur mu?

CEVAP: Durum anlatıldığı gibi olduğu zaman onun orucu sahihtir. Kaza etmesi de gerekmez.

Başarı Allah'tandır.[415]

AĞIZDAN VE BURUNDAN KAN GELMESİ ORUCU BOZAR MI?

SORU 396- Ramazan ayında oruçlu olarak yolculuğa çıkan bir adam var. Öğlen namazından sonra birden bire burnundan ve ağzından kan geldi. Buna rağmen orucunu bozmadı, bilakis o günün orucunu tutmaya devam etti. Bu konudaki hüküm nedir? Bunu kaza etmesi gerekir mi? Bu arada şu da bilinsin: Aradan birkaç sene geçti ve şu ana kadar bu günün kazasını yapmadı.

---

[414] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 12082

[415] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 3841

CEVAP: Burnundan ve ağzından aniden kan geldiği zaman, güneş batıncaya kadar orucu bozan şeylerden uzak durduğun müddetçe, bu kan ister az olsun, ister çok olsun senin orucun sahihtir. Sana kaza da gerekmez.

Başarı Allah'tandır.[416]

SORU 397- Soruda şöyle diyor: Ramazanda oruçlu iken kasıtsız olarak burnuna dokundu ve burnundan birkaç damla kan geldi. Bu, orucumu yaralar mı? Bu günkü orucum tam mı yoksa kaza etmem gerekir mi?

CEVAP: Durum senin anlattığın gibi olduğu zaman senin orucun tamdır, kaza etmen gerekmez. İnşaallah bunda senin orucunu yaralayacak bir şey yoktur. Çünkü asıl olan oruçtur. Senin bu yaptığında orucu bozacak bir şey yoktur.

Başarı Allah'tandır.[417]

SORU 398- Ramazan orucu tutan kimsenin Ramazanda 28 gün boyunca burnu kanadığı zaman hükmü nedir? Size şunu da bildireyim; benim yaşım 59. Ömrüm boyunca şimdiye kadar hiç burnum kanamadı. Geçen sene Ramazan ayında sabahtan akşama iftar saatine kadar üçten altı defaya kadar burnum kanadı. Kan boğazıma kadar iniyor, sonra ben onu koyulaşmış olarak dışarı atıyordum. Sadece sol burun deliğimden kan gelmedi.

CEVAP: Durum anlattığın gibi olduğu zaman orucun sahihtir. Çünkü burnunun kanaması senin elinde olan bir şey değildir. Böyle bir şeyin olması senin orucunu bozmanı gerektirmez. Buna delalet eden şeriatı kolaylaştırıcı pek çok delil vardır. Bunlardan bazıları şu ayetlerdir: *"Allah hiç kimseye gücünün üstünde bir şey yüklemez."* *(Bakara, 286)* *"Allah size herhangi bir güçlük çıkarmak istemez."* *(Maide, 6)*

Başarı Allah'tandır.[418]

---

416 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 4449
417 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 1730
418 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 3455

KENDİSİNDEN ALINAN BU KAN ONUN ORUCUNU BOZAR MI?

SORU 399- Bir adam Ramazanda oruçlu iken hastaneye gitmek zorunda kaldı. Hastaneye gittiği zaman ondan kan aldılar. Bu durum onun orucunu bozar mı?

CEVAP: Kendisinden alınan kan, örfen az bir kan ise bu günü kaza etmesi gerekmez. Örfen çok sayılacak miktarda kan alınmışsa, ihtilaftan çıkmak ve borçtan kurtulmak için ihtiyata uygun olarak bu günü kaza eder.

Başarı Allah'tandır.[419]

ORUÇLU İKEN KENDİSİNDEN KAN ALINAN KİMSENİN HÜKMÜ

SORU 400- Ramazanda oruçlu olduğu halde kendisinden kan alınan kimsenin hükmü nedir? Bu, tahlil maksadıyla sağ kolundan orta büyüklükte bir tüpü dolduracak kadar kandır.

CEVAP: Bu şekilde tahlil için kan alınması orucu bozmaz, bu affedilir. Çünkü ihtiyaçtan dolayı alınmıştır. Dinde orucu bozduğu bilinen şeylerden değildir.[420]

SORU 401- Oruçlunun orucunu bozmasına yol açacak kadar çok miktarda kan alınabilir mi?

CEVAP: Bedenin zayıf düşmesine ve beslenme ihtiyacına yol açacak ölçüde kan almanın hükmü hacamatın hükmü gibidir (yani oruç bozulur).[421] Ancak insanın kendi iradesinin dışında kan çıkması halinde mesela bir kimsenin yaralanması ve çok miktarda kan akması, orucuna bir zarar vermez. Çünkü bu insanın iradesi ile olan bir şey değildir.[422]

---

[419] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 56

[420] İbn Baz, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 2/163

[421] Bu görüş sadece Hanbelilere aittir. Diğer mezheplere göre kan aldırmak az olsun çok olsun, orucu bozmaz. -Çeviren-

[422] İbn Useymîn, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 1/175

KAN BAĞIŞI, ORUCU BOZAR MI?

SORU 402- Bir gaye için bir miktar kan alındığı zaman hüküm nedir?

CEVAP: Bir insandan bedeninde zayıflığa/bitkinliğe yol açmayacak kadar az miktarda kan alındığı zaman bu ister tahlil ve hastalığın teşhisi için olsun, isterse ihtiyacı olan birisine bağışlamak için olsun oruca bir zararı olmaz.

Fakat alınan kan, vücutta zayıflığa ve bitkinliğe yol açacak ölçüde çok miktarda olduğu zaman sünnetteki hacamata kıyasen bununla oruç bozulur. Çünkü Peygamberden rivayet edilen bir hadise göre hacamatla oruç bozulur.

Bundan dolayı bir kimsenin vacip olan bir orucu tutarken bir zorunluluk olmadıkça bu miktarda kan bağışında bulunması caiz değildir. Bu durumda zarureti gidermek için kan bağışında bulunur, orucunu bozar, günün kalan kısmında yer içer ve bu günü daha sonra kaza eder.

Şayet Ramazan günü gündüz saatlerinde kan vermenin hükmü soruluyorsa benim yapacağım açıklama/vereceğim cevap budur.

Buna göre bir kimse Ramazan günü oruçlu olduğu zaman zaruret olmadıkça vücudunu zayıf düşürecek ölçüde çok miktarda kan bağışında bulunması caiz değildir. Zaruret olursa bu bağışı yapar, günün kalan bölümünü oruçsuz geçirir ve başka bir günde onu kaza eder.[423]

SORU 403- Ramazan günü kan bağışı yapmak caiz midir, yoksa bununla oruç bozulur mu?

CEVAP: Kan bağışı yaptığı ve kendisinden çok miktarda kan alındığı zaman hacamata kıyasen bununla oruç bozulur. Bu, herhangi bir hastalıktan kurtulmak veya acil durumlarda kullanmak üzere kanı muhafaza etmek için damarlarından kan çekilmesidir. Tahlil veya deney maksadıyla iğne veya tüp içine alınan kan gibi az miktarda olursa oruç bozulmaz.[424]

SORU 404- Burun kanaması gibi oruçludan çıkan kanın hükmü nedir? Oruçlunun kan bağışı yapması veya tahlil için kendisinden kan alınması caiz olur mu?

---

[423] İbn Useymîn, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 1/174-175

[424] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 44

CEVAP: Burun kanaması ve istihaza gibi sebeplerle oruçludan kan çıkması orucu bozmaz. Ancak hayız, loğusalık ve hacamat orucu bozar.

İhtiyaç olduğunda oruçlunun kan tahlili yaptırmasında hiçbir sakınca yoktur. Bununla oruç bozulmaz.

Kan bağışına gelince, bunu iftardan sonraya ertelemek ihtiyata uygundur. Çünkü kan bağışında alınan kan genellikle çok miktardadır, dolayısıyla hacamata benzer.

Başarının sahibi Allah'tır.[425]

SORU 405- Ramazan günü kan bağışında bulunmak orucu bozar mı?

CEVAP: Evet, bağışlanan ve kendisinden çekilen kan çok olduğu zaman bununla oruç bozulur. Çünkü bu hacamat gibidir.[426]

ORUÇLUNUN KAN TAHLİLİ YAPTIRMASI VE KAN BAĞIŞI YAPMASI

SORU 406- Oruçlunun kan tahlili yaptırması ve kan bağışı yapmasının hükmü nedir?

CEVAP: Oruçlunun tahlil yaptırmasında bir sakınca yoktur. Yani hastalığını teşhis etmek ve deney yapmak için kanından numune alınması caizdir, bunda bir sakınca yoktur.

Kan bağışı yapmaya gelince, bunda alınan kanın miktarının çok olduğu açıktır. Dolayısıyla hacamat hükmünü alır ve oruçluya denir ki: Bir zaruret olmadıkça kan bağışı yapma. Zaruret olursa onda bir sakınca yoktur.

Mesela doktorlar burnu kanayan bir adam için, bu adama şimdi kan verilmezse ölür deseler ve kanını bağışlayacak oruçlu birini bulsalar ve ona şimdi bağışlaman gerekir deseler o zaman oruçlu kişinin kan bağışında bulunmasında bir sakınca yoktur. Kanı verdikten sonra orucunu bozar ve günün kalan kısmında yer, içer. Çünkü zaruretten dolayı orucunu bozmuştur. Bu, yanan ve boğulan bir kimseyi kurtarmak gibi bir zorunluluktur.[427]

[425] Şeyh Abdulaziz b. Baz, Mecmuu Fetâvâ, 3/203
[426] Şeyh Salih b. Fevzân, el-Munteka min Fetâvâ, 3/129-130
[427] İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 191-192

ORUÇLU İKEN TEST YAPMAK İÇİN KAN ALMAK YASAKTIR

SORU 407- Bir araştırma ekibi sıtmanın kökünü kazıma projesi için Mekke'ye ve hac bölgesine bitişik vadilerde, bu vadilerin sakinleri üzerinde araştırma ve incelemelerde bulunmak ve onlardan kan örnekleri almak üzere yolculuk yapmaya karar verdi. Bu çalışma Ramazan ayı esnasında yapılacaktı. Bu vadilerde oturanların çoğu bu uygulamanın oruçlarını yaralayacağını ve bozacağını iddia ederek kendilerinden kan örnekleri alınmasını kabul etmediler. Onlar bunun hükmünü öğrenmek istiyorlar?

CEVAP: Elhamdulillah. Kullarının dinî, dünyevi ve beden maslahatlarını gözeten hikmet sahibi şariîn, oruçluya merhametinden dolayı ve onun sağlığını korumak için oruçludan kan ve benzeri bir şeyin çıkartılmasını yasakladığı bilinmektedir.

Çünkü oruç tuttuğu gün boyunca oruçlunun karnına besleyici ve kuvvetlendirici bir şeyin girmesi yasaklanmış olunca, Ademoğlunun kuvveti ve hayatı mesabesinde olan kanın dışarı çıkartılmasının yasaklanması da hikmetin gereğidir.

Bu sebeple (oruçlunun) hacamat yaptırması birden çok hadiste yasaklanmıştır.

Hacamat anlamına gelen damarların kan çıkarmak maksadıyla açılması ve yarılması gibi şeyler de hacamata kıyas edilir.

Sıtmayı kökten yok etme projesi için araştırma yapan ekibin yapacağı bu iş de damarları yarma cinsinden bir şeydir. Dolayısıyla oruçlunun bundan sakınması gerekir.

Bu iş hacamata benzemese bile oruç konusunda ihmale ve kolaycılığa yönelişin yolunu kapatmak için, özellikle insanlara sözü edilen testin oruç günü yapılması zorunluluğu da yoksa buna izin verilmemelidir. Çünkü aynı test onlara gece de yapılabilir, senenin kalan onbir ayında da yapılabilir.[428]

[428] Muhammed b. İbrahim Alu'ş-Şeyh, Mecmuu Fetâvâ ve Resail, 4/192-193

ORUÇLUNUN HACAMAT YAPTIRMASI VE KAN ALDIRMASININ HÜKMÜ

SORU 408- Ramazan günü hacamat yapanın ve yaptıranın orucu bozulur mu? Hüküm nedir, oruçları bozulup kaza mı ederler yoksa ne yapmaları gerekir? Bana anlatılacağını umuyorum.

CEVAP: Hacamat yapanın da yaptıranın da orucu bozulur. (Yemekten içmekten kendilerini iftar saatina kadar) tutmaları ve kaza etmeleri gerekir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Hacamat yapanın da yaptıranın da orucu bozulur" demiştir.

Başarı Allah'tandır.[429]

SORU 409- "Hacamat ettirenin de, hacamat yapanın da orucu bozulur" hadisi ile "Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* oruçlu iken hacamat yaptırdı" hadisinin arası nasıl uzlaştırılır?

CEVAP: Evet, bu iki rivayeti şöyle uzlaştırırız: Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* oruçlu iken yaptırdığı hacamatın "hacamat yapanın da, hacamat yaptıranın da orucu bozulur" sözünü söylemeden önce mi yoksa sonra mı olduğu bilinmiyor.

Önce mi, sonra mı olduğu bilinmeyince aslından nakleden bunlardan hangisidir: "Hacamat yaptıranın da, hacamat yapanın da orucu bozulur" hadisi mi, yoksa "oruçlu iken hacamat yaptırdı" hadisi midir?

Biz deriz ki: Bunlardan hangisinin önce, hangisinin sonra olduğunu bilmediğimiz zaman asıl hükmü nakleden nassı alırız. Çünkü asla muvafık olan nasta yeni bir delalet yoktur. Çünkü o, aslı üzere (olduğu gibi) kalmıştır. Asıl, hacamat orucu bozar hükmü mü, yoksa bozmaz hükmü mü? Hacamat, orucu bozmaz hükmü asıldır. (Yani ilk hükümdür, önceki durumdur. -Çeviren-) Dolayısıyla Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* oruçlu iken hacamat yaptırması hacamatla orucun bozulduğu hükmünün kesinleşmesinden öncedir. Birinci olarak söyleyeceğimiz budur.

---

429 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 11917

İkinci olarak: Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* vacip bir orucu tutarken mi hacamat yaptırmış, yoksa nafile bir orucu tutarken mi hacamat yaptırmış bunu bilmiyoruz. Vacip bir orucu tutarken de yaptırmış olabilir, nafile bir orucu tutarken de yaptırmış olabilir.

Nafile bir orucu tutarken hacamat yaptırdıysa nafile oruç tutan bir kimsenin hacamat yaptırdığı zaman orucu bozulur. Dolayısıyla Peygamberin orucunun nafile oruç olma ihtimalinden dolayı bunda hacamatın orucu bozmasının delili yoktur ve İbn Abbas hadisinin (yani "Peygamber oruçlu iken hacamat yaptırırdı" hadisinin) nasih (nesheden, önceki hükmü kaldıran) olduğunu iddia etmemiz mümkün değildir. Çünkü neshin şartı nasihin mensuhtan sonra sabit olduğunun bilinmesidir.

Bunu bilemediğimiz zaman nesih vardır dememiz caiz değildir. Çünkü nesih basit bir şey değildir. Neshin manası şer'i bir nassın başka bir şer'î nasla iptal edilmesi demektir. Fakat bu önceki nassın sonraki nasla neshedildiğinin kesin olarak ispatlanması da şarttır.[430]

RAMAZAN GÜNÜ KAN ALDIRMAK ORUCU BOZAR MI?

SORU 410- Ramazan ayında kan aldırmak orucu bozar mı, bozmaz mı?

CEVAP: Kan aldırmayı erteleme imkanı varsa erteler. Bir hastalık sebebiyle vücudundan kan alınmasına ihtiyaç varsa kanı aldırır ve o günü kaza eder. Alimlerin iki görüşünden biri budur. En iyi bilen Allah'tır.[431]

SORU 411- Başındaki bir ağrı sebebiyle oruçlu iken kan aldıran kimsenin orucu bozulur mu ve ona bu günü kaza etmek gerekir mi, gerekmez mi? Bunun orucu bozduğunu bildiği zaman kan aldırırsa günahkar olur mu, olmaz mı?

CEVAP: Elhamdulillah... Bu mesele Ahmed'in mezhebinde ve diğerleri arasında ihtilaflıdır. O günü kaza etmesi ihtiyata daha uygundur.

---

[430] Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/521

[431] İbn Teymiyye, Mecmuu Fetâvâ, 25/268

Allah en iyi bilendir.[432]

SORU 412- Hacamat, orucu bozan şeylerden midir?

CEVAP: İmam Ahmed, hacamat yaptırandan kan çıktığı zaman yapan da, yaptıran da oruçlu olduklarını bilerek ve hatırlayarak bunu yaptıkları zaman hacamat yaptıranın da, hacamatı yapanın da orucunun bozulacağı görüşündedir. Allah rahmet eylesin o, bu konuda bir grup sahabe topluluğundan merfu olarak gelen hadisleri delil olarak göstermiştir. Sözkonusu hadisin lafzı şöyledir: "Hacamat yapanın da, hacamat yaptıranın da orucu bozuldu." Bazıları bu hadisin tevatür derecesine ulaştığını söylemişlerdir. Sahabilerden on altı tanesi bu hadisi rivayet etmişlerdir.

Bu görüşün savunucuları hacamat yapanın orucunun bozulmasının sebebi, hacamat yaptığı kişinin kanını emmesidir dediler.

Hacamat yaptıranın orucunun bozulmasının sebebine gelince ondan çok miktarda kan çıkmasıdır. Bu da (vücudunun zayıf ve bitkin düşmesine sebep olacağı için) orucu bozar. Nitekim hayızlı kadından kan çıkması orucunun bozulmasının sebebidir. Bazı kadınlarda hayızdan dolayı çıkan kanın miktarı hacamat yaptıran kişiden çıkan kanın miktarından daha az olabilir. Çünkü kanın çıkması vücudu zayıf ve bitkin düşürebilir. Kusmak gibi insanın içini boşaltabilir.

Bunlar uygun birer sebep olmasa bile bu hadis sahihtir. İçlerinde Sevban, Şeddad b. Evs ve Rafi b. Hadic'in de bulunduğu bir sahabe topluluğu tarafından rivayet edilmiştir.

Bu üç sahabinin naklettikleri bu hadisi İmam Ahmed Müsnedinde ve Sünen sahipleri Sünenlerinde rivayet etmişlerdir. Bu hadisi aynı şekilde Ma'kıl b. Yesar, Bilal b. Rabah, Aişe ve Ebu Hureyre de rivayet etmişlerdir. Hadiste geçen kıssanın sahibi de bu hadisi rivayet etmiştir. Allah hepsinden razı olsun.

Diğer üç mezhebin imamları bu konuda muhalefet etmişlerdir. Onlar İmam Ahmed'in istidlal ettiği hadislere cevap vermekte zorlanmışlardır. Bazıları: "Hacamat yapanın da, yaptıranın da orucu bozulur." Çünkü onlar insanları gıybet ederlerdi diyerek buradaki hacamata gıybet anlamını vermişlerdir. Bu yorum

[432] İbn Teymiyye, Mecmuu Fetâvâ, 25/268

İmam Ahmed'e nakledilince o şöyle demiştir: Şayet gıybet orucu bozmuş olsaydı içimizde orucu bozulmayan kimse kalmazdı.

Diğerleri İmam Ahmed'in istidlal ettiği hadise çeşitli cevaplar vermişlerdir. Bunlardan birisi de bu hadisin mensuh olduğu iddiasıdır. Onlar şöyle dediler: Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* oruçlu iken hacamata ruhsat veren sözleri, "Hacamat yaptıranın da, hacamat yapanın da orucu bozulur" hadisinin mensuh olduğuna delalet eder. Fakat oruçluya hacamat ruhsatını veren hadiste zayıflık vardır. Sahih olduğunun kabul edilmesi halinde ruhsatın yasaklamadan önce olması muhtemeldir. Ruhsatın bu hadisten sonra verildiğine dair elimizde hiçbir delil yoktur.

Bu görüşün sahiplerinin tutundukları en kuvvetli delil, Buhari'nin İbn Abbas'tan rivayet ettiği şu hadistir; İbnu Abbas sözkonusu hadiste şöyle dedi: "Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* oruçlu iken hacamat yaptırdı ve ihramlı iken hacamat yaptırdı."

Fakat bütün raviler bu hadisin içinde "ihramlı iken hacamat yaptırdı" kısmını zikrettiler. Bu lafız sahihtir. İbn Abbas'ın öğrencilerinin çoğu "oruçlu iken hacamat yaptırdı" şeklinde rivayet ettiler. Hadis İmam Ahmed'e nakledilince şöyle dedi: Bu hadiste oruçlu iken kısmı yoktur. Bunu sadece filan ve filan rivayet ettiler...

İbn Abbas'ın, Said b. Cübeyr, İkrime, Katade ve Kureyb gibi öğrencilerine gelince bunlar "oruçlu iken" ifadesine rivayetlerinde yer vermediler, sadece "ihramlı iken hacamat yaptırdı" dediler. Bu, orucun bazı raviler tarafından eklendiğinin delilidir. Fakat güvenilir raviler tarafından yapıldığı müddetçe ilave makbuldür.

Bazı alimler bu ilaveye şöyle cevap verdiler: Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* ancak yolculukta ihramlı olur. Yolcunun da orucunu bozması mubahtır. Dolayısıyla o oruçsuz iken hacamat yaptırmıştır. İkinci görüşün sahipleri de şöyle dediler: "Oruçlu iken" sözü onun orucunun devam ettiğini gösterir. Şayet orucunu bozmuş olsaydı "oruçlu iken" denilmesi doğru olmazdı. Dolayısıyla bu onun oruçlu iken hacamat yaptırdığını ve orucunun bu hacamattan etkilenmediğini gösterir.

Sahih olan inşaallah İmam Ahmed'in görüşüdür ki o da hacamatı yaptıranın da, hacamatı yapanın da orucunun bozulduğudur, delili Peygamberin

Sallallahu aleyhi vesellem: "Hacamat yaptıranın da, hacamat yapanın da orucu bozulur" sözüdür.

Allah en iyi bilendir.[433]

KAN ÇIKMASI ORUCU BOZAR MI?

SORU 413- Bir insandan kendi iradesi dışında mesela ya bir talihsizlik veya bir yaralanma sonucu kan çıkması. Bundan dolayı oruç bozulur mu, bozulmaz mı?

CEVAP: İnsandan kendi iradesi dışında kan çıktığı zaman orucu bozulmaz. Mesela yaralansa ve ondan kan çıksa veya burnu kanasa bununla orucu bozulmaz. Orucu bozulan sadece hacamat yaptırandır. Çünkü o kanın çıkmasını kendi iradesiyle/kasten istemiştir. Dolayısıyla bununla orucu bozulur. Çünkü hacamat yaptıranın orucunun bozulduğuna dair hadis gelmiştir.[434]

SORU 414- Oruçlunun burnundan veya ağzından veya vücudunun diğer organlarından kan çıkmasının hükmü nedir?

CEVAP: Bunun çıkmasının ona bir zararı olmaz. Çünkü onun kastı olmaksızın çıkmıştır. Şayet burnu kanasa ve çok miktarda kan çıksa orucu sahihtir, orucuna zararı olmaz.[435]

ORUCU BOZAN KAN HANGİSİDİR?

SORU 415- Orucu bozan kan hangi kandır?

CEVAP: Az miktarda bile olsa hayız ve loğusalık kanının orucu bozduğunda ihtilaf yoktur. Adetli ve loğusa kadınların kan tamamen kesilip temizleninceye kadar oruçları sahih olmaz.

Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Hacamat yaptıranın ve yapanın orucu bozulur" dediği kesindir. İmam Ahmed bu görüştedir. Çünkü hacamatı yapan

433 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 54-56
434 Şeyh Salih b. Fevzân, el-Munteka min Fetâvâ, 3/129
435 İbn Useymîn, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, s. 196

kişi bu esnada kanı emmekten genellikle kendini koruyamaz. Kan tükrüğüne karışır ve yutar veya oruca aykırı bir fiilde hacamatı yaptırana yardım ettiği için orucu bozulur. Bu sebeple o günü kaza etmesi emredilmiştir.

Hacamat yaptırana gelince bu kan çok miktarda çıkar. Bu yönüyle hayız kanına benzer, hatta ondan bile çoktur. Bu sebeple orucu bozulur.

Kasten damardan kan çıkartan ve bir hastayı kurtarmak için çok miktarda kan veren kimse de bu hükme dahildir. Tahlil ve test amacıyla az miktarda alınan veya yaralanma, burun kanaması ya da başın yarılması gibi isanın elinde olmayan sebeplerle çıkan kan, sahih olan görüşe göre orucu bozmaz. Çünkü bunlar kişinin iradesi dışında olan kanamalardır. Allah en iyi bilendir.[436]

SORU 416- Kan çıkmasının orucu bozduğu durumlar nelerdir?

CEVAP: Kuvvetli ihtilafa rağmen sahih olan görüşe göre oruç ancak hacamatla bozulur. Çoğunluk hacamatla bile olsa kanın çıkmasının orucu bozmadığı görüşündedirler. Fakat hacamatla bozulduğu tercih edilir.[437]

BÖBREK HASTASININ ORUÇLU İKEN KANININ DEĞİŞTİRİLMESİNİN HÜKMÜ

SORU 417- Böbrek hastasının oruçlu iken kanının değiştirilmesinin hükmü nedir, kaza etmesi gerekir mi, gerekmez mi?

CEVAP: Temiz kanla onu beslediği için ona kaza gerekir. Bunu başka bir madde ile yapmış olsaydı o da orucu bozardı.[438]

SORU 418- Allah şifa versin, böbrekleri tamamen iflas eden bazı hastalar var. Bunlar diyaliz adlı bir makineye bağlanmak zorunda kalıyorlar.

Burada kanı temizleyen ve onun içinde zararlı maddeleri süzen yapay bir böbrek (diyaliz makinesi) var. Hasta, haftada iki veya üç defa bu makineye giriyor, insan kanının tamamı başka bir boruyla vücudundan çıkartılıyor. Yapay

---

[436] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 48-49
[437] Şeyh Abdulaziz b. Baz, Mecmuu Fetâvâ, 3/254
[438] Şeyh Abdulaziz b. Baz, Tuhfetu'l-İhvan bi Ecvibetin Muhemmetin Tetealleku bi Erkani'l-İslam, s. 182

böbreğin içinde temizleyici bazı maddeler ilave edilerek arıtıldıktan sonra vücuda tekrar iade ediliyor. Bu iş yapılmamış olsaydı, böbreklerin iflas etmesi sebebiyle insan hayatı ölümle karşı karşıya kalırdı. Dolayısıyla yapılan iş bir zorunluluktur.

Soru: İnsan oruçlu olduğu zaman diyalizin oruca bir zararı olur mu? Cevap verilirken şu husus bilinmelidir: Bu, böbrek hastası için bir zorunluluktur. Orucu bozması sonra onu kaza etmesi çok zordur. Vücudundaki kanın başka türlü temizlenmesi de mümkün değildir. Hoşgörünüze sığınarak bunun cevaplandırılmasını sizden istiyoruz. Allah sizi iyilikle ödüllendirsin.

CEVAP: Böbreğin yıkanması (diyaliz), hastanın kanının yapay böbrek denilen ve kanı arıtan bir alete çıkartılması ve temizlendikten sonra vücuda tekrar iade edilmesinden ibarettir. Bu işlem, kanın içine bazı şekerli maddeler ve tuz gibi besleyici kimyevi bazı maddelerin ilavesiyle tamam olur.

Fetva komisyonu uzmanlar vasıtasıyla böbrek yıkama ameliyesinin mahiyetini araştırıp bilgi sahibi olduktan sonra bunun orucu bozduğuna hükmetmiştir.

Başarı Allah'tandır.[439]

DİŞ ÇEKTİRMEK VE TÜKÜRÜĞÜ YUTMAK ORUCU BOZAR MI?

SORU 419- Oruçlunun diş çektirmesi orucu bozar mı? Tükürüğü yutmak ve kan tahlili orucu bozar mı?

CEVAP: Diş çektirmek gibi şeylerle çıkan kanla oruç bozulmaz. Çünkü bu hacamatın yaptığı etkiyi yapmaz. Asla orucu bozmaz.

Aynı şekilde tahlil amacıyla kan çıkmakla da oruçlunun orucu bozulmaz. Çünkü doktorun teşhis koyabilmesi için bu kanın hastadan alınmasına ihtiyacı olabilir. Doktor bu kanı inceler ve hastanın hastalığının mahiyetini bununla öğrenir. Bu, orucu bozmaz. Çünkü bu maksatla alınan kan az bir kandır. Vücutta hacamatın yaptığı etkiyi yapmaz. Dolayısıyla orucu da bozmaz. Asıl olan orucun kalmasıdır. Biz orucun bozulduğuna ancak şer'i bir delille hükmederiz.

Böyle az bir kan ile orucun bozulduğuna dair ortada hiçbir delil yoktur.

İhtiyacı olan bir başkasına vermek için oruçludan çok miktarda kan alın-

---

[439] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 9944

masına gelince, alınan kan hacamatın yaptığı gibi vücudu etkileyecek (bitkin düşürecek) kadar çok olduğu zaman oruç bozulur.

Buna göre tutulan oruç vacip bir oruç olduğu zaman bir kimsenin başka bir kimseye böyle çok miktarda kan bağışında bulunması caiz değildir. Ancak bağış yapılacak kişi, güneş batımına kadar beklemeyecek kritik bir durumda bulunduğu ve doktorlar da bu kanın ona yararlı olacağını ve zaruretini gidereceğini söylerlerse bu durumda oruçlu bir kişinin ona kan bağışında bulunmasında bir sakınca yoktur. Ancak orucu bozulur, kuvveti yerine gelinceye kadar yer, içer ve bozulan orucu kaza eder.[440]

SORU 420- Dişini çektirmek gibi, kan çıkmasına kendisi sebep olursa da bozulmaz mı?

CEVAP: Bunda da bir sakınca yoktur. Çünkü dişini kan çıksın diye değil, ağrı çektiği için çektirmiştir. Maksadı sadece ağrı yapan o dişten kurtulmaktır. Sonra diş çekilirken çıkan kan genellikle az miktarda bir kandır. Hacamat gibi değildir.[441]

ÇÜRÜK DİŞLERİ TEMİZLEYİP DOLDURMAK VEYA ÇEKTİRMEK ORUCU BOZAR MI?

SORU 421- Bir kimsenin dişleri ağrıdığı ve doktora gittiği zaman, doktor ağrıyan dişini temizlese veya dolgu yapsa veya dişlerinden birisini çekse, bunun orucuna bir zararı olur mu? Doktor dişini uyuşturmak için bir iğne yapsa bunun oruca bir zararı olur mu?

CEVAP: Soruda anlatılan şeylerin orucun sıhhatine hiçbir zararı yoktur. Bilakis bunlar bağışlanmıştır. Sadece kişinin bu esnada ilaç veya kanı yutmaktan sakınması gerekir. Sözkonusu iğnenin de orucun sıhhatine bir zararı yoktur. Çünkü yemek ve içmek gibi değildir. Asıl olan, orucun sıhhat ve selametidir.[442]

---

[440] Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/511

[441] İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 196

[442] Şeyh Abdulaziz b. Baz, Tuhfetu'l-İhvan bi Ecvibetin Muhemmetin Tetealleku bi Erkani'l-İslam, s. 175-176

DİŞLERİN ARASINDAN ÇIKAN KAN ORUCU BOZAR MI?

SORU 422- Yanlışlıkla karıştırırken dişlerin arasından çıkan kan orucu bozar mı, bozmaz mı? İnsanın kendisi değil de başka birisi yanlışlıkla vurduğu zaman bu kan çıkarsa durum ne olur? Bize bildirin, Allah sizi iyilikle mükafatlandırsın.

CEVAP: İster kendiliğinden olsun, isterse bir insanın ona vurması sonucu olsun dişlerin arasından çıkan kan orucu bozmaz.

Başarı Allah'tandır.[443]

SORU 423- Bir Ramazan günü, güneş batmadan yaklaşık onbeş dakika önce dişlerimi mendille sildim. Benim hiçbir kastım olmadığı halde kan geldi. Bende bu hastalık uzun zamandır var. Ne zaman dişlerimi misvaklasam aynı şekilde kan gelir. Benim orucum sahih midir?

CEVAP: Evet, senin orucun sahihtir. Silerken veya misvaklarken insanın diş etlerinden çıkan kanın orucuna bir zararı olmaz.

Başarı Allah'tandır.[444]

ORUÇLU İKEN KUSAN KİMSE

SORU 424- Oruçlu iken kusmak zorunda kalan kişinin hükmü nedir? Bu günü kaza eder mi, etmez mi?

CEVAP: Onun bu orucu kaza etmesi gerekmez. Ama kusmayı kendisi isterse kaza etmesi gerekir. Delili, Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şu sözüdür: "Kim kusmaya yenik düşerse orucunu kaza etmesi gerekmez. Ama kim kasten kusarsa orucunu kaza etmesi gerekir." Bunu İmam Ahmed ve Sünen sahipleri sahih bir senedle Ebu Hureyre'den tahriç etmişlerdir.[445]

SORU 425- Kusan kimse hakkında hüküm nedir?

---

443 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 6132
444 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 3785
445 Şeyh Abdulaziz b. Baz, Tuhfetu'l-İhvan bi Ecvibetin Muhemmetin Teтealleku bi Erkani'l-İslam, s. 182

CEVAP: Biz deriz ki: Bir kimse kasten kustuğu zaman orucu bozulur, kasıtsız kusarsa bozulmaz.

Delili, Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şu sözüdür: "Kim kusmaya yenik düşerse, orucunu kaza etmesin ama kim de kasten kusarsa, orucunu kaza etsin."

Kusmak sana galip gelirse orucun bozulmaz. Bir insan midesinin bulandığını ve içindekini kusacağını hissetse onu engellemesi gerekir diyebilir miyiz? Hayır, veya çıkarması gerekir diyebilir miyiz? Hayır, fakat ona hiç hareket etmeden beklemesini, kusmaya engel de olmamasını, kusmak için kendisini zorlamaması da söyleriz. Çünkü sen kusmak için kendini zorlarsan orucun bozulur, mani olursan kendine zarar verirsin. Bu sebeple kendi elinde olmayarak kusmuk çıktığı zaman bırak çıksın. Çünkü bunun sana zararı olmaz, bununla orucun bozulmaz.[446]

SORU 426- Ramazan günü kusmaya yenik düşen kimsenin orucu kaza etmesi gerekir mi?

CEVAP: Orucu bozulmaz, kaza etmesi de gerekmez. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Kim kusmaya yenik düşerse orucu kaza etmesi gerekmez. Ama kasten/kendini zorlayarak kusarsa kaza etmesi gerekir." Bunu İmam Ahmed ve Sünen sahipleri sahih bir isnadla rivayet etmişlerdir.

Başarı Allah'tandır.[447]

KUSMAK ORUCU BOZAR MI?

SORU 427- Kusmak orucu bozar mı?

CEVAP: Kusmak orucu bozar ve iptal eder, ancak bir şartla o da onu çıkarmak için zorlarsa. Ama kendiliğinden kustuğu zaman orucu bozulmaz ve kaza etmesi gerekmez.

Delili şu hadistir: "Kim kusmaya yenik düşerse orucu kaza etmesi gerekmez. Ama kim kasten kusarsa orucunu kaza etsin."[448]

---

[446] Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/500
[447] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 9517
[448] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 47

SORU 428- Kusmak orucu bozar mı?

CEVAP: Yaralanmak, burun kanaması, kusmak veya irade dışı boğaza su veya benzin gitmesi gibi oruçlunun başına kendi kastı olmaksızın pek çok şey gelebilir. Bunların hiçbirisi orucu bozmaz. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Kim kusmaya yenik düşerse orucunu kaza etmesi gerekmez. Ama kim kasten kusarsa orucunu kaza etsin."[449]

SORU 429- Elinde olmayarak kusan, sonra bunu yutan oruçlunun hükmü nedir?

CEVAP: Kasten kustuğu zaman orucu bozulur. Kusmak mecburiyetinde kalırsa orucu bozulmaz. Kasıtlı olmadığı müddetçe kusmuğunu yuttuğu zaman da hüküm böyledir/orucu bozulmaz.

Başarı Allah'tandır.[450]

SORU 430- Ramazanda sabah namazından sonra adamın ağzına içinden biraz su veya yemek gibi kusmuğa benzer bir şeyler geldi sonra bu tekrar karnına gitti. Adam diyor ki, bunun oruca bir zararı olur mu, olmaz mı?

CEVAP: Kusmanın ayrıntısı vardır: Kusmak insanın kendi irade ve tercihi olmaksızın çıktığı ve midesinden ve ağız yoluyla dışarı atıldığı zaman bunun oruca bir zararı olmaz çünkü bu onun iradesiyle olmamıştır.

Ama kusmayı kendisi istediği ve dışarı çıkmasına kendisi sebep olduğu zaman bununla orucu bozulur.

Sorudaki meselede adam kusmaya yenik düşmüş, kusmuk ağzına kadar gelmiş fakat adam bunu midesine geri göndermiş ve yutmuş. Bu caiz değildir. Bilakis bunu dışarı atması ve ağzından çıkarması gerekirdi. Yuttuğu zaman orucu bozulur çünkü ağız insan vücudunun dışı mesabesindedir. Ağıza bir şey gelir de sonra onu geri gönderir ve yutarsa bununla bir şeyi yiyen ve içen kimse gibi olur. Dolayısıyla bu yaptığıyla orucu bozulur. Bu günü kaza etmesi gerekir.[451]

---

449 Şeyh Abdulaziz b. Baz, Mecmuu Fetâvâ, 3/251
450 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 6471
451 Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/30-31

ORUÇLUNUN MAKATTAN ŞIRINGA İLE İLAÇ ALMASININ HÜKMÜ

SORU 431- Oruçlunun ihtiyaç durumunda makattan şırınga ile lavma yaptırmasının hükmü nedir?

CEVAP: Alimlerin bu konudaki görüşlerinden sahih olanına göre hastanın buna ihtiyacı olduğu zaman yaptırmasında bir sakınca yoktur. Yemek ve içmeye benzemediği için Şeyhulislam İbn Teymiye ve pek çok ilim adamı bu görüşü tercih etmişlerdir.[452]

DAMARDAN VEYA ADALEDEN İĞNE YAPTIRMAK ORUCU BOZAR MI?

SORU 432- Damardan veya adaleden iğne yaptırmanın hükmü nedir? Oruçlu için ikisi arasında fark var mıdır?

CEVAP: Sahih olan görüşe göre bunlar orucu bozmazlar. Ancak özellikle besleyici iğneler orucu bozarlar. Tahlil için kan almak da böyledir, orucu bozmaz. Çünkü bu, hacamat gibi değildir. Hacamata gelince, yapanın da yaptıranın da orucu bozulur. Alimlerin sahih olan görüşü budur. Delili Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* "Hacamat yapanın da, yaptıranın da orucu bozulur" sözüdür.[453]

SORU 433- Ramazanda gündüz vakti iğne yaptırdım. O günkü orucum sahih sayılır mı, yoksa kaza etmem mi gerekir?

CEVAP: Bu iğne besleyici veya kuvvetlendirici olduğu zaman ister damardan olsun, ister başka yerden olsun oruç bozulur.

Fakat sakinleştirmek ve ağrıyı dindirmek gibi amaçlarla olursa oruç bozulmaz.[454]

---

452 Şeyh Abdulaziz b. Baz, Tuhfetu'l-İhvan bi Ecvibetin Muhemmetin Tetealleku bi Erkani'l-İslam, s. 182

453 Şeyh Abdulaziz b. Baz, Tuhfetu'l-İhvan bi Ecvibetin Muhemmetin Tetealleku bi Erkani'l-İslam, s. 175

454 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 43

RAMAZAN GÜNÜ İĞNE İLE TEDAVİNİN HÜKMÜ

SORU 434- İster beslenmek, ister tedavi için olsun Ramazan günü iğne ile tedavi olmanın hükmü nedir?

CEVAP: Oruçlunun Ramazan günü damardan veya iğne ile tedavi olması caizdir. Oruçlunun Ramazanda besleyici iğne alması caiz değildir. Çünkü o yiyecek ve içecek almak hükmündedir.

Bu tür besleyici ve kuvvetlendirici iğneler almak Ramazanda iftara karşı bir hile olarak kabul edilir. Damardan veya adaleden iğneyi mümkünse gece yaptırmak daha uygundur.

Başarı Allah'tandır.[455]

RAMAZANDA ADALEDEN PENİSİLİN İĞNESİ YAPTIRMANIN HÜKMÜ

SORU 435- Bazı hastalıklar sebebiyle hastaneye müracaat ettim. Doktor gerekli bazı ilaçlarla beni tedavi etti. Bu ilaçlardan birisi de sabah akşam vurulduğum penisilin iğnesi idi. Anladım ki bu iğneyi vurulduğum zaman canım iftar etmeyi istemiyor. Bu iğnenin orucumu bozmasından korkuyorum. Bana bunun orucu bozmadığını bildirin. Bu iğneleri iki gün boyunca sabah akşam yani belirlenen vakitlerde vuruldum. Sonra bazı arkadaşlardan bir de ne duyayım, bütün iğneler orucu bozarmış, Ramazan günü bunları kullanmak mekruhmuş. Hayret içinde kaldım.

Lütfen bana bildirmenizi rica ediyorum: Bu iğneleri yaptırdığım o iki günü kaza etmem gerekir mi? O zaman ben bunları bilmeden ve doktor tavsiyesi üzerine vuruldum. Elimde hastanelerdeki ilaç kullanımı ile ilgili kesin bilgiler var. Acele cevap bekliyorum. Allah sizi korusun.

CEVAP: Durum senin dediğin gibi olduğu zaman sözü edilen bu iğneleri vurulmanda hiçbir sakınca yoktur. Bunları aldığın o iki günün oruçlarını kaza etmene de gerek yoktur.

---

455 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 5176

Gelecekte bu gibi iğneleri imkan bulursan geceleri yaptırman daha uygun olur. Bu daha ihtiyatlıca bir davranıştır.

Başarı Allah'tandır.[456]

AŞIYI GECELEYİN YAPTIRMAK İHTİYATA DAHA UYGUNDUR

SORU 436- Hamd yalnızca Allah'a mahsustur. Selam Allah'ın kulu ve elçisi, Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarınadır.

Konu şudur:

İlmi Araştırmalar ve Fetva Daimi Komisyonu, Sayın Genel Başkana Riyad bölgesi sayın genel müdüründen gelen ve komisyonun Büyük Alimler Kurulu Genel Sekreterliğine havale edilen bir fetva talebine muttali oldu. Sorulan fetvanın metni şöyledir:

Sizden öğrenmek istediğimiz husus şudur: Allah'ın izniyle bizim bölgedeki okul sağlık birimlerinde ilk ve ortaokul öğrencilerini menenjit hastalığına karşı aşılama kampanyası düzenlenecek. Bu kampanya bu seneki hacca hazırlık amacıyla yapılacak. Bunun için Milli Eğitim Bakanlığı bir genelge yayınladı. Sizden bu kampanyanın Ramazan ayı esnasında uygulanma imkanının olup olmadığını ve bu aşılamanın öğrencilerin orucunu bozup bozmayacağını öğrenmek istiyoruz.

CEVAP: Komisyon konuyu inceledikten sonra bunda herhangi bir sakınca olmadığına ve imkan olursa aşılamanın geceleyin yapılmasının ihtiyata daha uygun olacağına karar verdi.

Başarı Allah'tandır.[457]

ADALEYE AŞI YAPMAK, ADALEDEN VE DAMARDAN İĞNE YAPTIRMAK

SORU 437- Adaleye çiçek aşısı yapmak orucu bozar mı? Bu aşıyla birlikte penisilin iğnesi de yapılıyor. Aynı şekilde adaleye yapılan iğne ile damara yapılan iğne arasında fark var mıdır diye size sormak istiyorum?

---

456 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 6131

457 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 4/188-189

CEVAP: Bizdeki bilinen şekliyle çiçek aşısının uygulanmasında oruçlunun orucuna hiçbir zarar görmüyoruz. Fıkıhçılar damardan iğne ile kan alınmasının ve damarın yarılması gibi şeylerin orucu bozmayacağını söylemişlerdir. Çiçek aşısı yapılırken sizin de anlattığınız gibi iğne kullanılmadığı bilinmektedir.

İğne konusundaki sorunuza gelince bunun damardan veya adaleden yapılması arasında orucun sahih olup olmaması açısından bir fark var mıdır? (diyorsunuz). Alimlerin bu konuda farklı görüşleri vardır. Bize daha kuvvetli görünen görüşe göre damardan yapılan iğne onun maddesi kullanıcının karnına kadar girdiği için orucu bozar. Fıkıhçılar hangi yerden girerse girsin karnına bir şeyi girdiren kimsenin orucunun bozulacağını açıklamışlardır. Adaleden yapılan iğneye gelince oruçlunun bunu kullanmasının caiz olmadığı bize daha net görünüyor. Oruçlu iken bunu terketmek ihtiyata daha uygundur. Başarı Allah'tandır. Selam sizin üzerinize olsun.[458]

* * *

Beşinci Konu
MİSVAK, GÜZEL KOKU VE TÜTSÜNÜN HÜKÜMLERİ

ORUÇLU İKEN MİSVAK KULLANDI, TADINI HİSSETTİ VE ONU YUTTU ORUCUNA ZARAR VERİR Mİ?

SORU 438- Bir kimse oruçlu iken misvak kullandığı zaman ağzında bir sıcaklık veya onun tadından başka bir şeyi hisseder ve onu yutarsa orucuna bir zarar verir mi? Üzerinde tükürüğü olduğu halde misvakı ağzından çıkardığı, sonra ağzına tekrar götürdüğü ve tükürüğünü yuttuğu zaman bunun orucuna bir zararı olur mu?

CEVAP: Her iki şekilde de oruç bir zarar görmez. Nitekim sahabiler ikincinin cevazına hükmetmişlerdir. Birincinin caiz olduğu konusundaki sözleri de açıktır. Misvak kullanma emri ve onun mübahlığı bunların hepsini kapsar. İnşaallah bunun bir sakıncası yoktur.[459]

---

[458] Muhammed b. İbrahim Alu'ş-Şeyh, Mecmuu Fetâvâ ve Resail, 4/188-189
[459] Şeyh Abdurrahman b. Nâsır es-Sa'di, el-Fetâvâ es-Sa'diyye, s. 229

ORUÇLUNUN ÖĞLEDEN SONRA MİSVAK KULLANMASININ HÜKMÜ

SORU 439- Oruçlunun öğleden sonra misvak kullanmasının hükmü nedir? Bunu mekruh görenlerin delili nedir?

CEVAP: Oruçlu olsun veya olmasın bir kimsenin her vakit misvak kullanması müstehaptır. Sahih olan budur. Zevalden önce caiz olduğu gibi zevalden sonra da caizdir.

Delili: Sünen'deki Amir b. Rabia hadisidir. O dedi ki? "Ben Rasulullahı *Sallallahu aleyhi vesellem* sayısını bilemediğim kadar defalarca oruçlu iken misvak kullandığını gördüm."

Ravi, zevalden önce gördüm veya zevalden sonra gördüm diye bir ayırım yapmadı. Misvak kullandığını gördüğünü mutlak ifadelerle söyledi. Büyük bir ihtimalle zevalden sonra da görmüştür. Çünkü gündüz namazlarının hepsi zevalden sonradır. O, namaz için dişlerin misvaklanmasına vurgu yapmıştır.

Oruçlunun zevalden sonra misvak kullanmasını mekruh görenlerin delili şu hadistir: "Oruçlu olduğunuz zaman günün başında misvak kullanın, günün sonunda misvak kullanmayın."

Fakat bu hadis zayıftır, delil olmaya elverişli değildir.

Onların delil olarak ileri sürdükleri hadislerden birisi de oruçlunun ağız kokusundan söz eden şu hadistir: Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "...Şüphesiz oruçlunun ağız kokusu Allah'ın yanında misk kokusundan daha güzeldir."

Dediler ki: Misvak kullanmak, Allah katında güzel olan bu kokuyu giderebilir.

Bu gerekçe geçerli değildir. Çünkü oruçlunun ağız kokusu dişlerde ve ağızda değil, midede olduğu için misvak bu kokuyu gidermez. Midenin yemekten boşalması oradan kötü kokular çıkmasına sebep olur. Bu koku insanların burnuna sevimsiz gelir fakat Allah katında sevimli bir kokudur. Misvak bu kokuyu gidermez. Sadece ağzı temizler ve uzun süre susmak gibi sebeplerle hasıl olan

kokuyu giderir. Doğrusu günün başlangıcında da, sonunda da misvak kullanmak caizdir.[460]

SORU 440- Zevalden sonra misvak kullanmanın oruçlu için hükmü nedir?

CEVAP: Zevalden önce ve zevalden sonra misvak kullanmak başkası için sünnet olduğu gibi oruçlu için de sünnettir. Çünkü misvak kullanmakla ilgili hadisler geneldir. Oruçluyu zevalden önce ve sonra ondan istisna etmek mümkün değildir.

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Misvak kullanmak ağzı temizler, Rabbi razı eder." "Ümmetime zorluk vermiş olmasaydım her namazda misvakı emrederdim."[461]

RAMAZANDA MİSVAK KULLANMAK

SORU 441- Ramazanda misvak kullanmanın hükmü nedir?

CEVAP: Şüphesiz misvak kullanmak, teşvik edilen nebevi bir sünnettir. Bunda büyük bir fazilet vardır. Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* hem fiili ile hem de sözü ile sabittir.

Abdestten önce misvak kullanmak, namazda misvak kullanmak, Kur'an okurken, ağzın kokusu değiştiğinde ve uykudan kalkınca misvak kullanmak gibi özellikle misvak kullanmanın meşru kılındığı ve ihtiyaç olduğu yerlerde misvak kullanmak ve bu sünneti muhafaza etmek gerekir. Nitekim Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* böyle yapmıştır.

Buralarda misvak kullanmak gereklidir. Her vakit misvak kullanmak sünnettir. Başkaları için müstehap olduğu gibi misvak kullanmak oruçlu için de müstehaptır. Oruçlunun misvak kullanması gündüzün başında da, sonunda da müstehaptır.

Gündüzün sonunda misvak kullanılmaz diye gelen haberin Peygamberden *Sallallahu aleyhi vesellem* geldiği kesin değildir.

Aksine Peygamberden *Sallallahu aleyhi vesellem* kesin olarak gelen haber

[460] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 88
[461] İbn Useymîn, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 1/167

sahabilerinden birisinin söylediği şu sözdür: "Ben Rasulullahı *Sallallahu aleyhi vesellem* sayısını bilmediğim kadar defalarca oruçlu iken misvak kullandığını gördüm." Dolayısıyla misvak kullanmak oruçlu için de, başkası için de müstehaptır. Fakat misvak kullanırken, diş etlerini yaralayacak ve ordan kan çıkaracak veya misvakın ağzında parçalanarak dağılmasına sebep olacak şekilde aşırı gitmekten de sakınmak gerekir. Böyle bir şey olduğu zaman da onu dışarı atmalıdır, misvakı yumuşaklıkla kullanmalıdır.[462]

ORUÇLUNUN MİSVAK VE GÜZEL KOKU KULLANMASI

SORU 442- Oruçlunun misvak ve güzel koku kullanması konusunda dört mezhebin görüşü nedir?

CEVAP: Doğrusu oruçlunun misvak ve güzel koku kullanması konusunda bir bilgim vardır. Fakat dört mezhebin bu konudaki görüşünü bilmiyorum.

Doğrusu şudur: Misvak kullanmak günün başında da, sonunda da oruçlu için sünnettir. Bunun delili Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şu hadisinin genel hükmüdür: "Misvak kullanmak ağzı temizler, Rabbi hoşnut eder." Diğer bir delil şu hadistir: "Ümmetime zorluk vermeyecek olsaydım onlara her abdestle birlikte misvakı emrederdim."

Güzel kokuya gelince, ister buhur/tütsü şeklinde olsun ister yağ veya başka şekilde olsun günün başında da, sonunda da oruçlu için o da caizdir. Ancak buhuru (tütsüyü) buruna çekmek caiz değildir. Çünkü onun hissedilen ve görülen parçacıkları vardır. Burnuna çektiği zaman burnun içinde ilerleyerek mideye kadar ulaşır.

Bundan dolayı Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* tekit İbn Sabera'ya şöyle dedi: "(Abdest alırken), burnuna su alırken fazlaca al, sadece oruçlu iken bunda mübalağa yapma."[463]

DİŞ MACUNU KULLANMAK ORUÇLUYA MEKRUH MUDUR?

SORU 443- Diş macunu kullanmak oruçluya mekruh olur mu? Bu, misvak kullanmaya kıyas edilebilir mi?

---

462 Salih b. Fevzân İbn Abdillah, Fetâvâ Nurun ale'd-Derb, s. 73
463 İbn Useymîn, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 1/167-168

CEVAP: Buna cevap olarak biz deriz ki, oruçlunun günün başında ve sonunda misvak kullanması sünnettir. Zevalden sonra oruçlunun misvak kullanmasının mekruh olduğunu söyleyen kimsenin elinde sağlam bir delil olduğunu bilmiyorum. Çünkü misvak kullanmanın meşruiyyetinin delilleri geneldir, bir istisnası yoktur.

Buhari Sahih'inde Amir İbn Rabia'nın *Radıyallahu anh* şöyle dediğini rivayet etti: "Ben Rasulullahı *Sallallahu aleyhi vesellem* sayamayacağım kadar defalarca oruçlu iken misvak kullandığını gördüm."

Buna göre başkaları için meşru olduğu gibi oruçlunundа misvak kullanması meşrudur.

Oruçlunun macun ve fırça kullanmasına gelince bu şu iki durumdan hali değildir: Birincisi macunun mideye gidecek kadar kuvvetli olması ve kontrol edilmesinin mümkün olmamasıdır. Bu, sakıncalıdır ve kullanılması caiz değildir. Çünkü orucun bozulmasına yol açar. Harama yol açan şey, haramdır.

Lekit İbn Sabre'nin rivayet ettiği hadiste Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* ona şöyle buyurmuştur: "(Abdest alırken) oruçlu olmadıkça burna su almada mübalağa et."

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* burna su alırken mubalağa yapılmasından (suyun bol kullanılmasından) sadece oruç durumunu istisna etti. Çünkü oruçlu iken burna su almada mübalağa ettiği zaman su karına gidebilir. Bununla da oruç bozulabilir.

Biz deriz ki: Fırça ve macun midesine nufuz edecek kadar güçlü/ etkili olduğu zaman bu durumda onu kullanması caiz değildir veya asgari miktarda kullanmalıdır.

Biz deriz ki: Bu, mekruhtur. Ancak bu derece kuvvetli olmadığı ve bu ikinci durumda ondan sakınmak mümkün olduğu zaman kullanmasında bir sakınca yoktur. Çünkü ağzın içi vücudun dışı hükmündedir. Bu sebeple kişi ağzını su ile çalkaladığı zaman bunun orucuna bir zararı olmaz. Şayet ağzın içi vücudun içi hükmünde olsaydı oruçlunun ağzını çalkalaması yasaklanırdı.[464]

[464] Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/512, 513

SORU 444- Oruçlunun Ramazan günü diş macunu kullanması caiz olur mu?

CEVAP: Ondan bir şeyi yutmamak için dikkatli olmak şartıyla bunda bir sakınca yoktur. Nitekim oruçlunun günün başında da, sonunda da misvak kullanması meşrudur.

Bazı ilim adamları zevalden sonra misvak kullanılmasının mekruh olduğu görüşündedirler. Bu tercih edilen bir görüş değildir. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Misvak ağzı temizler, Rabbin hoşnutluğuna vesile olur" sözünün genel hüküm ifade etmesi sebebiyle bu görüş tercih edilmemiştir. Bu hadisi Nesai, Aişe'den *Radıyallahu anha* sahih bir isnatla tahriç etmiştir. Yine Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Ümmetime zahmet vermiş olmasaydım, her namazla birlikte misvak kullanmalarını emrederdim." Bu hadisi Buhari ve Müslim birlikte tahriç etmişlerdir. Bu hüküm öğlen namazını da ikindi namazını da kapsar. Her iki namaz da zevalden sonradır.

Başarının sahibi Allah'tır.[465]

SORU 445- Oruçlunun gündüz vakti diş macunu kullanması caiz olur mu?

CEVAP: Macunun unsurlarından bir şeyin boğazına kadar gitmesinden sakınmak şartıyla oruçlunun diş macunu kullanması caizdir. Oruçlunun abdest alırken mubalağa etmeksizin ağzını ağzını çalkalaması sünnet olduğu gibi boğazına gitmeyecek şekilde misvakla ve başka şeylerle ağzını temizlemesi de sünnettir/müstehaptır.[466]

SORU 446- Oruçlunun Ramazan günü diş macunu kullanmasının hükmü nedir?

CEVAP: Midesine gitmediği zaman oruçlunun diş macunu kullanmasında hiçbir sakınca yoktur. Fakat kullanmamak daha uygundur. Çünkü diş macununun kuvvetli bir etkisi vardır. Bazen insan hissetmeden midesine kadar nüfuz edebilir. Bu sebeple Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Lekit b. Sare'ye şöyle dedi: "Oruçlu olmadıkça burnuna su alırken mübalağa et." Oruçlunun macun kullanmaması daha uygundur. Geniş bir imkan vardır. İftara kadar bunu ertelediği

---

[465] İbn Baz, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 2/163-164
[466] Şeyh Salih b. Fevzân, el-Munteka min Fetâvâ, 3/157

zaman bunu yapabilir. Böylece orucun bozulması korkusundan da kendisini korumuş olur.[467]

SORU 447- Sabah ezanından sonra veya ezan esnasında dişlere fırça ve macun vurulmasının hükmünü öğrenmek istiyoruz?

CEVAP: Ezan esnasında yemek ve içmek konusunda daha önce söz ettik ki bu fırça vurmaktan daha büyük bir şeydir.

Ezandan sonraya gelince, doğrusu şafak doğduktan (imsak vaktinden) sonra demendir. İmsak vaktinden ister hemen sonra olsun, isterse gündüz olsun dişleri fırça ve macunla temizlemekte bir sakınca yoktur. Fakat macunun kuvvetli etkisi sebebiyle insanın oruçlu iken onu kullanmaması gerekir. Çünkü insan farkında olmadan boğazına ve midesine inebilir. Kullanılmasını gerektirecek ortada bir zaruret yoktur. İftara kadar kendisini tutsun. Böylece bu işi gündüz değil gece yapmış olur. Fakat bu, aslında caizdir, bir sakıncası yoktur.[468]

SORU 448- Dişleri temizlemek için oruç günü macun ve fırça kullanmanın hükmü nedir?

CEVAP: İhtiyaç anında oruç halindeyken dişlerde macun ve fırça kullanmakta bir sakınca yoktur. Ancak macunun karına gitmesinden sakınmalıdır. Bu konu misvak kullanmaya kıyas edilir. Çünkü ağzı ve dişleri kötü kokulardan temizlemek için bu müstehaptır.[469]

SORU 449- İmsaktan sonra dişlerimi macunla fırçalamam caiz olur mu? Caiz olduğu zaman fırça kullanırken dişlerden çıkan az miktardaki kan orucu bozar mı?

CEVAP: İmsaktan sonra dişlerin su ile ovalanmasında, misvak ve diş fırçası kullanılmasında bir sakınca yoktur. Bazıları zevalden sonra oruçlunun ağız kokusunu gidereceği için misvak kullanmayı mekruh görmüşlerdir.

Fakat o, günün başında da, sonunda da müstehaptır ve onu kullanmak ağız kokusunu gidermez. Sadece ağzı kokulardan ve yemek artıklarından arındırır.

---

467 İbn Useymîn, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 1/168
468 İbnu'l-Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 192
469 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 47

Macuna gelince içindeki koku ve tadından dolayı onun kullanılmasının mekruh olacağı açıktır. Bu tad tükrükle karışabilir ve bunun yutulmayacağından da emin olunamaz. Bunu kullanmaya ihtiyacı olan kimse sahurdan sonra imsak vaktinden önce kullanır. Gündüz kullanırsa ve ondan bir şeyi yutmaktan sakınırsa bir ihtiyaç sebebiyle bunda da bir beis yoktur. Dişlerin fırça ile veya misvak ile veya abdest suyu ile ovulması esnasında az miktarda kan çıkarsa bununla da oruç bozulmaz. Allah en iyi bilendir.[470]

ORUÇLUNUN KOKU VE TÜTSÜ KULLANMASININ HÜKMÜ

SORU 450- İster sprey şeklinde olsun ister tütsü şeklindeki bir kokuyu koklamak olsun güzel koku koklamanın hükmü nedir?

CEVAP: İster yağ şeklinde olsun, isterse tütsü şeklinde olsun güzel koku koklamakta hiçbir sakınca yoktur. Fakat tütsü olduğu zaman onun dumanı burna gelmemelidir.. Çünkü onun dumanın içinde karına kadar ulaşabilen zerrecikler vardır. Bunlar karına giren bir cisimdir. Bu orucu bozar, su ve benzeri gibidir. Karına ulaşıncaya kadar buruna çekmeden sadece kokusunu hissetmekle oruç bozulmaz, bunda bir sakınca yoktur.[471]

SORU 451- Yağ, kolonya ve tütsü gibi güzel kokuları Ramazan günü kullanmanın hükmü nedir?

CEVAP: Evet, tütsüyü burna çekmemek şartıyla bunları kullanmak caizdir.[472]

SORU 452- Ramazan günü güzel kokular kullanmanın hükmü nedir?

CEVAP: Ramazan günü bunları kullanmakta ve tütsüden başkasını buruna çekmekte bir sakınca yoktur. Çünkü tütsülerin mideye kadar ulaşan parçaları vardır. O da dumandır.[473]

---

470 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 43
471 İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 194
472 Şeyh Abdulaziz b. Baz, Mecmuu Fetâvâ, 3/252
473 İbn Useymîn, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 1/170

ORUÇLUNUN RAMAZAN GÜNÜ PARFÜM KULLANMASININ HÜKMÜ

SORU 453- Ramazan günü parfüm kullanmanın hükmü nedir?

CEVAP: Koku veya ezilmiş toz şeklinde olmadığı müddetçe oruçlunun vücudunda ve elbiselerinde parfüm kullanmasında bir sakınca yoktur. Tütsü veya toz halinde olduğu zaman onun parçalarından bir şey buruna girmeden ve oradan da dimağına ulaşmadan koklanması mümkün değildir. Bu da oruca zarar verir. Nitekim ilim sahipleri buna hükmetmişlerdir. Bedenine veya elbiselerine sürdüğü sıvı kokulara gelince bunda bir sakınca yoktur. Çünkü ondan bir parça burnuna ve karnına girmez. Sadece kokusu hissedilir. Bunun da bir zararı yoktur.[474]

SORU 454- Ramazanda öğle namazından önce koku sürünmüştüm. Kokulu olarak mescide gittiğimde imam beni azarladı ve bana şöyle dedi: Şimdi senin orucun bozuldu ve bu kokuyu koklayanların hepsinin orucunu bozdun. Çünkü bu çok etkileyici ve kuvvetli bir koku. Bu sözün sıhhat derecesi nedir?

CEVAP: Oruçlu iken koku kullanmakta bir sakınca yoktur ve oruca etkisi olmaz. Çünkü tütsünün dumanı burundan girer, dimağa canlılık verir, bu da orucu etkiler.

Esans ve parfümlere gelince oruçlunun bunları kullanmasında bir sakınca yoktur. Bu imamın bilmeden fetva vermesi caiz değildir.[475]

SIVI KOKU KULLANMAK ORUCU BOZAR MI?

SORU 455- Ellerine, yüzüne, vücuduna ve elbiselerine sürdüğü zaman bir oruçlunun şişede bulunan sıvı kokuyu kullanması orucunu bozar mı?

CEVAP: İfade edilen şekilde koku kullanmak oruçlunun orucunu bozmaz.[476]

SORU 456- Burada bazı kokular var ki burunun derinliklerine mesela bo-

---

[474] Şeyh Salih b. Fevzân, el-Munteka min Fetâvâ, 3/130

[475] İbn Fevzan, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 1/151

[476] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 9517

ğaza kadar ulaşabiliyor. Bu, orucu bozar mı?

CEVAP: Sıvı esansların oruca bir etkisi olmaz. Oruçlunun onu vücuduna ve elbisesine sürünmesi caizdir.

Fakat misk gibi veya çubuk tütsüler gibi uçuşup buruna kadar gelen toz haline getirilmiş kokulara gelince bunları kasıtlı olarak koklamak caiz değildir. Bilakis bunların burundan ve boğazdan uzak tutulması gerekir.

Kasten koklarsa ve buruna ve dimağa kadar ulaşırsa alimlerin pek çoğu bunu orucu bozan şeylerden saymışlardır.[477]

ORUÇLUNUN AĞIZ KOKUSUNU GİDEREN ŞEYLERİN KULLANILMASI

SORU 457- Eczanelerde ağızla ilgili özel bir parfüm bulunuyor. Bu bir spreydir. Ağız kokusunu gidermek için Ramazan günü bunun kullanılması caiz olur mu?

CEVAP: Oruçlu iken ağız spreyi kullanmak yerine Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* teşvik ettiği misvakı kullanmak yeterlidir.

Spreyi kullanıp da boğazına bir şey gitmediği zaman bunda bir sakınca yoktur. Bununla beraber oruçtan kaynaklanan ağız kokusunu kötü görmemek gerekir. Çünkü bu koku itaatin bir eseridir ve Allah'a sevimlidir.

Hadiste şöyle geçer: "Oruçlunun ağız kokusu Allah katında misk kokusundan daha hoştur."[478]

EŞYANIN KOKUSU ORUCU BOZAR MI?

SORU 458- Eşyanın kokusu orucu bozar mı?

CEVAP: Eşyaların kokularını oruçlu kişi kokladığı zaman bunda bir sakınca yoktur. Ancak oruçlu dumanı kasten kokladığı zaman hangi duman olursa olsun koklama kastı olduğu için oruç bozulur.

---

[477] Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/29
[478] Şeyh Salih b. Fevzân, el-Munteka min Fetâvâ, 3/130

Bu duman, koklama kastı olmaksızın burnuna girdiği zaman bundan sakınmak zor olduğu için orucu bozmaz.[479]

GÜZEL KOKU VE HAŞERE İLAÇLARI ORUCU BOZAR MI?

SORU 459- Parfüm veya böcek ilaçları Ramazanda veya başka zaman oruçlunun orucunu bozar mı?

CEVAP: Parfüm olsun veya olmasın mutlak olarak kokular Ramazanda veya başka zaman farz veya nafile bir orucu bozmaz.

Başarı Allah'tandır.[480]

ORUÇ ESNASINDA PARFÜM VE TER KOKUSUNU GİDERİCİ ŞEYLER KULLANMAK

SORU 460- Ramazanda oruçlu iken parfüm ve ter kokusunu giderici şeyleri kullanmanın hükmü nedir?

CEVAP: Oruçlu iken vücuda ve elbiseye güzel koku sürünmekte bir sakınca yoktur. Ancak parfüm veya güzel kokulu bir şeyi (burunla) koklamak mekruhtur. Bunları elbise gibi şeylere sürmekte bir sakınca yoktur. Ter kokusunu giderici şeyleri ve benzerlerini kullanmak ve karına girmediği müddetçe oruçlu iken yıkanmak caizdir.[481]

[479] Abdurrahman Ebu Butayn, ed-Dureru's-Seniyye fi'l-Ecvibeti'n-Necdiyye (5/358)

[480] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 7845

[481] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 47-48

Altıncı Konu
SÜRME, DAMLA VE MAKYAJ MALZEMELERİNİN HÜKMÜ

ORUÇLUNUN SÜRME, PARFÜM VE MAKYAJININ HÜKMÜ

SORU 461- Oruçlu için sürmenin, parfümün ve toz haline getirilmiş makyaj malzemelerinin hükmü nedir?

CEVAP: Sürme, damla ve oruçlunun gözüne konulan şeyler boğazına gidebilir, dolayısıyla orucunu etkiler. Birçok ilim adamı oruçlunun sürme kullanmasının veya gözüne damla gibi bir şey koymasının caiz olmadığını söylemiştir. Çünkü gözden boğaza giden bir yol vardır. Damlatılan ve göze konulan bir şey boğaza sızabilir. İnsanın bunu engellemeye gücü yetmez.

Yüze sürülen tozlar, boyalar ve insanın kullandığı sıvı parfümlere gelince bunlarda bir sakınca yoktur. Ancak bilinmelidir ki bir kadının evinden dışarı çıkarken süslenmesi ve koku sürünmesi caiz değildir. Aksine tesettürlü ve parfümsüz olarak çıkması gerekir.

Dışarı çıkarken güzel kokular sürünmek haramdır. Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"Önceki cahiliye dönemi kadınlarının açılıp saçıldığı gibi siz de açılıp saçılmayın."* *(Ahzab, 33)* Hatta ibadet için mescide çıkarken dahi süslenmemeleri ve koku kullanmamaları emredilmiştir.

Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Allah'ın kulları kadınları Allah'ın mescitlerine gitmekten engellemeyin. Onlar da süslenmeden çıksınlar." Çünkü süslenmek bakışları celbeden ve fitneye sebep olan şeylerdendir.

Bazı müslüman kadınlar evlerinden dışarı çıkarken açılıp saçılmaya, süslenmeye, boyalanmaya ve makyaj yapmaya müptela olmuşlardır. Sanki onlar evden dışarı çıktıkları için süsleniyorlar. Bu onlara haramdır.[482]

SORU 462- Ramazan günü oruçlunun sürme ve bazı makyaj malzemelerini kullanmasının hükmü nedir? Bu orucu bozar mı, bozmaz mı?

---

[482] Salih b. Fevzân İbn Abdillah, Fetâvâ Nurun ale'd-Derb, s. 81

CEVAP: Sürme çekmek alimlerin bu konudaki iki görüşünden daha sahih olanına göre ne kadınların, ne de erkeklerin oruçlarını bozmaz. Fakat oruçlunun bunu gece kullanması daha uygundur. Sabun ve kremler gibi derinin dışını ilgilendiren yüzü güzelleştirici maddelerin hükmü de böyledir. Kına, makyaj ve benzeri şeyler de buna dahildir. Ancak yüze zararlı olduğu zaman bunları kullanmamak gerekir.

Başarının sahibi Allah'tır.[483]

SÜRME ORUCU BOZAR MI?

SORU 463- Bazı fıkıhçıların kitaplarında sürme kullanmanın orucu bozan şeylerden olduğunu okudum. Bu konudaki tercih edilen görüşle birlikte bir açıklama yapmanızı istiyorum.

CEVAP: Alimler bu konuda ihtilaf etmişlerdir. Bazıları bunu orucu bozan şeylerden saymışlar ve şöyle demişlerdir: Gözde boğaza kadar ulaşan damarlar vardır. Göze dökülen ilacın boğaza kadar sızma gücü vardır. Bu ilaç boğazda hissedilir. Bu sebeple onlar gözü karına açılan bir menfez olarak kabul etmişler ve etkili, güçlü bir sürmenin kullanılmasını yasaklamışlardır. Onu merhemler ve damlalar gibi modern ilaçlara dahil ettiler. Çünkü bunlar sadece göze konulmakla birlikte damarlara nüfuz ederler ve boğaza kadar ulaşırlar. Tadı hissedilir. Bu sebeple bunlar orucu bozar demişlerdir. Çünkü tadı boğaza ulaşan, tadını hissettiren ve tükrükle karışan her şeyin, hissedilmese bile karına girmesi kaçınılmazdır.

Onlar Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* uyurken rastık çekilmesini emreden ve "oruçlu bundan sakınsın" diyen hadisi ile de istidlal ettiler. Bu hadisi Ebu Davud ve diğerleri rivayet etmişlerdir.

İkinci Görüş: Şeyh Takıyyuddin'in tercih ettiği görüştür. Bu görüşe göre sürme orucu bozmaz. Çünkü göz ve burun gibi hissedilen bir menfez (geçiş yolu) değildir. Göz hissedilmeyen bir menfez olunca da sürme çekmenin ve onun tadının boğaza ulaşmasının bir zararı olmaz. Şayet sürme kullanmak yasaklanmış olsaydı sünnette bu zikredilmiş olurdu. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* oruç gibi ibadetleri ihlal eden/bozan her şeyi ümmetine mutlaka açıkla-

483 İbn Baz, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 2/170

mıştır. Sonra sürme çekmek alışık oldukları bir ilaçtır. Şayet göz ilacı oruca aykırı olsaydı veya orucu bozsaydı bize bu nakledilirdi. Madem ki Peygamberden bize böyle bir haber nakledilmemiştir, o zaman aslı üzere kalır, o da bunu kullanmanın mubah oluşudur.

Birinci görüşün sahiplerinin istidlal ettikleri hadise gelince bu zayıftır. Uygun olan sürmeyi geceye ertelemektir. Ortada bir zaruret olurda tedavi amacıyla gündüz kullanılırsa bunda da bir sakınca yoktur.

Allah en iyi bilendir.[484]

SORU 464- Oruçlu sürme kullandığı zaman orucuna zararı olur mu, olmaz mı?

CEVAP: Oruçlu sürme kullandığı zaman bir şey olmaz. Ancak sürmenin boğazda bir etkisi görüldüğü zaman onu kaza etmek daha ihtiyatlı bir davranış olur. Oruç halinde gündüz sürme kullanmamak daha uygundur.

Başarı Allah'tandır.[485]

RAMAZAN GÜNÜ SÜRME VE KADIN KREMİ

SORU 465- Ramazanda sürme ve kadın kremi orucu bozar mı, bozmaz mı?

CEVAP: Ramazan günü oruçlu iken sürme kullanan kişinin orucu bozulmaz. Ramazan günü oruçlu iken başını yağlayan kişi de böyledir, orucu bozulmaz.

Başarı Allah'tandır.[486]

SORU 466- Su ile çıkmayan türden olduğu zaman nemlendirici cilt kreminin oruca bir zararı olur mu?

CEVAP: İhtiyaç halinde oruçlu iken vücut kreminin kullanılmasında bir sakınca yoktur. Çünkü krem derinin dış yüzeyini nemlendirir, vücudun içine nüfuz etmez. Sonra derinin gözeneklerine girdiği farz edilse bile orucu bozan bir

[484] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 52-53
[485] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 4382
[486] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 4220

şey olarak kabul edilmez.[487]

ORUÇLUNUN BURUN İÇİN KREMLER KULLANMASI

SORU 467- Burada oruç tutan bazı kişiler burunlarında veya dudaklarında bir kuruluk hissediyorlar. Bunun için bazı kremler ve nemlendiriciler kullanıyorlar. Bunun hükmü nedir?

CEVAP: Bazı oruçlular burunlarında ve dudaklarında bir kuruluk hissedebilirler. Bir kimsenin dudaklarını ve burnunu merhemle nemlendirmesinde veya ıslak bir bez veya benzeri bir şeyle ıslatmasında bir sakınca yoktur. Fakat kuruluğu giderdiği bu şeyden karnına gitmemesi için dikkatli olması gerekir.[488]

SORU 468- Fakat kasıtsız olmaksızın bir şey giderse?

CEVAP: Kasıtsız olarak bir şey gittiği zaman hiçbir şey olmaz. Nitekim (abdest alırken) burnuna su alırken karnına gitmiş olursa bununla oruç bozulmaz.[489]

ORUÇLUNUN GÖZÜNE DAMLA DAMLATMASI VE MERHEM SÜRMESİNİN HÜKMÜ

SORU 469- Oruçlunun sürme kullanmasında, gözüne damla damlatmasında, aynı şekilde kulağına damla damlatmasında bir sakınca yoktur. Boğazında tadını hissederse bununla orucu bozulmaz. Çünkü bu bir yemek ve içmek değildir. Yemeye ve içmeye de benzemez. Delil, yeme ve içmenin haramlığı hakkında gelmiştir. Yemek ve içmek manasına gelmeyen şeyler onların hükmüne dahil edilmezler. Bu zikrettiğimiz şey Şeyhu'l-İslam İbn Teymiyye'nin de tercihidir. Doğrusu da budur.[490]

---

487 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 48
488 İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 193
489 İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 193
490 İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 191-192

RAMAZAN GÜNÜ GÖZ DAMLASI KULLANMAK

SORU 470- Ramazan günü göz damlası kullanmak caiz olur mu?

CEVAP: Evet, caizdir. Alimlerin bu konudaki iki görüşünden sahih olanına göre göz damlası orucu bozmaz.

Başarı Allah'tandır.[491]

SORU 471- Bir kadın gözündeki şiddetli bir ağrıdan şikayetçi. Doktor ona günde üç defa damlatacağı bir damla yazmış. Ramazanda bu ilacı terk edince ağrıyı tekrar çekmeye başladı. Damlanın boğazına veya burnuna indiğini de hissetmiş değil. Ramazan günü bu damlayı kullanması caiz olur mu?

CEVAP: Durum senin anlattığın gibi olduğu zaman yani boğazda veya burunda hissedilmeyen sözü edilen damlayı kullanan bu kadının Ramazan günü oruçlu iken bunu kullanması caizdir. Onun bu damlaları kullanmasının oruca bir zararı olmaz.[492]

SORU 472- Ramazan günü damla kullanmak orucu bozar mı, bozmaz mı?

CEVAP: Her ne kadar bu konuda ilim ehli arasında ihtilaf olsa da sahih olan görüşe göre damla orucu bozmaz. Bazıları, tadı boğaza ulaştığı zaman orucu bozar dediler. Fakat sahih olan, mutlak olarak bozmamasıdır. Çünkü göz bir menfez değildir.

Fakat ilacın tadını boğazında hisseden kimse ihtiyaten ve ihtilaftan kurtulmak için kaza ederse bunda bir sakınca yoktur. Ancak sahih olan, ister göze damlatılsın isterse kulağa damlatılsın ilaç damlatmak orucu bozmaz.[493]

---

491 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 7351

492 Şeyh Abdulaziz b. Baz, Mecmuu Fetâvâ, 3/248-249

493 Şeyh Abdulaziz b. Baz, Mecmuu Fetâvâ, 3/248

RAMAZAN GÜNÜ BURUNA, KULAĞA VE GÖZE DAMLA DAMLATMAK

SORU 473- Oruçlunun diş macunu, kulak damlası, burun damlası ve göz damlası kullanmasının hükmü nedir? Oruçlu bunların tadını boğazında hissettiği zaman ne yapacak? Allah sizi sevaplandırsın.

CEVAP: Bismillah, elhamdulillah... Dişleri macunla temizlemek, misvakla temizlemek gibi oruçlunun orucunu bozmaz. Ancak karnına bir şeyin gitmesinden sakınmalıdır. Kasdı olmaksızın bir şey gider de bunu engelleyemezse kaza etmesi gerekmez. Göz ve kulak damlası da böyledir. Alimlerin iki görüşünden sahih olanına göre bunlar orucu bozmazlar.

Damlaların tadını boğazında hissederse ihtiyata uygun olarak kaza edebilir fakat kaza etmesi vacip değildir. Çünkü kulak ve göz yiyecek ve içeceğin geçeceği bir yol değildir. Fakat buruna ilaç damlatmak caiz değildir. Çünkü burun bir menfezdir. (Boğaza giden bir yol vardır.)

Bu sebeple Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Oruçlu olmadıkça abdestte buruna su verirken mübalağa et."

Bu hadis sebebiyle bunu ve benzeri bir şeyi yapıp da boğazında tadını hisseden kimsenin orucunu kaza etmesi gerekir.

Başarının sahibi Allah'tır.[494]

SORU 474- Göz ve burun damlası, sürme ve kulak damlası oruçlunun orucunu bozar mı?

CEVAP: Bizim buna cevabımız şudur: Burun damlası mideye veya boğaza ulaştığı zaman orucu bozar. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Lekit b. Sabre hadisinde şöyle buyurdu: "Oruçlu olmadıkça abdestte burnuna su verirken mübalağa et."

Oruçlunun midesine veya boğazına gidecek bir şeyi burnuna damlatması caiz değildir. Buruna damlatılan şey buralara gitmezse oruç bozulmaz.

Göz damlasına gelince ki sürme de onun gibidir, kulak damlası da öyledir, bunlar orucu bozmazlar. Çünkü bunlar hakkında nassa dayanan bir hüküm

---

[494] Şeyh Abdulaziz b. Baz, Mecmuu Fetâvâ, 3/247-248

yoktur. Nassa dayanan hükmü olanlara da benzemezler. Göz, yemenin ve içmenin yolu değildir.

Kulak da böyledir. O da vücudun diğer gözenekleri gibidir.

Buna göre: Gözüne sürme çektiği veya ilaç damlattığı zaman veya kulağına ilaç damlattığı zaman, tadını boğazında hissetse bile bununla orucu bozulmaz. Tedavi maksadıyla veya başka bir maksatla krem sürünse o da bunun gibidir, oruca zarar vermez. Kendisine nefes darlığı olsa da nefesini kolaylaştırmak maksadıyla şu püskürtmeli ağız spreyini kullanırsa hüküm yine aynıdır, bu da orucunu bozmaz. Çünkü bu, mideye ulaşmaz. Yemek ve içmek sayılmaz.

Allah en iyi bilendir.[495]

SORU 475- Gözde veya kulakta kullanılan ve kullanıcının boğazına ulaştığını hissettiği oruç bozucu şeylerle ilgili hüküm nedir?

CEVAP: Fıkıhçılar burun yolundan veya idrar yolu dışında başka bir yollan karına veya boğaza bir şey girdiği zaman bununla oruç bozulur, diye hükmettiler. Göz damlası, buruna çekilen enfiye, boğaza veya buruna sıkılan sprey boğaza ve oradan mideye giderse fıkıhçıların dediğine göre oruç bozulur. Müslümanın dininde ihtiyatlı olması ve şüpheli şeyleri terketmesi gerekir. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Sana şüpheli geleni bırak, şüpheli gelmeyeni al."[496]

GÖZ DAMLASINI BOĞAZINDA HİSSETMEK ORUCU BOZAR MI?

SORU 476- Bir kimse gözünü geceleyin tedavi ettiği halde ilacın tadı gündüz boğazına geldiği zaman hüküm nedir?

CEVAP: Gözüne ilacı gece döktüğü halde gündüz boğazında onun tadını hissettiği zaman umarım orucu bir zarar görmez.[497]

[495] Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/520
[496] Salih b. Fevzân, Fetâvâ, 1/28-29
[497] Ebu Butayn, ed-Dureru's-Seniyye fi'l-Ecvibeti'n-Necdiyye, 5/351

Yedinci Konu
ORUCUN SEVABINI AZALTAN ŞEYLER

AÇIK SAÇIK KADINLARI SEYRETMEK ORUCU BOZAR MI?

SORU 477- İhtiyaçları karşılamak için sokağa çıkmak ve Ramazanda açık saçık manzaralarla karşılaşmak orucu bozar mı, bozmaz mı?

CEVAP: Orucu bozmaz. Fakat elinden geldiğince gözünü sakınması gerekir.

Başarı Allah'tandır.[498]

SORU 478- Kadınlara ve tüyü bitmemiş delikanlılara bakmak orucu olumsuz yönde etkiler mi?

CEVAP: Evet, bütün masiyetler orucu olumsuz yönde etkiler. Çünkü Allah Teala orucu bize sadece sakınmamız için farz kılmıştır: *"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de farz kılındı." (Bakara, 183)*

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Oruçlu eğer yalan sözü, cehaleti ve onunla amel etmeyi bırakmazsa Allah'ın onun yemesini içmesini bırakmasına ihtiyacı yoktur."

Böyle bir musibete müptela olmuş bu adamı Allah'ın bundan kurtarmasını dileriz. Bu adam, şüphesiz haram kılınmış bir işi yapmaktadır. Çünkü harama bakmak şeytanın oklarından bir oktur. Allah korusun.

Sahibinin kalbine vesvese veren nice bakış vardır ki -Allah korusun- o vesvesenin esiri haline gelir. İnsan kalbini etkileyen nice bakış vardır ki nihayet insan o görüntülerin aşkında bir esir olur.

Bu sebeple insan böyle bir şeye müptela olduğu zaman bundan kurtarması ve yüz çevirmesi için dua ile Allah'a yönelmesi ve hiçbir kadına ve delikanlıya gözlerini kaldırıp bakmaması gerekir. Bu, ancak Allah'tan yardım istemekle, ona

[498] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 6364

sığınmakla ve bu hastalıktan kendisini korumasını istemekle olur. İnşaallah işte o zaman Allah bu hastalıktan kendisini kurtaracaktır.[499]

RAMAZANDA YABANCI BİR KIZI ÖPTÜ ORUCU BOZULUR MU?

SORU 479- Kendisine yabancı olan genç bir kızı Ramazanda öpen kimsenin hükmü nedir, ona kaza gerekir mi?

CEVAP: Yabancı bir kadını öpen bu adamın orucun hikmetine uygun bir şey yapmadığı kesindir. Çünkü bu adam günah işlemiştir. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Oruçlu yalan sözü, onunla amel etmeyi ve cehaleti bırakmazsa, Allah'ın onun yemesini ve içmesini bırakmasına ihtiyacı yoktur."

Bunu o kadına zorla yapmışsa hem yanlış bir iş yapmış olur, hem de cahillik etmiş olur. Onun orucu da gerçekte hikmetini yitirmiş ve sevabı eksilmiş bir oruçtur. Bunda şüphe yoktur.

Fakat alimlerin cumhuruna göre kazayı gerektirecek anlamda orucu bozulmaz.

Soruyu soran kişi, bu duruma düşen adama nasihat etmeli ve Allah'a tevbe etmesini tavsiye etmelidir. Şüphesiz bu fiil haram kılınmış bir fiildir ve kalbin yaratıklara takılı kalmasına, Allah'ı zikretmeyi unutmasına ve büyük bir fitnenin ortaya çıkmasına yol açar.[500]

ORUÇLUNUN SÖVMESİ KÜFRETMESİ ORUCUNU BOZAR MI?

SORU 480- Ramazanda insan bir şeye öfkelendiği zaman birisini azarlasa veya sövse orucu bozulur mu, bozulmaz mı?

CEVAP: Bununla orucu bozulmaz. Fakat sevabı eksilir. Bir müslümanın nefsine hakim olması, dilini sövmekten, küfürden, gıybetten, dedikodudan ve Allah'ın haram kıldığı benzeri şeylerden oruçlu iken de başka zaman da koruması gerekir. Oruçlu iken daha fazla dikkatli olması, orucunun kemalini daha

---

[499] Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/506-507

[500] Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/515-516

fazla koruması ve insanları rahatsız etmekten sakınması gerekir. Bu tür hareketler, fitneye, öfkeye ve ayrılığa sebep olur. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Biriniz oruçlu olduğunuz gün kötü söz söylemesin, bağırıp çağırmasın. Birisi ona söverse veya çatarsa, ben oruçluyum desin."

Başarı Allah'tandır.[501]

SORU 481- Bazı insanlar Ramazanda oruçlu olarak arabalarını kullanırlarken kalabalığın şiddetiyle birlikte başkalarına küfür ve sövme noktasına varan kırıcı sözler söylüyorlar. Bunların oruçlarının hükmü nedir?

CEVAP: Oruçları sahihtir. Çünkü haram sözler ve haram fiiller orucu bozmaz fakat onun faydasını ve semeresini eksilteceği ve zayi edeceği kesindir.

Çünkü oruçtan maksat Allah'a karşı gelmekten sakınmaktır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı." (Bakara, 183)* Allah Teala orucun bize farz kılınmasının hikmetinin Allah'a karşı gelmekten sakınmayı gerçekleştirmek olduğunu beyan etmektedir.

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Oruçlu yalan sözü ve onunla amel etmeyi bırakmazsa Allah'ın onun yemesini içmesini bırakmasına ihtiyacı yoktur."

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* oruçluya birisi sövdüğü veya onunla kavga ettiği zaman ona: "Ben oruçluyum" demesini emretti. Böylece kendisine söven ve küfreden kimse bu işten vazgeçsin ve bilsin ki bu oruçlu, kendisine karşılık vermekten aciz olduğu için değil fakat dinine bağlılığından ve Allah korkusundan dolayı karşılık vermemiştir. Çünkü o, oruçludur. Oruçluya ve başkasına gereken şey sabretmektir, tahammül etmektir ve hoşuna gitmeyen şeylerin kışkırtmasına aldırmamaktır.

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* kendisine gelip: Ya Rasulallah bana bir tavsiyede bulun diyen kişiye: "Öfkelenme" dedi ve bunu defalarca tekrarladı.

Öfkelenip de sonra pişmanlık duyan ve öfkesi sebebiyle yaptığı veya söylediği şeyi yapmamış ve söylememiş olmayı temenni eden ne kadar çok insan vardır. Fakat bir şey gerçekleştikten sonra onu geri çevirmek mümkün değil-

---

[501] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 7825

dir.[502]

GIYBET VE DEDİKODU ORUÇLUNUN SEVABINI EKSİLTİR ORUCUNU BOZMAZ

SORU 482- Gıybet ve dedikodu Ramazan günü oruçlunun orucunu bozar mı?

CEVAP: Gıybet ve dedikodu orucu bozmaz. Fakat orucun sevabını eksiltir. Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de farz kılındı." (Bakara, 183)*

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* da şöyle buyurmuştur: "Oruçlu yalan sözü, onunla amel etmeyi ve cehaleti bırakmazsa Allah'ın onun yemesini ve içmesini bırakmasına ihtiyacı yoktur.[503]

SORU 483- Gıybet ve dedikodu -ki insanların pek çoğu buna mübteladır-orucu bozar mı?

CEVAP: Bunlar her zaman ve özellikle Ramazanda haramdır. Çünkü oruçlu, gıybet, dedikodu ve yalan gibi orucunu yaralayan şeylerden orucunu korumakla emrolunmuştur. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurur: "Oruç yemekten ve içmekten uzak durmak değildir. Oruç boş ve kötü sözlerden uzak durmaktır."

Ahmed'in Müsned'inde rivayet edildiğine göre oruç tutan iki kadın susuzluktan neredeyse ölmek üzereydiler. Durumları Peygambere *Sallallahu aleyhi vesellem* anlatılınca Peygamberin ilgilenmediği göründü. Durum tekrar anlatılınca Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* kadınları çağırdı ve kusmalarını emretti. Kadınlar bir kap dolusu kan ve irin kustular. Bunun üzerine Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Bunlar Allah'ın helal kıldığı şeylerden uzak durmuş, Allah'ın haram kıldığı şeylerle oruçlarını açmışlar. Birisi diğerinin yanına gelmiş oturmuş ve insanların etlerini yemeye başlamışlar."

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* başka bir hadisinde şöyle buyurur: "Nice

---

[502] İbn Fevzan, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 1/158-160

[503] İbn Useymîn, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 1/166-167

oruçlu vardır ki oruçtan nasibi sadece açlık susuzluktur. Geceleyin ibadete kalkan nice kişi vardır ki, onun da nasibi sadece uykusuzluktur."

Hasılı, bu tür şeyler, her ne kadar tam olarak orucu bozmasa da oruca zarar veren ve sevabını eksilten şeylerdendir.

Kendisine birisi sövdüğü veya çattığı zaman oruçlunun onunla tartışmaya girmekten sakınması gerekir. Bu sebeple Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Biriniz oruçlu olduğu zaman kötü söz söylemesin, günah işlemesin ve bağırıp çağırmasın. Birisi kendisine söverse veya çatarsa: Ben oruçluyum, desin.

Bir rivayette: "Ben oruçlu bir adamım" desin, diye geçer.

Oruçlunun oruçlu olduğu her halinden belli olmalı. Cabir'den *Radıyallahu anh* şöyle rivayet edilmiştir: "Oruç tuttuğun zaman kulağın, gözün ve dilin de oruç tutsun. Dilini gıybetten ve dedikodudan uzak tut. Komşunu rahatsız etme. Sakin ve ağırbaşlı ol. Oruçlu günün ile oruçsuz günün aynı olmasın" veya buna benzer şeyler söyledi.

Oruç bu şekilde olmazsa o zaman bazılarının şöyle dediği gibi olur: Kulağımı korumadığım, gözümü haramdan sakınmadığım, dilimi susturmadığım zaman oruçtan nasibim açlık ve susuzluktur. Bugün oruçluyum desem bile oruç tutmadım."[504]

SORU 484- İnsanların gıybetini yapmak Ramazanda orucu bozar mı?

CEVAP: Gıybet, oruçlunun orucunu bozmaz. Bu, bir kimsenin müslüman kardeşini hoşlanmayacağı şeylerle anmaktır. *"Birbirinizi gıybet etmeyin." (Hucurat, 12)* ayeti sebebiyle bu bir masiyettir.

Dedikodu, sövmek, küfretmek ve yalan söylemek de böyledir. Bunların hiçbirisi orucu bozmaz fakat gerek oruçlunun gerekse oruçlu olmayanın sakınması ve uzak durması gereken masiyetlerdir. Bunlar orucu yaralar ve sevabını azaltır. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Oruçlu yalan sözü, onunla amel etmeyi ve cehaleti bırakmadığı müddetçe Allah'ın onun yemesini, içmesini bırakmasına ihtiyacı yoktur." Bu hadisi Buhari Sahih'inde rivayet etmiştir. Başka bir hadisinde de şöyle buyurmuştur: "Oruç bir kalkandır.

[504] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 51-52

Biriniz oruçlu olduğunuz gün, kötü söz söylemesin, bağırıp çağırmasın. Birisi kendisine söverse veya çatarsa, ben oruçluyum desin." Bu hadisi Buhari ve Müslim birlikte rivayet etmişlerdir. Bu anlamda daha pek çok hadis vardır.[505]

KÖTÜ SÖZ, ORUÇLUNUN SEVABINI AZALTIR

SORU 485- Bir kimsenin Ramazan günü haram söz söylemesi orucunu bozar mı?

CEVAP: Allah Teala'nın; *"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınasınız diye oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de farz kılındı." (Bakara, 183)* ayetini okuduğumuz zaman orucun farz kılınışındaki hikmetin Allah'a karşı gelmekten sakınmak ve O'na kulluk etmek olduğunu anlarız. "Allah'a karşı gelmekten sakınmak" diye tercüme edilen "takva" haramları terk etmektir. Mutlak (yalın) olarak kullanıldığı zaman hem emredilen şeyleri yapmayı, hem de yasaklanan şeyleri terketmeyi kapsar. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Oruçlu yalan sözü, yalanla amel etmeyi ve cehaleti bırakmadıkça Allah'ın onun yemesini ve içmesini bırakmasına ihtiyacı yoktur."

Buna göre bir oruçlunun haram kılınan sözlerden ve fiillerden mutlaka uzak durması gerekir. Oruçlu, insanlarını gıybetini yapmaz, yalan söylemez, dedikodu yapmaz, haram ticaret yapmaz ve bütün haramlardan uzak durur. Bir kimse mübarek bir ayda bunu yaptığı zaman yılın diğer aylarında da kendisini istikamet üzere tutacaktır. Fakat maalesef oruç tutanların pek çoğunun oruçlu halleri ile oruçsuz halleri arasında bir fark yoktur. Onlar yalan, aldatma gibi yalan sözleri adetleri üzere yapmaya devam ediyorlar. Üzerlerinde orucun vakarı hissedilmiyor. Bu fiiller orucu bozmuyor fakat sevabını azaltıyor. Bazan da Allah korusun oruç sevabının tamamı zayi oluyor.[506]

SORU 486- Ramazanda yalancı şahitlik yapan kimsenin orucu sahih olur mu?

CEVAP: Yalancı şahitlik en büyük günahlardan biridir. Yalancı şahitlik bir kimsenin bilmediği şeye şahitlik etmesi veya bildiği şeye aykırı şahitlikte bu-

---

505 Şeyh Abdulaziz b. Baz, Mecmuu Fetâvâ, 3/253
506 Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/501-502

lunmasıdır. Orucu bozmaz fakat ecrini noksanlaştırır.[507]

* * *

Sekizinci Konu

ORUCUNU BOZAN VE BOZMAYAN ŞEYLERLE İLGİLİ ÇEŞİTLİ MESELELER

BİTKİN YORGUN ORUÇLUNUN UZANIP YATMASI VE UYUMASI

SORU 487- Ramazanda şiddetli açlık ve susuzluk hissettiğim için gündüz saatlerini uyuyarak veya sırt üstü yatarak geçiriyorum. Bunun orucumun sıhhatine bir etkisi olur mu?

CEVAP: Bunun orucun sıhhatine bir zararı olmaz ve sevabı da fazladır. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Aişe validemize şöyle dedi: "Senin sevabın yorgunluğun ve bitkinliğinle orantılıdır." Bir kimsenin yorgunluğu arttıkça sevabı da artar. Su ile serinlemek ve serin bir mekanda oturmak gibi ibadetin yükünü hafifletecek şeyleri yapabilir.[508]

RAMAZANDA ÇOK UYUYAN ORUÇLUNUN HÜKMÜ

SORU 488- Bir kimse Ramazan günlerinde sahura kalktığı, sonra sabah namazını kıldıktan sonra öğle namazına kadar uyuduğu sonra öğleyi kıldığı ve ikindi namazına kadar uyuduğu sonra ikindiyi kıldığı ve iftar vaktine kadar uyuduğu zaman orucu sahih midir?

CEVAP: Durum anlatıldığı gibi olduğu zaman oruç sahihtir fakat oruçlunun gündüz vakitlerinin çoğunu uyuyarak geçirmesi büyük bir tefrit lafzı geçiyor. Özellikle Ramazan ayı mübarek bir zaman dilimi olduğu için bir müslümanın bol bol Kur'an okumak, rızık aramak ve ilim öğrenmek gibi kendisine faydalı şeylerle ondan istifade etmesi gerekir.

---

[507] Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/535

[508] Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/509

Başarı Allah'tandır.[509]

ORUÇLUNUN ORUCUNU HAFİFLETECEK ŞEYLERİ ARAMASINDA SAKINCA YOKTUR

SORU 489- Oruçlu kendi sıcak beldesinden serin bir beldeye veya gündüzlerinin kısa olduğu bir beldeye yolculuk yaptığı zaman hüküm ne olur?

CEVAP: Bunu yapmaya gücü yettiği zaman yapmasında bir sakınca yoktur. Çünkü bu, ibadetin üzerindeki yükünü hafifleten şeylerdendir. İbadetin yükünü hafifleten şeyleri yapmak arzu edilen bir şeydir.

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* oruçlu iken susuzluktan veya hararetten dolayı başına su dökerdi.

İbn Ömer *Radıyallahu anh* oruçlu iken elbisesini ıslatırdı.

Enes İbn Malik'ten *Sallallahu aleyhi vesellem* nakledildiğine göre onun evinde bir su havuzu varmış, oruçlu iken bu havuza inermiş.

Bütün bunlar ibadetin yükünü hafifletmek içindir. İbadet kişiye hafiflediği zaman onu daha canlı/daha zinde yapar, huzur içinde ve rahat bir şekilde yapar.

Bu sebeple Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bir kimsenin idrarına sıkışık iken namaz kılmasını yasaklamıştır. O şöyle buyurmuştur: "Yemek hazır vaziyette iken ve abdestine daralmışken namaz kılınmaz."

Bütün bunlar, insanın Rabbine karşı daha rahat ve huzurlu bir şekilde ibadetini eda etmesi içindir.

Buna göre oruçlunun klima civarında, serin bir odada ve benzeri bir yerde kalmasında bir mani yoktur.[510]

509 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 12901

510 Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/505-506

ORUÇLUNUN YÜZMESİNDE BİR SAKINCA YOKTUR

SORU 490- Ramazan günü denizde veya havuzlarda yüzmenin hükmü nedir?

CEVAP: Biz deriz ki, oruçlu olan kişinin denizde veya havuzlarda, derin olsun veya olmasın, yüzmesinde bir sakınca yoktur. Dilediği şekilde yüzer ve suya dalar fakat gücü yettiğince karnına su gitmemesi için çalışır.

Bu yüzme oruçluya canlılık verir ve orucunda ona yardımcı olur. Allah'a itaatte kişiye zindelik veren şeye mani olunmaz. Çünkü bu, ibadetin kulun üzerindeki yükünü hafifletir ve ona kolaylık sağlar.

Allah Teala oruç ayetlerinin bulunduğu yerde şöyle buyurdu: *"Allah sizin için kolaylık diler, zorluk dilemez. Bu da sayıyı tamamlamanız ve hidayete ulaştırmasına karşılık Allah'ı yüceltmeniz ve şükretmeniz içindir." (Bakara, 185)*

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Bu din kolaylıktır, kim dini zorlaştırırsa dine yenik düşer." Dolayısıyla duşta ve benzeri şeylerde yüzmesinde bir sakınca olmadığı gibi havuzda yüzmesinde de bir sakınca yoktur. Allah en iyi bilendir.[511]

SORU 491- Oruçlunun yüzmesi ve suya dalmasının hükmü nedir?

CEVAP: Oruçlunun suya dalmasında veya yüzmesinde bir sakınca yoktur. Çünkü bu, orucu bozan şeylerden değildir.

Helal oluşunun delili, mekruhluğuna veya haramlığına dair bir delilin olmayışıdır. Ortada bunun haram ve mekruh olduğuna dair bir delil bulunmamaktadır.

Bazı ilim adamları farkında olmadan boğaza bir şey girmesinden korkarak bunu mekruh görmüşlerdir.[512]

---

511 Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/509-510
512 İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 191

VÜCUTTA ANESTEZİ UYGULAMAK ORUCU BOZAR MI?

SORU 492- Vücutta anestezi uygulamak (uyuşturmak) orucu bozar mı? Diş çekerken kan çıkması orucu bozar mı?

CEVAP: İkisi de orucu bozmaz. Fakat dişten çıkan kan yutulmaz.[513]

DOLU ORUCU BOZAR MI?

SORU 493- Bazı insanların şöyle dediğini duydum: Dolu orucu bozmaz çünkü o yemek ve içmek değildir. Bu doğru mudur?

CEVAP: Bu Ebu Talha'dan rivayet edilmiş. O dolu yemiş ve bu yiyecek ve içecek değildir, demiş. Fakat belki de Ebu Talha'nın böyle bir şey yaptığı ve söylediği doğru değildir. Çünkü bu dolu karına girer. Karına giren bir şey ya yiyecektir, ya içecektir.

Ebu Talha'dan yapılan bu rivayetin asılsız olma ihtimali vardır. Gerçekten böyle bir şey söylemişse bu tevil edilir. Çünkü dolu donmuş bir sudur, kar gibidir. Kişi onu yediği zaman karnında erir ve suya dönüşür.[514]

ORUÇLUNUN TÜKÜRÜĞÜNÜ YUTMASININ HÜKMÜ

SORU 494- Oruçlunun tükürük yutmasının hükmü nedir?

CEVAP: Tükürük yutmakta bir sakınca yoktur. Meşakkat olduğu veya bundan sakınmak imkansız olduğu için ilim ehli arasında bu konuda bir ihtilaf bilmiyorum.

Balgam ve sümüğe gelince, bunlar ağıza kadar geldiği zaman dışarı atılmaları gerekir. Sakınma imkanı olduğu ve tükürüğe benzemediği için oruçlunun bunları yutması caiz değildir.

Başarı Allah'tandır.[515]

---

513 Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/511-512
514 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 46
515 Şeyh Abdulaziz b. Baz, Mecmuu Fetâvâ, 3/251

RÜYASINDA FENA ŞEYLER YAPTIĞINI GÖRMEK ORUCA ZARAR VERİR Mİ?

SORU 495- Bazı insanlar Ramazan ayında oruçlu iken rüyalarında kötü ve çirkin şeyler yaptıklarını görürler. Bu onun orucunu etkiler mi?

CEVAP: Durum anlatıldığı gibi olursa yani uyurken rüyasında böyle şeyler görürse bunun oruca bir zararı olmaz, sevabını da eksiltmez. Fakat böyle bir rüya gören kimsenin uyandığı zaman sol yanına üç defa tükürmesi, şeytandan ve gördüğü rüyanın şerrinden üç defa Allah'a sığınması, sonra diğer yanına dönmesi ve hiç kimseye bu konuda bir şey söylememesi gerekir. İşte o zaman bu rüyanın ona bir zararı olmaz. Hoşlanmadığı bir rüyayı gören kimseye Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* böyle tavsiyede bulunmuştur. Başarı Allah'tandır.[516]

SİGARA İÇMEK HARAMDIR VE ORUCU BOZAN ŞEYLERDENDİR

SORU 496- Sigara bir yiyecek ve içecek olmadığına ve karına gitmediğine göre orucu bozan şeylerden midir?

CEVAP: Biz deriz ki: Sigara içmek Ramazanda ve başka zaman, gece ve gündüz sana haramdır.

Kendi sağlığınla ilgili olarak Allah'tan kork ve bu sigarayı bırak. Sağlığını, dişlerini, malını, çocuklarını ve aile neşeni koru ki Allah da seni sağlık ve afiyetle nimetlendirsin.

"Bu bir içecek değildir" sözüne gelince ben de ona derim ki: Filan kişi sigara içiyor denilmiyor mu? Evet, sigara içiyor deniliyor. Her şey kendi durumuna göre içilir. Şüphesiz bu da bir içecektir fakat haram kılınmış zararlı bir içecektir.

Benim ona ve benzerlerine nasihatım şudur: Kendisi, malı, çocuğu ve ailesinin iyiliği için Allah'a karşı gelmekten korksun. Çünkü bunların hepsi onun sigara içmesinden dolayı zarar görür. Allah Tealadan onu ve bütün müslüman kardeşlerimizi kendisini öfkelendirecek şeylerden korumasını dileriz. Bu söyle-

[516] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 9437

diğimiz şeylerden sigara içmenin günah olmakla birlikte orucu da bozduğu anlaşılmış bulunmaktadır.[517]

ORUÇLUNUN YIKANMASI

SORU 497- Mübarek Ramazan ayında oruçlu bir kimsenin oruçlu iken öğle namazından sonra yıkanmak ve havuzlarda yüzmek gibi şeyler yapması caiz olur mu?

CEVAP: Evet, oruçlu için bu caizdir. Karnına su girmesinden korunmak şartıyla bunun orucuna bir zararı yoktur. Çünkü Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* oruçlu iken guslettiği kesin olarak bilinmektedir.

Başarı Allah'tandır.[518]

ORUÇLUNUN BUHARI BURNUNA ÇEKMESİNİN HÜKMÜ

SORU 498- Bir kamu kuruluşunda çalışmaktayım. Ramazan ayına girdik ve biz işin başında iken oruçlu oluyoruz. Çalıştığımız yerde su buharı var. Pek çok durumda biz bu buharı teneffüs ediyoruz. Bizim orucumuz bozulur mu?

İster farz olsun, ister nafile olsun, su buharı teneffüs ettiğimiz bu günü kaza etmemiz gerekir mi? Her bir gün için sadaka da vermemiz gerekir mi?

CEVAP: Durum anlatıldığı gibi olduğu zaman sizin orucunuz sahihtir, size bir şey lazım gelmez.

Başarı Allah'tandır.[519]

O KADINA GUSUL DE GEREKMEZ, ORUCU DA BOZULMAZ

SORU 499- Bir kadın taharetlenmek için veya tedavi maksadıyla merhem veya fitil koymak için elini tenasül uzvunun içine soktuğu zaman veya kadın hastalıklarıyla ilgili olarak doktorun elle ya da muayene aletiyle yaptığı muaye-

---

[517] Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/504-505

[518] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 3738

[519] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 11310

neden sonra gusletmesi gerekir mi? Bu olay Ramazan günü meydana geldiği zaman orucu bozulur mu ve kaza gerekir mi?

CEVAP: Anlatıldığı şekilde bir durum olduğu zaman gusül gerekmez ve bununla oruç da bozulmaz.

Başarı Allah'tandır.[520]

KINA ORUCU BOZMAZ

SORU 500- Oruç ve namaz esnasında saça kına yakmak caiz olur mu? Çünkü ben kınanın orucu bozacağını duydum.

CEVAP: Bunun da orucun sıhhatine bir zararı yoktur. Oruç esnasında kına yakmak, orucu bozmaz ve sürme gibi kulağa ve göze ilaç damlatmak gibi kınanın da oruca bir etkisi olmaz. Bunların hiçbirisi ne oruçluya bir zarar verir, ne de orucu bozar.

Namaz esnasında kınaya gelince bu nasıl bir soru bilmiyorum. Çünkü namaz kılan bir kadının o esnada kına yakınması mümkün değildir. Belki de kadın kına yakındığı zaman bu kınanın abdestin sıhhatine mani olup olmadığını sormak istiyor. Bunun cevabı: Kına abdestin sıhhatine mani değildir şeklindedir. Çünkü kına suyun saça ulaşmasını engelleyecek bir tabaka oluşturmaz. O sadece bir renktir. Abdeste etki edecek şey suyun ulaşmasını engelleyecek bir cismin bulunmasıdır. Abdestin sahih olması için bu cismin izale edilmesi gerekir.[521]

NEFES DARLIĞI İÇİN KULLANILAN SPREY ORUCU BOZAR MI?

SORU 501- Oruçlunun nefes darlığı spreyi kullanması orucu bozar mı?

CEVAP: Senin kullandığın bu sprey buharlaştığı ve mideye ulaşmadığı için biz deriz ki oruçlu iken bu spreyi kullanmanda bir sakınca yoktur. Bununla orucun bozulmaz. Çünkü söylediğimiz gibi bundan mideye parçalar girmez. Çünkü bu uçuşan ve buharlaşan bir şeydir. Mideye hiçbir parçası ulaşmıyor ki orucun bozulmasını gerektiren şeylerdendir diyelim. O halde sen oruçlu iken

520 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 9881
521 Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/503-504

bunu kullanabilirsin ve bununla orucun bozulmaz.[522]

ASTIM SPREYİ ORUCU BOZMAZ

SORU 502- Bazı eczanelerde bazı astım hastalarının kullandığı bir sprey bulunuyor. Bunu oruçlu bir kimsenin Ramazan günü kullanması caiz olur mu?

CEVAP: İster Ramazan orucu olsun, ister başka bir oruç olsun, oruçlu olan birinin bu spreyi kullanması caizdir. Çünkü bu sprey kullanıldığı zaman mideye ulaşmaz. Sadece nefes borusuna ulaşır, bronşlar açılır ve bundan sonra insan normal nefes almaya başlar. Yemek ve içmek manasına gelmez. Yiyecek ve içecek olarak mideye ulaşmaz.

Malumdur ki kitaptan, sünnetten veya icmadan ya da kıyastan bozulduğuna dair bir delil bulununcaya kadar orucun sıhhati esastır.[523]

SORU 503- Astım hastasının gündüz oruçlu iken ağzına sprey sıkmasının hükmü nedir?

CEVAP: Buna mecbur kaldığı zaman bunun hükmü mubahtır. Çünkü Allah Teala şöyle buyurur: *"Allah mecbur kaldıklarınızın dışında size neleri haram kıldığını tek tek açıklamıştır." (En'am, 119)* Bu, yemek ve içmeye benzemez, tahlil için kan almaya ve besleyici olmayan iğneye benzer.[524]

TIBBİ OLARAK HAZIRLANIN, ELLERE VE YÜZE SÜRÜLEN YAĞLAR ORUCU BOZAR MI?

SORU 504- Bir kadının oruç esnasında modern tıbbi yağlarla ellerini ve yüzünü yağlaması dinde yasaklanmış mıdır?

CEVAP: Bir kadın yüzüne yağ sürdüğü zaman güzelleştirici olsun veya olmasın bu ona yasak değildir. İster yüzde, ister sırtta, isterse herhangi bir yerde

---

522 Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/500-501
523 İbn Useymîn, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 1/169-170
524 Şeyh Abdulaziz b. Baz, Tuhfetu'l-İhvan bi Ecvibetin Muhemmetin Tetealleku bi Erkani'l-İslam, s. 181

kullansın her çeşidiyle bu yağlar oruçluyu etkilemez ve orucunu bozmaz.[525]

RAMAZAN GÜNÜ FİTİL KULLANMAK

SORU 505- Oruçlu hasta olduğu zaman Ramazan günü fitil kullanmasının hükmü nedir?

CEVAP: Bunda bir sakınca yoktur. Bir kimse hasta olduğu zaman makatından fitil kullanmasının bir sakıncası yoktur. Çünkü bu yemek ve içmek değildir. Yemek ve içmek manasına da gelmez. Şari bize sadece yemeği ve içmeyi haram kılmıştır.

Yemek ve içmek yerine geçen şey, yemenin ve içmenin hükmünü alır. Böyle olmayan bir şey ise lafız olarak da, mana olarak da bunun içine girmez, onun için yemenin ve içmenin hükmü de sabit olmaz.[526]

ÖĞÜTÜLÜRKEN UÇUŞAN HUBUBAT ORUCU BOZMAZ

SORU 506- Hububat öğüten bir kimsenin boğazına oruçlu iken hububat zerrecikleri uçuşup geldiği zaman (oruca zarar verir mi)?

CEVAP: Onların oruçları yaralanmaz. Oruçları sahihtir. Çünkü bu tür şeylerin uçuşması onların iradesinde değildir. Onların karınlarına bunun ulaşmasında bir kasıtları yoktur.

Bu münasebetle yemek, içmek ve cinsel ilişki gibi oruç bozucu şeylerin ancak şu üç şartla orucu bozduklarını açıklamak isterim:

Birincisi bunun orucu bozduğunu biliyor olması gerekir. Şayet bilmiyorsa orucu bozulmaz. Bunun delili Allah'ın şu ayetidir: *"Hata ile yaptığınız bir işte size hiçbir günah yoktur. Fakat kasten yaptığınız şeylerde size günah vardır." (Ahzab, 5)*

Bir diğer delili şu ayettir: *"Ey Rabbimiz! Unutur ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma!" (Bakara, 286)* Bu dua üzerine Allah: "Öyle yaptım" buyurdu.

Bunun bir delili de Peygamberin şu hadisidir: "Benim ümmetimden hata-

---

525 Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/502

526 Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/502-503

nın, unutmanın ve zorlandıkları şeyin sorumluluğu kaldırılmıştır." Cahil hata edendir. Bilseydi onu yapmazdı. Orucu bozan şeylerden birisini bilmeden yaptığı zaman ona bir şey gerekmez. Orucu tamdır. İster hükmün, ister vaktin cahili olsun orucu sahihtir.

Hükmü bilmemesinin örneği, orucu bozmadığını zannederek orucu bozucu bir davranışta bulunması. Mesela hacamatın orucu bozmadığını zannederek hacamat yaptırırsa biz kendisine: Senin orucun sahihtir, sana bir şey lazım gelmez deriz. Kişinin kendi iradesi dışında meydana gelen diğer şeyler de böyledir. Bunlarda bir sakınca yoktur. Zikrettiğimiz sebepten dolayı bunlarla oruç bozulmaz.

Hülasa orucu bozan şeylerin hepsi ancak şu üç şartla orucu bozarlar:

Birincisi: Bilmesi

İkincisi: Hatırlaması

Üçüncüsü: Kendi iradesiyle yapması.

Allah en iyi bilendir.[527]

ORUÇ GİREN ŞEYLERDEN DOLAYI MI YOKSA ÇIKAN ŞEYLERDEN DOLAYI MI BOZULUR?

SORU 507- Bazı sahabilerden gelen haberlere göre orucun vücuttan çıkan şeylerden dolayı değil, vücuda giren şeylerden dolayı bozulduğu, abdestin ise vücuda giren şeylerden değil, çıkan şeylerden dolayı bozulduğu ifade ediliyor. Bu doğru mudur?

CEVAP: Bu mutlak olarak doğru değildir. Çünkü oruç giren şeyden de bozulur, çıkan şeyden de, abdest de giren şeyden de bozulur, çıkan şeyden de.

Giren şeyden dolayı abdestin bozulmasına örnek deve eti yemektir.[528] Çıkan şeylerden dolayı abdestin bozulmasına örnek ise şehvetle kadına dokunmaktır. Demek ki giren şeyden dolayı da, çıkan şeyden dolayı da abdest bozulabilmektedir.

---

[527] Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/508

[528] Bu sadece Hanbeli mezhebinin görüşüdür. Diğer üç mezhebe göre deve eti yemek orucu bozmaz. -Çeviren-

Çıkan şeyden dolayı orucun bozulmasının örneği hayız gören ve loğusa olan kadından çıkan kandır. Oruç sadece giren şeylerden dolayı bozulmuş olsaydı hayız gören kadından kan çıktı diye oruç bozulmazdı. Loğusa da böyle olurdu. Kasıtlı olarak kustuğu zaman çıkan şeyde böyledir. Bu da orucu bozar.

Giren şeylerden dolayı orucun bozulmasına örnek yemek ve içmektir.

Dolayısıyla bu haberlerin mutlak bir hüküm ifade etmediği açıktır. Hem oruç, hem abdest giren şeylerden dolayı da bozulabilir, çıkan şeylerden dolayı da bozulabilir.

Allah en iyi bilendir.[529]

AĞZI ÇALKALADIKTAN SONRA SU YUTMAK ORUCU BOZAR MI?

SORU 508- Bir gün ağzımı çalkaladıktan sonra su yuttum. O gün de oruçlu idim. Bir hocaya sordum. Sana bir şey lazım gelmez dedi. Bana bir şey gerekmez mi?

CEVAP: Bundan dolayı sana kaza gerekmez. Hocanın sana verdiği fetva doğrudur. Birincisi sen bunu bilerek yapmadın. İkincisi bu çok azdır ve her zaman olmaz. Üçüncüsü bu insanın elinde olmayarak kendisine hakim olamayarak meydana gelen şeye benzer.[530]

ORUÇLU OLDUĞU HALDE YIKANIRKEN AĞIZA SU GİRMESİ

SORU 509- Havuzda yıkanıyordum. Ağzıma su girdi. Bana kaza gerekir mi?

CEVAP: (Abdestte) ağıza ve buruna su verirken mubalağa etmek gibi bizi orucu bozacak şeylerle karşı karşıya getirecek şeyleri yapmak caiz değildir. Fakat ağıza ve buruna su verirken veya yıkanırken kasıtsız olarak, belki de dalgınlıkla veya mecburiyetten ağıza su gittiği zaman bununla oruç bozulmaz. Delillerden anlaşılan budur.

---

529 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 53-54

530 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 48

Allah en iyi bilendir.[531]

SORU 510- Abdest alırken, oruç tutarken, abdest esnasında veya başka bir zaman ağızda suyu çalkalarken kasıtsız olarak karnına bir veya iki damla su giren kimsenin hükmü nedir? Veya guslederken ya da sıcakta su ile serinlenirken karnına su giden kimsenin hükmü nedir? O günden bedel olarak tam gün kaza etmesi gerekir mi, yoksa bu hatadan dolayı keffaret olarak fakirlere sadaka vermek mi gerekir? Şu da bilinsin ki su damlası onun karnına kasıtsız olarak onun isteği dışında girmiştir. Bize fetva verin. Allah sizin iyiliğinizi versin.

CEVAP: Kim yıkanır veya ağzını veya burnunu su ile yıkarken kendi iradesinin dışında boğazına su girerse orucu bozulmaz. Delili Peygamberden rivayet edilen şu hadistir: "Ümmetimden yanlışlık, unutma ve zorlama sonucu yaptıkları şeylerin sorumluluğu kaldırılmıştır."

Başarı Allah'tandır.[532]

SORU 511- Oruçlu iken gusleden bir adam suyun kuvvetli baskısı sebebiyle gayri ihtiyari karnına su girerse kaza gerekir mi?

CEVAP: Kasıtlı olmadığı için ona kaza gerekmez. O zorlama altında veya unutarak bir şey yapan kimse gibidir.[533]

AĞZINDA SUYU ÇALKALARKEN VE BURNUNA SU ÇEKERKEN MÜBALAĞA YAPAN ORUÇLUNUN HÜKMÜ

SORU 512- Ramazan günü oruçlunun ağzında suyu çalkalarken ve burnuna su çekerken mübalağa etmesinin hükmünü öğrenmek istiyorum.

CEVAP: Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Lekit b. Sabre'ye şöyle buyurdu: "Abdesti iyi al, parmaklarının arasını iyice oğuştur. Burnuna su verdiğin zaman oruçlu değilsen, fazlaca verip iyice yıka."

Burnuna su verirken oruçlunun mübalağa etmemesinin delili budur.

Ağzını çalkalarken de oruçlu mübalağa etmez. Çünkü bu, suyun karnına

531 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 45
532 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 5733
533 Şeyh Abdulaziz b. Baz, Mecmuu Fetâvâ, 3/252

gitmesine yol açabilir. Bununla da oruç bozulur.

Fakat faraza mübalağa etse de kasıtsız olarak karnına su gitse bununla oruç bozulmaz. Çünkü yukarıda da geçtiği gibi orucu bozmanın şartlarından birisi de oruçlunun bu fiili kasıtlı olarak işlemesidir.[534]

SORU 513- Ramazan günü abdest alırken oruçludan ağzı çalkalama yükümlülüğünün düştüğü doğru mudur?

CEVAP: Bu doğru değildir. İster Ramazanda olsun, ister Ramazan dışında olsun, ister oruçlu olsun, ister oruçlu olmasın abdest alırken ağıza su vermek abdestin farzlarından bir farzdır.

Bunun delili *"yüzünüzü yıkayın" (Maide, 6)* ayetinin genel hükmüdür.[535]

Fakat oruçlu iken mazmaza (ağızda suyu çalkalama) ve istinşakta (buruna su çekmede) mübalağa etmemek gerekir. Çünkü Lekit b. Sare'ye Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Burnuna su verdiğin zaman oruçlu değilsen fazlaca verip iyice yıka."[536]

SORU 514- Mazmaza ve istinşakta mübalağanın hükmü nedir?

CEVAP: Karına suyun ulaşmasından korkulduğu için oruçlunun mazmaza ve istinşakta (ağıza ve buruna su verirken) mübalağa yapması yasaklanmıştır. Oruçlu, mazmaza ve istinşakta mübalağa yaptığı zaman günahkar sayılır. Kasıtlı yapmadığı zaman boğazına su gitse bile orucu bozulmaz.[537]

SICAĞIN ŞİDDETİNDEN AĞZINI SUYLA ÇALKALAYANIN ORUCU BOZULMAZ

SORU 515- Sıcağın şiddetinden ağızı çalkalamak orucu bozar mı?

CEVAP: Bununla orucu bozulmaz. Çünkü ağız vücudun dışı hükmündedir. Şayet ağız vücudun dışı hükmünde olmasaydı abdest alırken ağızı yıkamak farz

[534] İbn el-Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 194

[535] Abdestte ağıza ve buruna su vermek sadece Hanbelilere göre farzdır. Çünkü onlar ağızın ve yüzün içini de yüzen sayıyorlar. Diğer üç mezhebe göre bu farz değil, sünnettir. -Çeviren-

[536] İbn Useymîn, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 1/169

[537] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 49

olmazdı. Sonra bu -yani aşırı sıcaktan dolayı ağız kuruyunca su ile çalkalamak- orucu kolaylaştıran şeylerdendir. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şiddetli susuzluktan ve aşırı sıcaklıktan dolayı başına su dökerdi. İbn Ömer *Radıyallahu anh* oruçlu iken elbisesini ıslatır ve vücudunu serinletmek için ıslak elbise giyerdi. Enes b. Malik'in oruçlu iken doldurup yüzdüğü bir havuzu vardı. Bütün bunlar kişinin orucun yükünü hafifletici şeyler yapmasının caiz olduğunun ve bunun bir sakıncasının olmadığının delilidir. Fakat ağzını çalkalayan kişinin karnına suyun gitmemesi için dikkatli olması gerekir. Çünkü bu tehlikeli olur. Fakat gayri ihtiyari olarak karnına su gitse bile ona bir şey lazım gelmez, bunda bir sakınca yoktur.

Allah en iyi bilendir.[538]

RAMAZAN GÜNÜ GARGARA İLACI ORUCU BOZAR MI?

SORU 516- Gargara ilacı kullanmak orucu bozar mı?

CEVAP: İlacı yutmadığı zaman oruç bozulmaz. Fakat ihtiyaç olmadıkça sen bunu yapma. Karnına ondan bir şey girmezse gargara ile orucun bozulmaz.[539]

BALGAM YUTMAK ORUCU BOZAR MI?

SORU 517- Balgam yutmak orucu bozar mı?

CEVAP: Balgam ve sümük ağıza ulaşmadığı zaman mezhepteki bir görüşe göre orucu bozmaz. Ağıza ulaştığı ve yuttuğu zaman bu konuda ilim ehlinin iki görüşü vardır.

İlim adamlarından bir kısmı bunu yemeye ve içmeye dahil ederek orucu bozar dediler.

Bir kısmı da bunu tükürüğe benzeterek orucu bozmaz dediler. Çünkü tükürükle oruç bozulmaz. Hatta bir kimse tükürüğünü ağzında toplasa ve yutsa bile orucu bozulmaz.

Bu, tercih edilen görüştür. Çünkü balgamın orucu bozduğuna dair bir delil

538 Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/510
539 İbn Useymîn, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 1/170

yoktur.[540]

ORUÇLUNUN TÜKÜRÜĞÜ YUTMASI ORUCU BOZAR MI?

SORU 518- Ramazanda tükürük orucu bozar mı, bozmaz mı? Çünkü bana çok miktarda tükürük geliyor, özellikle Kur'an okuduğum zaman ve mescitlerde bu bana güçlük veriyor.

CEVAP: Oruçlunun tükürüğü çok bile olsa mescitlerde ve başka yerlerde arka arkaya da gelse orucunu bozmaz. Fakat sümük gibi katı balgam şeklinde olduğu zaman onu yutma, mescitte olduğun zaman mendil ve benzeri bir şeye tükür. Başarı Allah'tandır.[541]

SORU 519- Tükürüğü yutmak orucu bozar mı?

CEVAP: Tükürüğü yutmakta bir sakınca yoktur. Fakat onu biriktirmeye çalışmak hoş değildir. Biriktirmesi sonra da onu yutmasına gelince orucu bozmasa da şüphesiz bu çok şiddetli mekruhtur.[542]

SORU 520- Oruçlunun salya yutmasının hükmü nedir?

CEVAP: Salyanın oruca zararı olmaz. Çünkü o da tükürükten sayılır. Yutsa da, tükürse de bir sakıncası yoktur. Göğüsten veya burundan gelen sümüğe gelince ki bu katı bir balgamdır, bazen insanın göğsünde, bazen başında oluşur, kadın ve erkeğin bunu tükürmesi, çıkarması ve yutmaması gerekir.

Tükürük şeklindeki normal salya ise bunda bir sakınca yoktur, kadın olsun erkek olsun oruçluya bu zarar vermez.[543]

---

540 Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/515
541 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 9584
542 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 87
543 Şeyh Abdulaziz b. Baz, Mecmuu Fetâvâ, 3/251-252

SÜMÜĞÜ YUTMAK ORUCU BOZAR MI?

SORU 521- Sümüğü yutmanın hükmü nedir? Onu yuttuğunda ne zaman orucu bozulur?

CEVAP: Oruçlunun sümüğü/balgamı yutması haramdır. Bunun sebebi tiksindirici oluşudur. Sümük/balgam bazen baştan boğaza iner, bazen göğüsten çıkar.

Her iki durumda da oruçlunun bunu yutması haramdır.

Mesela onu göğsünden çıkardıktan sonra ağzına gelse, sonra da bunu karnına iade etse bu durumda orucu bozucu olur. Çünkü dışarı atabileceği ve tiksindirici olduğu için oruçlu olmayanın dahi yutması mekruh olan hacimli bir şeyi yutmuştur. Ancak (başından) boğazına inse ve tükrüğüyle birlikte onu yutsa oruçlu iken yutulması haram olmakla birlikte bununla oruç bozulmaz.[544]

YEMEK VE İÇMEK İCMA İLE ORUCU BOZAR

SORU 522- Yemek ve içmekle orucun bozulduğunda herhangi bir ihtilaf var mıdır?

CEVAP: Yemek ve içmek icma ile orucu bozar. Çünkü orucun aslı yemeyi ve içmeyi terk etmektir.

Allah Teala bunun için şöyle buyurdu: *"Şafağın aydınlığını gecenin karanlığından ayırt edinceye kadar yiyin için." (Bakara, 187)*[545]

TOZ ORUCU BOZAR MI?

SORU 522- Toz orucu bozar mı?

CEVAP: Her ne kadar oruçlunun tozdan sakınması emredilmişse de toz orucu bozmaz.[546]

---

544 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 46
545 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 46
546 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 49

ORUÇ ESNASINDA YEMEĞİN TADINA BAKMAK ORUCU BOZAR MI?

SORU 524- Yemeğin elverişli hale gelip gelmediğinden emin olmak için aşçının oruçlu iken yemeğin tadına bakması caiz olur mu?

CEVAP: İhtiyaçtan dolayı dilinin ucuyla yemeğin tadını, tuzunu ve acısını kontrol etmesinde bir sakınca yoktur. Ancak ondan bir şeyi yutmaz. Bilakis tükürür veya ağzından dışarı çıkartır. Tercih edilen görüşe göre bununla orucu bozulmaz.

Allah en iyi bilendir.[547]

RAMAZAN GÜNÜ SAÇLARI YIKAMAK ORUCU BOZAR MI?

SORU 525- Mescidin imamı bana dedi ki, Ramazan günü saç yıkanırsa oruç bozulur. Bunun sebebi saçın diplerinden suyun girmesiymiş. Bu konudaki cevabınız nedir?

CEVAP: Oruç esnasında gündüz saçları yıkamak orucu bozmaz. Başın gözeneklerinden su girmez.

Bu görüş yanlıştır. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* oruçlu iken yıkanırdı.

Başarı Allah'tandır.[548] ve Allah nebimiz Muhammed Sallahu aleyhi ve selemle ve ailesine ve arkadaşlarına selat ve selam etsin.

SAÇI TRAŞ ETMEK VE TIRNAKLARI KESMEK RAMAZAN GÜNÜ ORUCU BOZAR MI?

SORU 526- Oruç günü saçı traş etmek ve tırnakları kesmek orucu bozar mı?

CEVAP: Saçı traş etmek, tırnakları kesmek, koltuk altlarındaki ve öndeki kılları yolmak bunların hiçbirisi orucu bozmaz.

---

547 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 49

548 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 13595

Başarı Allah'tandır.[549]

ORUÇLUNUN NEŞTERLE VEYA BENZERİ BİR ALETLE HASTANIN DAMARINDAN KAN ALMASI ORUCU BOZAR MI?

SORU 527- Oruçlu bir kişi neşterle veya benzeri bir aletle hastanın damarından kan aldığı zaman orucun sıhhatini etkiler mi?

CEVAP: Oruçlu bir kişi neşterle veya benzeri bir aletle hastanın damarından kan aldığı zaman bu fiilinin onun orucunun sıhhatine bir zararı olmaz. Çünkü bu fiil, hacamat yapan kişinin fiiline hiç benzemez. Hacamat yapan kişi hacamat yapılan kişiden kanı kendisi emerek çıkartır. "Keşşafu'l-Kına"da şöyle denilir: "Neşterle alınan kan orucu bozmaz." Onun sözüyle kastedilen şey budur.

Başarı Allah'tandır.[550]

HACAMAT KONUSUNDAKİ BU HADİS SAHİH MİDİR?

SORU 528- "Hacamat yapanın ve hacamat yaptıranın orucu bozulur" hadisi sahih midir? Bu hadisin manası nedir?

CEVAP: Hamd, alemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. Salat ve selam peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve bütün arkadaşlarınadır.

Bu soruya cevap olarak şunları söyleriz: Bu hadis sahihtir. İmam Ahmed ve başkaları bu hadisin sahih olduğunu söylemişlerdir. Manası şudur: Oruçlu bir kişi başka birine hacamat yaptığı zaman orucu bozulur. Oruçlu bir kişiye başka birisi hacamat yaptığı zaman orucu yine bozulur.

Hacamat yapan, bir başkasının vücudundan kanı (emerek) çıkarandır. Hacamat yaptıran ise kendisinden hacamat yoluyla kan çıkartılan kimsedir.

Tutulan oruç farz bir oruç olduğu zaman oruçlunun hacamat yapması caiz değildir. Çünkü hacamat kendisine farz olan orucun bozulmasını gerektirir. Fakat kan hastanın vücudunda aşırı yükselir de ona zorluk verirse zaruretten dolayı oruçlunun hacamat yapması ve yaptırması caiz olur. Böyle bir durumda

549 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 9517
550 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 547

hacamat yapmakta bir sakınca yoktur. Hacamat yapmakla/yaptırmakla artık orucunu bozduğunu kabul eder, o günü kazaya bırakır ve günün kalan kısmında yer ve içer. Çünkü oruç bozmayı mubah kılan şer'i bir mazeret sebebiyle orucunu bozan kim olursa olsun günün kalan kısmında yemesi ve içmesi caizdir. Çünkü şariin oruç bozulmasını mubah saydığı bu gün, şer'î deliller gereği oruç tutması ona vacip değildir. Sonra bu münasebetle bir hususu hatırlatmak istiyorum: Bazıları bu konuda çok aşırı gidiyorlar, hatta vücutlarında az bir kanın çıktığı basit bir çizik meydana gelse bununla oruçlarının bozulduğunu zannediyorlar. Fakat bu zan doğru değildir. Bilakis biz deriz ki kanın çıkması, senin kendi fiilin ile olmadığı zaman kan ister az olsun, ister çok olsun bunun senin orucuna bir zararı olmaz. Faraza bir kimsenin burnu kanasa ve kendisinden çok miktarda kan çıksa orucuna zarar vermez veya yaralansa da kendisinden çokça kan çıksa orucuna zarar vermez veya başına bir olay gelse de kendisinden çokça kan çıksa ona zarar vermez ve orucu bozulmaz. Çünkü bu kan ondan iradesi dışında çıkmıştır. Fakat o bu kanı kendi iradesiyle çıkardığı zaman, bu kan, vücudun zayıf kalması ve kuvvetten düşmesi gibi hacamatın doğurduğu sonuçları doğurursa orucu bozulur. Çünkü onunla hacamat arasında anlam yönünden bir fark yoktur. Kan önemsiz miktarda olur da vücut bundan etkilenmezse bunun bir zararı olmaz ve tahlil yapmak veya benzeri bir maksatla kendisinden kanın çıkarılması gibi şeylerle de oruç bozulmaz. Allah'a bilerek ibadet etmek için her insanın Allah'ın ve Rasulüne indirdiği şeylerin sınırlarını bilmesi gerekir.

Başarıyı verecek olan Allah'tır.[551]

ORUCU BOZULAN KİMSENİN GÜNÜN KALAN KISMINI ORUÇLU GEÇİRMESİ GEREKİR Mİ?

SORU 529- Oruçlu bir kişi oruç yasaklarından birini çiğneyip de orucu bozulduğu zaman o günün kalanında kendisini yemekten içmekten uzak tutması mı gerekir mi?

CEVAP: Orucu bozan fiillerden birisini işleyen kimseye biz deriz ki: Senin orucun bozuldu fakat Ramazan ayının saygınlığından dolayı günün kalanında

---

[551] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 48

oruç tutman ve sonra bu günü kaza etmen gerekir.[552]

ORUÇLUNUN CENABETTEN DOLAYI YAPACAĞI GUSLÜ TANYERİ AĞARDIKTAN SONRA YAPMASININ HÜKMÜ

SORU 530- Oruçlunun cenabetten dolayı yapacağı guslü tanyeri ağardıktan sonra yapmasının hükmü nedir?

CEVAP: Biz deriz ki: Bu caizdir ve bugünün orucu sahihtir. Çünkü bir kişinin cenabet olduğu halde oruca başlamasının bir sakıncası yoktur. Hatta üzerinde cünüplük hali var iken tan yeri ağarsa (imsak vakti girse) ve tan yeri ağardıktan sonra yıkansa bundan dolayı ona bir günah yoktur.

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* ailesiyle ilişkisinden dolayı cünüp bir halde tan yeri ağarıncaya kadar beklemiş, sonra gusletmiş ve orucuna devam etmiştir.

Peygamber bunu yaptığı müddetçe cevazında hiçbir şüphe olmaz. Çünkü o bizim için güzel bir modeldir. Yaptıklarının sadece kendisine ait olduğuna dair bir delil olmadıkça ümmet onun yaptıklarını örnek alır/ve onun peşinden gider.

[552] Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, Fetâvâ, 1/523

Yedinci Fasıl

KAZA, KEFFARET VE FİDYENİN HÜKÜMLERİ

Bu bölüm yedi konuyu ihtiva eder:

Birinci Konu	**:**	Orucunu bozan kimsenin kazayı kasten/mazeretsiz olarak tehir etmenin hükümleri
İkinci Konu	**:**	Vaktinden önce orucunu açan kimsenin orucunu kaza etmesinin hükümleri
Üçüncü Konu	**:**	Hayızlı, loğusa, hamile ve emzikli kadının kazasının hükümleri
Dördüncü Konu	**:**	Hasta ve acizin kazasının hükümleri
Beşinci Konu	**:**	Ramaza günü cima edenin kazasının hükümleri
Altıncı Konu	**:**	Üzerinde oruç borcu olduğu halde ölen kimsenin kazasının hükümleri
Yedinci Konu	**:**	Kaza ve keffaret konusunda çeşitli meseleler

Birinci Konu
KAZAYI KASTEN TEHİR ETMENİN HÜKÜMLERİ

KAZAYI GECİKTİRMENİN HÜKMÜ

SORU 531- Üzerinde Ramazan günlerinden kaza borcu bulunan bir kimsenin Aişe'nin yaptığı gibi bunu geciktirmesi caiz olur mu, yoksa Ramazan biter bitmez bunları hemen kaza etmesi mi gerekir?

CEVAP: Cumhur, kazada acele etmenin gerekliliğine vurgu yapmakla birlikte geniş vakit olduğu zaman bunu ertelemenin de caiz olduğuna hükmettiler. Çünkü insan başına ne geleceğini bilmez. Kazaya bırakmalar devam ettiği ve oruç tutmadığı zaman daha sonra bunları tutmak kendisine zor gelir. Kaza etmeden ölebilir ve ihmalci sayılır.

Bu konuda Aişe'den gelen rivayete gelince bu rivayette o şöyle demiştir: "Benim üzerimde Ramazandan oruç borcu bulunuyordu. Bunu ancak Şaban ayında kaza edebildim."

Aişe'nin bir mazereti olmuş olabilir. Çünkü o, Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* yolculuklarının çokluğu sebebiyle onunla meşgul oluyordu. Peygamberin savaşlarında ve seriyyelerinde onunla beraber bulunuyordu. Yolculuk ise meşakkat ve zorlukların bulunabileceği bir durumdur.

Aişe kendisine ait özel ihtiyaçlarıyla meşgul olduğu için de kazayı ertelemiş olabilir.

Bu, Aişe'nin devamlı yaptığı bir şey de değildir. Belki de bunu bir veya iki defa yapmıştır.[553]

---

[553] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 71

RAMAZANDA GEÇEN ORUCUN KAZASININ HÜKMÜ

SORU 532- Ramazanda geçen orucun kazasının hükmü nedir? Bu ne zaman olur?

CEVAP: Ramazan orucunu hemen kaza etmek, onu ertelemekten daha faziletlidir. Çünkü insan başına ne geleceğini bilmez. Üzerindeki kaza borcunu geciktirmeden hemen kaza etmek demek daha basiretli ve hayra karşı daha istekli ve gayretli olmak demektir.

Şayet Aişe'nin "üzerimde Ramazandan oruç borcu bulunuyordu. Bunu ancak şaban ayında kaza edebildim" sözü olmasaydı orucu hemen kaza etmenin vacip olduğunu söylerdik.

Bu söz, üzerinde Ramazandan oruç borcu bulunan kimsenin bunu ikinci Ramazana kadar geciktirmesinin caiz olmadığının delilidir. Bu, böyledir.

Üzerinde kaza borcu olan bir kişinin mazeretsiz olarak bunu diğer Ramazana kadar ertelemesi caiz değildir. Nitekim şayet hastalığı devam eder de orucunu kaza edemezse veya çocuğunu emziren bir kadın olur da orucunu kaza edemezse, geçirmiş olduğu Ramazan orucunu ikinci Ramazanın sonuna ertelemesinde bir sakınca yoktur.[554]

RAMAZAN ORUCUNU EDA ETMEKLE KAZA ETMEK ARASINDAKİ FARK

SORU 533- Ramazan orucunu vaktinde tutmak ile sonra kaza etmek arasında fark var mıdır?

CEVAP: Evet, bu ikisi arasında büyük farklar olduğu malumdur.

Kaza: Biraz önce de belirtildiği gibi ikinci Ramazana kadar geniş bir zaman içinde yapılır. Eda ise dar bir zaman içinde yapılır, Ramazan ayı içinde olması gerekir.

İkincisi: Eda orucunu tutarken cinsel ilişkide bulunmak keffareti gerektirir. Halbuki kaza orucunu tutarken cinsel ilişkide bulunmak keffareti gerektirmez.

---

[554] İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 201

Üçüncüsü: Eda orucunu tutarken kişi mazeretsiz olarak orucunu açtığı zaman orucu bozulur fakat zamana saygı göstermek için günün kalan kısmında oruca devam etmesi gerekir.

Kazaya gelince kişi gündüz orucunu mazeretsiz olarak açtığı zaman orucu yine bozulur fakat günün kalanını oruçlu geçirmesi gerekmez. Çünkü kazada zamanın bir saygınlığı yoktur. Çünkü onun zamanı diğer günlerde de tutulacak şekilde geniştir.[555]

KAZA ORUCUNU MAZERETSİZ GECİKTİRMEK CAİZ DEĞİLDİR

SORU 534- Bir adamın Ramazandan iki gün oruç borcu var. Şimdiye kadar bunu kaza etmedi. Bu borcun üzerinden birinci Ramazanın geçtiği, diğerinin de geçtiği halde kaza etmediği biliniyor.

Bu adama ne gerekir?

CEVAP: Ramazanda orucunu tutmayan/veya bozan kişinin bunu hemen kaza etmesi gerekir. Mazeretsiz olarak onu geciktirmesi caiz değildir. Mazeretsiz olarak ikinci Ramazan girinceye kadar geciktirirse kaza ile birlikte herbir gün için bir fakiri doyuracak şekilde fidye vermesi de gerekir.[556] [557]

RAMAZANIN KAZASINI KIŞ MEVSİMİNE ERTELEMEK CAİZ OLUR MU?

SORU 535- Ramazandan kalan oruç borcunu kış mevsimine kadar ertelemek caiz olur mu?

CEVAP: Ramazan orucunu imkan bulduktan ve mazeret ortadan hemen kalktıktan sonra kaza etmek gerekir. Hastalık veya yolculuk veya ölüm gibi engeller çıkacağından korkarak sebepsiz yere kazayı tehir etmek caiz değildir. Fakat kazayı ertelese de kış mevsiminde kısa günlerde tutmuş olsa bu caiz olur ve kazadan düşer.[558]

---

555 İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 202
556 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 61
557 Bu, cumhurun görüşüdür. Hanefilere göre ise geciktirme ister özür sebebiyle olsun, ister özürsüz olsun fidye gerekmez. -Çeviren-
558 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 60

BİR SONRAKİ RAMAZAN GİRİNCEYE KADAR KAZAYA TERKEDENİN HÜKMÜ

SORU 536- Hiçbir mazereti olmadığı halde bir sonraki Ramazan girinceye kadar Ramazan orucunun kazasını terkeden kimsenin hükmü nedir? Kaza ile birlikte tevbe etmesi yeterli olur mu, yoksa keffaret de mi gerekir?

CEVAP: Onun Allah'a tevbe etmesi ve kaza ile birlikte herbir gün için bir fakiri doyuracak şekilde fidye vermesi gerekir. Bu fidye, hurma veya buğday veya pirinç gibi o beldenin yaygın olarak kullanılan yiyeceklerinden Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* ölçeğiyle yarım ölçek yiyecektir.

Bunun miktarı da yaklaşık olarak birbuçuk kilogramdır. Onun için bundan başka bir keffaret yoktur.

Nitekim sahabilerden bir topluluk böyle fetva vermişlerdir. İbn Abbas da *Radıyallahu anh* onların içindedir.

Fakat hastalık veya yolculuk sebebiyle mazeretli olursa veya hamile ya da emzikli olduğu için oruç tutmakta zorlanan mazeretli bir kadın ise ona kazadan başka hiçbir şey gerekmez.[559]

SORU 537- Üzerinde geçmiş Ramazandan oruç borcu olduğu halde tekrar Ramazan ayına ulaşan kimse, Ramazan girmeden önce borcunu tutmadığı için günahkar olur mu ve ona keffaret de gerekir mi, gerekmez mi?

CEVAP: Üzerinde Ramazandan oruç borcu bulunan herkesin gelecek Ramazandan önce borçlu olduğu günleri kaza etmesi gerekir. Bunu ancak şaban ayına kadar tehir edebilir. Mazeretsiz olarak kaza etmediği halde ikinci Ramazan gelirse bu sebeple günahkar olur ve gelecekte onu hem kaza etmesi, hem de herbir gün için bir fakiri doyuracak şekilde fidye vermesi gerekir. Nitekim Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* ashabından bir topluluk böyle fetva vermişlerdir. Fidyenin miktarı beldenin yiyeceğinden yarım ölçek yiyecektir. Bunu bazı fakire verir. Bir fakir dahi olsa yeterlidir.

Fakat hastalık veya yolculuk sebebiyle mazeretli olursa onun için sadece ka-

---

559 Şeyh Abdulaziz b. Baz, Tuhfetu'l-İhvan bi Ecvibetin Muhimmetin Tetealleku bi Erkani'l-İslam, s. 177

za gerekir, fidye gerekli değildir. Çünkü *"Kim hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde oruç tutar."* *(Bakara, 185)* ayetinin genel hükmü buna delalet eder. Başarıyı verecek olan Allah'tır.[560]

SORU 538- Ramazanın kazasını diğer Ramazana kadar geciktirene ne lazım gelir?

CEVAP: Onbir ay boyunca oruç tutamayacak şekilde yatağına bağlı bir hasta olmak gibi bir mazeret sebebiyle tutamadığı zaman kendisine kazadan başka bir şey gerekmez. Fakat oruç tutmaya gücü yettiği halde kendisinden kaynaklanan bir ihmal sebebiyle geciktirdiği zaman kaza ile birlikte bu ihmalden dolayı herbir gün için bir yoksulu doyuracak kadar da fidye vermesi gerekir.[561]

SENELERCE RAMAZAN ORUCU TUTMAYAN KİMSENİN KAZASI

SORU 539- Diğer farzları yerine getirmekle beraber hiçbir mazereti olmadığı halde üzerinden pek çok Ramazan ayı geçen yani senelerce oruç tutmayan kimsenin hükmü nedir? Tevbe ederse ona kaza da gerekir mi?

CEVAP: Doğrusu tevbe ederse ona kaza gerekmez. Çünkü belli bir vakte bağlı herbir ibadeti kişi mazeretsiz olarak bile bile tehir ettiği zaman Allah Teala bunu ondan kabul etmez.

Bu duruma göre kaza etmesinin bir faydası olmaz. Fakat onun tevbe etmesi ve bol bol salih ameller işlemesi gerekir. Kim tevbe ederse Allah onun tevbesini kabul eder.[562]

SORU 540- 45 yaşlarına gelmiş bir adam var. Çok uzun bir süreden beri tembellik ve umursamazlık sebebiyle Ramazan orucunu tutmadı ve kaza da etmedi. Ancak Allah Teala kendisine tevbe etmeyi nasip etti ve bu sene Ramazan ayından on gün geçtikten sonra oruç tuttu. Geçmiş günlerin ve sayısı onu geçen ayların hükmü nedir?

CEVAP: Geçmiş Ramazanları kaybeden ve oruç tutmayan bu adama gere-

560 el-Fetâvâ libn Baz, Kitabu'd-Da've, 2/157-159
561 Şeyh Abdulaziz b. Baz, Tuhfetu'l-İhvan bi Ecvibetin Muhimmetin Tetealleku bi Erkani'l-İslam, s. 60
562 Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed Salih el-Useymîn, 1/536

ken şey kendisine hidayeti ve bağlılığı nasip ettiği için Allah'a hamdetmesi ve O'ndan bu konuda sebat ve kararlılık dilemesidir.

Oruç tutmadan geçen Ramazan aylarını bugünden sonra kaza etmesinin artık kendisine bir yararı yoktur. Çünkü şer'an belirlenmiş bir vakitte yapılması gereken bir ibadeti bir kimse meşru mazereti olmaksızın tehir ettiği zaman bu ibadet kendisinden kabul edilmez. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmaktadır: "Kim bizim dinimizde olmayan bir amel işlerse o reddedilmiştir/kabul edilmemiştir."

Malumdur ki vakte bağlı ibadetleri meşru bir mazeret olmaksızın vakti çıkıncaya kadar tehir etmek Allah'ın dininde olmayan bir iştir, dolayısıyla reddedilmiştir. Reddedilmiş olunca da onu yapmak faydasız boş bir şey olacaktır.

Buna göre belli vakitlere bağlanmış ibadetleri kasıtlı olarak vaktinden sonraya tehir eden bu ve benzeri kimseler hakkında biz deriz ki: Senin Allah'a tevbe edip davranışını düzeltmekten, dini bir hayata yönelmekten ve Allah'tan seni hidayet ettiği İslam dininde sebatı dilemekten başka yapacağın bir şey yoktur.[563]

SORU 541- Ben 27 yaşına ulaşmış bir gencim. Büyük bir sapıklık içinde bulunuyordum. Çok şükür Allah'a samimi bir tevbe ile tevbe ettim. Fakat bu dönemde uzun bir süre oruç tutmadım. Bana kaza gerekir mi?

CEVAP: Kendisinin de anlattığı gibi daha önce yolunu şaşırıp da sonra Allah'ın lutfuyla hidayeti bulan bu adama Allah'tan sebatı ve onu nefsine, hevasına ve şeytana karşı kazandığı bu başarıda devamlı kılmasını dileriz. Bu, ona Allah'ın bir nimetidir. Sapıklığı ancak ona müptela olup da sonra İslamın hidayetine eren kimse bilir. Dolayısıyla bir insan ancak küfrü tanıdığı zaman İslamın kıymetini bilir.

Bu adam için biz şunu deriz: Allah'ın seni istikametle nimetlendirmesinden dolayı seni tebrik ederiz ve Allah'tan bizi istikamette sabit kılmasını dileriz. Sen hakka ve daha önce terkettiğin oruç, zekat ve namaz gibi ibadetlere sarıl. Şimdi senin onları kaza etmen gerekmez. Çünkü tevbe kendisinden önceki günahları siler.

Allah'a tevbe edip ona yöneldiğin ve salih ameller işlediğin zaman bu senin

---

563 Fetâvâ libni Useymîn, Kitabu'd-Da've, 1/186-187

için yeterlidir ve yapmadığın bu amelleri yeniden yapmana ihtiyaç kalmaz. Şu kuralı bilmen gerekir: "Herhangi bir vakte bağlanmış bir ibadeti kişi vaktinde yapmadığı zaman bu ibadet sahih olmaz."

Mesela namaz ve orucu bir kimse vakti çıkıncaya kadar bile bile eda etmese de sonra gelip bize: Bana kaza gerekir mi? diye sorsa, biz ona deriz ki: Sana kaza gerekmez. Bir kimse Ramazandan bir günü terkedip o gün oruç tutmasa ve gelip bize: Bana kaza gerekir mi, diye sorsa biz ona deriz ki: Sana kaza gerekmez çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurur: "Kim bizim dinimizde olmayan bir şeyi yaparsa o iş reddedilir/ kabul edilmez."

Sen vakte bağlı bir ibadeti vaktinden tehir ettiğin ve bu vakit çıktıktan sonra eda ettiğin zaman Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* dinde yapmadığı bir işi yapmış olursun. Dolayısıyla bu iş batıldır/geçersizdir ve sana hiçbir faydası yoktur.

Fakat bir kimse şöyle bir soru sorsa: Bir adam namazı vaktinde kılmayı unuttu ve vakti çıktıktan sonra hatırladı, buna kaza gerekir mi?

Biz bu soruya cevaben deriz ki: Evet, kaza etmesi gerekir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Kim uyuduğu veya unuttuğu için namazı kılmazsa hatırladığı zaman onu kılsın."

Fakat sen bana şöyle diyebilirsin: Bir kimse kasıtlı olarak namazı terkettiği zaman onu kaza edemez diyorsun. Senin bu sözün bu hadise aykırıdır. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* unutan kimsenin bir mazeretli olarak namazı kaza etmeye mecbur olduğunu söyleyince kasten terkedenin kaza etmesinin gerekliliğini söylemek daha evla olur.

Sen böyle dersen biz de cevap olarak şöyle deriz: İnsanın mazereti namazın vaktiyle ilgili bir mazerettir. Bu mazeret ortadan kalktığı zaman artık namazı vaktinden sonra kılması caiz olmaz. Bu sebepledir ki Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem*; "Onu hatırladığı zaman kılsın" buyurmuştur.

Fakat vakti çıkıncaya kadar ibadeti kasten terkeden kimse onu belirlenen vaktinde eda etmemiş olur. Bu sebeple de bu ibadet ondan kabul edilmez.[564]

SORU 542- Yaklaşık on sene önce bilinen emarelerin ortaya çıkmasıyla birlikte buluğa erdim. Fakat ergenliğimin ilk yılında Ramazanda hiçbir meşru ma-

[564] Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed Salih el-Useymîn, 537-539

zeretim olmadığı halde orucumu tutmadım. Bu, sadece o zaman orucun farziyetini bilmeyişimden dolayı oldu. Şimdi onu kaza etmem gerekir mi? Kazaya ilaveten bana keffaret de gerekir mi?

CEVAP: Tevbe ve istiğfar ile senin tutmadığın bu ayı kaza etmen gerekir. Ayrıca gücün yeterse herbir gün için bir fakir doyumu fidye vermen gerekir. Bunun miktarı da hurma veya pirinç gibi beldenin yiyeceklerinden yarım ölçek yiyecektir. Bunu veremeyecek kadar fakir isen sadece oruç tutarsın, başka bir şey gerekmez.[565]

SORU 543- Bir adam 28 yaşından 35 yaşına kadar Ramazan aylarında oruç tutmamış. Bu müddetten sonra Allah'a tevbe etmiş. Bugün tereddüt ediyor: Tutmadığı ayları kaza mı edecek yoksa fidye mi verecek veya sadaka mı verecek? Bu adamın ne yapması gerekir? Çünkü gerçekten şaşırmış bir halde bulunuyor. Ona neyi tavsiye edersiniz? Bunu bana bildiriniz, Allah da sizi iyilikle mükafatlandırsın.

CEVAP: Orucu terkettiği dönemlerde namazını kılıyor idiyse bu oruçları kaza etmesi ve ayrıca herbir gün için bir fakir doyumu fidye vermesi gerekir. Bu fidyenin miktarı, yarım ölçek buğday veya pirinçtir. O dönemlerde namazı da terketmişse artık sadece tevbe etmesi yeterlidir, ne orucu ne de namazı kaza etmesi gerekli değildir. Çünkü namazı terk etmek en büyük küfürdür ve İslamdan çıkmaktır. İslamdan çıkana -tekrar müslüman olunca- kaza emredilmez. Başarı Allah'tandır.[566]

SORU 544- Biz çölde yaşıyorduk. Benim bir kızkardeşim vardı, koyunları güderdi. Buluğa erdikten sonra üç Ramazan oruç tutmadı. Koyun çobanlığı meşakkatli bir iş olduğu için babam da ona merhametinden dolayı oruç tutmasını emretmedi. Şimdi evlendi ve şehir hayatına ve rahata kavuştu. Tutmadığı oruçları kaza edecek mi? ve kaza ile birlikte fakirlere fidye vermesi de gerekir mi? Bize bildiriniz, Allah da sizi iyilikle mükafatlandırsın.

CEVAP: Çocukları buluğ çağına geldiklerinde velilerinin onları devamlı namazı ve orucu terk eder bir halde bırakmaları caiz değildir.

[565] İbn Baz, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 2/158
[566] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 11506

Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Çocuklarınıza yedi yaşlarında namazı emredin, on yaşlarında -kılmazlarsa- dövün ve yataklarını ayırın."

Yine o şöyle buyurdu: "Hepiniz çobansınız ve hepiniz güttüklerinizden sorumlusunuz."

Allah Teala şöyle buyurdu: *"Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun." (Tahrim, 6)*

Başka bir ayette de şöyle buyurdu: *"Ailene namazı emret." (Taha, 132)*

Demek ki küçük bir çocuk buluğa erdiği zaman babasının ona namazı, orucu ve diğer farzları emretmesi, onu bunları yapmaya zorlaması gerekir. Ayrıca haramlardan onu sakındırması, engellemesi ve salih amellere teşvik etmesi gerekir.

Soruyu soran kişinin durumunu anlattığı bu, buluğa erip de üç Ramazan oruç tutmayan kıza gelince gerçekten üzüntü verici ve korkunç bir şeydir. Çünkü velilerine müslüman oldukları halde çocuklarının orucu terk etmelerine ses çıkarmamaları hiç yakışır mı? Onların koyun gütmeleri orucu terk etmelerinin haklı gerekçesi olamaz. Şimdi onlara gereken şey tevbe etmek, istiğfar etmek ve yaptıklarından pişmanlık duymak sonra da terkettiği bu oruçları hemen kaza etmektir. Kaza ile birlikte bu kazaları zamanında yapmadıklarından dolayı keffaret olarak ayrıca herbir gün için yarım ölçek yiyeceği de bir yoksula yedirmeleri gerekir.

Başarı Allah'tandır.[567]

SORU 545- Geçmişte Ramazan aylarında oruç tutmadım. Geçen sene ise uzun bir yolculuk yaptığımda bile oruçlarımı tam olarak tuttum. Geçmiş yıllardan tutmadığım ayları nasıl kaza edeceğim? Her ay için oruç mu tutacağım ya da altmış fakiri mi doyuracağım? Bu sene ben üç ay bile olsa oruç tutmak istiyorum. Bu sahih midir? Orucu peşipeşine mi tutmak gerekir ya da kesintili tutulabilir mi?

CEVAP: Bu, ayrıntılı bir konudur. Orucu terkettiğinde namazı da terk etmişsen artık senin geçmişteki oruçları tutman gerekmez. Çünkü sen namazı

[567] İbn Fevzan, el-Fetâvâ Kitabu'd-Da've, 1/162-163

terketmekle İslam dairesinden çıkmış oldun. Sen namazı kılmıyorken orucu tutmuş olsaydın bile bu sahih olmazdı. Fakat Allah'a tevbe ettikten sonra namaza devam ettiğin zaman müslüman olursun ve oruç tutmak da, İslamın diğer farzlarını yerine getirmek de sana o zaman farz olur.

Tevbe ettikten ve namazı devamlı kılmaya başladıktan sonra terkettiğin oruçlara gelince işte onları kaza etmen gerekir. Bunları bir sonraki Ramazana kadar mazeretsiz olarak kaza etmeyip tehir ettiğin zaman kaza ile birlikte ayrıca herbir gün için bir fakir doyumu da fidye vermen gerekir. Diğer Ramazan gelinceye kadar bir mazeret yüzünden tehir edersen senin için sadece kaza gerekir.[568]

ORUCUN FARZ OLDUĞUNU BİLMEDİĞİ İÇİN MAZERETSİZ OLARAK RAMAZANI TUTMAYAN KİMSENİN KAZASI

SORU 546- Ramazan ayında oruç tutmanın farz olduğunu bilmediği için mazereti olmaksızın Ramazan günlerinde oruç tutmayan kimseye kaza gerekir mi? İbadet için değil de insanların oruç tuttuklarını görüp de onlarla birlikte oruç tutan kimsenin hükmü nedir?

CEVAP: Evet, bu ayda oruç tutmanın vacip olduğunu bilmediği için o günleri oruçsuz geçiren bu kişinin o oruçları kaza etmesi gerekir. Çünkü kişinin bir şeyin vacip olduğunu bilmemesi o vacibi ondan düşürmez, ondan sadece günahı düşürür. Bu adama orucu tutmadığından dolayı günah olmaz fakat o oruçları kaza etmesi gerekir.

Sonra bir kimsenin müslümanlar arasında yaşadığı halde Ramazanın tamamında oruç tutmanın vacip olduğunu bilmemesi gerçekten uzak bir ihtimaldir. Bu meselenin farz olduğu açıktır. Ancak adam yeni müslüman olmuşsa Ramazan ayının tamamında oruç tutulacağını bilmeyebilir.

Sorunun ikinci bölümünün cevabına gelince, yani insanların oruç tuttuklarını gördüğü için onlarla birlikte oruç tutan bu adamın tuttuğu orucun sahih olduğu açıktır. Çünkü o, bir niyetle bunu tutuyor. Onun niyeti müslümanların yaptığını yapmaktır. Müslümanlarda bunu Allah'a ibadet etmek için yaparlar. Fakat orucun bir ibadet olduğunun ve insanın sadece Allah rızası için yemesini, içmesini ve şehevi arzularını terketmesi gerektiğinin ona açıklanması gerekir.

[568] Fetâvâ Nurun ale'd-Derb, s. 79

Nitekim Allah Teala bir kudsi hadiste şöyle buyurur: "Kulum yemesini, içmesini ve şehvetini benim için terkediyor."[569]

FARZİYYETİNİ İNKAR ETMEKSİZİN SADECE ÖNEMSEMEYEREK RAMAZANDA ORUÇ TUTMAYAN KİMSENİN HÜKMÜ

SORU 547- Farz olduğunu inkar etmeksizin Ramazanda oruç tutmayan kimsenin hükmü nedir? Önemsemeyerek defalarca orucu terketmesi onu İslamdan çıkarır mı?

CEVAP: Meşru bir mazereti olmaksızın kasten Ramazan orucunu terkeden kimse büyük bir günah işlemiş olur. Alimlerin görüşlerinden sahih olanına göre bundan dolayı tekfir edilmez. Allah'a tevbe etmesi ve bunları kaza etmesi gerekir.

Farz olduğunu inkar etmeyip de sadece önemsemediği ve tembellik ettiği için tutmadığı zaman orucu terketmenin en büyük küfür (yani kişiyi dinden çıkaran küfür) olmadığına delalet eden pek çok delil vardır.

Yukarıda da geçtiği gibi meşru bir mazereti bulunmaksızın kazayı diğer Ramazana kadar geciktirdiği zaman ayrıca herbir gün için bir yoksulu doyuracak miktarda fidye vermesi gerekir.

Zekatı terketmek ve gücü yettiği halde haccı terketmek de böyledir. Bunların farz olduklarını inkar etmedikleri zaman bu terklerinden dolayı tekfir edilmezler.

Geciktirdikleri için samimi bir şekilde tevbe ederek geçmiş yılların zekatını vermeleri ve yapmadıkları haccı eda etmeleri gerekir. Bunun delili, bu konudaki şer'î delillerin genel hükmüdür. Bu şer'î deliller haccın ve zekatın farziyyetini inkar etmedikleri zaman onların kafir olmadıklarına delalet etmektedir.

Zekatı terkeden kimsenin kıyamet günü malıyla kendisine işkence edileceğini, sonra cennete gidecekse de, cehenneme gidecekse de yolunun gösterileceğini haber veren hadis de bunun delillerinden biridir.[570]

---

569 Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/536-537

570 Şeyh Abdulaziz b. Baz, Tuhfetu'l-İhvan bi Ecvibetin Muhimmetin Teteallleku bi Erkani'l-İslam, s. 178-179

SORU 548- Mazereti olmaksızın Ramazan günü orucu tutmamanın hükmü nedir?

CEVAP: Ramazanda mazeretsiz oruç tutmamak en büyük günahlardan biridir. İnsan bununla fasık olur. Allah'a tevbe etmesi ve tutmadığı orucu kaza etmesi gerekir.

Yani: Eğer oruç tutar da gündüz saatlerinde hiçbir mazeret olmaksızın orucu bozarsa bozduğu orucu kaza etmesi gerekir. Çünkü oruca başladığı zaman onunla kendisini bağlamıştır ve farz olduğu için bu fiilin içine girmiştir. Artık onu bir adak gibi kaza etmesi gerekir.

Fakat bir mazereti olmaksızın kasten hiç oruç tutmazsa, kuvvetli olan görüşe göre ona kaza gerekmez. Çünkü kaza etmesinin ona bir faydası olmaz. Kaza etse de bu ondan kabul edilmez.

Bu konudaki kural şudur: "Belli bir vakte bağlanmış olan her ibadet, hiçbir mazeret olmaksızın belirlenmiş vaktinden sonraya ertelendiği zaman sahibinden bu ibadet kabul edilmez." Bunun delili Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şu hadisidir: "Kim bizim dinimizde olmayan bir iş yaparsa bu iş reddedilmiştir."

Çünkü bu, Allah'ın koyduğu sınırları çiğnemektir. Allah'ın sınırlarını çiğnemek bir zulümdür. Zalimin ibadeti makbul değildir. Allah Teala şöyle buyurmaktadır: *"Kim Allah'ın sınırlarını çiğnerse onlar işte onlar zalimlerdir." (Bakara, 229)*

Çünkü o bu ibadeti vakti girmeden önce yapmış olsaydı kabul edilmeyecekti. Vaktinden sonra yaptığı zaman da böyledir. Mazeretli olmadıkça bu ondan yine kabul edilmeyecektir.[571]

SORU 549- Ramazanda meşru bir mazereti olmaksızın kasten orucunu bozan bir kimsenin keffareti nedir?

CEVAP: Bir kimse (Ramazanda) oruç olduğunu bildiği halde cinsel ilişkide bulunarak orucunu bozarsa Allah'a tevbe ile birlikte ona hem kaza hem de keffaret gerekir. Orucun keffareti mümin bir köleyi azat etmektir. Buna gücü yetmezse peşipeşine iki ay oruç tutmaktır. Buna da gücü yetmezse altmış fakiri

---

[571] İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 171-172

doyurmaktır. Kadın bu işe zorlanmamışsa erkeğe gereken şeyin aynısı onun için de gerekir. Orucunu yiyerek ve içerek bozmuşsa sadece kaza ve tevbe gerekir, ona keffaret gerekmez.[572] [573]

SORU 550- Bir kadın 1936 h. yılı Ramazanında mazeretsiz olarak belki de önemsemeyerek üç gün orucu terketti. Bu konuda Allah'ın hükmü nedir, kendisine ne gerekir?

CEVAP: Gerçekten bu kadın soruda anlatıldığı gibi bunu helal görerek değil de önemsemeyerek Ramazanda üç gün orucu tutmadığı zaman, Ramazana saygı göstermediği için büyük bir günah işlemiş olur. Çünkü oruç Allah'ın şu ayetleri sebebiyle İslamın rükünlerinden bir rükündür: *"Ey iman edenler! Oruç sizden önceki ümmetlere farz kılındığı gibi size de farz kılınmıştır. Umulur ki korunursunuz.... Ramazan ayı, insanlara yol gösterici, doğruyu ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak Kur'an'ın indirildiği aydır. Öyle ise sizden Ramazan ayını idrak edenler onda oruç tutsun."* *(Bakara, 183-185)*

Tutmadığı günlerin kazası olarak üç gün oruç tutması gerekir. Oruç tutmadığı bu üç günden birinde gündüz vakti cima da ettiyse kaza ile birlikte o günün keffaretini de ödemesi gerekir. İki gün cima etmişse kazalarıyla birlikte iki keffaret ödemesi gerekir. Orucun keffareti bir köleyi azat etmektir. Buna imkan bulamazsa iki ay peşipeşine oruç tutar. Buna da gücü yetmezse altmış tane yoksulu doyurur. Herbir yoksul için kendi yediği buğday veya hurma veya pirinç gibi yiyeceklerden yarım ölçek yiyecek vermesi gerekir. Ayrıca Allah'dan af dilemesi, tevbe etmesi, Allah'ın kendisine farz kıldığı orucu eda etmesi bir daha Ramazanda orucunu terketmemeye kesin karar vermesi ve diğer Ramazana kadar kazayı ertelediği için de herbir gün için bir yoksulu doyurması gerekir.

Başarı Allah'tandır.[574]

* * *

İkinci Konu

[572] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 11491

[573] Bu görüş Hanbelîlere ve Şafiîlere aittir. Hanefîler ve Malikîlere göre ise Ramazanda bilerek yiyen ve içen kimselere de keffaret gerekir. -Çeviren-

[574] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2511

VAKTİNDEN ÖNCE ORUCUNU AÇAN KİMSENİN ORUCU KAZA ETMESİNİN HÜKMÜ

TANYERİ AĞARDIKTAN SONRA BİR ŞEY YEDİĞİ ZAMAN O ORUCU KAZA ETMENİN GEREKLİLİĞİ

SORU 551- Bir Ramazan günü oruç tutmuştum. Benim saatim geri, arkadaşımın saati ileri idi. Hiçbirimiz bunun farkında değildik. Bir odada kalıyorduk. Şafak söktü ve biz geri kalmış saate göre hareket ettik. Geri kalmış saate göre hareket ettiğimiz için de şafak doğuncaya kadar yemiş ve içmiş olduk. Sonra şafağın aydınlığı ortaya çıkmışsa görelim diye dışarı çıktık. Bir de gördük ki sabah iyice aydınlanmış. Bu orucumuzun hükmü nedir? Bunu kaza edecek miyiz?

CEVAP: Sizin yemeniz şafağın iyice aydınlanmasından sonra da devam etmişse bu günü kaza etmemiz gerekir. Yediğiniz esnada şafağın aydınlandığını bilmediğiniz için size bir günah yoktur.

Şafağın tam olarak doğmasından önce yemişseniz size kaza da gerekmez. Bunun bir günahı da yoktur.

Başarı Allah'tandır.[575]

SORU 552- Uykudan uyandım. Uyku sersemliği içinde koşarak mutfağa gittim. Hazır olan bazı yiyecekleri aceleyle atıştırdım. Yemeğe başladığımda saate baktım. Gördüm ki saat beşe yirmi var. Halbuki bizim bulunduğumuz Tebuk bölgesinde sabah ezanının vakti dördü çeyrek geçedir. Hemen o anda yemeyi bıraktım ve oruca başladım. Bu arada üç dört kaşık yemek yediğimi biliyorum. Sayın hocam ben bu günü kaza mı edeceğim, yoksa bu yeterli midir?

CEVAP: Durum senin anlattığın gibi olduğu zaman o günü kaza etmen gerekir. Çünkü sen şafak doğduktan sonra da yemişsin.

Başarı Allah'tandır.[576]

---

575 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 6959
576 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 4181

SORU 553- Bu mübarek ayın son günü geceleyin uyandım ve yatağımın yanındaki suyu içtikten sonra tekrar uykuya daldım. Sonra tekrar uyandım bir de baktım ki insanlar sabah namazından dönüyorlar ve ortalık iyice aydınlanmış. Bu durumda kendi kendime sordum: Acaba ben suyu ne zaman içtim? Şafak doğduktan önce mi, şafak doğarken mi, yoksa şafak doğduktan sonra mı? Uyku sersemliği içinde olduğum için bunu bilmiyorum. Fakat suyu içtiğimi kesin olarak biliyorum. Muhterem hocam ben bu günü kaza edecek miyim, yoksa etmeyecek miyim?

CEVAP: Durum senin anlattığın gibi olduğu zaman asıl olan gecenin devamıdır ve senin orucun sahihtir. Ancak suyu şafak doğduktan sonra içtiğini kesin olarak bildiğin zaman o günü kaza etmen gerekir.

Başarı Allah'tandır.[577]

ŞAFAĞIN DOĞDUĞUNU BİLMEDEN BİR ŞEYİ İÇEN KİMSEYE GÜNAH YOKTUR, ONA KAZA DA GEREKMEZ

SORU 554- Sahur yemeği yemek için kalktım. Vaktin girdiğini bilmiyordum. Bir bardak su aldım. Az da sayılmayacak bir sürede şafak vaktinin girdiği anlaşıldı. Bu davranışla orucum batıl olur mu, olmaz mı? Şu anda bilinsin ki bu oruç farz bir oruç değil, nafile bir oruç idi. Allah sizi iyilikle mükafatlandırsın.

CEVAP: Şafağın doğduğunu/imsak vaktinin girdiğini bilmeden yediğin ve içtiğin zaman sana bir günah olmaz ve bunun kazası da gerekmez. Çünkü bilmediği ve unuttuğu için bir kimsenin cezalandırılmayacağına delalet eden deliller genel hüküm ifade eder, bunu da kapsar.

Buhari'nin Sahih'inde Ebu Bekir'in kızı Esma'nın şöyle dediği rivayet edilir: "Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* zamanında havanın kapalı/bulutlu olduğu bir günde orucumuzu açmıştık, sonra güneş doğdu." Onlara bu orucu kaza etmeleri emredilmedi. Şayet kaza vacip olsaydı Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bunu ümmetine tebliğ ederdi ve bize de nakledilirdi. Çünkü o zaman bu Allah'ın dininin bir hükmü olurdu. Allah'ın dini korunmuştur, bize nakledilmesi ve anlaşılması bir zorunluluktur.

---

577 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 4181

Bir kimse oruçlu olduğu halde unutarak yemiş olsa hüküm yine aynıdır. Yani ona da kaza gerekmez. Çünkü Ebu Hureyre'nin rivayet ettiği bir hadiste Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Kim oruçlu olduğunu unutarak yer ve içerse orucunu tamamlasın. Onu ancak Allah yedirmiş ve içirmiştir."[578]

GÜNEŞ BATMADAN ÖNCE ORUCU AÇMAK KAZAYI GEREKTİRİR

SORU 555- Bir kişi Zahran'dan İngiltere'ye yolculuk yaptı. Londra'ya 200 km uzaklıktaki Bermes kentine indi. Bu kentte hiç müslüman bulunmuyor. Adam bu kente ulaştıktan sonra da orucuna devam etti. Aradaki saat farkını sordu. Ona bu farkın iki saat olduğu söylenildi. Adam ihtiyaten buna yarım saat daha ilave etti. Bulutların çok olduğu günlerde oraya ulaştığı için gökyüzündeki bulutların çokluğu sebebiyle güneşin ne zaman battığını bilemedi. Orada yaşayan bazı kişilere güneşin batış vaktini sordu. Onlar kendisine bu cevabı verdiler fakat daha sonra bunun yanlış olduğunu anladı. Bu yanlışlığın farkına beş gün sonra vardı. Çünkü beş gün sonra güneş açıldı ve kendisinin normal vaktinden birbuçuk saat önce iftarını açtığını kesin olarak anladı. Şimdi bize söyleyin, bu adama kaza gerekir mi, gerekmez mi? Çünkü o iftar vaktini öğrenmek için çok çalıştı, bu konuda saatten yararlandı, aradaki saat farkını sordu, insanlara sordu, onlar evet dediler. Gökyüzü de kendisi oraya ulaştığı günden beri bulutlu idi ve ancak beşgün sonra bu bulutlar açılmıştı. Şimdi bu adam bu günleri kaza edecek mi, etmeyecek mi?

CEVAP: Bir oruçlunun güneş batmadan önce orucunu açtığı kesinlikle ortaya çıktığı zaman ona o orucu kaza etmek gerekir. Çünkü o orucunu açması gerekli vaktinden önce açmıştır. Çünkü asıl olan gündüzün devamıdır. Bu asıldan ancak şer'î bir vasıtayla çıkılır. O da orada güneşin batmasıdır.

İlim ehli orucun şafağın doğmasından güneşin batışına kadar olduğunda kesin olarak icma etmişlerdir. Bunun delili şu ayettir: *"Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı) siyah ipliğinden (karanlığından) ayırtedilinceye kadar yiyin için, sonra akşama kadar orucu tamamlayın." (Bakara, 187)*

---

[578] İbn Useymîn, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 1/162-163

Bir diğer delili Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şu hadisidir: "Gece şuradan geldiği, gündüz şuradan gittiği ve güneş battığı zaman oruçlu orucunu açar." Buna göre bu adamın güneş batmadan önce iftarını yaptığı bu beş günü kaza etmesi gerekir. Ona bir günah yoktur. Çünkü onun maksadı Ramazan günü oruç yemek değildir. Bilmeyerek ve yanlışlıkla orucunu açmıştır.

Başarı Allah'tandır.[579]

SORU 556- Bir adam Ramazan günlerinden birinde ikindi üzeri uçakla Karaçi'den Suudi Arabistan'daki beldesine yolculuk etti. Uçak bir müddet yol aldıktan sonra hostes Karaçi saatine göre iftar vaktinin geldiğini ilan etti. Halbuki bu esnada güneş bütün yolcular tarafından hala görülmekte idi. Bu esnada iftarını açan kişinin orucunun hükmü sorulmaktadır.

CEVAP: İlim adamları orucun şafak doğduğu andan itibaren başlayıp güneşin batışına kadar devam edeceğinde kesin olarak icma ettiler.

Bunun Kur'an'dan delili Allah'ın şu ayetidir: "Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı) siyah ipliğinden (karanlığından) ayırdedilinceye kadar yiyin, için sonra akşama kadar orucu tamamlayın." (Bakara, 187)

Sünnetten delili ise Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şu sözüdür: "Gece şuradan geldiği, gündüz şuradan gittiği ve güneş battığı zaman oruçlu orucunu açar." Herbir oruçlu için bulunduğu mekanın hükmü geçerlidir. İster yeryüzünde olsun, isterse havada uçakta bulunsun hüküm aynıdır.

Buna göre: Kim uçakta iken herhangi bir beldenin vaktine göre orucunu açarsa ve bu esnada güneşin batmadığını bilirse onun orucu fasittir/bozulmuştur. Çünkü kendisine göre güneş batmadan önce orucunu açmıştır. O günü kaza etmesi gerekir.

Başarı Allah'tandır.[580]

SORU 557- Adam, bir Ramazan günü kızlarının akşam ezanının okunduğunu söylemeleri üzerine orucunu açtı. Fakat mescide doğru (gitmek üzere evinden) çıktıktan sonra müezzin ezan okudu. Kendisine kaza gerekir mi diye soruyor.

---

579 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 3473

580 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 1402

CEVAP: Orucunu gerçekten güneş battıktan sonra açtığın zaman sana kaza gerekmez. Orucu güneş batmadan önce açtığın kesin ise veya kuvvetle muhtemel ise veya böyle bir şüphen varsa senin ve seninle birlikte orucu açanların bu orucu kaza etmeleri gerekir. Çünkü asıl olan gündüzün devam etmesidir. Bu asıldan ancak şer'î bir delil ile çıkılır. O da orada güneşin batmasıdır.

Başarı Allah'tandır.[581]

SORU 558- Ben Cevf bölgesinde bulunuyordum. Ramazanda oruç tuttum ve o beldenin sakinlerinden bazılarına oradaki iftar vakitlerini sordum. Dediler ki biz Mekke'den beş dakika sonra iftarımızı açarız. Onbir gün oruç tuttuktan sonra güneşin batmadığını açıkça gördüm.

CEVAP: Orucunu şer'î iftar vaktinden önce yani güneş batmadan önce açtığın zaman bu vakitte iftar ettiğin günlerin sayısınca kaza edersin.

Başarı Allah'tandır.[582]

SORU 559- Hava bulutlu olduğu zaman müezzin ezanı okusa ve bazı insanlar ezana göre hareket edip oruçlarını açmış olsalar fakat daha sonra güneşin batmamış olduğu anlaşılsa bu durumda orucun hükmü nedir?

CEVAP: Bildiğim kadarıyla bu konuda cumhurun görüşü şudur: Bir oruçlunun güneş batmadan önce orucunu açtığı anlaşıldığı zaman onun bu günü kaza etmesi gerekir. Çünkü orucu tamamlanmamıştır. Allah Teala şöyle buyurur: *"Sonra orucunuzu akşama kadar tamamlayın." (Bakara, 187)*

Hatta bazıları dediler ki: Güneşin batışından şüphe ederek orucunu açtığı ve durum aydınlığa kavuşmadığı zaman onu kaza etmesi gerekir çünkü asıl olan gündüzün devamıdır. Bu asıldan ancak kesin bilgi ile çıkar.

Bazı alimlere göre ise hava kapalı olduğu zaman vaktin girip girmediğini bütün güçleriyle araştırıp da iftar etseler, sonra da gündüzün devam ettiği anlaşılmış olsa onların oruçları sahih olur. Çünkü böyle bir durum sahabilerin başından geçmiş ve onlara kaza emredilmemiştir. Fakat birinci görüş ihtiyata daha

[581] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 297
[582] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 13268

uygundur.[583]

SORU 560- Hava bulutlu olduğu zaman müezzin ezanı okusa ve bazı insanlar ezana göre hareket edip oruçlarını açmış olsalar fakat daha sonra güneşin batmamış olduğu anlaşılsa bu durumda orucun hükmü nedir?

CEVAP: Başına böyle bir şey gelen kimsenin güneş batıncaya kadar kendisini yemekten ve içmekten vs.den tutması ve o günü sonra kaza etmesi gerekir. Cumhurun görüşü budur. Güneşin battığını bütün gücüyle araştırdıktan sonra iftar ettiği zaman kendisine herhangi bir günah yoktur. Nitekim Şabanın otuzuncu günü oruçsuz olarak sabahlasa sonra gündüz Ramazan olduğu anlaşılsa ilim adamlarının cumhuruna göre o andan itibaren orucunu tutar fakat o günü sonra kaza eder. Ona herhangi bir günah yoktur. Çünkü yediği ve içtiği zaman Ramazan olduğunu bilmiyordu. Bunu bilmemek günahı ondan düşürür. Kazaya gelince, ona da kaza gerekir.[584]

SORU 561-Bir kimse güneşin battığını zannederek orucunu açtı. Fakat daha sonra güneşin batmadığı ortaya çıktı. Durum ne olacak?

CEVAP: Alimler bu kişiye kazanın gerekip gerekmediğinde ihtilaf ettiler.

Cumhur, Malik'in Ömer'den rivayet ettiği bir haberle istidlal ederek (böyle bir durumda) kazanın vacip olduğuna hükmetmiştir. Ömer (bulutlu bir günde güneşin battığını zannederek) iftar etmiş fakat daha sonra güneş açınca şöyle demiştir: Mesele basit. Biz elimizden geleni yaptık.[585] Abdurrezzak kendi rivayetinde şöyle bir ilavede bulundu: Bir gün kaza ederiz.

Bu hadisin bir benzerini Hanzale babasından nakletti. Bunu Said İbn Mansur rivayet etti. Bu rivayette Ömer'in şöyle dediği geçer: Sizden kim orucunu açmışsa onun yerine bir gün oruç tutsun.

Cumhur, bu konuda Hişam İbn Urve'nin rivayetiyle de istidlal ederler. Hişam bunu Fatıma'dan; O, Esma bint Ebi Bekir'den rivayet etti. Esma şöyle

583 el-Münteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân, 3/125-126

584 İbn Baz, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 2/166

585 Malik şöyle dedi: Ömer bu sözüyle orucun kazasını kastetti. Zahmetsiz ve kolay olduğu için onun yerine bir gün oruç tutarız, dedi. Bak: Malik, el-Muvatta, K. Sıyam, Babu ma Cae fi Kazai Ramazan -Çeviren-

dedi: " Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* zamanında bulutlu bir günde (güneş battı zannederek) orucu açtık. Sonra güneş görünüverdi. Hişam'a denildi ki: Bu orucu kaza etmeleri emredildi mi? Hişam dedi ki: Kazadan kurtulmaya çare mi var? Bunu Buhari rivayet etti.

Cumhurun dışında kalan diğerlerine göre onlara kaza gerekmez. Bu konuda Zeyd İbn Vehb'in rivayet ettiği hadisle istidlal ettiler. Zeyd İbn Vehb şöyle dedi: Rasulullahın *Sallallahu aleyhi vesellem* mescidinde oturuyorduk. Bize büyük bir bardak getirildi. Bardağın içinde Hafsa'nın evinden gelen bir içecek vardı. Biz akşam olduğunu düşünerek bunu içtik. Sonra bulutlar dağıldı ve güneş açıverdi. Zeyd İbn Vehb rivayetin devamında şöyle dedi: Güneşin açtığını görünce insanlar bunun yerine bir gün kaza orucu tutalım, demeye başladılar. Fakat Ömer şöyle dedi: Vallahi biz bunu kaza etmeyiz, biz bir günaha meyletmedik ki.

Mücahid, Hasen, İshak ve Zahiriler bu görüştedirler. Ahmed'den gelen iki rivayetten birisi budur. Şeyhulislam İbn Teymiyye bu görüşü tercih etmiştir. Bu görüşü Urve'den rivayet etmiştir.

İbn Huzeyme, Hişam'ın "Kazadan kurtulmaya çare mi var?" sözü hakkında dedi ki: O bu sözü (doğrudan Peygambere) dayandıramadı. Ben bu sözden onlara kazanın emredildiği hükmünü açıkça çıkaramıyorum.

İbn Hacer, Hişam'ın bu sözü hakkında şöyle dedi: "Ben onların bu günü kaza edip etmediklerini anlayamadım. Bu rivayetin kendisinden önceki "kaza ile emredildiler" sözü ile çeliştiği açıktır. Esma hadisine gelince kazanın gerekli olup olmadığı ondan da anlaşılamamaktadır.

"el-Furu"da (müellif) şöyle dedi: Bu durumla ilgili olarak Ömer'den sahih olarak gelen iki rivayet vardır. Birincisinde kaza emredilmiştir. İkincisinde: Biz kaza etmeyiz, günaha meyletmedik, biz bilmiyorduk demiştir. Buna göre de kaza yoktur.

İhtiyata uygun olan, bu durumda orucu kaza etmektir.

Allah en iyi bilendir. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve arkadaşlarınadır.[586]

BAŞKA ÜLKELERİN RADYOSUNU KENDİ ÜLKESİNİN RADYOSU ZAN-

586 Mecmuu Fetâvâ ve Resaili Semahati'ş-Şeyh Muhammed b. İbrahim Alu'ş-Şeyh, 4/193-194

NEDEREK ONUN VERDİĞİ HABERE GÖRE İFTARINI AÇTI

SORU 562- Köylerde yaşayan bazı insanlar Ramazan bayramından bir gün önce pazartesi günü oruçlarını açtılar. Onları buna zorlayan şey pazartesi gecesi bayramı ilan eden radyonun yayını oldu. Onlar bu radyonun kendi ülkelerinin radyosu olduğunu zannediyorlardı. Kendi ülkelerinin o gün oruç tuttuğunu ancak salı gecesi Riyad radyosunun bayramı ilan etmesinden sonra öğrendiler. Şimdi bu insanlara kaza mı gerekir, keffaret mi? Bize bildiriniz.

CEVAP: Durum senin anlattığın gibi olduğu zaman, pazartesi günü orucunu bozan kimsenin onun yerine bir gün oruç tutması gerekir. Çünkü ülkede şevval hilalinin göründüğü ancak salı gecesi kesinleştiği için pazartesi günü Ramazandandır. Orucunu bozanlara toptan mazeretli oldukları için keffaret gerekmez. Bu kişilerin gelecekte oruçlarında ihtiyatlı hareket etmek için ülkede hilalin görülüp görülmediğini araştırmaları gerekir.

Başarı Allah'tandır.[587]

[587] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 1138

Üçüncü Konu

ADETLİ, LOĞUSA, HAMİLE VE EMZİKLİ KADININ KAZASININ HÜKÜMLERİ

LOĞUSALIK VEYA HAMİLELİK VEYA EMZİRME SEBEBİYLE ORUÇ TUTMAYAN KADININ HÜKMÜ

SORU 563- Loğusalık veya hamilelik veya emziklilik durumunda sağlığı yerinde olduğu halde Ramazan orucunu tutmayan kimsenin oruç tutması mı daha faziletlidir yoksa sadaka vermesi yeterli olur mu?

CEVAP: Ramazan ayında loğusa olduğu için oruç tutmayan kimsenin loğusalığı sebebiyle tutmadığı günlerin orucunu kaza etmesi gerekir. Hamileye gelince onun hamilelik halinde oruç tutması gerekir. Ancak oruç tuttuğunda kendisinin veya ceninin zarar göreceğinden korktuğu zaman oruç tutmamasına ve çocuğunu doğurup loğusalıktan temizlendikten sonra onları kaza etmesine izin verilmiştir. Bir sonraki Ramazan gelmeden önce kaza ettiği zaman fidye vermesi gerekmez. Fidye vermek oruç yerine geçmez. Bilakis oruç tutması gerekir. Oruç fidyeden onu kurtarır.

Başarı Allah'tandır.[588]

SORU 564- Ömrünün baharında genç bir kadın var. Öğretmenlik yapıyor ve dört çocuk sahibi. Ramazanda loğusalık veya aybaşı halinden dolayı şer'î bir mazereti olduğu için oruç tutmuyor. Fakat mübarek Ramazan ayı çıktıktan sonra bozduğu oruçları tutmuyor ancak herbir gün için bir yoksul doyumu fidye veriyor ve diyor ki: Fidye vermek haramdır, oruç tutmak daha evladır diyen kimse yalan söyler.

CEVAP: Hastalık veya yolculuk veya aybaşılılık hali veya loğusalık gibi bir mazeret sebebiyle Ramazan günlerinde oruç tutmayan kimselerin tutmadıkları günleri kaza etmeleri gerekir. Oruç tutmaya güçleri yettiği müddetçe fidye vermeleri caiz değildir. Allah Teala şöyle buyurmaktadır: "Kim hasta veya yolculuk

---

588 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 12591

halinde bulunursa tutmadığı günler sayısınca diğer günlerde oruç tutar." (Bakara, 185)

Doktorlar onun kesinlikle oruç tutmamasına karar verdikleri zaman herbir günden bedel olarak buğdaydan veya beldenin diğer yiyeceklerinden yarım ölçek yiyecekle bir yoksulu doyurur ve yine diğer bir fidyeyi gerektiren şey diğer Ramazana ulaşıncaya kadar geciktirdiği herbir güne karşılık meşru mazereti olmaksızın orucunu geciktirdiği için de bir yoksulu doyurur.

"Fidye vermek haramdır, oruç tutmak daha evladır diyen yalan söylemiştir" sözüne gelince, bu söz doğru bir söz değildir. Vacip olan, kaza etmektir. Ancak kesin acizlik durumunda fidye vermek gerekir.

Aişe'ye *Radıyallahu anh* bu konu sorulduğunda şöyle demiştir: "Biz orucu kaza etmekle emrolunurduk, namazın kazasıyla emrolunmazdık." Bu hadisin sahih olduğunda ittifak edilmiştir. Bu hadis merfu hükmündedir (yani Peygamber söylemiş gibidir.)

Başarı Allah'tandır.[589]

SORU 565- Bir kadın Ramazanda loğusa olduğu halde yedi gün oruç tutmadı. İkinci Ramazan gelinceye kadar bunu kaza etmedi. Emzikli olduğu halde ikinci Ramazandan yedi gün geçirdi ve hasta olduğu gerekçesiyle bunları kaza etmedi. Neredeyse üçüncü Ramazan girecek. Ne yapması gerekir. Bize bildirin Allah size sevabını versin.

CEVAP: Bu kadın senin anlattığın gibi olduğu zaman yani hasta olup da kaza edemediği vakit gücü yettiğinde onları tutar. İkinci Ramazan gelse bile o mazeretlidir.

Fakat o mazereti olmadığı halde mazeret gösterdiği ve ihmalkar davrandığı zaman ikinci Ramazana kadar kazayı ertelemesi caiz değildir.

Aişe *Radıyallahu anha* şöyle dedi: "Üzerimde oruç borcu bulunuyordu. Onu ancak Şaban ayında kaza edebildim."

Buna göre bu kadının kendisine bakması gerekir. Hiçbir mazereti olmadan böyle yapmışsa günahkardır. Allah'a tevbe etmesi ve zimmetindeki oruç borcu-

---

589 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 5506

nu hemen kaza etmesi gerekir. Mazeretli ise bir iki sene tehir etse bile ona hiçbir günah yoktur.[590]

KADINLAR ADETLİYKEN TUTMADIKLARI ORUÇLARI SENELERCE KAZA ETMİYORLAR

SORU 566- Bazı kadınlar var. Ramazanda aybaşı hali gibi meşru mazeretleri sebebiyle oruç tutmuyorlar ve tutmadıkları bu oruçları da kaza etmiyorlar. Bunun sebebi, kazanın gerekliliğini bilmemeleridir. Diğer bazıları da yine bundan kaynaklanan bir umursamazlıkla kazayı ihmal ediyorlar. Bu kadınlardan birisi geçmişte mektep medrese görmediği ve bilinçlenmediği için kazanın vacip (farz) olduğunu bilmiyor. Öyle ki şu anda kırkbeş yaşının üstünde en az dört senedir adetten kesilmiş. Şu anda o cevap bekliyor. Israrla benim bu meseleyi kendisi için sorup öğrenmemi istiyor. Bir cevap alacağımı umuyorum. Özellikle de kırkbeş yaşını geçmiş bu kadın ne yapacak?

CEVAP: Durum yukarıda anlatıldığı gibi olduğu zaman bu kadının ihmalinden ve bilen kişilere sormamasından dolayı Allah'a tevbe etmesi ve buluğa erdiğinden itibaren geçen senelerin Ramazanlarındaki adet günleri sayısınca oruç tutması gerekir. Bu günlerin sayısını bilemezse geçmiş Ramazanlarda adet gördüğü günleri zannına göre azami sınırdan tespit edip o kadar oruç tutması gerekir. (Ayrıca) her bir gün için bir yoksul doyumu fidye vermelidir. Bunun miktarı hurma veya beldenin diğer yiyeceklerinden yarım ölçek yiyecektir. Buna gücü yeterse bazı fakirlere bu miktar yiyeceği verir. Kendisi fakir olup da bunu vermeye gücü yetmezse fidye yükümlülüğü kendisinden düşer.

Başarı Allah'tandır.[591]

SORU 567- Altmış yaşlarına ulaşmış yaşlı bir kadın var. Adet gördüğü zamanlarda senelerce kadınların adet haliyle ilgili hükümleri öğrenmemiş. Halkın ağzından duyduğuna göre adet günlerinin orucunun kaza edilmeyeceğini zannederek bu günleri kaza etmemiş. Bu kadının durumu ne olacak?

CEVAP: Bundan dolayı Allah'a tevbe etmesi gerekir. Çünkü bilen kimselere

---

590 Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/540-541

591 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 5774

sormamış. Bununla beraber bu günleri kaza etmesi gerekir. Terkettiği oruçları günlerin sayısındaki kuvvetli zannına göre hesap ederek kaza eder. (Ayrıca) Terkettiği herbir günden bedel olarak -gücü yetiyorsa- bir yoksulu doyurur. Bunun miktarı buğday veya hurma veya pirinç gibi beldenin yiyeceklerinden yarım ölçek yiyecektir. Bunu vermeye gücü yetmezse fidye yükümlülüğü kendisinden düşer ve orucu kaza etmek onun için yeterli olur.

Başarı Allah'tandır.[592]

SORU 568- Benim bir eşim var. Hicri 1409 yılı Ramazanında adet gördü ve ondört gün boyunca orucunu tutmadı. Bundan sonra yedi gün oruç tuttu ve üzerinde yedi gün oruç borcu kaldı. Şu anda altı aylık hamile. Tutmadığı oruçlardan dolayı fidye vermesi yeterli olur mu, yoksa ne yapacak? Bunu bana bildirin, Allah sizi iyilikle mükafatlandırsın.

CEVAP: Eşinin hayız sebebiyle Ramazanda tutmadığı oruçları kaza etmesi gerekir.

Meşru bir mazereti olmaksızın kaza oruçlarını diğer Ramazana kadar geciktirdiği zaman kaza ile birlikte herbir gün için keffaret de ödemesi gerekir. Keffaret yoksulu doyurmaktır. Miktarı hurma veya buğday gibi beldenin yiyeceklerinden yarım ölçek yiyecektir. Bir fakir de olsa bunu beldenin fakirlerine öder.

Kazayı hamilelik veya hastalık sebebiyle geciktirirse kazadan başka bir şey yapmasına gerek yoktur.

Başarı Allah'tandır.[593]

SORU 569- Senelerce önce oniki yaşına ulaştım ve bu yaşta adet görmeye başladım. İlk adetim Ramazan ayında geldi. Bunun küçük bir yaş olduğu malumdur. Adetten temizlendikten sonra annem yaşımın küçüklüğünü gerekçe göstererek oruç tutmamı engelledi. Ramazan geldi geçti ve ben o Ramazan hiç oruç tutmadım. Bunun üzerinden de senelerce zaman geçti. Bu ayın orucunu benim tutmam gerekir mi ve bunun keffareti nedir?

---

[592] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 1790

[593] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 13545

CEVAP: Sözü edilen genç kızın Ramazanda adet günleri geçtikten sonra tutmadığı günler sayısınca oruç tutması gerekir. Çünkü o adet görmesiyle birlikte buluğa ermiş olmaktadır.

Ayrıca diğer Ramazana kadar bu orucun kazasını ertelediği için ona keffaret de gerekir. Keffaretin miktarı herbir gün için buğday veya pirinç gibi beldenin yiyeceklerinden yarım ölçek yiyecekle bir fakiri doyurmaktır.

Başarı Allah'tandır.[594]

SORU 570- Annem altmış yaşında. Babamla evlendiğinden beri geçirdiği Ramazan aylarında adetli olup da tutamadığı oruçları kaza etmedi. Çünkü babam ona sen bir annesin, çocukların var, kaza yerine keffaret ödersin diyordu. Tahminen her Ramazandan yedi gün adetli olmak üzere yirmi yıl böyle geçti. (Şimdi) Ne yapması gerekir? Geçirdiği oruçları tutacak mı sadaka mı verecek? Vereceği sadakanın miktarı nedir?

CEVAP: Annenin yapması gereken şey hayız dönemlerinde tutmadığı Ramazan oruçlarını kaza etmektir. Şayet bu Ramazanlar birden fazla tekrar etmişse tutmadığı günleri hesap eder, onları kaza eder ve kazaları geciktirdiğinin keffareti olarak da kaza ile birlikte her bir gün için yarım ölçek miktarı yiyecekle bir yoksulu doyurur. Şartlara göre kaza oruçlarını arka arkaya da tutabilir, parça parça da tutabilir. Önemli olan onları terketmemesidir. Senin baban annene bilgisizce bir fetva verdiği için büyük bir hata işlemiştir.[595]

24 SENE KADAR ÖNCE EMZİKLİ OLDUĞU İÇİN ORUÇ TUTMADI VE ŞİMDİYE KADAR DA KAZA ETMEDİ

SORU 571- Bir kadın h. 1382 yılında gerçek bir mazeretten dolayı Ramazan orucunu tutmadı. Mazereti çocuğunu emzirmesi idi. Çocuk büyüdü ve bugün yirmidört yaşına geldi. Kadın oruç tutmadığı bu ayı önemsemediğinden veya kasten değil sadece bilmediğinden dolayı şimdiye kadar kaza etmedi. Bize bunun durumunu bildirmenizi rica ediyorum?

CEVAP: Bu ayı en kısa zamanda hemen kaza etmesi gerekir. O yıl

594 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 10766
595 el-Munteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân, 3/138-139

müslümanların oruç tuttukları günler kadar parça parça da olsa bu ayın orucunu tutacaktır. Kazayı geciktirmesinin keffareti olarak oruçla birlikte herbir gün için bir yoksul doyumu sadaka da vermesi gerekir. Çünkü diğer Ramazana ulaşıncaya kadar kazayı ertelerse kaza ile birlikte ona keffaret de gerekir. Kırkbeş kg.lık bir çuval pirinç bir aylık keffaret için yeterlidir.

Onun dinini ilgilendiren bir şeyi sorup araştırması gerekirdi. Bu mesele insanlar arasında meşhur ve bilinen bir meseledir. Yani bir mazeret sebebiyle orucunu tutamayan kişinin onu hemen kaza etmesi gerekir. Mazeretsiz olarak onu geciktirmesi caiz değildir.[596]

ÇOCUKLARINI EMZİRDİĞİ İÇİN TUTAMADIĞI BEŞ AYLIK ORUÇ BORCU VAR

SORU 572- Allah rahmet eylesin benim annem beş tane çocuğunu emzirdiği için üzerinde beş aylık tutamadığı oruç borcu olduğu halde vefat etti. Şeker gibi çeşitli hastalıklara yakalandığı için hayatta iken bu oruçları tutamadı. Buna rağmen samimi olarak tutmaya çalıştı ve gerçekten başladı ve sekiz gün tuttu fakat aniden vefat etti. Onun adına bu oruçların kazası nasıl yapılacak?

CEVAP: Peşipeşine gelen hastalıkları sebebiyle veya çocuklarını emzirdiği için kazayı geciktirdiğinden dolayı anneniz için kaza da gerekmez, keffaret de gerekmez. Çünkü o bir mazeretlidir. Allah Teala şöyle buyurmaktadır: *"Kim hasta veya yolculuk halinde bulunursa tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde oruç tutar." (Bakara, 185)* O bu sayıya ulaşamamış ve bu sayıda oruç tutmaya gücü de yetmemiş. Mazeretli olunca da size ne oruç yönünden ne de keffaret yönünden hiçbir şey lazım değildir.

Ancak onun bu konuda ihmalkar olduğunu, mazeretli olmadığını aksine kaza edebilecek durumda olduğunu bildiğiniz zaman onun adına bu oruçları kaza etmeniz meşru olur. Nitekim Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Kim üzerinde oruç borcu olduğu halde vefat ederse velisi onun yerine oruç tutar." Bu hadisi hem Buhari, hem de Müslim Aişe'den rivayet etmişlerdir.

Sizin kanaatinize göre anneniz bu konuda ihmalkar ve kusurlu ise onun

[596] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 65-66

için oruç tuttuğunuzda size de büyük bir sevap vardır. Fidye verirseniz bu da caizdir. Fakat şu hadisten dolayı oruç tutmak daha faziletlidir: "Kim üzerinde oruç borcu olduğu halde vefat ederse velisi onun yerine oruç tutar."

Müsned'de ve diğer hadis kitaplarında İbn Abbas'tan sahih bir isnadla gelen bir rivayette bir kadın şöyle dedi: Ey Allah'ın Rasulü benim annem, üzerinde Ramazan orucu borcu bulunduğu halde vefat etti. Onun yerine oruç tutayım mı? Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* ona şöyle dedi: "Annenin üzerinde herhangi bir borç olsaydı onu ödermiydiniz? Allah'a ait borcu da ödeyiniz. Çünkü Allah'a olan borç ödenmeye daha layıktır."

Bu ve bu manada gelen bütün hadisler, ilim adamlarının en sağlam görüşlerine göre ister adak orucu olsun, ister Ramazan orucu olsun, isterse keffaret orucu olsun ölünün namına orucu kaza etmenin meşruluğuna delalet eder. Kaza etmek mümkün olmadığı zaman herbir gün için bir yoksul doyurulur. Bütün bunlar üzerinde oruç borcu bulunup da bunda kusurlu ve ihmalkar olduğu zaman geçerlidir. Fakat hastalık veya benzeri meşru bir mazeret sebebiyle mazur olduğu zaman varislerin oruç tutmaları da gerekmez, fidye vermeleri de gerekmez. [597]

KADIN ARKA ARKAYA DOĞUM YAPTI VE KAZAYA İMKAN BULAMADI

SORU 573- Ramazanlarda birkaç defa doğum yapıp da borcunu kaza edemeyen kadının hükmü nedir?

CEVAP: Ramazan ayında doğum yapan kadının bu ayda tutmadığı günleri daha sonra tutması gerekir. Mazereti olmadığı halde bunu gelecek Ramazana kadar geciktirirse kaza ile birlikte herbir gün için bir yoksulu da doyurması gerekir. Şayet bir mazeretten dolayı kazayı geciktirirse sadece gün sayısınca kaza etmesi yeterlidir.

Başarı Allah'tandır.[598]

---

[597] Mecmuu Fetâvâ Semahatu'ş-Şeyh Abdulaziz b. Baz, 3/208-209

[598] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 9861

BEŞ GÜNÜ VE RAMAZAN AYINI KAZA EDER, ONA KEFFARET GEREKMEZ

SORU 574- Bir kadın Ramazandan beş gün oruç tutmadı. Bunları kaza etmeye imkan bulamadan hamile oldu. Kaza etmeyi istediği zaman buna gücü yetmedi. Allah'ın takdiriyle doğumu da Ramazanda olacak ve orucu yine tutamayacak. Bu kadın ne yapacak? Ramazan ayını ve bu seneden kalan beş günü kaza mı edecek yoksa beş günün fidyesini verip Ramazan ayını kaza mı edecek?

CEVAP: Durum anlatıldığı gibi olduğu zaman o beş günü de kaza eder, Ramazan ayını da kaza eder. Ona keffaret (fidye) gerekmez.

Başarı Allah'tandır.[599]

ONUN ORUCU SAHİHTİR, ONA KAZA GEREKMEZ

SORU 575- Benim eşim mübarek Ramazan ayından yaklaşık yedi gün önce doğum yaptı. Ramazan ayı girmeden önce de temizlendi. Şimdi onun orucu tam mıdır, yoksa kaza gerekir mi? Çünkü temiz olduğu halde oruç tuttuğunu söylüyor. Bize bu konuyu bildiririniz, Allah da sizi iyilikle mükafatlandırsın.

CEVAP: Durum anlatıldığı gibi olduğu zaman eşinin Ramazan ayında temizlik zamanında tuttuğu oruç sahihtir. Onu kaza etmesi gerekmez.

Başarı Allah'tandır.[600]

EVET, KAZASI SAHİHTİR

SORU 576- Benim annem Ramazandan yedi ay önce bir doğum yaptı ve Ramazanda oruç tutmadı. Oruç tutmamasının sebebi çocuğuna zarar verecek olması değil, kendisinin hasta olması ve orucun kendisine zararlı olacağı korkusudur. O Ramazandan sonraki yedi yılda da Ramazanların orucunu tuttu. Yedi yıldan sonra da kaza borcunu tuttu. Bu kazası sahih midir ve ona kazadan başka bir şey daha gerekli midir?

---

599 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 5168
600 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 10138

CEVAP: Evet, annenizin kazası sahihtir. Fakat üzerinden başka Ramazanlar geçtiği halde kazayı mazeretsiz olarak geciktirdiği için herbir güne keffaret olarak ayrıca bir yoksulu doyurması gerekir. Bir mazeret sebebiyle bu zamana kadar geciktirdiğinde ise kaza onun için yeterli olur. Çünkü geciktirmekte mazurdur.[601]

* * *

Dördüncü Konu
HASTA VE ACİZİN KAZASIYLA İLGİLİ MESELELER

HASTALIKTAN ŞİFA BULDUKTAN SONRA ORUCU KAZA ETMEK

SORU 577- Bir şahıs müzmin bir hastalığa yakalandı ve doktorlar kendisine oruç tutmamasını tavsiye ettiler. Bu hastalıktan şifa bulunca da dört sene geçti. Allah kendisine şifa verdikten sonra ne yapacak? Bu yılları kaza edecek mi, etmeyecek mi?

CEVAP: Bir hastalık sebebiyle oruç tutmayan sonra hastalığından kurtulup oruç tutabilecek güce kavuşan kimsenin tutmadığı oruçları kaza etmesi gerekir. Çünkü Allah Teala şöyle buyurdu: *"Kim hasta veya yolculuk halinde olursa tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde oruç tutsun." (Bakara, 184)*

Dört Ramazan oruç tutmayıp şu anda şifaya kavuşan bu adamın bu ayları birer birer kaza etmesi gerekir. Fakat bunları tutabileceği şekilde üzerindeki borçtan kurtuluncaya kadar parçalayabilir. (kısım kısım tutabilir.) Bir defada kaza etmesi gerekmez. Çünkü Allah Teala şöyle buyurur: "*Gücünüz yettiğince Allah'tan korkun." (Teğabun, 16)* Çünkü kazanın vakti geniştir.

SORU 578- Soruyu soran kadın boğazından bir ameliyat geçirdiğini ve doktorun Ramazan orucunu tutmasını engellediğini söylüyor. Bu kadına keffaret mi gerekir, kaza mı?

CEVAP: Bu kadının tutmadığı günleri kaza etmesi gerekir. Allah Teala şöy-

[601] el-Munteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân, 1/25

le buyurmaktadır: *"Kim hasta veya yolculuk halinde bulunursa tutamadığı günler sayısınca* diğer *günlerde oruç tutar." (Bakara, 185)* Bu, oruç tutmamayı gerektiren bir hastalıktır. Tutmadığı günleri kaza edecektir.[602]

SORU 579- Bir kadın Ramazan ayının girmesiyle birlikte hastalandı. Orucunu tutamadı ve diğer Ramazan gelinceye kadar zorunlu ilaçlarını almaya devam etti. Birinci Ramazanın orucuna karşılık ne yapacak, bu seneki Ramazan orucunu tuttuktan sonra bunları kaza mı edecek, yoksa keffaret de gerekir mi?

CEVAP: Üzerinde önceki Ramazandan oruç borcu bulunduğu halde diğer Ramazan girinceye kadar hastalığı ve tedavisi devam eden bu kadına, tutmadığı günleri şimdiki Ramazanın orucu bittikten sonra kaza etmekten başka hiçbir şey lazım gelmez. Fidye ödemekle yükümlü değildir. Çünkü üzerindeki borçları kaza edebileceği sağlıklı bir dönemi bulamadığı için kazayı diğer Ramazanın sonuna ertelemekle mazurdur.[603]

SORU 580- Ben hasta bir bayanım. Geçen Ramazan bazı günler oruç tutmadım. Hastalığım sebebiyle bunları kaza edemedim. Bunun keffareti nedir? Aynı sebeple bu sene de oruç tutamayacağım. Bunun da keffareti nedir?

CEVAP: Oruç tutmak kendisine zor gelen bir hastanın oruç tutmaması meşrudur. Ne zaman şifaya kavuşursa o zaman bunu kaza eder. Çünkü Allah Teala şöyle buyurur: *"Kim hasta veya yolculuk halinde bulunursa tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde oruç tutar." (Bakara, 185)*

Hastalığın devam ettiği sürece senin bu seneki Ramazanda da orucu terketmende bir sakınca yoktur. Çünkü hasta ve yolcunun oruç tutmaması Allah'ın bir ruhsatıdır. Allah Teala kendisine karşı gelinmesinden hoşlanmadığı gibi ruhsatlarının da kullanılmasından hoşlanır. Senin keffaret ödemen gerekmez. Fakat Allah sana ne zaman sağlık ve afiyet verirse o zaman bunları kaza etmen gerekir. Allah Teala senin bütün hastalıklarına şifa versin, senin ve bizim kötülüklerimizi örtsün.[604]

SORU 581- Bir şahıs müzmin bir hastalığa yakalandı. Doktorlar bir daha oruç tutmamasını tavsiye ettiler. Fakat kendisi başka bir ülkedeki doktorlara

602 el-Munteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân, 1/34
603 el-Munteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân, 1/29
604 İbn Baz, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 1/120

müracaat etti ve Allah'ın izniyle beş sene sonra şifaya kavuştu. Tabii bu arada oruç tutmadan beş Ramazan geçirdi. Allah kendisine şifa verdikten sonra ne yapacak, bunları kaza edecek mi, etmeyecek mi?

CEVAP: Kendisine bundan sonra bir daha oruç tutmamayı tavsiye eden doktorlar, bu tür hastalığın uzmanı, güvenilir ve müslüman doktorlar ise ve iyileşme ümidinin bulunmadığını söyledilerse artık ona kaza gerekmez. Fakirleri doyurarak fidye vermesi yeterlidir. Gelecekteki Ramazanları karşılayıp tutması gerekir.[605]

SORU 582- Ben hasta bir bayanım. Geçen Ramazan bazı günler oruç tutmadım. Hastalığım sebebiyle bunları kaza da edemedim. Bunun keffareti nedir? Aynı sebeple bu sene de oruç tutamayacağım. Bunun keffareti nedir?

CEVAP: Oruç tutmak kendisine zor gelen bir hastanın oruç tutmaması meşrudur. Ne zaman şifaya kavuşursa o zaman bunu kaza eder. Çünkü Allah Teala şöyle buyurur: *"Kim hasta veya yolculuk halinde bulunursa tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde oruç tutar." (Bakara, 185)*

Hastalığın devam ettikçe senin bu sene Ramazanda da orucu terketmende bir sakınca yoktur. Çünkü hasta ve yolcunun oruç tutmaması Allah'ın bir ruhsatıdır. Allah Teala kendisine karşı gelinmesinden hoşlanmadığı gibi ruhsatlarının da kullanılmasından hoşlanır. Senin (ayrıca) keffaret ödemen gerekmez. Fakat Allah sana ne zaman sağlık ve afiyet verirse o zaman bunları kaza etmen gerekir. Allah Teala senin bütün hastalıklarına şifa versin, senin ve bizim kötülüklerimizi örtsün.[606]

SORU 583- Ben bir tür kanser hastalığına yakalandım. Sonra geçen Ramazan bu mübarek ayda orucumu tutmadım. Çünkü hastalığın şiddetinden oruç tutmaya gücüm yetmedi. Melik Faysal İhtisas Hastahanesinde tedavi gördükten sonra iyileştim. Şimdi sana soruyorum, benim oruç tutmam gerekiyor mu, gerekmiyor mu?

CEVAP: Allah sana hastalıktan şifa verdikten sonra geçmiş Ramazandan üzerinde olan oruç borcunu hemen kaza etmen gerekir. Çünkü Allah Teala

605 İbn Baz, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 2/167
606 Mecmuu Fetâvâ Semahatu'ş-Şeyh Abdulaziz b. Baz, 3/236-237

şöyle buyurmaktadır: *"Kim hasta veya yolculuk halinde bulunursa tutmadığı günler sayısınca diğer günlerde oruç tutsun." (Bakara, 184)*

Başarı Allah'tandır.[607]

SORU 584- Yaklaşık elli yaşlarına ulaşan bir bayan var. Hicri 1386 yılında bu bayan bir ameliyat geçirdi. Doktor onun oruç tutmasını yasakladı. Şimdi iyileşmeye başladı. Kendisi şeker hastalığına yakalandı. Orucu peşipeşine kaza edemiyor. Çünkü günde üç defa şeker ilacı alıyor vs. Bu kadın soruyor: Orucu parça parça tutmak onun için caiz olur mu?

CEVAP: Orucu parça parça kaza etmekte bir sakınca yoktur. Fakat Ramazan ayı gelmeden üzerindeki oruç kazasını tamamlaması şarttır. Sonra doktorların da dediği gibi oruç şeker miktarını azaltıcı sebeperden biri olarak kabul edilir. Başarı Allah'tandır.[608]

YEDİ SENE BİLE OLSA SIRAYLA ORUCU KAZA ETMEK

SORU 585- Bir kişi yedi sene boyunca dışarıda hastahanelerde tedavi altında geçirdiği oruç ayları hakkında şer'an gereken şeyin hükmünü ve bunlar için keffareti gerektiren bir durum olduğu zaman ne yapacağını soruyor?

CEVAP: Sana şunu söyleriz: Senin de anlattığın gibi hastahanelerde bir hasta olarak kalmana hükmedilmekle sağlık durumunun imkan vermemesi sebebiyle yedi sene boyunca hiç oruç tutmadığın bir dönem geçirmişsin.

Dolayısıyla bu durumda sana gereken şey, geçirdiğin yedi senenin oruç aylarını sırayla birer birer kaza etmektir.

Her ayın günlerini peşi peşine kaza etmek müstehaptır. Gücün yetmezse her ayın günlerinin arasını ayırmak senin için caizdir.

Bunda sana bir keffaret gerekmez. Çünkü senin bu sorudan açıkça anlaşıldığına göre yedi sene boyunca orucu terkederken senin mazeretin vardı.[609]

İYİLEŞME ÜMİDİ BULUNMAYAN KİŞİYE ORUÇ MU GEREKİR YOKSA FİDYE Mİ?

607 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 4845

608 Mecmuu Fetâvâ ve Resailu Semahati'ş-Şeyh Muhammed b. İbrahim Alu'ş-Şeyh, 4/199

609 Mecmuu Fetâvâ ve Resailu Semahati'ş-Şeyh Muhammed b. İbrahim Alu'ş-Şeyh, 4/199

SORU 586- İyileşme ümidi bulunmayan hastaya oruç mu gerekir, yoksa fidye mi? Şayet fidye gerekirse bunu önceden vermesi caiz olur mu?

Bu fidye bir şahsa mı verilir, yoksa birden fazla şahsa mı verilir? Bu hastalıktan daha sonra kurtulursa ona kaza gerekir mi, yoksa ondan kaza düşer mi?

CEVAP: Hastalıktan kurtulduğu zaman onun oruç tutması gerekmez. Çünkü yapması gereken şeyi daha önce yapmış ve borçtan kurtulmuştur. Sorudaki diğer noktaların cevabı daha önce geçti.[610]

KESİNLİKLE ORUÇ TUTAMAZ

SORU 587- Bir adamın altı senelik Ramazandan altı aylık oruç borcu var. Bu sene yedinci sene olacak. Adam oruç tutamıyor. Doktorlar orucun ona zarar vereceğini söylemişler. Adam durumunu soruyor, kendisine fidye mi gerekir, yoksa benzeri bir şey mi?

CEVAP: Orucun sana zarar vereceği kesin olarak belli olduğu ve güvenilir bir doktor bunu sana bildirdiği zaman, sağlığını etkilemeksizin oruç tutabilecek güce erişinceye kadar orucunu ertelemekte senin için bir sakınca yoktur. Oruç aylarını biriktirmenin sana bir zararı yoktur. Çünkü hasta olduğun için mazeretli sayılırsın. Allah sana acil şifa versin. Senin fidye veya başka bir şey ödemene gerek yoktur.

Bu hastalığın sürekli olacağı takdir edilmişse ve doktorların raporuyla bu hastalığın iyileşmeyeceğini sen kesin olarak biliyorsan oruç tutmadığın günler sayısınca herbir gün için bir yoksulu doyurursun.[611]

[610] Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/545
[611] Mecmuu Fetâvâ ve Resailu Semahati'ş-Şeyh Muhammed b. İbrahim Alu'ş-Şeyh, 4/201-202

ORUÇ TUTMAYA ÇALIŞTIM FAKAT HASTALIĞIM YÜZÜNDEN TUTAMADIM

SORU 588- Ben bir kadınım, hastalandım ve Ramazan orucunu tutamadım. İyileştiğimi hissettiğim zaman oruç borcumu tutmak istedim tamamını tutamadım, sadece 12 gün oruç tutabildim. Kalanını da tutmaya çalıştım fakat çok acı hissettiğim için buna gücüm yetmedi. Kalan oruçlarımı ne yapacağım? Allah size iyilik versin.

CEVAP: Her ne zaman gücün yeterse meşakkate sabrederek orucu tutmaya çalışman gerekir. Çünkü bunun çok büyük sevabı vardır fakat aciz kalırsan ve oruç sana meşakkat verirse veya hastalık artar da iyileşme ümidi bulunmazsa fidye vermek senin için yeterli olur. O da herbir günden bedel olarak bir yoksulu doyurmaktır. Hastalık zail olur da daha sonra oruç tutabilecek güce kavuşursan geçmiş oruçları kaza etmek ihtiyata daha uygundur. Şifayı verecek olan Allah'tır.[612]

HASTA BİR KADIN, KAZA ETMEYE GÜCÜ YETMİYOR

SORU 589- Benim eşim iç hastalıklarından bir hastalığa yakalandı. Sonra onu Taif'te el-Heda İhtisas Hastahanesine götürdüm. Geçen Ramazandan on gün oruç tuttu, diğerlerini tutamadı. İlgili doktor bana dedi ki: Hasta zayıf olduğu için günde altı öğün yemek yemesi gerekir. Şimdi Ramazan yaklaştı. Geçen Ramazanın kazasını tutamadığını söyledi. Önce Allah'tan sonra sizden bana bir fetva istiyorum. Oruç yerine fidye geçerli midir, değil midir? Çünkü doktor dedi ki: Hastanın belli aralıklarla günde altı öğün yemek yemesi gerekir. Bize bir fetva verin, Allah sizi sevaplandırsın.

CEVAP: Bu kadının durumu anlatıldığı gibi olduğu zaman Ramazan orucunu tutmamakta mazurdur. Allah kendisine şifa verdiği ve oruca gücü yettiği zaman tutmadığı günleri kaza etmesi gerekir. Aynı şekilde gelecek Ramazanı veya bir kısmını tutmak mümkün olmadığı zaman yine tutmaz. Allah şifa verince de kaza eder.

Başarı Allah'tandır.[613]

---

[612] İbn Cibrin, el-Yemame, 495

[613] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 5660

ORUCU TUTAMAYAN FİDYE VERİR

SORU 590- Eşim, h. 1411 yılı Ramazanında hastalık ve vücudundaki zayıflık sebebiyle yirmi iki gün oruç tutmadı. O zaman doktora götürmüştüm. Doktor orucu bırakması için uyardı ve oruç tutamaz, çünkü bu ona zarar verir dedi. O dönem orucu tamamlayamadı. Şu zamana kadar da oruç tutamadı. Bize söyleyin, gelecek Ramazandan önce bu günleri parça parça veya topluca tutmak imkanı var mıdır veya oruçtan bedel olarak fidye vermesi mümkün müdür?

CEVAP: Acizliğinin sona ereceği ümidi bulunmadığı zaman herbir güne bedel olarak bir yoksulu doyurması gerekir. Çünkü o, oruç tutmaya gücü yetmeyen yaşlı ve ihtiyar hükmündedir. Oruç tutamayan yaşlılar tutamadıkları herbir gün için bir yoksulu doyururlar. Bir gün arayla veya iki gün arayla da olsa borcunu kaza etme imkanı olduğu zaman yapması gereken şey ise orucunu kaza etmektir. Gücü yetip yetmediğini, doktorların oruç tutmasına izin verip vermediklerini o kendisi bilir.[614]

FİDYE VEREREK BORÇTAN KURTULAN KİŞİNİN DAHA SONRA ORUÇ TUTMASI GEREKMEZ

SORU 591- Doktorlar iyileşmesinin imkansız olduğuna hükmettikten sonra bir şahıs hastalığından kurtulduğu ve Ramazan günleri geçtikten sonra şifaya kavuştuğu zaman geçmiş günleri kaza etmesi istenir mi?

CEVAP: Bir kimse yaygın kanaate göre veya doktor raporuyla iyileşme ümidi bulunmayan bir hastalık sebebiyle Ramazanın bir kısmını veya tamamını oruçsuz geçirdiği zaman yapması gereken şey herbir günün orucundan bedel olarak bir yoksulu doyurmaktır.

Bunu yaptıktan sonra Allah'ın takdiriyle şifaya kavuştuğu zaman fidye verdiği günleri tekrar tutmasına gerek yoktur. Çünkü oruç bedeli olarak fidye vermekle borcundan kurtulmuştur.

Borcundan kurtulduğu zaman artık onun yerine getirmesi gerekli bir şey kalmamıştır.

[614] Fetâvâ libni Useymîn, Kitabu'd-Da've, 1/182-183

Bunun bir benzeri şudur: Fıkıhçılar dediler ki, bir adam kurtulma ümidi bulunmayan bir acizlik/ve çaresizlik sebebiyle hac farizasını eda edemez de bir başkası ona vekaleten bu görevi yerine getirmiş olsa, sonra da adam bu durumdan kurtulsa artık ikinci defa bu farizayı eda etmesi gerekmez.[615]

RAMAZANDA ORUÇ TUTMAYAN SARA HASTASI BUNU KAZA MI ETMESİ GEREKİR, FİDYE Mİ VERMESİ GEREKİR?

SORU 592- Ben bir sara hastasıyım. Mübarek Ramazan ayında oruç tutamadım. Çünkü devamlı olarak günde üç defa ilaç almam gerekiyordu. İki gün oruç tutmayı denedim fakat tutamadım. Malum ben bir emekliyim. Emekli aylığım seksen üç dinar kadar. Bir eşim var. Emekli maaşımdan başka bir gelirim yok. Ramazan ayı boyunca otuz fakiri doyuramadığım zaman benim durumumla ilgili şer'î hüküm nedir? Ödeyeceğim meblağ ne kadardır?

CEVAP: Senin yakalandığın bu hastalık bir gün iyileşme umudu bulunan bir hastalık olduğu zaman senin yapman gereken şey bu hastalık iyileşinceye kadar beklemek sonra oruç tutmaktır. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmaktadır: *"Kim hasta veya yolculuk halinde olursa tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde oruç tutar." (Bakara, 185)*

Fakat bu hastalık iyileşme umudu bulunmayan sürekli bir hastalık ise herbir güne karşılık bir yoksulu doyurman gerekir.

Senin bir sabah kahvaltısı veya akşam yemeği hazırlayıp, Ramazan günleri sayısınca yoksulu bu yemeğe çağırman caizdir. Bununla borcundan kurtulursun. İnşaallah bunu yapamayacak kimsenin olacağını zannetmiyorum. Bu yoksulları bir ayda doyurmaya gücün yetmediği zaman gücüne göre bir kısmını bir ayda bir kısmını da diğer aylarda doyurmanda hiçbir sakınca yoktur.[616]

615 Fetâvâ libni Useymîn, Kitabu'd-Da've, 1/180
616 Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/545-546

PSİKOLOJİK BİR HASTALIK SEBEBİYLE ORUCU TERKETTİM

SORU 593- Psikolojik bir hastalığa yakalanan bir kadın var. Ateş, sinir bozukluğu gibi halleri var. Bu hastalığın peşinden yaklaşık dört sene boyunca orucu bıraktı. Böyle bir durumda orucu kaza etmesi gerekir mi, gerekmez mi? Bu kadınla ilgili hüküm nedir?

CEVAP: Gücü yetmediği için orucu terkettiği zaman, buna gücü yeter hale gelince oruç tutmadığı dört seneyi kaza etmesi gerekir.

Allah Teala şöyle buyurur: "Kim hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutsun. Allah size kolaylık diler, zorluk dilemez. Bu da sayıyı tamamlamanız ve hidayete ulaştırmasına karşılık Allah'ı yüceltmeniz ve şükretmeniz içindir." *(Bakara, 185)*

Doktorların raporuna göre hastalığından ve oruç tutmaya acizlikten kurtulma umudu yoksa tıpkı oruç tutmak kendisine zor ve maşakkatli gelen yaşlı bir ihtiyar gibi tutamadığı herbir güne karşılık evinde ailesinin yediği buğday, pirinç ve hurma gibi yiyeceklerden yarım ölçek yiyecekle bir yoksulu doyurur. Artık ona kaza gerekmez.

Başarı Allah'tandır.[617]

ONUN FİDYE VERMESİ GEREKİR

SORU 594- Benim çok yaşlı ve Ramazan orucunu tutmaktan aciz bir annem var. Yaşlılıktan ve hastalıktan dolayı üç seneden beri oruç tutamadı. Onun yapması gereken şey nedir?

CEVAP: Durum senin anlattığın gibi olduğu zaman üç sene içindeki Ramazanlardan oruç tutmadığı herbir güne karşılık bir yoksulu doyurması gerekir. Ailenize yedirdiğiniz buğday veya pirinç veya hurma gibi yiyeceklerden yarım ölçeği bir yoksula yedirirsiniz. Başarı Allah'tandır.[618]

---

[617] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 1514
[618] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2505

ORUÇ TUTMAKTAN ACİZ KALAN KİŞİ

SORU 595- İhtiyar, yaşlı ve iyileşme umudu bulunmayan hasta gibi kendilerine orucu terketme ruhsatı verilen kimseler hakkındaki görüşünüz nedir? Bunların tutmadıkları oruçtan dolayı fidye vermeleri gerekir mi? Allah sizi iyilikle mükafatlandırsın.

CEVAP: Bismillah, elhamdulillah. Yaşlılıktan ve iyileşme umudu bulunmayan bir hastalıktan dolayı oruç tutmaktan acze düşen kimsenin gücü yetiyorsa herbir gün için bir yoksulu doyurması gerekir. Nitekim içlerinde İbn Abbas'ın da bulunduğu bir grup sahabe böyle fetva verdi.[619]

BİLİNCİNİ KAYBEDEN KİMSENİN ORUCU KAZA ETME YÜKÜMLÜLÜĞÜ YOKTUR

SORU 596- Ramazan ayının bir kısmına sağlıklı bir şekilde yetiştikten sonra bilincini kaybeden ve hala bilinci yerine gelmeyen bir hasta şayet ölse çocukları onun yerine kaza orucu tutacaklar mı? Allah size bereketini ihsan etsin.

CEVAP: Bismillah, elhamdulillah... Aklını giderici veya baygınlık denilen bir hastalığa yakalandığı zaman o kişinin üzerinden kaza yükümlülüğü düşer. Bilinci yerine geldiği zaman dahi o orucu kaza etmesi gerekmez. Onun durumu kaza yükümlülüğü bulunmayan mecnun ve bunağın durumu gibidir. Ancak baygınlık bir veya iki ya da üç gün gibi kısa bir süre sürdüğü zaman ihtiyaten kaza etmekte bir sakınca yoktur. Fakat bu süre uzadığı zaman o kaza yükümlülüğü olmayan matuh gibidir. Allah aklını geri verdiği zaman ibadete yeniden başlar. Şayet ölürse çocuklarının onun yerine kaza etmeleri de gerekmez.

Allah'tan sağlık ve selamet dileriz.[620]

---

619 Mecmuu Fetâvâ Semahatu'ş-Şeyh Abdulaziz b. Baz, 3/233
620 Mecmuu Fetâvâ Semahatu'ş-Şeyh Abdulaziz b. Baz, 3/240

Beşinci Konu
RAMAZAN GÜNÜ CİMA EDEN KİMSENİN KAZA VE KEFFARETİNİN HÜKÜMLERİ

SORU 597- Ramazan günü karısıyla cima eden kimsenin hükmü nedir?

CEVAP: Karı ve koca o gün oruç tutmamaları mubah olan kişilerden iseler -mesela yolcu iseler- oruçlu bile olsalar bunda bir sakınca yoktur.Ancak orucu bozması kendisi için helal olmayan kimselerden birisi olduğu zaman bu fiili işlemek ona haramdır. İşlerse günahkar olur ve o günün kazasıyla birlikte bir tane de köleyi özgürlüğüne kavuşturması gerekir. Buna imkan bulamazsa peşipeşine iki ay oruç tutar. Buna da gücü yetmezse altmış fakiri doyurur. Karısı kendisine bu konuda itaat etmişse ona da aynı şeyler gerekir. Karısı bu işi zorla yapmışsa (zorlanmışsa) ona hiçbir şey gerekmez.[621]

SORU 598- Oruçlu iken hanımı ile cima eden bir adamın keffareti için altmış fakiri doyurması caiz olur mu?

CEVAP: Ramazan günü oruç tutmak kendisine vacip olduğu halde hanımı ile cima eden kimseye keffaret gerekir. Bunun keffareti bir köleyi özgürlüğüne kavuşturmaktır. Buna imkan bulamazsa peşipeşine iki ay oruç tutmaktır.

Fakat bu kişinin altmış fakiri doyurması caiz olur mu diye sorulmaktadır. Biz deriz ki: Oruç tutmaya gücü yettiği zaman peşipeşine iki ay oruç tutması gerekir.

Bir kimse bir şeye azmettiği zaman onu kolayca yapar. Tembellik yapar ve bir şeyi gözünde büyütürse onu yapmak kendisine zor gelir. Ahiret azabından bizi kurtaracak amelleri yapabileceğimiz hasletleri bize bu dünyada veren Allah'a hamdolsun.

O kardeşe deriz ki: Azat edecek bir köle bulamadığın zaman iki ay arka arkaya oruç tut ve Allah'tan yardım iste. Şimdi vakit sıcak ve gündüzler uzun ise kış günlerine, kısa ve serin günlere bunu erteleme imkanın vardır.

Hanım bu konuda kocasına itaat ettiği zaman erkek gibidir. Zorla bu işi

---

621 Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/541-542

yaptığı ve kocasının elinden kurtulamadığı zaman ise onun orucu tamdır, onun keffaret ödemesi gerekmez. Zorla cima ettiği o günü kaza da etmez.[622]

YOLCULUKTA CİMA ETMEK SADECE KAZAYI GEREKTİRİR, KEFFARETİ DEĞİL

SORU 599- Ramazanda orucunu bozan bir adamdı. Sebebi ailesiyle yani eşiyle birlikte Taif'ten Tebuk'e yolculuk yapmıştı, adam bu yolculuk esnasında Ramazan günü eşiyle cima etmişti. Bu adama keffaret de gerekir mi yoksa sadece kaza mı gerekir? Bu cimaya razı olduğu zaman eşine gereken şey nedir, razı olmadığı zaman gereken şey nedir?

CEVAP: Durum anlatıldığı gibi olduğu ve cinsel ilişki yolculukta meydana geldiği zaman kendisine de, eşine de o günün kazasından başka hiçbir şey gerekmez.

Başarı Allah'tandır.[623]

SORU 600- Ramazanda oruç tutmaması caiz olan yolcu bir adam oruçlu iken eşiyle cima etmiş. Bu konuda ona keffaret gerekir mi? Kocası tarafından buna zorlanmış olmasına rağmen bundan dolayı kadına nasıl keffaret gerekir?

CEVAP: Benim görüşüme göre oruç tutmamasını ve namazları kısaltmasını mubah kılan bir yolculuğa çıktığı zaman ona keffaret gerekmez. Çünkü bir yolcunun Ramazan günü yiyerek orucunu bozması caiz olunca cima etmesi de caiz olur. Kadın oruçlu olduğu zaman bunun için orucunu bozması caizdir. Çünkü o da yolcudur ve bu işe de zorlanmıştır. Benim görüşüme göre bunda bir günah da yoktur, keffaret de yoktur.[624]

BİR GÜN İÇİNDE VEYA BİR AYIN İÇİNDE BİRDEN FAZLA CİMA OLDUĞUNDA KEFFARET DE KATLANIR MI?

SORU 601- Bir günde veya Ramazan ayında cima tekrarlandığı zaman keffaret de katlanır mı?

---

622 Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 2/542
623 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 9620
624 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 63

CEVAP: İmam Ahmed'in mezhebinden (Hanbeli mezhebinden) anlaşıldığına göre bir gün içinde birden fazla cima yapıldığı zaman bir tane keffaret de yeterlidir. İki ayrı günde cimalar tekrarlanırsa herbir gün için ayrı keffaret gerekir. Çünkü her gün ayrı/müstakil bir ibadettir.[625]

SORU 602- Bir adam Ramazanda üç gün peşipeşine hanımıyla cima etmiş. Bu adama ne gerekir?

CEVAP: Bir kimse oruçlu iken cima yaptığı zaman büyük bir günah işlemiş olur. Bundan dolayı Allah'a tevbe etmesi ve cima yaptığı günü kaza etmesi gerekir. Bununla beraber ayrıca kendisine ağır bir keffaret de gerekir. Bunun keffareti bir köleyi özgürlüğüne kavuşturmaktır. Buna imkan bulamazsa iki ay arka arkaya oruç tutmaktır. Buna da imkan bulamazsa herbirine yarım ölçek yiyecek olmak üzere altmış fakiri doyurmaktır. Cima ettiği herbir güne karşılık günler sayısınca keffaret de katlanır.

Allah en iyi bilendir.[626]

SORU 603- Bir adam Ramazanda aynı gün içinde hanımı ile birden fazla cima ettiği zaman bir keffaret mi gerekir yoksa birden fazla keffaret mi gerekir?

CEVAP: Bir adam aynı gün içinde hanımıyla iki defa cima ettiği zaman ona sadece bir keffaret gerekir. İki ayrı günde cima ettiği ve birinci günün keffaretini ödemediği zaman yine tek bir keffaret yeterlidir. Fakat mesela günün başında bir cima etmiş, onun keffaretini vermiş, daha sonra bir daha cima etmişse ikinci bir keffaret daha ödemesi gerekir.[627]

BİR KADIN RAMAZAN GÜNÜ CİMAYA RAZI OLDUĞU ZAMAN KOCASI GİBİ ONA DA KEFFARET GEREKİR

SORU 604- Bir adam Ramazan günü hanımıyla cima ettiği zaman her ikisi için tek bir keffaret mi gerekir yoksa erkek için bir keffaret, kadın için bir keffaret mi gerekir?

---

625 İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 198
626 el-Munteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân, 3/136
627 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 70

CEVAP: Bazı alimlere göre tek bir keffaret her ikisine de yeter. Fakat sahih olan görüşe göre kadın bu işe gönüllü katıldığı zaman kocası gibi ona da keffaret gerekir. Fakat gönülsüz/zorla katıldığı zaman bu günün kazasından başka kendisine hiçbir şey gerekmez. Çünkü zorlanan kişi şu ayetten dolayı mazurdur: *"Ancak kalbi iman ile dolu olduğu halde zorlanan kişi hariç." (Nahl, 106)*

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* de şöyle demiştir: "Ümmetimden yanılmanın, unutmanın ve zorlandıkları şeylerin sorumluluğu kaldırılmıştır."[628]

SORU 605- Bir adam Ramazan günü eşiyle cima etti ve arka arkaya iki ay keffaret orucu tuttu. Eşine de bir şey gerekir mi, gerekmez mi?

CEVAP: Bismillah, elhamdulillah... Bu iş kadının kendi iradesiyle ve zorlanmadan olduğu zaman ona da aynı şey gerekir. Kadın oruç tutmaktan aciz ise altmış fakiri doyurur. Bunun miktarı herbir fakir için yarım ölçektir. Fakat bu işi zorla ve şiddetli dayakla yapmışsa ona hiçbir şey yoktur. Bütün günah kocasınındır. Kocasına kolaylık gösterdiyse aynı şekilde kadına da keffaret gerekir.[629]

KEFFARETİ KOCAYA NİÇİN ŞARTSIZ VACİP KILDILAR DA UNUTMAKLA VE ZORLANMAKLA KADINDAN DÜŞÜRDÜLER

SORU 606- (Müçtehid imamlar) keffareti kocaya niçin kayıtsız şartsız vacip kıldılar da unutan ve zorlanan kadından onu düşürdüler.

CEVAP: Bu meselede pek çok ihtilaf vardır. Ahmed İbn Hanbel'in mezhebinde meşhur olan görüşe göre unutarak cima eden erkeğe kasten cima edene olduğu gibi hem kaza hem keffaret gerekir. İmam Malik de bu görüştedir. İmam Ahmed'den gelen diğer bir rivayete göre unutarak cima eden erkeğe keffaret gerekmez. İbn Batta bu görüşü tercih etmiştir. Ahmed'den gelen bir rivayete göre unutarak cima eden erkeğe kaza da gerekmez. el-Acurri ve Şeyh Takıyyuddin bunu tercih etmiştir. Ebu Hanife ve Şafi'i'nin görüşü de budur. Ahmed İbn Hanbel'in mezhebinde meşhur olan görüşe göre zorlanan kimse, isteyerek yapan kimse gibidir. O bu konuda Ebu Hanife ve Şafiî'ye uymuştur. Ahmed İbn Hanbel'den gelen başka bir rivayete göre ise zorlanan kimseye kaza

---

628 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 67

629 Mecmuu Fetâvâ Semahatu'ş-Şeyh Abdulaziz b. Baz, 3/200

da gerekmez, keffaret de gerekmez.

Cimaya gönüllü katılan kadının orucu bozulur. Ahmed'den gelen iki rivayetten birine göre cimaya gönüllü katılan kadına keffaret gerekir. Ebu Hanife ve Malik de aynı görüştedir. Ahmed'den gelen diğer rivayete göre ona keffaret gerekmez. Şafiî de bu görüştedir.

Zor ve tehdit altında cima edenin orucunun bozulması konusunda Ahmed İbn Hanbel'den iki rivayet vardır. Bu rivayetlerden birisine göre orucu bozulur. Ebu Hanife ve Malik de bu görüştedir. Diğer rivayete göre orucu bozulmaz. Şafiî'nin iki görüşünden birisi de budur. Ahmed zor ve tehdit altında cima eden kadının orucu bozulur derken ona keffaret gerekmediğine hükmetmiştir. Müçtehitlerin çoğunluğunun görüşü budur.

Unutarak cima eden kadına keffaret gerekip gerekmediği konusunda iki görüş vardır. Bu görüşlerden birine göre unutarak cima eden kadın tıpkı unutarak cima eden erkek gibidir. el-Kadi'nin zikrettiği budur ve Hanbeli mezhebinde bu görüş meşhurdur. Bu, cumhurun da görüşü olup, unutarak cima eden kadına keffaret yoktur.

Bu konuda erkekle kadın arasındaki farkın bir izahı olarak zikrettiğiniz el-Kafi'nin ibaresinde şöyle geçmektedir: "Çünkü o cinsel ilişki ile ilgili mali bir haktır sözü" şu anlama gelir: Keffaret cinsel ilişki sebebiyle malda vacip olan bir haktır. "Cinsinin içinden" sözünün anlamı ise şudur: Keffaret sadece cinsel ilişkiden dolayı gerekli olur, yoksa zevk almanın türlerinden olup cinsel ilişki kapsamına giren öpmek ve dokunmak gibi şeylerden dolayı keffaret gerekmez veya cinsiyle kastedilen şey yemek ve içmek gibi orucu bozucu şeylerin cinsidir.[630]

O GÜNÜN RAMAZAN OLDUĞUNU BİLMEDEN CİMA ETTİ

SORU 607- Bir kimse o gün Ramazan olduğunu bilmeden Ramazanın ilk günü cima ederse hüküm ne olur?

CEVAP: Elhamdulillah... Hanbeli mezhebine göre ona hem kaza, hem keffaret gerekir. Bu konudaki diğer görüşe göre mazur olduğu için ona keffaret gerekmez. Şeyh Takıyyuddin ve başkaları bu görüşü tercih etmiştir. İnşaallah doğru olan görüş budur. İnşallah doğrusu da budur.

[630] ed-Dureru's-Seniyye fi'l-Ecvibeti'n-Necdiyye, 5/357-358

Allah'ın selamı üzerinize olsun.[631]

SORU 608- Yıllardan birinde bilmeden Ramazan günü eşimle cima ettim. İnsanların çoğu da o gün Ramazan olduğunu ancak ikindi namazından sonra öğrendi. Bana keffaret gerekir mi?

CEVAP: Sana sadece kaza gerekir, keffaret gerekmez. Çünkü sen o günün Ramazan olduğunu bilmiyorsun, dolayısıyla kasten Ramazan gününe saygısızlık etmiş değilsin.[632]

RAMAZAN AYININ GİRDİĞİNİ BİLMEDİĞİNİZ İÇİN SİZE KEFFARET DEĞİL, KAZA GEREKİR

SORU 609- Ramazan ayının ilk günü o günün Ramazan olduğunu bilmeden sabah namazından biraz önce eşimle cima ettim. Ancak güneş doğduktan sonra o günün Ramazan olduğunu öğrendik. O günün Ramazan olduğunu öğrenince de orucu tamamladık. Bana söyler misiniz cimanın iki aylık oruçtan başka keffareti var mıdır? Şu da bilinsin ki ben çalışan bir adamım. Şu anda oruç tutacak gücüm yoktur. Bana bir cevap verin. Allah sizi iyilikle mükafatlandırsın.

CEVAP: Durum anlatıldığı gibi olduğu zaman Ramazan ayının girdiğini bilmediğiniz için size keffaret lazım gelmez. Fakat geceden oruca niyet etmediğiniz için her ikinize de o günün kazası gerekir.

Başarı Allah'tandır.[633]

631 Mecmuu Fetâvâ ve Resailu Semahati'ş-Şeyh Muhammed b. İbrahim Alu'ş-Şeyh, 4/195
632 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 69
633 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 6906

İMSAK VAKTİNDEN ŞÜPHE EDEREK EŞİYLE CİMA ETTİ

SORU 610- Bir adam sahura kalkan kimsenin konuşmasını işiterek eşiyle cima etti. Fakat sesini duyduğu kişi sahur yemeği mi yiyor, yoksa ezan mı okuyor bilemedi ve eşiyle cima etti. Biraz sonra da tan yeri ağardı. Bu adama gereken şey nedir? Bize bir fetva veriniz.

CEVAP: Bu meselede alimlerin üç görüşü vardır:

Birincisi: Ona kaza ve keffaret gerekir. Ahmed'den gelen iki rivayetten birisi budur.

Malik dedi ki: Ona kaza gerekir, başka bir şey gerekmez. Şafiî, Ebu Hanife ve diğerleri bu görüştedir.

Üçüncüsü: Ona kaza da gerekmez, keffaret de gerekmez. Bu, Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* sözüdür. Çünkü Allah Teala hata ve unutma sonucu yapılan şeyleri affeder. Allah Teala sabahın aydınlığı gecenin karanlığından ayrılıncaya kadar yemeyi, içmeyi, ve cinsel ilişkiyi mubah kılmıştır. Şafağın doğduğundan şüphe eden kişinin yemesi, içmesi ve cinsel ilişkide bulunması ittifakla caizdir. Şüphe devam ettiği zaman ona kaza gerekmez.[634]

GECENİN DEVAM ETTİĞİNE İNANARAK EŞİYLE CİMA ETTİ SONRA ŞAFAĞIN DOĞDUĞUNU ANLADI

SORU 611- Gecenin devam ettiğini zannederek şafak doğduğu esnada hanımı ile cima eden, sonra şafağın doğduğunu anlayan adama ne gerekir?

CEVAP: Elhamdulillah. Bu meselede ilim adamlarının üç görüşü vardır:

Birincisi: Bu adama hem kaza, hem keffaret gerekir. Bu, Ahmed İbn Hanbel'in meşhur olan görüşüdür.

İkincisi: Bu adama kaza gerekir. Bu, Ahmed'in mezhebindeki ikinci görüştür. Ebu Hanife, Şafiî ve Malik'in görüşü de budur.

Üçüncüsü: Bu adama kaza da gerekmez, keffaret de gerekmez. Said İbn Cübeyr, Mücahid, el-Hasen, İshak, Davud ve onun arkadaşları gibi seleften bir

[634] İbn Teymiyye, Mecmuu Fetâvâ, 25/259-260

grup ile sonrakilerin görüşü budur. Bunlar diyorlar ki: Şafağın doğmadığını zannederek yiyen bir kimse daha sonra şafağın doğduğunu anlarsa kendisine kaza gerekmez.

Bu görüş en sağlam görüştür ve şeriatın esaslarına, kitap ve sünnetin delaletine uygundur. Bu, Ahmed ve diğerlerinin usulünün kıyasıdır. Çünkü Allah Teala unutan ve hata edenin sorumluluğunu kaldırmıştır. Bu kişi de hata etmiştir. Allah Teala sabahın aydınlığı, gecenin karanlığından ayrılıncaya kadar yemeyi mubah kılmıştır. Sahuru geciktirmek de müstehaptır. Kim teşvik edilen ve mubah olan bir şeyi yaparsa kusur işlememiştir. Bu kişi mazeretli olmaya unutandan daha layıktır.

Allah en iyi bilendir.[635]

ŞAFAĞIN DOĞMADIĞINI ZANNEDEREK AİLESİYLE CİMA EDEN

SORU 612- Bir adam Ramazan gecesi şafağın doğmadığını zannederek eşiyle cima etti. Fakat amacına ulaştıktan sonra odasından dışarı çıktı ve sahurdan sonra cima ettiğini anladı. Pişman oldu ve orucunu tamamladı. Fakat bir günah hissediyor ve bu fiilinin neyi gerektirdiğini soruyor?

CEVAP: Durum anlatıldığı gibi olduğu zaman ve cimayı imsak vaktinden sonra yaptığını kesin olarak anladığı zaman o günü kaza etmesi ve keffaret ödemesi gerekir. Bunun keffareti mümin bir köleyi azat etmektir. Buna imkan bulamazsa arka arkaya iki ay oruç tutmaktır. Buna gücü yetmezse altmış yoksulu doyurmaktır. Çünkü şafağın doğduğunu öğrenmek için gerekli dikkati göstermemiştir. Eşi bu işe gönüllü olarak iştirak etmişse ona da aynı şeyler gerekir.

Başarı Allah'tandır.[636]

CİMA ETTİ VE BUNUN HARAMLIĞINI BİLMEDİKLERİNİ İDDİA ETTİ

SORU 613- Ramazan günü eşiyle cima eden bir adam çölde yaşayan cahil kimseler olduklarını ve Ramazan günü cima etmenin haram olduğunu bilmediklerini iddia ediyor. (Bunlara ne gerekir?)

635 İbn Teymiyye, Mecmuu Fetâvâ, 25/263-264
636 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 10676

CEVAP: Eğer söyledikleri doğru ise (bir şey gerekmez). Ancak siz onlara hanımı da bu işe razı olursa her ikisine de kaza ve keffaretin gerekeceğini bildirin ve konu ile ilgili gerekli bilgileri tamamlayın.[637]

BİLMEDİĞİ HALDE EŞİYLE CİMA ETTİ, KEFFARET GEREKİR Mİ?

SORU 614- Bir adam hükmü bilmeden eşiyle cima ettiği zaman keffaret gerekir mi?

CEVAP: Hükmü bilmediği halde eşiyle cima ettiği zaman ona bir şey gerekmez. Çünkü bu durumda o, cehaletle mazurdur. Fakat Ramazan günü cima etmenin haram olduğunu bildiği zaman kendisine kaza ve keffaret gerekir.[638]

KEFFARETİ ÖDEMEDEN ÖLDÜĞÜ ZAMAN KEFFARET ONDAN DÜŞMEZ

SORU 615- Bir adam Ramazan günü eşiyle cima ettiği ve keffaretini ödemeden önce öldüğü zaman keffaret ondan düşer mi?

CEVAP: Bir adam Ramazan günü cima ettiği zaman biz onun keffaretle yükümlü olduğunu söyleriz. Keffareti ödemeden vefat ederse keffaret kendisinden düşmez, bu keffaret onun malından çıkarılır.[639]

EŞİYLE CİMADAN UZAK DURMAK SADECE ZIHAR KEFFARETİNDE GEREKLİDİR

SORU 616- Bir adam Ramazan günü eşiyle cima etti. Köle azat etmeye gücü yetmedi. Dolayısıyla bu keffareti ardarda iki ay oruç tutarak ödemek istedi. Bu adam *"eşine dokunmadan önce..."* *(Mücadele, 4)* ayetinde de ifade edildiği gibi geceleyin hanımından eşinden uzak duracak mı?

CEVAP: Bu adamın hanımından uzak durması gerekmez. Bilakis geceleri cima edebilir. Eşinden uzak durmak zıhar yapan erkek hakkında sözkonusudur.

[637] Mecmuu Fetâvâ ve Resaili Semahati'ş-Şeyh Muhammed b. İbrahim Alu'ş-Şeyh, 4/195-196
[638] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s.68
[639] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 70

Çünkü Allah Teala eşine zıhar yapan erkeğe (bunun keffaretini ödeyinceye kadar) eşine yaklaşmasını haram kılmıştır. Ramazan günü cima etmeye gelince zamana saygısızlık ettiği için bundan dolayı kendisine keffaret gerekir. Onun geceleyin eşine yaklaşması haram değildir.[640]

HANIMINA RAMAZAN GÜNÜ ARKASINDAN YAKLAŞAN KİMSEYE KEFFARET GEREKİR Mİ?

SORU 617- Bu hüküm -Allah korusun- hanımına arkadan yaklaşan kimse hakkında da geçerli midir?

CEVAP: İster önden ister arkadan olsun cima eden kimseye keffaret gerekir.[641]

FİDYE ÖDEMEYE GÜCÜ YETMEYENDEN KEFFARET DÜŞER Mİ?

SORU 618- Bir adam Ramazan günü hanımıyla cima ettiği ve fidye vermeye imkan bulamadığı zaman kendisinden keffaret düşer mi?

CEVAP: İlim adamları bu meselede ihtilaf ettiler. (Ahmed b. Hanbel'in) mezhebine göre bu durumda keffaret düşer. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Ramazanda cima eden adama: "Bunu ailene yedir de imkan bulduğun zaman öde" demedi. Bilakis sadece "bunu ailene yedir" dedi.

İkinci görüşe göre keffaret düşmez, zimmetinde borç olarak kalır. İmkan bulduğu zaman keffaretini (fidyesini) verir. Daha sonra köle azat etmeye gücü yeterse köle azat eder. İleriki bir zamanda oruç tutmaya gücü yeterse oruçla keffaretini öder. Bu görüşün sahipleri keffaretin zimmete bağlı oluşunu delil getirirler. Zimmete bağlı olan şeyler (yani borçlar) bir güçlükten dolayı düşmezler. Bunlar tıpkı adakların ve yeminlerin keffareti gibidirler. Onlar da düşmezler. Gücü yetinceye ve keffareti ödeyinceye kadar zimmette borç olarak kalırlar.[642]

---

640 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 71
641 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 70
642 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 68

BU ADAMDAN CİMANIN KEFFARETİ DÜŞER Mİ?

SORU 619- Ramazan günü cima ettiği için keffaret ödemesi gereken bir adam var. Fakat bu adam fakir; köle azat etmesi mümkün değil; iki ay arka arkaya oruç da tutamaz. Altmış tane yoksulu doyurması da imkansız. Ne yapacak?

CEVAP: Köle azat etmeye imkan bulamadığı, iki ay ardarda oruç tutamadığı, altmış fakiri doyuramadığı zaman araştırıcı alimler dediler ki fidye vermeye gücü yetmiyorsa keffaret ondan düşer, bedel ödemez. Fakat orucunu bozduğu o günü kaza etmesi ve bir daha o fiili işlememek üzere Allah'a tevbe etmesi gerekir.[643]

RAMAZANIN DIŞINDA TUTTUĞU ORUCU CİMA İLE BOZAN KİMSENİN HÜKMÜ

SORU 620- Bir adam h. 1410 yılının şevval ayında Ramazandan kalma borcunu tutuyordu. Oruçlu olmayan hanımı kendisine cilve yaptı, o da nefsine hakim olamadı ve cima etti. Bize bu konuda fetva veriniz.

CEVAP: Ramazanın dışında cima ederek orucunu bozan kimsenin cima ile bozduğu bu günü kaza etmesi gerekir, ona keffaret gerekmez. Çünkü onun yaptığı cima Ramazanda meydana gelmemiştir. Senin bundan dolayı Allah'a tevbe etmen gerekir. Eşinin de bundan dolayı tevbe etmesi gerekir. Çünkü o, senin orucu bozmana sebep olmuştur.

Başarı Allah'tandır.[644]

SORU 621- Değerli Şeyh Salih b. Fevzân'ın (Nurun ale'd-Derb) isimli programını dinledikten sonra şaşkınlık ve endişe içinde kaldım. Konuşmanın içeriğinde farz orucun kazasını tutarken bu orucun bozularak kesilmesinin caiz olmadığını söyledi. Fakat bu konuda fazla bilgi vermedi. Ben sizden bu konuda daha fazla bilgi vermenizi ve görüşünüzü almak istiyorum. Çünkü ben sanki uyku ile uyanıklık arasında kalan kimse gibiyim. İşin özeti şu: Benim eşim hicri 1407 yılının Ramazan günlerinden kalan bir orucun kazasını tutuyordu. Bunu

---

[643] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 67-68

[644] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 13475

ben de biliyordum. O gün kuşluk vakti (geçen Şaban ayında oldu) tuttum onunla cima ettim. İçimde bir şey var fakat kesin bir dereceye ulaşmadı. Çünkü ben biliyorum ki nafile bir oruç tutan kimse hürdür, isterse bu orucu tamamlar, isterse bozar ve ona kaza gerekmez. Ben bu günün kazası için geniş bir imkanın olduğunu zannediyordum. Çünkü kazanın farz olmakla birlikte bozularak kesilmesine dinde müsamaha gösterileceğine inanıyordum.

Değerli şeyh, biraz önce sözü edilen programı dinlediğimden beri ben bu gün endişeliyim, eşim de endişeli. Korkumuzun kaynağı bize veya birimize ben oruç olmadığım halde ağır bir keffaretin gerekecek olmasıdır.

Şimdi önce Allah'tan, sonra sizden bu meselede bizi ilgilendiren konuda süratle cevap vereceğinizi ümit ediyoruz.

CEVAP: Bir kimsenin Ramazan orucunu kaza etmesi farzdır. Orucuna bir şüphe karıştığı zaman onu tamamlaması ve meşru bir mazeret olmadıkça onu bozmaması gerekir. Bir kadın kaza orucu tutarken kocasının ona bu orucunu bozmasını emretmesi helal değildir. Onunla cima etmesi ve kadının da bu konuda ona itaat etmesi caiz değildir.

Fakat o kaza orucu tutarken eşinle cima ettiğin için sana ve eşine gereken şey bu olaydan dolayı Allah'a tevbe etmektir ve eşinin kendisiyle cima ettiği o günü kaza etmesidir. Bunun için keffaret gerekmez. Çünkü keffaret zamana saygıdan dolayı Ramazanda cima edene vacip olur. Kaza orucunda ise alimlerin görüşlerinden en sahih olanına göre onun bozulması keffareti gerektirmez.

Başarı Allah'tandır.[645]

RAMAZAN ORUCUNU KASTEN BOZDU, SONRA CİMA ETTİ. BUNA KAZA VE KEFFARET GEREKİR Mİ?

SORU 622- Ramazan günü bile bile orucunu bozduktan sonra cima eden bir adama kaza ve keffaret gerekir mi? Yoksa keffaret değilde sadece kaza mı gerekir?

645 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 11538

CEVAP: Bu adama kaza gerekir. Keffarete gelince Malik, Ahmed ve Ebu Hanife'nin mezhebine göre keffaret de gerekir. Şafiî'ye göre gerekmez.[646]

YEMEKLE ORUCUNU BOZDUKTAN SONRA EŞİYLE DE CİMA ETTİ, BUNA KEFFARET GEREKİR Mİ?

SORU 623- Bir adam Ramazan günü eşiyle cima etmek istedi ve cimadan önce bir şeyler yiyerek orucunu bozdu. Sonra da cima etti. Buna keffaret gerekir mi, gerekmez mi? Orucunu mazeretsiz bozan kimseye gereken şey nedir?

CEVAP: Elhamdulillah. Bu meselede alimlerin meşhur iki görüşü vardır.

Birinci görüşe göre keffaret gerekir. Bu görüş Malik, Ahmed ve Ebu Hanife gibi cumhurun (çoğunluğun) görüşüdür.

İkinci görüşe göre keffaret gerekmez. Bu da Şafiî'nin görüşüdür. Bu iki görüşün dayanağı şudur:

Keffaretin sebebi orucu veya sahih bir orucu cima ile veya cima ve diğer şeylerle bozmaktır. Hangi şeylerin orucu bozduğu konusunda mezhepler arasında farklılıklar vardır. Ebu Hanife oruç bozucu cinsten olan şeylerin en kıymetli ve en üstün olanlarını dikkate alırken Malik herhangi bir kayıt koymaksızın mutlak olarak orucu bozan şeyleri dikkate alır. Aralarındaki ihtilaf bir çakıl veya çekirdek veya benzeri bir şeyi yutmakla oruç bozulduğu zaman sözkonusudur. (Yani bunların dışındaki oruç bozucu şeylerin kasten yenilmesinde keffaretin gerekliliğinde aralarında ihtilaf yoktur. -Çeviren-) Ahmed'den gelen bir rivayete göre hacamatla orucu bozduğu zaman keffaret gerekir, bu da cima ile birlikte orucu bozan diğer şeyler gibidir. (Hanbeli mezhebine göre) yemek, içmek ve benzeri şeylerde keffaret yoktur (keffaret sadece cimadan dolayı gerekir. -Çeviren-)

Sonra keffaretin gerekli olması için bozulan orucun sahih bir oruç olması şart mıdır, değil midir konusunda ihtilaf ettiler. Şafiîlere ve diğerlerine göre böyle bir şart vardır. Dolayısıyla bir kimse önce yese, sonra cima etse veya niyetsiz olarak sabahlasa, sonra cima etse veya cima etse, keffaretini ödese sonra tek-

---

646 İbn Teymiyye, Mecmuu Fetâvâ, 25/236

rar cima etse bu kişiye keffaret gerekmez. Çünkü sahih bir orucun içinde cima etmiş değildir.

Mezhebindeki zahir olan görüşünde Ahmed İbn Hanbel ve diğerleri şöyle derler: Hayır, bu ve benzeri şeylerde de keffaret gerekir. Çünkü Ramazan ayında orucu bozucu şeylerden kendisini uzak tutması gerekir. Dolayısıyla bu bir fasit oruçtur. Fasit bir ihrama benzer.

Nitekim hac için ihrama giren kimse ihramını bozduğu zaman, ihram yasaklarından kendisini uzak tutmak suretiyle ihramlılık halini sürdürmesi gerekir. Bu yasaklardan herhangi birini işlediği zaman sahih bir ihramdan dolayı kendisine ne gerekiyorsa aynı şey gerekir. Ramazan orucu kendisine vacip olan kimse de yemek veya cima veya niyetsizlik sebebiyle orucu fasit (geçersiz) olduğu halde o günün kalanında oruçlu kalması vacip olunca oruç yasaklarından kendisini uzak tutması gerekir.

(Herhangi bir sebeple orucu fasit hale gelen bir kimse) oruç yasaklarından herhangi bir şeyi yaptığı zaman sahih bir oruçta kendisine ne gerekiyorsa fasit oruçta da aynı şey gerekir. Her iki durumda da ona keffaret gerekir. Çünkü her iki durumda da Ramazan ayına bir saygısızlık var. Hatta bu durumda saygısızlık daha fazla var. Çünkü ilk olarak orucunu bozmuş olmakla günahkar olmuştur, sonunda iki defa günahkar kimse olmuştur. Dolayısıyla onun için keffaretin vacip olması daha evladır. Bu gibi şeylere keffaret vacip olmasaydı bu herkesin keffaretten kaçmasının/kurtulmasının gerekçesi olurdu ve hiç kimse keffaret ödemezdi.

Çünkü o zaman hiç kimse Ramazanda cima etmek istemez, ancak önce yemek yeme imkanını bulur, sonra cima eder. Hatta bu, onun maksadına ulaşmasında kendisine daha fazla yardımcı olur. Yani sabah kahvaltı yapmadan önce (cima ederse) keffaret gerekir, kahvaltı yaptığı zaman (cima ederlerse) keffaret gerekmez. Bu, şeriatte benzeri görülmemiş çirkin bir hüküm olur.

Günah büyüdükçe cezanın da büyüyeceği akılların ve dinlerin kabul ettiği bir gerçektir. Benzerlik arttıkça ceza da artar. Keffaret, ibadetle ukubetin (cezanın) karışımıdır ve günahları engellemek ve silmek için konulmuştur. Her ne olursa olsun sebebin kuvveti, müsebbebin de kuvvetini gerektirir.

Sonra bir şeyi yemek suretiyle orucu bozmak Ebu Hanife ve Malik'in dediği gibi keffareti gerektiren müstakil bir sebep değildir. En azından müstakil sebe-

bin yardımcısıdır. Halbuki bu, onun hükmünü engellemektedir. Bu, şeriatın esaslarına aykırıdır. Sonra cima eden kimse çoğu defa fiili birleşmeden önce orucunu bozuyor ve bu görüşe göre bununla da kendisinden keffaret düşüyor. Bunun batıl olduğu açıktır.

Allah en iyi bilendir.[647]

ORUÇSUZ OLARAK YOLDAN GELDİ KARISINI HAYIZDAN KURTULUP GUSLETTİĞİNİ GÖRDÜ, ONUNLA CİMA ETMESİ CAİZ OLUR MU?

SORU 624- Bir adam yolculuktan evine oruçsuz olarak geldiği zaman, oruca başladıktan sonra eşinin adetten temizlenip guslettiğini görünce onunla hemen cima etmesi caiz olur mu veya herkesle birlikte o gün oruç tutması mı gerekir?

CEVAP: Bir yolcu Ramazanda kendi beldesine döndüğü zaman orucu bozan şeylerden kendisini uzak tutması gerekir. Oruç zamanına saygı gözeterek geldiği gün hanımı ile cima etmesi caiz değildir.

Başarı Allah'tandır.[648]

* * *

Altıncı Konu
ORUÇ BORÇLUSU OLARAK ÖLEN KİMSENİN KAZASININ HÜKÜMLERİ

ÜZERİNDE FARZ ORUÇTAN BORCU OLDUĞU HALDE ÖLEN KİMSENİN HÜKMÜ

SORU 625- Üzerindeki farz olan oruç borcunu tutmadan önce ölen kimsenin hükmü nedir?

---

647 İbn Teymiyye, Mecmuu Fetâvâ, 25/260-263
648 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 13432

CEVAP: Bir kimse Ramazandan veya başka bir oruçtan üzerindeki farz olan oruç borcunu tutmadan önce öldüğü zaman ya hastalık, yolculuk ve acizlik gibi hiçbir mazereti olmaksızın borcunu eda edebilme imkanına kavuştuktan sonra ölmüştür veya böyle bir imkanı bulamadan ölmüştür.

Eğer oruç tutma imkanına sahip olmuş ve edasına mani bir mazeretle karşılaşmadan vefat etmişse bu oruç ya onun adak yoluyla kendi kendisine vacip kıldığı oruçtur veya Ramazanın kazası ve keffareti gibi şeriatın aslında vacip (farz) olan bir oruçtur.

Şayet üzerinde borç olarak kalan oruç, adak orucu ise velisi (yakınları) müstehap olarak bunu tutabilirler. Arkasında bir mal bırakmışsa onun namına oruç tutulması vacip olur. Adamak suretiyle vacip olan şeylerin hepsi ölünün adına terekesinden yerine getirilir. Çünkü adamakla vacip olan şeyler aslen vacip olan şeylerden mertebece daha aşağı ve daha hafif oldukları için onlarda niyabet (ve vekalet) caizdir. (Fakat aslen vacip olan şeylerde niyabet ve vekalet caiz değildir. -Çeviren-) Aslen vacip olan bir şey ise -mesela bir kimse oruç borçlusu iken sağlığına kavuşsa ve borcunu tutmadan ölürse- onun namına borçlu olduğu gün sayısınca fakirin doyurulması vacip olur. Şeyh Takıyyuddin'e göre onun namına oruç tutulsa da yeterli olur veya bunun kaynağı daha kuvvetlidir.

İkincisi Ramazan içinde hastalanması, bu hastalık sebebiyle orucunu bozması ve bu esnada ölmesi veya uzun bir süre sonra da olsa ölünceye kadar hastalığının devam etmesidir. Bu durumda kendisinin bir ihmali olmadığı için ölünce de onun için oruç fidyesi ödenmesi gerekmez. Çünkü orucu ancak mazeretli olduğu için terketmiştir. Borçlu olduğu oruç keffaret orucu ise hüküm yine aynıdır. (Yani özür sebebiyle ölmeden önce tutamadığı keffaret zimmetten düşer. -Çeviren-) Vakti belirlenmiş adak orucu ise ve vaktinden önce ölmüşse -mesela zilhicce ayının on gününde oruç tutmayı adasa da Zilkade ayında ölmüş olsa- ona hiçbir şey gerekmez, vacipliğin kesinleşeceği zamana ulaşamadığı için kaza edilmez (bu adak onun ölümünden sonra yerine getirilmez.) Şayet adağın vaktini belirlememişse veya vakit olarak belirlemiş fakat ihmali yüzünden vaktinde tutmamışsa onun adına bu orucun kaza edilmesi gerekir. Bir ihmalde bulunmamış fakat oruç tutacağı vakit hastalığına veya benzeri bir mazeretine tesadüf etmişse mezhebin görüşüne göre yine kaza edilir. Çünkü vücup vaktine yetişmiştir.

Sahih olan şudur: Adakla vacip olan şeyin hükmü şeriatın aslıyla vacip olan şeyin hükmü gibidir. Mezhepteki ilk görüşten birisi budur ve mezhebin koyduğu kurala uygundur. Kural şudur: Adakla vacip olan (oruç) şeriatın aslıyla vacip olan (Ramazan orucuy)la aynı hizada yer alır. Sonunda tamamen ona dahil olur. Ondan daha kuvvetli olması ise gerçekten imkansızdır.

Allah en iyi bilendir.[649]

ÜZERİNDE RAMAZAN AYINDAN KAZA BORCU VARKEN ÖLEN KİMSE

SORU 626- Üzerinde Ramazandan kaza borcu olduğu halde ölen kimsenin hükmü nedir?

CEVAP: Bir kimse üzerinde Ramazandan kaza orucu borcu olduğu halde öldüğü zaman onun yerine velisi tutar. Onun yakını veya varisi olan kimse velisidir. Bunun delili Aişe'nin Peygamberden rivayet ettiği şu hadistir: "Kim üzerinde oruç borcu olduğu halde ölürse onun namına o orucu velisi tutar." Velisi bu orucu tutmazsa her bir gün için bir yoksulu doyurur.[650]

SORU 627- Kaza borcu olduğu halde ölen kimse adına oruç tutulur mu?

CEVAP: Bir hastanın Ramazan günlerinden kalma kaza borcu olduğu ve ölünceye kadar kaza edemediği zaman şayet önemsemeyerek ve ihmal ederek terketmişse onun namına oruç tutulur fakat ihmali olmamışsa bu oruç onun adına kaza edilmez.[651]

HAYATTA İKEN TUTMADIĞI ZAMAN ÖLÜNÜN ADINA KAZA ORUCU TUTMAK

SORU 628- Hayatta iken Ramazan orucunu tutmadığı zaman ölmeden önce keffaretini (fidyesini) çıkardığı halde ölen kişi adına oruç tutulması caiz olur mu?

---

[649] Abdurrahman b. Nâsır es-Sadi, el-İrşad ila Marifeti'l-Ahkam, s. 85-86
[650] İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 202-203
[651] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 124

CEVAP: Ölen kişi namazını kılan bir müslüman ise akrabalarının onun adına oruç tutmaları meşrudur. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Kim üzerinde oruç borcu olduğu halde ölürse velisi onun orucunu tutar." Buhari ve Müslim bu hadisin sahihliğinde ittifak etmişlerdir. Fakat orucu tutmaktan aciz olduğu veya yaşlılığı ya da şifa umudu bulunmayan bir hastalık sebebiyle terketmişse onun için oruç tutulmasına gerek yoktur. Tutamadığı bütün günler için fidye çıkardığı zaman hayatta iken çıkardığı fidye yeterlidir.

Fakat adam namaz kılmayan bir kişi ise üzerindeki oruç onun namına kaza edilmez. Çünkü namazı kasten terkeden kimse, alimlerin bu konudaki iki görüşünden sahih olanına göre en büyük küfürle kafir olur.

Namazı kasten terkeden kimsenin kafir olduğunun delilleri şu hadislerdir:

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Bizimle onlar (kafirler ve münafıklar) arasındaki belirleyici fark namazdır. Kim namazı terk ederse kafir olur." Bunu Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi, Nesai ve İbn Mace sahih bir isnadla Bureyde İbn el-Hasib'ten tahriç etmişlerdir.

Diğer bir hadiste Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "İşin başı İslamdır, İslamın direği namazdır, zirvesi Allah yolunda cihat etmektir." Bunu İmam Ahmed ve Tirmizi sahih bir isnadla Muaz İbn Cebel'den *Radıyallahu anh* rivayet etmiştir.

Diğer bir hadiste ise şöyle buyurur: "Kişi ile küfür ve şirk arasında namazın terki vardır." Bunu İmam Müslim Sahihinde Cabir İbn Abdillah'tan *Radıyallahu anh* rivayet etmiştir.

Bu konuda daha pek çok hadis vardır. Allah'tan bütün müslümanlar için rızasına uygun şeylerde başarı ve farz kıldığı namazın razı olduğu şekilde edasında yardım dileriz. Şüphesiz o, herşeyi işitendir çok yakındır.[652]

SORU 629- Hayatta iken Ramazan orucunu tutmadığı zaman ölmeden önce fidyesini ödediği halde ölen kişi adına oruç tutulması caiz olur mu?

CEVAP: Kim bir hastalık veya yolculuk sebebiyle orucunu bozar da sonra bu mazereti ortadan kalkarsa kaza etmeye imkan bulduğu zaman onu kaza etmesi vaciptir.

[652] İbn Baz, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 2/167-168

Mazereti olmaksızın diğer Ramazana kadar kaza etmeden ölürse tutmadığı herbir gün için bir yoksul doyumu -yarım ölçek yiyecek- fidyenin onun terekesinden çıkarılıp ödenmesi gerekir. Fakat ölünceye kadar mazereti devam eden de kaza etmeye imkan bulamazsa hiçbir şey gerekmez.

Hakkında soru sorulan ölü, orucun edasına ve kazasına gücü yetemeyecek müzmin bir hastalığa yakalandığı ve oruç tutmadığı herbir gün için bir fidye ödediği zaman borcunu eda etmiş demektir. Artık onun namına oruç tutulmasına ihtiyaç yoktur.[653]

KEFFARET BORCU OLDUĞU HALDE ÖLDÜ

SORU 630- Benim kardeşim yanlışlıkla (kaza ile) bir adamın ölümüne sebebiyet verdiği için ardarda iki ay keffaret orucu tutması gerekiyordu. Bunu tutamadan vefat etti. Bu iki aylık orucun onun namına tutulması caiz olur mu? Ölen öz kardeşimizi borçtan kurtarmak için bunu hayattaki kardeşimle sırayla paylaşmamız caiz olur mu?

CEVAP: Bismillah, elhamdulillah... Birinizin onun namına iki ay ardarda oruç tutması meşrudur. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Kim üzerinde oruç borcu olduğu halde ölürse onun namına o orucu velisi tutar." Bu hadisin sıhhatinde ittifak edilmiştir.

Veli, yakın olan kimsedir. Bu orucun bir topluluğa taksim edilmesi caiz değildir. Bunu Allah'ın meşru kıldığı şekilde arka arkaya ancak bir kişi tutar. Çünkü Allah Teala adam öldüren kimse hakkında şöyle buyurur: "Buna imkan bulamayan kimse iki ay ardarda oruç tutar." (Nisa, 92)

Köle azat etmeye gücü yeten kimsenin köle azat etmesi gerekir. Oruç tutması yeterli değildir.

Allah herkesi başarı kılsın.[654]

---

[653] el-Munteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân, 3/148

[654] Mecmuu Fetâvâ Semahatu'ş-Şeyh Abdulaziz b. Baz, 3/226

BİR KİMSE ÜZERİNDE RAMAZAN ORUCU BORCU OLDUĞU HALDE VEFAT ETTİĞİ ZAMAN

SORU 631- Bir kimse üzerinde Ramazan veya adak orucu borcu olduğu halde vefat ettiği zaman ailesi onun namına oruç mu tutar yoksa herbir günün yerine fidye mi verir?

CEVAP: Şifaya kavuşup oruca gücü yeter hale geldikten sonra orucu tutmadan vefat ederse velisinin onun adına oruç tutması meşru olur. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Kim üzerinde oruç borcu olduğu halde ölürse, onun namına o orucu velisi tutar." Bu hadisin sahihliğinde ittifak edilmiştir.

Veli baba, oğul, kardeş ve amca oğlu gibi yakınlara denir. Adamın hastalığı ölünceye kadar devam etmişse ona ne fidye gerekir, ne kaza gerekir, ne de yakını tarafından onun namına oruç tutmak gerekir.

Başarı Allah'tandır.[655]

BABANIN ORUÇ TUTMADIĞINI ZANNETTİĞİN GÜNLERİNİ TUTMAN MEŞRUDUR

SORU 632- Babam 1400 h. yılı Ramazanından sayısını bilmediğin kadar gün oruç borcu olduğu halde vefat etti. Kendisi hasta değildi. Zannediyorum yolcu ve yorgun idi. Kaza etmediği halde ikinci Ramazan girdi. Ben bunları kaza eder mi diye kendisine hatırladığımda kışın tutacağını söyledi. Fakat bir trafik kazası sonucu aniden vefat etti. Ben onun bu oruçları kaza etmediğinden eminim. Sizden ne yapmam gerektiğini öğrenmek istiyorum; Onun namına oruç mu tutacağım yoksa sadaka mı vereceğim? Çünkü geride bir çok mal bıraktı. Bu büyük bir sorun oldu.

CEVAP: Babanızın oruç tutmadığını zannettiğiniz günlerini onun namına tutmanız meşrudur. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Kim üzerinde oruç borcu olduğu halde vefat ederse velisi onun namına oruç tutar." Bu hadisi Buhari ve Müslim birlikte rivayet etmişlerdir.

---

[655] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 6288

Başarı Allah'tandır.[656]

BEŞ GÜNLÜK ORUÇ BORCU BEŞ OĞLU OLDUĞU HALDE ÖLEN KİMSENİN HÜKMÜ

SORU 633- Bir ölünün Ramazandan kaza etmediği beş günlük oruç borcu var ve beş tane de oğlu var. Bunlar onun bu borcunu tutmak istediler. Her birinin birer gün oruç tutmaları caiz olur mu yoksa bunun hepsini onun adına birisi mi kaza etmesi gerekir?

CEVAP: Sahih bir hadiste şöyle geçer: "Kim üzerinde oruç borcu olduğu halde ölürse, onun namına o orucu velisi tutar." Veli kavramının içine bütün varisler girer. Ölen kişinin soruda belirtildiği gibi beş gün borcu olduğu zaman beş tane oğlunun bu orucu aralarında taksim etmeleri ve herbirinin mesela bir gün oruç tutması caizdir. Bunların aynı gün bu orucu tutmaları da caizdir.

Keffaret orucu bundan istisnadır. Çünkü onun ardarda tutulması şarttır ve varislerden birisi bunu yüklenir.[657]

ÖNCE KENDİ ORUCUNU TUT, SONRA YAKINININ ORUCUNU

SORU 634- Dedem oruç borçlusu olduğu halde vefat etti. Hastalığı sebebiyle Ramazanda oruç tutamamıştı. Ben onun namına tutmak istiyorum. Fakat benim de geçmiş yıllardan hayız sebebiyle tutamadığım borçlarım var. Şu anda onları kaza etmeye çalışıyorum. Kendim oruç borçlusu iken onun namına oruç tutmam caiz olur, yoksa önce kendi borcumu kaza edip sonra onun namına mı oruç tutmalıyım?

CEVAP: Kimin üzerinde Ramazan günlerinden tutmadığı oruç borcu varsa önce hemen onları tutması, sonra yakını namına tutulması meşru olan orucu tutması gerekir.

Dedenin ölümü ile hastalığı peşipeşine gelmişse onun herhangi bir oruç borcu yok demektir. Hastalığından şifa bulduktan sonra orucunu kaza etmeden öldüyse onun namına oruç tut. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle

---

656 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 4860

657 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 125

buyurdu: "Kim üzerinde oruç borcu olduğu halde ölürse onun namına velisi oruç tutar." Veli yakın olan kişidir.

Başarı Allah'tandır.[658]

ONUN NAMINA ANNESİNİN ORUÇ TUTMASI DAHA UYGUNDUR

SORU 635- Benim zayıf bünyeli bir kızım vardı. Bize (bu haldeyken) Ramazan ayı ulaştı ve annesi iki sene Ramazan aylarında onun oruç tutmasını engelledi. Sonra kızım iki aylık oruç borcu olduğu halde vefat etti. Şimdi ben soruyorum: Bu konuda annesinin bir günahı var mıdır? Çünkü onun oruç tutmamasına annesi sebep olmuştu. Kızının namına bunları kaza etmek annesine mi gerekir?

CEVAP: Bu kız, bünyesinin zayıflığı sebebiyle oruç tutmaya gücü yetmediği zaman hasta hükmündedir ve annesi Ramazanda onun oruç tutmasını engellemekle günahkar olmamıştır.

Zayıflığı devam ettiği ve ölünceye kadar oruç tutma gücüne kavuşmadığı zaman onun namına bu orucun kaza edilmesine gerek yoktur.

Fakat kız zayıf olmakla birlikte bir meşakkat ve zorluk olmaksızın oruç tutabilecek güçte olduğu zaman annesi onun Ramazanda oruç tutmasını engellemekle günahkar olmuştur ve onun namına oruç tutması meşrudur. Oruç tutmamasına annesi sebep olduğu için de kazayı onun üstlenmesi daha uygundur.

Başarı Allah'tandır.[659]

KADININ NAMINA KOCASININ VEYA ÇOCUKLARININ KAZA ETMESİ DAHA UYGUNDUR

SORU 636- Bir adam üzerinde Ramazan orucu borcu olduğu halde vefat etti. Onun orucunun kazasının hükmü nedir? Bu orucu kimin kaza etmesi daha doğru olur: Kocası mı, çocukları mı? Bu orucun bütün aile fertlerine taksim edilmesi yani kaza edilecek günlerin aileye dağıtılması caiz olur mu?

---

[658] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 7942
[659] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 5870

CEVAP: Vefat eden bu kadın Ramazanda oruç tutmamaya başladığı günden itibaren ölünceye kadar oruç tutamayacak durumda olduğu zaman hiçbir şey gerekmez.

Fakat hastalıktan sağlığına kavuşmuş da orucu kaza etmemişse, varislerinin ve yakınlarının onun namına borçlarını kaza etmeleri meşrudur. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Kim üzerinde oruç borcu olduğu halde ölürse, onun namına o orucu velisi tutar. Bu hadisin sıhhatinde ittifak edilmiştir.

Bu günleri aralarında paylaştırmalarında bir sakınca yoktur.

Başarı Allah'tandır.

VEFATINDAN ÖNCE ORUCU KAZA EDEBİLECEK BİR ZAMAN GEÇTİĞİ HALDE KAZA ETMEYENİN ORUCUNU YAKINLARININ TUTMASI MÜSTEHABTIR

SORU 637- Benim annem 1397 h. yılı Ramazan ayında hasta idi. O Ramazandan sekiz gün oruç tutamadı. Ramazan ayından üç ay sonra da vefat etti. Bu sekiz günü onun adına ben mi tutacağım ve h. 1398 yılı Ramazanının sonuna kadar erteleyebilir miyim veya onun namına sadaka mı vereyim?

CEVAP: Senin annen sekiz gün oruç tutamadığı Ramazan ayından sonra sağlığına kavuştuğu ve vefatından önce orucunu kaza edebileceği kadar bir vakit geçtiği halde kaza etmeden vefat ettiği zaman senin veya yakınlarından birinin bu sekiz günü onun namına tutmaları müstehap olur. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Kim üzerinde oruç borcu olduğu halde vefat ederse onun namına o orucu velisi tutar" buyurmuştur. Bu hadisi Buhari ve Müslim rivayet etmiştir. Bu orucu ertelemek caizdir. Fakat tutacak kimsenin gücü varsa hemen tutması daha uygundur.

Fakat hastalığı devam etmiş ve kaza etme gücüne kavuşmadan vefat etmişse onun namına bu orucun kaza edilmesi gerekmez. Şu ayetin genel hükmü buna delalet eder: *"Allah bir kimseyi ancak gücünün yettiği ile yükümlü kılar."* *(Bakara, 286)* *"Gücünüz yettiğince Allah'tan korkun."* *(Teğabun, 16)*

Başarı Allah'tandır.[660]

SORU 638- Benim yirmibir yaşına gelmiş bir kız kardeşim vefat etti. Bir mazeret sebebiyle Ramazanda oruç tutamadı, sonra tuttu (tutamadığı günleri) fakat tutamadığı günleri tamamlayamadı. Çünkü tamamlayamadan vefat etti. Ben onun namına üç gün oruç tuttum. Bununla beraber ben oruç tutmadığı günlerin sayısını ve kaç gün oruç tuttuğunu bilmiyorum. Ben şayet onun namına eksik veya fazla oruç tuttuysam sizin görüşünüz nedir? Eksik tutmuşsam nasıl yaparım? Onun namına tuttuğum oruçlar sahih midir? Bize bildirin.

CEVAP: Kardeşin bir hastalık sebebiyle Ramazan günleri oruç tutmadığı ve ölünceye kadar da bunları kaza etme imkanına kavuşmadığı zaman, kendisine hiçbir şey gerekmez. Fakat kaza etme imkanına kavuştuğu halde diğer Ramazana kadar ihmal ettiği ve kaza etmeden öldüğü zaman bu kaza onun zimmetinde borç olarak kalır.

Onun namına bu orucu tuttuğun zaman bazı alimlere göre o bu borçtan kurtulur. Diğer bazı alimlere göre ise her bir gün için bir yoksulu doyurmak gerekir.

Bazı alimlere göre ölen kişi namına ancak onun adak orucu tutulabilir. Bazı alimlere göre ise şeriatın aslıyla vacip olan oruçlar da (Ramazan, kaza ve keffaret orucu) onun adına tutulabilir. Her ne olursa olsun madem ki sen onun namına oruç tuttun, inşaallah o bundan yararlanır. Sayıyı bilmediğin zaman tahminde bulunursun ve ihtiyata göre hareket edersin.[661]

KAZA EDEMEDİĞİ HALDE KAZA ETMEK NİYETİ ÜZERE ÖLDÜ

SORU 639- Orucunu kaza edemediği halde kaza etmek niyeti üzere ölen kimsenin hükmü nedir? Çocuklarının onun namına kaza etmeleri caiz olur mu?

CEVAP: Kim Ramazanda şer'î bir mazeret sebebiyle oruç tutmaz da hiçbir kusuru olmaksızın ölünceye kadar kaza edemezse onun namına ne kaza gerekir, ne de fidye gerekir. Fakat ölünceye kadar herhangi bir mazereti olmaksızın geciktirirse onun namına akrabalarının oruç tutması meşru olur. Çünkü Peygam-

[660] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2261
[661] el-Munteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân, 3/27

berin *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurduğu sabit olmuştur: "Kim üzerinde oruç borcu olduğu halde vefat ederse onun namına o orucu velisi tutar." Bu hadisin sıhhatinde ittifak edilmiştir.

Başarı Allah'tandır.[662]

ORUCU KAZA ETMEYE İMKAN BULAMADAN VEFAT EDEN KİMSE İLE İLGİLİ MESELELER

SORU 640- Bundan beş gün önce 18 yaşında bir oğlum vefat etti. Melik Abdulaziz Üniversitesinde öğrenci idi. Ramazandan tutmadığı bir günlük oruç borcu vardı. Bu Ramazanın ilk günü idi. Bir otomobil kazası geçirdi ve sağ bacağı ile sol eli bu kazada kırıldı. Hastaneden eve getirildi fakat evimizde klima yoktu. Bilindiği gibi alçı sıcaktır ve vücudunun yarısı pantolon şeklinde alçıya alınmıştı. Eve klima bağlandıktan sonra bu günden sonraki günlerin tamamında oruç tuttu. Bu konudaki hüküm nedir? Bu günü kaza etmediği biliniyor. Doktor da kemiklerin kaynaması ve iyi bir beslenmeye ihtiyacı olduğu için hiç oruç tutmamasını tavsiye etmişti.

CEVAP: Gerçekten anlatıldığı gibi senin oğlun otomobil kazasında yaralandığı, Ramazan günü bu sebeple oruç tutmaktan aciz olduğu için oruç tutmadığı ve kaza etme imkanı bulamadan da vefat ettiği zaman kendisine bir şey gerekmez. Velilerinin de onun namına kaza etmelerine ve fidye vermelerine gerek yoktur. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmaktadır: *"Allah hiç kimseye gücünün üstünde bir şey yüklemez." (Bakara, 286)*

Başarı Allah'tandır.[663]

SORU 641- Babam Ramazan ayının başında şiddetli bir şekilde hastalandı. O hiçbir şey yemezken ve sadece su ve kahve içerken Ramazan ayı geldi. Bazı kardeşleri ve eşi gibi hayır sahipleri yanına girdiler ve ona dediler ki: Senin meşru bir mazeretin olduğu için oruç tutmaman gerekir. Bu mazeret şiddetli hastalıktır. Onlara dedi ki: İster öleyim, ister yaşayayım orucu terkedemem. Hanımı ona dedi ki: Mesela ölüm başına gelirse ben senin namına bu orucu kaza etmeye hazırım. Eşinin şiddetli ısrarından sonra sağ tarafı, eli, ayağı ve sağ taraftaki

---

[662] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 9861
[663] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 4704

bütün organları felç oldu. On gün sonra da babam vefat etti. Burada soru şu: Annemin Ramazanda vaatte bulunduğu ve ölürse onun yerine tutacağını kesin olarak söylediği bu orucu babam öldüğüne göre onun namına tutması gerekir mi? Sizden yazılı bir cevap bekliyorum. O Yemen'de, ben Riyad'da ikamet ediyorum. Vereceğiniz fetva ile onu ikna etmeye çalışacağım. Allah size müslümanlara hayırlı hizmetlerinizde başarılar nasip etsin.

CEVAP: Durum anlatıldığı gibi olduğu zaman şiddetli hastalığı sebebiyle baban oruç tutmamakta mazurdur ve hastalığı ölümüne kadar sürdüğü için ona kaza ve fidye lazım gelmez. Her ne kadar bunu onun için yüklenmiş olsa da oruç ve fidye babandan düştüğü için annenin de babanın hasta olduğu günlerde tutmadığı oruçları kaza etmesi ve fidye ödemesi gerekmez.

Başarı Allah'tandır.[664]

SORU 642- Eşim hastalandı ve üçbuçuk sene hasta kaldı ve bu yüzden oruç tutamadı. Hicri 1395 yılından 15/9/1398 h.'e kadar bu durum devam etti sonra vefat etti. Toplam üçbuçuk ay oruç tutamadı. Bunları onun adına ben tutacak mıyım veya onun adına sadaka mı vereceğim veya hem oruç, hem de sadaka mı vereceğim? Bu oruçları benden başka yakınlarından birinin de tutması caiz olur mu? Bana bildirin.

CEVAP: Senin anlattığın gibi eşin üçbuçuk sene hasta kaldığı ve bu süre içinde Ramazan oruçlarını tutamadığı, sonra öldüğü zaman, hastalığı ölünceye kadar devam ettiyse oruç tutmaya imkan bulamadığı için ona kaza gerekmez. Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"Allah hiç kimseye gücünün üzerinde bir şey yüklemez." (Bakara, 286)* Bir ayette de şöyle buyurmuştur: *"Gücünüz yettiğince Allah'tan korkun." (Teğabun, 16)*

Onun yakınlarından ve kocasından da onun adına kaza orucu tutmaları istenmez. Fakat kaza edebilecek kadar bir süre bu hastalıktan sağlığına kavuşmuş da bunu ihmal etmişse kocasının ve akrabalarının o zaman onun üzerine vacip olup da kaza edemediği oruçları onun namına tutmaları meşru olur.

Başarı Allah'tandır.[665]

---

[664] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 9400
[665] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2277

SORU 643- Babam yakalandığı bir hastalık sonucu öldü. Bu hastalık Ramazanda onbeş gün oruç tutmasını engelledi. Bana bunları tutmamı vasiyet etti. Benim oruç tutmam mı gerekir, fidye çıkarmam mı?

CEVAP: Durum senin anlattığın gibi olduğu zaman onun adına oruç tutman da gerekmez, fidye çıkarman da gerekmez. Allah Tealanın şu ayetinin genel hükmü buna delalet eder: *"Allah hiç kimseye gücünün üstünde bir şey yüklemez." (Bakara, 286)* Çünkü senin baban ne oruç tutmaya imkan bulabilmiş, ne de kaza etmeye. Bu sebeple ona hiçbir şey gerekmez.

Başarı Allah'tandır.[666]

SORU 644- Bir adam Ramazan Bayramının birinci günü vefat etti. Ramazan ilk veya ikinci günü hastalanmıştı. Ramazanın tamamını oruçsuz geçirdi. Vefat ettikten sonra varislerinin onun adına oruç tutmaları mı gerekir yoksa fidye vermeleri mi? Veya ölüye ve varislerine bundan dolayı hiçbir şey gerekmez mi?

CEVAP: Bu hasta oruca gücü yetmediği için oruç tutmadığı ve Ramazan'ın Bayramının ilk günü vefat etmesi sebebiyle bunu kaza edemediği için hastalığı sebebiyle orucun edası ona vacip değildir. Bayramın birinci günü vefatı sebebiyle kaza edemediği için kaza da vacip değildir. Varislerinin de onun namına oruç tutmaları ve fidye vermeleri gerekli değildir.

Başarı Allah'tandır.[667]

SORU 645- Bir kadın meşru bir mazeret sebebiyle mübarek Ramazan ayında oruç tutmadı ve borcu olan orucu kaza etmeden önce de vefat etti. Bu kadının günahı var mıdır, günahının keffareti nedir?

CEVAP: Bir insan bir hastalık sebebiyle orucu tutmadığı ve Ramazandan sonra da ölünceye kadar hastalığı devam ettiği zaman kaza etmeye imkan bulamadığı için varislerinin onun namına bu orucu kaza etmelerine ve fidye vermelerine gerek yoktur. Şayet şifa bulur da oruç tutabileceği kadar günler geçer fakat ihmali yüzünden kaza etmezse varislerinin onun namına kaza etmeleri veya

---

[666] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2169
[667] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 820

fidye vermeleri gerekir. Fidyenin miktarı herbir gün için bir yoksulu doyurmaktır.

Bu kadın da Ramazandan sonra kaza etme imkanına sahip olduğu ve yapmadığı zaman hüküm yine böyledir. Bu imkanı bulamazsa mazeretli olduğu için ne kaza gerekir, ne de keffaret.

Başarı Allah'tandır.[668]

SORU 646- Eşim geçen Ramazanda yirmi iki gün oruç tuttuktan sonra hastalandı ve üzerinde sekiz gün borç kaldı. Hastalığı şiddetlendi, orucu tamamlayamadı ve Ramazandan kısa bir süre sonra da vefat etti. Bize söyler misiniz eşimin kalan günlerini ne yapacağız? Size çok teşekkür ediyoruz.

CEVAP: Ramazan ayında hastalanan, hastalığı sebebiyle orucu terkeden ve ölünceye kadar hastalığı devam eden bu kadına terkettiği oruçlardan dolayı hiçbir şey gerekmez. Çünkü o bir ihmalde bulunmamış ve ihmal sebebiyle kazayı terketmemiştir. Sadece hastalık onunla oruç ve kaza arasına girdi. Dolayısıyla ona hiçbir şey gerekmez. Çünkü Allah Teala şöyle buyurdu: *"Allah hiç kimseye gücünün yetmediği şeyi yüklemez." (Bakara, 286)*

SORU 647- Hasta iken Ramazana giren ve oruç tutmayan ve Ramazandan sonra da ölen kimsenin hükmü nedir? Onun namına kaza orucu mu tutulur yoksa fidye mi verilir?

CEVAP: Bir müslüman Ramazandan sonra hastalığı içinde vefat ettiği zaman ona kaza da gerekmez, fidye de. Çünkü şer'an mazurdur. Yolculukta iken veya yolculuktan hemen sonra öldüğü zaman yolcunun hükmü de böyledir. Onun adına da kaza orucu tutulmasına ve fidye verilmesine gerek yoktur. Çünkü o da şer'an mazurdur.

Fakat hastalıktan şifaya kavuştuğu ve ölünceye kadar kazayı ihmal ettiği veya yolculuktan gelip de ölünceye kadar kazayı ihmal ettiği zaman yakınlarının onun namına bu oruçları kaza etmeleri meşru olur. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Kim üzerinde oruç borcu olduğu halde vefat ederse onun namına bu orucu velisi tutar." Bu hadisin sıhhatinde ittifak edilmiştir.

---

[668] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 64

Onun adına oruç tutacak kimsenin buna gücü yetmezse, terkettiği herbir gün için onun namına bir yoksul doyumu fidye verir. Bu fidyenin miktarı tahminen bir buçuk kilo yiyecektir. Bunun fidyesi oruç tutmaktan aciz olan yaşlının ve iyileşme umudu bulunmayan hastanın fidyesi gibidir.

Hayız ve loğusalık sebebiyle oruç tutmayan kimse de ölünceye kadar kazayı ihmal ettiği zaman hüküm yine böyledir. Onlar namına oruç tutacak kimseler buna imkan bulamazlarsa onlar adına herbir gün için bir yoksul doyumu fidye verilir.

Kendisi adına fidye verilebilecek terekesi olmayan kimseye bir şey lazım gelmez. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"Allah hiç kimseye gücünün yetmediği hiçbir şeyi yüklemez."* (Bakara, 286) *"Gücünüz yettiğince Allah'tan korkun."* *(Teğabun, 16)*

Başarının sahibi Allah'tır.[669]

KAZA BORCUNDA İHMALİ OLMAYAN KİMSEYE HİÇBİR ŞEY GEREKMEZ

SORU 648- Bizim iki gün önce bir kızımız vefat etti. Ramazan ayından tutmadığı günlerden borcu var. Bize söyler misiniz, bugünleri onun adına biz mi tutacağız yoksa sadaka mı vereceğiz veya hem tutacağız, hem de sadaka mı vereceğiz? Bize bunun cevabını bildirmenizi istiyorum. Allah sizi mükafatlandırsın, İslamın ve müslümanların hayrına olan şeylerde sizi başarılı kılsın. Selam.

CEVAP: ve aleykümü's-selam ve rahmetullahi ve berekatuh...

Kızınız bayramdan sonra hastalığı esnasında vefat ettiği zaman ne kaza, ne fidye, ona hiçbir şey gerekmez. Ama bayramdan sonra oruç tutabilecek şekilde sağlığına kavuştu da daha sonra eceli geldiyse o zaman bayramdan sonra sağlıklı olarak geçirdiği günlere karşılık onun namına sizin oruç tutmanız meşru olur.[670]

RAMAZANIN BİR KISMINI TUTTU, SONRA VEFAT ETTİ; VELİSİNİN ONUN ADINA BUNU TAMAMLAMASI GEREKİR Mİ?

[669] Mecmuu Fetâvâ Semahatu'ş-Şeyh Abdulaziz b. Baz, 3/239
[670] Mecmuu Fetâvâ Semahatu'ş-Şeyh Abdulaziz b. Baz, 2/228-229

SORU 649- Bir müslüman Ramazanın bir kısmını tuttuktan sonra vefat ettiği zaman velisinin kalan günleri onun adına tamamlaması gerekir mi?

CEVAP: Hayır, velisinin bunu onun adına tamamlaması ve onun adına fidye vermesi gerekmez. Çünkü bir kimse vefat ettiği zaman ameli kesilir. Nitekim Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmaktadır: "Bir kimse öldüğü zaman ameli kesilir. Ancak şu üç şeyden dolayı kesilmez: "Faydası o öldükten sonra da devam eden bir iyilik (sadakayı cariye) veya yararlanılan bir ilim veya arkasından dua eden salih bir evlat." Buna göre bir kimse öldüğü zaman onun adına kaza orucu tutulmaz ve onun adına yoksul doyurulmaz. Hatta gün esnasında vefat etse bile onun adına oruç tutulmaz ve yoksul doyurulmaz.[671]

AKIL HASTALIĞINA YAKALANDI, BU YÜZDEN NAMAZ KILMADI, ORUÇ TUTMADI SONRA ÖLDÜ. ONUN ADINA ORUÇ TUTULUR MU?

SORU 650- Benim annem -Allah rahmet eylesin- vefat etmeden önce şiddetli bir şekilde başı üstüne düşmesi üzerine ağır bir hastalığa yakalandı ve bir sene boyunca tam olarak aklını kaybetti. Bu sebeple namaz ve oruç farzlarını eda edemedi. Sizden şunu öğrenmek istiyorum. Benim onun namına kaza veya keffaret veya başka bir şey yapmam gerekir mi? Bana bir yol gösterin. Allah sizi korusun, hatalarınızı bağışlasın.

CEVAP: Senin anlattığın şekilde düşerek aklını ve bilincini kaybettiği zaman ona oruç ve yükümlülük yoktur. Çünkü aklı zail olmuştur. İbadet sadece akıl baliğ olana vaciptir. Başına gelen bu musibetle aklını ve bilincini yitirmiş bu hastaya oruç vacip değildir.

Fakat aklı ve bilinci bulunduğu fakat başına bu musibetin gelmesi sonucu öldüğü zaman ondan oruç (daha önce tutamadığı kazası gereken) düşmez. Terekesi (geride bıraktığı serveti) varsa, tutmadığı herbir gün için terekesinden bir yoksul doyumu fidye çıkarılır. Bunu akrabalarından birisi bağışlar da onun namına yoksulları doyurur veya onun namına oruç tutarsa bunun ölen kişiye fayda vereceği umulur.[672]

---

[671] İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 203

[672] el-Munteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân, 3/140-141

ÖLÜNÜN ADINA KAZA ORUCU TUTMAK SADECE ADAK ORUCUNDA MI GEÇERLİDİR?

SORU 651- Üzerinde Ramazan günlerinden kaza orucu olduğu halde ölen kimse adına mutlak olarak kaza tutulur mu, yoksa sadece adanan günler mi kaza edilir?

CEVAP: İmam Ahmed (ölü adına) kazanın sadece adak orucunu kapsadığı, farz olan oruca gelince bunun ölü adına kaza edilemeyeceğini fakat -varsa- terekesinden herbir gün için yarım ölçek sadaka verileceği görüşündedir.

İmam Ahmed'in bu konudaki delili şu hadistir: "Bir kimse bir kimse için namaz kılamaz; bir kimse bir kimse için oruç tutamaz."

İmamların çoğunluğuna göre ise adakla farz arasında bir fark yoktur. Her ikisi de ölü adına kaza edilebilir. Bunun delili Aişe'den gelen şu hadistir: Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Kim üzerinde oruç borcu olduğu halde vefat ederse onun namına bu orucu velisi tutar."

İmam Ahmed'in delil olarak ileri sürdüğü hadis dirilere hamledilir. Çünkü hayatta olan kişinin ibadetlerde bazı hallerin dışında başkasına vekalet vermesi caiz değildir.

Allah'ın izniyle doğru olan görüş ölü adına oruç tutmak farzda da, adakta da geneldir/caizdir.[673]

Yedinci Konu

KAZA, KEFFARET VE FİDYE İLE İLGİLİ ÇEŞİTLİ MESELELER

KAZA VE KEFFARETİ GEREKTİREN ŞEYLER

SORU 652- Ramazanda kazayı ve keffareti gerektiren şeyleri öğrenmek isti-

[673] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 124-125

yorum. Ben bu konuyu daha önce araştırdım. Bu araştırmamın sonunda bu konuda iki görüşün olduğunu öğrendim: Birinci görüşe göre kaza ve keffareti gerektiren şey başkası değil, sadece cimadır. Bunun sahih sünnetteki delili malumdur. İkinci görüşe göre cimaya ilave olarak kasten mideye ulaşan herşey kaza ve keffareti gerektirir. Fakat bunun kitap ve sünnetten bir deliline rastlamadım.

Bunun için kitap ve sünnetten delille desteklenen yeterli bir cevabı bana bildireceğinizi umuyorum. Allah bize ve bütün müslümanlara her türlü iyiliği nasip etsin.

CEVAP: Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bir bedeviye Ramazan günü oruçlu iken bile bile eşiyle cima ettiği için keffaretin vücubuna hükmetti. Bu, Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* hükmün bağlı olduğu şeyi açıklaması ve illetini anlatmasıdır.

Fıkıhçılar hadiste sözü edilen kişinin bedevi (arabi) diye nitelendirilmesinin bir öneminin ve anlamının olmadığında ve hükümde bir etkisinin bulunmadığında ittifak etmişlerdir. Dolayısıyla bir türk veya arap olan kimse de hanımıyla cima etse keffaret gerekir.

Fıkıhçılar cima edilen kadının eş diye vasıflandırılmasının da öneminin olmadığında ve bu vasfa itibar edilmeyeceğinde ittifak etmişlerdir. Dolayısıyla cariyesiyle cima edene de zina yoluyla cima edene de keffaret gerekir.

Yine fıkıhçılar cima eden adamın pişmanlık duygusu içinde gelmesinin de keffaretin vücubunu etkilemeyeceğinde ittifak etmişlerdir. Dolayısıyla oruçlu iken cima edenin pişmanlık duymasına hükmün menatında itibar edilmez/keffareti düşürmez.

Keffaretin vacip olması için sadece cima ile orucun bozulmasına mı itibar edilir yoksa yemek veya içmek suretiyle de olsa bile bile orucu bozarak Ramazanın saygınlığının çiğnenmesine mi itibar edilir, fıkıhçılar işte bu konuda ihtilaf ettiler: Şafiî ve Ahmed birinci görüştedir. (Yani onlara göre sadece cima etmek keffareti gerektirir.)

Ebu Hanife, Malik ve onlara uyanlar ikinci görüştedirler (yani keffareti gerektiren şey, Ramazana gösterilen saygısızlıktır dolayısıyla cima gibi kasten yemek ve içmek de keffareti gerektirir.)

İki grup arasındaki ihtilafın menşeinde hükmün menatının (taalluk ettiği, bağlı olduğu şeyin) tesbitindeki ihtilafları vardır. Hükmün bağlı olduğu şey, sadece kasten cima ile orucu bozarak Ramazana saygısızlık mıdır yoksa yemek veya içmekle de olsa orucu kasten ve her ne şekilde olursa olsun bozarak Ramazana saygısızlık mıdır? İşte ihtilafın kaynağı budur.

Nasların zahirine göre doğru olan birincisidir (yani kefaretin sadece cimadan dolayı olması). Çünkü açık bir delil ile ispat edilinceye kadar keffaretin vacip olmaması esastır.

Başarı Allah'tandır.[674]

KAZA VEYA ADAK VEYA KEFFARET ORUCUNA BAŞLAYAN KİMSENİN BUNU KESMESİ ANCAK BİR MAZERET SEBEBİYLE CAİZ OLUR

SORU 653- Benim Ramazandan bir günlük oruç borcum var. Ben bugünü kaza etmeye başladığım zaman güneş batmadan önce orucu bozmam caiz olur mu?

CEVAP: Doğrusu kaza veya adak veya keffaret orucu gibi vacip olan bir orucu tutan kimsenin, yolculuk veya adet görme gibi Ramazanda orucu bozmasını mubah kılan bir mazereti olmadıkça bu orucu yarıda kesmesi caiz değildir. Fakat mazeretsiz olarak kesmesinde de Ramazandaki gibi bir günah yoktur.[675]

SORU 654- Kaza orucu tutan kimsenin ve aynı şekilde nafile oruç tutan kimsenin o gün orucunu yarıda kesmesi caiz olur mu?

CEVAP: Bir kimse kaza orucunu tutmaya niyet ettiği ve başladığı zaman onu yarıda kesmesi caiz değildir. Çünkü o bu oruca niyet ettiği ve başladığı zaman onun tamamı kendisine vacip olur. Çünkü geniş zamanda eda edilebilecek bir farza insan girdiği zaman onu tamamlamak kendisine vacip olur ve yarıda kesmesi caiz değildir. Genişlik sadece farzın içine girmeden önce geçerlidir. İçine girdiği/başladığı zaman onu kesmesi caiz değildir.

Ama nafile oruç tuttuğu zaman onu yarıda kesmesi caizdir. Çünkü nafile

674 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 9393

675 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 66

orucu tamamlaması gerekli değildir.

Fakat onu tamamlaması daha faziletlidir. Bu orucu bozabilir, bu konuda kendisine bir günah yoktur. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* nafile bir orucu tutarken evine girdi ve kendilerine yiyecek hediye edildiğini görünce ondan yedi ve orucunu kesti. Bu olay, nafile orucu tamamlamanın gerekli olmadığına delildir.[676]

YOKSULU YEDİRMEK NASIL OLUR?

SORU 655- Benim meşru bir mazeret sebebiyle tutamadığım oruçlar için fidye vererek yoksul doyurmam gerekiyor. Aşağıdaki şeylerin öncelikli olanına göre bana bildirilmesini rica ediyorum.

1- Fidyeye müstehak olan kimselerin sıralaması yani fakir, miskin, varlıklı, yoksul vs. hangisine öncelik verilir.

2- Fidye olmaya elverişli gıdaların sıralaması yani pirinç, arpa, peynir vs. hangisini vermek daha faziletlidir.

3- Fidye olmaya elverişli paraların sıralaması yani riyal, dirhem, lira, dolar vs. hangisini vermek daha faziletlidir.

Bu işi bilinçli olarak yapmak için ölçekleri ölçü ve tartı olarak tanımak, nakitlerin kaç lira, kaç riyal olduğunu tanımak, fidye almaya müstehak kişiye kaç kilo yiyecek ve ne kadar para ödenecek tanımak istiyorum. Bana bunları bildiriniz.

CEVAP: Kim meşru bir mazeret sebebiyle Ramazanda orucunu tutmazsa bunu diğer Ramazana kadar kaza etmesi gerekir. Bir mazereti olmaksızın bunu diğer Ramazandan sonraya ertelerse kaza ile birlikte her bir gün için bir tane yoksulu doyurması gerekir. İhtiyarlık veya müzmin bir hastalık sebebiyle kaza edemezse sadece yoksul doyurması yeterlidir. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmuştur: "Oruca gücü yetmeyenler ise bir yoksul doyumu fidye verir." *(Bakara, 184)*

Ayette geçen "oruca gücü yetmeyenler" ifadesinden kastedilen mana yaşlı, ihtiyar ve müzmin hasta gibi orucun edasına da kazasına da gücü yetmeyenler olarak tefsir edilmiştir.

---

[676] Fetâvâ Nurun ale'd-Derb, s. 74

Herbir günden bedel olarak bir yoksula verilecek yiyeceğin miktarı bir buçuk ölçektir (yani yaklaşık bir buçuk kilogram yiyecektir). Bu, buğday veya pirinç veya beldede yenilmekte olan başka bir yiyecek olabilir. Para verilmesi caiz değildir. Ayetteki hüküm sebebiyle yiyecek verilmesi gerekir.[677]

YEMEK YEDİRMEK YERİNE PARA VERMEK CAİZ DEĞİLDİR

SORU 656- Bazı öğrencilerin Ramazandan kaza borcu var. Üzerlerinden başka bir Ramazan daha geçti. Nitekim biz biliyoruz ki bu durumda onların hem kaza orucu tutmaları, hem de herbir gün için bir yoksulu doyurmaları gerekiyor. Fakat onlar bunu başka bir yerde kış günlerinde Riyad'da veya Ebha'da tutmak istiyorlar. Onların fidyelerini oruç tutmadan önce bir defada ödemeleri caiz olur mu veya önce oruç tutmaları, bundan sonra beldelerine ulaştıklarında oruç tuttukları gün miktarınca yoksulu doyurmaları caiz olur mu? Çünkü onlar başka şehirlerde hiç kimseyi tanımıyorlar. Bunu nakit olarak ödemeleri caiz olur mu? Nakit olarak ödemeleri caiz olduğu zaman her bir güne karşılık kaç para ödenir?

CEVAP: Kazayı ertelemenin keffareti olarak ödenmesi gereken fidyenin kazadan önce veya kaza esnasında ya da kazadan sonra bir defada veya birkaç defada ödenmesi caizdir. Yemek yedirmek yerine nakit ödenmesi caiz değildir.

Başarı Allah'tandır.[678]

YOKSULLARIN BİR MEKANDA DOYURULMASI YETERLİ MİDİR?

SORU 657- Yoksulların bir mekanda toplanıp karınlarının doyurulması yeterli olur mu, yoksa yiyeceğin onlara temliki mi (teslimi mi) gerekir?

CEVAP: Fıkıhçılar şöyle dediler: Temlik etmek gerekir. Temlik un ve tahıl halinde olsa bile yiyeceğin yoksullara teslim edilmesidir. Şeyhu'l-İslam İbn Teymiyye ve diğerleri ise yanında topladığı fakirlerin doyuncaya kadar yemelerinin yeterli olacağı görüşünü tercih ettiler.[679]

GAYRİMÜSLİMLERİ DOYURMAK CAİZ OLUR MU?

---

677 el-Munteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân, 1/160-161

678 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 10750

679 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 82

SORU 658- Gayri müslimleri doyurmak caiz olur mu ve oruç yönünden kaç çeşit hasta vardır?

CEVAP: Bu soruya cevabımız şöyledir: Evvela iki çeşit hasta olduğunu bilmemiz gerekir. Birincisi: İyileşme umudu bulunan gelip geçici hastalıklar. *"Kim hasta veya yolcu olursa tutamadığı gün sayısınca diğer günlerde oruç tutar."* *(Bakara, 185)* ayetinde kastettiği hastalık bu tür hastalıklardandır. Böyle bir hastalığa yakalanan kimsenin iyileşinceye kadar bekleyip sonra oruç tutmaktan başka yapacağı bir şey yoktur.

Böyle bir durumda hastalığın devam etmesi ve şifaya kavuşmadan önce hastanın ölmesi takdir edilmişse ona hiçbir şey gerekmez. Çünkü Allah Teala ona diğer günlerde kaza etmesini vacip kılmıştır. Halbuki o, diğer günlere (yani sağlıklı günlere) ulaşamadan vefat etmiştir. O, Ramazan girmeden önce şaban ayında vefat eden kimse gibidir. Onun adına bu oruç kaza edilmez.

İkincisi: Bunun kişiden ayrılmayan bir hastalık olmasıdır. Allah korusun kanser hastalığı ve şeker hastalığı gibi. İyileşme umudu bulunmayan bu tür hastalıklara yakalanan kimseler Ramazanda oruç tutmazlar ve tıpkı oruca güçleri yetmeyen yaşlılar gibi tutamadıkları herbir gün için bir yoksulu doyurmakla yükümlüdürler.

Bunun delili şu ayettir: *"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de farz kılındı. Oruç sayılı günlerdedir. Sizden kim hasta ya da yolculukta olursa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutar. Oruca gücü yetmeyenler ise bir yoksul doyumu fidye verir."* *(Bakara, 183-184)*

Bu, başlangıçta oruca gücü yetmeyenlere bir yoksul doyumu fidye yükümlülüğü getirmişti. Fakat oruç tutmak daha hayırlı idi. Nitekim *"Oruç tutmak sizin için daha hayırlıdır"* *(Bakara, 184)* buyurulmuştu.

Bu ayette oruçla fidye arasında bir serbestlik var. Sonra ikinci ayette orucun ayni bir farz olduğu ifade edildi: *"Ramazan ayı, insanlar için bir hidayet rehberi doğru yolun ve hak ile batılı birbirinden ayırmanın apaçık delili olarak Kur'an'ın kendisinde indirildiği aydır. Öyleyse kim bu aya ulaşırsa onu oruçlu geçirsin. Kim de hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutsun."* *(Bakara, 185)*

İster gücü yetmeyene olsun, isterse hastaya olsun. Allah Teala yoksulu doyurmayı başlangıçta orucun dengi kıldı. İnsan Ramazanda veya sonra oruç tutmaya imkan bulamadığı zaman Allah'ın oruca muadil olarak gösterdiği dengine yöneliriz.

Hastalığı devamlı olan hastanın ve erkek olsun, kadın olsun yaşlı ihtiyarın her bir güne bedel olarak bir yoksulu doyurmaları ve bunu fakirlere ya yiyecek olarak vermek suretiyle teslim etmeleri veya Ramazan ayının günleri adedince fakirleri çağırıp onlara akşam yemeği yedirmeleri gerekir. Nitekim Enes İbn Malik yaşlandığı zaman böyle yapmıştı. Otuz tane yoksulu toplamış ve onlara akşam yemeği yedirmişti. Bu, bir aylık orucun bedeli idi.

Cevabın özeti şudur: Hasta iki kısımdır. Bir kısmı iyileşmesi umulan hastadır, bunlar iyileştiklerinde oruçlarını kaza ederler. Bir kısmı da iyileşme umudu bulunmayan hastadır. Bunlar da herbir gün için bir yoksulu doyururlar.

Bir kimse gayri müslim bir ülkede olduğu ve oruç fidyesi ödemek mecburiyetinde kaldığı zaman ise şayet bu ülkede fidye verebileceği yoksul müslümanlar varsa onlara verir, yoksa bu fidyeye muhtaç olan müslüman beldelerden herhangi birine bunu gönderir. Allah en iyi bilendir.[680]

---

680 Numarası verildiği halde dipnot yazılmamış.

KÖLE SATICILARINI BULMAK İMKANSIZ OLDUĞU ZAMAN

SORU 659- Bir kimse dört tane köle azat edilmesini ve kurbanlıklar vasiyet etti. Köle satacak kimseleri bulmak imkansız olduğu zaman (bu vasiyet nasıl yerine getirilir?)

CEVAP: Elhamdulillah. Sizin yapmanız gereken şey dedenizin vasiyetini sözü edilen mülkün en kalitelerinden çıkarıp uygulamaktır. Şu zamanda köle satacak kimseleri bulmanız imkansız olduğu ve satılacak köleleri elde etme ümidiniz olmadığı için;

Bizim görüşümüz şudur ki köle satacak kimseleri bulmak imkansız olduğu zaman alimlerin zikrettiği şeylerden ona benzer iyilikler ve hayırlar yapılmalıdır.

Allah Teala bir kulun niyetindeki samimiyetini, üzerine farz olan şeyi yapmadaki azim ve kararlılığını ve bunu yapmaktan aciz kalışını bildiği zaman onu niyetine göre mükafatlandırır ve ona vermediği şeyleri, onun için hazırladığı başka şeylerle telafi eder.

Allah Teala şöyle buyurmaktadır: *"Fakat o (insan) sarp yokuşu aşmak için ileri atılmadı. O sarp yokuş nedir bilir misin? Köle azat etmek veya açlık gününde yakını olan bir yetimi veya hiçbir şeyi olmayan bir yoksulu doyurmaktır."* *(Beled, 11-16)*

Allah Teala bu ayette akraba yetimi ve hiçbir şeyi olmayan yoksulu doyurmayı köle azat etmekle bir arada zikretti. Bu da yetimi ve yoksulu doyurmanın önemine ve sevabının büyüklüğüne delalet eden şeylerdendir.

Buna göre siz bir köleyi satın alabilecek kadar parayı toplarsınız, sonra bunu, vasiyet edenin yakınlarından bulabildiğiniz kimselerden en fakir olanlarına tasadduk edersiniz. Bunların içinde yetimler ve borçlular varsa onlara vermek daha evladır. Layık olmayanlara vermek helal değildir. Selam.[681]

---

[681] Mecmuu Fetâvâ ve Resaili Semahati'ş-Şeyh Muhammed b. İbrahim Alu'ş-Şeyh, 4/197-198

KAZA ORUCUNU ARDI ARDINA TUTMAK ŞART MIDIR?

SORU 660- Ramazanda bir mazeretten dolayı bazı günler oruç tutmayan kimsenin bunları ardı ardına tutması mı gerekir, yoksa parçalayarak/ara vererek tutması caiz olur mu?

CEVAP: Bu günleri parçalayarak/ara vererek kaza etmesi sahihtir. Çünkü ayet kazanın ardı ardına tutulmasına hükmetmiyor. Allah Teala bu konuda mutlak bir ifade kullanmıştır. Bu da parça parça kaza edilmesinin caiz olduğunun delilidir.

Fakat ara vermeden bu günleri kaza etmek daha faziletlidir. Çünkü kaza, edanın bir hikayesidir. Oruç tutmadığı Ramazan günleri arka arkaya geçtiği için kazasını da arka arkaya yaparsa daha uygun olur.[682]

SORU 661- Ramazanın kazasının günler arasında ara vermeden yapılması vacip midir?

CEVAP: Ramazanın kazasını peşipeşine tutmak vacip değildir.[683]

BAYRAMDA ORUCU BOZMAK KEFFARETİN SÜREKLİLİĞİNİ KESMEZ

SORU 662- Eşime zıhar yaptım ve köle azat etme imkanı bulamadım. Bu sebeple Zilkade ayında oruç tutmaya başladım. Zilhicce ayının onuncu gününe ulaştığımda bana denildi ki: Senin bayram günü oruç tutman caiz değildir. Keffaret orucunu ara vermeden tutmak vacip olduğu için benim bu orucu tekrar tutmam mı gerekir?

CEVAP: Soru soran kişide olduğu gibi bir kimsenin ardı ardına iki ay oruç tutması gerekir de orucu bayram gününe denk gelirse biz deriz ki: Bayram günü orucunu boz ve onun yerine bir gün oruç tut. Çünkü süreklilik ancak bu gibi durumların dışında vaciptir.[684]

---

682 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 125
683 Ebu Butayn, ed-Dureru's-Seniyye fi'l-Ecvibeti'n-Necdiyye, 5/360
684 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 102

RAMAZAN ORUCUNUN KAZASINI PERŞEMBE VE CUMA GÜNLERİNDE TUTMAK SAHİH OLUR MU?

SORU 663- Perşembe ve cuma günü Ramazanın kazasını tutmak caiz olur mu, olmaz mı?

CEVAP: Perşembe ve cuma günleri Ramazandan kalma orucun kazasını veya Ramazandan başka nafile bir orucu tutmak caizdir. Yasak olan şey nafile oruç tutmayı özellikle cuma gününe tahsis etmektir/ sadece cuma günleri oruç tutmaktır.

Başarı Allah'tandır.[685]

BİR KADIN KOCASININ İZNİ OLMAKSIZIN RAMAZANIN KAZASINI TUTABİLİR

SORU 664- Kocasının izni olmaksızın (yani onun bilgisi dışında) iki gün oruç tutan kadının hükmü nedir? Bu oruç, mübarek Ramazan ayına ait bir kaza orucudur. Oruç tutarken kadın bunu kocasına haber vermeye atanmış. Bu caiz değilse kadına bir keffaret gerekir mi?

CEVAP: Kocasının bilgisi olmasa da bir kadının Ramazanda tutamadığı günlerin kazasını tutması vaciptir. Vacip bir orucu tutmak için kadının kocasından izin alması şart değildir. Kadının sözü edilen orucu sahihtir. Vacip olmayan bir oruca gelince kocası yanında iken bir kadının onun izni olmadan nafile oruç tutması caiz değildir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Ramazanın dışında bir kadının yanındaki kocasının izni olmadan oruç tutmasını yasaklamıştır.

Başarı Allah'tandır.[686]

---

[685] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 11810

[686] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 12582

KASITSIZ ORUÇ BOZAN KİMSEYE KAZA GEREKMEZ

SORU 665- Akrabamdan bir kadın elinde küçük bir plastik parçasıyla dişlerinin arasını karıştırırken boğazına kaçtı ve bu parçayı yuttu. Bununla orucu bozulur mu?

CEVAP: Bununla oruç bozulmaz. Çünkü orucu bozan şeylerden birisinin alınmasıyla orucun bozulması için bunun bilerek, hatırlayarak ve kendi isteğiyle olması şarttır. Bilginin zıddı cehalettir. Oruç tutan kişi şafağın doğduğunu bilmeden yese veya içse sonra da şafağın doğduğunu öğrense orucu sahih olur. Aynı şekilde güneşin battığına dair kuvvetli bir zanna sahip olsa, bu zannına dayanarak orucunu açsa, sonra da güneşin batmadığını anlasa orucu yine sahihtir. Unutan kişi de böyledir. Oruçlu unutarak yese ve içse orucu sahihtir.

Bunun delili şu ayettir: *"Ey Rabbimiz, unutursak veya yanılırsak bizi sorumlu tutma."* *(Bakara, 286)* Bu ayetin hükmü geneldir. Bunu da kapsar.

Esma bint Ebi Bekir'in rivayet ettiği hadis ise özellikle bunun delilidir. Esma, babası Ebu Bekir'den şöyle rivayet etti: "Biz Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* zamanında bulutlu bir günde iftarımızı açtık, sonra güneş açıldı. Peygamberin onlara kazayı emrettiği nakledilmedi.

Eğer bu durumda kaza vacip olsaydı Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bunu onlara emrederdi ve bize de nakledilirdi. Çünkü kaza etmek vacip olsaydı, bu Allah'ın şeriatından bir parça olurdu. Allah'ın şeriatı korunmuştur. Bu şeriattan hiçbir şeyin silinip yok olmaması için bu ümmete nakledilmesi gerekir.

Adiy İbn Hatem'den gelen hadis de bunun delilidir. O, yastığının altına biri beyaz, diğeri siyah iki tane iplik koyarak sahura kalkar. Beyaz ipliği siyah iplikten ayırtedinceye kadar yer ve içer. Sonra bunu Peygambere *Sallallahu aleyhi vesellem* anlatınca Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurur: "Senin yastığın beyaz iplikle siyah ipliği alacak kadar geniş olmalı." Peygamber daha sonra ayette geçen bu ifadenin gündüzün beyazı ile gecenin siyahı olduğunu ona açıkladı ve ona bu orucu iade etmesini emretmedi. Çünkü o bunun ayeti kerimenin anlamı olduğunu zannedecek kadar bilgisizdi.

Üçüncü şarta gelince, oruç bozan fiilin bir kasıt ve irade sonucu işlenmesidir. Dolayısıyla bir kimse oruçlu olduğu zaman yemek veya içmek maksadı olmaksızın karnına bir şey inerse şu ayetten dolayı orucu sahihtir: *"Hata ile yaptı-*

ğınız bir işte size hiçbir günah yoktur. Fakat kasten yaptığınız şeylerde size günah vardır." *(Ahzab, 5)*

Buna göre boğazına kendi kastı olmaksızın plastik parçası giden bu kadının orucu sahihtir, bir eksiklik yoktur.

Burada geriye şu mesele kaldı: Haram bir fiilin sonuçlarını bilmemek haram işlemenin mazereti olabilir mi?

Buna göre eğer oruç tutan bir şahıs Ramazan günü kendi ülkesinde olur, eşiyle cima eder ve oruçlu iken cima etmenin haram olduğunu bilir fakat bunun keffareti gerektirdiğini bilmezse kendisine keffaret gerekir. Hatta, ben bunun böyle ağır bir keffareti gerektirdiğini bilseydim yapmazdım, dese bile keffaret gerekir. Çünkü bu bir mazeret değildir. Çünkü bunun haram olduğunu bilmektedir ve ibadetin saygınlığını çiğnemiştir. Dolayısıyla bu fiili işlemenin keffareti gerektirdiğini bilsin veya bilmesin haram olduğunu bildiği bir fiili işlemenin sonuçlarına da katlanması gerekir.

Ebu Hureyre'nin *Radıyallahu anh* rivayet ettiği şu hadis de bunun delilidir: Bir adam Peygambere *Sallallahu aleyhi vesellem* gelerek Ramazanda oruçlu iken hanımı ile cima ettiği için helak olduğunu söyledi. Bu adam bunda bir keffaret olduğunu bilmediği halde Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* onu keffaret ödemekle yükümlü kıldı.

Başarının sahibi Allah'tır.[687]

SANA KAZA GEREKİR, MİSVAK ORUCU BOZMAZ

SORU 666- Bir adam oruçlu iken misvak kullandı. Bu amelinin orucu bozduğunu zannetti ve sonra kasten yedi. Bu adama kaza ve keffaret mi gerekir, yoksa sadece kaza mı gerekir?

CEVAP: Misvak kullanmak orucu bozduğunu zannederek Ramazan günü yemek veya içmek suretiyle orucunu bozan kimsenin bu orucu kaza etmesi ve yaptığı şeyden dolayı tevbe ve istiğfar etmesi gerekir. Umulur ki Allah tevbesini kabul eder.

Başarı Allah'tandır.[688]

---

687 Fetâvâ libni Useymîn, Kitabu'd-Da've, 1/183-184
688 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 12525

RAMAZAN ORUCUNUN KAZASINI PARÇA PARÇA TUTMAK CAİZ OLUR MU?

SORU 667- Ramazandan kaza borcu olan kimsenin bunu ayrı ayrı günlerde tutması caiz olur mu?

CEVAP: Evet üzerindeki bu borcu farklı farklı günlerde tutması caizdir. Çünkü Allah Teala: *"Kim hasta veya yolculukta olursa tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde tutar." (Bakara, 185)* buyurmuş ve kazada sürekliliği şart koşmamıştır.

Başarı Allah'tandır.[689]

CUMA GÜNÜ TEK BAŞINA RAMAZANIN KAZASINI TUTMAK CAİZ Mİ?

SORU 668- Bir kimsenin Ramazandan bir gün kaza borcu olduğu zaman bunu cuma günü tutması caiz olur mu?

Bunu yapan kimseye ne gerekir, orucu iade eder mi?

CEVAP: Bir müslümanın cuma günü tek başına da olsa Ramazanın kazasını tutması caizdir.

Başarı Allah'tandır.[690]

RAMAZANDA ORUÇ TUTMAKTAN ACİZ OLAN KİMSENİN FİDYE VERMESİ

SORU 669- Fetva komisyonuna aşağıdaki sorular soruldu:

- Çok ihtiyar erkek ve çok ihtiyar kadın gibi Ramazanda oruç tutmaktan aciz olan kimsenin fidyesi

- İyileşmeyen hastanın fidyesi

- Hamilenin ve oruç tuttuğu zaman sütü çekilen kadının fidyesi

---

689 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 6422

690 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 8966

CEVAP: 1) İhtiyar kadın veya ihtiyar erkek gibi yaşı ilerlediği için Ramazan orucunu tutmaktan aciz olan veya oruç tutmakta şiddetli meşakkat çeken kimseye orucu terketme ruhsatı verilmiştir. Böyle kimselerin tutmadıkları herbir gün için, kendi ailelerine yedirdikleri buğday veya hurma veya pirinç gibi yiyeceklerden yarım ölçek yiyecekle bir yoksulu doyurmaları gerekir. Oruç tutmaktan aciz olan veya oruç tutmak kendisine çok zorluk verecek olan ve iyileşme ümidi bulunmayan hasta da böyledir. (Oruç tutmaz, fidye verir.) Çünkü Allah Teala şöyle buyurur: *"Allah hiç kimseye gücünün üstünde bir şey yüklemedi." (Bakara, 286)*, *"Allah dinde size hiçbir güçlük yüklemedi." (Hac, 78)*

"Oruç tutmaya gücü yetmeyen kimsenin bir yoksul doyumu fidye ödemesi gerekir." (Bakara, 184)

İbn Abbas *Radıyallahu anh* şöyle dedi: "Bu ayet oruç tutmaya gücü yetmeyen yaşlı erkek ve yaşlı kadının orucu tutmaması ve herbir gün için bir yoksulu doyurmasına ruhsat olmak üzere nazil oldu."

Oruç tutmaktan aciz olan veya oruç kendisine çok meşakkat veren ve iyileşme umudu bulunmayan hastanın hükmü de oruç tutamayan yaşlının hükmü gibidir.

2- Kendisine veya karnındaki çocuğuna oruçtan dolayı bir zarar geleceğinden korkan hamile kadın ve kendisine ve çocuğuna bir zarar geleceğinden korkan emzikli kadına gelince onlara oruç tutmadıkları zaman, iyileşme umudu bulunan hasta gibi oruç tutmadıkları günleri sadece kaza etmeleri gerekir. Başarı Allah'tandır.[691]

YAŞLI İHTİYAR GİBİ KENDİSİNE ORUÇ TUTMAMA RUHSATI VERİLEN KİMDİR, ONUN FİDYE ÖDEMESİ GEREKİR Mİ?

SORU 670- Yaşlı, ihtiyar ve iyileşme umudu bulunmayan hasta gibi kendilerine oruç tutmama ruhsatı verilen kimseler hakkındaki görüşünüz nedir... Oruç tutmalarından dolayı onlara fidye gerekir mi?

CEVAP: Yaşlılıktan veya iyileşme umudu bulunmayan hastalık sebebiyle oruç tutmaktan aciz olan kimselerin imkanları varken herbir gün için bir yoksu-

[691] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2772

lu doyurmaları gerekir. Nitekim sahabilerden bir topluluk böyle fetva verdiler. İbn Abbas *Radıyallahu anh* da onlardandır.[692]

MÜRTED GÜNDÜZ TEVBE ETTİĞİNDE ONA KAZA GEREKİR Mİ?

SORU 671- Bir adam müslümandı sonra dinden çıktı ve Ramazanın 15'inde de tevbe etti. Geçirdiği günleri kaza etmesi gerekir mi?

CEVAP: Mürted gündüz tevbe ettiği zaman ona günün kalanını ve ayın kalan günlerini oruçlu geçirmesini emrederiz ve geçen günleri ondan düşürürüz.

Bu hüküm asli kafire de uygundur.

Bunun delili şudur: Sakif kabilesi müslüman oldukları zaman hicretin dokuzuncu yılı Ramazan ayında idiler. Onlar Hicaz halkından en son müslüman olan kimselerdi. Müslüman oldukları zaman Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* onlara Ramazan ayının ilk günlerini kaza etmelerini emretmedi, sadece Ramazanın kalan günlerinde oruç tutmalarını emretti.

Allah en iyi bilendir.[693]

[692] Şeyh Abdulaziz b. Baz, Tuhfetu'l-İhvan bi Ecvibetin Muhimmetin Tetealleku bi Erkani'l-İslam, s. 171-172

[693] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 123-124

Sekizinci Fasıl

RAMAZAN ORUCUNDAN BAŞKA ORUÇLAR

Bu bölüm altı konuyu ihtiva eder:

Birinci Konu	:	Tatavvu (Nafile) Orucun Hükümleri
İkinci Konu	:	Arafa ve Aşure Günü Orucu
Üçüncü Konu	:	Şevvalden Altı Gün Orucu
Dördüncü Konu	:	Eyyam-ı Bîz ve Pazartesi, Perşembe Oruçları
Beşinci Konu	:	Adak Orucu
Altıncı Konu	:	Muharrem Orucu ve Mekruh Olan Oruç

Birinci Konu
TATAVVU ORUCUN HÜKÜMLERİ

ORUCUN KISIMLARI

SORU 672- Orucun kısımları nelerdir?

CEVAP: Oruç iki kısma ayrılır.

1- Farz olan oruç: Bu, Ramazan orucudur. Farz olan oruç, keffaret oruçları ve adak oruçları gibi bazen bir sebebe bağlıdır.

Bazen da Ramazan orucu gibi bir sebebe bağlı olmayabilir.

Çünkü Ramazan orucu şeriatın aslıyla vaciptir. Yani onun farziyyetinin sebebi mükelleften kaynaklanmaz.

2- Farz olmayan oruca gelince bu ya belirlenmiş/muayyen bir oruçtur veya mutlak bir oruçtur.

Muayyen orucun örneği pazartesi ve perşembe oruçlarıdır.

Mutlak orucun örneği: Senenin herhangi bir gününde tutulan oruçtur.

Ancak cuma gününün oruca tahsis edilmesi yasaklanmıştır. Yani o gün cumadır diye oruç tutulmaz fakat ondan önceki veya sonraki gün oruç tutulmuşsa onunla birlikte cuma günü de tutulabilir. Ayrıca Ramazan ve kurban bayramı günleri de oruç tutulması yasaktır. Teşrik günleri de oruç tutulmaz. Ancak ister kıran haccına, isterse temettu haccına niyet etsin hedy kurbanı kesme imkanını bulamayan kimselerin hacda teşrik günlerinden üç gün oruç tutmaları caizdir.[694]

---

[694] İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 169-170

TATAVVU ORUCU TUTMANIN HÜKMÜ VE HİKMETLERİ

SORU 673- Tatavvu orucu tutmanın hükmü ve hikmetleri nelerdir?

CEVAP: Tatavvu orucu, farzlara ilave olarak tutulan nafile oruçtur.

Her ibadetin cinsi, farz kılınmıştır. Nafileler ve tatavvular farz kılınan şeylerin cinsinden olur.

Mesela namaz cinsinin içinde farz namazlar vardır, nafile namazlar vardır. Cihad cinsinin içerisinde farz olan cihad vardır, nafile olan cihad vardır. Oruç, hac ve sadakalar da böyledir. Farz-ı kifayelerin durumu da aynıdır, onların içinde farz olanlar vardır, nafile olanlar vardır.

Alimler nafile ibadetlerin en hayırlısı olarak nafile namazı zikrettiler. Nafile cihadı sonra cihat için nafile harcama yapmayı nafile amellerin en kuvvetlileri olarak zikrettiler. Alimler tatavvular/nafileler konusunu anlatırken bunların hikmetleri ve yararları üzerinde de dururlar.

Nafilelerin konulmasındaki hikmetlerden birisi, bu amellerin sevgisine delalet eden şeyler olmalarıdır. Sadece farzlarla yetinen kimse sanki onun cinsinden hoşlanmıyormuş, sanki onu yapmak kendisine ağır geliyormuş gibidir. Halbuki nafilelerle Allah'a yaklaşan kimsenin bu amelleri o ibadeti sevdiğinin ve bunun nefsine hafif geldiğinin delilidir.

Bir diğer hikmeti, nafilelerin çokluğunun en büyük sevabın elde edilmesine sebep olmasıdır. En büyük sevap Allah'ın sevgisini kazanmaktır. Nitekim bir kudsi hadiste şöyle buyurulur: "Kulum bana devamlı nafile ibadetlerle yaklaşır, yaklaşır, nihayet ben onu severim..."

Nafile ibadetlerin hikmetlerinden birisi de onun farzlardaki eksiklikleri telafi etmesidir. Farzların edasında birtakım eksiklikler ve hatalar olabilir. Sevabının tam olması için bu eksiklikler ve yanlışlıklar nafilelerle tamir edilir.

Bundan dolayı Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bir hadiste şöyle buyurdu: "Kulun amellerinden hesap günü ilk gözden geçirilecek olanlar farzlarıdır. Farzları tam ise o mutludur. Şayet eksik olursa Allah Teala şöyle buyurur: "Kulumun nafilelerine bakın. Farzları bunlarla tamamlanır."" Hadiste buna benzer şeyler ifade edilir.

Oruç ibadetinin içinde de farz ve nafile olanlar vardır.

Farz olan oruç Ramazan orucudur. Ramazanın dışındaki oruçlar nafile oruçturlar. Ancak bir kimsenin bir ay oruç tutmayı veya başka bir gün oruç tutmayı adaması gibi adakta bulunarak kendisine vacip kıldığı oruçlar bunun dışındadır. Kim bir itaatı/ve ibadeti Allah'a adarsa bu adağını yerine getirmek vacip olur.

Keffaret oruçları da böyledir. Bunlar da vaciptir. Bir müslüman mesela zıhar keffareti ödemek mecburiyetinde kaldığı ve köle azat etmeye imkan bulamadığı zaman keffaretini oruç tutarak öder ve bu oruç ona vacip olur.

Köle azat etme imkanı bulamadığı zaman adam öldürmenin keffareti de böyledir.

Yemin keffaretinde de durum aynıdır. Yoksulu doyurmak veya giydirmek veya köle azat etmek suretiyle yemin keffaretini ödemeye imkan bulamadığı zaman bu keffaret oruç tutma şekline intikal eder. Bu da üç gün oruç tutmaktır.

Ramazanda oruçlu iken cima etmenin keffareti de böyledir. O da köle azat etme imkanını bulamadığı zaman keffaretini oruçla öder. Bu da peşipeşine iki ay oruç tutmaktır.

Bunların dışındaki oruçlar ise nafilelerdir. Mesela: Pazartesi, perşembe oruçları, eyyam-ı bîz denilen her kameri ayın 13., 14. ve 15. günleri tutulan oruçlar, şevval ayından altı gün oruç, muharrem ayının 9. ve 10. günleri orucu ve zilhiccenin dokuzuncu günü tutulan oruç, arafe günü orucu ve yıl boyunca birer gün arayla tutulan oruçlar ve diğer oruçlar nafile oruçlardır.[695]

TATAVVU ORUCU İÇİN EN HAYIRLI GÜNLER

SORU 674- Hangi günlerde nafile oruç tutmak daha faziletlidir ve hangi ayda zekat vermek daha faziletlidir?

CEVAP: Nafile oruç tutmak için en faziletli günler pazartesi ve perşembe günleri, her ayın 13., 14. ve 15. günleri, zilhiccenin on günü, özellikle arafe günü, muharrem ayının 9., 10. veya 10., 11. günleri ve şevval ayından altı gündür.

Zekata gelince nisaba ulaştığı zaman hangi ayda olursa olsun aradan bir sene geçtikten sonra zekat ödenir.

---

[695] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 91-92

Başarı Allah'tandır.[696]

EN FAZİLETLİ ORUÇ BİR GÜN TUTMAK, BİR GÜN YEMEKTİR

SORU 675- Bir gün oruç tutan, bir gün yiyen kimsenin yaptığı şey doğru mudur?

CEVAP: Bir gün oruç tutmak ve bir gün orucu yemek oruçların en faziletlisidir. Çünkü Ömer'den *Radıyallahu anh* rivayet edildiğine göre Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Allah'ın en sevdiği oruç Davud peygamberin tuttuğu oruçtur. O, bir gün oruç tutar, bir gün iftar ederdi." Bu hadisi Buhari rivayet etti.

Fakat bu ancak bunu devamlı yapanlar için faziletlidir. İnsan bunu yapmaktan aciz olduğu zaman ise gücünün yettiği oruca devam eder.

Bir hadisi şerifte şöyle buyurulur: "Amellerin Allah'a en sevimli olanı az da olsa devamlı olan ameldir."[697]

EŞİNİN NAFİLE ORUÇ TUTMASINI KOCASININ ENGELLEME HAKKI VAR MI?

SORU 676- Şevval ayından altı gün oruç tutmak gibi nafile oruç tutmak istediği zaman eşimi engelleme hakkım var mıdır? Engellersem günahkar olur muyum?

CEVAP: Eşinden yararlanma ihtiyacından dolayı kocası varken bir kadının onun iznini almaksızın nafile oruç tutması yasaklanmıştır. Kadın kocasının izni olmaksızın nafile oruç tutarsa cimaya ihtiyacı olduğu zaman kocasının onun orucunu bozdurması caizdir. Kocanın böylebir ihtiyacı olmazsa, ister şevvalden altı gün orucu olsun, isterse başka bir nafile olsun oruç ona bir zarar vermediği, çocuğunun terbiyesine ve sütüne engel olmadığı zaman hanımının nafile orucunu engellemesi mekruhtur.[698]

---

[696] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 12128

[697] Mecmuu Fetâvâ ve Resailu Semahati'ş-Şeyh Muhammed b. İbrahim Alu'ş-Şeyh, 4/205

[698] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 96

NAFİLE ORUCA NİYET EDEN KİMSE GÜNDÜZ ORUCUNU BOZSA KENDİSİNE KAZA GEREKİR Mİ?

SORU 677- Günlerden bir gün Allah için nafile oruç tutmaya niyet ettim. Geceden fiilen oruca karar verdim. Gündüz esnasında da bunu bozdum. Benim bu günü kaza etmem gerekir mi?

CEVAP: Alimler bu meselede ihtilaf ettiler. Denildi ki: Tutmaya karar verdiği ve başlayıp da bir sebep veya mazeret sonucu yarıda kestiği orucu kaza eder.

Bir görüşe göre de bu günü kaza etmez. Çünkü bu bir nafiledir/ gönüllü ibadettir. Nafile ibadet yapan kimsenin kendisinin hakimi (Tutup tutmama konusunda iş kendi görüşüne kalmıştır.) olduğu ifade edilmiştir.

Birinci görüşün delili Aişe'den gelen şu hadistir: "Ben ve Hafsa oruçlu olarak sabahladık. Bize bir yemek hediye edildi, bu yemeğe canımız çekti ve ondan yedik. Bu esnada yanımıza Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* girdi ve ona durumu anlattık. O şöyle buyurdu: "Bir beis yok. Onun yerine bir gün kaza edin."

Tercih edilen görüş, bu orucu kaza etmenin müstehap oluşudur. Çünkü orucun aslı müstehaptır.[699]

SORU 678- Nafile oruç tutup sonra oruç esnasında iftar eden kimsenin hükmü nedir, ona kaza gerekir mi?

CEVAP: Nafile oruç tutan kimsenin oruç esnasında bu orucu bozması caizdir. Bozduğu nafile orucu kaza etmesi gerekmez. Çünkü nafile oruç tutan kimse başlamadan önce bunda serbest idi, başladıktan sonra da serbesttir.

Başarı Allah'tandır.[700]

BU GÜNLERDE ORUÇ TUTMAK BİD'AT MIDIR?

SORU 679- Ben 27 yaşında bir Suudluyum. Hapse girdim ve kendimi Allah'a ibadete verdim. Ben şimdi aşağıdaki oruçları tutuyorum: Her hafta pazartesi ve perşembe günleri, her ayın 13., 14. ve 15. günleri, her sene recep ayının

---

699 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 97
700 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 10195

tamamını, zilhiccenin on günü yani Arafat'ta dokuz gün, muharremin 9. ve 10. veya 10., 11. günleri, şevvaldan altı gün ve şabanın yarısı. Benim sorum şu: Deniliyor ki sadece Ramazan orucu vardır, diğerleri bid'attir. Diğerleri hakkında sahih bir hadis yoktur. Halbuki ben Şeyh Ebu'l-Leys es-Semerkandi'nin Tenbihu'l-Gafilin isimli kitabında sahih hadis buldum. Cevap verilmesini istiyorum: Bu günlerde oruç tutmak sahih midir, bid'at midir? Hapishanedeki arkadaşlarım bid'attır, oruç tutmak caiz değildir diyorlar.

CEVAP: Her hafta pazartesi ve perşembe günleri oruç tutmak, her ayın 13., 14. ve 15. günleri oruç tutmak, zilhiccenin ilk dokuz günü oruç tutmak, aşura günü bir gün öncesi veya bir gün sonrasıyla birlikte oruç tutmak, Şevvalden altı gün oruç tutmak, bütün bunlar sünnettir ve Rasulullahtan *Sallallahu aleyhi vesellem* gelen sahih hadislerle sabittir.

Şaban ayının ilk onbeş günü oruç tutmak, tamamını veya çoğunu oruçlu geçirmekte de böyledir. Hepsi sünnettir.

Fakat şabanın onbeşine denk gelen günü oruca tahsis etmek mekruhtur, bunun bir delili yoktur. Allah'tan senin başarını artırmasını dileriz.

Recep ayının tamamını oruçlu geçirmek ise mekruhtur. Bir kısmını oruç tutup, bir kısmında iftar ettiği zaman mekruhluk ortadan kalkar.

Başarı Allah'tandır.[701]

ZİLHİCCE AYININ ON GÜNÜ ORUÇ TUTMAK MÜSTEHAPTIR

SORU 680- Zilhicce ayının on günü oruç tutmak müstehap mıdır? Bu günlerin en faziletlisi hangisidir?

CEVAP: Zilhicce ayında on gün oruç tutmak müstehaptır. Bunun fazileti hakkında hadisi şerifler rivayet edilmiş olup bunlardan birisi de Peygamberin şu sözüdür: "Başka günlerde yapılan hiçbir salih amel bu günlerde yapılanlar kadar Allah'a sevimli değildir."

Bu günlerdeki salih amellerden birisi de oruçtur. Bu ayda tutulan orucun en faziletlisi/ve en kuvvetlisi ise arafe günü tutulan oruçtur. Arafe günü orucunu

[701] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 6139

teşvik edici hadislerden birisi Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şu sözüdür: "Arafe günü orucuna gelince, Allah'tan ümidim odur ki: O, sonraki bir senelik ve önceki bir senelik (günahlara) keffaret olur."

Hacı olmayan kimse için o gün oruç tutmak sünnettir. Hacıların Arafe günü oruç tutmamaları sünnettir. Çünkü Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* arafe günü (Arafat'ta) oruç tutmadığı sabittir.

Ümmü Seleme *Radıyallahu anh* şöyle demiştir: "İnsanlar benim yanımda Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* oruçlu olup olmadığını tartıştılar. Bunun üzerine ben Peygamber'e bir bardak süt gönderdim. Peygamber devesine binmişken bu sütü ona ulaştırdılar. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* süt bardağını aldı ve içti."

Bazı alimler bu günde oruç tutulmamasını çeşitli gerekçelere dayandırırlar. Bunlardan birisi şudur: Hacılar Rahmanın misafirleridirler. Kerim olan Allah'ın misafirlerini aç bırakması uygun değildir. Bir diğer sebebi şudur: Oruç, böyle bir günde hacıyı müstehap amelleri yapamayacak bir zayıflığa düşüreceği için hacının oruç tutmaması daha evladır.[702]

SORU 681- Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* zilhiccenin on günü oruç tuttuğu sabit oldu mu?

CEVAP: Bildiğimiz kadarıyla Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* zilhiccenin on gününde yani bayramdan önceki dokuz günde oruç tuttuğu sabit olmamıştır. Fakat o bu günlerde yapılacak salih amelleri teşvik etmiştir. Onun şöyle dediği sabit olmuştur: "Başka günlerde yapılan hiçbir salih amel bu günlerde yani zilhiccenin on gününde yapılanlar kadar Allah'a sevimli değildir." Dediler ki: "Ey Allah'ın Rasulü! Allah yolundaki cihad da mı? (daha sevimli değil) Allah Rasulü şöyle buyurdu: "Evet, cihad da değildir. Ancak bir kimse malıyla, canıyla cihada çıkar da bunların hiçbirisiyle geri dönmezse o müstesna." Bunu Buhari rivayet etmiştir.

Başarı Allah'tandır.[703]

MUHARREM, ŞABAN VE ZİLHİCCENİN ON GÜNÜ ORUÇ

[702] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 98

[703] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 7233

TUTMANIN HÜKMÜ

SORU 682- Zilhiccenin son on günü ile Muharrem ve Şaban aylarının tamamında oruç tutmanın hükmü nedir? Bize bildirin, Allah size bereketler ihsan etsin.

CEVAP: Bismillah, elhamdulillah... Muharrem ayında oruç tutmak meşrudur, Şaban ayında da meşrudur fakat zilhicce ayına gelince onun hakkında delil yoktur. Fakat onun bir özelliğinin veya belli bir özelliğinin olduğuna inanmaksızın oruç tutarsa bunda bir sakınca yoktur.

Muharrem ayına gelince Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Ramazandan sonra en faziletli oruç Allah'ın ayı Muharrem de tutulandır." Bir kimse muharremin tamamını oruçlu geçirirse güzeldir veya 9., 10. ve 11. günleri oruç tutarsa yine güzeldir. Şaban da böyledir. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şaban ayını da oruçlu geçirirdi.[704]

* * *

İkinci Konu
ARAFE GÜNÜ VE AŞURA GÜNÜ ORUCU

RAMAZANDAN ORUÇ BORCU OLDUĞU HALDE NAFİLE NİYETİYLE ORUÇ TUTAN KİMSENİN HÜKMÜ

SORU 683- Üzerinde Ramazandan oruç borcu olduğu halde arafe günü tatavvu (nafile) maksadıyla oruç tutan kimsenin hükmü nedir?

CEVAP: Üzerinde Ramazandan oruç borcu bulunduğu halde arafe günü nafile niyetiyle oruç tutan kimsenin orucu sahihtir. Onun için meşru olan kaza orucunu geciktirmemelidir. Çünkü canı Allah'ın elindedir, ecelinin ne zaman geleceğini bilmez. Arafe günü Ramazandan kalan borçlarından birini tutsa daha uygun olur. Çünkü farz, nafileden önce gelir. Farz, ihtimama daha layıktır.

---

[704] Mecmuu Fetâvâ Semahatu'ş-Şeyh Abdulaziz b. Baz, 3/269

Başarı Allah'tandır.[705]

RAMAZANDA TUTAMADIĞIN GÜNÜ ARAFE GÜNÜ TUTMAN CAİZDİR

SORU 684- Şiddetli hastalık sebebiyle Ramazanda bir gün oruç tutmadım. Bunu hacta arafe günü kaza etmem caiz olur mu? Ben böyle bir oruç tuttum.

CEVAP: Ramazanda tutmadığın orucu arafe günü kaza ettiğin zaman bu, tutmadığın günün kazası olarak senin için yeterlidir. Fakat kişinin hacta olduğu zaman zikir ve duaya ve benzeri hac ibadetlerine kendisini verebilmesi için oruç borcunu başka bir günde tutması ve hacta olmadığı zaman arafe günü nafile oruç tutması daha faziletlidir. Böylece arafe günü nafile oruç tutmanın fazileti ile başka bir günde kaza farizasını birleştirmiş ve zilhiccenin ilk dokuz günü kaza orucu tutmanın mekruhluğu konusundaki ihtilaftan da kurtulmuş olur.

Başarı Allah'tandır.[706]

ARAFEDEN BİR GÜN ÖNCE ORUÇ TUTTUĞUN ZAMAN BİR SAKINCA YOKTUR

SORU 685- Arafe günü orucunu tutmuş olmak için burada iki gün oruç tutabilir miyim? Çünkü biz burada yarın arafe olduğunu radyodan öğreniyoruz. Bu da bizde zilhiccenin sekizinci gününe denk geliyor.

CEVAP: Arafe günü hacıların Arafat'ta vakfe yaptıkları gündür. Hac ibadetiyle meşgul olmayanların o gün oruç tutmaları meşrudur. Oruç tutmak istediğin zaman sen de bugün oruç tutarsın. Bir gün önce tutarsan bunda da bir sakınca yoktur. Zilhiccenin başından itibaren dokuz gün oruç tutarsan bu daha da güzeldir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Başka günlerde yapılan hiçbir salih amel bu on günde yapılanlardan daha hayırlı ve Allah'a daha sevimli değildir." Dediler ki: Ey Allah'ın Rasulü! Allah yolundaki cihad da mı? Allah Rasulü şöyle buyurdu: "Evet, cihad da değildir. Ancak bir kimse malıyla, canıyla cihada çıkar da bunların hiçbirisi ile geri dönmezse o

705 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2174
706 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2174

müstesna" (sadece onun ameli daha hayırlıdır) Bunu Buhari rivayet etmiştir.

Başarı Allah'tandır.[707]

HACI OLDUĞU ZAMAN ARAFE GÜNÜ ORUÇ TUTMASIN

SORU 686- Arafe günü orucunun hükmü nedir?

CEVAP: Bir kimse hacı olduğu ve Arafat'ta bulunduğu zaman arafe günü oruç tutmaz. Çünkü Ebu Hureyre'den rivayet edildiğine göre Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* arafe Arafat'ta oruç tutulmasını yasaklamıştır. Bu hadisi Ebu Davud rivayet etmiştir.

Hacı olmadığı zaman veya hacı olup da Arafat'ta akşamdan sonra gibi geç geldiği zaman yasak kapsamına girmez.

Ebu Katade Peygamberden *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Arafe günü orucuna gelince, Allah'tan ümidim odur ki o, sonraki bir senelik ve önceki bir senelik günahlara keffarettir. Aşure günü orucunun da kendisinden önceki senenin günahlarına keffaret olacağını Allah'tan ümid ediyorum." Bunu Tirmizi, İbn Mace ve İbn Hibban rivayet etmiştir.

Birinci hadis hâstır (özeldir) ikinci hadis âmdır (geneldir). Hâs, âmdan çıkartılır. Allah'ın selamı üzerinize olsun.[708]

---

[707] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 4052
[708] Mecmuu Fetâvâ ve Resailu Semahati'ş-Şeyh Muhammed b. İbrahim Alu'ş-Şeyh, 4/204

ARAFE GÜNÜ ORUCU CUMARTESİYE VEYA BAŞKA GÜNE DENK GELSE DE CAİZDİR

SORU 687- Bu sene arafe günü cumartesiye denk geldiği için insanlar burada arafe günü orucunda ihtilaf ettiler. Bir kısmı: Biz bu gün oruç tutarız çünkü arafe günü orucunu cumartesi günü tutmak yasaklanmamıştır dediler. Bir kısmı da yahudilere muhalefet etmek için cumartesiye saygı göstermek yasaklanmıştır diye oruç tutmadılar. Bu konuda kafam karışık olduğu halde ben bugün oruç tutmadım. Bu günle ilgili şer'î hükmü bilmiyorum. Şer'î ve dini kitaplardan araştırdım, bugün hakkında açık ve kesin bir hüküm bulmadım. Hoşgörünüze sığınarak bana konu ile ilgili şer'î hükmü göstermenizi ve bana yazılı olarak bildirmenizi istiyorum. Bundan ve müslümanlara sunduğunuz faydalı ilimden dolayı Allah sizi dünyada ve ahirette mükafatlandırsın.

CEVAP: İster cumartesiye, isterse haftanın diğer bir gününe denk gelsin müstakil olarak arafe günü oruç tutmak caizdir. Çünkü aralarında fark yoktur. Çünkü arafe günü oruç tutmak müstakil bir sünnettir. Cumartesi günü oruç tutmayı yasaklayan hadis zayıftır. Çünkü bu hadis sahih hadislere aykırıdır, muzdarip bir hadistir.

Başarı Allah'tandır.[709]

CUMA GÜNÜNE DENK GELDİĞİ ZAMAN ARAFE GÜNÜ ORUÇ TUTMANIN HÜKMÜ

SORU 688- Genel olarak cuma günü oruç tutmak konusunda değil de arafe gününe denk gelirse cuma günü oruç tutma konusunda ilim öğrencileri arasında tartışma çıktı. Arafe günü orucunu cuma gününe denk geldiği zaman tek başına tutmak caiz olur mu yoksa bir gün öncesinden veya sonrasından mı tutmak gerekir? Malum arafe günü cuma gününe denk gelirse, cuma günü oruç tutmayı yasaklayan hadislerle çelişkili bir durum ortaya çıkıyor. Sizden bu karışıklığın giderilmesini ve şer'î sahih hükmün açıklanmasını rica ediyoruz.

CEVAP: Cuma gününe tesadüf ettiği zaman bir gün öncesinde oruç tutul-

[709] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 6655

masa da arafe günü orucunu tutmak meşrudur. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* arafe günü orucunu teşvik etmiş, onun faziletini ve sevabının büyüklüğünü beyan etmiştir.

Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Arafe günü oruç tutmak geçmiş senenin ve gelecek senenin günahlarına keffarettir. Aşura günü oruç tutmak ise geçmiş bir senenin keffaretidir." Bunu Ahmed, Müslim ve Ebu Davud rivayet etti.

Bu hadis Buhari ve Müslim'in rivayet ettiği şu hadisi tahsis eder: "Sizden biriniz cuma günü oruç tutmasın, ancak bir gün öncesi veya bir gün sonrasıyla birlikte oruç tutsun."

Cuma günü oruç tutmayı yasaklayan bu hadis bir müslümanın o gün sırf cuma olduğu için oruç tutmasını yasaklamıştır. Fakat dinin teşvik ettiği başka bir şeyden dolayı o gün oruç tutan kimseye gelince, o yasaklanmamıştır, bir gün bile oruç tutsa meşrudur.

Fakat her iki hadisle amel ederek ve daha fazla sevap kazanmak için ihtiyaten bir gün öncesiyle birlikte oruç tutarsa daha uygun olur.

Başarı Allah'tandır.[710]

AŞURE GÜNÜ MÜSLÜMANIN NE YAPMASI GEREKİR?

SORU 689- Bir müslümanın aşure günü ne yapması gerekir, o gün fıtır sadakası vermesi gerekir mi?

CEVAP: Aşure günü bir müslümanın oruç tutması meşru kılınmıştır. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* aşure günü oruç tutulmasını emretmişti. Ramazan orucu farz kılınınca aşure günü artık dileyen oruç tuttu, dileyen tutmadı. Ramazandan sonra bayram gününde olduğu gibi aşure gününe ait bir fıtır sadakası yoktur.

Başarı Allah'tandır.[711]

---

[710] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 6655

[711] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 10962

MUHARREM AYININ DOKUZUNCU VE ONUNCU GÜNÜ ORUÇ TUTMAK MÜSTEHAP MI?

SORU 690- Muharremin dokuzuncu ve onuncu günü oruç tutmak müstehap mıdır?

CEVAP: Aşure günü oruç tutmak müstehaptır. Bu orucun fazileti hakkında hadisler rivayet edilmiş olup bunlardan birisi de Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şu sözüdür: "Aşure günü orucunun kendisinden önceki bir senelik günahlara keffaret olacağını Allah'tan umuyorum."[712]

Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* Medine'ye geldiği zaman bugün oruç tuttuklarını gördü. Sebebini onlara sorunca şöyle dediler: Bugün Allah Teala Musa'yı kurtardı ve Firavun'u suda boğdu. Bunun üzerine Peygamber dedi ki: "Biz Musa'ya sizden daha layığız." Neticede Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bugün oruç tuttu ve oruç tutulmasını emretti.

Dokuzuncu güne gelince bu günde Peygamberin oruç tuttuğu sabit olmadı fakat İbn Abbas'tan ve başkalarından aşure gününü Muharremin dokuzuncu günü olarak tefsir ettikleri rivayet edildi.

Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle dediği rivayet edildi: "Gelecek seneye hayatta kalırsam dokuzuncu günü oruç tutacağım."

Bir rivayette de: "Onuncu günle birlikte" ifadesi geçer.

O şöyle buyurdu: "Yahudilere muhalefet edin; bir gün önce veya bir gün sonra oruç tutun."

Bu, onuncu gün oruç tutmak gibi dokuzuncu gün de oruç tutmanın meşruluğuna delildir.

Hatta bir müslümanın bu ayda çokça oruç tutması müstehaptır. Sahih bir hadiste Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Ramazandan sonra en faziletli oruç Allah'ın muharrem diye isimlendirdiğiniz ayda tutulan oruçtur."

Not: İslamın ilk döneminde muharremin onuncu günü çok önemli bir olay meydana geldi. Bu, Hüseyin'in *Radıyallahu anh* öldürülmesi olayıdır. Hüseyin onuncu gün öldürüldü. Hüseyin bu günde öldürülünce Ali ve onun Hasan ve Hüseyin gibi çocukları hakkında aşırı giden Rafiziler bugün münasebetiyle bir-

---

[712] Dipnot nosu verilmiş fakat dipnot yazılmamış.

takım bid'atler uydurdular ve halen de bu bid'atlerini işlemeye devam ediyorlar.

Her sene gün boyu bugünü yas ve matemle, feryat ve figanla ve yanaklarına ve göğüs kısımlarına vurmak, saç baş yolmak ve bağırıp çağırmak gibi cahiliye adetleriyle geçirmek onların uydurdukları bid'atlerdendir. Ayrıca onlar, aşura günü ve onun uğursuzluğu hakkında çok sayıda hadis yaydılar. Bu hadisler, Peygamberin söylemediği, uydurulmuş sözlerdir. Bunları duyan kimse duyar duymaz kesin olarak yalanlamalıdır.

Sonra şiîlerin karşısına Nasıbîler denilen başka bir aşırı grup çıkmış ve onlar da Rafızilerin bid'atlerine zıd başka bid'atler uydurmuşlardır. Onlar Rafızilere olan öfkelerini ifade etmek için en güzel elbiselerle ve tamamen süslü bir görünümle dışarı çıkarlar.

Rafızilerin uydurdukları hadislere karşılık onlar da aşure gününün fazileti hakkında hadisler uydurdular. Rafızilerin uydurduğu hadiste; "Kim aşure günü sürmelenir ve süslenirse gözüne hastalık isabet eder" denilirken, Nasıbilerin uydurduğu hadiste: "Kim aşure günü sürmelenir ve süslenirse gözüne ebediyen hastalık isabet etmez" denildi.

Böylece onlar da bid'at çıkardılar ve Peygambere yalan uydurdular, bunlar da aynı şeyi yaptılar. Bir müslüman onlara da, bunlara da aldanmamalıdır. Maalesef bu hadisler Abdulkadir Geylani'nin el-Gunye isimli kitabı gibi ehl-i sünnetin yazdığı kitaplara kadar yayılmıştır. Bu kitabında -Allah rahmet eylesin- Abdulkadir Geylani aşure günü hakkında sözler söylemiş ve onun faziletiyle ilgili birtakım hadisler getirmiştir. Mesela: "Kim aşure günü ailesine bol bol harcama yaparsa Allah da ona bol bol verir" ve "Kim aşure günü güzel koku sürünürse Allah onun toprağını bol eylesin" gibi sözler bu kitapta hadis diye nakledilmiştir.

Nitekim bu tür yalan hadisler meşhur vaiz İbnu'l-Cevzi tarafından da yayılmıştır. Allah rahmet eylesin kendisi bir hadisçi olmasına rağmen bazı kitaplarında bu tür uydurma hadislerden bazı şeyler zikretmiş ve bunlar hakkında sessiz kalmıştır. Bir müslümanın bunlara aldanmaması gerekir. Rafızilerin kitaplarına gelince ben onları okumadım fakat onlarda da çok daha tuhaf şeyler vardır.[713]

[713] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 94-95

AŞURE GÜNÜ SADECE BİR GÜN ORUÇ TUTMAK CAİZ OLUR MU?

SORU 691- Aşure günü sadece bir gün oruç tutmak caiz olur mu?

CEVAP: Aşure günü sadece bir gün oruç tutmak caizdir. Fakat bir gün önce veya bir gün sonra da oruç tutmak daha faziletlidir. Bu, Peygamberden *Sallallahu aleyhi vesellem* sabit olan bir sünnettir. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Şayet gelecek seneye kadar hayatta kalırsam dokuzuncu gün de oruç tutacağım."

İbnu Abbas *Radıyallahu anh* dedi ki: (Yani dokuzuncu günle birlikte tutacağım demektir).

Başarı Allah'tandır.[714]

SORU 692- Bir gün öncesinden veya bir gün sonrasından tutmaksızın sadece aşure günü oruç tutmak caiz olur mu? Çünkü ben bir dergideki fetvadan bunun caiz olduğunu, şu anda yahudiler bu orucu tutmadıkları için mekruhluğun kalktığını okudum.

CEVAP: Sadece aşure gününün mekruhluğu ilim adamları arasında üzerinde ittifak edilen bir konu değildir. Onlardan bazıları tek başına aşure günü oruç tutmanın mekruh olduğu görüşündedirler. Fakat bir gün öncesi veya bir gün sonrasıyla birlikte tutmak daha faziletlidir. Dokuzuncu gün oruç tutmak onbirinci gün oruç tutmaktan daha faziletlidir. Yani bir gün öncesinden tutmak daha faziletlidir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Gelecek seneye kadar hayatta kalırsam dokuzuncu günle beraber tutacağım."

Bazı ilim adamları aşure günü oruç tutmanın üç hali olduğunu zikrettiler.

Birinci hal: Bir gün öncesi veya bir gün sonrasıyla birlikte tutmak (iki gün).

İkinci hal: Sadece aşure günü tutmak.

Üçüncü hal: Bir gün öncesi ve bir gün sonrasıyla birlikte tutmak (üç gün).

Onlar bir gün öncesi veya bir gün sonrasıyla tutmanın daha faziletli olacağını ve sonra tek başına aşure günü tutmanın faziletli olacağını söylediler.

---

[714] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 13700

Öyle anlaşılıyor ki sadece aşure günü oruç tutmak mekruh değildir. Fakat bir gün öncesi veya bir gün sonrasıyla birlikte tutmak daha faziletlidir.[715]

ÜZERİNDE RAMAZANDAN BORÇLU OLDUĞU GÜNLER OLDUĞU HALDE AŞURE GÜNÜ ORUÇ TUTMAK İSTİYOR

SORU 693- Üzerinde Ramazan ayından oruç borcu bulunan sonra nafile olarak veya aşure gününde yani muharremin 10., 11. günlerinde aşure günü orucu niyetiyle değil de kaza niyetiyle iki gün oruç tutmak isteyen kimsenin hükmü nedir? Üzerinde Ramazandan oruç borcu bulunan kimsenin aşure günü oruç tutması caiz olur mu? Üzerinde Ramazandan oruç borcu bulunan bir kimsenin aşure günü bir gün öncesiyle veya bir gün sonrasıyla birlikte kaza orucuna niyet ederek oruç tutması caiz olur mu?

CEVAP: Üzerinde kaza borcu veya Ramazandan oruç borcu bulunduğu halde nafile oruç tutulmaz. Bilakis önce üzerinde Ramazandan kalan oruç borçlarının kazasını tutar, sonra nafile oruç tutar.

İkincisi: Muharrem ayının 10. ve 11. günleri Ramazanda oruç tutmadığı günlerin kazasına niyet ederek oruç tuttuğu zaman bu caizdir ve üzerine borç olan orucun iki günlük kazasını tutmuş olur. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Ameller niyetlere göredir. Herkese niyet ettiği şey vardır" buyurur.

Başarı Allah'tandır.[716]

* * *

Üçüncü Konu
ŞEVVALDEN ALTI GÜN ORUCU

SORU 694- Şevval ayında altı gün oruç tutmanın hükmü nedir?

CEVAP: Şevval ayında altı gün oruç tutmak müstehaptır. Bu konuda Ubey b. Kab, Ebu Eyyub ve diğer sahabilerden pek çok hadis rivayet edilmiştir.

---

715 Fetâvâ libni Useymîn, Kitabu'd-Da've, 1/188-189

716 Dipnot nosu verilmiş, dipnot yazılmamış.

Ebu Eyyub *Radıyallahu anh*, Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurduğunu söyledi: "Kim Ramazan orucunu tutar, sonra onun peşinden şevval ayında altı gün oruç tutarsa sanki bir yıl oruç tutmuş gibi olur."

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Ramazan orucuyla birlikte tutulan şevval orucunu bir yıllık oruç yerine geçeceğini söyledi. O şöyle buyurdu: "Ramazan orucu on aylık oruca, şevvalden altı günlük oruç da iki aylık oruca denktir. Bu da bir yıllık oruçtur."

Bu altı günlük orucun müstehaplığı görüşü cumhurun görüşüdür.

İmam Malik'e gelince, o biraz önceki Ebu Eyyub hadisine rağmen bunun müstehap bir oruç olduğu görüşünde değildir. Çünkü Medinelilerin bu orucu tuttuklarını görmediğini söylemiştir.

Fakat biz deriz ki: Medinelilerin bu orucu tutmamaları bunun meşru olmamasını gerektirmez. Çünkü onlar bu orucu ya bu hadis kendileri yanında meşhur olmadığı için veya bunu tutacak vakit bulamadıkları için veya bu hadis onun vacip olmadığına delalet ettiği için ya da benzeri bir mazeretten dolayı tutmuyorlardır.[717]

ŞEVVAL AYINDA ALTI GÜN ORUÇ TUTMAK SÜNNETTİR, MÜSTEHAPTIR

SORU 695- Şevvalde altı gün oruç tutmak gerekli midir? Ramazan orucunun sevabı peşinden bu altı günü tutmadan tam olmaz mı?

CEVAP: Şevval ayından bu altı günde oruç tutmak sünnettir. Bunun hakkında pek çok sahih hadis hakkında nakledilmiştir. Mesela bunlardan birisi Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şu sözüdür: "Kim Ramazan orucunu tutar, sonra onun peşinden şevval ayında altı gün oruç tutarsa sanki bir yıl oruç tutmuş gibi olur."

Bu sebeple cumhur bu orucun müstehap olduğunu söyledi. Hiç kimse farz olduğunu söylemedi. Bilakis bu bir sünnettir dileyen tutar, dileyen terkeder. Bir sene tutması, diğer sene terk etmesi de caizdir. Terk etmekle Ramazan orucunda bir eksiklik olmaz.

[717] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 105-106

Bu oruç şevvalin başında, ortasında veya sonunda tutulabilir.[718]

SORU 696- Ramazandan sonra şevval ayında altı gün oruç tutmak hakkındaki görüşünüz nedir? İmam Malik'in Muvatta'ında Ramazan bayramından sonra altı gün oruç tutmak hakkında İmam Malik'in şöyle dediği görülüyor: İlim ve fıkıh ehlinden hiç kimsenin bu orucu tuttuğu görülmedi. Seleften hiç kimseden bu orucu tuttukları bana ulaşmadı. Ehli ilim bunu mekruh görürler, bid'at olmasından ve Ramazandan olmadığı halde Ramazana ihlak edilmesinden korkarlar. Bu sözler Muvatta'ın 1. cildinde 228 numarada geçmektedir.

CEVAP: Ebu Eyyub'tan rivayet edildiğine göre Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Kim Ramazan orucunu tutar, sonra onun peşinden şevval ayında altı gün oruç tutarsa bu bir senelik oruç yerine geçer." Bu hadisi Ahmed, Müslim, Ebu Davud ve Tirmizi rivayet etti.

Şevvalden altı gün oruç tutmanın sünnet olduğuna delalet eden bu hadis sahihtir. Şafiî, Ahmed ve alimlerden bir grup bununla amel etmişlerdir. Bazı alimlerin cahillerin Ramazanın bir parçası olduğuna inanacaklarından veya vacip zannedeceklerinden korktukları için bu orucu mekruh gördükleri veya ehli ilimden hiç kimseden daha önce bu orucu tuttuklarına dair bir haber gelmediği gerekçesiyle bu hadisi şerife karşı çıkmak doğru değildir. Bunlar birtakım zanlardır. Sahih sünnet karşısında ve delili bilen kimseler karşısında bunların hiçbir değeri yoktur.

Başarı Allah'tandır.[719]

ŞEVVAL ORUCUNDA FAZİLETLİ OLAN ORUÇ TUTMA ŞEKLİ

SORU 697- Şevval ayındaki altı gün orucunu ardı ardına tutmak mı gerekir yoksa ayın başında, ortasında ve sonunda parça parça tutmak caiz olur mu?

CEVAP: Bu altı gün orucu vacip değil, sünnettir. Faziletli olan Ramazan bayramından sonra bu orucu ardı ardına tutmaktır. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Kim Ramazan orucunu tutar, sonra onun peşinden şevvalden altı gün oruç tutarsa sanki bir yıl oruç tutmuş gibi olur.

---

718 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 104

719 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 4763

Fakat bu orucun ayın başında, ortasında ve sonunda tutulması caiz olduğu gibi peşipeşine ve parça parça tutulması da caizdir. Çünkü istenilen oruç bunların hepsiyle tutulmuş olur. Hastalık veya yolculuk veya loğusalık gibi bir mazeret sebebiyle oruç tutamadan şevval ayı çıkarsa daha sonra tutmakta bir mani yoktur. Allah en iyi bilendir.[720]

ŞEVVALDEN ALTI GÜN ORUCUNU PARÇA PARÇA TUTMAK CAİZDİR

SORU 698- Altı gün orucunu Ramazandan sonra bayram biter bitmez hemen tutmak gerekir mi veya bayramdan sonraki günlerde peşi peşine veya parça parça tutmak caiz olur mu?

CEVAP: Bu orucu Ramazan bayramı biter bitmez hemen tutmak gerekmez. Bayramdan birkaç gün geçtikten sonra başlamak, şevval ayı içinde peşi peşine veya imkan ve şartlara göre parça parça tutmak caizdir. Bu konuda geniş bir imkan vardır. Bu oruç farz değil sünnettir.

Başarı Allah'tandır.[721]

ŞEVVAL AYINDAKİ ALTI GÜN ORUCUNU TAMAMLAYAMADIM. NE YAPMAM GEREKİR?

SORU 699- Şevval ayının altı gün orucunu tutmaya başladım fakat bazı durumlar ve çalışmalar sebebiyle altı güne tamamlayamadım. İki günüm kaldı. Muhterem hocam ben şimdi ne yapacağım, bunları kaza mı edeceğim, bana bundan dolayı bir günah var mı?

CEVAP: Şevval ayında altı gün oruç tutmak müstehap bir ibadettir, vacip değildir. Tuttuğun oruçların sevabı vardır ve meşru bir mazeretten dolayı tamamlayamadığın için sevabını tam olarak alacağın umulur. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Bir kul hastalandığı veya yolculuğa çıktığı zaman sağlıklı ve mukim olduğunda yaptığı şeyin sevabını Allah ona

720 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 104
721 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 3475

yazar." Bunu Buhari rivayet etti. Tutmadığın iki günü kaza etmen gerekmez. Başarıyı verecek olan Allah'tır.[722]

ALTI GÜN ORUCUNU ŞEVVALDEN SONRA KAZA ETMEK

SORU 700- Bir kadın her sene şevval ayında altı gün oruç tutuyordu. Senelerden birinde Ramazan ayının başında doğum yaptığı için loğusalık dönemine girdi. Ancak Ramazan ayı çıktıktan sonra temizlendi. Temizlendikten sonra da Ramazanın kazasına başladı. Ramazanı kaza ettikten sonra şevval ayı çıkmış bile olsa altı gün orucunu da kaza etmesi gerekir mi yoksa Ramazanın kazasından başka bir kaza gerekmez mi? Bu altı gün orucuna devam etmesi gerekir mi, gerekmez mi?

CEVAP: Şevval ayında altı gün oruç tutmak sünnettir, farz değildir. Delili Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şu sözüdür: "Kim Ramazan orucunu tutar, sonra onun peşinden şevval ayında altı gün oruç tutarsa sanki bir yıl oruç tutmuş gibi olur." Bunu Müslim rivayet etmiştir.

Sözü edilen hadis lafzının mutlak oluşu sebebiyle bu orucun peşi peşine veya parça parça tutulmasında bir sakınca olmadığına delalet eder. Beklemeden hemen tutmak şu ayet sebebiyle daha faziletlidir: *"Rabbim! Sen hoşnut olasın diye acele ederek sana geldim." (Taha, 84)*

Kur'an ayetleri ve nebevi hadisler hayırlı işlerde yarışmaya ve acele etmeye delalet eder.

Bu orucu devamlı tutmak vacip değildir. Fakat şu hadis sebebiyle devam etmek daha faziletlidir: "Allah'ın en sevdiği amel, sahibinin az da olsa devamlı yaptığı ameldir." Şevval ayı çıktıktan sonra bu orucu kaza etmek gerekmez. Çünkü o bir sünnettir. İster mazeretli, ister mazeretsiz olsun artık zamanı geçmiştir.

Başarının sahibi Allah'tır.[723]

SORU 701- Şevval ayının altı gün orucunu zilkade ayında tuttuğu zaman bu oruca ait sevabı elde edebilir mi?

---

[722] Mecmuu Fetâvâ Semahatu'ş-Şeyh Abdulaziz b. Baz, 3/270

[723] İbn Baz, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 2/172

CEVAP: Hastalık veya adet görme veya loğusalık ya da bunlara benzer bir mazeret sebebiyle kaza orucunu veya altı gün orucunu ertelerse bu oruca ait sevabı alacağında hiçbir şüphe yoktur. Alimlerin verdiği hüküm budur.

Fakat hiçbir mazereti olmayıp da bu orucu zilkade veya diğer bir aya ertelediği zaman nassın zahirine göre bu oruca ait sevaba ulaşamaz. Bu oruç vakte bağlı bir sünnettir. Mazereti olmadığı halde vaktinde tutmazsa vakti geçmiş olur. Nitekim zilhiccenin on günlük orucunu veya başka bir orucu vakti çıkıncaya kadar tutma fırsatını kaçırdığı zaman da bu özel anlamını kaybetmiş olur ve geriye sıradan bir nafile oruç vasfı kalır.[724]

ŞEVVALİN ALTI GÜNÜNÜ TERKEDEN KİMSE GÜNAHKAR OLMAZ

SORU 702- Şevval ayının altı gün orucunu tutan bir şahıs var. Senelerden birinde bu adam hastalıktan veya bir maniden ya da tembellikten dolayı bu orucu tutmadı. Bu kişi günahkar mı oldu? Çünkü biz duyduk ki bu orucu bir sene tutan kimsenin onu bir daha terketmemesi gerekiyormuş.

CEVAP: Bayramdan sonra şevval ayında altı gün oruç tutmak sünnettir. Bir veya bir çok defa bu orucu tutan kimsenin bunu her sene tutması gerekmez. Terkeden de günahkar olmaz. Başarı Allah'tandır.[725]

ŞEVVAL AYININ ALTI GÜN ORUCU EYYAM-I BIZ ORUCUNDAN FARKLIDIR

SORU 703- Bir kişi her ayın 13., 14. ve 15. günleri oruç tutuyor. Şevval ayında bu günlerde oruç tutsa da sonra bu ayın diğer günlerinde üç gün daha oruç tutsa şevvalin altı gün orucu yerine geçer mi?

CEVAP: Şevval ayının altı günlük orucu her ayın ortasında tutulan üç günlük oruçtan bağımsız bir oruçtur. Bunlar birbirlerine girmezler. Bir müslümanın daha büyük sevap alabilmesi için şevval ayının altı günlük orucunu ayrı bir niyetle, eyyam-ı bîz denilen 13., 14. ve 15. günlerin orucunu ayrı bir niyetle tutması müstehaptır. Fakat şevval ayının altı günlük orucunu tutarken her ikisine

[724] Abdurrahman es-Sa'di, el-Fetâvâ es-Sa'di, s. 230

[725] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 230

birden niyet ederse benim görüşüme göre bu oruç sadece altı gün orucu olur ve onun sevabını elde eder. İnşaallah.

Ayın 13., 14. ve 15. günlerindeki orucu da müstakil bir niyetle tutması müstehaptır. Allah en iyi bilendir.[726]

KAZA VE NAFİLE NİYETİYLE TUTULAN ORUÇ ŞEVVALİN ALTI GÜN ORUCU YERİNE DE GEÇER Mİ?

SORU 704- Ramazan günlerini kaza etmek için şevval ayında altı gün oruç tuttuğum zaman bu, şevvalin altı gün orucu yerine de geçer mi?

CEVAP: Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurduğu nakledilmiştir: "Kim Ramazan orucunu tutar sonra onun peşinden şevval ayında altı gün oruç tutarsa sanki bir yıl oruç tutmuş gibi olur."

Bu hadis, bir yıllık oruç gibi olması için farz olan Ramazan orucunun tamamlanması, sonra da buna şevvalden altı gün ilave edilmesi gerektiğinin delilidir.

Başka bir hadiste şöyle buyurulur: "Ramazan orucu on ay, şevvalden altı gün de iki ay yerine geçer. Yani iyilikler on katı ile mükafatlandırılır.

Buna göre Ramazanın bir kısmını tutup bir kısmını hastalık, yolculuk, hayız veya loğusalık sebebiyle tutamayan kimsenin şevvalde veya başka bir ayda her türlü nafileden önce tutamadığı oruçların kazasını tamamlaması gerekir.

Tutamadığı oruçların kazasını tamamladığı zaman sözü edilen sevabı kazanmak için şevvalden de altı gün oruç tutması meşru olur. Görüldüğü gibi şevvalde tutulan kaza orucu bu ayda tutulacak nafile yerine geçmez.[727]

ÖNCE RAMAZAN ORUCUNU TAMAMLA SONRA ŞEVVALİN ALTI GÜN ORUCUNU

SORU 705- Ramazan ayında şer'i bir mazereti sebebiyle on gün oruç tutamadığı için şevval ayının altı günlük orucunu Ramazan orucunu tamamladıktan sonra tutan kimse de sevap kazanabilir mi? O da bir sene oruç tutmuş gibi olur

726 İbn Fevzan, el-Fetâvâ Kitabu'd-Da've, 1/151-152

727 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 104-105

mu? Bizi faydalandırın. Allah size hayırlı bir karşılık versin.

CEVAP: Kulun işlediği amellerin sevabının takdiri sadece Allah'a aittir. Kul Allah'ın sevabını aradığı ve ona itaat etmek için var gücüyle çalıştığı zaman, Allah onun ecrini zayi etmez.

Nitekim Yüce Allah şöyle buyurur: *"Şüphesiz biz iyi iş yapanların ecrini zayi etmeyiz." (Kehf, 30)*

Ramazandan borcu olan kimsenin önce onu tutması sonra şevvalden altı gün oruç tutması gerekir. Çünkü Ramazan orucu ile şevval ayının altı günlük orucunun peşipeşine tutulması keyfiyeti ancak Ramazanın tamamlanmasıyla gerçekleşir.

Başarı Allah'tandır.[728]

* * *

Dördüncü Konu
EYYAM-I BIYZ ORUCU VE PAZARTESİ-PERŞEMBE ORUCU

EYYAM-I BIYZ ORUCU SÜNNETTİR

SORU 706- Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* her aydan üç gün oruç tutmayı teşvik ettiği gibi bıyz günlerinde oruç tutmayı teşvik ettiği de bilinmektedir. Bu iki hadise istinaden altı gün oruç tutmak sünnet midir, yoksa bu iki hadisin arası nasıl uzlaştırılır?

CEVAP: Evet, Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* her aydan üç gün oruç tutulmasını da teşvik etmiştir, eyyam-ı bıyz orucunu da, yani her ayın 13., 14. ve 15. günleri oruç tutulmasını da teşvik etmiştir. Eyyam-ı bıyz, ayın 13., 14. ve 15. günleridir. Geceleri ay ışığıyla beyaz olduğu (ayın dolunay olduğu ve geceyi aydınlattığı) için eyyam-ı bıyz (beyaz günler) diye isimlendirilmiştir.

Bu günlerde oruç tutmanın fazileti hakkında gelen iki hadisin arasını bul-

---

728 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2244

makta alimler ihtilaf etmişlerdir.

Bir görüşe göre bu iki hadisle, her aydan tutulacak üç günlük orucun bıyz günlerine yani 13., 14. ve 15. günlere denk getirilmesinin daha faziletli olduğu kastedilmiştir. Ayın diğer günlerinde tutarsa bunda da bir sakınca yoktur.

Bir görüşe göre de her aydan hem bu üç gün oruç tutulması, hem de bıyz günlerinde oruç tutulması kastedilmiştir. Böylece her aydan toplam altı gün eder.

Birinci görüş -doğrusunu en iyi Allah bilir- daha kuvvetlidir. Çünkü bıyz günlerinde oruç tutan kimse her aydan üç gün oruç tutmuş olur.[729]

SORU 707- Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* sünnetinde her aydan üç gün oruç tutmanın müstehap olduğu geçmektedir. Bazı hocalardan işittiğime göre bu günler bıyz günleriymiş. Bu doğru mudur? Bıyz günleri nedir? Niçin böyle isimlendirilmişlerdir?

CEVAP: Bir müslümanın her aydan üç gün oruç tutması sünnettir. Bu orucun tutulması sünnette teşvik edilmiştir ve bu orucu tutmak bir yıl oruç tutmaya denktir.

Bu orucu teşvik edici hadislerden birisini Ebu Hureyre *Radıyallahu anh* rivayet etmiştir. O şöyle dedi: "Dostum Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bana üç şeyi tavsiye etti, hayatta olduğum sürece ben bunları terketmeyeceğim: Her aydan üç gün oruç tutmak, iki rekat kuşluk namazı kılmak ve uyumadan önce vitir namazı kılmak."

Sahabilerden pek çoğu bu orucu ayın başında tutarlardı ve onlara bunu bıyz günlerine erteleyin denilince de bıyz günlerine ulaşacağımızı nereden bilelim derlerdi.

Fakat bir müslüman bu orucu bıyz günlerine yani 13., 14. ve 15. günlere ertelediği zaman daha faziletli olur.

Ubey İbn Kab'dan *Radıyallahu anh* rivayet edildiğine göre Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Ayın orucunu tuttuğun zaman 13., 14. ve 15. günlerinde tut."

Geceleri ay ile gündüzleri güneşle beyazlaştığı için bu günlere beyaz günler

---

[729] İbn Fevzan, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 1/158

anlamında eyyam-ı bıyz denilmiştir.[730]

BIYZ GÜNLERİNİN BİR KISMINDA ORUÇ TUTMANIN HÜKMÜ

SORU 708- Bıyz günlerinde iki gün oruç tuttum, bazı sebeplerden üçüncü gün oruç tutmadım. Bana bu iki günün sevabı var mıdır?

CEVAP: Riya ve gösteriş olmaksızın o iki günü Allah için tuttuğun zaman senin hesabına bunun sevabının yazılacağında hiçbir şüphe yoktur. Çünkü Allah Teala şöyle buyurdu: *"Kim bir iyilik yaparsa ona on katı vardır." (En'am, 160)* Bu manada daha pek çok ayet ve hadis vardır. Başarıyı verecek olan Allah'tır.[731]

HER AYDAN ÜÇ GÜN ORUÇ TUTMAK İSTİYOR FAKAT HAYIZ DURUMLARINDAN DOLAYI BUNU EYYAM-I BIYZ DA YAPAMIYOR

SORU 709- Ben her ay üç gün oruç tutmak isteyen bir kadınım. Fakat 13., 14. ve 15. günlerde oruç tutamıyorum. Çünkü ben bir kadınım, adet ve loğusalık halleri beni engelliyor. Bu günleri 13., 14. ve 15. günlerle sınırlamaksızın ayın diğer günlerinde bu orucu tutmam caiz olur mu? Ayın herhangi bir gününde bu orucu tuttuğum zaman bir yıl oruç tutmuş olarak kabul edilir mi, edilmez mi?

CEVAP: Her ay üç gün oruç tutmak isteyen kimse için faziletli olan, bu oruçları eyyam-ı bıyz denilen 13., 14. ve 15. günlerde tutmaktır.

Diğer günlerde tutarsa bunda da bir beis yoktur. Bununla da bir yıllık oruç kabul edileceğini umarız. Çünkü bir iyilik on katı ile mükafatlandırılır. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Ebu Hureyre ve Ebu'd-Derda'ya her aydan üç gün oruç tutmalarını tavsiye etti ve bunu bıyz günleri ile sınırlamadı.

Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Abdullah İbn Amr İbn el-As'a *Radıyallahu anh* şöyle dedi: "Ayda üç gün oruç tut. Bu bir yıl oruç demektir."

Başarı Allah'tandır.[732]

PEYGAMBER *Sallallahu aleyhi vesellem* BIYZ GÜNLERİNDE ORUCU SEFER-

[730] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 92-93

[731] Mecmuu Fetâvâ Semahatu'ş-Şeyh Abdulaziz b. Baz, 3/269

[732] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 1389

DE VE HAZARDA TERK ETMEDİ Mİ?

SORU 710- Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* eyyam-ı bıyz orucunu yolculukta da mukim iken de terk etmediği doğru mu, yoksa bu müstehap bir emir mi?

CEVAP: Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* tatavvu (nafile) oruç tutardı ve çok oruç tutardı. Hatta oruçsuz günü geçmezdi denilirdi. Bazan da oruç tutmuyor denilecek kadar orucu terkettiği olurdu. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* yolculukta da yolcu değilken de çokça nafile oruç tutardı.

Bıyz günlerini kesintisiz/devamlı tutup tutmadığına gelince bunu bilmiyorum şimdiye kadar bana bu konuda bir bilgi ulaşmadı.[733]

HER AYDAN ÜÇ GÜN ORUCUNUN KAZASI

SORU 711- Ben her ay üç gün oruç tutuyorum fakat ayın birinde hastalandım ve tutamadım. Bana kaza veya keffaret gerekir mi?

CEVAP: İsteyerek bile terkedilse nafile orucun kazası gerekmez. Ancak bir müslümana yakışan yapmakta olduğu salih amele devam etmesidir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Allah'ın en sevdiği amel, sahibinin az da olsa devamlı yaptığı ameldir." Bu konuda sana kaza ve keffaret gerekmez. Malum, bir insan yapmakta olduğu salih bir ameli hastalık veya acizlik veya yolculuk gibi sebeplerle terkederse onun ecri kendisine yine yazılır. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Bir kul hastalandığı veya yolculuk yaptığı zaman kendisine mukim ve sağlıklı iken yapmakta olduğu amelin sevabının aynısı yazılır." Bu hadisi Buhari rivayet etti.

Başarı Allah'tandır.[734]

TERK ETTİĞİN NAFİLE ORUÇTAN DOLAYI SANA BİR GÜNAH YOKTUR

SORU 712- Ben her ay üç gün oruç tutuyorum. Bazan yoruluyor ve oruç

[733] el-Munteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân, 3/151
[734] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2014

tutamıyorum. Bu orucu terkettiğim zaman bana günah olur mu? Önceki tuttuğum orucun sevabı bana yazılır mı yoksa terkettiğimden dolayı bu sevap eksilir mi? Her ay üç gün oruç tutan kimsenin bu devamlı tutması bir zorunluluk mu, değil mi?

CEVAP: Tuttuğun oruçların sevabı senin hesabına yazılır. Nafile bir orucu terkettiğin zaman sana bir günah yoktur.

Başarı Allah'tandır.[735]

BIYZ GÜNLERİ TEŞRİK GÜNLERİNE DENK GELDİĞİ ZAMAN ORUÇ TUTMAK CAİZ OLUR MU?

SORU 713- Bıyz günleri teşrik günlerine denk geldiği zaman oruç tutmak caiz olur mu?

CEVAP: Bıyz günlerinden sadece zilhiccenin 13. günü teşrik günlerine denk gelir. Çünkü eyyam-ı bıyz ayın 13. günü başlar, 15. günü ile sona erer.

Zilhiccenin 13. günü oruç tutmak caiz değildir. Çünkü bugün teşrik günlerindendir. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* teşrik günlerinde oruç tutmayı yasaklamış, sadece temettu ve kıran haccı yapanlardan kurban kesme imkanı bulamayanlara bu günlerde oruç ruhsatı vermiştir.

Her aydan üç gün oruç tutmak müstehaptır. Bunun bıyz günlerinde tutulması şart değildir. Fakat bunun gibi yasaklanan bir güne tesadüf etmediği zaman eyyam-ı bıyzda yani her ayın 13., 14. ve 15. günlerde tutulması daha faziletlidir.[736]

HER AYDAN ÜÇ GÜN ORUÇ TUTMAK MÜSTEHAPTIR

SORU 714- Bıyz günleri denilen ayın 13., 14. ve 15. günleriyle birlikte şabanın ortasında tutulan orucun hükmü nedir?

CEVAP: Şaban ayından olsun başka bir aydan olsun her aydan üç gün oruç tutmak müstehaptır. Çünkü Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* Abdullah İbn Amr İbn el-As'a bunu emrettiği Ebu'd-Derda ve Ebu Hureyre'ye de bunu tavsiye

---

[735] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 11346

[736] el-Munteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân, 3/151

ettiği bilinmektedir.

Bir kimse bu üç günü bazı aylarda tutsa, bazı aylarda tutmasa veya bazan tutsa, bazan terketse bir sakıncası olmaz. Çünkü bu oruç farz değil, bir nafiledir. İmkan bulduğu zaman bunu devamlı tutması daha faziletlidir.[737]

PAZARTESİ VE PERŞEMBE ORUCUNUN HÜKMÜ

SORU 715- Pazartesi ve perşembe orucunun hükmü nedir?

CEVAP: Bir müslümanın bu iki günde oruç tutması müstehaptır. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bu günlerde oruç tutmuştur. Bu oruç kendisine sorulunca şöyle cevap vermiştir: "Ameller bu günlerde Allah'a arz edilir. Ben oruçlu iken amelimin arz edilmesini isterim."

Peygambere *Sallallahu aleyhi vesellem* pazartesi orucu hakkında sorulunca şöyle cevap vermiştir: "Bugün benim doğduğum gündür." Bir başka rivayette de: "Bana vahiy bu gün indirildi."[738]

HER HAFTA PAZARTESİ, PERŞEMBE VE CUMA GÜNLERİ ORUÇ TUTMAK

SORU 716- Her hafta pazartesi, perşembe ve cuma günleri oruç tutmak benim adetimdir. Bunda yanlış bir şey var mı?

CEVAP: Durum senin anlattığın gibi olduğu zaman sadece cuma günü oruç tutmadığın için yaptığın şey güzeldir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Bir gün öncesi veya bir gün sonrası oruç tutmadıkça sizden biriniz sadece cuma günü oruç tutmasın." Bu hadisi Buhari ve Müslim rivayet etti.

Başarı Allah'tandır.[739]

PAZARTESİ VE PERŞEMBE GÜNLERİ VE HER AYIN ÜÇ GÜNÜ ORUÇ TUTMAK SÜNNETTİR

---

[737] Mecmuu Fetâvâ Semahatu'ş-Şeyh Abdulaziz b. Baz, 3/272

[738] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 93

[739] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 6966

SORU 717- Benim bir annem var. Bir iyilik yapmak arzusuyla her ay üç gün ve pazartesi ve perşembe oruçlarını tutuyor. Bu günlerde oruç tutmanın caiz olmadığını duymuş. Sizden bu konuda bize bir fetva vermenizi istiyoruz. Allah size merhamet etsin, sizi hayırla mükafatlandırsın.

CEVAP: Pazartesi ve perşembe günleri oruç tutmak meşrudur. Ebu Davud, Üsame İbn Zeyd'den *Radıyallahu anh* şöyle rivayet etti: Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* pazartesi ve perşembe günleri oruç tutardı. Kendisine bu oruç hakkında sorulunca şöyle buyurdu: "İnsanların amelleri pazartesi ve perşembe günleri -Allah'a- arzedilir." Bir başka rivayette şu lafızlar da vardır: "Ben oruçlu iken amelimin arz edilmesini isterim." Bu hadis pazartesi ve perşembe günleri oruç tutmanın caiz ve sünnet olduğuna delalet eder. Her aydan üç gün oruç tutmak da sünnettir ve Peygamberden *Sallallahu aleyhi vesellem* onunla ilgili de hadisler vardır.

Başarı Allah'tandır.[740]

RECEP VE ŞABAN'DA PAZARTESİ VE PERŞEMBE GÜNLERİ ORUÇ TUTMAK ŞABAN'IN ONBEŞİNDEN SONRA CAİZ OLUR MU?

SORU 718- Recep ve şaban ayında oruç tutmak, şabanın onbeşinden sonra oruç tutmak caiz olur mu?

CEVAP: Pazartesi ve perşembe günleri oruç tutmak sadece recep ve şaban aylarına mahsus değildir. Bilakis senenin bütün aylarında menduptur. Bu orucu senenin diğer aylarında tutmayı alışkanlık haline getiren kimsenin şek gününe tesadüf etse bile bunu şabanın sonunda tutmasında hiçbir sakınca yoktur. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Ramazanı bir veya iki gün önce oruçla karşılamayın. Ancak bir kimse eğer adeti olduğu için bu günlerde oruç tutuyorsa tutsun." Bu hadisi Buhari ve Müslim birlikte rivayet etmişlerdir.

Başarı Allah'tandır.[741]

EYYAM-I BIYZ ORUCU PAZARTESİ, PERŞEMBE ORUCU YERİNE DE GEÇER Mİ?

---

[740] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 12305

[741] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 7912

SORU 719- Eyyam-ı bıyz orucu pazartesi ve perşembe orucu yerine de geçer mi?

CEVAP: Eyyam-ı bıyz orucu her ayın 13., 14. ve 15. günleri tutulan oruçtur. Pazartesi ve perşembe orucu ise haftalık oruçtur. Herbiri müstakil bir ibadettir ve meşrudur. Bunların bir kısmını tuttuğun zaman senin için onun ecri vardır.

Başarı Allah'tandır.[742]

* * *

Beşinci Konu
ADAK ORUCU

HER SENE RECEP AYINDA ORUÇ TUTMAYI ADADI, SONRA YAŞLANDIĞI ZAMAN BUNU TUTAMADI

SORU 720- Bir kadın her sene recep ayında oruç tutmayı adadığını sonra yaşlanınca oruç tutmaktan aciz kaldığını söylüyor ve şimdi ne yapacağını soruyor.

CEVAP: Birinci olarak bütün müslüman kardeşlerime adak adamaktan sakınmalarını tavsiye ederim. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurur: "Adak iyilik getirmez. Ancak adamak sebebiyle cimriden mal çıkarılır."

Allah Teala Kur'an'da adaktan sakınmaya işaret etti ve şöyle buyurdu: *"Münafıklar sen kendilerine emrettiğin takdirde mutlaka savaşa çıkacaklarına dair en ağır bir şekilde Allah'a yemin ettiler. De ki yemin etmeyin. Sizden istenen güzelce itaat etmektir." (Nur, 53)*

Hal böyle olunca sen de bir adakta bulunma. Şayet bir adakta bulunur da, adadığın şey itaat/ibadet cinsinden bir şey olursa onu yerine getirmek senin üzerine vacip olur. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurur: "Kim Allah'a itaat etmeyi adarsa, artık ona itaat etsin."

Bu adak ister bir nimetin elde edilmesi, isterse bir felaketin savuşturulması

---

[742] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 6468

şartına bağlı olsun, isterse kayıtsız/şartsız mutlak bir adak olsun farketmez. Bir itaati/ibadeti adamak bazan bir nimetin elde edilmesi şartına, bazan bir felaketin savuşturulması şartına bağlı olur, bazan da şartsız, mutlak bir adak olur.

Bu üç türlü adak şöyle olur:

1- Bir kimse: Ben yarın Allah için oruç tutmayı adıyorum dediği zaman bu bir itaati mutlak olarak adamaktır. Bu adağı yerine getirmesi için herhangi bir sebebin ortaya çıkması gerekmez.

2- Bir kimse: Sınavda başarılı olursam üç gün oruç tutacağım dediği zaman bu bir maslahatın elde edilmesiyle kayıtlı adaktır.

3- Bir kimse Allah benim hastalığıma şifa verirse bir ay oruç tutacağım dediği zaman bu da bir musibetin savuşturulmasıyla kayıtlı bir adaktır.

Bu duruma göre bir ibadet adandığı zaman yerine getirilmesi vacip olur. Fakat recep ayında oruç tutmayı adayan kişiye biz şunu sorarız: Niçin özellikle recep ayını adadın? Şayet o: Ben bu ayın oruca tahsis edilmesinin bir ibadet olduğuna inanıyorum derse biz ona deriz ki: Böyle bir adak mekruhtur ve yerine getirilmesi gerekmez. Çünkü recep ayının oruca tahsis edilmesi mekruhtur. Yani bir kimsenin senenin diğer ayları arasında sadece recep ayını oruca/ibadete tahsis etmesi mekruhtur. Ancak recep ayının kendisi değil de şart koştuğu şeyin gerçekleşmesinden hemen sonra recep ayı geldiği için adamışsa bu orucu tutması gerekir. Tutmaktan aciz olursa vacip adak artık şeriatın aslındaki vacip adak konumuna gelir.

Burada bir soru var: Bir kimse: Benim şu elbiseyi giymem Allah'a karşı üzerime borç olsun dese bu adağı yerine getirmesi gerekir mi, gerekmez mi?

Cevap: Bu adağı yerine getirmek vacip değildir. Çünkü mubah adağın hükmü yeminin hükmü gibidir.

Bu duruma göre bu elbiseyi dilerse giyer ve kendisine hiçbir şey gerekmez. Dilerse giymez ve adağını yerine getirmediği/giymediği için bir yemin keffareti ödemesi gerekir. Ödeyeceği keffaret de ya on fakiri doyurmaktır veya on fakiri giydirmektir veya bir köleyi azat etmektir. Bunlara imkan bulamazsa arka arkaya üç gün oruç tutmaktır.[743]

---

743 Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/559-560

BAYRAM GÜNÜ ORUÇ TUTMAYI ADADI BU ADAĞI YERİNE GETİRECEK Mİ?

SORU 721- Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Kim Allah'a itaat etmeyi adarsa itaat etsin" buyuruyor. Ben bayram günü oruç tutmayı adadığım zaman bunu yerine getirmem caiz olur mu?

CEVAP: Bu adağı yerine getirmek caiz olmaz. Çünkü bayram günü oruç tutmak haramdır.

Aynı şekilde her pazartesi oruç tutmayı adayan kimsenin de pazartesi günü bayrama denk gelirse bu adağı yerine getirmesi caiz olmaz.

Bir adam İbn Ömer'e *Radıyallahu anh* gelip şöyle dedi: Ben filan gün oruç tutmayı adadım fakat o gün de bayrama denk geldi. İbn Ömer dedi ki: Allah adağın yerine getirilmesini emretti. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* de bayram günü oruç tutulmasını yasakladı. Adam sorusunu tekrarladı, İbn Ömer de sözünü tekrarladı.

İbn Abbas *Radıyallahu anhuma* ve diğerleri ise bayram günü oruç tutmak haram olduğu için o günün yerine (başka) bir gün oruç tutulmasına fetva verdiler.[744]

İKİ AY ARDI ARDINA ORUÇ TUTMAYI ADADI SONRA BU SÜREKLİLİĞİ KESTİ

SORU 722- İki ay peşi peşine oruç tutmayı adadım ve kırkbeş gün oruç tuttuktan sonra meşru bir mazeretten dolayı oruca ara verdim. Mazeretim sona erdikten sonra iki aydan kalan kısmı tamamlamak istediğim zaman insanlar arasında tartışma çıktı. Bazıları: Bu orucu yeniden tutman gerekir dediler. Bazıları da orucunu tamamla dediler. Şimdi aradan uzun bir süre geçtiği halde benim ne yapmam gerekiyor?

CEVAP: Hayız ve loğusalık gibi meşru bir mazeretten dolayı orucu bozduğu zaman orucun sürekliliği kesilmiş olmaz. Fakat anlattığına göre mazeretli kesintiden sonra uzun bir zaman geçmiş ve sen bu arada oruç tutmamışsın. Dolayısıyla süreklilik vasfı kaybolmuş. Artık senin yeniden ardı ardına iki aylık oruca başlaman gerekir. Çünkü anlattığın gibi adakta süreklilik şart koşulmuş-

---

744 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 102

tur. Bu şartın yerine getirilmesi gerekir. Allah en iyi bilendir.[745]

PAZARTESİ VE PERŞEMBE GÜNLERİ ORUÇ TUTMAYI ADADI SONRA GÜN AŞIRI ORUÇ TUTMAYA KARAR VERDİ

SORU 723- Bir adam pazartesi ve perşembe günleri oruç tutmayı adadı. Sonra bir gün oruç tutup, bir gün iftar etmeye karar verdi. Bu durumda haftalık oruç tertibi bozuldu. Bazan dört gün oruç tutmuş, üç gün iftar etmiş, bazan da dört gün iftar üç gün oruç tutmuş oldu. Hangisi daha faziletlidir? (Pazartesi-perşembe tutmak mı yoksa gün aşırı tutmak mı?) Bize bir fetva veriniz.

CEVAP: Elhamdulillah. Bir kimse pazartesi ve perşembe oruçlarından gün aşırı oruç tutmaya geçtiği zaman şüphesiz daha faziletli olana geçmiştir. Fakat bu bir adak olduğu zaman daha faziletli olana geçilip geçilmeyeceğinde ihtilaf vardır. Kuvvetli olan görüşe göre bu caizdir. Nitekim bir kimse faziletli bir mescitte namaz kılmayı adamış olsa da sonra ondan daha faziletlisinde namaz kılsa, mesela Mescid-i Aksa'da namaz kılmayı adayan bir kimse Mescid-i Haram'da veya Mescid-i Nebevi'de namaz kılsa caiz olur (adağı yerine gelir). Allah en iyi bilendir.[746]

KOCASI HASTALIĞINDAN ŞİFA BULDUĞU ZAMAN BİR SENE ORUÇ TUTMAYI ADADI

SORU 724- Kocam hastalandıktan sonra bu hastalıktan şifa bulduğu zaman Allah için bir sene oruç tutmayı adadım. Allah'a hamdolsun, Allah'ın kudretiyle bu emelim gerçekleşti ve eşim hastalığından şifaya kavuştu. Şimdi de ben hastayım. Doktor benim oruç tutmamı engelledi. Doktorun sözüne rağmen defalarca oruç tutmaya çalıştım. Şimdi oruç tutamıyorum. Bana şunu söylemenizi istiyorum: Benim bu orucun yerine bir miktar para ve keffaret ödemem gerekir mi? Ben bu parayı muhtaç akrabalarımdan birine verebilir miyim veya gücüm yettikçe bunu her hafta ikişer gün tutabilir miyim? Bana bir cevap verin. Allah size muvaffakiyet versin.

CEVAP: Peygamber şöyle buyurdu: "Allah'a itaat etmeyi adayan kişi ona itaat etsin."

---

745 el-Munteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân, 3/152-153

746 İbn Teymiyye, Mecmuu Fetâvâ, 25/279-290

Sen, eşine Allah şifa verdiği zaman bir sene oruç tutmayı adamışsın ve doktor da sana oruç tutmayı yasaklamış. Bu, zamanı belirlenmemiş bir senedir. Dolayısıyla sen oruç tutabilecek duruma gelinceye kadar üzerinde borç olarak kalır. Oruç tutabilecek duruma geldiğin ve mani senden kalktığı zaman adadığın orucu eda edersin. Çünkü bu senin zimmetinde bir borçtur. O halde sen engel ortadan kalkıncaya kadar bekle. İnşaallah o zaman tutarsın. Çünkü sen hangi sene oruç tutacağını belirlememişsin. Bu mutlak bir senedir. Hangi sene olursa olsun bu orucu tutarsın. Mutlak haliyle caiz olur. Bunu her hafta iki gün şeklinde tutman yeterli olmaz. Çünkü sen bir seneyi adadın. Bir sene ardı ardına oniki aydır. Belli bir seneyi adasaydın da onu tutamasaydın, gücün yettiği zaman onu kaza ederdin.

Bilinmelidir ki Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* de dediği gibi; "Adak bir iyilik getirmez. Sadece onunla cimriden mal çıkarılır."

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* adakta bulunmayı yasaklamıştır. Adağa girmek mekruhtur. Çünkü adağın edasında zorunlu bir güçlük vardır. İnsan adakta bulunmakla yapamayacağı veya yapmakta zorlanacağı bir şeyi kendisine yüklemiş olmaktadır. Bir kimsenin her şeyden önce adakta bulunmaması gerekir. Fakat adak yaptıktan sonra da şayet bu, itaat/ibadet cinsinden bir adak ise onu da yerine getirmek zorundadır.

Allah Teala adaklarını yerine getiren kimseleri şöyle övmektedir: *"Onlar adaklarını yerine getirirler. Kötülüğü her yanı kuşatmış bir günden korkarlar." (İnsan, 7)*

Yüce Allah şöyle buyurdu: *"Allah yolunda her ne harcar veya her ne adarsanız, şüphesiz Allah onu bilir." (Bakara, 270)* Başka bir ayette şöyle buyurdu: *"Adaklarını yerine getirsinler." (Hac, 29)*

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* de şöyle buyurdu: "Allah'a itaat etmeyi adayan kimse ona itaat etsin."[747]

* * *

Altıncı Konu
HARAM VE MEKRUH ORUÇ

[747] el-Munteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân, 1/34-35

ORUÇ TUTULMASI YASAK OLAN GÜNLER

SORU 725- Oruç tutulması mekruh olan günler hangileridir?

CEVAP: Oruç tutulması yasaklanan günler şunlardır:

-Cuma günü tek bir gün olarak nafile oruç tutulması caiz değildir. Çünkü Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* bunu yasaklamıştır.

-Cumartesi günü de tek bir gün olarak nafile tutulması caiz değildir. Fakat cuma cumartesiyle birlikte cumayı veya cuma ile birlikte perşembeyi tuttuğu zaman bunda bir sakınca yoktur. Nitekim Rasulullahtan *Sallallahu aleyhi vesellem* bununla ilgili hadisler gelmiştir.

-Ramazan bayramı günü oruç tutmak da yasaklanmıştır. Bu haramdır.

-Kurban bayramı günü ve teşrik günlerinin tamamında oruç tutulmaz. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bunu yasaklamıştır. Ancak özellikle hedy kurbanına gücü yetmeyen kimselere temettu ve kıran haccının kurbanı yerine teşrik günlerinde oruç tutmaları için ruhsat verilmiştir.

Bunun delili Buhari'de geçen ve Aişe ile İbn Ömer tarafından rivayet edilen şu hadistir: " Peygamber teşrik günlerinde oruç tutulmasına izin vermedi. Ancak hedy kurbanına gücü yetmeyenlere bu izni verdi."

Fakat teşrik günlerinde nafile olarak veya başka bir sebeple oruç tutmak, bayram günü oruç tutmak gibi caiz değildir.

-Hilalin görüldüğü kesinleşmediği zaman şaban ayının otuzuncu günü oruç tutmak da yasaklanmıştır. Bu, şek günüdür. Hava ister açık olsun, ister kapalı olsun alimlerin iki görüşünden en sahih olanına göre bu günde oruç tutmak caiz değildir. Çünkü böyle bir günde oruç tutulmasının yasak olduğuna delalet eden hadisler vardır. Başarının sahibi Allah'tır.[748]

ŞEK GÜNÜ ORUÇ TUTMANIN HÜKMÜ

SORU 726- Hava kapalı olduğu gün oruç tutmak vacip mi, değil mi? Bu gün oruç tutulması yasaklanan şek günü müdür, değil midir?

---

[748] Mecmuu Fetâvâ Semahatu'ş-Şeyh Abdulaziz b. Baz, 3/273-274

CEVAP: Hilalin görülmesini bir bulut veya toz tabakası engellediği zaman oruç tutulması meselesine gelince bu konuda alimlerin pek çok görüşleri vardır. Bunlar Ahmed'in ve diğerlerinin mezheplerinde yer alan görüşlerdir. Bu görüşler şunlardır:

Birinci Görüş: Böyle bir günde oruç tutmak yasaklanmıştır. Sonra böyle bir günde oruç tutmak tenzihen mekruh mudur, tahrimen mekruh mudur? Bu konuda iki görüş vardır. Hilalin görülmediği kapalı günde oruç tutmanın yasak olduğu görüşü Malik'in ve Şafiî'nin mezhebinde meşhurdur. Ahmed'den gelen rivayetlerden birisi de budur. Ahmed'in taraftarlarından Ebu'l-Hattab İbn Akîl ve Ebu'l-Kasım İbn Mende el-Esfehani gibi bir topluluk da bu görüştedir.

İkinci Görüş: Böyle bir günde oruç tutmak vaciptir. Ahmed'in taraftarlarından el-Kadi ve el-Harkî gibi kimselerin tercihi bu görüştür. Ahmed'den rivayet edilenlerin en meşhurunun bu olduğu da söylenir. Fakat Ahmed'in verdiği hükümleri ve onun lafızlarını bilen bir kimse için Ahmed'in Abdullah İbn Ömer ve diğer sahabilere uyarak hilalin görülmediği bulutlu günde oruç tutmayı müstehap gördüğü kesindir. Abdullah İbn Ömer böyle bir günde oruç tutmayı insanlara vacip kılmadı. O sadece ihtiyaten oruç tutardı. Sahabilerden de bazıları bu orucu tutarlardı, pek çoğu da tutmazdı. Ömer, Ali, Muaviye, Ebu Hureyre, Aişe, Esma ve diğer bazı sahabilerin bu orucu ihtiyaten tuttukları rivayet edilmiştir. Ammar İbn Yasir gibi bazı sahabiler ise bu orucun tutulmasını nehyetmişlerdir. Ahmed İbn Hanbel böyle bir günde orucu ihtiyaten tutuyordu.

Böyle bir günde oruç tutmanın vacip olmasına gelince bunun aslı yoktur. Ne Ahmed'in sözlerinde, ne de onun taraftarlarından hiçbirinin sözlerinde böyle bir şey yoktur. Fakat Ahmed'in taraftarlarından pek çoğu onun bu orucun vacip olduğu görüşünde olduğuna inandılar ve bu görüşe destek verdiler.

Üçüncü Görüş: Böyle bir günde oruç tutmak da caizdir. Oruç tutmamak da caizdir, oruç tutmamak da caizdir. Ebu Hanife'nin görüşü budur. Ahmed'in kendisi tarafından açıkça ifade edilen görüşü de budur. Sahabilerden ve tabiilerden pek çoğu veya çoğunluğu da bu görüştedir.

Bu şuna benzer: Şafağın görülmesini engelleyen bir durum olduğu zaman imsak etmek de (yemeyi içmeyi terk etmek) caizdir, şafağın doğduğu kesin olarak belli oluncaya kadar yemeye devam etmek de caizdir.

Abdestinin bozulup bozulmadığından şüphe edenin durumu da böyledir.

Dilerse abdest alır, dilerse abdest almaz.

Malı nisaba ulaştıktan sonra üzerinden bir sene geçip geçmediğinde şüpheye düştüğü zaman da böyledir. Üzerine vacip olan zekat yüz mü, yüz yirmi mi diye şüphe ettiği zaman fazlasını öder.

Şeriatın esaslarının tamamı bizi, ihtiyatlı davranmanın vacip olmadığıve haram olmadığı (caiz olduğu) sonucuna götürür.

Sonra bir kimse mutlak bir niyetle veya Ramazan ayı girmişse Ramazan orucu olsun, girmemişse olmasın diye muallak bir niyetle oruç tuttuğu zaman bu Ebu Hanife'ye göre ve Ahmed'den gelen iki rivayetten en sahih olanına göre -Ramazan ayı ise- onun yerine geçer. el-Mervezi ve diğerlerinin naklettiği görüş de budur. "el-Muhtasar" için yazdığı şerhte el-Harkî'nin tercihi Ebu'l-Berekat ve diğerlerinin tercihi budur.

İkinci görüşe göre bu ancak Ramazan orucu olduğuna niyet etmekle onun yerine geçer. Ahmed'den gelen iki rivayetten biri budur. el-Kadı ve onun arkadaşlarından bir grup bu görüşü tercih etmiştir.

Bu meselenin temelinde niyetin Ramazan orucuna diye belirlenmesi vacip midir, değil midir tartışması vardır. Bu konuda Ahmed İbn Hanbel'in mezhebinde üç görüş vardır:

Birincisi: Ramazana niyet etmedikçe Ramazan yerine geçmez görüşüdür. Bu görüşe göre mutlak bir niyetle veya muallakta bırakılan bir niyetle veya nafile ya da adak niyetiyle oruç tuttuğu zaman bu yeterli değildir. Şafiî'nin meşhur görüşü ve Ahmed'den gelen rivayetlerden birisi budur.

Bu meselenin aslı şudur: Niyet, bilgiyi takip eder. Yarının Ramazan olduğunu bilirse bu durumda onu belirlemesi gerekir. Nafile veya mutlak bir oruç olarak niyet ederse bu caiz değildir. Çünkü Allah Teala ona üzerine vacip olan şeye yönelmesini emretmiştir. O şey de vacip olduğunu bildiği Ramazan ayıdır. Vacibi yapmazsa, zimmetinden düşmez.

Yarının Ramazan olduğunu bilmezse burada niyette bir belirleme yapması gerekmez. Bilgi olmaksızın belirleme yükümlülüğünü getiren kimse birbirine zıt iki şeyi birleştirme yükümlülüğünü getirmiş olur. (Zıtların birarada bulunması imkansızdır.)

Onun orucu caizdir, bu durumda mutlak veya muallak bir niyetle oruç tu-

tar denildiği zaman bu oruç Ramazan orucu yerine geçer. Bu oruca nafile oruç olarak niyet etse de sonra o günün Ramazan olduğu anlaşılsa bu da Ramazan orucu yerine geçer gibi görünüyor. Bu tıpkı şuna benziyor. Bir kimsenin yanında bir adama ait bir emanet olsa ve bunun o adama ait olduğunu bilmeden ona bağışlasa sonra da bunun ona ait olduğunu anlasa onu tekrar vermesine gerek kalmaz. Bilakis ona sana verilen şeyi senin bendeki hakkındı der. Allah her şeyin hakikatini bilir. İmam Ahmed'den rivayet edildiğine göre insanlar bu konuda yöneticilerinin niyetine bağlıdırlar çünkü oruç ve bayram insanların bildikleri şeye göre icra edilir. Nitekim Sünen'de Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurduğu rivayet edilir: "Orucunuz, (insanlarla birlikte) oruç tuttuğunuz günkü oruçtur. Ramazan bayramınız insanlarla birlikte bayram ettiğiniz gündür. Kurban bayramınız da insanlarla birlikte kurban kestiğiniz gündür."

İnsanlar hilal konusunda da tartışmışlardır: Hilal, insanlar onu görmese de gökyüzünde doğan şeyin ismi midir, yoksa insanlar onu görünceye ve bilinceye kadar hilal diye isimlendirilmez mi?

Gökyüzü bulutla kapalı olduğu veya mutlak olarak kapalı olduğu zaman o gün şek günü müdür, değil midir tartışması da buna dayanır.

Ahmed'in ve diğerlerinin mezhebinde bu konuda üç görüş vardır:

Birincisi: Bu şek günü değildir. Aksine hilalin görünme imkanı olup da görünmediği gün şek günüdür. Şafiîlerin çoğunun ve diğerlerinin görüşü budur.

İkincisi: Hilalin doğma imkanı olduğu için bu bir şek günüdür.

Üçüncüsü: O gün hükmen Ramazandan bir gündür. Şek günü olmaz. Hanbelilerden ve diğerlerinden bir grubun tercihi budur.

Oruç hilalini ve bayram hilalini görmede tek kalan kişinin durumunda fıkıhçılar ihtilaf etmişlerdir. Tek başına oruç tutup bayram edebilecek mi yoksa ancak insanlarla beraber mi oruç tutup bayram edebilecek veya tek başına oruç tutup insanlarla beraber mi bayram edecek? Ahmed'in ve diğerlerinin mezhebinde bu konuda da üç görüşün olduğu bilinmektedir.[749]

SORU 727- Hava kapalı veya tozlu olduğu zaman şabanın otuzunda oruç tutmanın vacip olduğu görüşü size göre sahih bir görüş müdür?

---

749 İbn Teymiyye, Mecmuu Fetâvâ, 25/98-100

CEVAP: Bu konuda Hanbeli mezhebinde ve diğerlerinde ihtilaf vardır. Sahih delillerin delalet ettiği görüşlerden en sahihine göre hava kapalı olduğunda şabanın otuzuncu günü oruç tutulmaz. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Hava size kapalı olursa şabanı otuz güne tamamlayın."

Bu hadis açıktır. "Hava size kapalı olursa onu takdir edin" şeklindeki diğer hadis buna bağlı olarak anlaşılır.

Bununla beraber böyle bir günde oruç tutmak haram değildir, caizdir. Fakat tutmamak tercih edilir ve şer'î delillere daha yakındır. İmam (Ahmed'den) böyle rivayet edilmiştir. Şeyhulislam (İbn Teymiyye) bunu tercih etmiştir.[750]

SORU 728- Ramazandan olduğu korkusuyla şek günü oruç tutmanın hükmü nedir?

CEVAP: Şek günü oruç tutmak hakkındaki görüşlerin doğruya en yakın olanı bu orucun haram olduğudur. Çünkü Ammar İbn Yasir şöyle demiştir: "Şek günü kim oruç tutarsa Kasım'ın babasına *Sallallahu aleyhi vesellem* isyan etmiş olur."

Çünkü şek günü oruç tutan kimse Allah'ın sınırlarını aşmış olur. Çünkü Allah'ın sınırı Ramazanı ancak hilali görünce tutmaktır veya şabanı otuza tamamlayınca tutmaktır.

Bu sebeple Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Ramazanı bir yahut iki gün önceden oruç tutarak karşılamayın. Ancak kişinin tutmakta olduğu oruca uygun düşmüşse (adet haline getirdiği bir oruç varsa) o takdirde oruç tutsun."

Sonra müslümanların yönetimi altında olan bir insan onların yönetimine uysun. Yöneticiler nazarında ayın girdiği kesinleştiği zaman müslümanlara tabi olmak için oruç tutsun, kesinleşmediği zaman tutmasın.

Hilali tek başına gören insanın oruç tutup tutmayacağı konusu daha önce geçti.[751]

SORU 729- Bu sene Ramazan orucu cuma günü başladı. Bazı insanlar perşembe günü de oruç tuttular. Allah razı olsun siz Ramazandan eksik kalan gün

[750] el-Fetâvâ es-Sa'diyye, s. 226
[751] İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 187-188

kaza edilsin diye fetva verdiniz. Ayın başında perşembe günü oruç tutan kimse de Ramazandan eksik kalan günü kaza edecek mi yoksa ayın başında perşembe günü tuttuğu oruç bu eksiği karşılar mı?

CEVAP: Onun da kaza etmesi gerekir. Çünkü o günün Ramazan günü olduğu (sonradan) kesinleşti. Halbuki perşembe günü oruç tutan kişi onun şek günü olduğunu düşünerek tutmuştu. Şek günü oruç tutmak caiz değildir. Ramazandan olduğu açıklığa kavuştuğu zaman dahi o gün tutulan oruç Ramazan orucu yerine geçmez.

Başarı Allah'tandır.[752]

SORU 730- Şek günü nedir? O gün oruç tutulması caiz midir?

CEVAP: Şek günü (şüpheli gün) şabanın otuzuncu günüdür. Bu gün oruç tutmak caiz değildir. Bu konuda Selman'dan *Radıyallahu anh* bir hadis gelmiştir. O şöyle demektedir: "Kim şek günü oruç tutursa Kasım'ın babasına *Sallallahu aleyhi vesellem* isyan etmiş olur."[753]

RAMAZAN VE KURBAN BAYRAMINDA ORUÇ TUTMAK HARAMDIR

SORU 731- Ramazan veya kurban bayramında oruç tutmak caiz olur mu?

CEVAP: İki bayramda Ramazan ve kurban bayramlarında oruç tutmak haramdır. Bunun haramlığının delili İbn Ömer'den gelen *Radıyallahu anh* hadistir. O şöyle demektedir: Bu iki gün Ramazan ve kurban bayramıdır. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bu günlerde oruç tutmayı yasakladı. Ramazan bayramı oruç tutmayacağınız gündür. Kurban bayramı ise kurbanlarınızın etlerini yiyeceğiniz gündür.

Bazı alimler bu günlerde oruç tutulmamasının çeşitli sebeplerini dile getirmişlerdir. Bunlardan bazıları şunlardır: Bu günler amelleri tamamlamanın sevincinin ve mutluluğunun yaşandığı günlerdir. Ramazan bayramı orucu tamamlamanın sevincinin yaşandığı gündür. Kurban bayramı ise zilhicce ayında

[752] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 7956
[753] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 101

yapılan amellerin sevincinin yaşandığı gündür.[754]

SORU 732- Bayram günü olduğunu bilmesine rağmen o gün oruç tutan kimsenin hükmü nedir?

CEVAP: Bayram günü oruç tutmak caiz değildir. Çünkü Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* bu günlerde oruç tutulmasını yasakladığı sahih hadislerle sabittir. Alimler de bunun haram olduğunda görüş birliği içindedirler. Bunu yapan kimsenin Allah'a tevbe etmesi ve bir daha bunu yapmaması gerekir.

Başarı Allah'tandır.[755]

[754] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 101

[755] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 12961

RAMAZAN BAYRAMI GECESİ ORUCA NİYET ETMEK CAİZ DEĞİLDİR

SORU 733- Bazı arkadaşlarımla aramızda tartışma çıktı. Sebebi şu: Ben dedim ki biz Suriye'de Ramazan orucunu tutarız, bayram gecesi de yani Ramazan bayramından önceki gecede sahura kalkar, sahur yemeği yer ve ancak bayram namazını eda ettikten sonra iftar ederiz. Bu caiz midir? Bununla sayı yani otuz gün tamamlanmış olarak kabul edilir mi? Bugün oruç tutulmuş sayılır mı, sayılmaz mı? Allah ve Rasulünün sözlerinden yeterli delillerle bilgilendirilmemi istiyorum.

CEVAP: Ramazan ve kurban bayramı günlerinde oruç tutmak haramdır, sayıyı otuza tamamlamak için bayram gecesi oruç niyetiyle sahur yapmak caiz değildir. Çünkü Buhari ve Müslim'in sahihlerinde İbn Ömer'den şu sözler nakledilmiştir: "Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* bu iki günde oruç tutmayı yasakladı. Ramazan bayramı oruç tutmayacağınız gündür. Kurban bayramı ise kurban etlerinden yiyeceğiniz gündür."

Ramazan bayramında namaza gitmeden önce birkaç tane hurma yemek sünnettir. Tirmizi, Bureyde'nin şu sözlerini rivayet etmiştir: "Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* Ramazan bayramı günü iftar etmedikçe namaza çıkmazdı. Kurban bayramı günü de bayram namazını kılıncaya kadar hiçbir şey yemezdi." Başarı Allah'tandır.[756]

BAYRAM GÜNÜ ORUÇ SAHİH DEĞİLDİR, KAZA YERİNE GEÇMEZ

SORU 734- Ben İslam ülkelerinden birine yolculuk yaptım. Biz Ramazanda bulunuyorduk ve bayram günü oruçlu idik. Ramazandan tutmadığımız oruç vardı. Bayramda tuttuğumuz oruç, borcumuzun kazası olarak sahih olur mu, olmaz mı? Bize bildirin. Allah size iyilik versin. Beraberimizde bir hasta ve böbrek nakli yapılmış birisi vardı. Oruç tutamıyordu. Hüküm nedir?

CEVAP: Bayram günü oruç tutmak sahih değildir. Bayram günü tuttuğunuz oruç borcunuz olan orucun kazası yerine geçmez.

---

756 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 7115

Beraberinizde oruç tutamayan hastaya gelince o, orucunu bozar ve kaza orucu tutabilecek duruma geldiği zaman onu kaza eder.[757]

TEŞRİK GÜNLERİ ORUÇ TUTMAK CAİZ DEĞİLDİR

SORU 735- Teşrik günleri oruç tutmak caiz olur mu?

CEVAP: Teşrik günleri kurban bayramından sonraki üç gündür. Teşrik, bir şeyi parça parça kesip güneşte kurutmak demektir. İnsanlar bu günlerde, sakladıkları zaman kokmasınlar diye kurban etlerini güneşte kurutmak için parça parça kesip yaydıkları için bu günlere teşrik günleri denilmiştir.

Bu günler hakkında Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Teşrik günleri yeme, içme ve Allah'ı zikretme günleridir."

Böyle olunca yani bu günler şeriat tarafından yeme, içme ve Allah'ı zikretmek için konulunca oruç tutma vakti olamazlar.

Bu sebeple İbn Ömer ve Aişe *Radıyallahu anha* şöyle dediler: " Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* teşrik günleri oruç tutulmasına izin vermedi. Sadece hacta hedy kurbanı kesme imkanını bulamayanlara bu ruhsatı verdi."

Yani temettu ve kıran haccına niyet edip de kurban kesmeye imkan bulamayanlara bu ruhsatı verdi. Çünkü onlar üç günü hacta, yedi günü de ailelerine döndüklerinde olmak üzere on gün oruç tutarlar. Bunlar kurban kesme imkanı bulamadıkları zaman oruçtan önce hac mevsimi geçmiş olmasın diye bu üç günü teşrik günlerinde tutmaları caizdir. (Keffaret orucu gibi) bir insanın ardı ardına iki ay boyunca tutması gereken bir orucu bile olsa bu maksadın dışında teşrik günlerinde oruç tutmak caiz değildir. Keffaret orucu tutan da bayram ve ondan sonraki üç gün oruç tutmaya ara verir, sonra orucuna devam eder.[758]

SORU 736- Teşrik günleri oruç tutmanın hükmü nedir?

CEVAP: Teşrik günlerinde oruç tutmak caiz değildir. Çünkü bu günler yeme ve içme günleridir. Nitekim Sahih-i Müslim'de Nebişe el-Huzelî'den *Radıyallahu anh* rivayet edildiğine göre Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* teşrik günleri

---

[757] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 12324
[758] Fetâvâ libni Useymîn Kitabu'd-Da've, 3/189-190

tellal çıkartır ve onlar insanlara Mina günlerinin (yani teşrik günlerinin) yeme, içme ve Allah'ı zikretme günleri olduğunu duyururlardı.

Bu günlerde oruç tutmanın yasak olduğu Peygamberin bazı hadislerinde şu lafızlarla ifade edilir: "Bu günlerde oruç tutmayın çünkü bunlar yeme ve içme günleridir."

Yine bu günlerde kurbandan etler kalabilir. Oruç tutmak, Allah'ın mubah kıldığı bu etlerin yenilmesini engeller. Yüce Allah şöyle buyurur: *"Onlardan siz de yiyin, yoksula ve fakire de yedirin." (Hac, 28) "Onlardan siz de yiyin, istemeyen fakire de, istemek zorunda kalan fakire de yedirin." (Hac, 36)*

Fakat temettu ve kıran haccı yapıp da hedy kurbanı kesmeye imkan bulamayanlara bu günlerde oruç tutma ruhsatı verilmiştir. Onlar bu durumda oruç tutarlar.[759]

TEMETTU VE KIRAN HACCI YAPIP DA KURBAN KESEMEYENLERE TEŞRİK GÜNLERİNDE ORUÇ RUHSATI VERİLMESİNİN HİKMETİ

SORU 737- Kurbanlığı olmadığı halde temettu ve kıran haccı yapanların teşrik günlerinde oruç tutmalarının mubah oluşunun hikmeti nedir?

CEVAP: Daha önemli ve daha büyük olduğu halde Ramazan orucunun kazasına teşrik günlerinde izin verilmeyip de kurban kesmeye imkan bulamayan temettu ve kıran hacısına oruç tutma izni verilmesinin iki hikmeti olabilir:

Birincisi: Daha önemli ve yüksek mertebeli bir vacibin vakti geniş olur, ondan daha alt mertebedeki bir vacibin vakti belli ve kısa olursa vakti dar olan alt mertebedeki vacip daha önce eda edilir.

İkincisi: Vacip ile haram birbiriyle karşılaştığı zaman vacibe öncelik vermek bir zorunluluk olur. Bu durumda vacibi eda eden hakkında haramlık hükmü kalkar. Nitekim temettu haccına niyet eden kimse zilhicce ayı girdikten sonra umresini tamamladığı zaman traş olması gerekir. Halbuki kurban kesecek kimsenin zilhicce ayı girdikten sonra saçından bir şey alması haramdır. Fakat umresini bitiren kimse bu harama dahil değildir.

[759] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 102-103

Allah en iyi bilendir.[760]

ŞABAN AYININ ORTASINDA ORUÇ TUTMASININ HÜKMÜ

SORU 738- Kitaplardan birinde şaban ayının onbeşinci gecesini ihya etmenin bid'at olduğunu okudum. Başka bir kaynakta da şaban ayının onbeşinci gecesinin sabahında oruçlu olmanın müstehap olduğunu okudum. Bu konudaki kesin hüküm nedir?

CEVAP: Şaban ayının onbeşinci gecesinin fazileti hakkında fezail bölümlerinde bile benzeriyle amel edilecek sahih ve merfu bir haber bulunmamaktadır. Sadece bazı tabiilerden maktu haberler ve pek çoğu uydurma veya çok zayıf hadisler vardır. Bu rivayetler cehaletin kapladığı beldelerde şöhret bulmuştur. Cehaletin yaygın olduğu bu beldelerde bu gece ecellerin yazıldığı ve ömürlerin değiştirildiği gibi (şeylere inanılır).

Bu duruma göre bu geceyi ihya etmek, gündüzünde oruç tutmak ve bu geceyi belli bir ibadete tahsis etmek gibi şeyler meşru değildir. Cehaletten dolayı bu gibi şeyleri yapanlara itibar edilmez. Allah en iyi bilendir.[761]

SORU 739- Şabanın 15. gecesini ibadetle, gündüzünü oruçla geçirmek meşru mudur?

CEVAP: Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* özellikle şabanın 15. gecesini ibadetle geçirdiği ve özellikle o günü oruçla geçirdiği bilinmemektedir. Bu konuda ondan itimat edilecek hiçbir şey rivayet edilmemiştir.

Bir kimsenin geceleri ibadete kalkmak gibi bir adeti varsa şabanın onbeşinci gecesi de onun için diğer geceler gibidir. O geceye bir ayrıcalık tanımadan diğer geceler ne yapıyorsa o gece de onu yapar. Çünkü bir ibadet için özel bir vakit ayırmak mutlaka sahih bir delili gerektirir. Bu konuda bir delil olmadığı zaman bu bir bid'at olur. Her bid'at sapıklıktır.

Şabanın onbeşinci günü oruç tutma konusunda veya şabanın ortasının özelliğine dair Peygamberden *Sallallahu aleyhi vesellem* bu gün oruç tutmanın meşruluğunu gerektirici herhangi bir delil de gelmemiştir.

---

[760] el-Fetâvâ es-Sa'diyye, s. 231

[761] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 96

Bu konuda gelen hadislere gelince, ilim ehlinin verdikleri bilgilere göre bunların hepsi zayıftır. Fakat bir kimse her ayın 13., 14. ve 15. günleri oruç tutmayı adet edinmişse, sadece o güne mahsus olmak üzere değil de diğer aylarda tuttuğu gibi şaban ayında da o gün oruç tutar. Nitekim Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bu ayda çokça oruç tutardı. Bu sebeple bu günde oruç tutmuş olurdu.[762]

SORU 740- Şabanın ortasında 13., 14. ve 15. günlerde oruç tutmanın hükmü nedir?

CEVAP: Şabandan veya diğer aylardan her ayın üç gününde oruç tutmak müstehaptır. Çünkü Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* Abdullah İbn Amr İbn el-As'a bunu emrettiği, Ebu'd-Derda'ya ve Ebu Hureyre'ye bunu tavsiye ettiği bilinmektedir. Bu üç günü bazı aylarda tutsa, bazı aylarda tutmasa bunda da bir sakınca yoktur. Çünkü bu bir nafiledir, farz değildir. İmkan bulduğu zaman her ay buna devam etmesi daha faziletlidir.[763]

ŞABAN AYININ ORTASINI ÖZEL ZİKİRLERE, KUR'AN OKUMAYA VE NAMAZA TAHSİS ETMENİN HÜKMÜ

SORU 741- Bazı kimselerin şabanın onbeşinci gününü özel zikirlere, Kur'an okumaya ve namaza tahsis ettiklerini görüyoruz. Bu doğru mudur? Allah sizden razı olsun.

CEVAP: Doğrusu şabanın ortasında oruç tutmanın veya onu Kur'an okumaya veya zikre tahsis etmenin hiçbir aslı yoktur. Şaban ayının ortasının diğer ayların ortasından bir farkı yoktur. Malum bir kimsenin her ayın 13., 14. ve 15. günlerinde yani bıyz günlerinde oruç tutması meşrudur. Fakat fazla oruç tutma konusunda şaban ayının ayrı bir özelliği vardır. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şaban ayında diğer aylardan daha fazla oruç tutardı. Hatta tamamını veya birkaç gün hariç hemen hemen hepsini oruçlu geçirirdi. Bir kimsenin kendisine zor gelmediği zaman Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* izinden gi-

762 el-Munteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân, 3/151-152
763 İbn Baz, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 1/122

derek şaban ayında çokça oruç tutması gerekir.[764]

ŞABANIN YARISINDAN SONRA ORUCA BAŞLAMANIN YASAKLANMASI

SORU 742- Sahihu'l-Cami'de el-Elbani'nin (397) numara ile tahkik ettiği ve es-Suyuti'nin (398) numara ile tahriç ettiği ve Ebu Hureyre'den sahih olarak rivayet edilen şöyle bir hadis okudum: "Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* buyurdu ki: "Şabanın yarısı olduğu zaman artık Ramazana kadar oruç tutmayın."

Suyuti'den 8757 numara ile sahih olarak gelen bir hadis mevcuttur. el-Elbani bunu Sahihu'l-Cami'de (4638) numarada Aişe'den *Radıyallahu anh* nakletti. O şöyle dedi: " Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* oruç tutmayı en çok sevdiği ay şaban ayı idi. Sonra onu Ramazanla birleştirirdi." Bu iki hadisin arasını nasıl uzlaştıracağız?

CEVAP: Bismillah, elhamdulillah. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şabanın tamamını oruçlu geçirirdi, bazan da büyük bir kısmını oruçla geçirirdi. Nitekim Aişe ve Ümmü Seleme hadisinden bu anlaşılır. Şabanın ortasına geldikten sonra oruç tutulmasını yasaklayan hadise gelince kardeşim büyük alim Şeyh Nasıruddin el-Elbani'nin de dediği gibi bu da sahih bir hadistir. Buradaki kastedilen şey şabanın ortasından sonra oruca başlamanın yasaklığıdır. Ayın çoğunu veya tamamını oruçlu geçiren kimseye gelince, yukarıda da geçtiği gibi o sünnete uygun davranmıştır. Başarının sahibi Allah'tır.[765]

VİSAL ORUCU

SORU 743- Visal orucu nedir, bu sünnet midir?

CEVAP: Visal orucu bir kimsenin iki gün iftar etmemesidir ve iki gün arka arkaya oruca devam etmesidir.

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bu orucu yasaklamış ve şöyle buyurmuştur: "Kim visal yapmak istiyorsa sahura kadar visal yapsın." Sahura kadar iftarı bekletmek meşru değil caizdir. Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* iftarda acele

---

764 Fetâvâ libni Useymîn, Kitabu'd-Da've, 1/190

765 Mecmuu Fetâvâ Semahatu'ş-Şeyh Abdulaziz b. Baz, 3/270-271

edilmesini teşvik etmiştir.

O şöyle buyurmuştur: "İnsanlar iftarda acele ettikleri müddetçe daima hayır üzerinde bulunurlar."

Fakat o sadece sahura kadar oruca devam etmelerine izin vermiştir. Ya Rasulullah sen visal yapıyorsun dediklerinde; "Ben sizin gibi değilim" buyurmuştur.[766]

SENENİN TAMAMINI ORUÇLU GEÇİREN KİMSENİN HÜKMÜ

SORU 744- Senenin tamamında oruç tutan kimsenin hükmü nedir?

CEVAP: Bu konuda yasak gelmiştir. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurur: "Bütün yıl boyu oruç tutan oruç tutmuş değildir." Bir başka rivayette: "Bütün bir yılı oruçla geçiren ne oruç tutmuştur ne de iftar etmiştir." buyurur. Yani o, sünnete bağlılığı sağlayan bir oruç tutmamıştır ve iftar etmemiştir.

Seleften bazılarının devamlı oruç tuttukları ve sadece orucun yasak olduğu günlerde iftar ettiklerine dair haberlere gelince bunlar içtihadi davranışlardır.

Doğru olan şudur ki, yıl orucu tutmak yasaklanmıştır. Çünkü bunda nefsi zorlama ve sıkıntıya sokma vardır.[767]

RECEP AYINI ORUCA TAHSİS ETMENİN HÜKMÜ

SORU 745- Recep ayını oruca tahsis etmenin hükmü nedir?

CEVAP: Recep ayını oruca tahsis etmek mekruhtur. Bunun fazileti hakkında çok sayıda hadis vardır fakat bunlar ya mevzudur veya zayıftır. Alimlerden pek çoğu bu hadisleri biraraya getiren müstakil kitaplar yazdılar. Bunlardan birisi İbn Hacer'dir. Matbu hak getirilen kitabının ismi "Tebyinu'l-Aceb bi ma Verade fi Fadli Receb"dir.

Fakat burada bu ayın faziletiyle ilgili başka bir hadis vardır. Sahih olan bu hadiste Peygambere *Sallallahu aleyhi vesellem* şaban ayında orucu arttırmaktan sorulunca şöyle buyurdu: "Şaban ayı iki kıymetli ayın arasındadır. Fakat insanlar

---

[766] Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/558-559

[767] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 103

bunun farkında değildirler."

Dikkat: Recep ayını oruca tahsis etmek veya umreye tahsis etmek ve onu recep umresi diye isimlendirmek veya özellikle bu ayda kurban kesip onu atire kurbanı diye isimlendirmek, bütün bunların hepsi bid'attır ve Allah'ın dininde aslı yoktur.[768]

RECEP AYININ İLK GÜNÜ ORUÇ TUTMAK BİD'ATTİR

SORU 746- Ramazanda birkaç gün oruç tutmadım. Bunları kaza etmek istediğim zaman iki gün oruç tuttum. Sonra üçüncü gün recep ayının ilk gününe denk geldi. Ben de recep ayının ilk günü orucunu tutmaya niyet etmiştim. Bu günü, recep ayının ilk günü orucuna niyetimden dolayı hem nafile oruç olarak, hem de aynı zamanda Ramazanın kazası olarak sayabilir miyim?

CEVAP: Birincisi: Recep ayının ilk günü oruç tutmak bid'attır, dinde böyle bir oruç yoktur. Peygamberden *Sallallahu aleyhi vesellem* recep ayına ait özel bir oruç tuttuğu rivayet edilmemiştir. Dolayısıyla recep ayının ilk günü oruç tutmak ve bunun sünnet olduğuna inanmak bir hatadır ve bid'attır.

Soru sahibinin sünnet zannettiği recep ayı orucu ile Ramazanın kazası arasında tereddütlü oruç tutmasına gelince bu oruç onun için yeterli değildir, Ramazandan tutmadığı günü kaza etmesi gerekir. Çünkü recep ayının ilk günü tuttuğu bu oruçta sünnet mi olsun, kaza mı olsun diye tereddüt göstermiştir. Onu Ramazandan tutmadığı orucun kazası niyetiyle tutması gerekir.[769]

ŞABAN AYINDA ÜÇ GÜN ORUÇ TUTMAYI TAHSİS ETMENİN HÜKMÜ

SORU 747- Burada bir adam var. Her sene şaban ayından üç gün, bıyz günlerinde oruç tutmayı ve şabanın 15. gecesi sadaka kurbanı kesmeyi adet haline getirmiş. Ona tam olarak nasihat vermek veya onu bu konuda desteklemek için bunun hükmünün ne olduğunun ifade edilmesini istiyorum.

CEVAP: Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* her ayın 13., 14. ve 15. günlerin-

768 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 99

769 el-Munteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân, 1/33

de (bıyz günlerinde) nafile olarak oruç tutmayı teşvik etti. Fakat bilindiği gibi Ramazanın dışında herhangi bir aya tahsis etmedi. Senin bu orucu sadece şabana tahsis etmen tahsisin olmadığına delalet eden sünnetin geneline aykırıdır.

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* herhangi bir güne veya aya tahsis etmeksizin ümmetini nafile kurbanlarla sadece Allah'a yaklaşmaya da teşvik etti.

Allah Teala şöyle buyurdu: *"Deki: Şüphesiz benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm hepsi alemlerin Rabbi Allah içindir. Onun ortağı yoktur. Bana sadece bu emrolundu ve ben Müslümanların ilkiyim." (En'am, 162-163)*

Senin şabanın onbeşinci gecesi kurban kesmeyi adet haline getirmen bir bid'attir ve delilsiz bir tahsistir. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Kim bizim dinimizde olmayan bir iş yaparsa o reddedilir."

Bir başka hadiste şöyle buyurmuştur: "Kim bizim şu dinimizde bulunmayan bir şey ihdas ederse o reddedilir."

Başarı Allah'tandır.[770]

SADECE CUMA GÜNÜ ORUÇ TUTMANIN YASAKLANMASI

SORU 748- Sadece Cuma günü oruç tutmanın hükmü nedir?

CEVAP: Sadece cuma günü oruç tutmak yasaklanmıştır. Peygamberin sünneti buna delalet eder.

Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurur: "Bir gün öncesi veya bir gün sonrasıyla birlikte olmadıkça cuma günü oruç tutmayın."

Bir defasında Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Cuveyriye'nin yanına girer. Cuma günüdür ve Cuveyriye oruçludur. Ona sorar: "Dün oruç tuttun mu?" Cuveyriye: Hayır, der. Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Yarın oruç tutacak mısın?" diye sorar. Cuveyriye: Hayır, der. Bunun üzerine Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem*: "O halde orucunu boz" buyurur.

Bu, tek başına cuma günü oruç tutmanın yasak olduğunun pekiştirilmesidir.

Bazı alimler tek başına cuma günü oruç tutmanın yasak oluşunun sebebini

---

770 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 11507

açıkladılar ve şöyle dediler: Cuma günü haftanın bayramıdır.

Nitekim bayramda oruç tutmak haramdır.

Aynı şekilde sadece cuma günü oruç tutmak da o günün meşru olmayan bir şeyle tazimine yol açmaması için mekruhtur.[771]

ŞABAN AYINDA ORUCU ARTTIRMANIN HÜKMÜ ŞABANIN SON YARISINI ORUÇLU GEÇİRMENİN HÜKMÜ

SORU 749- Şaban ayında oruç tutmayı arttırmak müstehap mıdır? Başka bir oruç tutmak caiz olur mu? Çünkü ben bir hadiste şabanın son yarısında oruç tutmanın yasak olduğunu okudum.

CEVAP: Şaban ayında oruç tutmayı arttırmak müstehaptır.

Aişe'den *Radıyallahu anh* şöyle dediği rivayet edilmiştir: Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şaban ayında çok oruç tutardı. Aişe *Radıyallahu anha* şöyle derdi: "Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şabanda birkaç günün dışında hep oruç tutardı." Bu hadis şaban ayında oruç tutmanın faziletinin delilidir.

Sonunda oruç tutmaya gelince el-Alâ b. Abdirrahman'ın babasından, onunda ebi Hureyre'den rivayet ettiği hadiste bu oruç yasaklanmıştır. O şöyle dedi: Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Şaban ayının yarısı geçtikten sonra artık Ramazan ayına kadar oruç tutmayın."

Bazı alimler senedi sahih de olsa bu hadisi kabul etmediler.

Onlar bu hadisi reddetmelerine gerekçe olarak Peygamberin bir adama söylediği sözleri ileri sürdüler. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bir adama: "Sen bu ayın sururundan bir oruç tuttun mu?" diye sordu. Adam: Hayır deyince o şöyle buyurdu: Oruç tuttuğun zaman iki gün oruç tutma (Ayın sururu: İçerisinde kamerin (ayın) gizlendiği (görüntüsünün zayıfladığı) ayın son kısımları.) Bu rivayet şabanın başında da, sonunda da oruç tutmayı destekliyor.

Alimler şabanda orucu arttırmanın hikmetini müslümanın Ramazana hazırlanması olarak zikrettiler.

Yasaklamaya gelince, bu yasak şabanı Ramazanla birleştirme yasağıdır.

---

[771] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 98-99

Çünkü bir müslüman Ramazanı diğer aylardan ayırmakla emrolunmuştur. Bu sebeple Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Ramazandan önce bir veya iki gün oruca ara verilmesini emretmiştir. O şöyle buyurmuştur: "Ramazanı bir veya iki gün önceden karşılamayın. Ancak birinizin daha önce tutmakta olduğu orucu varsa onu tutsun...

İnşaallah sahih olan şey Ramazandan önceki iki gün hariç şaban ayının sonunda oruç tutmanın caiz oluşudur.[772]

---

[772] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 100

Dokuzuncu Fasıl

ORUÇ KONUSUNDA ÇEŞİTLİ MESELELER

RAMAZANIN GELİŞİ MÜNASEBETİYLE TEBRİKLEŞME

SORU 750- Ramazan ayı girdiği zaman pek çok kimsenin birbirlerini şu sözlerle tebrik ettiklerini duyarız: "Ramazanınız mübarek olsun." Bunun dinde bir aslı var mıdır? Bize bir fetva veriniz.

CEVAP: Ramazanın girişi münasebetiyle tebrikleşmekte bir sakınca yoktur. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* de ashabına Ramazanın girdiğini müjdeler ve onları salih ameller işlemeleri için çalışmaya teşvik ederdi. Allah Teala şöyle buyurdu: *"Deki: Ancak Allah'ın lutuf ve rahmetiyle, yalnız bunlarla sevinsinler. Bu, onların toplayıp durduklarından daha hayırlıdır." (Yunus, 58)*

Bu ay münasebetiyle tebrikleşmek ve gelişine sevinmek iyilik ve hayır yapma arzusuna delalet eder. Nebi Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem*'i taklit ederek Ramazan ayının gelişini birbirlerine müjdelerdi. Nitekim Selman et-Tavil hadisinde Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurur: "Ey insanlar! Büyük ve mübarek bir ay sizi gölgelendirmiştir..."[773]

RAMAZANDA YAPILMASI İSTENİLEN HAYIRLI AMELLER

SORU 751- Mübarek Ramazan ayında yapılması istenilen hayırlı ameller nelerdir?

CEVAP: Ramazanda yapılması teşvik edilen pek çok hayırlı amel vardır. Bunlardan en önemlileri şunlardır:

Allah'ın Ramazanda ve diğer aylarda yapılmasını farz kıldığı namaz ve oruç gibi ibadetleri eksiksiz eda etmek. Sonra Kur'an okumak, teravih namazı kılmak,

---

[773] el-Munteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân, 3/123

teheccüd, sadaka, itikaf gibi nafileleri çoğaltmak, zikri, tesbih ve tehlili, tekbiri mescitlerde ibadet için oturmayı çoğaltmak ve orucu bozan, ihlal eden haram ve mekruh söz ve fiillerden sakınmak.[774]

RAMAZANDA SADAKA VERMENİN DERECESİ

SORU 752- Ramazanda sadaka vermenin derecesi nedir?

CEVAP: Ramazanda sadaka vermek diğer aylarda sadaka vermekten daha faziletlidir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bu ayı iyilik ayı olarak adlandırdı. Onun en cömert olduğu ay Ramazan ayı idi. Ramazanda Cebrail ile karşılaştığı zaman esen rüzgardan daha cömertçe hayır yapardı.

Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Kim bir oruçluya iftar verirse bu onun günahlarına keffaret ve cehennem ateşinden kurtuluşuna vesile olur. Oruçlunun sevabından hiçbir eksilme olmaksızın onun sevabı kadar da sevap alır."

Bu, Ramazan ayında, özellikle de bu ay oruç ayı olduğu ve sahip oldukları şeylerin azlığı sebebiyle muhtaçların açlık ve susuzluk çektiği bir durumda sadaka vermenin faziletine delalet eder. İyilik yapanlar bu ayda cömert oldukları zaman bu onların Allah'a itaat ve ibadetleri için de bir yardım ve destek olur. Üstelik faziletli zamanlarda ve faziletli mekanlarda genel olarak itaatler kat kat artar. Saygınlığı olan bir mekanda yapılan ibadet ve amellerin sevabı kat kat fazla olduğu gibi saygınlığı olan bir zamanda yapılan amellerin sevabı da kat kat artar. Mekke'de, Kabe'de, Medine'de Peygamber mescidinde olduğu gibi. Mekke'de Mescid-i Haram'da kılınan bir namaz başka yerlerdeki yüzbin namaza eş değerdir.

Medine'de Mescid-i Nebi'deki bir namaz başka yerlerdeki bin namaza bedeldir. Bunun sebebi mekanın saygınlığıdır. Aynı şekilde zamanın saygınlığı da iyilikleri kat kat arttırır. Bu zamanların en büyüğü/en şerefli olanı da Allah'ın iyilik ve itaat ve dereceleri yükseltme mevsimi kıldığı Ramazan ayıdır.[775]

---

[774] el-Munteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân, 3/156

[775] Şeyh Salih b. Fevzân Nurun ale'd-Derb, s. 75-76

RAMAZANDA PERŞEMBE GÜNLERİ VE CUMA GECESİ VERİLEN SADAKANIN HÜKMÜ

SORU 753- Ramazanda perşembe günleri ve cuma geceleri sadaka vermenin hükmü nedir?

CEVAP: Ramazanda perşembe günleri ve cuma geceleri sadaka vermek güzel ve arzu edilen şeylerdendir. Bizim kendilerine yetiştiğimiz hocalarımız - Uneyze ve Burayde beldelerinin hocaları ve onların izleyicileri de böyledir- bunda daima görüş birliği içinde olmuşlardır. Ebu Butayn ve diğer pek çok büyük alim bu görüştedirler. Çünkü Ramazanda sadaka vermek ittifakla en faziletli amellerdendir. İnsanlar vasiyetlerinde perşembe günü ve cuma gecesi gibi faziletli günlerde yemek pişirilmesini ve bu yemeklerin yardım olarak dağıtılmasını zikretmeyi adet haline getirdiler. Bunlar hazır olan ziyaretçilere yedirilir veya kendilerince bilinen kimselere gönderilir. Bunun faziletinde kimsenin şüphesi yoktur. Ancak iki senedir bazı talebelerin hatırına bir şeyler geldi. Bu açık bir yanılgıdır.[776]

RAMAZANDA ÖLÜM

SORU 754- Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurur: "Ramazan geldiği zaman cennet kapıları açılır, cehennem kapıları kapanır." Bu hadis Ramazanda ölen kimsenin hesaba çekilmeden cennete gireceği anlamına mı gelir?

CEVAP: Hayır, bu anlama gelmez. Bu hadis kolayca cennete girmeleri için amel edenleri şevke getirmek üzere cennetin kapılarının açılacağı ve iman sahiplerinin günahlardan vazgeçmeleri için kolayca girmesinler diye cehennem kapılarının kapatılacağı anlamına gelir. Bu hadis Ramazanda ölen kimsenin hesaba çekilmeden cennete gireceği anlamına gelmez. Cennete hesaba çekilmeden girecek kimseler sadece Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* vasfettiği şu kişilerdir: "Onlar kendilerine rukye yapılmasını istemeyenler, vücutlarını dağlamayanlar, uğursuzluğa inanmayanlar ve sadece Rablerine tevekkül edenlerdir."[777]

ORUCUN MERTEBELERİ VAR MIDIR?

---

[776] Abdurrahman b. Nâsır es-Sa'di, el-Fetâvâ es-Sa'diyye, s. 214
[777] Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/561

SORU 755- Orucun mertebelerinin olduğunu duydum. Bu doğru mudur? Bu mertebelerin herbirinin kendisine özel sevabı var mıdır?

CEVAP: Mertebelerle farz ve nafile kastedildiği zaman bu doğrudur, farz nafileden daha faziletlidir. Oruç tutan kimseler itibariyle fazilet ve sevabın mertebelerine gelince bunu Allah bilir. Burada insanın oruç esnasında İslam ahlak ve adabına bağlanıp bağlanmamasına ve kalbinde ihlasa yer verip vermemesine göre oruç tutanların mertebelerinde büyük farklılıklar vardır.[778]

HAREM BÖLGESİNDE TUTULAN ORUCUN SEVABI FAZLA MI OLUR?

SORU 756- Namazda olduğu gibi Harem bölgesinde tutulan orucun sevabı da artar mı?

CEVAP: Şüphesiz Mekke'de kılınan namaz diğerlerinden daha faziletlidir. Bu sebeple Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Hudeybiye gazvesinde Harem bölgesinin dışında yani Hıll'de bulunduğu halde namaz kılacağı zaman Harem sınırları içine girer ve namazını orada kılardı.

Bu, Harem sınırlarının içinde kılınan namazın Hill'de yani Harem bölgesinin dışında kılınan namazdan daha faziletli olduğunun delilidir. Bunun sebebi mekanın faziletli oluşudur. Alimler bundan bir kural çıkarmışlar ve demişlerdir ki: İyilikler, iyilik yapanın durumuna göre kat kat arttığı gibi bütün faziletli zaman ve mekanlarda yapılan iyilikler de kat kat artar.

Nitekim Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem*'in şöyle dediği rivayet olunmuştur: "Sahabilerime sövmeyiniz. Canım elinde olan Allah'a yemin olsun ki sizden biriniz Uhud dağı kadar altını infak etseydi onların bir ölçek veya yarım ölçek sadakasına ulaşamazdı."

O halde ibadetler o ibadeti yapanın durumuna ve zamanın, mekanın durumuna göre (sevabı) kat kat arttığı gibi miktarına ve şekline göre de artar. Bu bilinen bir durumdur. Şerh ve izaha ihtiyaç yoktur fakat biz deriz ki Mekke'de kılınan namaz, başka yerlerde kılınan namazdan daha faziletlidir ve biz deriz ki Mescid-i Haram'ın içinde kılınan namazın başka mescitlerde kılınan namazdan

[778] Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/562

yüzbin kat daha fazla sevabı vardır. İlim ehli Mekke'de tutulan orucun sevabının kat kat fazla olacağı sonucunu bundan çıkarmışlardır. Orada tutulan oruç başka yerlerde tutulan oruçtan daha faziletli olur. Oruç bir imsak (yani yemek ve içmek gibi oruç bozucu şeylerden uzak durmak) olmasına, bir mekana ve onun için belirlenen şafağın doğması ve güneşin batması arasındaki zamandan başka bir zamana ihtiyaç olmamasına rağmen bunun sebebi mekanın saygınlığıdır. İbn Mace'de zayıf bir isnadla da olsa şöyle bir hadis geçer: "Kim Ramazan orucunu Mekke'de tutar ve gücü yettiği kadar ibadet ederse ona yüzbin Ramazan sevabı yazılır." Bu hadisin isnadı zayıftır fakat dikkate alınabilir ve Mekke'de tutulan orucun başka yerlerde tutulan oruçtan daha faziletli olduğuna delalet eder.[779]

KAFİR RAMAZANDA AÇIKTAN YİYİP İÇEMEZ

SORU 757- Bir şirket sahibinin yanında gayri müslim işçiler çalışıyor. Onların aynı şirkette çalışan müslüman işçilerin önünde Ramazan günü yemelerine ve içmelerine mani olması caiz olur mu?

CEVAP: İlk önce biz deriz ki bir kimsenin müslüman işçi istihdam etme imkanı varken gayri müslimleri işçi olarak istihdam etmesi gerekmez. Çünkü müslümanlar gayrimüslimlerden hayırlıdır. Allah Teala şöyle buyurmaktadır: *"Allah'a ortak koşan hür erkek hoşunuza gitse de, iman eden bir köle Allah'a ortak koşan bir erkekten daha hayırlıdır." (Bakara, 221)* Fakat gayrimüslim işçilerin istihdamına ihtiyaç duyulduğu zaman sadece ihtiyaç kadarının istihdamında bir sakınca yoktur.

Onların Ramazanda oruç tutan müslümanların önünde yemelerine ve içmelerine gelince bunda bir sakınca yoktur. Çünkü oruç tutan müslüman dünya ve ahirette saadetine vesile olan İslamla kendisine hidayeti nasip ettiği için Allah'a hamdeder, kendisine sıhhat ve afiyet verdiği için Allah'a hamdeder.

Müslüman bu dünyada Ramazan günlerinde yemekten ve içmekten şer'an mahrum bırakılmış olsa bile kıyamet gününde kendisine şöyle denildiği zaman bunun mükafatına nail olacaktır: *"Geçmiş günlerde yaptıklarınıza karşılık bugün afiyetle yiyin, için." (Hakka, 24)* Fakat gayri müslimlerin halka açık yerlerde yeme-

[779] Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/557-558

leri ve içmeleri ülkedeki İslami görüntüye aykırı olduğu için engellenir.[780]

ORUÇTA TEDRİCİLİK

SORU 758- İçkinin haram kılınmasında olduğu gibi Ramazan orucunda da tedrici/aşamalı bir uygulama olmuş mudur?

CEVAP: Evet oruçta da kademeli bir geçiş süreci yaşanmıştır. Oruç ayeti indiği zaman dileyen oruç tutar, dileyen yerdi. Sonra oruç şu ayetle farz hale geldi: "İçinizden kim Ramazan ayına ulaşırsa onu oruçla geçirsin." (Bakara, 185)

Orucun şeklinde bir başka tedricilikte şöyle oldu: Onlar iftardan sonra uyudukları veya yatsı namazını kıldıkları zaman ertesi gün güneş batıncaya kadar bir şey yemeleri, içmeleri ve cima etmeleri helal değildi. Sonra bu durum hafifletildi.

Allah Teala şöyle buyurdu: *"Oruç gecesinde kadınlarınıza yaklaşmak size helal kılındı. Onlar size örtüdürler, siz de onlara örtüsünüz. Allah sizin kendinize kötülük ettiğinizi bildi ve tevbenizi kabul edip sizi bağışladı. Artık (Ramazan gecelerinde) eşlerinize yaklaşın ve Allah'ın yazıp takdir etmiş olduğu şeyi arayın. Şafağın aydınlığı gecenin karanlığından ayırdedilinceye kadar yiyin için, sonra akşama kadar orucu tam tutun."* (Bakara, 187)

Uyuduğu veya yatsı namazını kıldığı zaman oruçluya yasak olan şeyler daha sonra neshedildi ve şafak doğuncaya kadar bunlar caiz hale geldi.[781]

ORUCU TERKEDEN KAFİR OLUR MU?

SORU 759- Namazı kıldığı müddetçe herhangi bir hastalığı ve mazereti olmadığı halde orucu terkeden kimse kafir olur mu?

CEVAP: Orucun farziyyetini bile bile inkar eden kimse icma ile kafirdir. Tembellik veya önemsemeyerek terkeden kimse kafir olmaz. Fakat farziyyetine icma edilen İslamın bir rüknünü terkettiği için büyük bir tehlike içindedir.

O ve benzerlerini caydırmak için müslüman yönetici tarafından cezalandı-

[780] Fetâvâ libni Useymîn Kitabu'd-Da've, 1/175-176
[781] Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/556-557

rılmayı hakeder. Hatta bazı ilim adamları tekfir edilmeleri gerektiği görüşündedirler. Bu kişinin Allah'a tevbe ederek terkettiği orucu kaza etmesi gerekir. Başarı Allah'tandır.[782]

BAZI GÜNLER GECELERİYLE BİRLİKTE ORUÇ AY RAMAZAN ORUCU YERİNE GEÇER Mİ?

SORU 760- Bir kimsenin Ramazanda üç gün gecesiyle gündüzüyle oruç tutması ve bunun otuz gün yerine geçmesi mümkün müdür?

CEVAP: Bu caiz değildir, ilim ehlinden hiç kimse böyle bir şey söylememiştir. Çünkü geceler oruç tutma zamanı değildir. Kim bunu yaparsa temiz şeriate muhalefet etmiş, Allah'ın meşru kılmadığı bir şeyi yapmış ve mazeretsiz olarak Ramazan orucunu terketmiş olur. Çünkü Allah Teala müslüman mükelleflere Ramazanın tamamında oruç tutmalarını farz kılmıştır. Bir kısmını tutmak yeterli değildir.

Başarı Allah'tandır.[783]

RAMAZANDA ORUÇ TUTMAYAN KİMSENİN HÜKMÜ

SORU 761- Ramazanda oruç tutmayan kimsenin hükmü nedir?

CEVAP: Ramazanda oruç tutmamanın haram olduğunu bildiği halde bunu helal kabul ederek oruç tutmadığı zaman bu kimsenin öldürülmesi vacip olur. Fasık ise Ramazanda oruç tutmadığı için imamın (yöneticinin) uygun gördüğü şekilde cezalandırılır. Ona zinaya uygulanan ceza uygulanır. Cahil ise bu öğretilir ve zinaya uygulanan ceza uygulanır. Bu konu imamın yani meşru otoritenin içtihadına bırakılmıştır. Allah en iyi bilendir.[784]

---

782 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 6060
783 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 3089
784 İbn Teymiyye, Mecmuu Fetâvâ, 25/265

NAMAZI TERKETTİĞİ HALDE ORUCU TUTAN KİMSENİN HÜKMÜ

SORU 762- Namazı terkettiği halde oruç tutan kimsenin hükmü nedir? Bu kişinin orucu sahih midir?

CEVAP: Doğrusu namazı kasten terkeden kimse en büyük küfürle kafir olur. Bundan dolayı Allah'a tevbe edinceye kadar orucu da, diğer ibadetleri de sahih değildir. Bunun delili Allah'ın şu ayetidir: *"Şayet şirk koşarlarsa yaptıkları amelleri boşa gider." (En'am, 88)*

Bu anlama gelen pek çok ayet ve hadis vardır.

İlim adamlarından çoğusu bundan dolayı kişi kafir olmaz yolunu takip ettiler. Vacibi/farzı kabul ettiği fakat önemsemediğinden ve tembelliğinden dolayı namazı terkettiği zaman orucu ve ibadetleri batıl olmaz.

Sahih olan birinci görüştür. Farziyyetini kabul etse bile kasten namazı terketmekle kafir olur. Bunun pek çok delili vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Kişiyle küfür ve şirk arasında namazı terketmek vardır." Bunu Müslim Sahih'inde Cabir İbn Abdillah'tan *Radıyallahu anh* rivayet etmiştir. Yine Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Bizimle onlar arasındaki ahid namazdır. Kim namazı terkederse kafir olur." Bunu İmam Ahmed ve dört sünen sahibi Bureyde İbn el-Husayn el-Eslemi'den sahih bir isnadla rivayet etmişlerdir.

Büyük alim İbn el-Kayyim bunu namazı ve onu terkeden kimsenin hükümleri hakkında yazdığı müstakil bir kitapta geniş anlatmıştır. Bu kitap faydalı bir kitaptır, müracaat edilse ve yararlanılırsa iyi olur.[785]

SORU 763- Namazı terkeden kimsenin orucunun hükmünü öğrenmek istiyoruz.

CEVAP: Namazı terkeden kimsenin orucu sahih değildir. Bu oruç ondan kabul edilmez. Çünkü namazı terkeden kafirdir, mürteddir. Bunun delili şu ayettir: *"Onlar tevbe ederler, namazı kılarlar ve zekatı verirlerse dinde sizin kar-*

---

[785] Şeyh Abdulaziz b. Baz, Tuhfetu'l-İhvan bi Ecvibetin Muhimmetin Tetealleku bi Erkani'l-İslam, s. 177-178

deşlerinizdirler." (Tevbe, 11)

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Bizimle onlar arasındaki ahid namazdır. Kim namazı terkederse kafir olur." Yine Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Kişi ile şirk ve küfür arasında namazı terk etmek vardır."

Her ne kadar bu konuda aralarında icma olmasa da bu görüş sahabilerin genelinin görüşüdür.

Meşhur tabiilerden Abdullah İbn Şakik -Allah rahmet eylesin- şöyle dedi: " Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* ashabı namazdan başka hiçbir amelin terkini küfür olarak görmezlerdi."

Buna göre bir kimse namaz kılmadığı halde oruç tutarsa orucu reddedilir, kabul edilmez ve kıyamet günü Allah katında ona bir faydası da olmaz.

Biz ona deriz ki: Namazı kıl, sonra oruç tut. Oruç tutar da namazı kılmazsan, senin orucun kabul edilmez. Çünkü kafirin ibadeti kabul edilmez.[786]

RAMAZAN DIŞINDA NAMAZI ÖNEMSEMEYENLER

SORU 764- Bazı müslümanlar görüyoruz diğer aylarda namazın edasına önem vermiyorlar, Ramazan geldiği zaman namaza, oruca ve Kur'an okumaya girişiyorlar. Bunların oruçlarının durumu nedir? Bunlara neyi tavsiye edersiniz?

CEVAP: Bunların oruçları sahihtir. Çünkü bu oruç ehli tarafından tutulan bir oruçtur. Orucu bozan bir şeyle birleşmemiştir. Dolayısıyla sahihtir.

Fakat biz bunlara kendileri hakkında Allah'tan korkmalarını ve Allah'ın kendilerine farz kıldığı ibadetleri her zaman ve her yerde yapmalarını tavsiye ederiz. İnsan ölümle ne zaman karşılaşacağını bilmez. Belki Ramazanı beklerken ona kavuşamayabilir. Allah Teala kendisine ibadet için ölümden başka bir bitiş sınırı koymamıştır. Nitekim o şöyle buyurmuştur: *"Sana yakin (ölüm) gelinceye kadar Rabbine kulluk et."* (Hicr, 99)[787]

---

786 İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 128-129
787 Fetâvâ libni Useymîn, Kitabu'd-Da've, 1/187

MÜSLÜMAN KADIN RAMAZANDA VAKTİNİ NASIL GEÇİRİR?

SORU 765- Müslüman kadın günümüzde Ramazanı televizyon veya video veya duş karşısında uykusuz veya çarşılarla uyku arasında geçiriyor. Bu müslüman kadına neyi tavsiye edersiniz?

CEVAP: Erkek olsun, kadın olsun bir müslümanın Ramazana saygı göstermesi, itaat ve ibadetlerle meşgul olması ve her zaman masiyet ve kötülüklerden uzak durması gerekir. Zamanın saygınlığı sebebiyle Ramazanda bunlara daha fazla dikkat etmelidir. Televizyonlarda veya videoda gösterilen filmleri ve dizileri seyretmek için uykusuz kalmak veya müzik ve eğlence ile vakit geçirmek bütün bunlar Ramazanda ve başka vakitlerde haramdır ve masiyettir fakat Ramazanda bunların günahı daha şiddetlidir.

Bu haram kılınmış uykusuzluğa vaciplerin terkedilmesi ve gündüz uyuyarak namazların geçirilmesi gibi şeyler ilave edildiği zaman bunlar da başka bir masiyet olur. Böylece masiyetler birbirini sürükler, birbirini çağırır. Allah'tan iyilik ve afiyet dileriz.

Kadınların çarşılara-pazarlara çıkmaları ihtiyaç olmadıkça haramdır. Onlar ancak ihtiyaçları kadar dışarı çıkabilirler ve dışarı çıktıkları zaman tesettürlü ve edepli olmaları, erkeklerle karışmaktan ve onlarla konuşmaktan sakınmaları ancak ihtiyaç kadar ve fitneye sebep olmayacak şekilde konuşmaları ve geceleri dışarıda fazla vakit geçirmemeleri şarttır. Çünkü dışarıda fazla kaldıkları zaman bu namazı ihmal etmelerine veya eşine ya da çocuklarına karşı görevlerini aksatmalarına sebep olur.[788]

MÜSLÜMAN BİR KADININ RAMAZANDA UYMASI GEREKLİ KURALLAR VARDIR

SORU 766- Müslüman kadınların bu mübarek ayda uymaları gereken kurallar nelerdir?

CEVAP: Müslüman kadınların bu mübarek ayda uymaları gereken kurallar şunlardır:

---

788 İbn Fevzan, el-Fetâvâ Kitabu'd-Da've, 1/165-166

1- İslamın rükünlerinden birisi olması itibariyle bu aydaki orucu en güzel şekilde tutmaları. Hayız, loğusalık veya oruç tutmalarını zorlaştıran hastalık veya yolculuk veya emzikli olma hali gibi oruca mani hallerden birisiyle karşılaştığı zaman diğer günlerde kaza etme azim ve kararlılığıyla orucunu tutmayabilir.

2- Kur'an tilaveti, tesbih, tehlil, tahmid, tekbir, farz namazları zamanında eda etmek ve yasaklanan vakitler hariç nafile namazları arttırmak gibi ibadetlere sarılmak

3- Gıybet, dedikodu, yalan söz, sövmek ve küfretmek gibi haram sözlerden dili korumak, ahlaksız filmlere ve hayasız resimlere bakmaktan ve erkeklere şehvetle bakmaktan gözleri sakınmak

4- Evlerde oturmak ve ihtiyaç olmadıkça dışarı çıkmamak. Dışarıya tesettürlü olarak edep ve haya içinde çıkmak, erkeklerle senli benli olmamak, onlarla doğrudan veya telefonla şüphe uyandırıcı konuşmalar yapmamak. Allah Teala şöyle buyurdu: *"Eğer Allah'tan korkuyorsanız (erkeklerle konuşurken) sözü yumuşak bir eda ile söylemeyin ki kalbinde hastalık olan kimseler ümide kapılmasın. Güzel ve doğru söz söyleyin." (Ahzab, 32)*

Bazı kadınlar pekçok kadın Ramazanda ve diğer aylarda şer'i adaba aykırı hareket etmektedirler. Çünkü onlar tamamen süslenerek, güzel kokular sürünerek ve gerektiği gibi örtünmeden çarşı ve pazarlara çıkmaktadırlar. İşyeri sahipleriyle/çalışanlarla şakalaşmaktadırlar, yüzlerini açmakta veya üzerlerine kendilerini tamamen örtmeyen örtüler almakta ve kollarını açmaktadırlar. Bunlar haramdır, fitneye sebep olur ve saygın bir ay olduğu için Ramazanda daha büyük bir günahtır.[789]

RAMAZANDA KADININ İBADETİNE YARDIMCI OLAN VASITALAR

SORU 767- Ramazanda kadının ibadet ve taatına yardımcı olacak vesilelerin en önemlileri nelerdir?

CEVAP: Kadın olsun, erkek olsun bir müslümanın Ramazanda ibadet ve taatine yardım edecek vesileler şunlardır:

789 İbn Fevzan, el-Fetâvâ Kitabu'd-Da've, 1/166-167

1- Allah'tan korkmak ve onun kulun bütün fiillerinden, sözlerinden ve niyetlerinden haberdar olduğuna ve bunlardan hesaba çekeceğine inanmak. Bir müslüman bu bilinçte olduğu zaman ibadet ve taatle meşgul olur, kötülükleri terkeder ve günahlarından hemen tevbe eder.

2- Allah'ı çokça zikretmek ve Kur'an okumak. Çünkü bu kalbi inceltir. Allah Teala şöyle buyurur: *"Bunlar, iman edenler ve gönülleri Allah'ın zikriyle sukûnete erenlerdir. Bilesiniz ki, kalpler ancak Allah'ın zikriyle huzur bulur." (Rad, 28) "Müminler ancak o kimselerdir ki Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir." (Enfal, 2)*

3- Kalbi katılaştıran ve onu Allah'tan uzaklaştıran şeylerden sakınmak. Bunlar, masiyetler, kötü kimselerle birarada bulunmak, haram yemek, Allah'ı anmaktan gafil olmak ve bozuk filmler seyretmektir.

4- Kadının evinde kalması, ihtiyaç olmadıkça evden çıkmaması, ihtiyacını bitirdiği zaman süratle dönmesidir.

5- Geceleri uyumaktır. Çünkü bu, erken kalkmasına yardım eder ve namazları vaktinde kılması ve vaktini ibadet ve taatle değerlendirmesi için gündüz az uyumasını sağlar.

6- Dilini gıybetten, dedikodudan, yalan ve haram sözden korumak ve zikirle meşgul olmaktır.[790]

İFTAR SOFRASINDA İSRAF

SORU 768- İftar yemeklerinin hazırlanmasında aşırı gitmek orucun sevabını azaltır mı?

CEVAP: Orucun sevabını azaltmaz. Orucun bitiminden sonraki haram fiil onun sevabını eksiltmez fakat bu Allah'ın şu ayetinin hükmüne girer: *"Yiyiniz, içiniz, israf etmeyiniz. Şüphesiz Allah israf edenleri sevmez." (Araf, 31)*

İsrafın kendisi yasaklanmıştır. Tutumluluk geçimin yarısıdır. Ellerinde fazla bir şey olduğu zaman onu tasadduk etsinler. Çünkü sadaka vermek iftar yemeğinde israf etmekten daha faziletlidir.[791]

[790] İbn Fevzan, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've,

[791] Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/178-179

RAMAZANDA ÇOK MİKTARDA YİYECEK VE İÇECEK TEDARİK ETMEK

SORU 769- İnsanların pek çoğunun Ramazandaki tek düşüncesi yiyecek tedarik etmek ve uyumak olmuştur. Bu sebeple Ramazan bir tembellik ve uyuşukluk ayı haline gelmiştir. Bazı kimseler de geceleri eğleniyor, gündüzleri uyuyor. Sizin bunlara söyleyeceğiniz şey nedir?

CEVAP: Ben bunun gerçekte bir vakit ve servet kaybı olduğunu düşünüyorum. İnsanların çeşit çeşit yemeği, gündüz uyumayı ve geceleri kendilerine hiçbir yararı olmayan şeylerden dolayı uykusuz kalmayı düşünmekten başka bir şeyleri olmadığı zaman şüphesiz bu çok değerli bir fırsatı kaçırmaları demektir. Belki de bu fırsat insana hayatında bir daha dönmeyecektir. Akıllı bir kişi Ramazanda gerektiği gibi gecenin başlangıcında uyur, teravih namazını kılar ve imkan bulduğu zaman gecenin sonunda ibadete kalkar, yiyeceklerinde ve içeceklerinde de israf etmez. Gücü olanların ya mescitlerde veya başka yerde oruçlulara iftar vermeleri gerekir çünkü oruçluya iftar veren kimse onun sevabının aynısını alır. Bir kimse oruçlu kardeşlerine iftar verdiği zaman onların sevabı kadar sevaba nail olur. Büyük bir ecre nail olmak için zenginlerin bu fırsatı değerlendirmeleri gerekir.[792]

RAMAZANDA MÜBAH OLAN ŞEYLERİ TERKEDEREK NEFSE SIKINTI VERMENİN HÜKMÜ

SORU 770- Bazıları diyorlar ki: Bir müslümanın Ramazanda zahitleşmesi gerekir. Dolayısıyla yemek, içmek, cima ve diğer zevklerden Ramazan çıkıncaya kadar uzak durmalı. Bu davranış meşru mudur?

CEVAP: Allah Teala şöyle buyurur: *"Oruç gecesinde kadınlarınıza yaklaşmak size helal kılındı. Onlar size örtüdürler, siz de onlara örtüsünüz. Allah sizin kendinize kötülük ettiğinizi bildi ve tevbenizi kabul edip, sizi bağışladı. Artık (Ramazan gecelerinde) eşlerinize yaklaşın ve Allah'ın yazıp takdir etmiş olduğu şeyi arayın. Şafağın aydınlığı gecenin karanlığından ayırtedilinceye kadar orucu tam tutun." (Bakara, 187)*

792 İbn Useymîn, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 1/178-179

Bu ayet-i kerimede Allah Teala oruçluya gündüzleri yasak olan yemek, içmek ve diğer mubahları ve Allah'a itaat için bunlarla birlikte yardım istemeyi mubah kıldığını söyledi.

İster Ramazanda olsun, isterse başka zaman olsun ibadet maksadıyla mubahları terketmek ve nefsi sıkıntıya sokmak bir aşırılık sayılır. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Ben oruç da tutarım, oruçsuz da olurum. Namaz da kılarım, uyku da uyurum ve kadınlarla da evlenirim. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir." Ramazanda ve başka zamanlarda Peygamberin sünneti budur. Zahitlik, Allah'ın mubah kıldığı şeyleri terketmek değildir.[793]

RAMAZANDA ÇARŞILARIN AÇIK KALMASININ HÜKMÜ

SORU 771- Ramazan ayında çarşıların ve ticarethanelerin gece geç saatlere kadar açık kaldığını ve bazı müslüman erkeklerin ve kadınların buralara gittiklerini, bunun da bütün Ramazan gündüzleri onları uyku ile geçirmeye zorladığını müşahede ediyoruz... Bunun hükmü nedir?

CEVAP: Ticarethane sahiplerinin her zaman Allah'a itaat etmeleri, Ramazanda ve diğer iyilik mevsimlerinde müslümanlara ortak olmaları ve vaktin tamamını alış-verişle ve dükkanlarını açık bırakarak geçirmemeleri gerekir. Allah Teala şöyle buyurur: *"Ey iman edenler! Mallarınız ve evlatlarınız sizi, Allah'ı zikretmekten alıkoymasın. Her kim bunu yaparsa, işte onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir." (Munafikun, 9)*

Başka bir ayette şöyle buyurur: *"Hiçbir ticaret ve hiçbir alış-veriş onları Allah'ı anmaktan, namazı kılmaktan ve zekatı vermekten alıkoymaz. Onlar kalplerin ve gözlerin dikilip kalacağı bir günden korkarlar." (Nur, 37)*

Sonra onların dükkanlarını zamanın çoğunda açık bırakmaları başkalarının uykusuzluğuna, gezip tozmalarına ve erkeklerle kadınlar arasında fitneye sebep olur. Sonunda bunun günahı da onların üzerinde kalır. Çünkü sebep onlardır. Yöneticilerin dükkanların açık kalmaları için ibadetlerin edasını engellemeyecek insanların fitneye düşmelerine ve kıymetli vakitleri zayi etmelerine sebep olmayacak şekilde uygun bir vakit sınırlaması yapmaları gerekir.[794]

---

[793] İbn Fevzan, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 1/161-162
[794] İbn Fevzan, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 1/168

RAMAZAN GÜNÜ ASKERİ MUSİKİ ALETİ ÇALMANIN HÜKMÜ

SORU 772- Biz askeri mızıka takımında görevli askerleriz. Ramazanda gece gündüz müzik aleti çalıyoruz. Bu amelin hükmü nedir, bizim orucumuz makbul müdür?

CEVAP: Müzik aleti çalmak Ramazanda da, başka günlerde de caiz değildir. Fakat Ramazanda daha büyük bir günahtır. Bunun sebebi bu ayın saygın bir ay oluşudur. Oruca gelince inşaallah sahihtir.

Müzik aleti çalmanın haram oluşunun delili Buhari'nin Sahih'inde ahir zamanda yaşayan insanları anlatan bir hadistir. Onlar altını, ipeği, içkiyi ve müzik aletlerini helal sayacaklar. Allah onları yere batıracak. Bu konuda pek çok delil vardır. Bunları görmek isteyen kimse İbn el-Kayyim'in İğasetu'l-Lehfân isimli kitabına ve Şeyhulislam İbn Teymiyye'nin Mecmuu Fetâvâ'sının onbirinci cüzüne müracaat etsin.

Allah en iyi bilendir.[795]

GENÇ ERKEKLERLE, GENÇ KIZLARIN ORUÇLU İKEN TELEFONLA KONUŞMALARININ HÜKMÜ

SORU 773- Genç erkeklerle, genç kızların oruçlu iken telefonla konuşmalarının hükmü nedir. Özellikle bazıları nişanlı olduğu zaman durum nedir?

CEVAP: Genç kız ve genç erkeklerin telefonla birbirleriyle konuşmaları fitneye sebep olacağı için caiz değildir. Ancak genç kız konuştuğu kişinin nişanlısı olduğu ve sadece anlaşmak ve nişanlılığın maslahatı için konuşulduğu zaman caizdir. Bununla beraber ihtiyata uygun olanı velisinin konuşmasıdır. Nişanlılık durumunun dışında büyük bir fitneye sebep olacağı ve sakıncalı durumlara düşüleceği korkusuyla genç kızlarla genç erkekler arasındaki karşılıklı konuşmalar caiz değildir.

Bu konuşma oruçlu halde olduğu zaman onu olumsuz yönde etkiler (orucun sevabı eksilir). Çünkü oruçludan istenen şey orucunu ihlal eden ve onu eksilten şeylerden sakınmasıdır. Genç kızlarla, genç erkeklerin birbirleriyle tele-

[795] el-Munteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân, 3/160-161

fonda konuşmaları nice ahlaki musibetlere ve sosyal suçlara sebep olmaktadır. Genç kızların velilerinin onların bu tehlikeye düşmelerini önlemeleri ve onları gözetlemeleri gerekir.[796]

DİĞER AYLARDA DEĞİL DE, SADECE RAMAZANDA ÇALIŞAN KİMSELERE NASİHAT

SORU 774- Bazı kimseleri maalesef sadece Ramazanda beş vakit namaza, teravihe, teheccüde ve Kur'an okumaya devam ettiklerini, Ramazan biter bitmez bunları veya çoğunu terkettiklerini görüyorsunuz. Bunlar hakkındaki hüküm nedir? Ramazandaki bu salih amelleri kabul edilir mi? Bu gibilere nasihatınız nedir?

CEVAP: Ramazanda salih ameller işlemeye çalışmak güzel bir şeydir. Ramazanın özel bir durumu vardır. O, büyük bir mevsimdir.

Fakat müslümandan istenen şey, bütün ömründe, bütün hayatında ve her ay hayırlı ameller için çalışmasıdır. Çünkü ömrü çok değerli bir fırsattır. O, amelin lazım olduğu bir yurda doğru ilerlemektedir. Çünkü ahiret yurdunda ceza ve mükafat amellere göre verilecektir.

Müslümandan istenen şey, dünyadaki hayatını salih amellerle değerlendirmesi ve Ramazan ayı gibi hayırlı mevsimleri ve faziletli günleri salih amellere tahsis etmesi ve özellikle o günlerde daha fazla çalışmasıdır.

Ancak farzları ve namazları ihmal edip yerine getirmeyen bu kişiler Ramazan geldiği zaman çalışıyorlar ve namazlara devam ediyorlar, Ramazan çıktığı zaman ise farzları terkediyorlar ve ihmal ediyorlar. Bunların Ramazandaki çalışmaları makbul değildir.

Seleften birisine şöyle soruldu: Bir kısım insanlar Ramazanda çalışıyorlar, Ramazan çıkınca ameli terkediyorlar? O şöyle cevap verdi: "Onlar ne kötü kimselerdir, Allah'ı sadece Ramazanda tanıyorlar?!"

Farzları terkettikleri, beş vakit namazı terkettikleri zaman bunların amelleri makbul değildir. Nafilelerden ve sünnetlerden bir şeyi terkettikleri zaman bun-

[796] el-Munteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân, 3/162-163

lara bir günah yoktur. Geçmiş Ramazanlarda yaptıkları amellerinin kabul edileceği umulur. Allah en iyi bilendir.[797]

RAMAZAN ORUCUNU TUTMAYA ÇALIŞTIĞI, RAMAZANDAN SONRA NAMAZI TERKETTİĞİ ZAMAN ORUCU KABUL OLUR MU?

SORU 775- Bir kimse Ramazan orucunu tutmaya ve sadece Ramazanda namaz kılmaya çalıştığı fakat Ramazan biter bitmez namazı bıraktığı zaman onun orucu makbul olur mu?

CEVAP: Namaz İslamın rükünlerinden bir rüköndür ve şehadet kelimelerinden sonra rükünlerin en önemlisidir. Namaz aynî bir farzdır. Kim, farziyyetini inkar ederek namazı terkederse veya tembellik yaparak ve önemsemeyerek terkederse kafir olur.

Ramazanda oruç tutup sadece Ramazanda namaz kılanlara gelince, bu Allah'ı aldatmaya çalışmaktır. Allah'ı sadece Ramazanda tanıyanlar ne kötü bir topluluktur. Ramazan dışında namazı terk etmekle birlikte oruçları sahih olmaz. Bilakis onlar, alimlerin sahih olan görüşüne göre namazın farziyyetini inkar etmeseler bile bununla en büyük küfürle kafir olurlar.

Bunun delili Peygamberin şu hadisidir: "Onlarla (kafirler ve münafıklarla) bizim aramızdaki ahid (sözleşmesi) namazdır. Kim namazı terkederse kafir olur." Bunu Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi ve İbn Mace, Burayde el-Eslemi'den sahih bir isnadla rivayet etmişlerdir.

Diğer bir delil şu hadistir: "İşin başı İslamdır. İslamın direği namazdır. En yüksek zirvesi Allah yolunda cihat etmektir." Bunu Tirmizi sahih bir isnadla Muaz İbn Cebel'den rivayet etmiştir.

Bir başka delil de şu hadistir: "Kişi ile küfür ve şirk arasındaki sınır namazı terketmektir." Bunu Müslim Sahih'inde Cabir İbn Abdillah el-Ensari'den *Radıyallahu anh* rivayet etmiştir. Bu manada daha pek çok hadis vardır.

Başarı Allah'tandır.[798]

---

[797] el-Munteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân, 3/158-159

[798] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 102

HANGİSİ DAHA FAZİLETLİDİR, ZİLHİCCENİN ON GÜNÜ MÜ YOKSA RAMAZANANIN SON ON GÜNÜ MÜ?

SORU 776- Zilhicce ayının (ilk) on günü mü daha faziletlidir, yoksa Ramazan ayının son on günü mü daha faziletlidir?

CEVAP: Zilhiccenin on günü Ramazanın on gününden daha faziletlidir. Ramazanın son on gecesi de zilhiccenin on gecesinden daha faziletlidir.

Ramazanın son on gecesi ihya edilecek gecelerdir. Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* bu gecelerin hepsini ihya etmiştir. Bunların içinden bin aydan daha hayırlı bir gece -kadir gecesi- vardır.

Buna başka türlü bir açıklamayla cevap vermek isteyen kimsenin sahih bir delil getirmesi mümkün değildir.[799]

HANGİSİ DAHA FAZİLETLİDİR, KADİR GECESİ Mİ YOKSA MİRAÇ GECESİ Mİ?

SORU 777- Allah rahmet eylesin. Şeyhulislam İbn Teymiyye kadir gecesinden ve Rasulullahın *Sallallahu aleyhi vesellem* miraca çıktığı geceden hangisi faziletlidir diye soruldu.

CEVAP: Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* için miraç gecesi daha faziletlidir, ümmet için kadir gecesi daha faziletlidir. Rasulullah'a *Sallallahu aleyhi vesellem* miraç gecesinde bahşedilen nimetler kadir gecesinden nasibine verilen nimetlerden daha fazladır.

Her ne kadar miraç gecesinden ümmetin de nasibi olsa bile kadir gecesinden elde edeceği nasibi o gecedekinden daha fazladır. Fakat miraç gecesindeki fazilet, şeref ve en yüksek rütbe sadece o gece miraca çıkan Peygambere *Sallallahu aleyhi vesellem* nasip olmuştur.[800]

---

[799] İbn Teymiyye, Mecmuu Fetâvâ, 25/287
[800] İbn Teymiyye, Mecmuu Fetâvâ, 25/286

ORUCUN SEVABINI ÖLÜYE BAĞIŞLAMAK CAİZ OLUR MU?

SORU 778- Orucun sevabını ölüye bağışlamak caiz olur mu?

CEVAP: Mutlak sahih olan nakli delile göre orucun sevabını ölüye bağışlamak caizdir ve o sevap inşaallah ölüye ulaşır.[801]

ÖLEN BABAM İÇİN NAMAZ KILABİLİR MİYİM VE ORUÇ TUTABİLİR MİYİM?

SORU 779- Ölen babam için Harem'de nafile namaz kılıyorum. Bu namaz, sadaka ve oruç caiz olur mu?

CEVAP: Evet, bir insanın babası veya annesi veya akrabaları veya diğer müslümanlar için sadaka vermesi caizdir. Bu konuda sadaka, namaz, oruç ve diğer ibadetler arasında bir fark yoktur. Fakat sormamız gereken soru şudur: Bu meşru olan (şer'an tavsiye edilen) şeylerden midir yoksa meşru olmayıp (şer'an tavsiye edilmeyip) caiz olan şeylerden midir?

Biz deriz ki: Bu meşru değil, caiz olan şeylerdendir. Çocuk için meşru olan (şer'an tavsiye edilen) şey ebeveynine dua etmesidir. Ancak niyabetin yani bir başkası yerine yapmanın caiz olduğu farzlarda onun eda edemediği şeyleri babası adına eda etmesi meşru kılınmıştır. Mesela üzerinde oruç borcu olduğu halde vefat ederse onun yerine bu orucu oğlu (veya kızı) tutar.

Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Kim oruç borçlusu olarak vefat ederse onun orucunu velisi tutar."

Bu konuda orucun Ramazan orucu gibi şeriatın aslıyla farz olan bir oruç olmasıyla, adak orucu gibi bir kimsenin kendisine farz hale getirdiği oruç arasında hiçbir fark yoktur. Allah en iyi bilendir.[802]

---

[801] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 124

[802] Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/554

"MESCİTLERDE İTİKAFTA İKEN EŞLERİNİZE YAKLAŞMAYIN" AYETİNİN MANASI NEDİR?

SORU 780- *"Mescitlerde itikafta iken eşlerinize yaklaşmayın."* *(Bakara, 187)* ayetinin anlamı nedir?

CEVAP: Allah Teala oruç gününün gecesinde kadınlarla cinsel ilişkiyi mubah kıldıktan sonra mescitte itikaf halinde iken bu ilişkiyi yasakladı. Mescitlerde itikafa girenleri bu mubahlıktan istisna etti. Dolayısıyla onların gündüz ve gece oruçlu olmasalar bile itikaf halinde iken kadınlarla cinsel ilişkide bulunmaları ve yaklaşmaları caiz değildir. Çünkü itikafın anlamı pek çok şeyi terk etmektir ve kendisini Allah'a ibadete vermektir. İtikafta iken terkedilecek şeylerden birisi de kadınlarla yaklaşmaktır.

İtikafa giren kimse eşiyle cima ettiği zaman itikafı batıl olur. Cima itikafı iptal eden bir şeydir. Aynı şekilde bir kimse ihtiyaç olmaksızın itikaftan çarşıya çıktığı veya ihtiyacı olmaksızın herhangi bir yere çıktığı zaman bu çıkışı onun itikafına zarar verir veya iptal eder/geçersiz hale getirir. Çünkü itikafın anlamı dışarı çıkmayacak şekilde mescide bağlı kalmak ve orada ikamet etmektir. Ancak zaruri bir ihtiyaç sebebiyle ve zaruret miktarınca dışarı çıkabilir.

Bu ayete göre itikaf ancak mescitte olur. İnsan kendi evinde veya kendisinden başka hiç kimsenin bulunmadığı bir mescitte veya cemaati oradan göç etmiş olan bir mescitte veya civarında kimsenin namaz kılmadığı bir mescitte itikafa giremez. Aslı mescit bile olsa bu gibi yerlerde itikafa girilmez. Çünkü itikaf esnasında namazın cemaatle birlikte kılınabilmesi için itikafın cemaatle namaz kılınan bir mescitte yapılması şarttır.

Terkedildiği ve cemaati göç ettiği için cemaatle namaz kılınmayan bir mescitte itikafa girildiği zaman oradaki itikaf sahih olmaz. Böyle bir mescitte itikafa giren kimse iki durumdan birisi ile karşı karşıyadır. Ya itikafına devam edecek ve cemaatle namazı terkedecek ki cemaatle namaz kılmak vaciptir ya da cemaatle namaz kılmak için dışarı çıkacak. Bu da sık sık tekrar edeceği için itikafa aykırıdır.

Demek ki itikafın cemaatle namaz kılınan bir mescitte yapılması gerekir. Allah Teala ayette bunun için "mescitlerde" demiştir. Allah Teala itikafı oruç ayetlerinin sonunda zikretmiştir. Çünkü genellikle itikafa giren kimse için uy-

gun olan şey oruçla itikafı birleştirmesi ve oruçlu olmasıdır. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* sadece Ramazanda itikafa girmiştir.[803]

PEYGAMBERİN *Sallallahu aleyhi vesellem* "BEN RABBİMİN YANINDA GECELERİM, BENİ O YEDİRİR VE İÇİRİR" DEMESİNİN ANLAMI NEDİR?

SORU 781- Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurur: "Ben sizin gibi değilim. Ben Rabbimin katında geceliyorum. O beni yediriyor ve içiriyor." Bu, hakiki bir yedirme ve içirme midir yoksa manevi bir yedirme ve içirme midir?

CEVAP: İlim ehli bu konuda ihtilaf etmiştir. Bir görüşe göre bu hakiki bir yedirme ve içirmedir. Onun yiyeceği ve içeceği cennetten getirilir.

Bir görüşe göre de bu manevi bir yedirme ve içirmedir. Allah'ın peygamberine *Sallallahu aleyhi vesellem* yemek ve içmek yerine geçecek marifetlerin ve virdlerin bilgisini açmasıdır. Bu ilahi bağışlar ve rabbani virdler Allah dostlarının kalplerine indirilir, onlara güç verir ve onların nefislerini yemek ve içmek gibi arzulardan alıkoyar. Nitekim bazıları şöyle der:

Ona seni hatırlatacak öyle sözler var ki

İçmekten de alıkoyar onu, yemekten de

Soruda geçen hadisin bazı rivayetlerinde bu görüşü destekleyen şeyler vardır. Bu rivayetlerden birisi şöyledir: "Ben Rabbimin yanında kalıyorum. O beni yediriyor ve içiriyor." Bu hadiste geçen "zalle" kelimesinin anlamı gündüz kalmak demektir. Malumdur ki ne cennet yemeğinden, ne de başka bir yemekten oruçlu olduğu günün gündüzünde yemek caiz değildir.[804]

PEYGAMBERİN *Sallallahu aleyhi vesellem* "RAMAZAN GELDİĞİ ZAMAN CENNET KAPILARI AÇILIR" DEMESİNİN ANLAMI

SORU 782- Bir hadis-i şerifte Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurur: "Ramazan geldiği zaman cennet kapıları açılır, cehennem kapıları kapanır." Bu hadisin anlamı Ramazanda ölen kimse hesaba çekilmeden cennete girer de-

---

803 Şeyh Salih b. Fevzân, Fetâvâ Nurun ale'd-Derb, s. 78-79
804 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 123

mek midir? Allah sizi hayırla mükafatlandırsın.

CEVAP: Hayır bu anlama gelmez. Bu hadis kolayca cennete girmeleri için amel edenleri şevke getirmek üzere cennetin kapılarının açılacağı ve iman sahiplerinin günahlardan vazgeçmeleri için bu kapılardan girmesinler diye cehennemin kapılarının kapatılacağı anlamına gelir. Bu hadis Ramazanda ölen kimsenin hesaba çekilmeden cennete gireceği anlamına gelmez. Cennete hesaba çekilmeden girecekler sadece Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* tanımladığı şu kişilerdir: "Onlar kendilerine rukye yapılmasını istemeyenler, vücutlarını dağlamayanlar, uğursuzluğa inanmayanlar ve sadece Rablerine tevekkül edenlerdir." Üzerlerine vacip olan salih amelleri yerine getirmekle birlikte bu vasıfları da taşıyanlar hesaba çekilmeden cennete gireceklerdir.[805]

PEYGAMBERİN *Sallallahu aleyhi vesellem* "ORUÇ TUTAN KİMSE İÇİN BİR SEVAP, TUTMAYAN KİMSE İÇİN İKİ SEVAP VARDIR" SÖZÜNÜN ANLAMI

SORU 783- Rasulullahın *Sallallahu aleyhi vesellem* şu sözünün anlamı nedir? "Oruç tutan için bir sevap, tutmayan için iki sevap vardır."

CEVAP: Bu konudaki hadisi Müslim Sahih'inde Enes'ten *Radıyallahu anh* rivayet etmiştir. Enes şöyle anlatmaktadır: "Bir yolculukta Allah Rasulü *Sallallahu aleyhi vesellem* ile beraberdik; kimimiz oruçlu, kimimiz oruçsuz idik. Sıcak bir günde bir yerde konakladık. Gölgelenenlerin çoğu elbise sahibi olanlardı. Kimimiz de eliyle güneşten korunuyordu. Oruç tutanlar takatsiz düştü, tutmayanlar kalkıp çadırları kurdular ve hayvanları suladılar. Bunun üzerine Allah Rasulü *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Oruç tutmayanlar bugün sevapları alıp götürdüler."

Müslim'in başka bir rivayetinde Enes şöyle dedi: "Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* yolculukta idi. Bazıları oruç tuttular, bazıları tutmadılar. Oruç tutmayanlar işlere dört elle sarıldılar ve çalıştılar. Oruç tutanlar ise zayıf ve bitkin düşüp iş görmediler. Bu konuda o şöyle dedi: "Oruç tutmayanlar bugün sevabı alıp götürdüler."

---

[805] Fetâvâ libni Useymîn, Kitabu'd-Da've, 1/161-162

Bu iki hadisin manası açıktır: Yolculuk esnasında şiddetli sıcak ve zorluk olduğu zaman oruç tutmama ruhsatını almanın azimetle amel etmekten yani oruç tutmaktan daha hayırlı olduğunu beyan etmektir.

Senin zikrettiğin hadise gelince bunun aslını bilmiyoruz.

Başarı Allah'tandır.[806]

PEYGAMBERİN *Sallallahu aleyhi vesellem* "ORUCUNUZ BİRLİKTE TUTTUĞUNUZ GÜNÜN ORUCUDUR, BAYRAMINIZ BİRLİKTE BAYRAM ETTİĞİNİZ GÜNÜN BAYRAMDIR" SÖZÜNÜN ANLAMI NEDİR?

SORU 784- "Orucunuz oruç tuttuğunuz gün başlamıştır. Ramazan bayramınız da (birlikte) bayram ettiğiniz gün başlamıştır" hadisinin anlamı nedir?

CEVAP: Tek başına şevval hilalini gören kimsenin ancak insanlarla birlikte bayram edeceğini söyleyen kimseler bu hadisle amel ettiler. Bu, çoğunluğun görüşüdür.

Bir görüşe göre de böyle bir kişi gizlice bayram eder (yani orucunu gizlice açar). Birtakım alimler de bu görüştedirler. Fakat bir kimse Ramazan hilalini görür de şahitliği reddedilirse dört mezhebe göre de onun oruç tutması gerekir. Ahmed'den gelen bir rivayete göre onun oruç tutması gerekmez. Şeyh Takıyuddin söz konusu hadisten dolayı bu rivayeti tercih etmiştir.[807]

RAMAZANIN İLK GECESİ YATSI NAMAZINDA ORUÇ AYETLERİNİ OKUMANIN HÜKMÜ

SORU 785- Ramazanın ilk gecesinde yatsı namazında oruç ayetlerini okumanın hükmü nedir?

CEVAP: Bunun aslını bilmiyorum. Yalnız Ahmed'den gelen bir rivayette o, Ramazanın ilk gecesi yatsı namazında Kalem suresinin okunmasını müstehap gördü. Şeyh Takıyuddin de bu görüşü tercih etti. Maide suresinin sonunu oku-

---

806 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 10568

807 Ebu Butayn, ed-Dureru's-Seniyye fi'l-Ecvibeti'n-Necdiyye, 5/316-317

maya gelince bunun müstehap olduğunu söyleyen hiç kimseyi bilmiyorum.[808]

ÜCRETLE KUR'AN OKUMAK İÇİN RAMAZAN GECELERİNİ UYKUSUZ GEÇİRMENİN HÜKMÜ

SORU 786- Ramazan gecelerini ihya etmek için bazı insanların yanında Ramazan gecelerinde ücretle Kur'an okuyarak uykusuz kalmak caiz midir, helal midir yoksa haram mıdır veya kitap ve sünnetten bir delille bu yasaklanmış mıdır? Ben her sene bazı insanların yanında uykusuz kalıyorum. Bu sene bunun delilini öğreneyim diye kabul etmek istemedim. Bana bir fetva veriniz.

CEVAP: Allah Teala kendisine ibadet edilmesini emretmiş ve kitabının okunmasını, öğrenilmesini teşvik etmiştir. Bu, Ramazanda daha da önemlidir. Peygamberden *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Kim inanarak ve karşılığını da ancak Allah'tan bekleyerek Ramazan gecelerini ihya ederse geçmiş günahları bağışlanır."

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Ramazanın son on günü girdiği zaman gecelerini ihya ederdi, ailesine ve ümmetine de bunu teşvik ederdi. Kim Allah'ın rızasını isteyerek ve sevabını umarak bunu yaparsa onun için büyük bir ecir vardır.

Bazı müslümanların ücretle Kur'an okumak için başkalarının evinde Ramazan gecelerini uykusuz geçirmeyi alışkanlık haline getirmelerine gelince, ister bununla bu evlere ve halkına bereket hasıl olmasını kast etsinler, isterse onların ölü veya diri yakınlarına okuduklarının sevabını bağışlamayı kast etsinler, bu bir bid'attir. Çünkü Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* böyle bir şey yapmadığı kesinlikle bilinmektedir. Dolayısıyla bu sonradan uydurulmuş bir bid'attır.

Peygamberden *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Kim bizim şu din işimizde onda bulunmayan bir şeyi ihdas ederse, o reddedilir." Bir başka rivayette şöyle buyurur: "Kim bizim yapmadığımız bir şeyi yaparsa o reddedilir." Buna göre ne böyle bir şeyi yapan kimse için, ne de ona yardım eden kimse için hiçbir sevap yoktur. Bilakis dinde olmayan bir şeyi ihdas ettiği ve bid'at işlediği için günahkar olur.

Başarı Allah'tandır.[809]

[808] Ebu Butayn, ed-Dureru's-Seniyye fi'l-Ecvibeti'n-Necdiyye, 5/310

RAMAZANDA AVLANMAK HARAM MIDIR?

SORU 787- Bir Ramazan günü sabahleyin dağa gittim. Dağda bazı av hayvanları vardı. Tüfeğimi aldım ve iftardan sonra yememiz için bazı hayvanları avladım. Bundan dolayı benim bir günahım var mıdır veya işlediğim bu fiilden dolayı keffaret gerekir mi? Ramazan ayında avlanmak haram mıdır? Bana bir şey gerektiği zaman ne yapacağım?

CEVAP: Oruçlu iken avlanan kimsenin orucuna bunun bir etkisi olmaz. Senin orucun sahihtir. Sana kaza gerekmez. Ramazanda avlanmanın hiçbir sakıncası yoktur.

Başarı Allah'tandır.[810]

TOPLU İFTARLAR BİD'AT MIDIR?

SORU 788- Burada Cezayir üniversitelerinde davet alanında faaliyet gösteren bir cemaat var. Bunlar her pazar günü ertesi gün toplu iftar yemeği vereceklerini ilan ediyorlar. Pazartesi günü de oruç tutuyorlar ve bir salonda toplanarak topluca iftar yapıyorlar. Bu faaliyetlerinin sebebini sorduğumuzda bize şöyle dediler: Bu, davet için uygun bir yöntemdir. Biz, müslümanların saflarını birleştirmek istiyoruz. Bu konudaki şer'î hüküm nedir? Bu bid'at mıdır, değil midir?

CEVAP: Durum soruda anlatıldığı gibi olduğu zaman sözü edilen toplantının ve bunu ilan etmenin hiçbir sakıncası yoktur.

Başarı Allah'tandır.[811]

---

809 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 5049

810 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 11583

811 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 11597

İkinci Bölüm
RAMAZAN GECELERİNİ İHYA ETMEK

Bu bölüm iki fasıldan meydana gelir:

***Birinci Fasıl* :** Gece İbadeti ve Teravihin Hükümleri

***İkinci Fasıl* :** Gece İbadeti ve Teravihle İlgili Çeşitli Fetvalar

Birinci Fasıl

GECE İBADETİ VE TERAVİHİN HÜKÜMLERİ

Birinci Konu : Teravih Namazının Hükmü ve Anlamı
İkinci Konu : Teravih Namazının Tarifi ve Rekatlarının Sayısı
Üçüncü Konu : Teravihte Kur'an Kıraatinin Hükümleri
Dördüncü Konu : Teravihte Vitir ve Kunutun Hükümleri

Birinci Konu
TERAVİH NAMAZININ HÜKMÜ VE ANLAMI

TERAVİH VE TEHECCÜDLE KASTEDİLEN ŞEY NEDİR?

SORU 789- Ramazan ayında Allah'a yapılan ibadetlerden ve yakınlaşma yollarından birisi de teravihtir. Teravih ve teheccüdle kastedilen şey nedir?

CEVAP: Teravih, Ramazanda yapılan gece ibadetidir. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bunun hakkında şöyle buyurmuştur: "Kim iman ederek ve sevabını Allah'tan umarak Ramazan gecelerini ihya ederse geçmiş günahları affedilir."

Bu ibadetin teravih diye adlandırılmasının sebebi şudur: Yukarıda da geçtiği gibi insanlar bu namazı uzun uzun kılıyorlardı ve her dört rekatını kıldıkça -yani iki defa selam verince- biraz istirahat ediyorlar, sonra yeniden başlıyorlardı.

Aişe'nin şu hadisi de bu anlama gelmektedir: "Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* dört rekat namaz kılardı, ancak sen onun güzelliğini ve uzunluğunu hiç sorma. Sonra bir dört rekat daha kılardı ki sen onun güzelliğini ve uzunluğunu da sorma. Sonra üç rekat daha kılardı.

Şüphesiz Aişe, Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* bu dört rekatı ikişer ikişer kıldığını fakat her bir dört rekatla diğerlerinin arasını ayırdığını kastediyordu.

Bu teravih Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* bir sünnetidir. Fakat o bunu ashabına üç gece kıldırdı, sonra namaz kıldırmaya gelmedi ve dedi ki: Ben bunun sizin üzerinize farz kılınmasından korktum. Bir kimsenin Ramazan gecelerini ihya etmenin sevabına nail olmak için bunu ihmal etmemesi gerekir. Ramazan gecelerini ihya etmenin sevabı geçmiş günahlarından bağışlanmaktır. Bu namaza imamla birlikte devam etmelidir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Kim namazı bitirinceye kadar imamla birlikte kılarsa

ona geceyi ihya etmenin sevabı yazılır.

Şüphesiz günümüzde kılınan teravih namazlarında birçok yanlışlıklar yapılmaktadır. Bu yanlışlıkların kimisini imamlar, kimisini diğerleri yapmaktadır.

İmamların hataları şunlardır: Pek çok imam bu namazı o kadar çok hızlı kıldırmaktadırlar ki onların arkasında namazın huzurunu yakalamak mümkün değildir. Yaşlı, zayıf ve hasta gibi kimselerin bu sürate dayanmaları çok zordur. Bu, kendilerine yüklenen emanete aykırıdır. Çünkü imam kendisine uyulan/güvenilen kişidir. Onun kendisine uyanlar için en uygun/en faziletli olan şeyi yapması gerekir. O, eğer tek başına kılmış olsaydı serbest hareket edebilirdi; dilerse namazın huzurunu bozmayacak şekilde süratli kılabilirdi, dilerse yavaş kılardı. Fakat imam olduğu zaman kendisine uyanlar için en hayırlı olan yolu izlemesi gerekir. Alimler imamın, cemaatin veya cemaatin bir kısmının bazı sünnetleri yapmalarını engelleyecek bir süratte namaz kıldırmalarının mekruh olduğuna hükmetmişlerdir. Hal böyle olunca bir imam nasıl olur da kendisine uyan kimselerin vacipleri bile yerine getirmelerini engelleyici süratte namaz kıldırabilir?!!

Bazı imamlar da teravihi Rasulullahın *Sallallahu aleyhi vesellem* zaman zaman kıldığı vitir şeklinde kılıyorlar. Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* bazan vitri beş rekat olarak kılar ve son rekata kadar oturmazdı, bazan yedi rekat olarak kılar ve sadece sonunda otururdu veya dokuz rekat olarak kılar, sekizinci rekatta oturur, sonra teşehhüdü okur, sonra kalkar ve dokuzuncu rekatı kılardı. Bazı imamlar da böyle yapıyorlar. Ben, Rasulullahın *Sallallahu aleyhi vesellem* insanlara namaz kıldırırken böyle bir şey yaptığını bilmiyorum. Bunu sadece evinde kılarken yapıyordu. Bunun yani bir kimsenin sadece sonunda oturarak vitri beş veya yedi rekat olarak kılması veya sekizinci rekatta oturup teşehhüdden sonra selam vermeden ayağa kalkarak dokuzuncu rekatı kılmasının sünnette aslı olsa bile imamın Ramazanda bunu yapması insanların kafasını karıştırır. İnsan iki rekata niyet etmiş olarak namaza girer. Sonra bazı insanlar imam iki rekat kıldığı veya dört rekat kıldığı ve imam selam verdiği zaman dışarı çıkma ihtiyacı duyabilir ve çıkar. Bazı insanlar da üzerine bevl veya başka bir şey sıkıştırmış olabilir ve imamla beraber beş veya yedi veya dokuz rekat kılmak ona zor gelebilir. İmam böyle bir şey yapacağı zaman sünneti açıklamaktadır. Biz ona deriz ki: Sünneti beyan et ve şöyle de: Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* vitri beş ve yedi rekat olarak da kılardı ve sadece son rekatta otururdu. Dokuz rekatta kılardı, sekizin-

cinin sonunda oturur, teşehhüdü okur, selam vermeden ayağa kalkar, dokuzuncu rekatı kılar, teşehhüde oturur ve selam verirdi. Sen bunu cemaatle kılarken yapma, bunu anlamazlar veya bazı insanlar namaza sonradan gelmiş olabilirler, onlara bunu tamamlamak problemli veya zor olur.

Sonra ben şimdiye kadar Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* ashabıyla birlikte böyle bir vitir kıldığını bilmiyorum. Bunu sadece evinde yapardı.

Teravih kılanlardan imamın dışındaki kimselerin yaptıkları hatalara gelince bazı insanların teravih namazını bölüp parçaladıklarını görürsün. Bunlar teravihin iki veya dört rekatını bir mescidde ve aynı şekilde kalanını başka bir mescitte kılarlar. Bu arada vakit kaybeder ve Rasulullahın sözünü ettiği büyük sevabı kaçırır. Rasulullahın o sözü şudur: "Kim imam bitirinceye kadar namazı onunla birlikte kılarsa ona geceyi ihya etme sevabı yazılır." Onların bu şekilde namaz kılmaları bu büyük sevabtan mahrumiyete sebep olur.

Bazı insanların da imamı izlemekte hata ettiklerini ve onu geçtiklerini görürsün. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "İmamdan önce başını kaldıran kimse Allah'ın onun başını merkep başı, suretini merkep sureti gibi yapmasından korkmaz mı?"[812]

TERAVİH NAMAZI İLE GECENİN İHYASI ARASINDAKİ FARK

SORU 790- Teravih namazı kılmakla geceyi ihya etmek arasında ne fark vardır? Geceyi ihya etmeyi Ramazanın son on gecesine tahsis etmenin delili nedir? Geceyi ihya etmenin sadece kıraati, rükuu ve secdeleri uzatmak anlamına geldiğinin bir delili var mıdır?

CEVAP: Teravih namazı yukarıda da geçtiği gibi Ramazan gecelerini ihya etmektir. Fakat Ramazanın son on gecesindeki gece ibadetini uzatmaya da gecenin ihyası adı verilir.

Buhari ve Müslim'in Sahihlerinde Aişe'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* Ramazanın son on günü girdiğinde ızarını bağlar, gecelerini ihya eder, ailesini de uyandırırdı."

İbn Receb el-Letaif'te şöyle dedi: "Muhtemeldir ki gecenin tamamını ihya ederdi. Zayıf da olsa bir hadiste şu lafızla rivayet edilir: "Gecenin tamamını ihya

[812] İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 203-205

ederdi." Müsned'de yine Aişe'den şöyle rivayet edildi: "Ramazanın ilk yirmi gününde Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* namazla uykuyu karıştırırdı. Son on güne girdiği zaman paçaları sıvar, izarını bağlardı." Ebu Nuaym, Enes'ten zayıf bir isnadla şunu nakletti: " Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Ramazan girdiği zaman geceleri hem ibadet eder, hem de uyurdu. Ramazanın yirmidördü olduğu zaman artık gece uykusunu tatmazdı.

İbn Receb "izarını bağlardı" sözünün anlamı hakkında şunları söyledi: Doğrusu hanımlardan ayrı kaldığı kastedilmiştir. Aişe ve Enes hadisinden açıkça anlaşılan budur.

Ramazan çıkıncaya kadar yatağına girmediği şeklinde de yorumlanmıştır. Enes hadisinde şöyle geçer: "Yatağını dürerdi ve kadınlardan ayrı kalırdı."

Yine Müslim, Huzeyfe'den şöyle rivayet etti: Bir gece ben Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* ile birlikte namaz kıldım. Bakara suresini okumaya başladı. (Bu sureyi bitirince) rüku eder dedim yapmadı. Okumaya devam etti. Sonra Nisa suresine başladı. Onu da okudu. Hem de ağır ağır (tertil üzere) okudu. Öyle ki, içinde tesbih bulunan bir ayete rastladığı zaman tesbih etti. Bir dilek ayetine rastladığı zaman dilekte bulundu. Sığınma ayetine rastladığı zaman da (azabtan) Allah'a sığındı. Sonra rükua varıp: "Subhane Rabbiye'l-Azim=Büyük olan Rabbimi tesbih ederim" dedi. Rükuu da kıyamı kadar uzundu. Sonra: "Semiallahu limen hamideh=Allah kendisine hamd edeni duydu" dedi. Ardından hemen: "Rabbena leke'l-hamd=Ey Rabbimiz hamd sana mahsustur" dedi. Sonra rüku yaptığı kadar uzunca ayakta durdu. Sonra secdeye vardı. Secdede: "Subhane Rabbiye'l-a'la=Yüce olan Rabbimi tesbih ederim" dedi. Secdesinin uzunluğu kıyamına yakın idi.

Buhari ve Müslim, İbn Mesud'un şöyle dediğini rivayet ettiler: "Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* ile beraber namaz kıldım. O kadar çok uzattı ki, hatta bir ara kötü bir şey yapmayı düşündüm. Oturup onu yalnız bırakmayı düşündüm."

Bu hadislerden şu sonuç çıkartılır: Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* kıyamı uzatması, namazın rükünlerini uzatması ve özellikle Ramazanın son on günününde daha fazla çalışması onun devamlı yaptığı bir sünnetidir. Allah en iyi bilendir.[813]

RAMAZANIN GECESİ KILINAN NAMAZIN CEMAATLE EDASININ MEŞRULUĞU

[813] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 149-151

SORU 791- Ramazan gecesi kılınan namazın cemaatle edasının meşruiyyeti nedir? Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* teravih namazında cemaate devam etmesinin sebebi nedir?

CEVAP: Ebu Muhammed İbn Kudame "el-Muğni"de şöyle dedi: Ebu Abdillah'a göre bu namazı cemaatle kılmak tercih edilir. Yusuf İbn Musa'nın rivayetinde o şöyle dedi: Teravihi cemaatle kılmak daha faziletlidir. Kendisine uyulan bir kimse olur da bu namazı evinde kılarsa insanların ona uymaları namazı kolaylaştırır. Peygamberden *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Benden sonraki iki kişiye uyun." Ömer'in *Radıyallahu anh* bu namazı cemaatle kıldığı bildirildi.

el-Muzeni, İbn el-Hakem ve Ebu Hanife'nin bir takım arkadaşları da bu görüştedir. Ahmed şöyle dedi: Cabir, Ali ve Abdullah bu namazı cemaatle kılarlardı.

Bu konuda Peygamberden gelen merfu hadis ise Sahihu Müslim'de, Aişe'den rivayet edilmiştir. O şöyle dedi: "Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bir gece mescitte namaz kıldı, insanlar da onunla birlikte namaz kıldılar. Sonra ertesi gün yine namaz kıldı, insanlar çoğaldılar. Sonra insanlar üçüncü veya dördüncü gün de toplandılar fakat Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* onların yanına çıkmadı. Sabah olunca şöyle buyurdu: "Yaptığınızı gördüm. Sadece bu namazın üzerinize farz kılınacağından korktuğum için yanınıza çıkmadım." Bu olay Ramazanda oldu.

Ebu Hureyre'nin şöyle dediği rivayet edildi: "Allah Rasulü *Sallallahu aleyhi vesellem* (Ramazanda bir gece mescide) çıktı. Mescidin bir kenarında bir grubu namaz kılarlarken görünce: Kim bunlar diye sordu. Denildi ki: Bunlar ezbere Kur'an bilmiyorlar. Ubey İbn Kab onlara namaz kıldırıyor. Bunun üzerine Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Ne güzel yapıyorlar. Davranışları isabetli ve doğrudur." Bunu Ebu Davud rivayet etti.

Müslim, Aişe'den şöyle rivayet etti: Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* gece yarısı dışarı çıktı. Mescitte namaz kıldı. İnsanlar da onunla birlikte kıldılar. Sabahleyin insanlar bunu konuşuyorlardı. Bu sebeple daha çok insan toplandı. Peygamber ikinci gece yine çıktı, insanlarla birlikte namaz kıldı. Sabahleyin bu olayı konuştukları için üçüncü gece mescitteki cemaat daha da çoğaldı. Peygamber yine çıktı ve onlarla birlikte namaz kıldı. Dördüncü gece olunca mescit

cemaatı almadı. Fakat bu defasında Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* evinden dışarı çıkmadı. Birtakım adamlar: Namaz, namaz diye konuşmaya başladılar. Allah Rasulü *Sallallahu aleyhi vesellem* sabah namazı vaktine kadar evinden dışarı çıkmadı. Sabah namazını kıldırdıktan sonra insanlara döndü ve şöyle dedi: Gece hangi durumda olduğunuzu biliyorum. Fakat ben gece namazının size farz olacağından ve onu kılmaktan aciz kalacağınızdan korktum.

Bu hadislerden anlaşıldığına göre Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bazı sahabileriyle birlikte bu namazı cemaatle kılmış fakat bunu devamlı yapmamıştır. Farz olacağı korkusuyla cemaati terk ettiğini söylemiştir. Daha sonra artık bunun farz olmayacağından emin oldukları zaman Ömer onları bu namazı cemaatle kılmaları için toplamıştır.

Buhari, Abdurrahman İbn Abd'den şöyle rivayet etti: Bir Ramazan gecesi Ömer ile birlikte mescide çıkmıştık. Mescitte halk grup grup ve ayrı ayrı namaz kılıyorlardı. Kimisi kendi başına yalnızca namaz kılıyordu. Kimisinin kıldığı namaza da bir kısım halk iştirak ediyordu. Ömer dedi ki: "Öyle zannediyorum ki, bunları bir imamın arkasında toplarsam daha hoş olacak." Sonra karar verdi ve ertesi gün Ubey İbn Kab'ı *Radıyallahu anh* teravih imamı tayin edip cemaatı onun arkasında topladı.[814]

RAMAZAN GECESİ KILINAN NAMAZA TERAVİH DENİLMESİNİN HİKMETİ

SORU 792- Ramazan geceleri kılınan namazın teravih diye adlandırılmasının hikmeti nedir? Teravih namazında selam aralarında bir kaç kelime konuşulmasını veya vaaz ve nasihat edilmesini faziletli bir iş olarak görür müsünüz?

CEVAP: "el-Menahilu'l-Husan"da el-A'rec'ten şöyle bir söz nakledildi: İnsanların Ramazanda kafirlere hep beddua ettiklerini gördük. İmam sekiz rekatta Bakara suresini okurdu. İmam, Bakara suresini oniki rekatta tamamladığı zaman insanlar bunu hafif bir namaz olarak görürlerdi.

Abdullah İbn Ebi Bekr'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: Babamın şöyle dediğini duydum: "Biz Ramazanda teravih namazını bitirince sahur vaktinin geçeceği korkusuyla hizmetçileri yemek hazırlasınlar diye acele ettirirdik.

---

[814] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 146-147

es-Saib İbn Yezid'in şöyle dediği rivayet edildi: Ömer İbn el-Hattab, Ubey İbn Kab'a ve Temim ed-Dari'ye Ramazanda insanlara onbir rekat namaz kıldırmalarını emretti. İmam namazda ikiyüz ayet okurdu. Hatta o kadar ki biz kıyamın uzunluğunda asaya dayanırdık. Biz ancak sabah namazını kılmak için ayrılırdık.

İbn Mahmud "Kitabu's-Sıyam"da şöyle dedi: "İnsanlar kıyamın uzunluğundan dolayı asaya dayandıkları ve sabaha kadar namazdan ayrılmadıkları için dört rekatta bir istirahat molası veriyorlardı. Bundan dolayı bu namaz teravih namazı diye isimlendirilmiştir."

Halbuki insanlar şimdi bu namazı çok çabuk kılıyorlar, bir saatta hatta daha az bir sürede bitiriyorlar. Bir yorgunluk ve meşakkat hissetmedikleri için bu istirahate ihtiyaç duymuyorlar. Fakat bazı imamlar cemaatin kendini toparlaması ve dinlenmesi için teravihin rekatları arasında az bir miktar ara verirse veya durursa bunu nasihatla veya öğütle veya faydalı bir kitabı okumakla veya imamın namazda okuduğu ayetlerin tefsiriyle veya insanlar çıkmasınlar ya da yorulmasınlar diye birtakım hükümlerin hatırlatılmasıyla değerlendirmesi daha uygundur.

Bu geceleri oyun ve eğlenceyle geçirerek uykusuz kalanlara gelince onların elde edecekleri hiçbir şey yoktur, çalışmaları boşa gitmiştir. İnsanlar genellikle Ramazan geceleri boyunca uykusuz kalmayı alışkanlık haline getirdiler, geceleri uyumak yerine sabahları veya gündüzün başlangıcında ya da büyük bir kısmında uyudular. Bu geceleri zamanı öldürücü şeylerle geçirdiler, kulaklarını müzik ve eğlenceye açtılar, kışkırtıcı resimlere ve ahlaksız filmlere bakarak vakit öldürdüler. Bunun sonucunda günahlara meylettiler, alkol aldılar, nefisleri haram kılınmış şeylere yöneldi, şeytan ve nefsi emmareleri kendileriyle salih ameller arasına girdi ve onları mescitlerden ve bu mübarek ibadeti cemaatle birlikte kılmaktan alıkoydu.

Onların en hayırlısı farzı kılıp kapıya koşan kimselerdir. Pek çokları en büyük farz olan namazı da terkediyorlar ve bu haramları işledikleri, Allah'ın zikrinden ve kitabını okumaktan yüz çevirdikleri halde ailelerini taklit ederek oruçla Allah'a yaklaşmak istiyorlar. Bu apaçık bir hüsrandır. Yardım istenilecek olan sadece Allah'tır.[815]

[815] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 141-142

GECE İBADETİ SADECE RAMAZANA MAHSUS DEĞİLDİR

SORU 793- Sadece Ramazan ayında mı gece ibadeti yapmak sünnettir yoksa bütün günlerde mi sünnettir? Bu ibadetin vakti ne zaman başlar, ne zaman sona erer? Gece ibadeti sadece namazdan ibaret midir, yoksa hem namaz hem de Kur'an okumak mıdır?

CEVAP: Gece namaza kalkmak ve teheccüd kılmak sünnettir, faziletli bir ibadettir ve Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* ile ashabı bu ibadete devam etmişlerdir. Nitekim Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"Şüphesiz Rabbin senin gecenin üçte ikisine yakın kısmını, yarısını ve üçte birini ibadetle geçirdiğini biliyor. Beraberinde bulunanlardan bir topluluk da böyle yapıyor." (Müzzemmil, 20)*

Gece ibadeti sadece Ramazana mahsus değildir. Vakti yatsı ile sabah arasıdır. Fakat gecenin sonunda kılınan namaz daha faziletlidir. Ortasında kılmanın da sevabı vardır. Evla olanı, onu uykudan sonra veya gecenin son yarısında kılmaktır. Allah en iyi bilendir.[816]

TERAVİH NAMAZI MÜEKKED SÜNNETTİR

SORU 794- Teravih namazı sadece sünnet midir, yoksa sünneti müekkede midir? Bu namazı nasıl eda ederiz?

CEVAP: Bu namaz, Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* teşvik ettiği müekked bir sünnettir. O şöyle buyurmuştur: "Kim iman ederek ve sevabını Allah'tan umarak Ramazan gecelerini ihya ederse geçmiş günahları affedilir."

Peygamberin bu namazı birkaç gece ashabına kıldırdığı, sonra bunun onlara farz olmasından korktuğu için kendi kendilerine kılmalarını teşvik ettiği bilinmektedir. Bazan bir kişi kendi başına kılıyordu. Bazan iki kişi birlikte kılıyordu. Bazan da üç kişi cemaat halinde kılıyordu. Sonra Ömer *Radıyallahu anh* namazı ve Kur'an'ı dinlemeyi birlikte yapsınlar diye onları bir imamın arkasında topladı. Müslümanlar bu güne kadar bunu devam ettirdiler. O zaman bu namaz yirmiüç rekat olarak kılınırdı. Onlar oniki rekatta Bakara suresini okuyacak şekilde kıraati uzatırlardı. Bazan bunu sekiz rekatta okurlardı. Çünkü Peygam-

---

816 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 136

ber *Sallallahu aleyhi vesellem* bu namazı muayyen rekat sayısıyla sınırlandırmadı. Bu iş geniştir. Dileyen rekat sayısını azaltır, rükünlerini uzatır, dileyen rekat sayılarını arttırır ve rükünleri hafifletir.[817]

TERAVİH NAMAZININ HÜKMÜ

SORU 795- Teravih namazının hükmü nedir? Dünya ticaretine daldıkları, bazan oyun ve eğlence ile vakit kaybettikleri için bu büyük fazileti terk edenlerin durumu hakkında ne dersin?

CEVAP: Teravih namazı, Ramazan gecelerinde yatsı namazından sonra kılınan bir namazdır. Sünneti müekkededir. Nitekim Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şu sözü buna delalet etmektedir: "Kim iman ederek ve sevabını Allah'tan umarak Ramazan gecelerini ihya ederse, geçmiş günahları affedilir."

Ramazanı ihya etmek, gecenin evvelinde ve sonunda kılınan namazı kapsar. Teravih namazı kılmak da Ramazan gecesini ihya etmek türünden bir ibadettir. Allah Teala mümin kullarını anlatırken onların geceleyin kalkıp namaz kıldıklarını söylemiştir. Nitekim o şöyle buyurmaktadır: *"Onlar Rablerine secde ederek ve kıyamda durarak geceleyenlerdir."* (Furkan, 64) Başka bir ayette şöyle buyurur: *"Onlar geceleri pek az uyurlardı." (Zariyat, 17)*

Bu namazı sonuna kadar imamla birlikte kılmak müstehaptır. Ahmed ve sünen sahipleri, sahih bir senedle Ebu Zerr'den *Radıyallahu anh* şunu rivayet ettiler: Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* buyurdu ki: "Kim teravih namazını sonuna kadar imamla birlikte kılarsa ona geceyi ibadetle geçirmiş olmanın sevabı yazılır."

İmam Ahmed *Radıyallahu anh* bu hadisle amel ederek ancak imamla birlikte namazı bitirirdi.

Şüphesiz bu büyük mevsimde bu ibadeti yerine getirmek, İslam dininin sembollerinden, itaat ve ibadetin en faziletlilerinden ve Peygamberin sünnetlerinden biri olarak kabul edilir. Nitekim Abdurrahman İbn Avf, Peygamberden *Sallallahu aleyhi vesellem* şu sözü nakletti: "Şüphesiz Allah Teala size Ramazanın orucunu farz kıldı. Ben de size onun gece kılınan namazını sünnet kıldım."

[817] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 135

Bu sünnetin ihyası ve ortaya konmasında büyük bir ecir vardır ve amellerin sevabını kat kat arttırır. Bazı haberlerde şöyle geçer: "Gökte sayısını Allah'tan başka kimsenin bilmediği melekler vardır. Ramazan girdiği zaman teravih namazında Muhammed *Sallallahu aleyhi vesellem* ümmetiyle beraber bulunmak için Rablerinden izin isterler. Kim onlara değerse veya onlar kime dokunursa bir daha ebediyyen bedbaht olmayacak bir mutluluğa erişir." Bir müslüman bu büyük sevabı nasıl kaçırır? İşiyle veya ticaretle meşgul olmak veya onun tamamı Allah katında sineğin kanadı kadar değeri olmayan dünya malını biriktirmek için bu ibadeti nasıl terk eder?

Bu namazdan uzak duran ve kendi malları ve sanatlarıyla meşgul olan bu kişiler, elde edecekleri az miktardaki dünyevi kar ve kazanç ile kaçıracakları uhrevi iyiliklerin ve sevapların arasındaki farkı ve bu mübarek aydaki amellerin kat kat arttırılacağını bilmezler.

Pek çok kişi Ramazan gecelerinde dünyevi amellerle meşgul olurlar ve bunu her zamanki gibi dünyevi amellere yönelme mevsimi olarak görürler. Artık dünyalık mal ve kazancın artması için birbirleriyle yarış eder hale gelirler ve seleften bazılarının şu sözünü unuturlar: "Dünya için seninle yarışan birini gördüğün zaman sen onunla ahiret için yarış."

* * *

İkinci Konu
TERAVİH NAMAZININ TARİFİ VE REKATLARININ SAYISI

RAMAZANDA GECE NAMAZININ MEŞRU ŞEKLİYLE KILINMASI GEREKİR

SORU 796- Ramazanda gece namazının belli bir sayısı var mıdır, yok mudur?

CEVAP: Ramazandaki gece namazının vacip olarak belli bir sayısı yoktur. Bir kimse bütün geceyi ibadetle geçirse hiçbir sakıncası yoktur. Yirmi rekat kılsa veya elli rekat kılsa bunun da bir sakıncası yoktur. Fakat faziletli olan rekat sayısı Peygamberin yaptığıdır. O da onbir rekat veya onüç rekattır. Çünkü mümin-

lerin annesi Aişe'ye, Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* Ramazanda nasıl namaz kıldığı sorulunca şöyle cevap verdi: O, Ramazanda veya başka bir zamanda onbir rekattan fazla namaz kılmazdı. Fakat bu rekatların usulüne uygun bir şekilde kılınması kıraatin rüku ve secdelerin, rükudan sonraki kıyamın ve secdelerin arasındaki oturuşların uzun olması gerekir. İnsanların bugün yaptıkları şey bundan tamamen farklıdır. Bugün imamlar çok süratli namaz kıldırıyorlar ve cemaatin üzerlerine düşen şeyi yapmalarını engelliyorlar. İmamlık bir velayettir. Velayet görevini üstlenenlerin (yani idarecilerin) en faydalı olan şeyi yapmaları gerekir.

İmamın sadece erken çıkmayı önemsemesi bir hatadır. Bilakis onun yapması gereken şey Peygamberin yaptığı gibi kıyamı, rükuu ve secdeleri namaz bitinceye kadar uzun uzun yapması, yapmak istediği duaların, kıraatin, tesbihin ve diğer şeylerin miktarını azaltmaması gerekir.[818]

TERAVİH NAMAZINDA SÜNNET OLAN MİKTAR NEDİR?

SORU 797- Teravih namazının hükmü nedir? Rekatlarının sayısında sünnet olan miktar nedir?

CEVAP: Teravih namazı Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* bir sünnetidir ve onu ümmeti için de bir sünnet kılmıştır. Bu namazı üç gece ashabına kıldırmış fakat onlara farz olur korkusuyla bunu terketmiştir. Sonra müslümanlar Ebu Bekir döneminde ve Ömer'in halifeliğinin başlangıcında bu şekilde -yani cemaatsiz kılmaya- devam etmişler, sonra müminlerin emiri Ömer *Radıyallahu anh* onları Temim ed-Dari'nin ve Ubey İbn Kab'ın imamlığı altında toplamış ve Allah'a hamd olsun ki müslümanlar o günden bugüne kadar bu namazı cemaatle kılagelmişlerdir. Bu namaz Ramazan ayının bir sünnetidir.

Rekatlarının sayısına gelince onbir veya onüç rekattir. Sünnet olan budur. Fakat bir kimse bunu arttırırsa bunda da bir sakınca yoktur. Çünkü bu konuda seleften arttırma ve eksiltme konusunda çeşitli rivayetler gelmiştir. Bunlar birbirlerini reddetmemişlerdir. Kim bundan fazla kılarsa ona karşı çıkılmaz. Kim sünnetle geçen miktarıyla yetinirse o daha faziletlidir.

Bu miktarın üzerine ilave etmenin bir sakıncası olmadığına delalet eden ri-

---

818 Fetâvâ libni Useymîn, Kitabu'd-Da've, 1/193

vayetler vardır. Buhari ve diğerlerinin İbn Ömer'den *Radıyallahu anh* rivayet ettiklerine göre bir adam Peygambere *Sallallahu aleyhi vesellem* gelerek gece namazını sordu. Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "İkişer ikişerdir. Biriniz sabah namazının vaktinin girdiğinden korktuğu zaman bir tek rekat kılar ki bu tek rekat evvelce kılmış olduklarını tekleştirir."

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* gece namazını belli bir sayı ile sınırlandırmamıştır. Fakat teravih namazında önemli olan rüku ve secdelerde ve bunlardan kafayı kaldırınca huşu, huzur ve sükunet içinde bulunmak ve bazılarının yaptığı gibi namaz kılanların sünnetleri yerine getirmelerini engelleyici bir aceleciliğe kapılmamaktır. Hatta bu acelecilik bazan vaciplerin yerine getirilmesine bile mani olmaktadır. Bunun sebebi daha çok insanı arkasında toplamak için mescitlerden çıkanların ilki olma arzusudur. Bu, meşru olan ölçüye aykırıdır. İmamın üzerine vacip olan şey arkasındaki insanlarla ilgili olarak Allah'tan korkmak, sünnetten dışarı çıkıp onlara meşakkat verecek şekilde uzatmamak ve arkasındakilerin namazın sünnetlerini veya vaciplerini eda etmelerini engelleyecek şekilde hızlı kıldırmamaktır.

Bu sebepledir ki alimler bir imamın arkasındaki cemaatin sünnetleri yerine getirmelerini engelleyecek süratte namaz kıldırmasını mekruh görmüşlerdir. Hal böyle olunca cemaatin vacipleri yerine getirmesini engelleyici bir süratte namaz kıldıran kimsenin hali nice olur? Bir imamın bu süratte namaz kıldırması haramdır. Allah'tan kendimiz için ve kardeşlerimiz için istikamet ve selamet dileriz.[819]

[819] Fetâvâ libni Useymîn, Kitabu'd-Da've, 1/191-192

TERAVİH REKATLARININ SAYISINDA SÜNNET OLAN MİKTAR

SORU 798- Teravihin rekatlarının sayısında sünnet olan miktar nedir? Onbir rekat mı, yoksa onüç rekat mı? Ramazan ayı boyunca bunlardan sadece biriyle mi ittifak etmek gerekir yoksa çeşitlendirmek mi daha faziletlidir? Bunu yirmiüç rekata kadar veya daha fazla arttıran kimse hakkında sizin görüşünüz nedir?

CEVAP: "Mecalisu Şehri Ramazan" adlı kitabında müellif dedi ki: "Selefi salih teravih namazındaki ve beraberindeki vitrin rekatlarının sayısında ihtilaf ettiler. Bir görüşe göre ondört rekattır, bir görüşe göre otuzdokuz rekattır, bir görüşe göre yirmiüç rekattır, bir görüşe göre ondokuz rekattır, bir görüşe göre onüç rekattır, bir görüşe göre onbir rekattır, bir görüşe göre de daha başka bir şeydir.

Ebu Muhammed İbn Kudame, el-Muğni isimli kitabında şöyle dedi: "Fasıl: Ebu Abdullah'ın (Ahmed'in) tercih ettiği görüşe göre teravih namazında yirmi rekat vardır. Sevri, Ebu Hanife ve Şafii de bu görüştedir. Malik, bu namazın otuzaltı rekat olduğunu söyledi. Malik bunun eskiden beri böyle olduğunu iddia etti ve Medinelilerin uygulamasına sarıldı. et-Tevmee'nin kölesi Salih şöyle dedi: Ben insanların kırkbir rekat namaz kıldıklarına ve bunun beş rekatını vitir olarak kıldıklarına şahit oldum.

Bizim delilimiz de şudur: Ömer *Radıyallahu anh* Ubey İbn Kab'ın imamlığında insanları topladığı zaman onlar bu namazı yirmi rekat olarak kılıyorlardı. el-Hasen'in rivayetine göre Ömer, insanları Ubey İbn Kab'ın imamlığında topladı. Ubey onlara yirmi rekat namaz kıldırırdı ve gecenin ikinci yarısı olmadıkça vitri kıldırmazdı. Son on rekata geldiği zaman Ubey İbn Kab geri çekilir ve kalanı evinde kılardı.

Malik, Yezid İbn Ravman'dan şöyle dediğini rivayet etti: İnsanlar Ömer zamanında Ramazanda yirmiüç rekat namaz kılarlardı. Ali'den rivayet edildiğine göre o, bir adama Ramazanda yirmi rekat namaz kıldırmasını emretmişti. Bu, adeta bir icma olmuştur. Bazı ilim sahipleri de şöyle demişlerdir: Medineliler böyle yaptılar. Çünkü onlar Mekkelilerle eşit olmak istediler. Mekkeliler teravihin her iki rekatında selam verdikçe bir tavaf yapıyorlardı. (Kabeyi yedi defa dönüyorlardı.) Medineliler de herbir tavafın yerine dört rekat namaz kılıyorlar-

dı... Böylece yirmi rekat oluyordu: 2+2+2+2+=8 Ayrıca üç selam arasındaki birer tavafın yerine 4+4+4=12 rekat. (Tamamı=8+12=20 rekat)

Allah rahmet eylesin Şeyhulislam İbn Teymiyye şöyle dedi: Ahmed ve Şafi-i'nin mezhebinde de kabul edildiği üzere bu namazı yirmi rekat kılması gerekir. Bunu onbir rekat ve onüç rekat olarak da kılabilir. Bunların hepsi güzeldir. Dolayısıyla kıyamın uzunluğuna ve kısalığına göre rekatların sayısını çoğaltmak veya azaltmak mümkündür. Dedi ki: Namaz kılanların durumlarının farklılığına göre rekatların sayısının da farklı olması daha faziletlidir. Ramazanda ve Ramazan dışında Peygamberin kendi kendine kıldığı gibi onların da önce on rekat, sonra üç rekat kılmaları muhtemel ise bu daha faziletlidir. Onların böyle yapmaları ihtimali yoksa yirmi rekat kılmak daha faziletlidir. Müslümanların ekseriyetinin yaptığı budur. On ile kırk rekatın ortası da budur. Onu kırk rekat olarak veya daha farklı bir sayıda kılarsa bunda mekruh mekruh olacak bir şey yoktur. Bir kimse Ramazanda kılınan teravih namazının arttırılmayan ve eksiltilmeyen belli bir sayısının olmadığını zanneden kimse yanılgı içindedir...

Şeyhulislam İbn Teymiyye'nin yukarıdaki sözlerinden ve diğer rivayetlerden anlaşılan şey şudur: Gece namazı rekatların sayısıyla değil, zaman ile sınırlandırılır. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* onbir rekatlık bir namazı beş saat gibi bir zamanda kılardı. Bazan bu bütün geceyi alır, hatta sahuru kaçıracaklarından bile korkarlardı. Bu, bir rekatın kırk dakika sürecek şekilde kıyamın uzamasını gerektirir. Sahabiler de böyle yaparlardı. Öyle ki kıyamda uzun süre kaldıkları için bir asaya dayanarak ayakta dururlardı. Kıyam ve rükünlerin uzunluğu kendilerine zahmet verdiği zaman (rukunların ve kıyamların) uzunluğundan hafifletirler fakat bütün geceyi veya gecenin büyük bir kısmını kapsayacak şekilde rekatların sayısını çoğaltırlardı.

Rükünleri hafifleterek rekatları arttırmada veya rükünleri uzatarak rekatları azaltmada sahabenin tuttuğu yol budur. Onlar bu konuda birbirlerini yadırgamadılar. Hepsi haktır ve hepsi de kabul edilmesi ve kat kat sevaba nail olması umulan bir ibadeti eda etmişlerdir.

Allah en iyi bilendir.[820]

---

[820] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 142-143

TERAVİH NAMAZININ TAMAMINI VİTİRLE BİRLİKTE BİR SELAMDA BİRLEŞTİRMENİN HÜKMÜ

SORU 799- Teravih namazının tamamını veya bir kısmını vitirle birlikte bir selamda birleştirmenin hükmü nedir?

CEVAP: Bu namazı bozan bir ameldir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Gece namazı ikişer ikişer kılınır." Bunları tek selamda birleştirdiği zaman ikişer ikişer kılmış olmaz. O zaman Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* emrettiği şeye aykırı bir iş yapmış olur.

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Kim bizim dinimizde olmayan bir şey yaparsa o reddedilir."

İmam Ahmed -Allah rahmet eylesin- gece namazında selam vermeden üçüncü rekata kalkan kimsenin sanki sabah namazında üçüncü rekata kalkan kimse gibi olduğuna hükmetti. Yani hatırladıktan sonra devam ederse sabah namazında olduğu gibi namazı batıl olur. Bu sebeple bir kimse teravih namazında unutarak üçüncü rekata kalktığı zaman dönmesi, teşehhüde oturması ve selam verdikten sonra sehiv secdesi yapması gerekir. Bunu yapmazsa namazı batıl olur.

Burada bir mesele var: Bazı insanlar Aişe'den nakledilen hadisten Peygamberin dört rekatta bir selam verdiği anlamını çıkardılar. Bu hadis şöyledir: Aişe'ye Peygamberimizin *Sallallahu aleyhi vesellem* Ramazanda nasıl namaz kıldığı sorulunca şöyle cevap verdi: "O ne Ramazanda, ne de başka zaman onbir rekattan fazla namaz kılmazdı. Dört rekat kılardı, ancak onun mükemmelliğini, uzunluk ve güzelliğini hiç sorma. Sonra bir dört daha kılardı, ancak yine onun güzellik ve uzunluğunu sorma. Ondan sonra bir üç daha kılardı."

Bazıları bu hadisten hareketle Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* ilk dört rekatı bir selamla, ikinci dört rekatı bir selamla ve kalan üç rekatı da bir selamla kıldığını zannettiler.

Fakat bu hadisin zikredilen şeye ihtimali olduğu gibi, dört rekat kılması, sonra dinlenmek ve tekrar zindelik kazanmak için bir müddet oturması da muradedilmiş olabilir. Bu ihtimal daha kuvvetlidir. Yani ikişer ikişer kılardı. Fakat ilk dört rekatı kıldıktan sonra istirahat etmek ve tekrar zindelik kazanmak için otururdu. İkinci dört rekatı da ikişer ikişer kılar, sonra otururdu. Peygam-

berin *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Gece namazı ikişer ikişer kılınır" sözü de bunu doğrulamaktadır. Bu mana Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* hem sözünü, hem de fiilini birleştirmektedir.

Rasulullahın *Sallallahu aleyhi vesellem* dört rekatı bir selamla kılmış olması ihtimali vardır. Fakat onun "gece namazı ikişer ikişer kılınır" sözünden dolayı bu ihtimal kuvvetli değildir. Vitir namazına gelince üç rekat kılındığı zaman bunun da iki şekli vardır: Birinci şekli iki rekat kılıp selam vermesi sonra üçüncü rekatı kılmasıdır. İkinci şekli ise bir teşehhüd ve bir selamla üçünü birlikte kılmasıdır.[821]

SORU 800- Bir imamın teravih namazının bütün rekatlarını tek selamla kıldırması caiz olur mu? Bu konudaki sahih olan sünnet nedir? Vitir namazını akşam namazı gibi ikili birli kılanlar hakkında ne dersiniz? Böyle bir şey nakledildi mi?

CEVAP: Teravih namazında olsun, teheccüd namazında olsun bunları ikişer ikişer kılmak sünnettir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Gece namazı ikişer ikişer kılınır. Gecenin başında olsun, sonunda olsun hüküm aynıdır. Hadisin zahiri bunu ifade eder.

Peygamberin namazını anlatırken Aişe'nin söylediği söz ise şöyledir: "Dört rekat kılardı, ancak onun güzelliğini ve uzunluğunu hiç sorma. Sonra bir dört daha kılardı, ancak onun güzelliğini ve uzunluğunu sorma. Ondan sonra bir üç rekat daha kılardı." Burada dört veya üç rekatın bir selamla kılındığı kastedilmemiştir. Sadece ilk dört rekatın çok uzun olduğu ve ikinci dört rekatın uzunlukta onun altında kaldığı ifade edilmiştir. Bununla beraber her iki rekatta bir selam vermiştir. Nitekim İbn Abbas Peygamberle *Sallallahu aleyhi vesellem* birlikte kıldığı bir namazı anlatmış ve onun yanında gecelediği zaman ikişer ikişer kıldığını söylemiştir.

Fakat Aişe'den şöyle bir rivayet daha gelmiştir: Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* beş rekat vitir kılar, sadece son rekatta otururdu. Aralıksız yedi rekat kılardı. Dokuz rekat kılardı, sekizinciden sonra oturur, teşehhüdü okur, selam vermez, sonra dokuzuncu rekatı kılardı."

Belki bu onun hayatının sonunda yaptığı ve devamlı yapmadığı bir şeydi.

---

821 Fetâvâ libni Useymîn, Kitabu'd-Da've, 1/196-198

Alimler vitri bir selamla beş rekat olarak ve bir selamla yedi rekat olarak kılmayı caiz gördüler. Bazıları üç rekat kılmayı caiz gördüler. Alimlerin ekserisi vitrin akşam namazı gibi iki teşehhüdle kılınmasını mekruh gördüler. Fakat bu mekruh olmakla birlikte caizdir.

SORU 801- Bir imamın mesela öğlen namazı gibi ilk teşehhüd için otursun veya oturmasın teravih namazında bir selamla dört rekat kılması caiz olur mu?

CEVAP: Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* "gece namazı ikişer ikişer kılınır" dediği sahih olarak sabit olmuştur. Yine Sahihu Müslim'de Aişe'nin *Radıyallahu anh* şöyle dediği sabittir: " Peygamber her iki rekatta bir tahiyyat okurdu." Bu, onun her iki rekatta bir selam verdiğini ifade eder. Sahabilerden ve müctehid imamlardan da teravih namazı bu şekilde nakledilmiştir. Fakat onlar kıyamı ve rükünleri uzatırlar ve herbir dört rekattan sonra istirahat ederlerdi. Bundan dolayı bu namazı teravih diye isimlendirdiler.

Vitir namazına gelince, bunu tek bir selamla üç veya beş veya yedi rekat olarak kılmak caizdir. Selamı en sonunda verir. Nitekim Aişe'den sahih olarak sabit olduğuna göre Peygamber böyle yapmıştır. Her ne olursa olsun teheccüd namazını da dört rekatı bir selamla kılmak mekruhtur. Aişe'nin "dört rekat kılardı" sözü diğer hadiste zikrettiği gibi iki selamla dört rekat kılardı anlamına gelir.[822]

TERAVİH NAMAZINDA İKİ DEFA SELAM VERDİKTEN SONRA ÇAY VE KAHVE İÇMENİN HÜKMÜ

SORU 802- Teravih namazında iki defa selam verdikten sonra çay ve kahve içmenin hükmü nedir?

CEVAP: Kıyamın müddeti uzun sürdüğü, yaşlılar ve çay-kahve alışkanlığı olanlar zorlanabileceği için bu caizdir. Fakat bir ihtiyaç yoksa bunu terketmek daha uygundur.

Allah en iyi bilendir.[823]

İMAMA UYMAK

[822] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 137-138
[823] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 177

SORU 803- Bir kimse imamın arkasında kıldığı zaman imam bu namazı onbir rekattan fazla kılıyor. Bu kişi imama uyacak mı, yoksa kıyam esnasında namazdan ayrılabilir mi?

CEVAP: İmama uymak sünnettir. Çünkü imam namazı tamamlamadan ayrıldığı zaman gece namazının sevabını elde edemez. Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Kim imam namazdan çıkıncaya kadar onunla birlikte namaz kılarsa ona gece namazının sevabı yazılır." Bundan dolayı Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* imam namazı bitirinceye kadar onunla beraber hareket etmeye bizi teşvik etmiştir. Sahabiler, müstakil bir namaza ilave yaptığında o imama uyduklarına göre birbirinden bağımsız namazlardaki meşru bir ilaveye sen ne diyebilirsin?

Sahabiler müstakil bir namazda meşru olana yapılan ilavede imamlarına uymuşlardır. Bunun bir örneğini müminlerin emiri Osman İbn Affan'da görmekteyiz. O, hac esnasında Mina'daki namazı tam yani dört rekat olarak kılmıştır. Halbuki Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Ebu Bekir, Ömer ve hilafetinin başlangıcında hatta sekiz sene geçinceye kadar Osman burada namazı iki rekat olarak kılıyorlardı. Osman sonra bunu dört rekat olarak kıldı ve sahabiler onu yadırgadılar. Buna rağmen ona tabi oluyorlar ve bu namazı onunla birlikte dört rekat olarak kılıyorlardı.

Sahabenin izlediği yol budur. Yani onlar imama uymaya özen göstermişlerdir. Hal böyle olunca Peygamberin onbir rekat kıldığı bir namaza imam ilavede bulununca insanların onu bırakıp gittiklerini gördüğümüz zaman bu duruma ne diyeceğiz? Nitekim bazı insanların meşru olan teravih onbir rekattır diyerek Mescid-i Haram'da imamdan önce namazı bırakıp gittiklerini görmekteyiz.

Bu konuda biz deriz ki, imama uymak dinde en kuvvetli vaciptir. Bu teravihi kılmak suretiyle Ramazan gecelerini devamlı ihya etmemiz gerekir. Nitekim bir kimse oruçlu olduğu zaman yalandan, gıybetten, dedikodudan, haram sözlerden ve haram fiillerden sakınması da gerekir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Yalan sözü onunla amel etmeyi ve cehaleti terketmeyen kimsenin yemesini ve içmesini terk etmesine Allah'ın ihtiyacı yoktur.

Oruç tutan kişinin bu haramlardan daima uzak durması ve Ramazanda Kur'an okuması gerekir. Çünkü Kur'an Ramazanda nazil olduğu için Ramazanda Kur'an okumanın ayrı bir özelliği vardır. Çünkü Cebrail Ramazanda Pey-

gambere gelir ona Kur'an okurdu. Cebrail ona Kur'an okuduğu zaman Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* esen rüzgardan daha cömert olurdu ve bol bol iyilik yapardı. Yani Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Kur'an'ı okuduğu zaman ondan etkilenirdi ve bunun varlığı (etkisi) belli olurdu.

Bu ayda çokça sadaka vermemiz de gerekir. Sadaka iki kısımdır: Vacip olan sadaka yani zekat, nafile sadaka yani gönüllü yapılan iyilikler. Bu ayda fakirlere, yoksullara, borçlulara ve diğer ihtiyaç sahiplerine bol bol sadaka ver. Çünkü bu ayda verilen sadakaların diğer aylarda verilenlerden ayrı bir özelliği vardır. Zekata gelince bu zaten farzdır ve nafile sadakadan daha üstündür.

Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Rabbinden rivayet ettiği bir hadisi kudside şöyle buyurmuştur: "Kulum bana, kendisine farz kıldığım şeylerden daha sevimli başka hiçbir şeyle yaklaşmadı." Bazı insanlar nafilenin farzdan daha faziletli olduğunu zanneder. Halbuki böyle değildir. Bilakis farz nafileden daha faziletlidir. Delili bu hadistir. Farzlar nafilelerden daha faziletli ve Allah'a daha sevimli olmasaydı, Allah onları kullarına farz kılmazdı.[824]

TERAVİHİN KALAN REKATLARINI İMAMLA BİRLİKTE TAMAMLAMAYAN KİMSENİN HÜKMÜ

SORU 804- Bazı kimseler içinde yirmiüç rekat teravih namazı kılınan mescitlere geldikleri zaman daha fazlasının caiz olmadığını zannederek bunun sadece onbir rekatını kılıyorlar. Buna mukabil onu imamla birlikte tamamlamıyorlar ve Kur'an okumaya ve muayyen bir kitabı okumaya koyuluyorlar veya bazan birbirleriyle sohbete dalıyorlar. Bu yaptıkları şey doğru mudur, yoksa Peygamberin hadisine uyarak imama tabi olmaları mı istenir. Çünkü Peygamber: "Kim namazı bitirinceye kadar imamla birlikte olursa Allah ona bütün geceyi ibadetle geçirmiş olmanın sevabını yazar" buyurmuştur.

CEVAP: Ramazanı ihya etmek, ister onbir rekatla olsun, ister yirmiüç rekatla olsun bütün gecenin yarısı veya üçte biri gibi bir parçasını namaz kılarak geçirmekle mümkün olur. Ramazanı ihya etmek bir saatten az bile olsa mahalle imamının arkasında namaz kılmakla mümkün olur.

Bunun delili, Sünen sahiplerinin Ebu Zerr'den sahih bir senetle rivayet et-

[824] Fetâvâ libni Useymîn, Kitabu'd-Da've, 1/194-196

tikleri şu hadistir: Ebu Zerr şöyle anlattı: Biz Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* ile (bir Ramazan) oruç tuttuk. Ramazan ayının bitmesine yedi gece kalıncaya kadar bize hiçbir gece teravih namazı kıldırmadı. Yedinci gece bize gecenin üçte biri geçinceye kadar namaz kıldırdı. Sonra altıncı gece bize yine bir şey kıldırmadı. Sonra beşinci gece bize gece yarısına kadar namaz kıldırdı. Ben dedim ki: Ya Rasulallah! Bu gecemizin kalan yarısını da ihya etmemizi buyurmanızı temenni ediyoruz. Benim bu temennime karşılık o şöyle buyurdu: "Şüphesiz imam namazı bitirinceye kadar onunla birlikte namaz kılan kimseye o gecenin tamamını ibadetle geçirmenin sevabı yazılır..."

İmam Ahmed İbn Hanbel bu hadisle amel ederek imam namazı bitirinceye kadar onunla birlikte namaz kılardı. Kim bu sevabı elde etmeyi arzu ederse imam ister az kılsın, ister çok kılsın, ister uzun kılsın, ister kısa kılsın vitri bitirinceye kadar onunla birlikte namaz kılması gerekir.

Namaz, kulun Allah'a yaklaştığı bedeni ibadetlerin en faziletlisidir. Onun belli bir ölçüsü yoktur. Kim onu uzatır ve rekatların sayısını arttırırsa bunun karşılığında sevabını alır. Allah Teala güzel şeyler yapanın mükafatını zayi etmez.[825]

TERAVİH NAMAZINI UZATMANIN SINIRI

SORU 805- Mescidin imamı insanlara teravih namazı kıldırıyor ve her rekatta tam olarak bir sayfa yani yaklaşık onbeş ayet okuyor. Fakat bazı kimseler onun kıraati uzattığını bazıları da bunun aksini söylüyor. Teravih namazında sünnet olan nedir? Bu konuda Peygamberden nakledilen bir ölçü var mıdır?

CEVAP: Peygamberden sahih olarak gelen haberlere göre o, Ramazanda ve diğer vakitlerde geceleri onbir rekat namaz kılardı. Fakat o kıraati ve namazın rükünlerini o kadar uzatırdı ki bir defasında bir rekatte tertil üzere ve yavaş yavaş beş cüzden fazla Kur'an okumuştu.

Peygamber gecenin yarısında veya biraz önce veya biraz sonra kalkardı ve şafak vakti yaklaşıncaya kadar devamlı namaz kılardı. Onüç rekatlık bir namazı beş saat gibi zamanda kılardı. Böyle bir namaz da kıraatin ve rükünlerin uzatılmasını gerektirir.

[825] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 144-145

Rivayet edildiğine göre Ömer *Radıyallahu anh* sahabileri teravih namazına topladığı zaman onlar bu namazı yirmi rekat olarak kılıyorlar ve herbir rekatta Bakara suresinin ayetlerinden otuz ayet kadar ayet yani yaklaşık dört beş sayfa Kur'an okuyorlardı. Bakara suresinin tamamını sekiz rekatta okuyorlardı. Teravih namazını on iki rekat kılarlarsa kıraati kısaltmayı uygun görüyorlardı.

Teravih namazında sünnet olan usül budur. Kıraati kısa tuttuğu zaman bazı müçtehit imamların dediği gibi rekatların sayısını kırbire kadar arttırabilir. Onbir rekat veya onüç rekatla yetinmek isterse o zaman da kıraati ve rükünleri arttırır. Teravih namazı için belli bir sayı yoktur. Ancak istenilen şey bu namazın bir saatten az olmayacak şekilde yavaş yavaş ve huzur içinde kılınmasıdır. Bunun uzun olduğu görüşünde olan kimse nakledilen şeylere/sünnete muhalefet etmiş olur. Ona itibar edilmez.[826]

* * *

Üçüncü Konu
TERAVİH NAMAZINDA KUR'AN KIRAATİNİN HÜKMÜ

TERAVİH NAMAZINI GÜZEL SESLİ İMAMIN ARKASINDA VE UZAK MESCİTLERDE KILMAK

SORU 806- İyilik yapmak ve Allah'a yakın olmak isteyen bazı kimseler güzel okuduğu gerekçesiyle mübarek Ramazan gecelerinde belli bir imamın arkasında namaz kılmak için uzak veya yakın yerlere gidiyorlar. Böyle yapmak meşru mudur?

CEVAP: Kıraati güzel olan ve teğanni ile Kur'an okuyan iyi bir okuyucudan Kur'an'ı dinlerken kalbin huşu duyduğu ve huzur bulduğu bilinen bir şeydir. Güzel sesli bir okuyuşun dinleyicinin Allah'tan korkmasına vesile olduğu açıktır.

Bir kimse böyle bir imamın arkasında huşu duyduğu ve kalp huzuru bulduğu zaman onun arkasında namaz kılabilir. Ondan istifade etmek, namazında

[826] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 138-139

huşu duymak ve kulağına hoş gelen, kalbine huşu ve huzur veren bu kıraatten etkilenmek için uzak veya yakın bir yerden onun yanına gelebilir. Neticede imanı artmış, Allah'ın kelamıyla ve sevgisiyle huzur bulmuş olarak oradan ayrılır.

Bu onun Kur'an kıraatına sevmesine/ona alışmasına, çok okumasına, Allah'ın kelamını düşünmesine, istifade etmek için okumasına, onu tatbike ve onunla amel etmeye özen göstermesine, onu hakkıyla okumasına ve sesini Kur'an'la güzelleştirmeye çalışmasına yol açar.

Buhari, Ebu Hureyre'den, Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şu sözünü rivayet etti: "Kur'an'ı güzel bir nağme ile okumayan bizden değildir."

Buhari ve Müslim'in Sahihlerinde Ebu Hureyre'den şöyle rivayet edildi: "Allah Peygambere Kur'an'ı güzel bir nağme ile sesli okumasına izin verdiği kadar başka hiçbir şeye izin vermedi."

el-Bera'dan *Radıyallahu anh* rivayet edildiğine göre Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Kur'an'ı seslerinizle güzelleştirin. Çünkü güzel bir ses Kur'an'ın güzelliğini arttırır."

Bütün bunlar Kur'an'ı güzel okuyan güzel sesli bir imamı tercih etmenin mübahlığının delillerindendir. Uzak bile olsa onun arkasında namaz kılmak için gitmek sevabı arttırır. Başarıyı verecek olan Allah'tır.

Ramazanın son on gecesinin ibadete tahsis edilmesinin sebebi bu hadislerle daha iyi anlaşılır. Bu hadislerin zahirine göre o bütün geceyi namazla ve Kur'an okumakla geçirirdi. Şüphesiz bu kıyamın, rükuun ve secdelerin uzun olmasını gerektirir. "el-Menahilu'l-Husan"da el-A'rec'in şu sözü nakledilir: "Ramazanda insanların kafirlere hep beddua ettiklerini gördük. İmam sekiz rekatta Bakara suresini okurdu. İmam Bakara suresini on iki rekatta tamamladığı zaman insanlar bunu hafif/ve kısa bir namaz olarak görürlerdi.

Abdullah İbn Ebi Bekir babasının şöyle dediğini nakletti: "Biz Ramazanda teravih namazını bitirince sahur vaktinin geçeceği korkusuyla hizmetçileri yemek hazırlasınlar diye acele ettirirdik."

Yukarıda es-Saib hadisinde şöyle geçti: "İmam namazda ikiyüz ayet okurdu. Hatta o kadar ki biz kıyamın uzunluğundan dolayı asaya dayanarak namaz kı-

lardık. Biz ancak sabah namazını kılmak için namazı bitirirdik."[827]

SORU 807- Bazı gençler -Allah onları muvaffak etsin- devamlı tek bir mescidde namaz kılmıyorlar. Her gün yeni sesler araştırarak mescit mescit geziyorlar. Onlar mesela filan imamın kıraatini etkileyici buluyorlar fakat onun arkasına da devamlı gitmiyorlar. Kıraatlerinden hoşlanmadıkları ve namazdaki huşularını eksik gördükleri için yakın mescitleri terk ediyorlar. Bu konudaki tavsiyeniz nedir, sünnete göre faziletli olan nedir?

CEVAP: Bundan dolayı onları ayıplayamayız. Çünkü güzel bir sesin ve iyi bir okuyuşun insan üzerinde bıraktığı bir etki vardır, kalbe huzur, vücuda ürperti verir. Allah kelamının etkisi ve ondan alınan zevk, onun anlaşılmasına, manalarının kavranmasına, onu düşünmeye, eşsizliğini, belağatini ve üslubunun gücünü tanımaya sebep olan şeylerdendir.

Bütün bunlar onunla amel etmenin, irşad ve yönlendirmelerini kabul etmenin bir sebebidir. Dolayısıyla güzel sesli, Kur'an'ı iyi okuyan, onu ezbere bilen ve namazda okurken huşu ve huzur veren bir okuyucuyu arayan kimse ayıplanamaz. Uzak bir yerden de gelse insan bu gibi şeylerle farklı bir namaz kılmayı kasteder ve onu kıraati iyi olmayan veya çokça yanılan veya sesi güzel olmayıp Kur'an'ı teğanni ile okuyamayan veya harfleri birbirine karıştıracak şekilde çok süratli okuyan, namazında huzur okuyuşunda huşu vermeyen başka bir imama -bu imam yakın bir mescitte bile olsa- tercih eder.

Fakat bütün imamların güçleri yettiğince Kur'an'ı güzel sesle okumaları, kıraatte huşu ve namazda huzur vermeleri için yönlendirmek gerekir. Ta ki namaz kılanlar teravihlerde ve diğer namazlarda onlardan kaçmasınlar. Fakat namaz kılan kişinin de Kur'an'ın tamamını dinleyebilmesi için Ramazan ayının başından sonuna kadar tek bir imamın arkasında namaza devam etmesi, seçtiği imamın arkasında devamlı bulunması onun okuyuşuna, güzel sesine ve ondaki üstün niteliklere güvenmesi gerekir. Her gün ayrı bir mescide gitmesi uygun değildir. Çünkü o zaman kıraatin uzunluğu ve kısalığında imamlar arasında farklılıklar olacağı için Kur'an'ın bir kısmını dinleme fırsatını kaçırabilir.

Başarı Allah'tandır.[828]

---

[827] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 151-152

SORU 808- Burada bazı insanların arasında yaygın bir adet var. Bu insanlar teravih namazı kılmak için evlerinden uzak mescitlere gidiyorlar. Bunu güzel sesli imamlar bulmak için yapıyorlar. Bu konudaki görüşünüz nedir?

CEVAP: Bir imamın güzel sesiyle Kur'an'ı tilavet etmesi, riya ve gösteriş için değil, sevabını Allah'tan umarak kıraati istenen şekilde güzelleştirmeye, okuyuşuyla faydalı olmak ve dinleyenleri yararlandırmak için huşu ve kalp huzuru ile Kur'an okumaya özen göstermesi gerekir. Cemaate düşen görev de Allah'a itaat ederek ve orada namaz kılarak mescitlerini mamur etmektir. Mescitler arasında gidip gelerek imamların seslerinin tadına bakmak için vakit geçirmesi gerekmez. Özellikle kadınlar için bu uygun değildir. Çünkü onların evlerinden uzak yerlere gidip gelmelerinde büyük bir risk vardır. Kadınlardan istenen evlerinde namaz kılmalarıdır. Mescide gitmek için dışarı çıkarsa riski azaltmak için en yakın mescide gitmek için çıkmalıdır.

İnsanların bazı mescitlerde toplanması şeklindeki bu adet arzu edilen iyi bir adet değildir. Çünkü bu diğer mescitleri kullanışsız hale getirir, riyaya sebep olur. Bunda gayrimeşru zorlamalar ve aşırılıklar vardır.[829]

SORU 809- Güzel sesli imamların izlenmesinin hükmü nedir?

CEVAP: Ben bunda bir sakınca görmüyorum. Fakat insanların kendi imamlarının etrafında ve kendi mescitlerinde toplanmaları için, mescitlerin boş kalmaması için ve imamı güzel okuyan mescitte kalabalığın çoğalmaması için bir kimsenin kendi mescidinde namaz kılması daha faziletlidir. Kalabalıktan dolayı kargaşa da olabilir. Bazan bu mekruh da olabilir. Bazan bir kimse gelir, içinde çok sayıda kadın bulunan bu mescitten kalabalıklarla birlikte çıkan bir kadına çarpabilir. Bazan o kadını farkında olmadığı halde kalabalıklar sürükleyebilir de çok sonra bunu farkedebilir. Bu sebeple biz bir kimsenin kendi mescidinde kalmasını uygun görürüz. Çünkü bunda mescidin himayesi ve onda cemaatin toplanması, cemaatin imamları etrafında birleşmesi, kalabalık ve meşakkatten uzak kalınması imkanı vardır.[830]

---

828 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 161-162
829 el-Munteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân, 3/161
830 Fetâvâ libni Useymîn Kitabu'd-Da've, 1/200

HER GECE VE HER REKATİN KIRAATİ İÇİN KUR'AN'DAN MUAYYEN BİR MİKTARIN BELİRLENMESİ

SORU 810- Mescit imamlarının pek çoğu mesela bir gecede bir cüz, bir rekatta bir sayfa gibi her gece ve her rekatın kıraati için Kur'an'dan belli bir miktarı belirliyorlar. Bu konudaki fikriniz nedir?

CEVAP: Namaz kılan kişinin her gece okuyacağı kıraatin miktarını belirlemesinde ve Harameyn'in imamlarının yaptığı gibi bu miktarı teravihin rekatlarına taksim etmesinde herhangi bir sakınca yoktur. Bu kıraatin namaz kılanların tahammül edebilecekleri kadar olması ve durum ve şartlara uygun olması gerekir. Gece namazının uzatıldığı son on günün gecelerinde bu miktarın arttırılmasında bir sakınca yoktur. Bazı mushaflarda belirtilen ruku yerlerine bağlı kalmaya gelince her ne kadar bunlara riayet etmek uygun olsa da şart değildir. Sure sonlarında veya öncesinden ayrılan yerlerde rükuya varmak daha evladır.[831]

TERAVİH NAMAZINDA KIRAATİN TERTİBİ

SORU 811- İmam için teravih namazında kıraatin tertibi meselesindeki görüşünüz nedir? Bir imam surelerin Kur'an'daki sırasına göre mi okuyacak yoksa surelerin sırasına dikkat etmeden istediği yerden okuyabilir mi? Ramazanda gece namazı kılarken (teravihte) bir sureyi tam olarak okuması gerekir mi yoksa bir kısmını okuması yeterli olur mu?

CEVAP: Nevevi, et-Tibyan'da şöyle dedi: "Tercih, mushafın tertibine göre okumaktır. Dolayısıyla ister namazda olsun, ister namaz dışında olsun Fatiha'yı okur, sonra Bakara suresini, sonra Ali İmran'ı, sonra sırasıyla diğerlerini okur. Hatta bazı arkadaşlarımız dedi ki: Birinci rekatte "kul euzu birabbinnas"ı okuyan kimse ikinci rekatta fatiha'dan sonra Bakara suresinden okur. Bunun delili, mushafın tertibinin böyle düzenlenmiş olmasıdır, bunu korumak gerekir."

Nevevi sözlerine şöyle devam etti: "Birtakım kimseler mushafın tertibine muhalefet etmeyi mekruh gördüler. İbn Ebi Davud, el-Hasen'den rivayet ettiğine göre o mushafın tertibine aykırı olarak cemaate Kur'an okunmasını mekruh görmüştür. Sahih bir isnadla İbn Mesud'dan rivayet edildiğine göre ona sorulmuş; filan kişi Kur'an'ı alt üst ederek okuyor, ne dersin? O şöyle cevap verdi: Bu

831 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 153-154

kişinin kalbi alt üst olmuş."

"el-Menahilu'l-hısan"da şöyle dedi: "Ramazanın ilk gecesinin yatsı namazında Fatiha'dan sonra Alak suresini okuması müstehaptır. Çünkü bu sure Kur'an'ın ilk nazil olan suresidir. İnsanların Kur'an'ın tamamını dinlemeleri için teravihte eksiksiz bir hatim yapılması da müstehaptır."

İbn Kudame "el-Muğni"de el-Kadi Ebi Ya'la'dan şöyle rivayet etti: "İnsanların bütün Kur'an'ı dinlemelerine engel olmamak için Ramazan ayında hatmi eksik yapmak iyi bir şey değildir. Arkadaki cemaate meşakkat vermek mekruh olduğu için hatme ilave yapmak da doğru değildir. İnsanların durumuna göre kıraati ayarlamak daha uygundur. Yani cemaat namazın uzatılmasına razı olurlar ve onu tercih ederlerse uzatmak daha faziletli olur."[832]

TERAVİH NAMAZINDA KIRAATİ TAKLİT ETMEK

SORU 812- Bazı mescit imamları teravih namazında başkalarının kıraatini taklit ediyorlar. Kur'an'ı güzel sesle okumak için bunu yapıyorlar. Bu amel caiz ve meşru mudur?

CEVAP: Kur'an okurken sesi güzelleştirmek, Rasulullahın *Sallallahu aleyhi vesellem* da emrettiği güzel bir iştir. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bir gece Ebu Musa el-Eş'ari'nin okuyuşunu dinledi, hoşuna gitti ve ona şöyle dedi: "Sana Davud ailesinin güzel sesi verilmiş."

Buna göre bir mescit imamı, sesini güzelleştirmek ve Allah'ın kitabını güzel okumak için güzel sesli bir şahsı taklit ettiği zaman bu kendisi için de meşrudur, başkası için de meşrudur. Çünkü bu arkasındaki namaz kılanlara canlılık verir, kalplerinin huzur bulmasına ve kıraati dikkatlice dinlemelerine sebep olur. Allah lütfunu ve ikramını dilediğine verir. Allah büyük lütuf ve ikram sahibidir.[833]

TERAVİH NAMAZINDA İMAMIN OKUYUŞUNU MUSHAFTAN TAKİP ETMENİN HÜKMÜ

SORU 813- Cemaatten bazıları teravih namazında imamı izlemek için elle-

[832] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 154-155
[833] Fetâvâ libni Useymîn, Kitabu'd-Da've, 1/201

rinde mushaf taşıyorlar. Bazan imam da mushaftan okuduğu için ona hatırlatacak ve düzeltecek kimseye de ihtiyaç olmuyor. Bunun hükmü nedir?

CEVAP: Bizim görüşümüze göre buna bir ihtiyaç olmadıkça cemaat mushaf taşımaz. Bu zaruret de mesela şöyle olabilir: İmam, cemaatten birine şöyle diyebilir: Benim ezberim sağlam değil. Bu sebeple beni arkamdan mushafla izlemeni istiyorum. Yanıldığım zaman sen bana tekrarlarsın. Bunun dışındaki durumlarda buna gerek yoktur. Çünkü bu, zihni meşgul eder, gereksiz bir davranış olur ve göğüs üzerinde sağ elin sol elin üstüne konması sünnetinin terkine sebep olur. İşaret ettiğim şekilde bir ihtiyaç olmadıkça kişinin bunu yapmaması daha evladır.[834]

İMAMIN MUSHAFTAN OKUMASININ HÜKMÜ

SORU 814- Ezberi olmayan imamın mushaftan okumasının hükmü nedir? Cemaatinin onu mushafa bakarak izlemesinin hükmü nedir?

CEVAP: Bu maksatla veya yanıldığı zaman imamın önünü açmak maksadıyla imamın arkasında namaz kılarken mushafı elinde bulundurmanın ve bu şekilde onun kıraatini izlemenin herhangi bir sakıncası yoktur. Mushafı elde tutarken ve sayfaları çevirirken meydana gelecek hareketler ve sol elin sağ elle kavranması şeklindeki bir sünnetin bu maksatla terkedilmiş olması da affedilir. Aynı şekilde hafızlığı olmadığı için Kur'an'ı mushaftan okumaya ihtiyaç duyan imamın bu maksatla yaptığı hareketler de affedilmiştir.

Nitekim bazı imamlar Kur'an'ı ezbere bilirler ve namazda ezberden okurlar. Bu imamlar da yanılabilirler ve arkalarında da Kur'an'ı ezbere bilen kimseler olmayabilir. Böyle bir durumda takıldığı zaman önünü açması, yanıldığı zaman uyarması için cemaatten birini kendisini mushaftan takip etmek üzere seçme ihtiyacını duyabilir. İnşaallah bunun da bir sakıncası yoktur.[835]

TERAVİHTE MUSHAFTAN OKUMANIN HÜKMÜ

SORU 815- Bir şahıs şöyle diyor: Mübarek Ramazan ayında teravih namaz-

---

[834] İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 207
[835] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 145-146

larını Amerika'da eda ettik. Kıraatin mushaftan yapılması konusunda ihtilaf çıktı. Bazıları bunun caiz olmadığını söylediler, bazıları da burada Kur'an-ı Kerim'in tamamını ezbere bilen hiç kimsenin bulunmaması sebebiyle caiz olduğunu söylediler. (Bu konudaki hüküm nedir?)

CEVAP: Sizin bulunduğunuz yerdeki durum anlatıldığı gibi olunca imamınızın teravih namazında mushaftan okuması caiz olur. Hatta bu sizinki gibi bir durumda şer'an menduptur. Çünkü teravih namazında kıraatin uzatılması teşvik edilmiştir. Bu, sizin gibiler için imamınızın ancak mushaftan okumasıyla gerçekleşebilir. Ebu Davud "Kitabu'l-Mesahif" de Eyyub tarikînden, o Ebu Mulekye'den şunu rivayet etti: Aişe namaz kılmak için kölesi Zekva'nın arkasına dururdu. O, mushaftan okurdu. İbn Ebi Şeybe dedi ki: Bize Veki anlattı. O, Hişam b. Urve'den, o da İbn Ebi Muleyke'den şöyle nakletti: Aişe kendisi öldükten sonra özgür olacak şekilde kölesini azad etti. Bu köle ona Ramazanda mushaftan okuyarak imamlık yapardı.[836]

KUR'AN'I HATMETMEK ARZUSUYLA HIZLI OKUMAK VE HIZLI NAMAZ KILDIRMAK

SORU 816- Allah hidayet versin, bazı imamlar namazlarında ve kıraatlerinde sakin hareket etmiyorlar. İnsanda Kur'an'ı hatmetme heves ve arzusunu öldüren bir süratle namaz kılıyorlar ve kıraat ediyorlar. Maksatları bir an evvel hatmi tamamlayıp Ramazanın kalan kısmında Harem'de oturmak için Mekke'ye gidebilmektedir. Hatmi bitirdikten sonra mescitlerini terk ediyorlar veya mihrabı iyi okumayan bir imama bırakıp gidiyorlar. Halbuki gerek onların gerekse başkalarının müslümanları sıkıştırmamak/ve kalabalığa sebep olmamak için Ramazanın başında veya ortasında da Mekke'ye (Umreye) gitme imkanları vardır. Bu imamların kendi mescitlerinde kalıp insanlara faydalı olmaları mı daha faziletlidir yoksa pek çok insanın yaptığı gibi Mekke'ye gitmeleri mi? Çünkü bu mesele, bir yönüyle içinde ibadetde bulunduğu için insanların yapmayı istedikleri bir adet haline de gelmiştir. Pek çok kimse -gençler- arkadaşlarıyla, meslektaşlarıyla ve tanıdıklarıyla buluşmak için gidiyorlar. İstenen fayda elde edilmeden de bazan boşuna vakit geçiyor.

[836] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2238

CEVAP: Şüphesiz imamlık görevi Allah rızası için yapıldığı ve hakkı verildiği zaman özellikle şu zamanda en faziletli görevlerden biridir.

Bu ülkede imamlık artık resmi bir görev haline geldi. Bu görevi tayin edilen ve hazineden kendilerine maaş verilen kimseler yapmaktadır. Bu durumda onların bu görevi gereği gibi ifade etmeleri gerekir. Bu görevi önemli bir mazeretleri bulunmadıkça ihlal etmeleri ve yapmamaları caiz değildir.

Nitekim bir imamın ibadet için dahi olsa, mescidi ihmal etmeyi ve cemaati kaybetmeyi gerektirecek bir yolculuğa çıkması da caiz değildir. Çünkü böyle yaparsa farzları ihmal etme pahasına nafile ibadetlerle meşgul olan kimse gibi olur.

Başına bir şey geldiği veya zorunlu bir yolculuğa çıkacağı zaman yerine kendi görevini yani mescidin imamlığını yapabilecek birisini bulması gerekir. Ancak bu durumda da vacibi eda edebilecek ehliyet ve yeterlilikte ve cemaatin kabul edebileceği bir kişiyi seçmesi şarttır.

Ramazanda umre yapmak istediği zaman ayın başında veya ortasında umreye gidebilir. Çünkü Ramazanda umre yapmak faziletlidir. Bu durumda da iki üç günlüğüne yerine geçebilecek ehliyet ve yeterlilikte birisini genellikle bulacaktır. Ayın sonunda bunu bulamayabilir.

Ay sonundaki umreden maksadı da şöhret veya arkadaş ve meslektaşlarıyla sohbet etmek olmamalıdır ki onların arasında kaybolup gitmesin. Belki bu, temel bir maksat olmaz da ikincil bir maksat olabilir. Onlarla görüşmek için mescidi ve görevini terketmez.

İmam ilk on günde hatmi tamamlayıp sonra Mekke'ye veya başka bir yere gitmek için acele edemez ve süratli okuyamaz. İmamlık görevi olmayan kimse, ihlaslı ve iyi niyetli olmak şartıyla istediği zaman, ayın başında da sonunda da umreye gidebilir.

Allah en iyi bilendir.[837]

KIRAAT ESNASINDA RAHMET VE AZAP AYETLERİNİ DEFALARCA TEKRARLAMANIN HÜKMÜ

[837] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 165-166

SORU 817- Bazı mescit imamları namaz kılanlara huşu vermek ve onları ağlatmak maksadıyla rahmet ve azap ayetlerini üç dört defa hatta daha fazla tekrarlıyorlar. Bu davranış hangi ölçüde sünnete uygundur? Seleften bu konuda bir bilgi gelmiş midir? Bu deliller sadece cennet ve cehennem ayetlerinde ağlamakla mı ilgilidir, yoksa bundan daha mı geneldir? Dua esnasında ağlayıp da ayetleri dinlerken ağlamayan şahıslara neyi tavsiye edersiniz?

CEVAP: Düşünmek için ayetleri tekrarlamak caizdir. Nevevi "et-Tibyan"da Ebu Zerr'den naklen şöyle dedi: Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bir defasında sabaha kadar şu ayetle namaz kıldı: *"Eğer onlara azap edersen şüphesiz ki onlar senin kullarındır (dilediğini yaparsın). Eğer onları bağışlarsan şüphesiz sen izzet ve hikmet sahibisin." (Maide, 118)*

Temim ed-Dari'den rivayet edildiğine göre o şu ayeti sabaha kadar tekrarladı: *"Yoksa kötülük işleyenler ölümlerinde ve sağlıklarında kendilerini, inanıp iyi işler yapan kimselerle bir mi tutacağımızı sandılar? Ne kötü hüküm veriyorlar!" (Casiye, 21)*

Esma'nın şu ayeti defalarca tekrarladığı zikredildi: *"Allah bize lutfetti de bizi vücudun içine işleyen azaptan korudu." (Tur, 27)*

İbn Mesud şu ayeti tekrarlardı: *"Rabbim benim ilmimi artır." (Taha, 114)*

Said İbn Cubeyr şu ayeti tekrarlardı: *"Allah'a döndürüleceğiniz, sonra da herkese hak ettiğinin eksiksiz verileceği ve kimsenin haksızlığa uğratılmayacağı günden sakının." (Bakara, 281)*

O şu ayeti de tekrarlardı: *"Onlar yakında (gerçeği) anlayacaklar. Boyunlarında demir halkalar ve zincirler olduğu halde, sıcak suya sürüklenecekler, sonra da ateşte yakılacaklar." (Gafir, 70-71-72)*

Şu ayeti de tekrarlardı: *"Ey insan! Seni ihsanı bol Rabbine karşı aldatan nedir?" (İnfitar, 6)*

Dahhak şu ayete geldiği zaman onu sabaha kadar tekrarlardı: *"Onların üstlerinde ateşten tabakalar, altlarında da öyle tabakalar vardır." (Zümer, 16)*

Bu haberlerden anlaşılıyor ki bir okuyucu başkasını etkilemek için değil kendisini etkilenmek için bu öğüt ayetlerini tekrar tekrar okuyabilir. Her iki maksatla okumakta da bir sakınca yoktur.

Kur'an dinlerken ağlama konusuna gelince bu, ariflerin bir sıfatıdır ve

salihlerin şiarıdır. Nitekim Allah Teala şöyle buyurur: *"Ağlayarak yüz üstü yere kapanırlar. (Kur'an okumak) onların huşuunu (saygısını) arttırır." (İsra, 109)*

Bir hadiste şöyle buyurulur: "Kur'an'ı okuyun ve ağlayın, ağlamazsanız bile ağlar gibi yapın/ağlamaya kendinizi zorlayın."

Ömer *Radıyallahu anh* namazda Kur'an okuduğu zaman gözlerinden yaşlar köprücük kemiğine kadar akardı. Ağlaması safların arkasından işitilirdi.

Buhari ve Müslim'de İbn Mesud'un Peygambere *Sallallahu aleyhi vesellem* Nisa suresini okuduğu ve *"Herbir ümmetten şahit getirdiğimiz ve seni de onlara şahit olarak gösterdiğimiz zaman halleri nice olacak!" (Nisa, 41)* ayetine geldiği zaman Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* "şimdilik yeter" dediği rivayet edilir. Rivayetin sonunda İbn Mesud şöyle der: Bir de baktım ki gözlerinden yaşlar boşanıyor!

Ömer İbn el-Hattab *Radıyallahu anh* çok ağlayan bir kişi idi. Ağlamaktan yanaklarında iki çizgi oluşmuştu. Ebu Raca şöyle dedi: İbn Abbas'ın gözlerinin altında gözyaşından oluşmuş eskimiş halkaya benzer bir şey gördüm.

Bu konuda pek çok rivayet vardır. Bunlardan anlaşılıyor ki selef Kur'an'ı dinlerken ağlardı fakat onlar öğüt verici şeyleri dinlerken de ağlarlardı. el-Irbaz hadisinde şöyle geçer: "Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem*o kadar etkileyici bir vaaz ve nasihatte bulundu ki kalpler ürperdi ve gözler yaşardı..."

Korku ve azap ayetlerini dinlerken huşu duymak/korkmak, ağlamak ve ağlar gibi yapmak gerekir. İster dualardan olsun, ister delillerden olsun içinde hatırlatma ve uyarı bulunan öğüt verici şeyleri dinlerken de bunlar gerekir. Bilinmelidir ki ağlamak huşunun ve kalp uyanıklığının bir eseridir. İster cenneti ve cehennemi hatırlatsın, ister ölümü ve ölüm sonrasını hatırlatsın, isterse uhrevi ve dünyevi cezalarını hatırlatsın dinlediği ayetleri düşünmenin ve tefekkür etmenin bir eseridir. Keza kunut dualarında ve diğer dualarda arzuları, korkuları ve ısrarlı talepleri dile getirirken de huşu içinde ağlamak veya ağlamaklı olmak gerekir. Dinleyen kimsenin kalbi uyanık olduğu ve manaları düşündüğü zaman kalbi incelir ve gözleri yaşarır. Bu sadece kunut dualarına mahsus değildir. İçinde korkutucu ve öğüt verici unsurlar bulunan, işitilen ve görülen herşeyi kapsar (yani insan işittiği ve gördüğü herşeydeki ibretli ve korku verici şeylerden dolayı ağlar). Yardım, Allah'tan istenir.[838]

---

[838] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 157-159

TERAVİH NAMAZINDA YÜKSEK SESLE AĞLAMAK

SORU 818- Mescidlerde Ramazan aylarında yüksek sesle ağlama olgusu yayıldı. Bu olgu rahatsız edici boyutlara ulaştı ve bazı insanlar ölçüyü kaçırdı. Bu durum bazılarında bir alışkanlık ve adet haline geldi. Onlar anlamadan ve düşünmeden sadece imamın veya cemaatin ağlamasından dolayı ağlar gibi görünüyorlar. Sünnette kendini ağlamaya zorlamanın teşviki var mıdır? Ağlar gibi görünenle sahte huşu arasında ne fark vardır? Çok ağlayan imamlar için bir tavsiyeniz var mıdır? Çünkü amellerine riya karışabilir, şeytan bunu kendilerine süslü gösterir de niyetlerine ters düşebilirler.

CEVAP: Kur'an dinlerken, vaaz ve hutbe gibi şeyleri dinlerken ağlamak sünnettir. Çünkü Allah Teala şöyle buyurur: *"Onlar çok merhametli olan Allah-'ın ayetleri okunduğu zaman ağlayarak secdeye kapanırlar."* *(Meryem, 58)*

Sünen sahipleri Abdullah İbn eş-Şehir'in şöyle dediğini rivayet ettiler: "Rasulullahın ağlamaktan göğsü fokur fokur kaynarken namaz kıldığını gördüm."

Namazda Allah korkusundan ağladığı zaman kişinin namazı bozulmaz. İnsan kendini tutamadığı için Kur'an okurken de böyledir. Bunu engelleyemez. Fakat bununla öğünmek ve insanlar arasında meşhur olmak maksadıyla ağlamaya zorlanmak caiz olmadığı gibi kasten sesini yükselterek ağlar gibi görünmek de caiz değildir. Çünkü bu amelleri boşa gideren riyaya benzer. Nitekim hadiste şöyle buyurulur: "Kim duyurmaya çalışırsa Allah ona duyurur, kim göstermeye çalışırsa Allah onu gösterir."

Aynı şekilde imamı veya cemaatten bazılarını taklit etmek için ağlamak da hoş bir şey değildir. Bu ancak huşu ve Allah korkusunun bir eseri olduğu zaman övülen bir şeydir.

Bir hadiste şöyle buyurulur: "Kur'an okuyun ve ağlayın, ağlayamazsanız ağlamaya çalışın." Ağlamaya çalışmak, ağlamayı gerçekleştirecek yeterli huşu olmaksızın kişinin kendisini ağlamaya zorlamasıdır. Yalancı huşu ise hiçbir kalp huzuru olmaksızın manaları ve durumları düşünmeksizin ve anlamaksızın hareketsiz ve sakin kalmaktır.

İmamların da, imama uyanların da ihlaslı olmaya, niyetlerini temizlemeye ve amellerini gizlemeye çalışmaları gerekir. Çünkü bu amelleri boşa gideren

riyadan uzak durmak içindir. Ömenli bir sebep olmaksızın çok ağlamak, sahte bir huşuya kendini zorlamak, dinleyenlere ve cemaate beğendirmek için sesini güzelleştirmek ve ağlamayı tahrik etmek için sesini inceltmek -ki ihlas ve samimiyet olmaksızın böyle bir maksat taşıyanlar pek çoktur- bütün bunlar amellerin boşa gitmesine sebep olan şeylerdendir. Dinleyenlerin bazısı bunu bilir. Gaybı bilen Allah'tır.[839]

SORU 819- Bazı imamlar şiddetli bir şekilde ve sesli sesli ağlıyorlar. Buna kızanlar ve bunu bir zorlama olarak görenler var. Bu amelin hükmü nedir? Bu davranışından dolayı imamı ayıplayanların hükmü nedir?

CEVAP: Zorlama olmaksızın hıçkırığa boğulmadan yavaş yavaş ağlamakta bir sakınca yoktur. Bu, sahibinin kalbinin yumuşaklığına, huşuunun tamlığına ve kalbinin uyanıklığına delalet eden şeylerdendir.

Kendisini zorlayarak ağlayan kimseye gelince bunun riyadan kaynaklanmasından korkulur. Bu da cezalandırılmaya ve sevaptan mahrumiyete sebep olur.

Nitekim bazı imamların vitir kunutunda, Peygamberden gelmeyen ve namaz kılanlara meşakkat veren uzun uzun ve kafiyeli, seciyeli acayip dualar yaptıklarını görürsün. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* az kelime ile çok mana ifade eden dualar yapardı, başkasını terkederdi.

İmam kardeşlerime benim tavsiyem, kunutu cemaate meşakkat verecek bu uzunlukta uzatmamaları ve kafiyeli seciyeli acayip dualar yapmamalarıdır. En hayırlı kelam, az ve öz olandır. Bir kimsenin bir şeyi insanları bıktırmayacak şekilde ve meşru ölçüler içinde yapması, onu insanları bıktıracak şekilde yapmasından hayırlıdır.[840]

HAREMEYNDEN BİRİSİNDE HATİMDE BULUNMAK İÇİN YOLCULUK YAPMANIN HÜKMÜ

SORU 820- Harameynden birisinde (yani Kabe'de veya peygamber mescidinde) yapılan hatimde hazır bulunmak için yolculuk yapmanın hükmü nedir? Çünkü biz bazı kimselerin teravih namazı ve gece namazı kılmadıklarını fakat

[839] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 163-164
[840] İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 206

hatim zamanı gelince büyük kalabalıklar halinde yola döküldüklerini görüyoruz. Bazı kimselerin kafasına Kur'an'ın hatminin tamamlandığı gecenin ayrı bir özelliğinin olduğu düşüncesinin iyice yerleştiği görülmektedir. Onlar bu geceye saygı gösterirler, kendilerini bu geceye verirler, bu gece çokça ibadet ederler, hatta bazıları bir mescitte imamla birlikte Kur'an hatmini tamamladıktan sonra başka bir imamın hatminde bulunmak için diğer bir mescide gitmeye çalışırlar. Bunun sünnete uygun bir tarafı var mıdır?

CEVAP: Kur'an-ı Kerim hatmedildiğinde dua etmenin meşru olduğu bilindiğine ve selefte bunun örneği görüldüğüne ve bu insanların Kur'an'ı hatmeden okuyucuyla beraber bulunup onun duasına amin diyecekleri bilindiğine göre, dua eden kişi faziletli, dindar, salih ve duası makbul olacağı umulan bir kişi olduğu zaman hatim duasında bulunmak sünnettir ve faziletli bir davranıştır.

Çünkü yapılan iş faziletli ve şerefli bir iştir, kat kat sevabı vardır. Yapılan duanın kabul edilmesi ihtimali büyüktür. Çünkü kadın, erkek, büyük, küçük namaz kılanlardan büyük bir kalabalık bu duaya amin demektedir. Fakat yolculuğun asıl gayesi Kabe'de veya Mescid-i Nebi'de namaz kılmak, ibadet etmek veya itikafa girmek veya buralarda çokça nafile namaz kılmak ve cemaatle namaz kılmak olmalıdır ve hatim duasında bulunmak da buna bağlı ikinci bir gaye olmalıdır. Ramazanda teravih namazını kılmayan, son on gecesini ikame etmeyen ve sadece hatim duasında bulunan veya bu maksatla yolculuk yapan kimseye gelince elbette bunun mağfiretten nasibi az olacaktır ve cehennemden kurtulmasında bunun fazla bir yararı olmayacaktır.

Kur'an hatmi için muayyen bir gecenin tahsisine gelince buna ihtiyaç yoktur. Alışageldiği/mutat okuyuşunu tamamladığı zaman Kur'an'ı hatmeder. Fakat seleften bazılarının hatmi yirmiyedinci gece tamamladıkları bildirilmiştir. İbn Receb bunu "Letaifu'l-Mearif" isimli eserinde anlattı. Belki bu gecenin kadir gecesi olma ümidinden dolayı böyle yapmışlardır. Çünkü kadir gecesinin faziletine ve bu gece duaların kabul edileceğine dair seleften pek çok kimsenin söylediği sözler nakledilmiştir.

Nitekim İbn Receb de bu gece Allah'a ibadet edip de duası kabul edilen bir takım abidlerden söz eder. Belki de bu duanın kabulüne sebep olan şeyle birleşmiş de olabilir. Maksatları bu gece hatmi tamamlamak olmadığı halde hatimleri bu geceye tesadüf etmiş olabilir.

Ne olursa olsun, Kur'an'ı hatmettikten sonra veya başka zaman, Ramazanın yirmisinden sonraki tek geceler gibi duanın kabulünün umulduğu geceleri aramak güzel bir şeydir. Hatim yapılan bu gecenin bir özelliğinin veya şerefinin olduğuna inanan kimseye gelince böyle bir şey yoktur. Çünkü selef imamları farklı gecelerde hatim yapmışlardır. Bazıları ilk on gün hatim yapıyorlardı, bazıları ayın sonunda hatim yapıyorlardı. Çok sayıda imamın hatminde bulunma çabasına gelince bu da sünnettir. Nitekim Mücahid ve diğerlerinden nakledildiğine göre Kur'an hatmi esnasında yapılan dua kabul edilir ve bu esnada Allah'ın rahmeti iner fakat bir kimse vakit geçirdiği ve bazı geceler teravih namazı kılmadığı zaman bu meşru değildir. Çünkü Mekke'ye yolculuk yapan sonra beldesine dönen kimse bu esnada bazı geceler teravih namazlarını kaçırabilecektir. Maksadı güzel bile olsa bu maksatla yolculuk yapmak bir zorunluluk değildir. Ameller niyetlere göredir. İster bu tür şeyler olsun, ister başka şeyler olsun avamın ve havasın hoşlanmadığı, ümmetin yapmadığı ve meşruluğuna dair bir delilin bulunmadığı bir fiili işlememelidir. Allah en iyi bilendir.[841]

[841] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 168-169

HATİM İÇİN MUAYYEN BİR GECEYİ TAHSİS ETMENİN HÜKMÜ

SORU 821- Her sene hatim konusunda meydana gelen münakaşalar sebebiyle bu meselenin doğrusunu öğrenmek istiyoruz. Hatim için yirmi yedinci veya yirmidokuzuncu geceyi tahsis etmenin hükmü nedir?

CEVAP: Kur'an'ı hatmettikten sonra dua etmek selefin çokça yaptığı meşhur bir şeydir. İbn Kudame "el-Muğni"de şöyle demektedir: "Kur'an'ın hatmedilmesi hakkındaki fasıl: el-Fadl İbn Ziyad şöyle dedi: Ebu Abdullah'a -yani İmam Ahmed'e- sordum ve dedim ki: Ben Kur'an'ı hatmediyorum. Bu hatmi vitirde mi yapayım, yoksa teravihte mi? O şöyle cevap verdi: Bunu teravihte yap ki biz de iki şey arasında dua etmiş olalım. Dedim ki: Bunu nasıl yapacağım? O şöyle dedi: Kur'an'ı bitirdiğin zaman rükuya varmadan önce ellerini kaldır, biz namazda iken bizimle beraber dua et ve kıyamı uzat. Dedim ki: Ne ile dua edeyim? Dedi ki: Dilediğin şeyle. İbn Ziyad dedi ki: Bana emrettiği şeyi yaptım, o da benim arkamda ayakta ellerini kaldırmış dua ediyordu.

Hanbeli şöyle dedi: Kur'an'ın hatmi konusunda Ahmed'in şöyle dediğini duydum: Kul euzu birabbinnas'ı bitirdiğin zaman rükudan önce dua için ellerini kaldır. Dedim ki: Bu konuda hangi görüşle amel ediyorsun? Dedi ki: Mekkelilerin böyle yaptıklarını gördüm. Süfyan İbn Uyeyne Mekke'de onlarla birlikte böyle yapıyordu. el-Abbas İbn Abdilazim şöyle dedi: Basra'da ve Mekke'de insanların böyle yaptıklarını gördük. Medinelilerden ve Osman İbn Affan'dan böyle bir şey rivayet edildi.

Nevevi "et-Tibyan fi Adabi Hameleti'l-Kur'an" isimli eserinde şöyle dedi: "Kur'an'ın hatim meclisinde bulunmak kuvvetli bir müstehaptır. Darimi ve İbn Ebi Davud'un İbn Abbas'tan *Radıyallahu anh* rivayet ettiklerine göre İbn Abbas Kur'an okuyan birisini gözetlemek üzere bir kişiyi görevlendirir, hatmetmek istediği zaman İbn Abbas'a bildirir, o da bu hatimde bulunurdu.

İbn Ebi Davud, Kitabu'l-Mesahif'te sahih iki isnadla Katade'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Enes *Radıyallahu anh* Kur'an'ı hatmettiği zaman ailesini toplar ve dua ederdi."

Sahih isnadlarla el-Hakem İbn Uteybe'den şöyle dediğini rivayet etti: "Mücahid ve Abde İbn Lubabe bana haber gönderdiler ve dediler ki: "Biz Kur'an'ı hatmetmek istediğimiz için sana haber gönderdik. Kur'an hatmi esna-

sında yapılan dua kabul edilir." Bazı rivayetlerde şöyle denilirdi: "Kur'an hatmedildiği zaman rahmet iner."

İbn Ebi Davud, Mücahid'in şöyle dediğini sahih bir isnadla rivayet etti: "Onlar (sahabileri kastetmiş olabilir) Kur'an hatmi esnasında toplanırlar ve rahmet iniyor derlerdi."

(Nevevi) sonra şöyle dedi: Dördüncü Mesele: Hatimden hemen sonra dua etmek kuvvetli bir müstehaptır. Darımi Humeyd el-A'rec'den kendi isnadıyla şu sözü nakletti: "Kim Kur'an okur da sonra dua ederse dört bin melek onun duasına amin der."

Duada ısrarlı olunmalı, önemli şeyler için dua etmeli, müslümanların iyiliği ve müslümanların yöneticilerinin iyiliği için çokça dua etmelidir. el-Hakim'in rivayetine göre İbn el-Mübarek hatim yaptığı zaman duasının çoğunu müslümanlara ve müminlere ayırırdı. Başkaları da benzer şeyler söylediler. Dua eden kapsamlı dualarla dua etmeyi tercih etmelidir.

(Nevevi) -Allah rahmet eylesin- daha sonra pek çok duayı zikretti, bunların hepsi belki me'sur (yani Peygamberden gelen) dualar değildi. Sonra şöyle dedi: Dua eden kişi duasına "elhamdulillahi rabbi'l-alemin" diye başlamalı ve onunla da bitirmelidir.

Nevevi "Kitabu'l-Ezkar"da da aynı şeyleri söyledi.

Şeyhu'l-İslam İbn Teymiyye "el-Mecmu"da (24/322) bunları seleften nakletti.

Allah rahmet eylesin onun basılmış ve müslümanlar arasında elden ele dolaşan bir dua mecmuası vardır.

Allah en iyi bilendir.[842]

[842] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 166-168

Dördüncü Konu

TERAVİHTE VİTİR VE KUNUTUN HÜKÜMLERİ

VİTİR KILARKEN A'LA, KAFİRUN VE İHLAS SURELERİNİ DEVAMLI OKUMANIN HÜKMÜ

SORU 822- Vitir namazı kılarken devamlı olarak A'la, Kafirun ve İhlas surelerini mi okumak gerekir, yoksa başka sureler de okunabilir mi? Bu konuda gelen sünnet nedir?

CEVAP: Ubey İbn Kab *Radıyallahu anh* şöyle dedi: "Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* "sebbihisme Rabbike'l-A'la", "kul ya eyyuhe'l-kafirun" ve "kulhuvallahu ehad" surelerini okurdu." Bunu Ahmed, Ebu Davud ve Nesai rivayet etti.

Ebu Davud ve Tirmizi, Aişe'den bunun bir benzerini rivayet etti. Bu rivayette şu ifadeler var: "Bir rekatta her sureyi okurdu, son rekatta ise "ihlas" ve "muavvizateyn" surelerini okurdu." Fakat Ahmed ve İbn Main muavvizateyn ilavesini kabul etmedi.

Bu iki sureyi çok okuduğu fakat bunu devamlı yapmadığı açıktır. Dolayısıyla halkın bunları okumanın vacip olduğuna inanmaması için zaman zaman başka sureleri de okumak gerekir.

Malik vitirde yani son rekatte ihlas ve muavvizateyn surelerini okunduğu görüşündedir. İlk iki rekat hakkında şöyle dedi: Bana bu konuda bilinen bir şey ulaşmadı. İbn Kudame bunu el-Muğni'de nakletti. A'la ve Kafirun sureleri devamlı okunmuş olsaydı bundan Malik'in de haberi olurdu. Çünkü o Medine'nin imamıdır. Bu da bu surelerin devamlı değil, zaman zaman okunduğunun delilidir. Allah en iyi bilendir.[843]

VİTRİ TERAVİHLE BİRLİKTE İMAMIN ARKASINDA KILMAYIP ONU GECEYE TEHİR EDEN KİMSEYE GECEYİ İHYA SEVABI YAZILIR MI, YAZILMAZ MI?

ORU 823- İmama uyan kişi teravih namazını imamla birlikte kılıp vitir namazını gece kılmak isterse bununla geceyi ihya etmiş olma sevabı kendisi için yazılır mı, yazılmaz mı?

---

843 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 170

CEVAP: Cemaatin imamla birlikte namazı bitirinceye kadar namaz kılmış olması ve kendisine geceyi ihya etme sevabının yazılması için teravih ve vitir bitinceye kadar imama uyması daha faziletli olur. Nitekim İmam Ahmed ve diğer alimler böyle yaptılar.

Buna göre vitir namazını imamla birlikte kıldığı ve onunla birlikte namazı bitirdiği zaman gecenin sonunda vitir kılmaya ihtiyaç yoktur. Gecenin sonunda uyandığı zaman kılabildiği kadar ikişer rekat namaz kılar, tek rekatı (vitri) tekrarlamaz. Çünkü bir gecede iki vitir olmaz. İsterse vitri bozabilir. Seleften bazıları vitir namazının ilk iki rekatını imamla birlikte kılıyor ve teheccüd namazlarının sonunda da kalan tek rekatı kılıyorlardı.

Fakat alimlerin çoğu bunu mekruh gördüler. Çünkü vitirden başka tek rekatlı tatavvu (nafile) meşru kılınmadı. Bazı alimler imamla birlikte kıldıkları vitrin son rekatını ikiye tamamlamayı tercih ederlerdi. İmam selam verdikten sonra bir rekat daha kılarlar, sonra selam verirlerdi. Teheccüd namazlarından sonra da tek rekat daha kılarak vitri kılmış olurlardı. Bunun delili Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şu sözüdür: "Biriniz sabah namazının vaktinin gireceğinden korktuğu zaman tek bir rekat kılar. Bu rekat, onun evvelce kılmış olduğu rekatleri tekleştirir (vitir yapmış olur)." Şu hadis de bunu ifade eder: "Gece kıldığınız namazın sonu tek olsun."

Allah en iyi bilendir.[844]

TERAVİHTE İMAMIN VİTRİ BAŞKA BİR İMAMA BIRAKMASININ HÜKMÜ

SORU 824- Bazı mescitlerde imamlar teravihi kılıyorlar, vitir ve dua kaldığı zaman bunları tamamlamak için başka birisi öne geçiyor. Bunun sebebi bu ikincisinin sesinin güzel olması ve duada ağlamayı becermesidir. Bu uygun mudur?

CEVAP: Tamamının bir defada bitirilmesi ve imamla namaz kılanların hadisle amel etmiş olmaları için hem teravih namazını, hem de vitir namazını görevli imamın kıldırması daha uygundur. Bu hadis, Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şu sözüdür: "Bitirinceye kadar imamla birlikte namaz kılan kimseye geceyi ihya etmiş olmanın sevabı yazılır."

---

[844] Dipnot nosu verilmiş fakat dipnot yazılmamış.

Son kıldığı namaz vitir namazı olsun diye vitri gecenin sonunda kılmak isterse teravihten sonra vitirden önce imamın arkasından ayrılması caiz olur.

Buna göre başkası öne geçer ve onunla birlikte namaz kılar. Ancak sesinin inceliğinden veya kunutta okuyacağı duaların ezberinde çokluğundan dolayı başkasının öne geçirilmesine gelince bu meşru değildir. Peygamberden *Sallallahu aleyhi vesellem* nakledilip ezberinde bulunan dualarla dua etmesi gerekir.

Şayet dinleyenlerde ağlamak ve huşu hali gerçekleşmiyorsa sünnette geçen veya ümmetin selefinden gelen dualarla kunut yapması yeterlidir. Duada sesini güzelleştirmesi ve kendisini ağlamaya zorlaması gerekmez. Duada gerekli olan kalp huzuru, ihlas ve duanın kabul edileceği umududur.[845]

KUNUTUN HÜKMÜ, NİTELİĞİ VE YERİ

SORU 825- Kunutun hükmü nedir? Niteliği ve yeri nedir? Kunut duasını her gece yapmak mı sünnettir, yoksa bazı geceler yapmak mı sünnettir? Mesur dualara bağlı kalmak gerekli midir? Çoğul sigasıyla mı dua eder, yoksa mesur sigaya bağlı mı kalır? Kur'an okurken olduğu gibi dua ederken de teğanni yapma meselesinde görüşünüz nedir?

CEVAP: İmam Ahmed ve pek çok alim tarafından ifade edilen ve tercih edilen görüşe göre bütün sene boyunca vitir namazının son rekatında kunut yapmak sünnettir. el-Muğni'de (İbn Kudame) şöyle dedi: el-Mervezi'nin rivayetinde İmam Ahmed şöyle dedi: Ben Ramazan ayının yarısında kunut yapılacağı görüşünde idim. Sonra dedim ki: Bu bir duadır ve iyiliktir. Bunun sebebi Ubey'den rivayet edilen hadistir. Bu rivayete göre Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* vitir kılardı ve rükudan önce kunut yapardı.

Ali'den *Radıyallahu anh* rivayet edildiğine göre Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* vitrin sonunda şöyle derdi: Allah'ım! Senin gazabından senin rızana sığınırım... Bunu devamlı yapardı. Vitir olduğu için yapardı. Vitirde kunut yapmak meşrudur. Çünkü bu, vitirde meşru kılınan bir zikirdir. Diğer zikirler gibi bu da senenin tamamında meşrudur. Ahmed'den rivayet edildiğine göre o ancak Ramazanın son yarısında kunut yapardı. Bazı arkadaşlar (Hanbeliler) bunu tercih etti. Malik ve Şafii'nin görüşü de budur.

---

845 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 163

Bundan anlaşılıyor ki halkın bunun vacip olduğuna inanmaması için kunutu zaman zaman terk etmek müstehaptır.

Kunutta okunan duaya gelince o, el-Hasen İbn Ali *Radıyallahu anh*'nın rivayet ettiği dua ile dua ederdi; el-Hasen şöyle dedi: Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* bana vitirde söyleyeceğim şu kelimeleri öğretti: "Allah'ım! Hidayet verdiklerinin arasında bana da hidayet ver. Afiyet verdiklerinin arasında bana da afiyet ver. Dost edindiklerinin arasında beni de dost edin. Verdiğini benim için bereketli kıl. Takdir ettiğin şeylerin şerrinden beni koru. Şüphesiz yalnız sen hükmedersin ve sana hükmedilmez. Kimi dost edinirsen zelil olmaz. Kimi de düşman edinirsen asla aziz olmaz. Rabbimiz mübareksin, yüceler yücesisin." Ali'nin rivayet ettiği şu dua ile de dua ederdi: "Allah'ım öfkenden rızana, cezalandırmandan bağışlamana sığınırım..." ve şu iki duayı da okurdu: "Allah'ım! Senden yardım ve mağfiret isteriz, senin hidayetini isteriz..." "Allah'ım! Ancak sana ibadet ederiz, senin için namaz kılar ve secde ederiz..."

Ömer de bu iki dua ile kunut yapar ve buna şunu da eklerdi: "Allah'ım! Senin yolundan alıkoyan ehli kitap kafirlere azap et."

Bundan anlaşılıyor ki kapsamlı mesur duaları tercih etmekle birlikte duruma uygun ilaveler yapmak da caizdir. Fakat cemaati bıktıracak ve rahatsız edecek uzun ilavelerden sakınmak gerekir. Cemaatin amin dediği bir dua yapıldığı zaman çoğul lafızlar kullanılmalıdır. İnsan tek başına dua etse bile çoğul lafız kullanmak daha faziletlidir. Fakat duayı huşu ve Allah'a yöneliş duası olmaktan çıkaracak şekilde tegannide bulunmak caiz değildir. Çünkü duada matlup olan kalp kırıklığı, tevazu ve huşudur. Bu duanın kabulü için daha uygundur.

Allah en iyi bilendir.[846]

[846] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 172-173

RAMAZANDA KUNUTTA SÖYLENMESİ MÜSTEHAP DUALAR

SORU 826- Ramazanda kunutta söylenen dualar nelerdir? Vitirde kunut yapmak gerekli midir?

CEVAP: Kunut sünnettir, vacip değildir.[847] Halkın vaciptir diye inanmasından korkulduğu için devamlı kılınması mekruhtur. Ancak Ramazanda ve senenin diğer aylarında vitir namazında kunut yapılması sünnettir. Bazı alimler Ramazanın son yarısının dışında kunutun meşru olmadığı görüşündedir. Bazıları da her gün sabah namazında kunut yapılmasının müstehap olduğu görüşündedirler. Sahih olan görüş, bunun bela ve musibetlerde yapılmasının meşru olmasıdır.

Bilinen birtakım kunut duaları vardır. Bunlardan birisi el-Hasen İbn Ali'nin *Radıyallahu anh* rivayet ettiği duadır. O şöyle dedi: Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* bana vitirde söyleyeceğim şu kelimeleri öğretti: "Allah'ım! Hidayet verdiklerinin arasında bana da hidayet ver. Afiyet verdiklerinin arasında bana da afiyet ver. Dost edindiklerinin arasında beni de dost edin. Verdiğini benim için bereketli kıl. Takdir ettiğin şeylerin şerrinden beni koru. Şüphesiz yalnız sen hükmedersin ve sana hükmedilmez. Kimi dost edinirsen zelil olmaz, kimi de düşman edinirsen asla aziz olmaz. Rabbimiz mübareksin, yüceler yücesisin."

Ali *Radıyallahu anh* de Rasulullahın *Sallallahu aleyhi vesellem* vitrin sonunda şöyle dua ettiğini nakletti: "Allah'ım! Gazabından rızana, cezalandırmandan bağışlamana sığınırım. Senden sana sığınırım. Sana olan övgüleri sayamam. Sen kendini övdüğün gibisin." Bunları Kütüb-ü Sitte'nin beşi rivayet etmiştir. Bunlara dünya ve ahiret iyiliğini kapsayan mesur duaları ilave etmekte sakınca yoktur.[848]

SORU 827- Bir şahıs, Ramazan ayında vitir namazında müstehap olan bazı duaları soruyor. Bunlar nelerdir?

CEVAP: Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* (torunu) Hasan'a vitir kunutunda söyleyeceği birtakım kelimeler öğretti. Ahmed, Ebu Davud, Nesai, Tirmizi ve İbn Mace, el-Hasen İbn Ali'den *Radıyallahu anh* şöyle rivayet etti:

---

[847] Bu cumhurun görüşüdür. Hanefilere göre kunut vaciptir. (Çeviren)

[848] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 135-136

Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* bana vitir kunutunda söyleyeceğim şu kelimeleri öğretti: "Allah'ım! Hidayet verdiklerinin arasında bana da hidayet ver. Afiyet verdiklerinin arasında bana da afiyet ver. Dost edindiklerinin arasında beni de dost edin. Verdiğini benim için bereketli kıl. Takdir ettiğin şeylerin şerrinden beni koru. Şüphesiz yalnız sen hükmedersin ve sana hükmedilmez. Kimi dost edinirsen zelil olmaz. Kimi de düşman edinirsen asla aziz olmaz. Rabbimiz mübareksin, yüceler yücesisin."

Bir müslümanın bunlara dilediği duaları ilave etmesi caizdir.

Başarı Allah'tandır.[849]

KUNUTU UZATMANIN HÜKMÜ

SORU 828- Sizden kunut duası konusundaki sünneti açıklamanızı rica ediyoruz. Kunuta ait özel dualar var mıdır? Vitir namazında kunutu uzatmak ve bu esnada ağlamak meşru mudur?

CEVAP: Kunut duası Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* torunu Hasan'a öğrettiği şu duadır: "Allah'ım! Hidayet verdiklerinin arasında bana da hidayet ver. Afiyet verdiklerinin arasında bana da afiyet ver..." Bu meşru bir duadır. İmam bu duayı yaparken "bana" yerine "bize" diye çoğul sigası kullanır. Çünkü hem kendisi, hem de başkası için dua etmektedir. Dua ederken uygun bir şeyler isterse bunda sakınca yoktur. Fakat cemaate meşakkat verecek ve onları bıktıracak şekilde uzatmamalıdır. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Muaz'a kavmine kıldırdığı namazı uzattığı zaman "sen fitneci misin ey Muaz" demiştir.[850]

SORU 829- Bazı mescit imamları Ramazanda duayı uzatıyorlar, bazıları da kısaltıyorlar. Sahih olan hangisidir?

CEVAP: Doğru olanı aşırı gitmemek ve çok da kısa yapmamaktır. İnsanlara zorluk verecek şekilde uzatmak yasaklanmıştır. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Muaz İbn Cebel'in kavmine kıldırdığı namazı uzattığını öğrenince daha

[849] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2098
[850] Fetâvâ libni Useymîn, Kitabu'd-Da've, 1/203-204

önce hiç öfkelenmediği şekilde öfkelendi ve ona şöyle dedi: "Sen fitneci misin ey Muaz?!"

Hadiste geçen kelimelerle yetinmeli veya ilave etmelidir. Şüphesiz uzatmak, insanlara meşakkat verir ve özellikle zayıfları sıkıntıya sokar. İşi gücü olan insanlar vardır. İmamdan önce namazdan ayrılmak istemezler. İmamla beraber kalmak da onlara zor gelebilir. İmam kardeşlerime tavsiyem orta bir yol tutmalarıdır. Halk bu duanın vacip olduğunu zannetmesin diye bazan da duayı terketmek gerekir.[851]

KUNUT DUASINDA SESİ DEĞİŞTİRMEK

SORU 830- Bazı mescit imamları teravih namazı esnasında ve kunut duasında seslerinin tonunu değiştirerek insanların kalplerini inceltmeye ve onları etkilemeye çalışırlar. Bazı insanların bunu kabul etmediklerini duydum. Sizin bu konudaki görüşünüz nedir?

CEVAP: Benim görüşüme göre bu iş aşırılığa kaçmadan meşru sınırlar içinde olduğu zaman hiçbir sakıncası yoktur.

Bu sebeple Ebu Musa el-Eş'ari *Radıyallahu anh* Peygambere *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle dedi: "Şayet senin benim okuyuşumu dinlediğini bilseydim sana bütün maharetimi gösterirdim."

Yani okuyuşumu güzelleştirir ve süslerdim demek istiyor.

Bazı insanlar seslerini güzelleştirdikleri ve kalpleri yumuşatacak şekilde okudukları zaman ben bunda bir sakınca görmem. Fakat Kur'an'da aşırı gitmek fiili geçişli değildir, sadece soruda zikri geçen fiil gibi bir fiildir. Bu sebeple ben bu konudaki aşırılığı, Kur'an'ın yasakladığı bir aşırılık olarak görürüm. Bu aşırılığı da yapmamak gerekir. İlim Allah'ın katındadır.[852]

---

[851] Fetâvâ libni Useymîn, Kitabu'd-Da've, 1/198-199

[852] Fetâvâ libni Useymîn, Kitabu'd-Da've, 1/199-200

İkinci Fasıl

GECE İBADETİ VE TERAVİH İLE İLGİLİ ÇEŞİTLİ MESELELER

TERAVİHE BÜTÜN RAMAZAN DEVAM ETMEK GEREKİR Mİ?

SORU 831- Teravih kılan kimse bunu kıldığı zaman bütün Ramazan devamlı kılması gerekir mi?

CEVAP: Hayır devamlı kılması gerekmez. Çünkü bu namaz bir sünnettir. Kılarsa sevap kazanır, kılmazsa asla cezalandırılmaz. Fakat dediğimiz gibi pek çok hayrı kaçırmış olur.[853]

CİDDE HALKININ TERAVİH NAMAZI İÇİN MEKKE'YE GİTMESİNİN HÜKMÜ

SORU 832- Cidde halkının teravih namazı kılmak için Mekke'ye gitmesinin hükmü nedir?

CEVAP: Teravih namazı kılmak için bir kimsenin Mescid-i Haram'a gitmesinde herhangi bir sakınca yoktur. Çünkü Mescid-i Haram, yolculuk yapılmaya değer yerlerdendir.

Fakat bir kimse görevli veya bir mescidde imam olduğu zaman vazifesini terkedemez veya imamlık görevini bırakıp da Mescid-i Haram'da namaz kılmaya gidemez. Çünkü Mescid-i Haram'da namaz kılmak sünnettir.

Fakat zorunlu bir görevin yerine getirilmesi gerekir. Sünneti işlemek için vacip terkedilemez.

Bana ulaşan bilgilere göre bazı imamlar kendi mescitlerini terkedip itikafa girmek veya teravih namazı kılmak için Mescid-i Haram'a gidiyorlar. Bu bir hatadır çünkü görevi yerine getirmek vaciptir. Teravih namazı kılmak için veya itikafa girmek için Mekke'ye gitmek vacip değildir.[854]

---

853 İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 205-206
854 Fetâvâ libni Useymîn, Kitabu'd-Da've, 1/202-203

HANGİSİ DAHA FAZİLETLİDİR, TERAVİH NAMAZINI TAMAMLAMAK MI, CENAZEYE KATILMAK MI?

SORU 833- Hangisi daha faziletlidir: Teravih namazını tamamlamak mı, yoksa cenazeye katılmak mı?

CEVAP: Cenaze merasimine katılmanın daha faziletli olduğu kanaatindeyim. Çünkü bu merasimi kaçırabilir ve devamlı değildir. Halbuki teravih namazının kazası veya tek başına da olsa kılma imkanı vardır. Şüphesiz ölünün yakınlarının cenazeyi teşyi etmeleri ve defnetmeleri gerekir. Bu bir farzı kifayedir.[855]

FARZI KILMADILAR, İMAM TERAVİHİ KILARKEN MESCİDE GİRDİLER

SORU 834- Birtakım insanlar farzı kaçırdıkları halde imam teravih kılarken mescide girdikleri zaman farza niyet ederek imamla birlikte namaza girebilirler mi ve imam selam verdikten sonra eksik kalan namazlarını tamamlayabilirler mi, yoksa kendileri ayrı bir cemaat mi olurlar?

Bu durumda olan tek bir kişi olduğu zaman kendi başına namaz kılması mı daha faziletlidir yoksa cemaat sevabını almak için farza niyet ederek imamla birlikte namaza girmesi mi gerekir? Bu konudaki görüşünüz nedir?

CEVAP: Benim görüşüme göre farz namazı kılacak kimseler ister bir kişi olsun, ister birden fazla olsun teravih namazı kılanlarla birlikte aynı namaza giremezler. Çünkü rekat sayısının farklı oluşu ve niyetin farklı oluşu, Rasulullahın *Sallallahu aleyhi vesellem* şu sözünün genel hükmünden dolayı buna manidir: "İmam kendisine uyulmak içindir. Ona muhalefet etmeyiniz."

Şüphesiz burada bir farklılık vardır. Birisi farz diğeri nafiledir. Birisi dört rekat, diğeri iki rekattır. (Teravihte sonradan gelen kişi) imamla birlikte ancak bir rekat kılabilir sonra teşehhüde oturur. Cumhur bunu caiz görmedi. Bu konuda Ahmed'den iki rivayet vardır.

---

855 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 176

İbn Kudame "el-Muğni"de şöyle dedi: "İkindi namazını kılan bir kimsenin arkasında öğleyi kılarsa bu konuda da iki rivayet vardır. İsmail İbn Sa'd bunun caiz olduğunu nakletti, başkaları Ahmed'den bunun caiz olmadığını nakletti. İsmail İbn Sa'd şöyle dedi: Ahmed'e dedim ki: Bir kimse Ramazanda kendilerine teravih kıldıran imamın arkasında namaza dursa ne dersin? Ahmed dedi ki: Bu, farz yerine caizdir. el-Mervezi'nin rivayetinde Ahmed'in şu sözlerine yer verilir: Teravih cemaatiyle namaz kılması ve onların arkasında yatsı namazı için durması bizim hoşumuza gitmez. Bunun bir benzeri "eş-Şerhu'l-Kebir"de geçer. Caiz olmayışının nedenini bunlardan birisinin diğerine ait niyetle eda edilemeyeceğine bağladı. Mesela başka bir namaz kılan kimsenin arkasında cuma ve küsuf namazı kılmak veya cuma ve küsuf namazı kılan kimsenin arkasında başka bir namaz kılmak Ahmed'den gelen bir rivayete göre sahih olmaz. Çünkü bu, fiillerde muhalefete götürür ve Peygamberin: "İmama muhalefet etmeyin" sözünün genel hükmüne dahil olur.

Buna göre onların mescidin bir köşesinde namazlarını birlikte kılmalarında bir engel yoktur. Farzı böyle kıldıktan sonra teravihin kalan kısmında imama tabi olurlar. Yatsı namazını tek başına normal bir şekilde iki teşehhütle dört rekat olarak kılan kimse de böyledir. Böylece kasıtlı bir farklılık meydana gelmez, namazın meşru şekli değiştirilmiş olmaz. Meşayihten bazıları cemaat faziletini elde etmek için onlarla birlikte namaza girmeye cevaz verdiler ve meydana gelecek muhalefeti bağışladılar. Nitekim onlar bu sebeple yatsıyı kılanın arkasında akşam namazı kılmaya cevaz verdiler.

Fakat ben bunu ashabtan nakleden kimseye rastlamadım.

Allah en iyi bilendir.[856]

KADINLARIN TERAVİHTE BULUNMALARININ MEŞRULUĞU

SORU 835- Kadınların teravih namazında bulunmalarının meşruluğu nedir? -Allah sizin iyiliğinizi versin- bazı kadınların yanlarında mahremleri olmadığı halde şöförle birlikte gelmeleri konusunda sizin görüşünüz nedir? Bazan süslenerek veya güzel parfümler/kokular sürünerek gelmektedirler. Bazıları da beraberlerinde küçük çocuklarını getiriyorlar ve bunlar bağırıp çağırmak ve oynamak suretiyle namaz kılanları rahatsız edip kafalarını karıştırıyorlar. Bu

[856] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 173-174

konuda sizin tavsiyeniz nedir?

CEVAP: "Mecalisu Şehri Ramazan"da müellif şöyle dedi: Fitneden emin olunduğunda kadınların mescitlerde teravihte bulunmaları caizdir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Allah'ın kulları olan kadınları Allah'ın mescitlerinden engellemeyin." Bu hadisi Buhari ve Müslim birlikte rivayet etmişlerdir.

Çünkü selefi salihin uygulaması da budur.

Fakat kadının tesettürlü olması, örtünmesi, açılıp saçılması, süslenmemesi, koku sürünmemesi, sesini yükseltmemesi ve ziynetlerini göstermemesi gerekir. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"Görünen kısımları müstesna olmak üzere ziynetlerini teşhir etmesinler." (Nur, 31)*

Yani ziynetlerinden görünenleri hariç. Bunları gizlemek mümkün değildir. Bunlar elbise, pardesü ve aba gibi (dış elbise)lerdir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bayram günü kadınlara namaza çıkmalarını emredince Ümmü Atıyye şöyle dedi: Ya Rasulallah bizim birimizin cilbabı (dışarı giyecek elbisesi) yok. Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* ona şöyle buyurdu: "Arkadaşının cilbabını giysin." Bu hadisi Buhari ve Müslim rivayet etmişlerdir.

Kadınların erkeklerden geride kalmaları, onlardan uzak durmaları ve erkeklerin aksine en arka saftan itibaren oturmaya başlamaları sünnettir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Erkeklerin saflarının en hayırlısı ilk saftır. En kötüsü son saftır. Kadınların saflarının en hayırlısı en son saftır, en kötüsü ilk saftır." Bu hadisi Müslim rivayet etti.

Kadınlar, imam selam verir vermez mescitten ayrılırlar. Bir mazeretleri olmadıkça arkada kalmazlar. Ümmü Seleme *Radıyallahu anh* dedi ki: Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* namazı bitirince selam verdiği zaman kalkmadan önce yerinde biraz beklerdi. Ümmü Seleme dedi ki: Allah bilir, öyle zannediyoruz ki Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* erkekler onlara ulaşmadan kadınlar oradan ayrılsınlar diye böyle yaptı. Bunu Buhari rivayet etti.

Kadınların beraberlerinde mümeyyiz olmayan çocuklarını getirmeleri caiz değildir. Çünkü genelde bir çocuğun oynamasına, sesini yükseltmesine, fazlaca hareket etmesine ve safların arasından geçmesine engel olunamaz. Çocuk sayısı arttıkça bundan namaz kılanlar rahatsız olur, zarar görür ve namaz kılanın namazının kabulünü engelleyecek şekilde kafa karışıklığına sebep olur. İşittikleri

ve gördükleri şeylerden dolayı namazda huşu kalmaz. Dolayısıyla velilerin ve sorumlu kişilerin bu konuda dikkatli olmaları, aklı ermeyenlerin ellerinden tutup oyun ve yaramazlıklarını engellemeleri gerekir. Mescitlere ve cemaate saygı göstermeleri gerekir.

Allah en iyi bilendir.

Bir kadının tek başına şöförle birlikte bir arabaya binmesine gelince bu caiz değildir. Çünkü bu haram kılınmış bir halvettir. Hadiste şöyle buyurulur: "Bir erkek bir kadınla beraber onun (kadının) mahremi olmadan onunla beraber yalnız kalmasın."

Yine Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Bir erkek bir kadınla yalnız kalmasın yoksa üçüncüsü şeytandır."

Müslüman bir kadının Allah'tan korkması, fitneden korkarak ister mescide olsun ister başka yere olsun şöförle veya taksiciyle birlikte tek başına arabaya binmemesi gerekir. Beraberinde bir başka mahremi veya kadınlardan bir topluluk bulunması durumunda, gidilecek yer yakın olsa bile ancak onlarla birlikte halvet ortadan kalkar.

Allah en iyi bilendir.[857]

RAMAZANIN OTUZUNCU GECESİ

SORU 836- Bayram gecesi teravih namazının hükmü nedir, kılınır mı kılınmaz mı?

CEVAP: Ramazanın otuzuncu gecesi hilalin görüldüğü kesinleştiği zaman teravih namazı ve gece namazı kılınmaz. Çünkü teravih namazı kılmak ve geceyi ihya etmek sadece Ramazana mahsustur. Ramazan ayının çıktığı kesinleştiği zaman teravih namazı kılınmaz, insanlar (yatsıyı kıldıktan sonra) mescitlerden evlerine dağılırlar.[858]

857 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 148-148
858 Fetâvâ libni Useymîn, Kitabu'd-Da've, 1/201-202

Üçüncü Bölüm
İTİKAF

İki fasıldan ibarettir:

Birinci Fasıl	**:**	Ramazanın Son On Günü ve Kadir Gecesi
İkinci Fasıl	**:**	İtikafın Hükümleri

Birinci Fasıl

RAMAZANIN SON ON GÜNÜNÜN FAZİLETİ VE KADİR GECESİ

RAMAZANIN SON ON GÜNÜNÜN FAZİLETİ

SORU 837- Ramazanın son on gününün faziletini anlatmanızı rica ediyorum?

CEVAP: Ramazanın son on gününün fazileti büyüktür. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bu günlerde Ramazanın başında gösterdiği gayretten daha fazla gayret gösterirdi. O, bu gecelerde Ramazanın başındakinden daha fazla teheccüd kılmaya çalışırdı.

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Ramazanın son on gününde itikafa girerdi. Yani Allah'ı zikretmek ve ibadet etmek için mescitte ikamet eder ve bu on gün boyunca beşeri bir ihtiyacı olmadıkça dışarı çıkmazdı. Bu da bu on günün meziyeti ve faziletinin delilidir.

Kadir gecesinin de bu son on güne tesadüf edebileceği daha fazla ümit edilir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* kadir gecesinin özellikle bu son on günde olabileceğinin umulduğunu haber vermiştir. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* kadir gecesini bulmak arzusuyla bu on gece çok çalışırdı.[859]

KADİR GECESİNİN FAZİLETİ

SORU 838- Kadir gecesinin faziletinin ve bu konudaki ayetlerin açıklanması rica olunur?

CEVAP: Allah Teala kadir gecesinin şanını yüceltti ve onu kadir gecesi diye isimlendirdi. Ecellerin, rızıkların ve sene içinde meydana gelecek ilahi tedbirler bu gece takdir edildiği için bu ismi aldığı ifade edilmiştir.

---

[859] Salih b. Fevzân, Fetâvâ Nurun ale'd-Derb, s. 75

Nitekim Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"Her hikmetli işe o gecede hükmedilir." (Duhan, 4)* Allah Teala bundan dolayı bu geceyi kadir gecesi diye isimlendirdi.

Allah katındaki kadru kıymeti ve mertebesi yüksek olduğu için kadir gecesi diye isimlendirildiği de söylenmektedir. Allah Teala bu geceyi mübarek gece olarak da isimlendirdi: *"Biz onu (Kur'an'ı) mübarek bir gecede indirdik. Kuşkusuz biz uyarıcıyızdır." (Duhan, 3)*

Allah Teala bu gecenin şanını şu sözleriyle yüceltti: *"Kadir gecesinin ne olduğunu sen bilir misin? Kadir gecesi bin aydan hayırlıdır." (Kadir, 2-3)*

Bu mübarek gecede yapılan ibadet, içinde kadir gecesi bulunmayan bin aylık ibadete denktir. Bin ay, seksenüç yıldan fazla bir süreye denktir. Bu, kadir gecesinin faziletine delalet eden şeylerdendir. Bu sebeple Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bu geceyi aramış/araştırmış ve şöyle demiştir: "Kim iman etmiş olarak ve sevabını Allah'tan umarak kadir gecesini ihya ederse onun geçmiş ve gelecek günahları affedilir."

Allah Teala, bu gece meleklerin ve Ruh'un (Cebrail'in) indiğini haber vermiştir. Bu da onun şanının yüceliğine ve önemine delalet eder. Çünkü melekler ancak önemli ve büyük işler için inerler.

Sonra onu şöyle vasıflandırdı: *"O gece şafak sökünceye kadar selamdır (esenliktir)." (Kadir, 5)*

Onu "selam" diye nitelendirdi. Bu nitelendirme de onun şerefine, iyiliğine ve bereketine delalet eder. Bu gecenin hayrından ve bereketinden mahrum kalan kimse büyük bir hayırdan mahrum kalmış olur.

Bunlar, bu mübarek gecenin faziletleridir. Fakat Allah Teala, müslümanlar bu geceyi bütün Ramazan gecelerinde arasınlar da bol bol ibadet etsinler diye hikmeti gereği bu geceyi Ramazan ayı içerisine gizlemiştir. (Müslümanlar bu gecenin faziletini kaçırmamak için) hem diğer gecelerde bol bol ibadet ederler, hem de bu gecenin faziletine, cömertliğine ve sevabına tesadüf ederler. Böylece iki iyiliği birden yapmış olurlar. Bu da Allah'ın kullarına bir lutfudur.

Özet olarak bu gece büyük ve mübarek bir gecedir. Allah'ın Ramazan ayında müslümana bahşettiği bir nimettir. Müslüman bu geceyi değerlendirmede

başarılı olduğu zaman büyük sevapları ve muhtaç olduğu pek çok iyiliği elde eder.[860]

KADİR GECESİNİN FAZİLETİ NEDİR? NİYE BÖYLE İSİMLENDİRİLMİŞTİR? BU GECEYİ İHYAYA MUVAFFAK OLAN KİMSE NE SÖYLER?

SORU 839- Kadir gecesinin fazileti nedir? Niçin böyle isimlendirilmiştir? Geceyi ihyaya muvaffak olan kimse ne söyler?

CEVAP: Allah Teala kadir gecesini kitabının iki yerinde zikretmiştir:

Birincisi: Kadir suresindedir: "Biz onu (Kur'an'ı) kadir gecesinde indirdik." (Kadir, 1)

İkincisi: Duhan suresinde: *"Biz onu (Kur'an'ı) mübarek bir gecede indirdik. Kuşkusuz biz uyarıcıyızdır." (Duhan, 3)* Bu gecede yapılan ibadetin bin ayda yapılan ibadete denk oluşunu da gecenin fazileti olarak zikretti: *"Kadir gecesi bin aydan hayırlıdır." (Kadir, 3)* Bin ay seksen iki sene dört aydır.

Niçin kadir gecesi diye isimlendirildi sorusunu soran kimsenin sorusuna gelince buna cevap olarak denilir ki çünkü kıymetli ve şerefli bir gecedir. Bu gecenin Ramazanın son on gününde olması umulur. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: Bu geceyi son on günde arayınız.

Son on gününde tek sayılı gecelerinde olacağı umulur. Kadir gecesine erişen kimse bu gece Aişe'den *Radıyallahu anha* rivayet edilen dua ile dua eder. O, Peygambere *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle sordu: Ya Rasulallah! Kadir gecesine eriştiğim zaman ne dememi önerirsin? Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* ona şöyle cevap verdi: Şöyle de: "Allah'ım sen affedicisin, affı seversin, bizi de affet."[861]

KADİR GECESİNİN FAZİLETİ VE BU GECEYİ BELİRLEMEDE EN UYGUN YÖNTEM

SORU 840- Kadir gecesinin fazileti nedir? Niçin bu isimle isimlendirildi? Bu gecenin nasıl belirlendiğine dair görüşler nelerdir? Bu konuda alimlerin tercihi nedir? Son on günün içinde midir, yoksa ortadaki on günde midir, yoksa

---

860 Salih b. Fevzân, Fetâvâ Nurun ale'd-Derb, s. 76-77
861 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 119-120

ayın başında mıdır? Geceden geceye intikal eder mi? Kadir gecesinin gizlenmesinin hikmeti nedir?

CEVAP: Bu gece Kur'an'ın indirildiği gecedir. Onun fazileti hakkında söylenen şeyler şunlardır: Kur'an bu gece indirilmiştir. Bu gece bin aydan hayırlıdır yani bu gece yapılan ibadet bin aylık ibadetten daha hayırlıdır. Bu da onun faziletinin delilidir.

Meleklerin ve Cebrail'in bereket getirmek, kulların salih amellerdeki yarışlarını seyretmek, rahmetin inişine ve büyük günahların affedişine vesile olmak için inmeleri de bu gecenin faziletlerindendir. Bu gecenin selam olması yani afetlerden ve hastalıklardan uzak bir gece olması da onun faziletlerindendir.

Bu gecenin faziletlerinden birisi de geceyi ihya edenlerin affedilmeleridir. Çünkü Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmaktadır: "İman ederek ve sevabını Allah'tan umarak kadir gecesini ihya eden kimsenin daha önce işlediği günahlar affedilir." Bu hadisi Buhari ve Müslim rivayet etmişlerdir.

Bu gece kadru kıymetinin büyüklüğünden dolayı veya kulların o sene yapacakları işlerin takdir edilmesinden dolayı kadir gecesi diye isimlendirilmiştir. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "Her hikmetli işe o gece hükmedilir." (Duhan, 4) Buna "senelik takdir" adı verilir.

Bu gecenin belirlenmesi konusunda insanlar ihtilaf etmişlerdir.

Hadisçi İbn Hacer, Fethu'l-Bari'nin oruç bölümünün sonunda bu gecenin belirlenmesi konusunda kırk altı farklı görüşten söz etti ve şöyle dedi: "Bu görüşlerin en çok tercih edileni son on gecenin tek gecelerinden birisinde olmasıdır ve intikal etmesidir/her sene aynı gece olmamasıdır. Son on günün tek gecelerinin olması umulur. Şafii'ye göre yirmibirinci veya yirmiüçüncü gece olması umulur. Cumhura göre yirmi yedinci gece olması umulur. Alimler dediler ki: Kadir gecesinin gizlenmesinin hikmeti insanlar bu geceyi bulmak için çok çalışsınlar diyedir. Bu gece belirlenmiş olsaydı insanlar sadece o gece çalışırlardı."

Delillerin çoğu, bu gecenin son yedi gecenin içinde ve yirmiyedinci gecede olduğunu tercih ediyor. Birtakım alametler ve duanın kabulü, sabahında güneşin ışıksız doğması ve o gece müşahede edilen nur ve aydınlık bu gecenin alametlerindendir. Allah en iyi bilendir.[862]

KADİR GECESİNİN ALAMETLERİ

[862] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 118-119

SORU 841- Kadir gecesinin alametleri nedir?

CEVAP: Bu gecenin sakin bir gece oluşu, müminin kalbinde bir ferahlığın bulunuşu, hayır yapma performansının yüksek oluşu ve o gecenin sabahında güneşin ışıksız ve saf olarak doğması kadir gecesinin alametlerindendir.[863]

RAMAZANIN YİRMİYEDİNCİ GECESİNİN KADİR GECESİ OLARAK NİTELENDİRİLMESİ

SORU 842- Bazı müslümanlar Ramazanın yirmiyedinci gecesini kadir gecesi olarak nitelendirmeyi adet haline getirmişler. Bu sınırlamanın aslı var mıdır? Bunun bir delili var mıdır?

CEVAP: Evet, bu sınırlamanın bir temeli vardır. Müslim'in Sahih'inde Ubey İbn Kab'den rivayet edilen hadiste de geçtiği gibi kadir gecesinin yirmiyedinci gece olması umulur.

Fakat ilim adamlarının bu konudaki kırka kadar ulaşan görüşleri içinde en çok tercih edilen görüş kadir gecesinin son on gününde ve özellikle de son yedi gün içinde olacağı görüşüdür. Bu, yirmiyedinci gece olabilir, yirmibeşinci gece olabilir, yirmialtıncı gece olabilir, yirmidördüncü gece olabilir.

Bu sebeple bir kimsenin bu gecenin faziletinden ve sevabından mahrum kalmamak için her gece çalışması gerekir. Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"Biz onu (Kur'an'ı) mübarek bir gecede indirdik. Şüphesiz biz uyarıcıyızdır."* *(Duhan, 3)*

Allah Teala şöyle buyurdu: *"Şüphesiz biz onu (Kur'an'ı) kadir gecesinde indirdik. Kadir gecesinin ne olduğunu sen bilir misin? Kadir gecesi bin aydan daha hayırlıdır. Melekler ve Ruh (Cebrail) o gecede Rablerinin izniyle her türlü iniş için iner de inerler. O gece, tan yerinin ağarmasına kadar bir esenliktir."*

(Kadir, 1-5)[864]

---

[863] Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/563

[864] Fetâvâ libni Useymîn, Kitabu'd-Da've, 1/204-205

KADİR GECESİNİN ARAŞTIRILMASI

SORU 843- Şeyhulislam İbn Teymiye'ye h. 706 yılında kalede, Cebel kalesinde tutuklu iken kadir gecesi hakkında soru soruldu? (O bu soruya şöyle cevap verdi:)

CEVAP: Elhamdulillah. Kadir gecesi Ramazan ayının son on günü içerisindedir. Peygamberden *Sallallahu aleyhi vesellem* sahih olarak şu hadis rivayet edilmiştir: "O, Ramazanın son on gecesi içindedir. Bu gecelerden tek sayılı bir gece kadir gecesi olacaktır."

Fakat bu tek gece geçen geceler dikkate alınarak belirlenir. Dolayısıyla Ramazanın yirmibirinci gecesinde, yirmiüçüncü gecesinde, yirmibeşinci gecesinde, yirmiyedinci gecesinde ve yirmidokuzuncu gecesinde kadir gecesi aranır.

Peygamberden *Sallallahu aleyhi vesellem* gelen bir hadise göre bu tek gece kalan geceler dikkate alarak da belirlenir. Bu hadiste Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurur: "Kalan dokuzuncu gecede, kalan yedinci gecede, kalan beşinci gecede ve kalan üçüncü gecede (kadir gecesi aranır)."

Buna göre ay otuz çektiği zaman kadir gecesi çift sayılı gecelere tesadüf eder ve Ramazanın yirmiikinci gecesi kalan dokuzuncu gecedir, yirmidördüncü gece kalan yedinci gecedir. Sahih hadiste Ebu Said el-Hudri bunu böyle tefsir etti.

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bu geceyi böylece Ramazan ayı içinde ihya etti.

Ramazan ayı yirmidokuz çekerse kalan günler dikkate alınarak belirlenen tek gece geçen günler dikkate alınarak belirlenen gece gibi olur. Durum böyle olunca da bir müminin bu geceyi son on günün hepsinde araması gerekir. Nitekim Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Bu geceyi son on günün içinde arayın." Son yedi gün içinde olması daha çok muhtemeldir. Yirmiyedinci gece olması ise çok daha muhtemeldir. Nitekim Ubey İbn Kab kadir gecesinin yirmiyedinci gece olduğuna yemin etti. Ona denildi ki: Bunu nasıl bildin? O şöyle cevap verdi: Rasulullahın *Sallallahu aleyhi vesellem* bize haber verdiği delille bildim. Rasulullah bize o gecenin sabahında güneşin tas gibi ışıksız doğacağını haber verdi.

Bu, Ubey İbn Kab'ın, Peygamberden rivayet ettiği alametlerin en meşhur olanlarından biridir. Bu alametlerin içinde şu da rivayet edilmiştir: "Bu gece açık

ve aydınlık bir gecedir." Sakindir, ne fazla sıcaktır, ne fazla soğuktur.

Allah Teala bu geceyi bazı insanlara uyku veya uyanıklıkta açıklamış olabilir. Bu gecenin nurlarını görebilirler veya bu gece kadir gecesidir diyen bir kimseyi görebilir. Allah Teala onun kalbine durumu açıklığa kavuşturacak bir müşahedenin kapısını açabilir.

Allah en iyi bilendir.[865]

BAŞKA GECELERİ İHYA ETMEYİP SADECE KADİR GECESİNİ NAMAZ VE İBADETLE İHYA EDEN KİMSENİN HÜKMÜ

SORU 844- Bazı insanlar kadir gecesini niyet ederek o geceyi namaz ve ibadetle ihya ediyorlar ve Ramazanın diğer gecelerini ihya etmiyorlar. Bu doğru mudur?

CEVAP: Hayır, bu doğru değildir. Çünkü bu gece değişebilir. Bu konudaki pek çok hadisin de delalet ettiği gibi yirmiyedinci gece de olabilir, başka bir gece de olabilir. Peygamberden *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle bir hadis rivayet edilmiştir: "Bir sene bana kadir gecesi gösterildi. Bu gece yirmibirinci gece idi." Sonra bir kimsenin sadece kadir gecesi olduğu ümit edilen geceye tahsis etmesi veya sadece kadir gecesi olacağını ümit ettiği geceyi ihya etmesi uygun değildir. Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* sünnetine uygun olan şey son on geceyi ihya etmeye çalışmaktır. O *Sallallahu aleyhi vesellem*, Ramazanın son on gününe girdiği zaman gayrete gelir, ailesini uyandırır ve geceyi ihya ederdi. Akıllı bir müminin yapması gereken şey ecir ve sevabı kaçırmamak için bu on günün gecelerinin tamamını ihya etmeye çalışmaktır.[866]

KADİR GECESİ İBADETLE NASIL İHYA EDİLİR?

SORU 845- Kadir gecesi nasıl ihya edilir? Namazla mı, Kur'an okuyarak mı, Peygamberin hayatını okuyarak mı, vaaz ve irşatla mı, bu geceyi mescitte kutlayarak mı ihya edilir?

CEVAP: I- Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* başka gecelerde kıldığı namazdan, okuduğu Kur'an'dan ve yaptığı duadan daha fazlasını Ramazanın son on

---

[865] Şeyhulislam İbn Teymiyye, Mecmuu Fetâvâ, 25/284-286

[866] İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 207

gecesinde kılmaya, okumaya ve yapmaya çalışırdı. Buhari ve Müslim'in, Aişe'den *Radıyallahu anha* rivayet ettiklerine göre: " Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* son on güne girdiği zaman geceyi ihya eder, ailesini uyandırır ve daha fazla gayrete gelirdi." Ahmed ve Müslim'in rivayetine göre: "Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* son on günde diğer günlerde çalıştığından daha fazla çalışırdı."

II- Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* insanları inanarak ve sevabını Allah'-tan umarak kadir gecesini ihya etmeye teşvik ederdi. Ebu Hureyre *Radıyallahu anh* Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Kim iman ederek ve sevabını Allah'tan dileyerek kadir gecesini ihya ederse Allah onun geçmiş günahlarını bağışlar." Bu hadisi İbn Mace'nin dışında diğer hadisçiler rivayet etmiştir. Bu hadis kadir gecesini ibadetle ihya etmenin meşruluğuna delildir.

III- Kadir gecesi yapılan duaların en faziletlisi Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem*, Aişe'ye *Radıyallahu anha* öğrettiği duadır. Tirmizi'nin, Aişe'den sahih olarak rivayet ettiği bu hadiste o şöyle anlattı. Dedim ki: Ey Allah'ın Rasulü! Herhangi bir gecenin kadir gecesi olduğunu bilirsem o gece ne söylememi tavsiye edersin? Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurdu: "Şöyle de: Allah'ım sen affedicisin, affetmeyi seversin, beni de affet."

IV- Ramazanın bir gecesini kadir gecesidir diye belirlemeye gelince, başka gece değil bu gecedir diyebilmek için bir delile ihtiyaç vardır. Fakat son on günün tek geceleri kadir gecesi olmaya diğerlerinden daha yakındır. Yirmiyedinci gecesi ise kadir gecesi olmaya gecelerin en uygunudur. Çünkü anlattığımız gibi buna delalet eden hadisler gelmiştir.

V- Bid'atlere gelince bunlar Ramazanda da caiz değildir, diğer günlerde de caiz değildir. Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Kim bizim şu din işimizde bid'at ihdas ederse reddedilir." Bir rivayette de şöyle buyurur: "Herkim hakkında emrimiz olmayan bir amel ile amel ederse reddolunur."

Bazı Ramazan geceleri yapılan kutlamaların bir aslının olduğunu bilmiyoruz. En hayırlı hidayet Muhammed'in *Sallallahu aleyhi vesellem* hidayetidir. İşlerin en kötüsü sonradan uydurulanlardır.

Başarı Allah'tandır.[867]

---

[867] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2392

İkinci Fasıl
İTİKAFIN HÜKÜMLERİ

Üç konuyu ihtiva eder:

Birinci Konu **:** İtikafın Hükmü, Niteliği ve Şartları

İkinci Konu **:** İtikafa Giren İçin Caiz, Müstehap ve Mekruh Olan Şeyler

Üçüncü Konu **:** İtikafla İlgili Çeşitli Meseleler

Birinci Konu
İTİKAFIN HÜKMÜ, NİTELİĞİ VE ŞARTLARI

SORU 846- İtikafta kastedilen şeyi öğrenmek istiyoruz. İtikafın hükmü nedir?

CEVAP: İtikaf, bir kimsenin insanlardan uzak bir şekilde tek başına Allah'a ibadet etmek, Allah'a itaat etmekle meşgul olmak ve kendini sadece bu işe vermek için mescide bağlanıp kalmasıdır. İster cuma kılınan bir mescit olsun, isterse cuma kılınmayan bir mescit olsun, her mescitte itikafa girilebilir. Fakat cuma namazı için dışarı çıkmak mecburiyetinde kalmamak maksadıyla cuma kılınan bir mescitte itikafa girmek daha faziletlidir.[868]

İTİKAFIN KISIMLARI VAR MIDIR?

SORU 847- İtikafın kısımları var mıdır yoksa itikaf sadece bir tane midir?

CEVAP: İtikaf tek bir kısımdır. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi itikaf Allah'a itaat için mescide bağlanmaktır. Fakat bazan oruçla birlikte itikaf yapılır, bazan oruçsuz itikaf yapılır.

İlim adamları, oruçsuz itikaf sahih olur mu, yoksa itikaf ancak oruçla mı sahih olur, bu konuda ihtilaf etmişlerdir. Fakat meşru olan itikaf ancak Ramazanın son on günü yapılan itikaftır. Çünkü Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* kadir gecesini yakalamak ümidiyle bu on günde itikafa girerdi.[869]

İTİKAFIN ŞARTLARI

SORU 848- İtikafın şartları nelerdir? Oruç bu şartlardan biri midir? İtikafta olan kimsenin bir hastayı ziyaret etmesi veya bir davete icabet etmesi veya aile-

[868] İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 208
[869] İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 208

sinin ihtiyaçlarını gidermesi veya cenazeye iştirak etmesi veya çalışmaya gitmesi caiz olur mu?

CEVAP: İtikafın cemaatle namaz kılınan bir mescitte yapılması meşrudur. İtikafa giren kişi şayet cuma kılmakla mükellef birisi olup da cuma namazı itikafını bölecekse cuma kılınan bir mescitte itikafa girmesi daha faziletlidir. Oruçlu olması zorunlu değildir. Sünnet olan, itikafa giren kişinin itikaf esnasında hasta ziyaretine gitmemesi, davete icabet etmemesi, ailesinin ihtiyaçlarını gidermemesi, cenazeye katılmaması ve mescit dışında çalışmaya gitmemesidir. Çünkü Aişe *Radıyallahu anha* şöyle demiştir: "İtikafta bulunan kişiye sünnet olan şey, hasta ziyaretine gitmemesi, cenazeye katılmaması, kadına dokunmaması, onunla ilişkiye girmemesi ve zorunlu olmadıkça bir ihtiyaç için dışarı çıkmamasıdır.

Başarı Allah'tandır.[870]

SORU 849- Ramazan ayında itikafa girmek müekked bir sünnet midir? Ramazan dışında itikafa girmenin şartları nelerdir?

CEVAP: Ramazanda itikafa girmek Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* hayatında işlediği bir sünnettir. Hanımları onun vefatından sonra da itikafa girmişlerdir. İlim adamları bunun bir sünnet olduğunda icma etmişlerdir. Fakat itikafın meşru kılınan gaye için yapılması gerekir. İtikafın gayesi insanın dünya işlerinden uzaklaşarak kendisini tamamen Allah'a ibadete verecek şekilde namaz, zikir ve diğer ibadetlerle meşgul olmak için mescide bağlanmasıdır. Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* kadir gecesini gözetlemek için itikafa girerdi. İtikafta olan kimse dünya işlerinden uzaklaşır, alış-veriş yapmaz, mescitten dışarı çıkmaz, cenazeye katılmaz ve hasta ziyaretine gitmez. Bazı insanlar itikafa giriyorlar, sonra onların yanına geceleyin veya gündüz vakitlerinde birtakım ziyaretçiler geliyorlar ve konuşulan haram sözler bu itikafı zedeleyebiliyor. Bunlar itikafın gayesine aykırıdır.

Fakat ailesinden birisi gelir de onun yanında konuşursa bunda bir sakınca yoktur. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* itikafta iken eşi Safiyye onu ziyarete gelmiş ve kendisiyle konuşmuştu. Önemli olan bir kimsenin Allah'a yaklaşmak için itikafa girmesidir.[871]

SORU 850- İtikafın belirli şartları var mıdır veya belirli rükünleri de var

---

[870] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 6718

[871] Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/547-548

mıdır?

CEVAP: Yukarıda da belirttiğim gibi itikafın rüknü Allah'a yaklaşmak ve kendisini sadece Allah'a ibadete vermek için dünya işlerinden uzaklaşarak mescide bağlanmaktır.

Şartlarına gelince, diğer ibadetlerin şartları itikafın da şartlarıdır.

Bu şartlardan birisi müslüman olmak, bir diğeri akıllı olmaktır. Baliğ (erişkin) olmayanın itikafı sahihtir. Erkeğin de, kadının da itikafı sahihtir. Oruçsuz itikaf sahihtir. Her mescitte itikaf sahihtir.[872]

İTİKAFIN BELLİ BİR ZAMANI VAR MI, YOKSA SADECE RAMAZANDA MI YAPILIR?

SORU 851- İtikafın belli bir zamanı var mıdır veya sadece Ramazana mı mahsustur yoksa Ramazan dışında da caiz olur mu?

CEVAP: İtikafa girmek sadece Ramazanda meşrudur. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Ramazan dışında itikafa girmemiştir. Sadece bir sene Ramazanda itikafı terkettiği zaman onun yerine şevval ayında girmiştir.

Fakat bir kimse Ramazan dışında itikafa girerse bu da caiz olur. Çünkü Ömer *Radıyallahu anh*, Peygambere *Sallallahu aleyhi vesellem* sordu ve dedi ki: Ben Mescid-i Haram'da bir gece veya bir gün itikafa girmeyi adadım. Rasulullah ona şöyle dedi: "Adağını yerine getir."[873]

İTİKAFINDA KENDİSİ İÇİN GEREKLİ BİR ŞEYİ ŞART KOŞTUĞU ZAMAN SÖZLE SÖYLEMEDİĞİ HALDE NİYET YETERLİ OLUR MU?

SORU 852- İtikafında kendisi için gerekli bir şeyi şart koştuğu zaman niyet etmesi yeterli midir, yoksa bunu sözle söylemesi mi gerekir?

CEVAP: Konuşmadan niyet etmesi yeterlidir. Nitekim bütün ibadetlerde de böyledir. Ancak hacda bu şarttır. Hacta dil ile de niyetin ifade edilmesi gerekir.

---

[872] İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 209
[873] İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 208

Allah en iyi bilendir.[874]

İTİKAFIN NİTELİĞİ VE ŞARTLARI NEDİR?

SORU 853- İnsanların pek çoğunun önem vermediği bir sünnet var. Bu, itikaf sünnetidir. Bu konudaki tavsiyeniz nedir? İtikafın şartarı nedir? Caiz olan ve caiz olmayan şeyler nelerdir? Kadının itikafa girmesi caiz midir? Bu itikaf nerede olur?

CEVAP: İtikaf, Allah'a itaat için mescide bağlanmaktır/mescitte kalmaktır. Bu, her zaman müekked bir sünnettir. Ramazanın son on gününde olması daha fazla kuvvetli bir sünnettir. Nitekim Aişe *Radıyallahu anha* şöyle demiştir: " Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* vefat edinceye kadar Ramazanın son on günlerinde itikafa girerdi. Ondan sonra da eşleri itikafa girdi."

Buhari, Ebu Hureyre'nin şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* her Ramazan on gün itikafa girerdi. Vefat ettiği sene yirmi gün itikafa girdi."

İbn Receb "el-Letaif"te şöyle dedi: "Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bu on gün içinde bütün meşguliyetlerini bırakır, zihnini boşaltır, kendisini Rabbine münacata, onun zikrine ve duaya verirdi, insanları terkederek bir hücreye kapanırdı."

Bu sebeple İmam Ahmed, itikafa giren kimsenin insanlarla karışmamasının, hatta ilim öğrenmek ve Kur'an okutmak için bile olsa onlarla birlikte olmamasının müstehap olduğu görüşündedir. Aksine tek başına kalması onun için daha faziletlidir. Bu ümmet için meşru olan halvet (uzlet, yalnızlık) budur. Cumayı ve cemaatı terketmemek için itikaf sadece mescitlerde yapılır. İtikafa giren kişi kendisini Allah'a itaat etmek ve onu zikretmek için hapseder. Kendisini meşgul eden bütün işlerini bırakır. Kalbi ile ve kalıbı ile kendisini Rabbine ve ona yaklaştıracak şeylere verir. Allah'tan ve onun rızasından başka hiçbir düşüncesi kalmaz.

İtikafın anlamı ve hakikati Yaratıcının hizmetine bağlanmak için yaratıklardan alakayı kesmektir. Bilgisi Rabbine olan sevgisi ve ünsiyeti güçlü oldukça o kişi kendisini her durumda tamamen Rabbine verecektir." İbn Receb'in sözleri

---

[874] Şeyh Abdurrahman b. Nâsır es-Sa'di, el-Fetâvâ es-Sa'diyye, s. 232

burada bitti.

İtikaf ancak şu şartlarla sahih olur:

1- Niyet. Bunun delili "ameller niyetlere göredir" hadisidir.

2- Mescitte olması. Bunun delili şu ayettir: *"Mescitlerde itikafa girdiğiniz zamanlarda kadınlara yaklaşmayın."* *(Bakara, 187) Peygamber Sallallahu aleyhi vesellem* mescidinde itikafa girerdi.

3- Bu mescidin cemaatle namaz kılınan bir mescit olması. Çünkü kişinin her vakit cemaatle namaz için tekrar tekrar mescitten çıkmaması gerekir. Bu, itikafa aykırıdır.

İtikafa giren kişi bir zorunluluk olmadıkça dışarı çıkmaz, hasta ziyaret etmez, cenazeye katılmaz. Eşiyle cinsel ilişkide bulunması haramdır. Kendisini Allah'a yaklaştıracak ibadetlerle meşgul olması ve gereksiz şeylerden sakınması müstehaptır. Kendisini ziyarete gelen kişi ile konuşabilir, temizlenip koku sürünebilir. Temizlik ve tuvalet için dışarı çıkabilir. Yemek getireni yoksa yemek ve içmek için dışarı çıkabilir.

Kadına gelince, onun hakkında hayırlı ve faziletli olan şey evinde kalmasıdır, eşinin ve çocuklarının hizmetinde bulunmasıdır. Bu da onu Rabbine ibadetten alıkoymamalıdır. Çünkü onun dışarı çıkması fitne ihmalini doğurur. Tek başına kalması onu fasıklarla ve karakteri bozuk kişilerle karşı karşıya getirebilir.

Fakat bundan emin olursa, yaşı da ileri olursa, mescit de ailesine ve akrabalarına yakın olursa orada itikafa girmesi caiz olur. Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* eşlerinin kendisinden sonraki itikafları da bu manaya yorumlanır. Çünkü onlar mescide yakın yerlerde bulunuyorlardı.

Özet olarak, evi kadının namaz kıldığı yer olduğu halde evinin mescidinde[875] itikafa girmesi sahih değildir. Devamlı cemaatle namaz kılınmasa bile (kadının) her mescitte (itikafa girmesi) sahih olur. Dışarı çıkması ve tek başına hareket etmesi mekruhtur çünkü kendisini koruması gerekir.

Allah en iyi bilendir.[876]

İTİKAF VE HÜKÜMLERİ

875 Evinin mescidiyle kastettiği şey kadının evinde namazını kıldığı bölümdür. -Çeviren-

876 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 111-113

SORU 854- İtikaf nedir? Hükmü nedir? Evimde itikafa girmem caiz midir?

CEVAP: İtikaf büyük bir ibadettir. Allah Tealanın kitabında ve kitabının ayetlerinde konu ile ilgili hükmü budur.

Bu ayetlerden birisi Yüce Allah'ın dostu İbrahim'e ve İbrahim'in oğlu İsmail'e şu sözüdür: *Tavaf edenler, ibadete kapananlar (yani itikafa girenler), rüku ve secde edenler için evimi temiz tutun."* *(Bakara, 125)*

Bir diğer ayet şudur: *"Mescitlerde itikafta iken eşlerinize yaklaşmayın."* *(Bakara, 187)*

Bu, Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* kesin bir sünnetidir. O, kadir gecesini bulmak ümidiyle Ramazanın ortasındaki on gün itikafa girerdi. Kadir gecesinin son on günde olabileceği umudu belirince, hayatının sonunda Ramazanın son on gününde itikafa girmeye başladı. Kadınları da onunla birlikte itikafa girerlerdi.

İtikaf büyük bir ibadettir. İtikaf, namaz kılarak, Kur'an okuyarak ve Allah'ı zikrederek sadece O'na ibadet etmek, dünya işlerini bırakıp kendini tamamen buna vermek ve Allah'a ibadetle vakit geçirmek için Allah'ın mescitlerinden birinde ikamet etmektir. Bu, itikaftır. Her vakit meşrudur.

Fakat sadece cemaatle namaz kılınan mescitlerde meşrudur. Çünkü Allah Teala şöyle buyurur: *"Mescitlerde itikafta bulunduğunuz zamanlarda..."* *(Bakara, 187)*

Halkı başka yere göç ettiği için terkedilmiş ve içinde namaz kılınmayan mescidde bir kimsenin itikafa girmesine gelince, bu bir müslüman için caiz değildir. Çünkü o zaman namazı cemaatle kılamamış olur.

İtikaf ancak cemaatle namaz kılınan bir mescitte meşru olur.

Başarı Allah'tandır.[877]

---

877 el-Munteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân, 3/157

MESCİTLERİN DIŞINDA BAŞKA YERLERDE İTİKAF CAİZ MİDİR?

SORU 855- İtikafın hükmü nedir? Mescitlerin dışında başka yerlerde de itikaf caiz olur mu?

CEVAP: İtikaf sünnettir ancak mescitlerdeki itikaf sahihtir.

Bunun birinci sebebi Allah'ın şu ayetidir: *"Mescitlerde itikafa girdiğiniz zamanlar hanımlarınıza yaklaşmayın." (Bakara, 187)*

Allah Teala şöyle buyurdu: *"Tavaf edenler ve kendini ibadete verenler (itikafa girenler) için evimi temiz tutun." (Bakara, 125)* Buradaki ev, Mescid-i Haram'dır.

İkincisi, mescid dışında bir yerde itikafa girdiği zaman bu onun cemaatle namazı terketmesine yol açar. Cemaati terketmek büyük bir günahtır veya her vakit namaz kılmak için dışarı çıkmasına sebep olur. Dışarıya çokça çıkmak ve devamlı gidip gelmek itikafa aykırıdır. Çünkü itikaf kişinin mescide bağlı kalmasıdır.[878]

İTİKAFIN BAZI HÜKÜMLERİ

SORU 856- Mescitlerde itikafa girmenin hükmü nedir? Şer'î manası nedir? Mescitlerde yemek yemekle birlikte uykuyu ve uykunun mubahlığını da kapsar mı?

CEVAP: Şüphesiz mescitte itikaf Allah'a yaklaştırıcı bir ibadettir. Ramazanda itikafa girmek, başka zamanlarda itikafa girmekten daha faziletlidir. Bunun delili şu ayettir: *"(Ramazanda mescitlerde itikafa girdiğiniz zamanlar kadınlara yaklaşmayın." (Bakara, 187)*

Diğer bir delili Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* Ramazanın son on gününde itikafa girmiş olmasıdır. Bunu bir defa terketmiş ve o sene şevval ayında itikafa girmiştir.

İtikafın gayesi: Kendisini ibadete vermek ve bunun için Allah'tan başka hiç kimseyle beraber olmamaktır.

Bazıları itikafı şöyle tanımladılar: "İtikaf yaratıcıya hizmet için yaratılanlarla ilişkiyi kesmektir."

---

[878] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 111

Bundan kastedilen şudur: Allah'a itaat ve ibadetten alıkoyan ilişkileri kesmektir. Yukarıda da belirtildiği gibi bu Ramazanda da başka zamanda da meşrudur. Oruçlu itikaf daha faziletlidir. Oruçsuz itikafa girerse -alimlerin iki görüşünden sahih olanına göre- bunda da bir sakınca yoktur.

Buhari ve Müslim'in Sahihlerinde Ömer'den *Radıyallahu anh* rivayet edildiğine göre o, Peygambere *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle dedi: Ey Allah'ın Rasulü! Ben Mescid-i Haram'da bir gece itikafa girmeyi adamıştım. Bunu müslüman olmadan önce yapmıştı. Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* ona şöyle dedi: "Adadığın şeyi yerine getir."

Malumdur ki gece itikafın zamanı değildir. İtikafın zamanı gündüzdür. İtikafa giren kimsenin veya bir başkasının mescitte yemesi ve uyumasında bir sakınca yoktur. Çünkü bu konuda birtakım hadisler ve haberler vardır.

Suffe ehlinin durumu bilinmektedir. Onlar mescidin temizliğine çok düşkün olmalarına ve yemek artıklarından dolayı pislenmesinden sakınmalarına rağmen orada kalıyorlardı.

Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Bir adamın mescitten çıkarıp attığı pisliğe varıncaya kadar ümmetimin kazanacağı ecir ve sevaplar bana gösterildi." Bunu Ebu Davud ve Tirmizi rivayet etti. İbn Huzeyme sahih olduğunu söyledi.

Aişe'nin *Radıyallahu anha* şöyle dediği rivayet edildi: Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şehrin muhtelif semtlerinde evlerin arasında mescidler inşa etmemizi ve bunların temiz tutulup kokulanmasını emretti.

Allah'tan bizi ve sizi faydalı ilim ve onunla amelde başarılı kılmasını, kalplerimizi ve bütün amellerimizi düzeltmesini dileriz. Şüphesiz o çok iyi işitir ve çok yakındır. Allah'ın selamı ve rahmeti üzerinize olsun.[879]

---

[879] Mecmuu Fetâvâ Semahatu'ş-Şeyh Abdulaziz b. Baz, 3/264-265

İTİKAF YAPACAK KİMSE RAMAZANIN SON ON GÜNÜNDE HANGİ VAKİT MESCİDE GİRMEYE BAŞLAR VE NE ZAMAN SONA ERER?

SORU 857- Bir kimse Ramazanın son on gününün tamamını mescitte itikafla geçirmek istediğinde mescide ne zaman girmeye başlar ve itikafı ne zaman sona erer?

CEVAP: Buhari, Aişe'nin *Radıyallahu anha* şöyle dediğini rivayet etti: "Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* itikafa girmek istediği zaman sabah namazını kılar sonra itikafa başlardı. Ramazanın son on günündeki itikafın müddeti, Ramazanın son günü güneşin batmasıyla birlikte sona erer.[880]

İTİKAF NE ZAMAN BAŞLAR, NE ZAMAN SONA ERER?

SORU 858- Bir gün veya bir gece itikafa girmeyi adadığım zaman bunun başlama ve bitim vakti ne zamandır?

CEVAP: Bir gün itikafa girmeyi adadığın zaman güneş doğmadan önce girmen ve güneş battıktan sonra çıkman gerekir. İtikafa gece girmeyi adadığın zaman güneş battıktan sonra girmen ve ancak güneş doğduktan sonra çıkman gerekir.

Allah en iyi bilendir.[881]

İTİKAFA GİREN KİMSE İTİKAFINDAN NE ZAMAN ÇIKAR?

SORU 859- İtikafa giren kimse itikafından ne zaman çıkar? Bayram gecesi güneş battıktan sonra mı yoksa bayram günü şafaktan sonra mı?

CEVAP: İtikafa giren kimse Ramazan bittiği zaman itikafından çıkar. Ramazan bayram gecesi güneşin batmasıyla birlikte sona erer. Nitekim itikafa Ramazanın yirminci gecesi güneşin batmasıyla birlikte girer. Çünkü son on gün, Ramazanın yirminci gecesi güneşin batmasıyla birlikte başlar ve bayram gecesi güneşin batmasıyla birlikte sona erer.[882]

---

880 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 6718

881 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 115

882 Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/551

MESCİDİN İÇİNDEKİ ODALARDA İTİKAFA GİRMENİN HÜKMÜ

SORU 860- Mescidin içindeki bekçi odası ve zekat komisyonu odası itikaf için uygun bir yer olur mu? Malum bu odaların kapası mescidin içine açılmaktadır.

CEVAP: Mescidin içindeki ve kapıları mescide açılan odalar mescit hükmündedir. Mescidin dışındaki odalara gelince bunların kapıları mescidin içinde bile olsa mescidden değildir.

Başarı Allah'tandır.[883]

RAMAZANIN SON ON GÜNÜ DIŞINDA BAŞKA HERHANGİ BİR VAKİTTE DE İTİKAFA GİRMEK CAİZDİR

SORU 861- Ramazanın son on günü dışında herhangi bir vakitte de itikafa girmek caiz olur mu?

CEVAP: Evet, herhangi bir vakitte itikafa girmek caizdir. Fakat Rasulullaha *Sallallahu aleyhi vesellem* uyarak Ramazanın son on gününde itikafa girmek daha faziletlidir. Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* senelerden birinde şevval ayında itikafa girmiştir.

Başarı Allah'tandır.[884]

* * *

İkinci Konu
İTİKAFA GİREN İÇİN CAİZ, MÜSTEHAP VE MEKRUH OLAN ŞEYLER

ÜÇ MESCİDİN DIŞINDA İTİKAFA GİRMEK CAİZ OLUR MU?

SORU 875- Üç mescidin dışındaki mescitlerde itikafa girmek caiz olur mu? Delili nedir?

---

883 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 6718

884 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 3810

CEVAP: Evet, üç mescidin yani Mescid-i Haram, Mescid-i Nebi ve Mescid-i Aksa'nın dışındaki mescitlerde de itikafa girmek caizdir.

Bunun delili Allah Teala'nın şu ayetinin genel hükmüdür: *"Mescitlerde itikafa kapandığınız zamanlarda hanımlarınıza yaklaşmayın." (Bakara, 187)*

Bu ayet bütün müslümanlara hitab etmektedir. Şayet sadece üç mescit kastedilmiştir dersek müslümanların ekserisi bu ayete muhatap olmaz. Çünkü müslümanların çoğunluğu Mekke, Medine ve Kudüs'ün dışındadır.

Buna göre biz deriz ki: İtikafa girmek bütün mescitlerde caizdir. "Üç mescidin dışında itikafa girmek yoktur" hadisi sahih olduğu zaman bundan kastedilen şey en iyi ve en faziletli itikaftır. Şüphesiz bu üç mescitteki itikaf diğer mescitlerdeki itikaftan daha faziletlidir. Nitekim bu üç mescitte kılınan namaz da diğer mescitlerde kılınan namazdan daha faziletlidir.

Mescid-i Haram'da kılınan namaz yüzbin namaza bedeldir. Mescid-i Nebi'de kılınan diğer mescitlerdeki bin namazdan daha hayırlıdır. Mescid-i Aksa'daki namaz ise beşyüz namaza bedeldir.

Bu -yani ecir- cemaatle kılınan farz namazlar, küsuf namazı ve tahiyyetu'l-mescid namazı gibi bir kimsenin mescitlerde yapacağı ibadetlerde geçerlidir. Bir kimsenin mescide bağlı olmaksızın yaptığı sünnet ve nafile namazlara gelince bunları senin evinde kılman daha faziletlidir.

Bu sebeple Mekke hakkında biz deriz ki: Sünnetleri evinde kılman onları Mescid-i Haram'da kılmandan daha hayırlıdır.

Medine'ye nisbetle de durum böyledir. Çünkü kendisi Medine'de olduğu halde Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle demiştir: "Farz namazlar hariç kişinin evinde kıldığı namazlar daha faziletlidir." Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* nafileleri evinde kılardı.

Teravihe gelince o, mescitlerde kılınması meşru olan bir namazdır. Çünkü teravih cemaatle kılınması meşrudur.[885]

---

[885] Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/548-549

İTİKAFA GİREN KİMSENİN BİRİSİNE DERS VERMESİ VEYA DERS OKUMASI CAİZ OLUR MU?

SORU 863- İtikafta olan kimsenin birisine ders okutması veya ders okuması sahih olur mu?

CEVAP: İtikafta olan kimsenin namaz, zikir, Kur'an okumak gibi özel ibadetlerle meşgul olması daha faziletlidir. Fakat bir kimseye ders okutmasına veya ilim öğrenmeye ihtiyaç olursa bunda da bir sakınca yoktur. Çünkü bunlar da Allah'ı zikir sayılır.[886]

HAREMDE İTİKAFA GİREN KİMSE BAŞKA BİR MESCİTTE İNSANLARA İMAMLIK YAPMAK İÇİN İTİKAFI TERKEDEBİLİR Mİ?

SORU 864- Herhangi bir mescitte gönüllü imamlık yapan bir kimsenin insanlara namaz kıldırmak için Harem'deki itikafından çıkması caiz olur mu?

CEVAP: Herhangi bir mescitte gönüllü olarak teravih namazı kıldıran kimse Harem'deki itikafından çıkamaz. Çünkü o mescitte namaz kıldırmak mecburiyetinde değildir. Mescidin cemaati kendileri için bir imam bulabilirler.

Fakat o mescitte resmi görevli bir imam ise onun itikafa girmesi ve hükümete taahhüt ettiği mescidi terketmesi caiz değildir.[887]

İTİKAFTA BULUNAN KİŞİNİN TELEFONLA KONUŞMASI CAİZ MİDİR?

SORU 865- İtikafta bulunan kişinin müslümanların ihtiyaçlarını gidermek için telefonla konuşması caiz olur mu?

CEVAP: Evet, itikafta bulunan kimsenin müslümanların bazı ihtiyaçlarını gidermek için telefonla konuşması -telefon mescidin içinde ise- caizdir. Çünkü mescidin dışına çıkmamıştır.

---

[886] Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/549

[887] Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/550

Telefon mescidin dışında olduğu zaman ise bu maksatla dışarı çıkamaz. Müslümanların ihtiyaçlarını gidermek bu adamın resmi görevi ise itikafa giremez. Çünkü müslümanların ihtiyaçlarını gidermek itikaftan daha önemlidir ve faydası daha kapsamlıdır. Kapsamlı fayda sınırlı faydaya tercih edilir. Ancak sınırlı fayda İslamın önem verdiği şeylerden ve vaciplerinden bir şey ise bu hükmün dışındadır.[888]

BABASININ İTİKAFA İZİN VERMEMESİ

SORU 866- İkna edici sebepler olmaksızın babası tarafından itikafa izin verilmeyen kimsenin hükmü nedir?

CEVAP: İtikaf sünnettir. Ana-babaya iyilik yapmak vaciptir. Sünnet vacibi düşürmez. Vacibe asla karşı durulmaz. Çünkü vacib sünnetten önce gelir.

Allah Teala kudsi bir hadiste şöyle buyurur: "Kulum bana farzlarla yaklaştığı şeyden daha sevimli başka bir şeyle yaklaşmadı."

Baban sana itikafı terketmeni emrettiği ve sana muhtaç olduğu için itikafa girmemeni gerektirici şeyleri söylediği zaman bunun takdiri ve değerlendirmesi sana değil ona aittir. Çünkü senin ölçün doğru ve adil olmayabilir. Çünkü sen itikafa girmeyi arzu edersin ve onun gerekçelerini bir gerekçe olarak görmezsin. Halbuki bunlar babana göre senin itikafa girmemeni gerektirecek gerekçelerdir.

Benim sana tavsiyem itikafa girmemendir. Evet şayet baban sana itikafa girme der de bunun için herhangi bir gerekçe göstermezse bu durumda ona itaat etmen gerekmez. Çünkü kendisine karşı çıktığında ona zarar vermeyecek bir şeyde ona itaat etmek mecburiyetinde olmazsın. Bunda senin menfaatinin boşa gitmesi sözkonusudur.[889]

HAREMDE İTİKAFA GİREN KİŞİNİN YEMEK VE İÇMEK İÇİN DIŞARI ÇIKMASI CAİZ OLUR MU?

SORU 867- Harem'de itikafa giren kimse yemek veya içmek için dışarı çıkabilir mi? Ders dinlemek için mescidin tarasına çıkması caiz olur mu?

CEVAP: Mescid-i Haram'da veya başka bir yerde itikafa giren kimsenin

---

888 Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/550-551

889 Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/551-552

mescide yemek getirtmek imkanı yoksa yemek ve içmek için dışarı çıkması caizdir. Çünkü bu zorunlu bir şeydir. Nitekim ihtiyacını gidermek için dışarı çıkacaktır. Cünup olduğu zaman gusletmek için dışarı çıkacaktır. Mescidin tarasına çıkmaya gelince bunun da bir zararı yoktur. Çünkü mescidin kapısından girdikten sonra tarasına kadar çıkmak fazla bir adım sayılmaz. Maksadı tekrar dönmektir. Bunda bir sakınca yoktur.[890]

İTİKAFTA OLAN KİŞİYE MUBAH OLAN ŞEYLER

SORU 868- İtikafa giren kişiye mubah olan şeyleri öğrenmek istiyoruz.

CEVAP: Yukarıda da belirttiğimiz gibi itikafa giren kişi Allah'a itaate ve ibadete kendini verebilmek için mescide bağlanır. Gayretinin büyük bir kısmını zikir ve Kur'an okumak gibi Allah'a yaklaştırıcı meşguliyetlere vermesi gerekir. Fakat itikafa giren kişinin fiilleri şu kısımlara ayrılır: Mubah, meşru, mustehap ve yasak olan kısımlar.

İtikafa giren kimse için meşru olan fiiller: Bu kişi için meşru olan şeyler Allah'a itaat etmesi, ona ibadet etmesi ve yaklaşmasıdır. Çünkü bu itikafın özüdür ve gayesidir. Bu sebeple mescidlerle sınırlandırılmıştır.

Diğer bir kısım fiiller yasaklanan fiillerdir. Bunlar itikafa aykırıdır. Mesela mazeretsiz dışarı çıkması, alışveriş yapması veya eşiyle ilişkiye girmesi veya itikafın gayesine aykırı olduğu için itikafı iptal eden benzeri fiiller böyledir.

Üçüncü kısım fiiller caiz ve mübah olan fiillerdir. Mesela insanlarla konuşmak ve onların halini hatırını sormak gibi Allah'ın itikaftaki kişiye mubah kıldığı fiiller böyledir. Kendisinin yemek ve içmek için dışarı çıkması veya büyük ve küçük abdestini bozmak için dışarı çıkması da bu kısma girer. Meşru ve vacip olan bir şey için çıkması da böyledir. Hatta bunlar için dışarı çıkmak vacip bile olur. Bu tür bir fiili yapmayı şart koşmuşsa bir sakınca yoktur. Şart koşmamışsa dışarı çıkmaz. Bu bir hastayı ziyaret etmek ve cenazeye iştirak etmek gibi şeylerdir. Şart koşmuşsa dışarı çıkabilir. Şart koşmamışsa dışarı çıkamaz. Fakat bir yakını veya arkadaşı öldüğü zaman cenazesine katılmak için çıkmazsa bir kırgınlığın ve bozukluğun doğmasından korkarsa itikafı iptal olsa bile dışarı çık-

---

890 Fetâvâ libn Useymîn, Kitabu'd-Da've, 1/205-206

malıdır. Çünkü itikaf müstehap bir ibadettir. Sonuna kadar sürdürmek zorunlu değildir.[891]

İTİKAFA GİREN KİŞİNİN MESCİDİN HER TARAFINA GİDİP GELEBİLECEĞİ

SORU 869- İtikafta olan kişinin mescitte belli bir yerde kalması gerekir mi yoksa mescidin her tarafına gidip gelebilir mi?

CEVAP: İtikafta olan kişinin mescidin her tarafına gidip gelmesi caizdir. Çünkü şu ayetin genel hükmü bunu ifade eder: *"Mescitlerde itikafa girdiğiniz zamanlar..." (Bakara, 187)*[892]

İTİKAF İÇİN MÜSTEHAP VE MEKRUH OLAN ŞEYLER

SORU 870- İtikaf için müstehap ve mekruh olan şeyler nelerdir? Öğrenmek istiyoruz.

CEVAP: İtikafta müstehap olan şey bir kimsenin Kur'an okumak, zikir ve namaz gibi Allah'a itaatle meşgul olmasıdır ve itikafa giren pek çok kimsenin yaptığı gibi faydasız şeylerle vakit geçirmemesidir. Bu kimselerin mescitte kaldıklarını ve her vakit yanlarına gelen insanlarla konuştuklarını ve faydasız şeylerle itikafı kesintiye uğrattıklarını görürsün.

Bazan insanlarla veya bazı aile fertleriyle konuşmalarına gelince bunda bir sakınca yoktur. Çünkü Buhari ve Müslim'de rivayet edildiğine göre Safiyye validemiz Peygamberin yanına gelirdi ve onunla bir müddet konuştuktan sonra evine dönerdi.[893]

---

891 İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 210-211
892 İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 211
893 İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 209-210

Üçüncü Konu
İTİKAFLA İLGİLİ ÇEŞİTLİ FETVALAR

ÜÇ MESCİDİN DIŞINDA BAŞKA BİR YERDE İTİKAFA GİRMEYİ ADADI. ADAĞINI YERİNE GETİRMESİ MEKRUH OLUR MU?

SORU 871- Üç mescidin dışında itikafa girmeyi adadığı zaman bunu yerine getirmesi mekruh olur mu?

CEVAP: Şayet bunun için bir yolculuk yapmasına ihtiyaç olursa caiz değildir. Nitekim sahih bir hadiste şöyle buyurulur: "Üç mescidin dışında başka hiçbir mescid için yolculuk yapılmaz."

Hangi yer olursa olsun, ister mescid olsun ister başka bir yer olsun bir kimse böyle bir yeri itikaf ibadeti veya başka bir ibadet için adağında belirler de bu adağı yerine getirmek için yolculuk yapmaya ihtiyaç olursa -her ne kadar el-Muvaffak gibi bazı arkadaşlar bunu caiz görseler de- böyle bir adakta bulunmak caiz değildir.

Araştırıcı alimlerin görüşüne göre hadis bunun caiz olmadığına delalet ediyor.

Şayet (bu adağını yerine getirmek için) bir yolculuğa ihtiyaç yoksa, bu durumda (adağında) belirlediği mescit cuma kılınan bir mescit olursa, itikafının arasına cuma namazı giriyorken artık cuma kılınmayan bir mescitte itikafa giremez. Çünkü üzerine vacip olan şeyin asgarisini yerine getirmesi gerekir. İster cuma kılınan mescitte itikafa girmeyi adasın, isterse cuma kılınmayan mescitte itikafa girmeyi adasın şayet iki mescitten birinde itikafı adarsa o kişi muhayyerdir. Dilerse adağını yerine getirir, dilerse bu arkadaşların dediği gibi diğer mescitte (cuma kılınmayan mescitte) adağını yerine getirir.[894]

İTİKAFA GİRMEYİ ADAYAN KİMSENİN BU ADAĞI YERİNE GETİRMESİ GEREKİR Mİ?

SORU 872- İtikafın Allah'a itaat ve ibadet olduğu anlatıldı. Ben bir ibadeti

[894] Şeyh Abdurrahman b. Nâsır es-Sa'di, el-Fetâvâ es-Sa'diyye, s. 231-232

adadığım zaman onu yerine getirmem gerekir. Fakat bazı alimlerin şöyle dediğini duydum: İtikafa girmeyi adayan kimsenin bu adağını yerine getirmesi gerekmez. Bu doğru mudur?

CEVAP: Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şu sözünden dolayı itikaf yerine getirilmesi gereken bir itaattir; "Kim Allah'a itaati adarsa, bu adağını yerine getirsin."

Fakat Hanefiler dediler ki: Böyle bir adağın yerine getirilmesi gerekmez. Çünkü onların adak konusundaki ortaya koydukları kural şudur: Aslı vacip cinsinden bir şey olmadıkça adağın yerine getirilmesi gerekmez. Temelde adak vacip cinsinden bir ibadet değildir.

Sahih olan; "Kim Allah'a itaati adarsa, adağını yerine getirsin" hadisinin genel olmasından dolayı cumhurun görüşüdür. (itata cinsinden her adağın yerine getirilmesi gerekir.) İtifka da Allah'a itaattendir.[895]

MUAYYEN BİR MESCİTTE İTİKAFA GİRMEYİ ADADI. BAŞKA BİR YERDE İTİKAFA GİRMESİ CAİZ OLUR MU?

SORU 873- Muayyen bir mescitte itikafa girmeyi adayan kimsenin başka bir mescitte itikafa girmesi caiz olur mu?

CEVAP: Malum üç mescidin dışında herhangi bir mescitte itikafa girmeyi adayan kimsenin adağını başka bir mescidde yerine getirmesi caizdir. Çünkü her yer aynıdır. Aynı şekilde mesela filan beldedeki bir mescitte itikafa girmeyi adayan kimsenin itikafını herhangi bir yerde yerine getirmesi caizdir.

Bu konuda bir kural vardır. O da şudur: Daha faziletli bir şeyi belirlediği (adadığı) zaman artık onu yerine getirmekle yükümlüdür. Onun aşağısında/ondan daha az faziletli bir şeyi yapması caiz değildir. Dolayısıyla kim Mescid-i Haram'da itikafa girmeyi adarsa orada itikafa girmesi gerekir. Ondan daha aşağı mertebedeki bir mescitte itikafa girmesi caiz değildir. Çünkü bütün mescitler faziletçe onun altındadırlar. Faziletçe aşağı derecede bir mescitte itikafa girmeyi adayan kimsenin bu adağını ondan daha faziletli bir yerde yerine getirmesi caizdir.

---

[895] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 114

Bunun delili şudur: Bir adam Peygambere *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle dedi: Allah sana Mekke'nin fethini nasip ederse Beytu'l-Makdis mescidinde namaz kılmayı adadım. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* ona dedi ki: "Bu namazını burada kıl." Adam dedi ki: Ama ben o mescitte kılmayı adamıştım. Peygamber şöyle buyurdu: "Burada kıl." Adamın ısrarcı olduğunu görünce şöyle dedi: "O zaman dilediğini yap." Bunu Ebu Davud ve Hakim rivayet etti ve sahih olduğunu söyledi.[896]

ÜÇ AYLAR ORUCU VE BU AYLARDA İTİKAFA GİRMEK

SORU 874- Allah rahmet eylesin Şeyhulislam İbn Teymiyye'ye üç aylar orucunun sevabı hakkında ve bu aylardaki itikaf ve sessizlik hakkında ne dersin, bu bir salih amel midir, değil midir diye soruldu.

CEVAP: Recep ve Şaban'ın tamamının oruçlu geçirilmesi veya itikafla geçirilmesi hakkında ne Peygamberden *Sallallahu aleyhi vesellem*, ne ashabından, ne de müslümanların önderlerinden herhangi bir şey gelmedi. Fakat Sahih'te şu hadis geçti: " Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şabana kadar oruç tutardı fakat bir sonraki ay Ramazan ayı olduğu için senenin hiçbir ayında şabanda tuttuğu oruç miktarından daha fazlasını tutmazdı."

Receb'te oruç tutmaya özel bir önem verdiğine dair gelen hadisler ise bunların tamamı zayıftır, hatta mevzudur. İlim ehli bunlardan hiçbirisine güvenmemiştir. Bunlar amellerin faziletleri hakkında rivayet edilen zayıf hadisler cinsinden değil, geneli yalan ve mevzu haberlerdir. Bu konuda en çok rivayet edilen hadis ise Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* Receb ayı girdiği zaman söylediği şu sözdür: "Allah'ım! Bize Receb'i ve Şaban'ı mübarek kıl ve bizi Ramazana ulaştır."

İbn Mace Sünen'inde İbn Abbas'tan rivayet etti: " Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* recep ayı orucunu yasakladı." Bu rivayetin isnadı tartışmalıdır.

Fakat sahih olarak rivayet edildiğine göre Ömer İbn el-Hattab Receb ayında insanların ellerini yemeğe uzatmaları için onların ellerine vururdu ve şöyle derdi: Bu ayı Ramazana benzetmeyin.

Ebu Bekir bir gün ailesinin yanına girdi ve onların oruç için su testileri sa-

---

[896] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 115

tın aldıklarını ve oruca hazırlandıklarını gördü. "Bu nedir?!" dedi. Dediler ki: Receb. Şöyle dedi: Onu da Ramazana mı benzetmek istiyorsunuz." Bu testileri kırdı.

Bu aylarda bazan oruç tutmadığı zaman bazan tutmasında bir mekruhluk yoktur.

Müsned'de ve diğer kitaplarda şöyle bir hadis geçer: Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* haram aylarda oruç tutulmasını emretti. Bu aylar recep, zilkade, zilhicce ve muharremdir.

Bu emir dört ayın tamamıyla ilgilidir, sadece recep ayında oruç tutan için değildir.

Bu ayların itikafa tahsisine gelince bu konuda bir şey bilmiyorum. Fakat meşru bir oruç tutan herkes orucundan dolayı itikafa da girmek isterse şüphesiz bu da caizdir.

Oruçsuz olarak itikafa girerse bu konuda meşhur iki görüş ve Ahmet'ten gelen iki rivayet vardır:

Birincisi: Oruçsuz itikafın olmayacağı görüşüdür. Ebu Hanife ve Malik bu görüştedir.

İkincisi: Oruçsuz itikafın caiz olduğu görüşüdür. Mesela Şafii bu görüştedir.

Oruçta veya itikafta veya başka bir durumda mutlak olarak konuşmamaya gelince bu ilim adamlarının ittifakıyla mekruh bir bid'attir. Fakat bu haram mıdır, yoksa mekruh mudur? Bu konuda da Ahmed'in mezhebinde ve diğerlerinde iki görüş vardır.

Buhari'nin Sahih'inde şöyle rivayet edilir: Ebu Bekir es-Sıddık Ahnesli bir kadının yanına girdi, onun hiç konuşmayıp sustuğunu gördü. Ona dedi ki: "Bu helal değildir, bu cahiliyye adetidir."

Yine Buhari'nin Sahih'inde İbn Abbas'tan şöyle rivayet edildi: "Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* güneşte ayakta bekleyen bir adam gördü. Bu kimdir? diye sordu. Dediler ki: Bu Ebu İsrail'dir. Güneşte oruç tutmayı, gölgelenmemeyi ve konuşmamayı adamış. Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle dedi: Buna söyleyin otursun, gölgelensin, konuşsun ve orucunu tamamlasın.

Adam susmayı adadığı halde Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* ona konuşmasını emretti; ayakta durmayı adadığı halde oturmasını emretti, gölgelenme-

meyi adadığı halde gölgelenmesini emretti.

Sadece oruç adağını yerine getirmesini emretti. Bu hadis, bu amellerin adakta bulunan kimselere emredilen amellerden olmadığını açıkça ifade etmektedir.

Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* sahih bir hadiste şöyle buyurdu: "Kim Allah'a itaat etmeyi adamışsa ona itaat etsin. Kim Allah'a isyan etmeyi adamışsa ona isyan etmesin."

Adakta bulunan kimseye de bunları yapması emredilmez. Kim böyle şeyleri ibadet ve yakınlık kastıyla yaparsa din ve Allah'a yaklaşmanın bir yolu olarak görürse o bir sapıklıktır, cahilliktir, Allah ve Rasulünün emrine muhalefet etmektir. İtikafı veya benzeri bir şeyi yapan kimsenin bunu sadece dindar olmak maksadıyla yaptığı malumdur. Şüphesiz dindarlık maksadıyla böyle şeyleri yapmak haramdır. Çünkü ibadet olmayan bir şeyin ibadet olduğuna inanmaktadır ve Allah'ın istemediği şeylerle Allah'a yaklaşmak istemektedir. Bu haramdır. Fakat bunu kendisine konu ile ilgili bilgi ulaşmadan önce yaparsa delil getirilmediği zaman cehaletinden dolayı mazur olur. Kendisine bilgi ulaştığı zaman tevbe etmesi gerekir.

Rasulullahın *Sallallahu aleyhi vesellem* şu sözü çok şeyi ifade eder: "Kim Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsa ya hayır söylesin veya sussun."

Hayırlı söz vaciptir veya müshetaptır, bunlarda konuşmak susmaktan daha hayırlıdır. Vacip ve müstehap olmayan şeylerde ise susmak konuşmaktan daha hayırlıdır.

Bu sebeple seleften bir zat, arkadaşına şöyle demiş: "Şerri konuşmamak onu konuşmaktan daha hayırlıdır." Diğeri de ona şöyle demiş: "Hayrı konuşmak, hayırda sükut etmekten daha hayırlıdır."

Allah Teala şöyle buyurdu: *"Ey iman edenler! Siz başbaşa gizlice konuştuğunuz zaman, günah, düşmanlık ve peygambere isyanı konuşmayın. İyilik ve takvayı konuşun." (Mücadele, 9)*

Allah Teala şöyle buyurdu: *"Bir sadaka vermeyi yahut iyilik yapmayı yahut da insanların arasını düzeltmeyi emredenleri hariç onların aralarındaki gizli konuşmaların çoğunda hiçbir hayır yoktur. Kim bunları sırf Allah'ın rızasını kazanmak için yaparsa biz ona büyük bir mükafat vereceğiz." (Nisa, 114)*

Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurduğu sünen kitaplarında rivayet edilir: "Ademoğlunun her konuştuğu şey aleyhinedir, lehine değildir. Ancak bir iyiliği emretmesi veya bir kötülüğü engellemesi veya Allah'ı zikretmesi bunun dışındadır/lehinedir.

Susmanın faziletine dair pek çok hadis vardır. Hayrı konuşmak da böyledir.

İyiliği emretmek, kötülüğü engellemek gibi konuşulması gereken yerde susmak haramdır. Bunu ister dinin bir gereği olarak görsün veya görmesin farketmez.

Allah ve Rasulünün sevdiğini senin de sevmen, Allah ve Rasulünün buğzettiğine senin de buğzetmen, Allah ve Rasulünün mubah kıldığını senin de mubah görmen ve Allah ve Rasulünün haram kıldığını senin de haram kılman gerekir.[897]

ERKEK VE KADININ İTİKAFININ HÜKMÜ

SORU 875- Erkek ve kadının itikafının hükmü nedir? İtikafa girmek için oruçlu olmak şart mıdır, itikafa giren kimse ne ile meşgul olur, itikaf yerine ne zaman girer, oradan ne zaman çıkar?

CEVAP: İtikafa girmek erkekler ve kadınlar için sünnettir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Ramazanda itikafa girerdi. Sonunda onun itikafı Ramazanın son on gününde istikrar buldu. Onunla birlikte bazı kadınları da itikafa girerdi. Sonra onlar Peygamberin vefatından sonra da itikafa girdiler. İtikafa girilecek yerler, cemaatle namaz kılınan mescitlerdir. Onun itikafı Cuma dan hali olduğu zaman imkan bulursa bir cuma mescidinde itikafa girmesi daha faziletlidir.

İlim adamlarının en sahih görüşüne göre itikafın belli bir vakti yoktur. İtikafa girmek için oruç şart değildir. Fakat oruçlu itikaf daha faziletlidir.

İtikafa girecek kişi için sünnet olan itikafa girmeye niyet ettiği zaman itikaf yerine girmesi, niyetlendiği müddet geçtikten sonra da oradan çıkmasıdır. İhtiyaç durumu ortaya çıktığı zaman itikafını kesebilir. Çünkü itikaf sünnettir. Adanmış bir itikaf olmadığı zaman ona başlamak vacip değildir. Peygamberi *Sallallahu aleyhi vesellem* örnek olarak Ramazanın son on gününde itikafa girmek

[897] İbn Teymiyye, Mecmuu Fetâvâ, 25/290-294

müstehaptır.

Ramazanın son on gününde itikafa girecek olan kişinin Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* izinden giderek Ramazanın yirmibirinde sabah namazından sonra itikaf mahalline girmesi ve on gün sona erince de oradan çıkması müstehaptır.

Yukarıda da ifade edildiği gibi adanmış bir itikaf olmadıkça itikafını yarım bırakırsa bir sakıncası yoktur. İmkan bulduğu zaman mescitte istirahat edeceği bir mekan edinmesi meşrudur. İtikafta olan kişinin bolca zikir etmesi, Kur'an okuması, istiğfar ve dua etmesi, yasaklanmış vakitler hariç bolca namaz kılması meşrudur.

Bazı arkadaşlarının onu ziyaret etmesi ve onunla konuşmalarında bir sakınca yoktur. Nitekim Peygamberi *Sallallahu aleyhi vesellem* de bazı hanımları ziyaret etmişler ve onunla konuşmuşlardır. Bir defasında Ramazanda itikafta iken onu eşi Safiyye ziyaret etmişti. Safiyye ayağa kalkınca o da kalkmış ve mescidin kapısına kadar onu uğurlamıştı. Bu hadis, bunda bir sakınca olmadığının delilidir.

Onun bu davranışı Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* tevazuunun ve eşlerine karşı nezaketinin bir delilidir. Rabbinden ona bol bol salât ve selam olsun.

Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine, arkadaşlarına ve güzel bir şekilde onun izinden gidenlere olsun.[898]

KADININ KENDİ EVİNDE İTİKAFA GİRMESİ SAHİH OLUR MU?

SORU 876- Bir kadının kendi evinde itikafa girmesi sahih olur mu? Kadının mescitte itikafa girmesi caiz olur mu?

CEVAP: Bir kadının evinde itikafa girmesi caiz değildir.

Mescidde itikafa girmesine gelince, mescitte kadınlar için hazırlanmış bir mekan olduğu ve kendilerini güvende hissettikleri zaman bu caizdir.

Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* eşleri onun vefatından sonra da itikafa girmişlerdir. Bir defasında Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* itikafa girince Aişe *Radıyallahu anha* da itikafa girmek için ondan izin istedi. Peygamber *Sallallahu*

[898] Şeyh Abdulaziz b. Baz, Tuhfetu'l-İhvan bi Ecvibetin Muhimmetin Tetealleku bi Erkani'l-İslam, s. 183-184

aleyhi vesellem ona bu izni verdi ve o kendisi için bir çadır kurdu. Bunu Safiyye duydu, o da bir başka çadır kurdu. Zeynep duyunca bir çadır da o kurdu. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* sabaha çıkınca ve çadırları görünce bunların ne olduğunu sordu. Denildi ki: Bunlar filanın, filanın ve filanın çadırlarıdır. Orada bir çadırlar havzası oluşmuştu. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* o sene itikafı terketti.

Bir rivayette şöyle buyurduğu ifade edilir: "Onları buna iten nedir?"

Bir başka rivayette şöyle geçer: "İyi bir şey mi yapıyorlar? İyi bir şey mi yapıyorlar?"

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* o sene itikafı terketti. Çünkü onlar sadece rekabet için itikafa girmişlerdi. Rasulullahın *Sallallahu aleyhi vesellem* Aişe'ye verdiği ilk ruhsat bir kadının mescitte itikafa girmesinin cevazına delildir.[899]

SORU 877- Bir kadının kendi evinde namaz kıldığı yerde itikafa girmesi caiz olur mu?

CEVAP: Hayır, kadın itikafa girmek istediği zaman şer'î bir sakınca yoksa ancak mescitte itikafa girebilir. Mescide girmesinde şer'î bir sakınca olursa itikafa girmez.[900]

İTİKAFA GİRDİ, GÖREVİ TERKETTİ

SORU 878- Görevli olduğu halde itikafa giren bir adam Ramazanın yirmibeşinde itikafına son verdi. Bunun hükmü nedir?

CEVAP: Kuşkusuz itikafa girip de görevini bu sebeple terkeden kimsenin içtihat ettiğinde şüphe yoktur. Fakat bir içtihat şer'î kurallara dayanarak yapılmadığı zaman yanlış bir içtihat olur. Bir kimse içtihat ettiği ve içtihadında gerçeği bulmayı arzu ettiği için sevap kazanabilir. Fakat içtihadımızın kitap ve sünnete dayanması gerekir.

Mecburi görevini terkedip de itikafa giren kimse Mısır'ı yıkıp kasrı (köşkü) inşa eden kimse gibidir. Çünkü yaptığı şey müstehaptır. Müslümanlardan hiç kimse onun vacip olduğunu söylemedi. Alimler itikafın vacip değil, sünnet ol-

---

[899] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 114-115
[900] İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 209

duğunda icma ettiler.

Mecburi (resmi) görevi yerine getirmek ise şu ayetin kapsamına girer: *"Ey iman edenler! Akitlerinizi yerine getirin."* *(Maide: 1)*

"Verdiğiniz sözü yerine getirin. Çünkü söz veren sözünden sorumludur." *(İsra, 34)* Bu adam müstehap bir fiil sebebiyle vacibi terketmiştir.

Bu sebeple onun günahtan kurtulmak istiyorsa itikafı kesmesi ve görevine dönmesi gerekir.

İtikafta kalırsa başka bir şeyin hakkı olan bir zamanda itikafta kalmış olur. Fıkıhçıların kurallarına göre bu durumda onun itikafı sahih değildir. Çünkü bu itikaf öfkelenilen (istenmeyen) ve gasp edilen bir zamanda yapılmıştır.

Bu sebeple ben iyi bir şeyler yapmak isteyen kardeşlerin öğrenmeleri için onlara şu uyarıyı yapmak istiyorum. İçtihadını hak üzerine bina etmesi ve bilinçli bir şekilde Allah'a kulluk etmesi için şer'î kuralları ve Allah'ın kitabındaki ve Rasulünün sünnetindeki delilleri dikkate alması gerekir.[901]

ORUÇSUZ İTİKAF CAİZ OLUR MU?

SORU 879- Oruçsuz itikaf caiz olur mu?

CEVAP: Sahih olan, oruçsuz itikafın caiz olmasıdır. Bunun delili Ömer'in *Radıyallahu anh* Rasulullaha *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Ben cahiliye döneminde Mescid-i Haram'da bir gece itikafa gireceğimi adamıştım" demesi Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* de ona: "O halde adağını yerine getir" demesidir.

Gece oruç tutma zamanı değildir. Dolayısıyla bu oruçsuz itikafın caiz olduğuna delildir. Fakat ihtilaftan kurtulmak için gündüz ihtilafa giren kimsenin oruç tutması bu cevazı kuvvetli hale getirir. Çünkü bazı alimler oruçsuz itikaf olmaz dediler. Oruçsuz itikaf caizdir diyenler de oruçlu itikafın daha faziletli olduğunu söylediler.[902]

KENDİSİ İÇİN İTİKAFI ADET HALİNE GETİRECEĞİ BELLİ BİR GÜN TAHSİS ETMESİ CAİZ DEĞİLDİR

SORU 880- İtikafa girmek isteyen kimsenin kendisi için adet haline getireceği bir gün tahsis etmesi caiz olur mu?

---

901 Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/552-553

902 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 113

CEVAP: Bir kimsenin itikafa girmek için kendine adet edineceği belli bir günü tahsis etmesi caiz değildir. Fakat Peygambere uymak için Ramazanın son on gününde itikafa girmeye çalışmalıdır.

Başarı Allah'tandır.[903]

İTİKAFTAN ÇIKMAKLA DOĞRU YAPTIN

SORU 881- Ben Kuveyt'te ikamet ediyorum. Ramazanın son on günü itikafa girmiştim. Suudi Arabistan'da ve diğer ülkelerde hilalin görüldüğünü öğrendiğimde itikafımı bozdum, evime gittim ve ailemle birleştim. Bayram ettim çünkü ben o günün bayram olduğunu ve oruç tutmanın caiz olmadığını zannettim. Bu meselede benim ve ailemin hükmü nedir? Delilleriyle birlikte bize bir fetva verin.

CEVAP: Cuma günü bayram etmekle ve itikafından çıkmakla doğru bir iş yapmışsın. Çünkü cuma gecesi şevval hilalinin görülmesi sebebiyle o gün bayramdır. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Hilali görünce oruç tutun, hilali görünce bayram edin." Ramazanda oruç tuttuğun günlerin sayısı yirmisekiz olunca bunu yirmidokuza tamamlamak için bir gün kaza orucu tut.

Başarı Allah'tandır.[904]

İTİKAFIN FAZİLETİ HAKKINDAKİ BU HADİS SAHİH DEĞİLDİR

SORU 882- "Kim Allah'ın rızasını isteyerek itikafa girerse Allah onunla cehennem ateşinin arasını üç hendek mesafesinde uzaklaştırır, herbir hendeğin arasındaki mesafe de doğu ile batı arasındaki mesafe gibidir" hadisini kim rivayet etti. Bu hadisin derecesi nedir? Bir kimse bir gün itikafa girmek istediği zaman itikafa ne zaman başlar, itikafı ne zaman sona erer? Aynı şekilde iki gün itikafta kalmak istediği zaman bunun başlangıcı ve bitimi ne zamandır?

CEVAP: Bu hadis zayıftır. İtikafın başlama vakti sabah namazından sonra, bitiş vakti güneşin batışıdır. İki gün olursa da böyledir.

---

903 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 8701
904 Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 8701

Başarı Allah'tandır.[905]

905 Mecmuu Fetâvâ ve Resailu Semahati'ş-Şeyh Muhammed b. İbrahim Alu'ş-Şeyh, Fetva no: 7886

Dördüncü Bölüm

FITIR SADAKASI VE BAYRAMIN HÜKÜMLERİ

Bu bölüm iki fasıldan ibarettir:

Birinci Fasıl **:** Fıtır Sadakasının[906] Hükümleri

İkinci Fasıl **:** Ramazan Bayramının Hükümleri

[906] Kitabın Arapça aslında fıtır sadakası "zekatu'l-fıtr" olarak geçiyor. Fakat Türkçe'de fıtır zekatı tabiri kullanılmadığı için "fıtır sadakası" olarak çevirmeyi uygun gördük. -Çeviren-

Birinci Fasıl
FITIR SADAKASININ HÜKÜMLERİ

Bu fasıl sekiz konuyu ihtiva eder:

Birinci Konu	**:**	Fıtır Sadakasının Hükmü
İkinci Konu	**:**	Fıtır Sadakası Kimlere Vaciptir?
Üçüncü Konu	**:**	Fıtır Sadakasının Hikmeti
Dördüncü Konu	**:**	Fıtır Sadakasının Cinsi
Beşinci Konu	**:**	Fıtır Sadakasının Miktarı
Altıncı Konu	**:**	Fıtır Sadakasının Vakti
Yedinci Konu	**:**	Fıtır Sadakasının Sarf Yerleri
Sekizinci Konu	**:**	Fıtır Sadakasının Yeri

Birinci Konu
FITIR SADAKASININ HÜKMÜ

SORU 883- Fıtır sadakasıyla kastedilen şey nedir? Fıtır sadakasının sebebi nedir?

CEVAP: Fıtır sadakasıyla kastedilen şey bir kimsenin Ramazanın bitiminde tasadduk ettiği bir ölçek yiyecektir.

Fıtır sadakasının sebebi, Ramazan orucunu açma ve Ramazanı tamamlama konusunda Allah'ın kuluna olan nimetinin şükrünü ifa etmektir. Bu sebeple ona "fıtır sadakası" veya "fıtır zekatı" ismi verilmiştir. Çünkü ona yani fıtra (orucu açmaya) nisbet edilmiştir. Şer'î sebebi budur. Vad'î sebebine gelince o da bayram gecesi güneş batınca bunun vacip olmasıdır. Bir kimsenin güneş battıktan sonra bir çocuğu dünyaya gelse ona fıtır sadakası gerekmez. Sadece müstehap olur. Bir kimse bayram gecesi güneş batmadan önce vefat ederse ona da fıtır sadakası gerekmez. Çünkü vücup sebebinin vücudundan önce vefat etmiştir. Bir kimse Ramazanın son günü güneş batmadan önce bir kadınla nikah akdi yapsa ilim ehlinin çoğunun görüşüne göre onun için fıtır sadakası ödemesi gerekir. Çünkü sebebin mevcudiyeti esnasında bu kadın onun eşidir. Bayram gecesi güneş battıktan sonra evlilik akdini yapmış olsa onun için fıtır sadakası ödemesi gerekmez. Kocanın hem eşinin, hem de çocuklarının fıtır sadakalarını ödeme yükümlülüğünü savunan görüşe göre bu böyledir. Her insan kendi fıtır sadakasını kendisi ödemekle yükümlüdür dediğimiz zaman bu meselede temsil sahih olmaz.[907]

FITIR SADAKASININ HÜKMÜ

SORU 884- Fıtır sadakasının hükmü nedir?

CEVAP: Fıtır sadakası Rasulullahın *Sallallahu aleyhi vesellem* farz kıldığı bir farizadır. Nitekim Abdullah İbn Ömer *Radıyallahu anh* şöyle demiştir: "Rasulullah

---

[907] İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 211-212

Sallallahu aleyhi vesellem Ramazanın fıtır sadakasını hurmadan bir ölçek veya arpadan bir ölçek olarak farz kılmıştır."

Bunun dışındaki şeylerden bu sadakayı vermeye gelince bu sahih değildir. Yani para olarak veya elbise olarak veya halı-kilim olarak ya da kap-kacak olarak verse bunlar yiyecekten daha pahalı olsa bile fıtır sadakası olmaya uygun değildir.[908] [909]

FITIR SADAKASI VACİP MİDİR, YOKSA SÜNNET MİDİR?

SORU 885- Fıtır sadakası vacip midir, yoksa sünnet midir? Kimlere vaciptir?

CEVAP: Fıtır sadakası müslümanlara vaciptir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bunu kadına, erkeğe, küçüğe, büyüğe farz kılmıştır ve bunu yiyecekten veya hurmadan veya arpadan veya kuru üzümden ya da peynirden bir ölçek olarak takdir etmiştir. Peygamber bunun insanlar bayram namazına çıkmadan önce verilmesini emretmiştir. Bu nebevi bir farizadır. Ramazanın sonunda, oruçlunun boş ve çirkin sözlerinin günahından temizlenmesi ve yoksulların bayram günü dilenmeye ve el açmaya muhtaç olmayacak şekilde doyurulmaları için meşru kılınmıştır. Başarıyı verecek olan Allah'tır.[910]

FITIR SADAKASININ MEŞRULUĞUNUN DELİLİ NEDİR?

SORU 886- Fıtır sadakasının meşruluğunun delili nedir?

CEVAP: Fıtır sadakasının meşruluğunun delili Peygamberden *Sallallahu aleyhi vesellem* gelen hadislerdir. Bunlardan birisi Abdullah İbn Ömer'in rivayet ettiği şu hadistir: "Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* erkeğe ve kadına, hür ve köleye fıtır sadakasını -veya Ramazan sadakası dedi- hurmadan... bir ölçek olarak farz kıldı."

Bazı alimler de bunun meşruluğuna şu ayetle delil getirdiler: *"Tezekki eden kimse muhakkak kurtulmuştur." (A'la, 14)*

---

908 İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 212
909 Bu, cumhurun görüşüdür. Hanefilere göre bunların kıymetini vermek caizdir. -Çeviren-
910 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 188

Müfessirler tezekki kelimesini fıtır sadakası olarak tefsir ettiler.[911]

FITIR SADAKASINI VERMEMENİN HÜKMÜ NEDİR? VERMEYENLERE NASIL MUAMELE EDERİZ?

SORU 887- Bunu engellemek/vermemek haramdır. Çünkü bu, Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* farz kıldığı şeyin dışına çıkmaktır. Nitekim biraz önce bu hadis Abdullah İbn Ömer'den şu lafızlarla rivayet edilmişti: "Rasulullah fıtır sadakasını farz kılmıştır." Malumdur ki farzı terketmek haramdır. Bunda günah ve masiyet vardır."[912]

FITIR SADAKASININ HÜKMÜ NEDİR? BUNDA NİSAP GEREKLİ MİDİR?

SORU 888- Fıtır sadakasının hükmü nedir? Bunda nisap gerekli midir?

CEVAP: İbn Ömer'den *Radıyallahu anh* sabit olan hadise göre fıtır sadakası büyük küçük, erkek kadın, hür köle her müslümana farzdır. İbn Ömer *Radıyallahu anh* şöyle demiştir: "Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* Ramazanda fıtır sadakasını hurmadan bir ölçek veya arpadan bir ölçek olmak üzere müslüman olan hür, köle, erkek ve kadınlara farz kılmış ve insanlar bayram namazına çıkmadan önce ödenmesini emretmiştir." Bu hadisin sahihliğinde ittifak edilmiştir.[913]

Fıtır sadakasında nisap yoktur.

---

911 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 185
912 İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 213
913 Şeyh Abdulaziz b. Baz, Tuhfetu'l-İhvan bi Ecvibetin Muhimmetin Tetealleku bi Erkani'l-İslam, s. 154

İkinci Konu
FITIR SADAKASI KİMLERE VACİPTİR

FITIR SADAKASI KİMLERE VACİP, KİMLERE MÜSTEHAPTIR?

SORU 889- Fıtır sadakası kimlere vacip, kimlere müstehaptır?

CEVAP: Erkek veya kadın, büyük veya küçük, oruçlu veya oruçsuz bütün müslümanlara fıtır sadakası vaciptir. Nitekim bir kimse yolcu olsa da oruç tutmasa onun da fıtır sadakası vermesi gerekir.

Müstehap olanlara gelince, Allah rahmet eylesin fıkıhçılarımız ona karnındaki cenin için fıtır sadakası verilmesinin vacip değil, müstehap olduğunu söylemişlerdir.[914]

FITIR SADAKASI KİMLER ADINA VERİLİR?

SORU 890- Fıtır sadakası kimler adına çıkartılır? Gayri müslim hizmetçi adına da verilmesi gerekir mi?

CEVAP: Fıtır sadakasını büyük-küçük, kadın-erkek, hür veya köle doyurmakla yükümlü olduğun kimseler için vermen gerekir.

Bunun delili İbn Ömer'den *Radıyallahu anh* rivayet edilen şu hadistir: "Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* fıtır sadakasını erkek ve kadına, hür ve köleye farz kıldı."

İmam Malik'in rivayetinde "müslümanlardan" kaydı vardır.

Bu kayıt kafir için fıtır sadakası verilmeyeceğinin delilidir. Dolayısıyla senin de bu kafir hizmetçi adına fıtır sadakası ödemen gerekmez çünkü bu sadaka oruç tutan için bir temizlenme vesilesidir.[915]

---

[914] İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 213

[915] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 188

KIZKARDEŞ ADINA FITIR SADAKASI ÖDEMEK

SORU 891- Ben bir Tayland vatandaşıyım. Sudan Üniversitelerinden birinde öğrenciyim. Benim memlekette küçük bir kızkardeşim var. Şu ana kadar buluğ çağına girmedi. Birkaç ay önce bana acı bir haber geldi. Babam küçük kız kardeşimi bırakarak vefat etmiş. Benim sorum şu: Kızkardeşimin benden başka nafakasını sağlayacak kardeşi yok. Onun adına da fıtır sadakası vermem gerekir mi?

CEVAP: Senin baban Ramazan ayı çıkmadan önce ölmüşse ve akrabalarından da hiç kimse kızkardeşin adına fıtır sadakası vermemişse, gücün yettiği zaman onun adına bunu senin ödemen gerekir.

Senin gücün nisbetinde onun ihtiyacını karşılayacak nafakayı da ona göndermen gerekir. Çünkü Allah Teala şöyle buyurmuştur: "Eli geniş olan elinin genişliğine göre nafaka versin. Rızkı dar olan da, Allah'ın ona verdiğinden (o ölçüde) harcasın." *(Talak, 7)*

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* birisi kendisine: "Kime iyilik edeyim ey Allah'ın Rasulü" diye sorunca;

"Annene" buyurdu. "Sonra kime?" dedi.

"Annene" buyurdu. "Sonra kime?" dedi.

"Annene" buyurdu. "Sonra kime?" dedi.

"Babana sonra sırayla en yakınlarına" buyurdu.

Çünkü onlara infak etmek yerine getirilmesi gerekli bir sılayı rahimdir. Ona senden başka nafaka sağlayacak kimse yoksa ve baban da onun ihtiyacını karşılayacak bir şey bırakmamışsa bu görev senindir. Allah size muvaffakiyet versin.[916]

BİR ERKEĞİN AİLESİNİN DE FITIR SADAKASINI VERMESİ GEREKİR Mİ?

SORU 892- Bir erkeğin içinde eşi ve hizmetçisinin de bulunduğu ailesinin de nafakasını vermesi gerekir mi?

---

[916] İbn Baz, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 2/170-171

CEVAP: Bir müslümanın hem kendisinin, hem de ailesinin bir günlük ve bir gecelik yiyeceğinden fazlası olduğu zaman kendisinin, çocuklarının, eşinin ve kölelerinin fıtır sadakasını vermesi gerekir.

Ücretli hizmetçiye gelince onun fitresi kendisine aittir, ancak patronu teberru olarak öderse ve onun ödemesi şart koşulursa bu da caizdir.

Köle hizmetçiye gelince onun fitresi hadiste de geçtiği gibi efendisine aittir.[917]

KAYIP ÇOCUĞUN FİTRESİNİ VERMEK GEREKİR Mİ?

SORU 893- Kayıp çocuğun fitresini vermek gerekir mi?

CEVAP: Kayıp çocuğun fitresini de vermek gerekir. Ancak bu çocuğun fakir olması, babasının da zengin olması şarttır. Kayıp olması fitrenin vacipliğini düşürmez.[918]

* * *

Üçüncü Konu
FITIR SADAKASININ HİKMETİ

FITIR SADAKASININ HİKMETİ

SORU 894- Fıtır sadakasının hikmeti nedir, nisabı nedir, kimlere vaciptir?

CEVAP: Fıtır sadakası erkek veya kadın, büyük veya küçük, hür veya köle her müslümana vaciptir. Kendisinin ve ailesinin bayram günü ve gecesi yiyeceğinden bir ölçek ve daha fazlasına sahip olunca fitre vermesi gerekir.

Hem kendisi için, hem de geçimini sağlamakla yükümlü olduğu her şahıs için bir ölçek hurma veya arpa veya kuru üzüm veya buğday ya da peynir fitre olarak vermesi gerekir.

---

917 Şeyh Abdulaziz b. Baz, Tuhfetu'l-İhvan bi Ecvibetin Muhimmetin Tetealleku bi Erkani'l-İslam, s. 154-155

918 Şeyh Abdurrahman b. Nâsır es-Sa'di, el-Fetâvâ es-Sa'diyye, s. 709

Bunun pek çok hikmeti vardır. Bunlardan bazıları şunlardır: Fitre bedenin bir zekatıdır. Çünkü Allah Teala bu bedene bir sene boyunca yaşama imkanı vermiş ve onu hayatta kalma niyetiyle nimetlendirmiştir. Bu sebeple kendisine oruç farz olmayan küçük çocuk, mecnun ve kaza borcu olan kimse için de fitre ödenmesi gerekir. Bu sebeple ticari köle için iki defa zekat gerekir: Birisi kıymetinden dolayı ticaret malı zekatı, diğeri onun nefsi/canı sebebiyle bedenin zekatı. Bu sebeple fitrenin miktarında -ki bir ölçektir- büyükle küçük, erkekle dişi, zenginle fakir, azaları tam ile azaları noksan arasında bir fark yoktur, hepsi için bir ölçek fitre ödenmesi gerekir.

Fitrenin hikmetlerinden birisi de müslümanların zengini ile fakirinin bu gün bu konuda eşit olmalarıdır. Hepsi de kendilerini Allah'a ibadete verirler ve onun nimetleriyle sevinirler.

Bu sebepledir ki Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle buyurmuştur: "Onları bugün dilenmeye muhtaç etmeyin."

Bu sebeple onun vakti bayram günüyle veya ondan bir veya iki gün öncesiyle sınırlıdır. Erken ödenmesi veya ertelenmesi caiz değildir.

En büyük hikmetlerinden birisi onun oruçluya Allah'ın bahşettiği oruç tutma nimetine karşı bir şükür olmasıdır. Nitekim hacta kesilen kurban da Allah'ın beytini haccetme nimetine karşı bir şükürdür. Fıtır sadakası da böyledir.

Bir takım şeyler sebeplerine izafe edildiği için bu da kendi sebebine yani orucu açmak anlamına gelen "fıtır"a izafe edildi.

Fitrenin faydalarından birisi de bayram günü müslümanların sevinçlerinin bununla tamamlanması ve orucun eksiklerinin giderilmesidir. Allah'ın dininde öyle hükümler ve sırlar vardır ki bunların mahiyetini hiçbir akıl kavrayamaz.[919]

FITIR SADAKASININ MEŞRULUĞUNUN HİKMETLERİ

SORU 895- Fıtır sadakasının meşruluğunun hikmeti nedir?

CEVAP: Bazı hadislerde fıtır sadakasının iki hikmet sebebiyle meşru olduğu ifade edilmiştir.

Birincisi: Bu sadaka fakirleri doyurmak içindir. Peygamber *Sallallahu aleyhi*

[919] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 175

vesellem şöyle buyurmuştur: "Onları bugün dilenmekten kurtarınız." Çünkü bayram günü tamamladıkları için sevinecekleri bir gündür. Onlar bugün sevinçlerini, şükürlerini ve minnet duygularını Rabbe itiraflarını ifade ettikleri bir gündür.

Ümmetin içinde fakirler ve ihtiyaç sahipleri olunca Allah Teala da onlar böyle bir günde boynu bükük ve küçük düşürülmüş bir duruma düşmesinler diye fıtır sadakasını meşru kılmıştır. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Onları bugün dilenmekten kurtarın" buyurmuştur.

Bazı rivayetlerde şöyle geçer: "Zengin olanınızı Allah (bununla) temizler. Fakirinize ise verdiğinden daha fazlasını geri verir."

İkincisi: Fıtır sadakası oruç tutan kişi için bir temizliktir. Çünkü orucunda bir takım eksiklikler bulunabilir, bu esnada bazı hoş olmayan fiilleri işlemiş olabilir ve orucunu temizleyecek/arıtacak bir şeye ihtiyacı olabilir. İşte bu sadaka oruçlunun konuştuğu boş ve çirkin sözlerin ve benzeri şeylerin günahından temizlenmesi için bir vesile kılınmıştır.[920]

* * *

Dördüncü Konu
FITIR SADAKASININ CİNSİ

FITIR SADAKASI OLARAK VERİLECEK ŞEYLER BELLİ VE SINIRLI MIDIR?

SORU 896- Fıtır sadakası olarak verilecek şeyler belli ve sınırlı mıdır? Şayet öyle ise bunlar nelerdir?

CEVAP: İster hurma olsun, ister arpa veya buğday olsun isterse mısır veya başka bir şey olsun vacip olan, fitreyi o beldenin yiyeceğinden vermektir. Alimlerin bu konudaki görüşlerinden en sahihi budur. Çünkü Rasulullah *Sallallahu*

---

[920] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 185

aleyhi vesellem bu konuda belli bir cinsi şart koşmamıştır. Çünkü bu bir paylaşım ve yardımlaşmadır. Bir müslümanın kendi yediği şeyi paylaşması gerekir.[921]

FİTRE OLARAK VERİLMESİ CAİZ OLAN ŞEYLER

SORU 897- Fitre olarak verilmesi caiz olan şeyler nelerdir?

CEVAP: Hadiste fitrenin aşağıdaki beş şeyden verileceği geçmektedir:

1- Buğday, 2- Arpa, 3- Hurma, 4- Kuru üzüm, 5- Peynir.

Fakat bazı tahkikçi alimler hadiste sadece bu beş maddenin zikredilmesinin sebebini o zamanlar bu yiyecekler kullanılmaktadır diye açıklarlar ve mesela pirinç ve mısır gibi yiyeceklerin tüketildiği yerlerde bunlardan da fitre verilmesini caiz görürler.

Allah en iyi bilendir. Salât ve selam Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.[922]

HADİSTE İSMİ GEÇEN YİYECEKLERDEN BAŞKASIYLA DA FİTRE VERMEK CAİZ OLUR MU?

SORU 898- Ebu Said el-Hudri *Radıyallahu anh* şöyle dedi: Biz Peygamber zamanında fıtır sadakasını bir ölçek yiyecek veya bir ölçek hurma veya bir ölçek arpa veya bir ölçek keş peyniri veya bir ölçek kuru üzüm olarak verirdik. Fitreyi hadiste geçen bu yiyeceklerden başkasıyla vermek caiz olur mu?

CEVAP: Sahih olan görüşe göre fitreyi hadiste ismi geçen yiyeceklerin dışında başka yiyeceklerle vermek de caizdir. Mesela bir ülkede genellikle mısır tüketiliyorsa orada mısırdan fitre verilir. Çünkü bu durumda fakirler için en faydalı olanı budur.[923]

---

921 Şeyh Abdulaziz b. Baz, Tuhfetu'l-İhvan bi Ecvibetin Muhimmetin Tetealleku bi Erkani'l-İslam, s. 155

922 İbn Cibrin , Fetâvâ es-Sıyam, s. 179

923 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 186

FİTREYİ PİRİNÇTEN VERMEK

SORU 899- Pirinçten fitre vermek caiz olur mu?

CEVAP: Fıtır sadakasını pirinçten ve ülkenin diğer yiyeceklerinden vermek caizdir. Çünkü zekat ve sadaka bir paylaşımdır. Fıtır sadakasını pirinçten vermek en güzel paylaşımdır. Çünkü bugün insanlar için en hayırlı yiyecek pirinçtir.[924]

SORU 900- Fıtır sadakasını pirinçten vermek caiz olur mu?

CEVAP: Rasulullahdan *Sallallahu aleyhi vesellem* rivayet edildiğine göre o, fıtır sadakasını müslümanların hurmadan bir ölçek ve arpadan bir ölçek olarak vermelerini farz kıldı ve insanlar bayram namazından çıkmadan önce bunun ödenmesini emretti.

Buhari ve Müslim'in Sahihlerinde Ebu Said el-Hudri'den *Radıyallahu anh* şöyle nakledildi: "Biz Peygamberin zamanında fitreyi yiyecekten bir ölçek veya hurmadan bir ölçek veya arpadan bir ölçek veya peynirden bir ölçek veya kuru üzümden bir ölçek olarak verirdik.

Birtakım ilim adamları bu hadisteki yiyecek kelimesini buğday olarak tefsir ettiler. Diğer ilim adamları ise ister buğday olsun, ister mısır olsun, isterse darı olsun yiyecekle kastedilen şeyi belde halkının yediği şeyler olarak tefsir ettiler.

Doğrusu da budur. Çünkü zekat ve sadaka zenginlerin fakirlere bir yardımıdır. Bir müslümanın beldesinde yiyecek olarak kullanılmayan bir şeyi vermesi gerekmez.

Şüphesiz pirinç bu ülkenin bir yiyeceğidir, temiz ve kıymetli de bir yiyecektir. Cevazına hükmedilen arpadan daha değerlidir. Bu sebeple fıtır sadakasında pirinç verilmesinde bir sakınca yoktur.

Bütün cinslerden bir ölçek verilmesi vaciptir. Bir ölçek Kamus'ta ifade edildiğine göre normal olarak iki elle birlikte dört avuçtur. Ağırlık ölçüsü olarak üç kilograma yakındır. Bir müslüman ülkenin pirinç veya diğer yiyeceklerinden üç kilogram kadar yiyeceği fitre olarak verdiği zaman alimlerin görüşlerinden en sahih olanına göre hadiste zikredilen sınıflardan olmasa bile bu da fitre yerine

[924] Mecmuu Fetâvâ Semahatu'ş-Şeyh Abdulaziz b. Baz, 3/94

geçer. Bunu ölçekle değil de yaklaşık üç kilogram olarak vermesinde de bir sakınca yoktur.

Fıtır sadakasını büyük küçük, erkek kadın, hür ve köle bütün müslümanlar adına vermek gerekir.

Anne karnındaki cenin adına fitre verilmesine gelince bunun vacip olmadığında icma vardır. Fakat Osman'ın fiilinden dolayı müstehaptır.

Bayram namazından önce verilmesi de vaciptir. Bayram namazından sonraya ertelenmesi caiz değildir. Bayramdan bir iki gün önce verilmesinde bir mani yoktur. Bununla bilinmektedir ki alimlerin görüşlerinden en sahih olanına göre fitre vermenin en erken vakti Ramazanın yirmisekizinci gecesidir. Çünkü ay yirmidokuz veya otuz gün çeker. Rasulullahın *Sallallahu aleyhi vesellem* sahabileri fitreyi bayramdan bir iki gün önce verirlerdi.

Fitrenin sarf edileceği yer fakirler ve yoksullardır. İbn Abbas'tan rivayet edildiğine göre o şöyle dedi: "Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* oruçluyu boş ve çirkin sözlerin vebalinden kurtarmak ve yoksulları doyurmak için fıtır sadakasını farz kılmıştır."

Fitre bir sadakadır. İlim adamlarının cumhuruna göre yiyecek yerine onun kıymetini vermek caiz değildir. Delilce sahih olan da budur. Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* ashabının ve ümmetinin çoğunluğunun yaptığı gibi yiyecekten vermek gerekir.

Allah'tan dinini anlamada ve ona sıkıca bağlanmada bizi ve bütün müslümanları başarılı kılmasını, kalplerimizi ve amellerimizi düzeltmesini dileriz. Şüphesiz o çok cömert ve çok kerimdir. Allah'ın salât ve selamı peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.[925]

FİTREYİ ET OLARAK VERMEK CAİZ OLUR MU?

SORU 901- Bazı köylülerin yanında fitre olarak verebilecekleri bir yiyecek bulunmuyor. Onların koyun keserek etini fakirlere dağıtmaları caiz olur mu?

CEVAP: Bu doğru olmaz. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* fitreyi yiyecekten bir ölçek olarak farz kılmıştır. Et ölçekle ölçülemez tartılır. İbn Ömer

---

[925] Mecmuu Fetâvâ Semahatu'ş-Şeyh Abdulaziz b. Baz, 3/92-93

Radıyallahu anh şöyle demiştir: "Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* fıtır sadakasını hurmadan bir ölçek, arpadan bir ölçek olarak farz kıldı."

Ebu Said *Radıyallahu anh* şöyle dedi: "Biz Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* zamanında fitreyi yiyecekten bir ölçek olarak verirdik. Bizim yiyeceğimiz hurma, arpa, kuru üzüm ve peynirdi." Bu sebeple ilim ehlinin görüşlerinden tercih edilen görüşe göre nakit paralar, elbiseler ve mefruşatlar fitre yerine geçmezler.

İlim adamlarından para vermek fitre yerine geçer diyenlerin görüşüne itibar edilmez. Çünkü elimizde Peygamberden gelen bu bilgi olduğu müddetçe ondan sonra artık şeriatı değiştirecek başka bir sözün ve mantık yürütmenin anlamı yoktur. Allah Teala kıyamet gününde filanın veya falanın sözünü sormayacak, sadece Rasulünün *Sallallahu aleyhi vesellem* sözünü soracak. Çünkü Allah şöyle buyurmaktadır: *"Allah'ın onlara seslenerek, peygamberlere ne cevap verdiniz diyeceği günü hatırla." (Kasas, 65)*

Kendini kıyamet günü Allah'ın huzurunda durmakta olan birisi olarak düşün. Allah sana peygamberin lisanıyla fitreyi yiyecekten ödemeni farz kılmış. Sana kıyamet günü: Bu sadakayı farz kıldığında Allah'ın Rasulüne ne cevap verdin diye sorulunca kendini savunabilecek misin ve vallahi bu filanın mezhebidir, bu falanın görüşüdür diyebilecek misin?

Cevap: Hayır, şayet bunu demiş olsan bile sana bir faydası olmayacak.

Bir taraf, fitreyi yiyecekten ver, para olarak ver diyor. Diğer taraf para olarak da verme, yiyecek olarak da verme, sadece buğday, arpa, hurma, kuru üzüm ve peynirden oluşan beş çeşit yiyecekten ver diyor. Bu ikisi birbirinin zıddı iki görüştür.

Orta görüş ise şöyle diyor: Fitreyi insanların yedikleri her şeyden ver, yemedikleri şeylerden verme. Buğdayı, hurmayı ve benzeri şeyleri yedikleri bir yerde bulunduğun zaman mısırı fitre olarak ver. Hatta farz edelim ki insanların sadece et yedikleri bir yerde yaşıyor isek eti de fitre olarak veririz.

Buna dayanarak açıkça diyebiliriz ki soru sahibinin anlattığı şekilde köylülerin fitre yerine et vermeleri fitre yerine geçmez.[926]

[926] Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/465-467

FİTREYİ KIYMET OLARAK ÖDEMENİN HÜKMÜ

SORU 902- Fitreyi para olarak ödemek caiz olur mu? Delilleriyle birlikte açıklayınız.

CEVAP: Fıtır sadakası ancak yiyecekle verilirse caiz olur. Kıymetini vermek caiz değildir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* onun arpadan veya hurmadan bir ölçek olarak verilmesini farz kılmıştır.

Ebu Said şöyle demiştir: "Biz Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* zamanında fitreyi bir ölçek yiyecek şeklinde verirdik."

Bir kimsenin fıtır sadakasını para, elbise veya mefruşat olarak ödemesi helal değildir. Bilakis Allah'ın Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* diliyle farz kıldığı şeylerden vermesi gerekir.

İnsanların hoşuna giden uygulamalara itibar edilmez. Çünkü din (şeriat) görüşlere tabi olmaz. O, hikmet sahibi ve her şeyden haberi olan Allah'ın katından gelmiş hükümlerdir.

Muhammed'in lisanıyla fitre bir ölçek yiyecek olarak farz kılındığı zaman başka bir uygulama aklımızın ne kadar hoşuna gitse de bunun dışına çıkmamız caiz değildir. İnsanın görevi; şeriatine aykırı bir şey hoşuna gittiği zaman aklını ve görüşünü itham etmektir (suçmaktır).[927]

SORU 903- Fıtır sadakasını nakit olarak ödemek caiz olur mu?

CEVAP: Fitrenin nakit olarak ödenmesi ihtilaflı bir konudur. Benim görüşüme göre İbn Ömer *Radıyallahu anh* hadisinden dolayı yiyecekten başkası fitre yerine geçmez. İbn Ömer *Radıyallahu anh* şöyle der: "Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* fıtır sadakasını hurmadan bir ölçek veya arpadan bir ölçek olarak farz kıldı."

Ebu Said el-Hudri *Radıyallahu anh* de şöyle dedi: "Biz Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* zamanında fitreyi yiyecekten verirdi. Bizim yiyeceğimiz hurma, arpa, kuru üzüm ve peynir idi."

Bu iki hadisten açıkça anlaşılan şey şudur: Ancak yiyecek vermek fitre yerine geçer. Fitreyi yiyecek olarak vermek onu bütün aile halkına açıklar ve bildi-

---

927 Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/464

rir. Bunda bu sembol niteliğindeki ibadetin ilanı vardır. Fitreyi nakit olarak vermek ise bunu gizli hale getirir. Nakit olarak verildiği zaman veren kişi kendi menfaatini düşünebilir ve daha az para verebilir. Şeriata tabi olmak hayır ve berekettir. Bir kimse yiyecek vermenin fakirin yararına olmadığını söyleyebilir. Fakir gerçekten fakir olduğu zaman yiyecek mutlaka onun yararınadır.[928]

SORU 904- Başka bir ülkedeki fakirlere verilecek yiyeceğin ve kesilecek hayvanın satın alınması için fıtır sadakasının, kurbanın ve akika kurbanının kıymetini vermenin hükmü nedir?

CEVAP: Hamd sadece Allah'a mahsustur. Salât ve selam peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarınadır. İmdi:

Allah Teala buyurmuştur ki: *"Peygamber size neyi verdiyse onu alın, neyi de size yasakladıysa ondan da vazgeçin." (Haşr, 7)* Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* de: "Kim bizim dinimizde olmayan bir şey yaparsa o reddedilir" buyurmuştur. Bu hadisi Buhari tahriç etmiştir.

Bazı kimseler zamanımızda ibadetlerin şer'î konumunu değiştirmeye çalışıyorlar. Bunun örnekleri pek çoktur. Mesela fıtır sadakasının Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Ramazan ayının sonunda içinde müslüman bulunan bir beldede bu beldenin fakirlerine yiyecek olarak verilmesini emretmiştir. Şimdi yiyecek bedeli olarak bunun kıymetinin verilmesine fetva veren kimseler bulunmaktadır. Oruçlunun bulunduğu beldenin uzağındaki başka bir beldede yiyecek satın alınıp orada dağıtılması için para da verilebilir diye fetva veren kimse bu fetvasıyla ibadetin şer'î konumunu değiştirmiş olmaktadır. Çünkü fıtır sadakasının verileceği belli bir vakit vardır. Alimlere göre bu vakit bayram gecesi veya bayramdan sadece bir iki gün öncesidir. Fıtır sadakasının verileceği bir de yer vardır. Bu yer, Ramazan ayının tamamlandığı ve içinde müslüman bulunan beldedir. Fıtır sadakasının verileceği kimseler vardır. Bunlar da o beldenin yoksullarıdır. Fıtır sadakasının ne(ler) den verileceği de bellidir, o da yiyecektir. Bu şer'i ölçelere bağlı kalmak gerekir. Aksi takdirde ibadet sahih olmaz ve borç zimmetten düşmez.

Dört mezhebin imamı da sadakaya muhtaç/ve müstehak insanlar bulunduğu müddetçe fıtır sadakasının oruç tutan kişinin (fitreyi verenin) bulunduğu

[928] Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/463

beldede verilmesinde ittifak etmişlerdir. Bu ittifakın başında Suud ülkesinin Büyük Alimler Heyetinin kararı da vardır. Bu ittifaka bağlı kalmak ve aykırı seslere iltifat etmemek lazımdır. Çünkü müslüman zimmetindeki borçtan kurtulmaya ve dini için ihtiyatlı olmaya önem verir. Bütün ibadetlerin de nevi, vakit ve sarfiyerleri yönünden neyi gerektiriyorsa ona göre eda edilmeleri gerekir. Dolayısıyla Allah'ın meşru kıldığı bir ibadetin nevi başka bir nev'ine/şekline dönüştürülemez. Mesela oruç tutmaya gücü yetmeyen yaşlı ve müzmin hastaların tutamadıkları her bir güne karşılık bir yoksul doyumu fidye ödemelerini Allah Teala onlara vacip kılmıştır ve şöyle buyurmuştur: *"Oruç tutmaya güçleri yetmeyenlerin bir yoksulu doyuracak kadar fidye vermeleri gerekir."* *(Bakara, 184)*

Keffaretlerin fidyesinde de böyledir: Zıhar keffaretinde, Ramazan günü yapılan cinsel ilişkinin keffaretinde ve yemin keffaretinde fidye olarak yoksul doyurmak gerekir. Fıtır sadakasında da yiyecek verilir. Bu ibadetlerin hepsinde yiyecek vermek gerekir. Nakit olarak yiyeceğin kıymetini ödemek fitre/fidye yerine geçmez. Çünkü bu, ibadetin vacip olduğu nevini değiştirmek demektir. Çünkü Allah Teala yemek yedirilmesini emretmiştir. Buna bağlı kalmak gerekir. Buna bağlı kalmayan kimse ibadetin Allah Teala tarafından vacip kılındığı nevini/şeklini değiştirmiş olur.

Hacta kesilen hedy kurbanı, kurban bayramında kesilen udhiye kurbanı ve doğan çocuktan dolayı kesilen akika kurbanı da böyledir. Bu ibadetlerde de kurban için geçerli olan hayvan nevilerinin kesilmesi gerekir. Çünkü kurban kesmek bir ibadettir. Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"O halde Rabbin için namaz kıl ve kurban kes."* *(Kevser, 3)* Bir diğer ayette de şöyle buyurmuştur: *"Deki: Şüphesiz benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm hepsi alemlerin Rabbi Allah içindir."* *(En'am, 162)*

Kurban kesmek yerine kıymetini vermek veya para tasadduk etmek caiz değildir ve kurban kesme yerine geçmez. Çünkü bu bir ibadetin Allah tarafından meşru kılındığı şeklini değiştirmektir. Bu kurbanların Allah tarafından nerede kesilecekleri meşru kılınmışsa o yerde kesilmeleri de gerekir. Hac kurbanı Harem'de (Mekke'de) kesilir. Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"Sonra bunların varacakları yer Beyt-i Atik'tir (Kabe'dir.)"* *(Hac, 33)*

Allah Teala hacta beraberlerinde kurbanlık götüren ihramlılar hakkında şöyle buyurdu: *"Kurban mahalline varıncaya kadar başlarınızı tıraş etmeyin."* *(Bakara, 196)*

Kurban bayramı kurbanını ve akika kurbanını da bir müslüman kendi beldesinde ve evinde keser, bunların bir kısmını yer, bir kısmını tasadduk eder. Kurbanlık hayvanı satın alsın da kesip başka bir yerde dağıtsın diye bunların kıymetini başkasına gönderemez. Nitekim bazı ülkelerde muhtaç fakirler var gerekçesiyle kimi öğrenciler ve halktan bazı kimseler bunun propagandasını yapıyorlar.

Biz deriz ki: Nerede olursa olsun ihtiyaç sahibi müslümanlara yardım etmek arzu edilen bir şeydir. Fakat Allah'ın belli bir mekanda yapılmasını meşru kıldığı bir ibadeti oradan başka bir mekana nakletmek caiz değildir. Çünkü bu, Allah'ın o ibadeti meşru kıldığı şekil üzerinde yapılan bir tasarruftur ve değiştirmedir. Bu adamlar insanların kafasını karıştırmışlardır. O kadar ki pek çok kimse bu meseleyi sormaktadırlar.

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* Medine'de ikamet ettiği halde hacta keseceği hedy kurbanını Mekke'ye götürmüştür. Udhiye ve akika kurbanını da Medine'deki evinde kesmiştir, onları Mekke'ye götürmemiştir. Halbuki Mekke Medine'den daha faziletlidir, belki de orada Medine'deki fakir ve muhtaçlardan daha fazla fakir ve muhtaç vardır. Buna rağmen Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* o ibadetin nerede eda edilmesini meşru kılmışsa o mekana bağlı kalmıştır.

Hedy (hac) kurbanını Medine'de kesmemiş, udhiye ve akika kurbanlarını da Mekke'ye göndermemiştir. Bilakis herbir nevi kurbanı kesilmesi meşru kılındığı mekanda kesmiştir. "En hayırlı hidayet usulü Muhammed'in *Sallallahu aleyhi vesellem* hidayet usulüdür. İşlerin en kötüsü de sonradan icad edilenlerdir ve her bid'at bir sapıklıktır."

Evet, hacta kesilen temettu kurbanının ve özellikle mecbur olmaksızın kesilen nafile kurbanın ve udhiye kurbanlarının etlerinden fazlasını muhtaç ülkelere göndermekte bir sakınca yoktur. Fakat kesimin mutlaka şer'an belirlenmiş mekanda yapılması gerekir.

Diğer ülkelerdeki müslüman kardeşlerinden muhtaç olanlarına faydalı olmak isteyen kimse onlara para, elbise ve yiyecek yardımı yapsın, onlara faydalı olacak her şeyle yardım etsin.

İbadetlere gelince başka bir yerdeki muhtaçlara yardım etme iddiasıyla bunların vakti ve yeri değiştirilmez. Dine muhalefet ederek ve ibadetleri değiştirerek şefkat ve merhamet olmaz.

Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesi ve arkadaşlarına olsun.[929]

SORU 905- Son zamanlarda diğer bazı ülkelerin alimleri arasında fıtır sadakasında neyin meşru olduğu ve kıymetini ödemenin mümkün olup olmadığı konusunda pek çok tartışma yapıldı. Sizin görüşünüz nedir?

CEVAP: Fıtır sadakasında meşru olan husus onun Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* meşru kıldığı şekilde eda edilmesidir. Bu da bir müslümanın fıtır sadakasını ülkenin yiyeceğinden bir ölçek olarak ödemesi ve vaktinde fakire verilmesidir. Kıymetinin verilmesine gelince bu, fitre yerine geçmez. Çünkü bu, Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* emrine ve değerli sahabilerin uygulamalarına aykırıdır. Onlar fitreyi yiyecekten veriyorlardı, caiz olanı ve caiz olmayanı çok iyi bildikleri halde kıymetini ödemiyorlardı.

Bunun kıymetinden verilebileceğini söyleyen alimler bunu içtihada dayanarak söylemişlerdir. Nassa muhalif olduğu zaman içtihada itibar edilmez.

Allah rahmet eylesin, İmam Ahmed İbn Hanbel'e şöyle denildi: "Birtakım kimseler diyorlar ki: Ömer İbn Abdilaziz fıtır sadakasını kıymetinden alıyordu. İmam Ahmed şöyle dedi: Onlar Rasulullahın *Sallallahu aleyhi vesellem* sözünü bırakıyorlar ve filan şöyle dedi diyorlar. Halbuki İbn Ömer şöyle dedi: Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* fıtır sadakasını hurmadan bir ölçek veya arpadan bir ölçek veya... bir ölçek olarak farz kıldı."[930]

SORU 906- Fıtır sadakasını kıymet olarak ödemek caiz olur mu? Çünkü bu yoksulların daha yararınadır.

CEVAP: Hanefilerden fitrenin kıymet olarak ödenmesinin caiz olduğu rivayet edildi. Sahih olan bunun caiz olmadığıdır. Bilakis yiyecek olarak verilmesi gerektiğidir.

Çünkü kıymet, Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* zamanında da mevcuttu. Peygamberin onlara kıymet ödemelerini emrettiği nakledilmemiştir.[931]

---

929 el-Munteka min Fetâvâ eş-Şeyh Salih b. Fevzân, 3/113-116

930 İbn Fevzan, el-Fetâvâ Kitabu'd-Da've, 2/12

931 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 186-187

SORU 907- Fıtır sadakasının riyal olarak verilmesi caiz midir? Bir başka beldeye gönderilmesi caiz midir?

CEVAP: İlim adamlarının çoğunluğuna (cumhura) göre fitrenin nakit olarak verilmesi caiz değildir. Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* ve ashabının yaptığı gibi yiyecek olarak verilmesi gerekir.

Bu da o beldenin yediği hurma veya pirinç gibi şeylerden bir ölçek yiyecektir. Müslümanlardan kadın erkek, büyük küçük, hür ve köle adına bu fitre verilir.

Bunun fitreyi veren kişinin bulunduğu beldenin fakirlerine dağıtılması ve başka bir beldeye nakledilmemesi sünnettir. Çünkü o beldenin fakirlerini kurtarmak ve ihtiyaçlarını gidermek gerekir.

Fitrenin bayramdan bir veya iki gün önce verilmesi caizdir. Nitekim Peygamber ve ashabı böyle yapmışlardır. Buna göre onun vakti en erken Ramazanın yirmisekizinci gecesidir. Başarının sahibi Allah'tır.[932]

SORU 908- Fıtır sadakasını nakit olarak ödemenin hükmü nedir? Çünkü burada bunun caiz olduğunu söyleyenler var.

CEVAP: Herhangi bir müslüman İslam dininin en önemli rüknünün Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in onun elçisi olduğuna şehadet etmek olduğunu kesin olarak bilir.

Allah'tan başka ilah olmadığına şahitlik etmenin gereği sadece Allah'a ibadet etmektir. Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şehadet etmenin gereği ise Allah'a onun elçisinin meşru kıldığı/belirlediği/ öğrettiği şekilde ibadet etmektir. Fıtır sadakası müslümanların icma ettiği bir ibadettir. İbadetlerde asıl olan Allah'ın ve Rasulünün belirlediği esaslara bağlılıktır.

Bir kimsenin ancak Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem*'den aldığı bilgilerle Allah'a ibadet etmesi caizdir. O Peygamber ki Rab Teala onun hakkında şöyle demektedir: *"O, arzusuna göre konuşmaz. Onun bildirdikleri vahyedilenden başkası değildir."* *(Necm, 3-4)* Kendisi de bu konuda şöyle demektedir: "Kim bizim şu dinimizde onda olmayan bir şeyi icad ederse o reddedilir."

---

[932] Mecmuu Fetâvâ Semahatu'ş-Şeyh Abdulaziz b. Baz, 3/96-97

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* kendisinden rivayet edilen sahih hadislerde fıtır sadakasını yiyecekten bir ölçek veya kuru üzümden bir ölçek veya peynirden bir ölçek olarak meşru kılmıştır. Buhari ve Müslim, Abdullah İbn Ömer'den şu hadisi rivayet etmişlerdir: "Allah Rasulü *Sallallahu aleyhi vesellem* fitre sadakasını müslümanlardan herbir köle, hür erkek ve kadın, küçük ve büyük üzerine hurma veya arpadan bir ölçek olarak farz kılmıştır." Bu fitrenin insanlar bayram namazından çıkmadan önce verilmesini emretmiştir.

Ebu Said el-Hudri'den de şu hadisi rivayet etmişlerdir: "Biz Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* zamanında fitreyi yiyecekten bir ölçek veya hurmadan bir ölçek veya arpadan bir ölçek veya kuru üzümden bir ölçek olarak verirdik." Bir rivayette: "Veya peynirden bir ölçek" ilavesi vardır.

Fitre konusunda Muhammed'in *Sallallahu aleyhi vesellem* sünneti budur. Malumdur ki bu düzenlemenin yapıldığı zamanda müslümanlar arasında ve özellikle de Medine toplumunda o dönemin geçerli para birimi olan dirhem ve dinarlar mevcuttu. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* fıtır sadakası konusunda bunların hiçbirisini zikretmemiştir. Fitrede bunlardan birisi geçerli olsaydı Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* mutlaka bunu açıklardı. Çünkü ihtiyaç anında açıklamanın ertelenmesi caiz değildir. Böyle bir şey olmuş olsaydı sahabileri bunu yaparlardı.

Saime hayvanların zekatında varit olan şey verilmesi gereken şeyin mevcut olmaması şartına bağlıdır. Yukarıda da geçtiği gibi ibadetlerde asıl olan şey, Allah ve Rasulünün belirlediği esaslara bağlılıktır.

Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* sünnetini en iyi onlar bilmesine ve sünnetle amel etmeye insanların en düşkünü olmalarına rağmen hiçbir sahabinin fitreyi nakit olarak ödediğini bilmiyoruz. Onlardan böyle bir şey vaki olmuş olsaydı mutlaka nakledilirdi. Nitekim din ve şeriatle ilgili olan onların diğer sözleri ve fiilleri nakledilmiştir. Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"And olsun ki Rasulullah sizin için Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örnektir." (Ahzab, 21)*

Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *"İslam dinine girmede öne geçen ilk muhacirler ve ensar ile onlara güzellikle tabi olanlar var ya işte Allah onlardan razı olmuştur, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. Allah onlara içinde ebedi kalacakları, zemininden ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. İşte bu büyük kurtuluştur." (Tevbe, 100)*

Bir hakikat arayıcısının bu anlattığımız şeylerden açıkça anlayacağı şey şudur: Fitreyi nakit olarak vermek caiz değildir. Nakit veren kimsenin fitresi geçerli değildir. Çünkü bu zikredilen şer'î delillere aykırıdır.

Allah'tan bizi ve diğer müslümanları dinini anlamada, ona sımsıkı sarılmada ve dinine aykırı her şeyden sakınmada başarılı kılmasını diliyorum. Şüphesiz o çok cömerttir ve kerem sahibidir. Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.[933]

SORU 909- Kalitesi düşük kuru hurmadan ve benzeri yiyeceklerden fıtır sadakasının fransız riyali ve kilo olarak miktarı nedir? Ticaret eşyasının zekatını bu eşyanın kendisinden vermek caiz midir, yoksa nakit olarak mı vermek gerekir?

CEVAP: Fıtır sadakasında vacip olan miktar Peygamberin kullandığı ölçek ile bir ölçek yiyecektir. Kadın olsun, erkek olsun, büyük olsun, küçük olsun herbir müslüman adına bulundukları beldenin yiyeceğinden bir ölçek yiyecek fitre olarak verilir. Bunun da miktarı kuru hurma ve buğday gibi yiyeceklerden iki elle birlikte dört avuç dolusu kuru yiyecektir.

Bunun ağırlık ölçüsüyle miktarına gelince dörtyüz seksen miskaldir. Fransız riyaliyle seksen riyaldir. Çünkü bir riyalin ağırlığı altı miskaldir. Suud riyaliyle bunun miktarı yüzdoksaniki riyaldir. Kilogram olarak miktarına gelince yaklaşık üç kilogramdır. Bir müslüman fitreyi kuru hurma, kaliteli buğday, pirinç, kuru üzüm ve peynir gibi kuru yiyeceklerden kilo ile tartarak verdiği zaman bu ölçekle vermekten ihtiyata daha uygundur.

O beldenin yiyeceği mısır ve darı gibi yiyecek maddesi olan hububattan olduğu zaman ölçek ile vermesi yeterlidir. En iyi bilen Allah'tır.

Ticaret eşyasının zekatına gelince onun üzerinden bir sene geçince bu eşyanın o andaki fiattan değerlendirilmesi gerekir. Nisaba ulaştığı zaman yani yüzkırk miskal gümüşün veya yirmi miskal altının değerine ulaştığı zaman onun zekatı nakit olarak verilir. Alimlerin ihtilafına takılmamak için ihtiyatlı ve en güzel olanı budur. Ticaret eşyasının zekatını o esnadaki kıymetine göre verirse alimlerin en sahih görüşüne göre bu caiz olur.

---

[933] Mecmuu Fetâvâ Semahatu'ş-Şeyh Abdulaziz b. Baz, 3/94-96

Ticaret malı ister arazi/arsa olsun, ister araba olsun, ister kumaş olsun, isterse diğer mallardan olsun satmak için hazır bekletilen mallardır. Semura İbn Cündüb'ten rivayet edilen bir hadiste o şöyle demiştir: Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* bize satmak için hazırladığımız şeylerden zekat vermemizi emretti.

Allah Teala herkese dini anlamada ve borçtan kurtulmada başarılar ihsan etsin. İstenilenlerin en hayırlısı odur.[934]

FİTREYİ NAKİT OLARAK VERMEYE ZORLANAN KİMSENİN HÜKMÜ

SORU 910- Fıtır sadakasını nakit olarak vermeye zorlanan kimsenin hükmü nedir? Bu geçerli olur mu?

CEVAP: Bana göre bir kimse fıtır sadakasını nakit olarak vermeye zorlandığı zaman bunu onlara versin ve yöneticilere karşı çıkmaya çalışmasın. Fakat Allah ile kendi arasında kaldığı zaman fitresini Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* emrettiği şekilde bir ölçek yiyecek olarak versin. Çünkü onların seni fitreyi dirhemle vermeye zorlanmaları meşru olmayan bir zorlamadır. O zaman senin vacip olduğuna inandığın şeyi kaza etmen gerekir.[935]

* * *

Beşinci Konu
FITIR SADAKASININ MİKTARI

FITIR SADAKASININ KIYMETİ

SORU 911- Ramazan zekatının kıymeti ne kadardır?

CEVAP: Sanki soruyu soran Ramazandaki fıtır sadakasını kastediyor gibidir. Fıtır sadakası olarak pirinç veya buğday veya hurma gibi beldenin yiyeceklerinden büyük-küçük, erkek-kadın, hür-köle her bir müslüman adına bir ölçek yiyecek vermek vaciptir.

Rasulullahtan *Sallallahu aleyhi vesellem* bununla ilgili sahih hadisler rivayet edilmiştir.

---

934 Mecmuu Fetâvâ Semahatu'ş-Şeyh Abdulaziz b. Baz, 3/99-101

935 Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/465

Bunu insanlar bayram namazına çıkmadan önce vermek gerekir.

Bayramdan bir veya iki gün önce verilirse bunda da bir sakınca yoktur.

Kilogram olarak miktarı yaklaşık üç kilogramdır.[936]

FİTRENİN MİKTARI NEDİR?

SORU 912- Fıtır sadakasının miktarı nedir?

CEVAP: Fitrenin miktarı bir ölçektir. Çünkü Abdullah İbn Ömer *Radıyallahu anh* şöyle demiştir: "Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* fıtır sadakasını müslümanlardan herbir köle, hür erkek ve kadın, küçük ve büyük üzerine hurma veya arpadan bir ölçek olarak farz kılmıştır."

Bir ölçek (sa') dört müddür. Bir müd ise ortalama iki avuç dolusu olarak takdir edilir.[937]

* * *

Altıncı Konu
FITIR SADAKASININ VAKTİ

FİTRE NE ZAMAN VERİLİR?

SORU 913- Fıtır sadakası ne zaman verilir?

CEVAP: Bayram namazına çıkmadan önce verilmesi daha faziletlidir. Bundan bir veya iki gün önce verilmesi de caizdir. Bundan daha önce verilmesi caiz değildir.

Çünkü fitreyi fakire bayramdan günlerce önce verirse onu harcayabilir ve yanında hiçbir şey kalmadan bayram gelebilir. Neticede dilenmek ihtiyacını duyabilir. Bu sebeple bir müslümanın fitreyi bayram namazına çıkmadan önce veya bir iki gün önce vermesi emredilmiştir.[938]

---

936 İbn Baz, el-Fetâvâ-Kitabu'd-Da've, 1/122-123
937 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 187
938 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 187

FİTREYİ BAYRAM NAMAZINDAN SONRA HUTBE ESNASINDA VERMENİN HÜKMÜ

SORU 914- Unuttuğu için fitreyi ancak bayram namazından sonra ve hutbe esnasında veren kimsenin hükmü nedir?

CEVAP: Fitreyi bayram namazından önce vermek vaciptir. Kim bunu unutursa onu bundan sonra ödemekten başka yapabileceği bir şey yoktur. Çünkü bu bir farizadır. Hatırladığı zaman vermesi gerekir. Alimlerin en sahih görüşüne göre hiç kimsenin bunu kasten bayram namazından sonraya tehir etmesi caiz değildir. Çünkü Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* müslümanlara bunu bayram namazından önce eda etmelerini emretmiştir.[939]

BAYRAMDAN ÖNCE FİTREYİ VERMEYEN KİMSEDEN BU VACİP DÜŞER Mİ?

SORU 915- Bayramdan önce fıtır sadakasını vermeyen kimseden bu düşer mi?

CEVAP: Bayramdan önce fitreyi vermeyen kimse günahkar olur, bu vecibe ondan düşmez. Bilakis kaza edip ödemesi gerekir.[940]

BAYRAMDAN ÖNCE FİTRE VERMEYİ UNUTTU

SORU 916- Tanıdığım bir fakire vermek üzere fitreyi hazırlamıştım. Fakat unuttum. Ancak bayram namazından sonra hatırladım ve verdim. Hükmü nedir?

CEVAP: Şüphesiz fitreyi Peygamberin emrettiği gibi bayram namazından önce vermek sünnettir. Fakat senin yaptığında da bir sakınca yoktur. Namazdan sonra vermekle de fitre yerine geçer. Elhamdulillah.

Hadiste her ne kadar onun bir sadaka olduğu geçmişse de bu onun geçerliliğine engel değildir. Mahallinde verilmiştir. Makbul ve tam bir fıtır sadakası olacağını umarız. Çünkü sen onu kasten geciktirmedin, unuttuğun için gecik-

---

[939] Mecmuu Fetâvâ Semahatu'ş-Şeyh Abdulaziz b. Baz, 3/101

[940] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 187

tirdin.

Allah Teala yüce kitabında şöyle buyurdu: *"Ey Rabbimiz! Unutur veya yanılırsak bizi sorumlu tutma!" (Bakara, 286)*

Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* şöyle dedi: "Allah Teala: Öyle yaptım buyurur." Allah mümin kullarının duasını, unuttuklarında sorumlu tutmayacağını ifade ederek kabul etti.[941]

FİTREYİ GECİKTİRMENİN HÜKMÜ

SORU 917- Bir kimsenin henüz verebileceği bir fakire ulaşmadığı için zekatı veya fitreyi bekletip muhafaza etmesi caiz olur mu?

CEVAP: Uzun olmayan çok az bir müddet beklettiği zaman onu akrabalarından bazı fakirlere veya daha çok fakir ve ihtiyaç sahibi olan birisine vermek için bekletmesinde bir sakınca yoktur. Fakat uzun müddet bekletemez. Zekat için durum böyledir.

Fitreye gelince onu geciktiremez. Bilakis Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* emrettiği gibi bayram namazından önce vermesi gerekir.

Bayram namazından bir veya iki gün önce de verebilir. Bunda da bir sakınca yoktur.

Namazdan sonraya erteleyemez.[942]

FİTRENİN BİR FAKİR GELİNCEYE KADAR KOMŞUYA BIRAKILMASININ VE BAYRAM GÜNÜNDEN SONRAYA KALMASININ HÜKMÜ

SORU 918- Fakir tarafından bir vekalet verilme olmaksızın fitrenin fakir gelip alıncaya kadar komşuya bırakılmasının hükmünü öğrenmek istiyoruz.

CEVAP: Evet, bir kimsenin fitresini komşusuna bırakması ve bu filanındır, sadece ona ver demesi caizdir.

Fakat fitrenin fakire bayram namazından önce ulaşması gerekir. Çünkü o (komşu) fitrenin sahibinin vekilidir. Fakat komşu fakirin vekili ise ve ona şöyle demişse: "Komşunun bana vereceği fitreyi al" bu takdirde insanlar bayram na-

[941] Mecmuu Fetâvâ Semahatu'ş-Şeyh Abdulaziz b. Baz, 3/103
[942] Mecmuu Fetâvâ Semahatu'ş-Şeyh Abdulaziz b. Baz, 3/103-104

mazından çıkmış olsalar da fitrenin vekilin elinde kalmasının bir sakıncası yoktur.[943]

SORU 919- Mesela bayram gününden sonraya kaldığı zaman ne yapacak, sahibine mi iade edecek veya ne yapacak?

CEVAP: Bayram namazından sonraya kaldığı ve ödemediği zaman kabul edilmez. Çünkü bu, belli bir vakte bağlı bir ibadettir. Mazeretsiz olarak geciktirdiği zaman bu ondan kabul edilmez.

Unutulmak veya o esnada bazı fakirlerin bulunmaması gibi bir mazeret sebebiyle geciktirdiği zaman ise bunda bir sakınca yoktur.[944]

SORU 920- Mesela fitreyi bir komşusunun yanına bıraksa da bayramdan önce onu hak eden bir fakir gelmese ve vakti geçse hüküm ne olur?

CEVAP: Bunu daha önce anlatmıştık. Bu komşu ya fakirin vekilidir ve eline fitre ulaştığı zaman fakire ulaşmış demektir ve aralarında bir fark yoktur ya da müvekkilinin bir etkisi bulunmadığı zaman fitreyi komşunun kendisi vermesi ve ehline bunu ulaştırması gerekir.[945]

FİTREYİ RAMAZANIN İLK GÜNLERİNDE VERMEK CAİZ OLUR MU?

SORU 921- Fitreyi Ramazanın ilk günlerinden birinde vermek caiz olur mu?

CEVAP: Fitreyi Ramazanın ilk günlerinde ödemek konusunda ihtilaf vardır. Caiz olmaması daha kuvvetli bir ihtimaldir. Çünkü fıtır sadakası diye isimlendirilmiştir. Fıtır (orucu bırakma) ancak Ramazan ayının sonunda olur. Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* da bunun insanların bayram namazına çıkmalarından önce verilmesini emretmiştir.[946]

943 İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 214-215
944 İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 215
945 İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 215
946 Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/463

* * *

Yedinci Konu
FİTRENİN SARF YERLERİ

FİTRENİN VERİLECEĞİ YERLER

SORU 922- Fitrenin sarf yerleri nelerdir?

CEVAP: Fitrenin sadece bir tane sarf yeri vardır, o da fakirlerdir. Nitekim İbn Abbas *Radıyallahu anh* şöyle dedi: " Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* fıtır sadakasını oruçlu için boş ve çirkin sözlerden bir temizlenme, fakirler için de bir doyumluk olarak farz kıldı."[947]

FİTRENİN ANCAK MÜSLÜMAN FAKİRLERE VERİLMESİ CAİZDİR

SORU 923- Fitrenin gayrimüslim işçilere verilmesi caiz olur mu?

CEVAP: Hayır, fitrenin ancak müslüman fakirlere verilmesi caizdir.[948]

FİTRENİN MÜCAHİTLERE GÖNDERİLMESİNİN HÜKMÜ

SORU 924- Fitrenin Bosna-Hersek'teki ve diğer yerlerdeki mücahitlere gönderilmesinin hükmü nedir? Caiz ise hangisi daha faziletlidir?

CEVAP: Meşru olan şey fitrenin o fitreyi veren kimsenin bulunduğu yerdeki müslüman fakirlere verilmesidir. Çünkü genellikle buna onlar daha çok muhtaçtırlar. Çünkü bayramda dilenmek mecburiyetinde kalmasınlar diye onlara yapılan bir destek ve yardımdır. Başka fakirlere gönderilirse alimlerin bu konudaki görüşlerinden sahih olanına göre bu da fitre yerine geçer. Çünkü mahalline ulaşmış demektir. Fakat o beldenin fakirlerine vermek daha evla, daha faziletli ve daha ihtiyata uygundur.

---

947 İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 213-214
948 İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 214

Zekatta olduğu gibi güvenilir bir vekil olduğu zaman ülkedeki ve ülke dışındaki fakirlere fitreyi ulaştırmak için vekil görevlendirmek caizdir. Vekili fitre yerine geçecek yiyecekleri alıp fakirlere dağıtmada görevlendirmek de caizdir.

Başarının sahibi Allah'tır.[949]

DEVLET PARASIZ YATILI YURTLARINDA KALAN ÖĞRENCİLER ADINA FİTRE VERMENİN HÜKMÜ

SORU 925- Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığına bağlı devlet parasız yatılı yurtlarında kalan öğrenciler adına fitre vermenin hükmü nedir? Bu bakanlık öğrencilerin gerekli her türlü yiyecek giyecek, barınma, tedavi ve okul masraflarını karşıladığı gibi ayrıca her bir öğrenci için aylık ortalama on riyal de harçlık vermektedir. Bakanlık onların mübarek Ramazan ayın da dahil yıl boyunca bütün ihtiyaçlarını karşılamakta ve bu yurtların kurulduğu hicri 1386 yılından itibaren bu tarihe kadar herbir öğrencinin fitresini de ödemektedir.

CEVAP: Durum sizin anlattığınız gibi olduğu zaman sözünü ettiğiniz öğrencilerin fitrelerinin bakanlık tarafından ödenmesi şu iki sebepten dolayı gerekli değildir.

Birincisi: Hükümetin bu yaptığı iş onlara iyilik kabilinden bir şeydir.

Allah Teala şöyle buyurmuştur: *"İyilik yapanların kınanması için bir sebep yoktur." (Tevbe, 91)*

Bu iyilik, iyilik yapanın omuzuna başka bir yükümlülüğün yüklenmesine sebep olmamalıdır.

İkincisi: Buhari ve Müslim'in sahihlerinde ve diğer hadis kitaplarında Abdullah İbn Ömer'in *Radıyallahu anh* şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* fıtır sadakasını müslümanlardan herbir köle, hür erkek ve kadın, küçük ve büyük üzerine, hurma veya arpadan bir ölçek olarak farz kılmış ve bunun insanlar bayram namazına çıkmadan önce verilmesini emretmiştir." Bu lafızlar Buhari'ye aittir.

Bunun manası şudur: Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* fitreyi, hür veya kö-

---

[949] Şeyh Abdulaziz b. Baz, Tuhfetu'l-İhvan bi Ecvibetin Muhimmetin Teteallek bi Erkani'l-İslam, s. 155-156

le, erkek veya kadın, küçük veya büyük her müslümana farz kılmıştır. Farz, yerine getirilmesi gereken bir zorunluluktur.

Sizin sözünü ettiğiniz bu öğrenciler iki kısma ayrılır: Bir kısmı mükelleftir, bir kısmı mükellef değildir. Mükellef olanlar kendi fitrelerini fakir ve yoksullara kendileri öderler.

Madem ki hükümet bunlardan her birine senelik yüzyirmi riyal harçlık veriyor ve her türlü ihtiyaçlarını hükümet karşıladığı için başka bir masrafları da olmuyor, o halde onlar bu durumda zengin sayılırlar.

Buradaki zenginlikten kastedilen şey zekat mükellefinin zenginliği değildir. Burada onun vermesi gereken şey, bayram günü ve gecesi kendisinin ve ailesinin yiyeceğinden, kendisinin ve nafaka yükümlüsü olduğu kimselerin temel ihtiyaçlarından artan bir ölçek yiyecektir. Bunlardan artan olursa fitresini verecektir. Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem*: "Ben size bir şeyi emrettiğim zaman gücünüz yettiği müddetçe onu yerine getirin" sözünün genel hükmü bunu gerektirir. Peygamberin bu sözünü Buhari ve Müslim rivayet etmiştir.

Bu durumda olan bir kimsenin buğdaydan ve arpadan veya hurmadan veya kuru üzümden veya peynirden fitresini vermesi gerekir. Bunun delili Ebu Said el-Hudri'nin şu hadisidir: "Biz Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* hayatta iken fitreyi yiyecekten bir ölçek veya arpadan bir ölçek veya kuru üzümden bir ölçek veya peynirden bir ölçek olarak verirdik." Bu hadisi Buhari ve Müslim rivayet etmiştir.

Verecek hiçbir şey bulamadığı halde şevval gecesi güneş batarsa bu yükümlülük onlardan düşer. Mükellef olmayanlara gelince bu, onların mallarından çıkarılır.[950]

---

[950] Mecmuu Fetâvâ ve Resailu Semahati'ş-Şeyh Muhammed b. İbrahim Alu'ş-Şeyh, 4/108-109

FAKİRİN KENDİ ADINA FİTREYİ ALMASI İÇİN BİRİSİNİ VEKİL TAYİN ETMESİ

SORU 926- Bir fakirin kendisine fitre vermek isteyen kişiden ödeme vaktinde fitreyi teslim alması için başka bir şahsı vekil olarak görevlendirmesi caiz olur mu?

CEVAP: Bu caizdir. Yani verilecek fitresi olan kişinin fakire şöyle demesi caizdir: Bu fitreyi vereceğim zaman bunu senin adına alacak birini görevlendir.

Ödeme zamanından bir iki gün önce fakirin görevlendirdiği bu vekile fitre teslim edilir.[951]

* * *

Sekizinci Konu
FITIR SADAKASININ YERİ

FITIR SADAKASI BELDENİN FAKİRLERİNE DAĞITILIR

SORU 927- Fıtır sadakaları kendi beldemizin fakirlerine mi dağıtılır yoksa başka yerlerdeki fakirlere de dağıtılabilir mi? Bayramdan üç gün önce yolculuğa çıktığımız zaman fitreyle ilgili ne yapacağız?

CEVAP: Fitrenin bayram sabahı namazdan önce beldenin fakirlerine dağıtılması sünnettir. Ramazanın yirmisekizinci gününden başlayarak bayramdan bir veya iki gün önce dağıtılması da caizdir. Fitre vermekle yükümlü olan kişi bayramdan iki veya daha fazla gün öncesinden yolculuğa çıktığı zaman bir İslam ülkesine yolculuk yapıyorsa orada fitresini verebilir. Gayrimüslim bir beldeye yolculuk yaparsa oradaki fakir müslümanları arar ve onlara verir. Fitrenin ödenmesinin caiz olduğu vakit girdikten sonra yolculuğa çıkacaksa meşru olan, fitreyi kendi beldesinin fakirlerine dağıtmasıdır. Çünkü fitreden maksat onlarla dayanışmak, onlara iyilik etmek ve bayram günü onları insanlara el açmaktan kurtarmaktır.[952]

---

951 Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/469

952 İbn Baz, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 2/171

FİTREYİ KENDİ ÜLKEME Mİ GÖNDERMELİYİM YOKSA ÇALIŞTIĞIM VE İKAMET ETTİĞİM YERDE Mİ VERMELİYİM?

SORU 928- Ben bu ülkede çalışmak için bulunuyorum. Benim fitreyi burada vermem caiz olur mu, yoksa geldiğim kendi ülkeme mi göndermeliyim?

CEVAP: Fıtır sadakasının Ramazan ayının geçirdiği/bitirildiği ve senin bulunduğun beldede verilmesi meşrudur. Çünkü fıtır sadakası bedene tabidir. Bir müslüman nerede bulunuyorsa ve Ramazanın sonuna da nerede erişmişse kendi fitresini o beldenin fakirlerine vermesi gerekir. Kendi beldesinde bunu kendisi adına verecek birisini vekil tayin ederse bu da geçerlidir. Fakat bu, evla olana aykırıdır. Allah en iyi bilendir.

Müslümanların bulunmadığı veya bulunup da fitre alabilecek fakir müslümanların olmadığı bir beldede bulunduğun zaman fakir müslümanların bulunduğu en yakın ülkeye bu fitreyi gönderebilirsin.[953]

FİTREYİ BULUNDUĞUN YERDE VERMEN DAHA FAZİLETLİDİR

SORU 929- Kendime ait fitreyi ülkemdeki fakirlere versinler diye aileme gönderdim. Bu yaptığım doğru mudur?

CEVAP: Bir sakıncası yoktur. İnşaallah fitreniz geçerlidir. Bulunduğun yerde vermen daha hayırlıdır. Fitreyi ikamet ettiğin yerdeki bazı fakirlere verebilirsin. Bu daha uygun olur. Ülkendeki fakirlere vermeleri için bunu ailene gönderdiğin zaman da sakıncası yoktur.[954]

FİTRENİN BİR BELDEDEN BAŞKA BİR BELDEYE NAKLİ CAİZ OLUR MU?

SORU 930- Fitreyi ikamet ettiği beldeden başka bir beldeye nakletmek caiz olur mu?

CEVAP: Alimlerin çoğu bulunduğu yerde fakirler olduğu zaman fitrenin o

[953] İbn Fevzan, el-Fetâvâ, Kitabu'd-Da've, 2/13-14

[954] Mecmuu Fetâvâ Semahatu'ş-Şeyh Abdulaziz b. Baz, 3/97

beldeden dışarı çıkarılmayacağı görüşündedirler. Bu, sahih olan görüştür. Ülkede fakirler olduğu, sen onlara ulaşabildiğin ve onların fakir olduklarını bildiğin zaman zekatını/fitreni başka bir ülkeye nakletmen caiz değildir. Fakat bulunduğun beldede fakir olmadığı zaman, uzak bir beldeye de olsa onu nakletmek caiz olur. Fakat bunun fitre olduğunu bildirmesi ve vakti çıkmadan önce fakirlere ulaşacak şekilde önceden göndermesi gerekir.[955]

FİTREYİ NAKLETMENİN HÜKMÜ

SORU 931- Çıkıp geldiği beldelerde ailesinden pek çok fakirin bulunduğu gerekçesiyle fitreyi uzak beldelere nakletmenin hükmü nedir?

CEVAP: Bulunduğu yerde hiçbir fakir olmadığı için ihtiyaçtan dolayı fitreyi başka bir yere göndermekte herhangi bir sakınca yoktur. Bulunduğu yerde fitreyi kabul edecek kimse olup da başka yere göndermeye ihtiyaç yoksa o zaman caiz değildir.[956]

SORU 932- Bir grup insan içlerinden birini buğday satın alıp Afganistan'da fitre olarak dağıtması için görevlendirdiler. Bu yaptıkları şeyin hükmü nedir?

CEVAP: Bu meselede Hanbelilerin meşhur görüşü bunun caiz olmadığıdır. Çünkü zekatı/fitreyi vacip olduğu mahalden başka bir mahalle nakletmek caiz değildir. Ancak o mahalde fitre ve zekat almaya ehil kimse bulunmadığı zaman caizdir. Böyle bir durumda da oraya en yakın olan beldede bunlar dağıtılır. Buna göre içinde fakirlerin olduğu bir beldede bulunduğu zaman ondan başka bir beldede fitreyi dağıtamaz. Çünkü bulunduğu beldenin halkı bu fitreye diğerlerinden daha müstehaktır.

Fakat bulunduğu yerde fakirler yoksa o zaman başka yerlere nakletmesinde herhangi bir sakınca yoktur. Daha çok ihtiyacı olan yere nakletmek gibi naklinde bir yarar mevcut olduğu zaman da tercih edilen görüşe göre hüküm böyledir. Fakat fıtır sadakası zekat gibi değildir çünkü zekatın vakti daha geniştir. Fakat fıtır sadakası sadece bayramdan bir iki gün önceden bayram namazına kadar verilebilir.[957]

---

955 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 187
956 Ubn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 214
957 Fetâvâ eş-Şeyh Muhammed es-Salih el-Useymîn, 1/467-468

BİR KİMSE NEREDE OLURSA OLSUN FİTRE DE ONA TABİDİR

SORU 933- Bir kimse fitre vakti geldiğinde Mekke'de olduğu halde fitresini kendi beldesinde verebilir mi?

CEVAP: Fıtır sadakası kişiye tabidir. Sen bir beldede iken fıtır sadakasının vakti geldiğinde onu bulunduğun beldede ver. Mesela sen Medinelisin fakat sen Mekke'de iken bayram geldi. Bu durumda fitreyi Mekke'de ver veya sen Mekkelisin fakat Medine'de bulunduğun esnada bayram geldi, fitreni Medine'de ver. Mesela sen Mısırlı veya Şamlı veya Iraklı olsan da Mekke'de iken bayrama erişsen hüküm yine böyledir, fitreni Mekke'de ver. Mekkeli olduğun zaman bayrama Mısır'da veya Şam'da veya Irak'ta kavuşmuşsan fitreyi bu ülkelerde ver.[958]

[958] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, 1/468

İkinci Fasıl

RAMAZAN BAYRAMININ HÜKÜMLERİ

RAMAZAN BAYRAMI GÜNÜ MÜSTEHAP OLAN ŞEYLER

SORU 934- Ramazan bayramı günü bizim yapmamız müstehap olan şeyler nelerdir?

CEVAP: Bayram günü müslümanların oruçlarını, teravihlerini ve diğer ibadetlerini tamamlamanın sevincini ifade ettikleri gündür. Bu, Allah'ın kullarını muvaffak kıldığı en büyük nimetlerden biridir. Dolayısıyla onlar ilk olarak bayram namazından önce bayram gecesini ve gündüzünü tekbirlerle karşılarlar. Sonra günün başlangıcında bayram namazını belirlenen şekliyle kılmak için kadın erkek beldenin dışına çıkarlar. Hatta yeni yetişmiş bakire genç kızlar ve perde arkasında yaşayan kadınlar da bayram namazına çıkarlar ve hadiste de anlatıldığı gibi bu hayırlı faaliyete müslümanların dualarına iştirak ederlerdi. Sonra bu nimetle sevinerek ve mutlu bir şekilde evlerine dönerler, karşılıklı dirlik temennilerinde bulunurlar, tebrikleşirler, birbirlerini ziyaret ederler ve ibadetlerini bitirmenin alameti olarak bu gün oruçlarını açarlardı.[959]

BİR MÜSLÜMAN ŞEVVAL HİLALİNİ GÖRÜNCE VE BAYRAM NAMAZINDAN ÖNCE NE SÖYLER?

SORU 935- Şevval hilalini görünce ve bayram namazından önce bir müslümanın neyi söylemesi gerektiğini öğrenmek istiyorum?

CEVAP: Bir müslümanın çokça tekbir, tehlil ve tahmid sözlerini (yani Allahuekber, la ilahe illallah ve elhamdulillah sözlerini) söylemesi gerekir. Çünkü Allah Teala şöyle buyurdu: *"Bu, sizin sayıyı tamamlamanız ve hidayete ulaştırmasına karşılık Allah'ı yüceltmeniz (tekbir getirmeniz) içindir."* (Bakara, 185)[960]

---

959 İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 181
960 İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat, s. 215

BAYRAMDA SÖYLENEN TEKBİR VE TAHMİDİN SÖZLERİ NELERDİR?

SORU 936- Tekbir ve tahmid kelimeleri nelerdir?

CEVAP: Şöyle söyler: "Allahuekber, Allahuekber la ilahe ilallahu vallahuekber ve lillahi'l-hamd" Manası: "Allah büyüktür, Allah büyüktür, Allah'tan başka ilah yoktur." Allah büyüktür, hamd Allah'a mahsustur veya şöyle der: "Allahu ekber, Allahu ekber la ilahe illallahu vallahu ekber, Allahu ekber ve lillahi'l-hamd"[961]

KADINLARIN BAYRAM NAMAZINA ÇIKMALARI

SORU 937- Kadınların bayram namazına çıkmaları caiz olur mu?

CEVAP: Evet bayram namazlarına çıkmak meşrudur. Kadınlar için bu daha kuvvetli bir meşruiyettir. Buhari ve Müslim'de, Ümmü Atıyye'den şöyle rivayet edilmiştir: Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bize Ramazan ve kurban bayramlarında çıkmamızı emrederdi. Yeni yetişmiş genç kızlar ve perde arkasında yaşayan kadınlar olarak hep birlikte çıkardık. Aybaşılı olanlarımız namaza iştirak etmezdi. Bütün kadınlar erkeklerle birlikte tekbir getirirler, dua ederler ve bu günün bereketini ve temizliğinden yararlanmayı ümit ederlerdi. Bir başka rivayette şu ifadeler geçer: "Rasulullah *Sallallahu aleyhi vesellem* yeni yetişmiş bakire kızları, perde arkasında yaşayan kadınları ve adetlileri bayramlarda dışarı çıkarırdı. Adetli kadınlar namaza iştirak etmezler, bu hayırlı faaliyete ve müslümanların dualarına katılırlardı. İbn Atıyye dedi ki: Ya Rasulallah! Birimizin cilbabı (dış elbisesi) olmayabilir? Şöyle buyurdu: "Kız kardeşi ona kendi cilbabını giydirsin."

Fakat kadınlar -bayram namazına çıkarlarken- tahrik edici koku ve makyajdan sakınırlar, koku sürünmeden ve erkeklerle karışmadan bayram yerine bayram yerine çıkarlar.[962]

---

[961] İbn Useymîn, Fıkhu'l-İbadat

[962] İbn Cibrin, Fetâvâ es-Sıyam, s. 181

BAYRAM GÜNLERİNDE MESCİTLERİN IŞIKLARLA SÜSLENMESİ

SORU 938- Bayram günleri ve diğer dini günler münasebetiyle mescitlerin çeşitli ve rengarenk ışıklarla süslenmesi adet haline gelmiş bulunmaktadır. İslam bu işlere cevaz vermekte midir? Cevaz veriyorsa bunun delili nedir? Veya cevaz vermiyorsa delili nedir?

CEVAP: Mescitler Allah'ın evleridir. Yeryüzünün en hayırlı yerleridir. Allah bu yerlerin kelimeyi tevhidle, zikirle ve namazla yüceltilmesine saygınlık kazandırılmasına izin vermiştir. İnsanlar orada dinleriyle ilgili şeyleri öğrenirler, dünya ve ahiretteki saadet ve selametleri için gerekli rehberliği orada bulurlar. Mescitler kirden, pisliklerden, şirk, bid'at, hurafe ve necasetlerden temizlenerek ve oyun, eğlence, gürültü ve patırtıdan, kayıp ilanı gibi şeyler için dahi olsa yüksek seslerle bağırmaktan korunmakla yüceltilirler. Bu tür şeyler şirke götüren vasıtalardır, oralarda Allah'a ibadet edenlerin kafasını meşgul eder ve onların yapılış maksatlarına aykırıdır.

Siretinden ve davranışlarından da anlaşıldığı gibi Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bunları gözetmiş ve mescitlere nasıl saygı gösterileceği ve onların nasıl mamur hale getirileceği konusunda gösterdiği yoldan gitmeleri ve onu örnek almaları için bunu ümmetine açıklamıştır. Ümmet İslamın sembollerini oralarda yerine getirerek ve bu konuda Peygamberin *Sallallahu aleyhi vesellem* yolundan giderek mescitleri yüceltebilir. Peygamberin bayramlar ve diğer münasebetlerle mescitleri ışıklandırarak ve çiçeklerle süsleyerek bir saygı şekli örneği verdiği görülmemiştir. Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* tarafından kendisinden sonraki nesillerin en hayırlısı olarak nitelendirilen ilk üç neslin içinden çıkan raşit halifelerin ve hidayet yolunun rehberi imamların zamanında da böyle şeyler bilinmemektedir. Halbuki onlar ilk üç asırda insanların öncüsü idiler, büyük servetlere sahiptiler, medeniyetten ve her türlü rengarenk ziynetlerden bolca nasiplerini almışlardı.

Bütün iyilikler Peygamberin hidayetine, onun raşit halifelerinin ve onlardan sonra gelip de onların yolundan giden din önderlerinin hidayetine uymakta mevcuttur. Sonra bayramlar ve diğer dini gün ve geceler münasebetiyle onları süslemek ve saygı göstermek maksadıyla mescitleri, mescitlerin civarını ve minareleri ışıklandırmak, bayraklarla, filamalarla ve çiçeklerle donatmak, kafirlerin kiliselerinde ve sinagoglarında yaptıkları şeylerin benzerini yapmak demektir.

Halbuki Peygamber *Sallallahu aleyhi vesellem* bayramlarında ve ibadetlerinde kafirlere benzemeyi yasaklamış bulunmaktadır.

Başarı Allah'tandır.

Allah'ın salât ve selamı Peygamberimiz Muhammed'e, onun ailesine ve arkadaşlarına olsun.[963]

[963] Fetâvâ el-Lecnetu'd-Daimetu li'l-Buhusi'l-İlmiyyeti ve'l-İfta, Fetva no: 2036

İÇİNDEKİLER

İKİNCİ BÖLÜM
RAMAZAN GECELERİNİ İHYA ETMEK